6

IHS

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 C
27

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

47. 4. 43.

~~14-26-A-20~~
14-10-B-1

47
d
43

47
d
43

Mahieus de enbe

Digitized by Google

Digitized by Google

METAPHYSICA
DISPVTATIO DE ENTE, ET EIVS PROPRIETATIBVS,
Quæ communi nomine inſcribitur,
DE TRANSCENDENTIBVS:
In quinque Libros diſtributa.

AVCTORE
R. P. F. DIDACO MASIO, *Valentino Vilarealenſi, Ordinis Prædicatorum.*

COLONIAE,
Apud Conradum Butgenium.
ANNO MDCXVI.

BIBL·SEC·COLL·ROM·SOC·IESV
BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

REVERENDO, DOCTRINA ET VIRTVTE PRAESTANTISSIMO VIRO AC DOMINO, IOANNI GHELENIO KEMPENSI, SS.T.L. *Collegiatæ Eccleſiæ D. Andreæ Canonico digniſſimo, & Gymnaſii Montis apud Vbios Regenti vigilantiſſimo, Domino & Patrono ſuo obſeruandiſſimo.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INTER omnes, quę in altioris philoſophiæ Lycęo diſputantur, quæſtiones, nulla eſt, R^de^. & pręſtantiſſime Domine, in qua tãtis argumentorum viribus, tamque dubio & ancipiti Marte collatis ſignis depugnetur, quam ea, in qua de Entis, Eſſentię, Exiſtentię natura & proprietatibus ſubtiliorum Doctorum digladiãtur ingenia. Hic enim tam varios diuerſiſſimarum ſentẽtiarum exercitus inſtructos, & ſuis firmiſſimarum rationum telis & propugnaculis munitos inuenio, vt non pauciores, quam grauiſſi-

mi ſcriptores in quæſtione de beatitudine (in qua quinquaginta circiter diſſentiẽtes veterum proferunt opiniones) diſcrepantes doctiſſimorum Virorum ſententias recenſere poſſim. Nam licet apud omnes, à verioris philoſophię parente Ariſtotele diſſentire, nefas ſit vel morte piandum, licet etiam potiores doctorum virorum cœtus religione ſe obſtrictos iudicent, ſi aut ab Angelici Doctoris D. Thomæ, aut ſubtilis Scoti doctrinâ vel latum vnguem diſcedant, tamen muta dictorum virorum ſcripta ſæpenumero pro ſua libidine ita vertunt, inuertunt, & ſiniſtrè interpretãtur, vt iuſtior profecto ijs ſuppetat cauſſa ab Elyſijs campis huc cum verſoribus & inuerſoribus ſuis expoſtulatum redeundi, quã Siſypho cum vxore, cui tamen ob neglectas inferias illud à Dite conceſſum fabulãtur Poëtæ. Sed quorſum hęc? Ideo ſcilicet, vt ſanioris Philoſophiæ ſtudioſus intelligat, purioris ſapientiæ nectar ex ipſis fontibus, aut ijs certè riuulis, qui proximius ex eis deriuantur, ſibi hauriendum. Maſium autem hunc noſtrum de Ente & eius proprietatibus intitulatum ſi nõ fontem, puriſſimum tamen Ariſtotelicæ ſeu Thomiſticę (nec enim inter has diuerſitatem

tatem agnoſcimus) ſapiētiæ riuulum appellâro. Nam ita perſpicuè, ſapienter, breuiter & diſtinctè omnes de Ente eiuſque proprietatibus queſtiones ex Ariſtotelicis, Thomiſticiſque fundamentis tanta cum dexteritate hoc in opuſculo decîdit, vt, ſi Pythagoræ auſcultandum foret, Ariſtotelis & D. Thomæ Aquinatis animam in Maſium hunc noſtrum migraſſe non iniuriâ dixero. Verum enimuero

Commendatrices hederas ſuſpendere vino
Per ſe vendibili, non opus eſſe ferunt.

Quare his non immoror diutius, ſed ad te, R[de]. & præſtantiſſime Domine & Patrone, me conuerto: Tibi has R.P. Didaci Maſij Philoſophi profundiſſimi de Ente & Eſſentia lucubrationes, quas à multis hactenus auidè deſideratas ſumptibus & expenſis meis recudi, & ſub R. T. nomine prodire volui, offero, dico, conſecro. Nec enim vereor, ne rabidi Zoilorum dētes illas arrodant, cum eius munitæ ſunt præſidio, qui in florentiſſimo ſuo iuxta ac antiquiſſimo Academiæ Colonienſis Montano Gymnaſio, cuius multis iam annis ſedulum & vigilantem agit moderatorem, puram ſynceramque Doctoris Angelici doctrinam fortiſſime conſtantiſ-

ſimeque propugnat. Itaque laborem hunc meum, obſeruantiæ quâ R. T. proſequor, teſtem, æqui bonique conſule, & me tuis obſequijs perpetuò deuinctum habe: Deus Opt. Maxim. R. T. Gymnaſio ſuo, nobis, boniſque omnibus quamdiutiſſimè conſeruet incolumem. Coloniæ ex officina noſtra tertio non. Septemb. anno reparatæ ſalutis humanę MDCXVI.

R. D. T.

Obſeruantiſſimus

CONRADVS BVTGENIVS
Bibliopol. Colon.

FRA-

FRATRIS DIDACI MASII IN SVOS DE ENTE, & eius proprietatibus libros

PRAEFATIO.

VAriæ ſunt cauſſæ, & diuerſæ rationes, quæ commouere ſolent viros eruditos, vt ſuorum operum monumenta in lucem emittant. Quoſdam enim proprij nominis celebritas, quam poſteritati maxime commendare nituntur, alios vero quęſtus, & inflammatum pecuniarum deſiderium, dum ex illis ſperant ſe maximos pecuniarum theſauros comparaturos, ſæpiſsimè incitat ad ſuorum operum editionem. Me vero his duabus rationibus reiectis (quarum primam tanquam inanem, in opinione ſcilicet hominum, et in aura populari exiſtentem, qua nihil eſt fragilius, omnes probi contemnere debēt: alteram vero, ex religionis ſtatu, quo me in paupertatem perpetuam Deo deuoui, iam diu neglexi) duæ aliæ impulerunt, vt opus hoc noſtrum de Ente, & eius proprietatibus in publicum euulgarem. Sunt autem, vtilitas, & obſcuritas. Inprimis vtilitas, quæ quanta ſit, nullus eſt qui vel leuiter Dialecticam, & Philoſophiam attigerit, vel qui in ſubtilioribus ſacræ Theologiæ ſtudijs, parum etiam verſatus fuerit, qui non probe illam cognitam, perſpectamque habeat. Quis enim non probe nouit, ſine cognitione entis, & ſuarum proprietatum, nos miſere in omnibus diſciplinis paſsim labi, & tanquam luce deſtitutos, in varios, eoſque abſurdiſsimos errores, ſæpiſsime incidere: Hæc diſputatio eſt quæ ſternit nobis viam, & præbet aditum, ad omnes ſcientias cum dignitate

conſequendas. Huic tanquam firmiſsimo præſidio, omnes aliæ innitũtur. Vnde fit vt in quotidianis prælectionibus, & in ſcholaſticis congreſsibus & certaminibus, quæ in alijs diſciplinis paſsim inſtituuntur, nihil crebrius audiatur, nullæ voces frequentius repetantur, quam ſint hæ, quas in hoc opere explicandas ſuſcepimus. Statim enim in entitatem, eſſentiam, exiſtentiam, vnitatem, veritatem, & bonitatem incidimus: quod ſi argumentum, vel diſputatio pauliſper à propoſito inſtituto digrediatur, neſcio quo genio, iterum in hæc eadem attributa relabitur, nec mirum, ſunt enim illa communiſsima, quæ ſuo latiſſimo ambitu, omnia complectuntur, & ad quæ omnia tandem debent reuocari. At quamuis tanta ſit huius diſputationis vtilitas, eſt tamen illa tam ſubtilis, obſcura, & in tam profunda caligine deliteſcens, vt multi ipſius difficultate perterriti, ab eius pulcherrima, & iucundiſsima cognitione mentem reuocarint, quod æquo animo ferre nunquam potui. Vt igitur his tenebris lucem aliquam, & ſubtilitati facilitatem afferrem, ingenuoſque adoleſcentes (procul omnino diſiecta caligine) ad ipſius ſtudiũ inflammarem, nullis vigilijs, & laboribus parcens, ad illius molitionem animum appuli, ſperans haud dubie, ſuperis benefauentibus, me (pro votis) illi ſplendorem aliquem allaturum. Quem autem in illius compoſitione ſequerer, quemque mihi imitandum proponerem, ex his qui hoc argumentum explicandum ſuſceperunt, præter Chryſoſtomum Iauellum in ſua tractatione de tranſcendentibus, & Picum Mirandulanum in libello de Ente & Vno, habui neminem. Quorum vterque illam potius digito indicaſſe, quam explicaſſe mihi viſus eſt, ita breuiter, & ſuccincte fuerũt ambo ipſam proſequuti. Vnde ex aſsidua Theologorum, & Metaphyſicorum prælectione,

vt D.

vt D. Thomæ, D. Alberti, Alexandri Alenſis, Durandi, Scoti, Capreoli, Caietani, Aegidij, Argentinæ, Ferrarien. Sonci. Flandr. Anto. Andreæ, Anto. Trõbetæ, Aquarij, Sueſani, Zimaræ, Ianduni, & multorum aliorum tam veterum, quam recentiorum hanc noſtram collegimus diſputationem, multis additis quæ noſtris laboribus, & proprio marte nobis iam diu comparaueramus. Vnde quæ apud illos de hac re diſperſa continentur, in hoc vno volumine (ni fallimur) vberius multo & faciliori methodo cõſcripta, ſumus complexi. In omnibus autem ſecuti ſumus veſtigia, & eruditionem D. Tho. clariſsimi veritatis alũni, ſummi Theologi, Philoſophi eruditiſsimi, & Peripateticorum omnium abſque vlla controuerſia principis, cuius doctrinam omnes terrarum orbis academiæ ſuſcipiunt, colunt, admirantur, & quam omnes eruditi, hi præſertim, qui veram, & ſolidam Theologiam & Philoſophiam conſequi cupiunt, ſedulo imitantur. Hic enim vnus eſt ex cuius propemodum infinitis operibus, in omnem partem Philoſophiæ diuinæ, & humanæ editis, inſtar vberrimi fluminis, omnes Philoſophorum familiæ, & Theologorum Gymnaſia, irrigantur. Illius doctrinam qui ſemel complexus fuerit, ab omni erroris ſuſpicione liber ſemper exiſtet. illam enim quidam ex ſummis Pontificibus, vt Ioan. 21. diuinitus infuſam, Vrba. Quintus veridicam, & Catholicam, & Pius Quintus certiſsimã Chriſtianæ doctrinæ regulam eſſe docet. Ex ipſius igitur litterarum monumentis, veluti ex agris omni genere florum ornatiſsimis, vt apes in ſaltibus, ſuauiſsimos, & odoriferos flores depaſcentes, noſtrum hunc fauum mellis compoſuimus. Quamobrẽ verius multo quam olim Lucretius, libr. 3. Epicurum ſuum, his carminibus affari poſſumus D. Tho.

Tu pater es rerum inuentor, tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuis ex inclyte chartis

Floriferis vt apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta,
Aurea perpetua, ſemper digniſsima vita.

Diuiſimus totum opus in quinque libros, in quorum primo de ente, diuiſionibus illius, analogia, & conceptu: in ſecundo, de eſſentia & exiſtentia, & proprietatibus entis in communi: in tertio de vno: in quarto de vero: & in quinto de bono, luculenter ſatis diſseruimus. Decreueram ſane illud alio tempore in lucem emittere. Arbitrabar enim (vt verbis Quintiliani vtar) nondum ſatis maturuiſſe. Neque enim integrum mihi fuit, duabus quotidianis Philoſophicis prælectionibus, in hac florentiſsima Academia Valentina, impedito, ſemel atq; iterum in ipſum conijcere oculos, illud lambere, & lambendo magis efformare, & perpolire. Aſsiduæ tamen diſcipulorum meorum longe chariſsimorum, & multorum amicorum preces me coegerunt, vt quale nunc prodit in publicum emitterem. Animaduertent tamen benigni lectores, nos quibusdam vocibus interdum vſos fuiſſe, quibus huius noſtræ Academiæ Philoſophi, apud quos politiores litteræ ſemper floruerunt, vtuntur, vt ſunt homonymia, ſynonymia, & quę ab his deriuantur homonyma, & ſynonyma, categoriæ, propoſitio, & aſſumptio, ne tamen ex illis vlla poſsit perturbatio ſuboriri, homonymiæ nomine æquiuocationem intelligimus, ſynonymiæ vniuocationem, homonymorum nomine æquiuoca, ſynonimorum vniuoca intelligimus, nomine vero categoriarum prædicamenta, propoſitionis, maiorem, & aſſumptionis, minorem. Sat ſcio non defuturos aliquos calumniatores, qui illud reprehendant, quodam liuore animi, & cæca quadã reprehendẽdi libidine ductos, alios vero, quod quæſtiones, & controuerſias in illo pertractemus. Verum horum hominũ

iudicium, & cenſuram, nec pili quidem facio. Priorum quidem, quod hi in luce tenebras, & in ſole denſiſsimam caliginem (ſi ipſis libuerit) inuenient. Eò in ipſis reprehendẽdi libido eſt progreſſa. Aliorũ vero, quod dum quæſtiones criminantur ſe ipſos imperitiſsimos, totiusque Philoſophiæ ignaros apertiſſime profitentur, ſicque fit vt dum imperitis periti videri volunt, à peritis imperiti iudicentur. Annon ſunt imperitiſsimi hi homines iudicandi, qui hanc præſtantiſsimam methodum, quæ res difficiles per quæſtiones facilime, & perſpicue explicat, ab omnibus Philoſophorum familijs, vt ab Stoicis, Academicis, & Peripateticis maxime laudatam, imo cum ipſa Philoſophia ortam, contemnant, & aſpernentur? Quod ſi rem aliter quàm profitemur ſe habere dicant, conuertant quæſo animum ad ſuperiores ſectas Philoſophorum, paululumque antiquitatis refricata memoria, illorum monumenta mente percurrant, quod rogo aliud docendi genus quam per quæſtiones, & diſputationes, vel cum ſuperioribus, vel cum eiuſdem ætatis Philoſophis inſtitutas, inuenient? Seneca Stoicus res naturales non alia methodo quàm per quæſtiones explicauit; ſeptem enim libros edidit quæſtionum naturalium, eandem rationem complexus antea fuerat Cicero Academicus in libris Academicarum, & Tuſculanarum quæſtionum. ex Peripateticis Alexander Aphrodi. 4. lib. edidit quæſtionum naturalium; Philopo. & Simplicius longiſſimas diſputationes, & digreſſiones ſæpiſsime inſtituunt, vt innumeros Latinos prætermittamus, qui hoc genus diſputandi maxime coluerunt. Cum enim omnis quæſtio in tres potiſsimas partes ſit diſtributa, in recitationẽ, & confutationẽ falſarum opinionum, in explicationẽ veritatis, & in ſolutionẽ argumentorum, & earum quæ ſeſe offerunt dubitationem, in

num,in illis omnibus hæc tria accuratiſsime,& ad vnguem obſeruata cóſpicient apertiſsime. Et vt innumeros prætermittamus, vnus ſufficiat nobis Ariſt. quem & ipſi, & nos in rebus philoſophicis,iure tanquam ducem ſequimur, & imitamur, à quo hæc philoſophandi ratio tanquã à fonte dimanauit. quid enim quæſo aliud in ſuis operibus præſtat, quam quæ nunc proxime diximus? Explicaturus ſiquidem partem aliquam philoſophiæ, varias veterum proponit de re illa ſententias, ipſas confutat, veritatem explicat, & difficultates quæ ſe poſſunt offerre diſſoluit ſubtiliſſime. Si ergo Peripateticorum nomine gloriamini, cur methodum à Peripateticorũ principe maxime obſeruatam,tam acriter reprehenditis? Si Ariſt. veſtigia ſequi vobis maxime lubet, cur tam capitali odio proſequimini quæſtiones,quarum ipſe fuit tam diligens cultor, & religioſiſsimus obſeruator? Si ipſius dicta, & ſententias, tamquam oracula recipitis, recipite etiam illius ſententiam pro quæſtionibus in capite de Relatis,vbi concludés caput inquit, maximæ vtilitatis eſſe de relatis, & alijs rebus quæſtiones inſtituere. & alterã illuſtriorẽ 3. Metaph. cap. 1. vbi in toto fere capite nihil aliud docet, quam quæſtiones eſſe omnino neceſſarias ad facultatis, & veritatis conſecutionem, & illos qui quæſtiones ignorant, ſimiles eſſe ijs, qui viam ignorant, ad terminum aſſequendum. Vereor tamen, ne philoſophorum principem, vt & alios, qui quæſtiones pertractant, ſophiſtam nuncupetis. Quod ſi ipſius auctoritas non ſatis vos commouet, commoueat ſaltim Theologia ſcholaſtica, à Deo op. Max. eccleſiæ ſuæ reuelata, qua fides ſaluberrima (vt D. Auguſt. lib. 14. de Trini. cap. 1. verbis vtar) gignitur, nutritur, roboratur, quæ nulla alia ratione quàm per quæſtiones, res diuinas, & ſupernaturales pertractat,

haud-

hauddubie non ob aliam cauſſam, niſi quia hac methodo maxime è tenebris eruitur veritas, & ab aduerſarijs ipſa defenditur. Si igitur quæſtiones ſunt tanto vſui ad veritates ſupernaturales explicandas, quis erit deinde ita audax, impudens, & imperitus, qui in Dialectica, & Philoſophia, tamquam inutiles, ſophiſticas, & minime acommodatas ad veritatem explicandam, illas audeat condemnare? Reſipiſcite igitur criminatores quæſtionum, imo potius veritatis acerrimi hoſtes, dũ ſupereſt locus pœnitentiæ, voſque ad ſaniorem mentem, & meliorem frugem conuertite. Deſinite iã eruditiſsimos Philoſophos, quorum ingenij aciem admirari, & eruditionem colere debebatis, importunos ſophiſtas nuncupare, illoſque probris, & contumelijs propter quæſtiones laceſſere, ſi honori veſtro, decori Philoſophiæ, & in genuorum adoleſcentum vtilitati conſulere cupitis. Verum aduerſus vos hæc breuiter dixi, quæ fortaſſis commodius, & vberius alio loco iterum proponentur. Tu vero benigne lector, in huius noſtri laboris mercedem, me Deo Opt. Max. & omnibus cælitibus, in tuis precationibus commendatum habeto.

Quinque

Vinque libros de Ente, & eius proprietatibus, à R. P. F. Didaco Maſio Ord. Præd. editos, iuſſu Illuſtriſſimi D. D. Ioannis de Ribera, Patriarchæ Antiochẽni, & Archiepiſcopi Valentini ego Gaſpar Aldana Sacræ Theologiæ Doctor, & eiuſdem in Academia Valentina publicus Profeſſor, vidi, & accuratè perlegi, in quibus præterquã quod nihil continetur quod ſanæ doctrinæ, aut bonis moribus aduerſetur, inueni eruditionem non vulgarem, variam veterum, & recentiorum Philoſophorum, cum verborum perſpicuitate, coniunctam prælectionem. Ob quas rationes, arbitror illos futuros eſſe maximo vſui omnibus qui veram, & ſynceram Theologiam, & Philoſophiam, conſequi cupiunt. In quorum fidem his manu propria ſubſcripſi. Valentiæ nona die Iunij Anno 1587.

Gaſpar Aldana.

Nos Frater Sixtus Fabri Lucenſis, ſacræ Theologiæ Profeſſor, ac totius Ordinis Prædicatorum humilis Generalis magiſter, & ſeruus: Communi omnium vtilitati, ſimulque noſtri Ordinis decori, (prout noſtri eſt muneris) piè conſulentes: harum ſerie, & noſtri authoritate officij, tibi Reuerendo Patri Fratri Didaco Mas, Lectori noſtræ Prouinciæ Aragoniæ, licentiam concedimus, quinimo in meritum ſanctæ obedientiæ mandamus, vt quinque libros de Ente, & eius proprietatibus, & alia opera tam ſuper Logicam, quam ſuper Philoſophiam à te compoſita quam citius impreſſioni tradere, & prælo committere poſſis, & debeas. Dummodo per Reuerendos Patres magiſtros fratrem Lupertum Guete, & fratrem Ludouicum Yſtella, ſeu fratrem Laurentium Ferrer, fratrem Andream Balaguer, prius examinentur, & approbentur; ac omnia denique ſeruentur, quæ ſacrum Concilium Tridentinum ſeſſione quarta de editione, & vſu ſacrorum librorum ſeruari iubet. In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, Amen. Non obſtantibus in contrarium quibuscunque.

cunque. In quorum fidem his noſtro ſigillo munitis, manu propria ſubſcripſimus. Datum in noſtro Collegio Oriolæ die ſexta Aprilis 1587.

Frater Sixtus Fabri Lucenſis
qui ſupra manu propria.
Aſſumptionis noſtræ
anno iiij.

Frater Io. Baptiſta Lancius Magiſter Prouincialis terræ ſanctæ.

EX commiſſione Reuerendiſſimi patris noſtri Generalis, Ego frater Lupertus Guete Ordinis Prædicatorum, legi & examinaui hos quinque libros de Ente, & eius proprietatibus à R. P. F. Didaco Maſio Vniuerſitatis Valentinæ, Dialecticæ & Philoſophiæ publico Profeſſore, & magiſtro editos, nihilque in eis reperi quod maxime vero conſentaneum non ſit, quin potius omnia in eis doctrinæ peripateticæ quam fideles ſectantur, & quod magnum eſt, doctrinæ S. Tho. *Valde conſona ſunt, imo vero in omnibus mira quadam eruditione, & perſpicuitate, mentem tum Ariſtotelis, tum etiam* S. Tho. *quantum attinet ad propoſitum argumentum, in his libris explicatam reperies. Nec non præter variam eruditionem, ac veterum, tum etiam recentiorum Philoſophorum lectionem, maximam verborum ac ſententiarum (quæ res difficilimæ explicantur) quiſque poterit contemplari. Quare æquum eſſe, ac vniuerſis Metaphyſicorum ac Theologorum ſcholis vtiliſſimum arbitror, hos prædictos libros typis mandare, ac eoſdem in lucē pro communi vtilitate proferre. Quapropter hac mea ſententia propria manu ſcripta de huiuſmodi opere hanc cenſuram ferre operæpretium exiſtimaui In Conuentu Prædicatorum Valentiæ 24. Maij. 1587*

Frater Lupertus Guete Magiſter.

EGO frater Ludouicus Yſtella Ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ D. & in Vniuerſitate Valentina, eiuſdem facultatis publicus Profeſſor, quinque libros de Ente & eius proprietatibus à R. P. F. Didaco Mas eiuſdem Ordinis editos, ex commiſſione noſtri Reuerendiſſimi Generalis magiſtri vidi, in quibus nil fidei noſtræ diſſonum reperi. Ingenij ſubtilitatem, eruditionem non mediocrem, ſtylum facilem, quæſtionum delectum, & in illis diſcutiendis maturum iudicium laudo, quare in communem Philoſophorum vtilitatem typis mandari dignum iudico, & ad illorum lectionem ſtudioſam iuuentutem hortor. non enim quam barbari homines ſophiſticam cognitionem appellant, ſed reconditam & abſtruſam veritatem inuenient, nec eorum ratio eſt habenda, qui tanquam immunda animalia, quæcunque ignorant, vt dicebat Iudas Apoſtolus, blaſphemant. Dat. in Cōuentu Prædicatorum Valentiæ, nona Iunij. 1587.

Frater Ludouicus Yſtella.

DE

DE ENTE, ET EIVS PROPRIETATIBVS,

LIBER PRIMVS.

Auctore Fr. Didaco Maſio Valentino, Ordinis Prædicatorum, in florentiſſima Valentinorum Academia Philoſophiæ Profeſſore.

Cap. I. Quid ſint, & in quas partes diſtribuantur Transcendentia.

QVANTA ſit vis, & facultas diuiſionis, non ſolum præceptis à ſe editis, ſed etiam diligenti, & accurata obſeruatione, perpetuis literarum monumentis conſignatum nobis reliquit Ariſtoteles Is enim, inueſtigaturus alicuius rei diffinitionẽ, latenteſque & obſcuras eſſentias explicaturus, vbique diuiſione vtitur, tanquam inſtrumento maxime accommodato ad rerum naturas inueniendas, & colligendas diffinitiones. Hoc autem ita ſe habere, colligi-

Ariſt. vtitur diuiſione ad colligendã diffinitionem animæ, & naturæ.

ligere licebit ex 2. *de anima cap.* 1. in quo loco, vt accuratam nobis animæ diffinitionem proponeret, à diuiſione quadam rerum, in animatas, & inanimatas auſpicatur, & 2. *lib. Phy* naturæ diffinitioné traditurus, à generali diuiſione rerum, in eas quę ab arte, & in eas quę à natura oriuntur, exorditur. Inhærentes igitur & veſtigijs, & præceptis Ariſt. quem in rebus Philoſophicis, tanquã ducem, & anteſignanum ſequi, & imitari debemus, diſputaturi de tranſcendentibus, non aliunde exordiemur, quam à communi quadam eorũ quæ ſunt diuiſione, vt ita facilius multo quid ſint tranſcendentia, & quæ eorum natura, inueſtigare poſsimus.

Diuiſio generalis eorum quæ ſunt. Eorum ergo quæ ſunt, quædam ſub certis, & diffinitis categoriarum limitibus continentur, alia vero ſunt, quæ omnium generum limites egrediuntur, ſeſeque per res omnes diffundunt, & per omnes categorias diuagantur. Prioris generis ſunt, candor, atror, linea, magnitudo, paternitas, & ſimilitudo; ex quibus, candor, & atror, ſub patibili qualitate, linea, & magnitudo, ſub categoria quantitatis, paternitas vero, & ſimilitudo, ſub categoria relationis continentur. Poſterioris vero ſunt, Ens, Vnum, Verum, Bonum; hæ enim naturæ, nullius categoriæ limitibus circunſcribuntur, ſed per omnes illas ſe diffundunt: nulla ſiquidem eſt categoria, in qua hęc attributa non reperiantur.

Diſcrimen inter hæc attributa. Intercedit vero inter hæc duo genera rerũ latum diſcrimen, quia quæ ſunt prioris generis, non dicuntur de rebus omnibus, quemadmo-

modum candor, non dicitur de coruo, vel
eño; poſterioris vero generis, de omnibus
eruntur, nihil enim eſt quod horum attri-
torum communium naturam ſubterfuge-
vlla ratione queat. Vnde quemadmodum
cauſsis, quædam ſunt generales, vt Deus,
orbes cœleſtes, quarum vis, ad omnes effe-
us producendos ſeſe diffundit; aliæ verò
nt particulares, quæ tantum certos quoſ-
m effectus poſſunt procreare, vt ignis, &
mo, quia ignis tantum generat ignem, &
mo hominem: ita quoq; ex attributis, quæ
rebus enuntiantur, quædam ſunt genera-
, quæ de omnibus efferuntur; vt ſunt Ens,
ipſius proprietates; alia verò ſunt parti-
laria, quæ de vna, vel altera tantum na-
a prædicantur; vt magnitudo , & can-
r.

Diſcrimen inter attributa vniuerſa, & particularia.

Ex his ergo attributis, illa, quæ de certis
turis prædicantur, priuatis categoriarum
minibus exprimuntur; illa vero, quæ de
usomnibus efferuntur, proprio, & accom-
dato nomine, tranſcendentia nuncupātur;
quod, vincant, ſuperent, & tranſcendant
ites omnium categoriarum.

Diffinitio tranſcendentium.

Poterunt itaque tranſcendentia, ex allato
crimine, ita diffiniri; attributa vniuerſa,
e de rebus omnibus prædicantur. In qua
finitione prima pars obtinet locum gene-
, cum ſit communior, & efferatur de om-
us trāſcendentibus; omnia enim illa, ſunt
ædam attributa, altera vero obtinet locum
ferentiæ; ſeparat enim tranſcendentia ab
js priuatis attributis, quæ de vna tantum

vel altera natura dicuntur.

Anton. Trombet. Libuit tamen Antonio Trombetæ, 1. *Metaphyſic. q.* 1. ad quartum argumentum, & in ſuo opere Formalitatum, poſteriorem partẽ diffinitionis reijcere: exiſtímat enim ille, non eſſe de ratione tranſcendentium, dici de rebus omnibus, ſed, non contineri per ſe in aliqua certa categoria; quod, ne temerè conſtitutum eſſe videatur, ita confirmat.

1. Argum. Tromb. Neceſſarium, & infinitum, ſunt tranſcendentia. atqui illa non dicuntur de rebus omnibus, ſed de ſolo Deo Opt. Maxi. *Præterea,* **2. Argum.** idem, & diuerſum, ſimile, & diſſimile, ſunt quoque tranſcendentia; quæ tamen non dicuntur de omnibus; quia non omnis res eſt ſimilis, vel eadem alteri. ergo non erit de ratione tranſcendentium, de rebus omnibus prædicari.

Reijcitur Tromb. Cæterum quam falſa ſit huius Philoſophi ſententia, quamque rectè à nobis fuerit illa particula in diffinitione propoſita, ex ipſo **1. Argum.** tranſcendentium nomine, luce clarius poterimus intelligere. Sunt enim tranſcendentia ex eo ſic nuncupata, quia tranſcendunt, & ſuperant omnium rerum naturas, non quaſi ab eis ſeparata, ſed cum eiſdem coniuncta, & ſecundum naturam vnita; hoc autem quid aliud eſt, quam tranſcendentia de rebus omnibus prædicari poſſe?

2. Argum. Ad hæc, ex tranſcendentibus, Ens eſt commune ſubiectum, reliqua vero ſunt illius proprietates: de Ente perſpicuum eſt, illud de rebus omnibus, etiam de vltimis differentijs dici, vt auctor eſt Ariſt. 3. *lib. Metaphyſic. cap.* 3.

nihil

ni! enim niſi non Ens,poteſt ſubterfugere
:uram Entis. De proprietatibus vero, quæ
it,Vnum, Verum, Bonum, illas dici de re-
s omnibus, ad hunc modum ſuadeo. De
idem de quibus prædicatur ſubiectum,
ędicari quoque debent proprietates ipſi-
, quia proprietates reciprocantur cum
ↄ proprio ſubiecto, vt docet Ariſt. 1. *To-*
:. cap.4. ſed Ens, quod eſt ipſarum ſubie-
um, de omnibus enuntiatur. ergo & pro-
ietates quoque de omnibus prædicabun-
:. Argumenta vero propoſita à Trombeta,
diſſoluimus.

Diſſoluitur primũ argumentum Trõbeta.

Ad primum reſpondemus, neceſſarium, &
initum, non eſſe tranſcendentia, ſi per ſe,
ſeorſum ſumantur, ſed neceſſarium, vel
ntingens, finitum, vel infinitum, cum diſ-
ıctione, eſſe tranſcendentia: qua ratione
n de ſolo Deo, ſed de rebus omnibus præ-
:antur; omnis enim res vel eſt finita, vel
inita, neceſſaria, vel contingens.

Diſſol. ſecundum.

Iac eadem ratione ſatisfacimus ſecundo
;umento, ſcilicet, idem, vel ſimile, per ſe,
.eorſum, non eſſe tranſcendentia,ſed cum
iunctione, idem, vel diuerſum, ſimile vel
ſimile, qua ratione illa de rebus omnibus
:dicantur; quia omnis res vel eſt eadem,
. diuerſa, ſimilis, vel diſsimilis alteri.

Diuiſio trã ſcendẽtiũ.

Præterea diuiduntur tranſcendentia, in
ıplicia & coniuncta. ſimplicia ſunt, quæ
.co nomine exprimuntur, vt Ens, Vnum
rum, & Bonum; Coniuncta vero, quæ
.ribus nominibus declarantur, vt cauſſa,
effectus, principium, vel quod ortum ha

bet ab illo, idem vel diuerſum, ſimile, vel diſſimile, perfectum, vel imperfectum; ex his, ſimplicia, per ſe, & ſeorſum, de rebus omnibus prædicantur: omnes enim ſunt entia, bonæ, & ſic de alijs; ex coniunctis vero, nulla pars per ſe, & ſeorſum, dicitur de rebus omnibus, ſed vel vna, vel altera, cum diſiunctione; non. n. omne Ens eſt cauſſa, neq; omne effectus, ſed omne cum diſiũctione, vel eſt cauſa, vel effectus. De tranſcendentibus cum diſiunctione agit Ariſt. *5. lib. Metaph.* de ſimplicibus vero *lib. 4.* Nos autem in hac diſputatione alijs prætermiſsis, tantum de ſimplicibus diſputabimus.

CAP. II. De numero tranſcendentium.

SVB quo tamen numero ſint tranſcendentia comprehenſa, non ſatis conſtat apud Philoſophos, ſunt enim inter eos de hac re diuerſæ, multumq; inter ſe diſcrepãtes opiniones. Laurent. Valla *lib* 1. ſuæ Dialecticæ, vnum ſolum Tranſcendens, rem, ſcilicet, agnouit. Verum hæc ſententia quam ſit falſa, ex eo conſtare poterit, quia trãſcendentia ſunt quædam attributa vniuerſa, quæ de rebus omnibus prædicantur: at non ſolum res, verum etiam Vnum, Verum, Bonum, dicuntur de rebus omnibus, quare præter rem, plura alia erunt cõſtituenda.

1 Opinio. Ita de Valla tradit Monlorius in diſputatione de Vniuerſis. cap. 7.

Alij è quorum numero eſt Petrus Gregorius,

2. opinio. petrus Gregorius.

tur no

b. 10. Synt. art. mirab. *cap. 15. tomo 2.* opinan-
ur nouem eſſe tranſcendentia, quæ ſunt Bo-
itas, Magnitudo, Duratio, Poteſtas, Cog-
itio, Voluntas, Virtus, Veritas, Gloria. Cui
pinioni adhærere videtur Philip. Moceni-
us, in ſua vniuerſali inſtitutione, contem- Philip. Mocenicus.
lationc tertia, *parte 1. cap. 2* vbi conſtituit
ſſe decem Tranſcendentia, ſcilicet; Ens,
uod eſt ſubiectum commune, de quo om-
es proprietates demonſtrantur, ea nimirum
atione, qua denotat eſſentiam; Virtutem,
Veritatem, & Bonitatem, quæ ſunt tres pri-
æ proprietates Entis, Exiſtentiam, Durati-
nem, Vnitatem, Perfectionem, Pulchritu-
inem, & Vim.

Hi tamen authores maxime errãt, eo quod Confutatur 2. opinio.
onſtituunt illa eſſe tranſcendentia, quæ ſub
ertis categorijs ſunt comprehenſa. Volun-
s enim, Virtus, Poteſtas, & Cognitio, ſub
ualitatis ſpeciebus continentur; Virtus ſub
rima ſpecie, ſi ſignificet habitum operandi,
vero ſignificet facultatem naturalem, conti-
etur ſub ſecunda. Reliqua etiam ſub ſecun-
, quia ſunt facultates quædam naturales;
ognitio vero, eſt terminus facultatis cogno-
endi; & ita continebitur reductiue tanquam
rminus in eadem ſecunda ſpecie, ſub qua
ontinetur intellectus; pulchritudo quoque
bitus quidam eſt iudicio Ariſt. 7. *Phyſi. cap.*
vt prætermittam magnitudinem, ſi pro-
ie loquendum ſit, in categoria quantita-
 eſſe comprehenſam, & durationem ad
antitatem quoque eſſe reuocandam, ſub
a omnes eius menſuræ continentur.

3. Opinio multorum Latinorũ. Tertia opinio eſt multorum Latinorum, qui ſecuti Auicennam in ſua Metaphyſica, ſex tantum conſtituũt Tranſcendentia, quæ ſunt Ens, Vnum, Verum, Bonum, Res & Aliquid. *Cõfutatur ſuperior opinio.* Horum tamen Philoſophorum opinio, etiã nobis diſplicet, ex eo quod aſſerunt, rem, & aliquid, eſſe Tranſcendentia ab ente diſtincta, cum reuera ab eo nullo modo differant; ſed ſint nomina ſynonyma, cum eo eandem naturam explicantia; quemadmodum ſunt gladius, & enſis, veſtis, & indumentum. *Res non differt ab Ente.* Inprimis rem, nulla ratione diſtingui ab ente, ita oſtendimus. Ens apud Ariſtot. & D. Tho. non tantum ſignificat exiſtentiam, ſed etiam eſſentiam, vt oſtendemus in capit. ſequenti. non ergo conſtituendum eſt aliquod Tranſcendens ab ente diſtinctum, quod ſignificet eſſentiam, vt illi conſtituunt Rem.

Aliquid nõ diſtingui tur ab Ente *1. Argum.* Deinde neque Aliquid, eſſe Tranſcendens ab Ente diſtinctum, ad hunc modum demonſtro Primò, quia aliquid, nihil aliud eſt quã aliquod Ens; at aliquod Ens non poteſt eſſe affectio Entis, quemadmodum neque aliquis homo poteſt eſſe affectio hominis.

2. Argum. Secundo, quia Aliquid ſignificat alietatem vel diuerſitatem vnius Entis ab alio, idem autem, & diuerſum ſunt proprietates Entis cum diſiunctione, quare Aliquid nulla ratione recenſeri poterit inter proprietates ſimplices Entis.

4. Opinio. Eſt quarta opinio aliorum, qui conſtituunt tantum eſſe quatuor Tranſcendentia, ſcilicet, Ens, Vnum, Verum, Bonum, ab eorumq; numero reiiciunt, Rem, & Aliquid: volunt e-

n hæc duo ſub Ente contineri. Hanc opinionem ſecutus fuit Picus Mirandulanus, vir clariſſimi ingenij, de omni parte Philoſophiæ bene meritus, & noſtræ familiæ Prædicatoriæ magne ornamentum (etenim ipſum ante obitum ſacram Prædicatorum familiam profeſſum fuiſſe, teſtatur in eius vita Franciſcus Mirandulanus, illius ex fratre nepos) in opuſculo aureo, de Ente & Vno, cap. 8. eandẽ quoque amplexus eſt Petrus Fonſeca *4. Metaphy.* c. 2. *q.* 5. & Ioannes Baptiſta Monlorius, in diſputatione de rebus vniuerſis *cap. 7.* Opinor tamen hanc ſententiam, ab alijs Philoſophis vetuſtioribus prius excogitatam eſſe. Nam Alexander Alenſis Theologus præſtantiſsimus, & author antiquus, prima parte *q.* 13. *membro ſecundo*, illam explicat, duobusque argumentis, quæ deinde proponemus, confirmat: & Thomas Argentina etiam vetus author, & inter præſtantes Theologos merito recenſendus, in *1. Sent. d. 2. q. 2. in 3. p. illius arg.* 1. verba faciens de tranſcendentibus tantum hæc quatuor, alijs duobus prætermiſsis, Re ſcilicet, & Aliquo, proponit. quæ ſententia, iudicio noſtro, eſt multo verior, quam ſint aliæ, quas propoſuimus; confirmareque illam poſſumus his duobus argumentis, ex quibus hoc ſit primũ, ſumptum ex quadam analogia, quæ inter animam, & eius facultates, & inter Ens & ipſius proprietates, intercedit.

Picus Mirandulanus.

Petrus Fonſeca.

Ioannes Mõlorius.

Alexãder Alenſis.

Thomas Argentin.

Laudatur 4 opinio, confirmaturq; 2. argument.

1. Argum.

Eadem ratione ſe habet Ens ad ſuas proprietates, qua anima rationis compos ad ſuas facultates; ſed tres ſunt facultates animæ ra-

tionis compotis, ea ratione, qua eſt intelligens, ſcilicet intellectus, memoria, & voluntas, quæ cum anima quæ eſt earum proprium ſubiectum, conſtituunt numerũ quaternarium, ergo tres quoque erunt proprietates Entis, ſcilicet, Vnum, Verum, Bonum, Vnum, quod reſpondeat memoriæ; in qua res retinent veritatem; verum intellectui per cuius conformitatem res dicuntur veræ; & bonum voluntati, quæ refertur ad ipſum, tanquam ad appetibile; quę tres proprietates cum Ente, earum proprio, & adæquato ſubiecto, conſtituent numerum quaternarium.

2. Argum. ex Pico.

Secundum argumentum eſt hauſtum ex Pico Mirandulano. Vnaquæque res duobus modis ſumi poteſt, vel vt eſt in ſe, vel ea ratione qua refertur ad Deum Optim. Maxim. ſi hoc poſteriori modo vſurpetur, vel refertur ad Deum tamquam ad cauſſam efficientem, vel tamquam ad exemplar, vel tamquam ad finem; ſi referatur tamquam ad cauſſam efficientem dicitur Ens, quia quod confertur à Deo, vt eſt cauſſa efficiens, per creationem, vel per quamuis aliã productionem, eſt ipſum eſſe; ſi tanquam ad exemplar, dicitur vera, quia veritas nihil aliud eſt, quam conformitas cum exemplaribus diuinis: ſi tanquam ad finem, dicitur bona, eo quod bonitas rei, quæ deſtinatur in finem, debet ab eo poſtulari; tandem ſi res ſumatur, vt eſt in ſe, dicitur vna, quia vnum nihil eſt aliud, quam illud quod in ſe eſt indiuiſum.

Hanc

Hanc eandem rationem fere eiſdem verbis te Picum, propoſuerat Alexander Alenſis loco allato; quamuis in eo differat à Pi-,quod rationem vnius,colligat ex ratione ius cauſſæ efficientis primæ; quemadmo-m enim veritas creaturarum exprimit ra-onem exemplarium diuinæ mentis, & bo-tas bonitatem illius ſupremi finis, ita et m & vnitas indicabit vnitatem naturæ di-næ,quæ rerum omnium eſt prima,& ſupre-a cauſſa. *Hæc Argu. eſt etiam Alexandri Alenſis.*

Quod ſi quis obiiciat nobis authoritatem . Tho. aſſerentis in opuſculo *42. cap. 2.* eſſe x Tranſcendentia, inter quæ recenſet rem aliquid. Reſponde. opus illud quamuis e-ditum non eſſe D. Tho. quemadmodum ne-ue multa alia quæ eius nomine circumfe-ntur, & ita in operibus Romæ excuſsis, hoc us, & alia de quibus ſuboriri poterat du-tatio, num eſſent D. Tho. fuerunt minori-s characteribus edita. At vero D. Thomam nc quoque noſtram ſententiam amplexum iſſe ex his duobus locis conſtare poterit. imus petitur ex *1. lib. Sent. diſt. 19. q. 5. art. ad* 3. vbi ita loquitur, *Et ideo hæ quatuor con-rtuntur, ens, bonum vnum & verum.* Quod ſi . Tho. exiſtimaſſet rem, & aliquid, eſſe trā-endentia, & conuerti cum Ente, cur quæſo ecenſens ea quæ conuertuntur cum Ente, æc duo etiam non recenſuit? Secundus lo-us eſt ex eodem libro *1. diſt. 3. q. 2. art. 2.* in orpore, in quo loco tātum has tres propri-tates Entis conſtituit; vnum, verum, bonū, lijs duabus, re ſcilicet, & aliquo præter-miſſis. **Obiect. ex D. Thom.** **Solutio.**

Capreolus

miſsis. Præterea Capreolus Thomiſtarum eruditiſsimus, in quo ſemper D. Tho. loquẽtem intueor, tantum has tres proprietates in Ente agnoſcit; verba eius ſunt in 1. *diſt.* 2. *q. 1. ad* 12. *contra* 5. *concl.* Ad 12. dicendum quod concludit, quod Ens habet aliam rationem à ſuis paſsionibus, quæ ſunt, Verum, Vnum, Bonum, ex quibus omnibus rectè colligere poſſumus D. Thomã. opinioni noſtræ fauere.

Cap. III. De Ente, & eius ſignificationibus.

QVid ſint, & quo numero comprehendantur tranſcendentia, conſtitutum eſt in capitibus ſuperioribus, ſupereſt iam, vt de ſingulis, ſeorſum, & ſigillatim diſputationem inſtituamus; in qua hunc ordinem obſeruabimus, vt prius de ente, deinde de vno, mox de vero, & tandem de bono diſputemus. Vt igitur à nomine entis initium ducamus, Ens, quemadmodum & eſſentia, nomina ſunt Latina, nec ſunt tanquam barbara contemnenda, ſi

Quintilia.

credimus Quintiliano 8. *lib.* Inſtitutionum oratoriarum *cap.* 3. quamuis enim illa non ita crebro fuerint à veteribus Latinę linguæ anteſignanis vſurpata, ex vſu tamẽ poſteriorum, qui his nominibus, vt Latinis vtuntur, erunt illa omnino retinenda. Eſt enim facultas apud vſum, & Philoſophorum conſuetudinem, ex nominibus barbaris Latina, & ex La-

Latinis, barbara eadem iterum reddere, & ...iſsimè apud maiores multa nomina non ...nificant idipſum, quod apud poſteriores ſi... ...ficare videntur, vt acute conſcriptum re... ...uit Rodolphus Agricola 1. *lib. de inuentio. cap.* 23. quod idem his carminibus elegan... cecinit Horatius, in arte Poetica;

Rodol. Agricola.
Horatius.

Mortalia facta peribunt,
dum ſermonum ſtet honos, & gratia viuax.
...lta renaſcentur, quæ nunc cecidere, cadētq;
...æ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus,
...ē penes arbitriū eſt, & vis, norma loquendi,

...Quare ęquo animo ferre non poſſum quo...dam hominum fāſtidioſorum arroganti..., qui cum vix labijs prima elementa Phi...ophiæ attigerint, & in ſcholis Gramma...orum tanquam ſenes edentuli diu conſe...rint, veluti cenſores ſeueri (quamuis ini...) audacter has voces, cauſalitas, idētitas, ...itas, hęceeltas, vniuerſale, ſcibile, & ...s multas, à pręſtantiſsimis Philoſophis ...patas, contemnunt, & aſpernantur. Ve...hi tanquam Philoſophię oſores, & pręti...tiſsimarum artium imperiti, potius ſūt ...is à cœtu Philoſophorum explodendi, ...n ſit eorum leue iudiciū, in aliquo pręhabendū. De his tamen hęc fuerint ſatis; ...oſtramq; diſputationē de Ente intermiſ... ...regrediamur. Quamvt probe perſpectā ...amus, erūt breuiter nonnulla de concre... ...: abſtractis nominibus altius repetenda. ...ominum itaqne, quędam ſunt quę ſigni... ...naturas concretas, & alia ſunt, quę ex... ...unt naturas abſtractas. Concreta nomi...

Iuſta aduerſus quoſdā faſtidioſos reprehenſio.

Lege Picū Mirandulanum in epiſtola ad Hermolaū Barbarū.

Quædam ſunt nominā concreta, & alia abſtracta.

na

na ſunt, quæ ſignificant formas alicui ſubie-ᶜto accommodatas, vt candidum, lucens, homo; abſtracta vero ſunt quę ſignificant formas ab omni ſubiecto, (vt his nominibus ſignificantur) auulſas, & candor, lux, humanitas. Inter quæ hęc tria potiſſimè intercedunt diſcrimina. *Primum*, abſtracta ſunt talia per ſeipſa, concreta vero ſunt talia per abſtracta: quemadmodum albedo ſeipſa eſt albedo, album vero albedine dicitur album. *Secundum* abſtracta ſunt partes concretorũ, at verò concreta, ſunt tota quædam reſpectu abſtractorum; vt humanitas pars eſt hominis, homo vero, eſt totum reſpectu humanitatis. *Tertium* abſtracta, nullam continent permixtionem alterius naturæ, ſed puram, & impermixtam naturam ſignificant, vt albedo, ſolam albedinem impermixtam denotat, concreta vero, impuram naturam, varijſque accidentibus vnitam ſignificant, quemadmodum album ſignificat albedinem cum innumeris accidentibus, vt cum calore, frigore, dulcedine, & alijs confuſam. Cùm ergo ens ſit nomen concretum, & eſſe ſit illius abſtractum, hæc eadem diſcrimina, quæ interueniunt inter concreta, & abſtracta, interuenient quoque inter Ens, & ipſum eſſe, quæ accuratè proponuntur à Seuerino Boetio, in libello de hebdomadibus, adhibitis erudítiſſimis commentarijs D. Thom. in eundem libellum. In primis eſſe, quod eſt abſtractum, eſt tale per ſeipſum, non enim aliunde eſſe habet eſſe, ſed à ſe.pſo, Ens vero participatione ipſius eſſe, eſt, & conſiſtit in ſe. Deinde, eſſe

Tria diſcrimina inter cõcreta, & abſtracta.
1. diſcrimẽ.
2. diſcrimẽ.
3. diſcrimẽ.
Boetius in libello de Hebdom. D. Thom.
1. diſcrimen inter eſſe, & id quod eſt.
2. diſcrimẽ.

eſſe eſt quædam pars Entis, Ens vero totum quoddam eſt reſpectu ipſius, componitur enim ex eſſendi forma, & ſubiecto quod eſt. Præterea eſſe, cum nulla natura permiſcetur ab eo diuerſa, Ens vero, quamplurima obtinet à ſua natura omnino diſtincta; vt eſſe, vel eſſentia hominis, ſolam & impermixtam eius naturam comprehendit, verum homo, qui eſt id quod eſt, multa continet accidētia, à ſua natura prorſus diuerſa. *3. diſcrimē.*

His igitur de Ente & eſſe eius abſtracto explicatis, ſupereſt declaremus, quid ſignificet ipſum eſſe, à quo ens eſt id quod eſt. Sunt enim multi viri eruditi, qui cenſent, eſſe quod nomine Entis exprimitur, ſolam exiſtentiam denotare, & nullo modo eſſentiam, quam opinionem amplectuntur omnes illi, qui conſtituunt rem, eſſe trāſcendens, diſtinctum ab Ente; docent ſiquidem, eſſe ſignificare exiſtentiam, rem vero eſſentiam, quæ ſententia etiam placuit magiſtro Soto *cap. 4.* ante categoriarum *q. 1.* in ſolutione tertiæ rationis. Alij tamen, vt Durandus 1. *libr. Sent. diſt. 8. q. 2. ad 6. argum Archiepiſcop. Hiſpalenſ. in eodem loco q. 1 & Philippus Mocenic. in ſua inſtit. contemplat. 3. part. 1. cap. 2.* exiſtimant eius ſolam eſſentiam ſignificare. *Quidam exiſtimant eſſe ſignificare exiſtentiam.* Magiſter Soto. Durandus Deca. Mocenic.

Vt tamen in hac re veram ſententiam explicemus; annotandum eſt primo, in nominibus aliud eſſe illud à quo nomen imponitur, & aliud illud ad quod ſignificandum eſt nomen impoſitum, quemadmodum paſſim obſeruat D. Thom. Vt in nomine lapidis exemplo ſatis protrito, licet intueri, in quo illud Annot. 1. D. Tho. 1. p q. 13. art. 2. ad 2.

lud à quo nomen eſt impoſitum, eſt lęſio pedis, illud vero ad quod ſignificandum eſt impoſitum, non eſt, lęſio, ſed ſubſtantia quædā corporea inanimata.

Annot. 2. Ens ſumitur vel vt eſt nomen, vel vt eſt participiū

Præterea animaduertimus, nomen entis ſumi poſſe duobus modis, vel vt eſt participium verbi ſubſtantiui Sum, denotatq; idem quod exiſtens; vel vt eſt nomen ſubſtantiuum eiuſdem verbi, qua ratione ſignificat idem quod habens naturam, & eſſentiam: quemadmodum hæc vox Viuens, his eiſdem modis ſumi poteſt, vel vt eſt participium verbi Viuo, qua ratione ſignificat actum viuendi, & non eſſentiam viuentis, opponiturque mortuo, vel vt eſt nomen ſubſtantiuum eiuſdem verbi, quo modo ſignificat eſſentiam viuentis, continetur que in categoria ſubſtantiæ, tanquam attributum eſſentiale, immediatè ſub corpore comprehenſum: & hæc eſt illa tam decantata diuiſio entis, in ens nominaliter, & participiāliter ſumptū, quam apud Caiet. Ferr. & apud alios grauiſsimos Philoſophos frequenter legimus. Cum igitur his duobus modis ens ſumi poſsit, ſi iuxta nominis impoſitionem, vel iuxta illud à quo nomen eſt impoſitum vſurpetur, ſolum actum exiſtendi ſignificat, ab eo enim fuit hæc vox, Eſſe, impoſita rebus exiſtentibus, vt & motus, fuerūt impoſita, vt auctor eſt Ariſt. 9. *Metaphy. cap.* 3. At vero iuxta illud ad quod ſignificandum eſt nomen impoſitum, Eſſe non tantum exiſtētiam, ſed etiam eſſentiam ſignificabit. Vnde tam eſſentia, quem exiſtentia nomine entis ſignificabuntur. Quod confirmare poſſumus teſtimo-

Caiet. c. 4. de ente, & eſſentia.

Eſſe ab actu exiſtendi eſt impoſitum rebus.

Ens ſignificat eſſentiam, & exiſtentiam, apud Ariſto. & D. Thom.

teſtimonijs Ariſt. & D. Thomæ, qui multis in locis docent Ens aliquando ſignificare eſſentiam,& aliquando exiſtentiam. Quamuis in eo differant apud Ariſt. quod Ens ſignificatum in caſu accuſandi, ſignificat exiſtentiam; ſignificatum tamen in caſu dandi ſignificat eſſentiã, vt conſtare poterit ex his duobus locis, quorum primus eſt petitus ex *3. de anima cap. 4.* vbi ita habet: Aliud eſt magnitudinem eſſe, & aliud magnitudini eſſe, id eſt, Alia eſt exiſtentia, & alia eſſentia magnitudinis; alter verò eſt collectus ex *7. libr. Met. cap. 7.* in quo ita loquitur, Aliud eſt bono eſſe, & aliud bonum eſſe, id eſt, Alia eſt eſſentia, & alia exiſtentia boni. Deinde, vt ad D. Thomam accedamus, ens ſignificare exiſtentiam eſt apud ipſum certiſſimum, vt ex innumeris eius locis conſtare poterit. Significare verò eſſentiam, quod eſt magis dubium apud eum, ſuadere poſſumus ex quodlibeto. *2. q. 2. artic. 1. quæſt. 1. de malo, art. 1. ad penult. argum. q. 21. de verit. artic. 1. ad 1. & artic. 4. ad 4.* in quibus locis; apertè ſatis profitetur, ens ſignificare eſſentiam,& naturam rerum omnium, eſſentiali diffinitione ſignificatam.

Alio Arg. cõfirmatur ens ſignifi-care eſſentiam.

Prçtereà Ens non tantum ſignificare exiſtentiam, ſed etiam eſſentiam, ita confirmamus. Omnes ſcientiæ agunt vel de Ente in communi, vt prima Philoſophia, vel de aliqua parte Entis, vt aliæ ſcientiæ priuatæ, auctore Ariſt. *4. Metap. ca. 1.* at ſcientiæ non agũt de rerum exiſtentijs, parum enim illę curant, ſintne, vel nõ ſint; earum obiecta à parte

rei, quia ſcientiæ tãtum verſantur in obiectis perpetuis, exiſtentiæ vero rerum nõ ſunt perpetuę, cum aliquando res exiſtant, & aliquãdo non exiſtant. ergo Ens non tantum exiſtẽtiam, ſed etiam eſſentiam ſignificabit.

Ens vt eſt nomẽ ſignificat eſſentiã, vt tamen eſt participium ſignificat exiſtentiã.

Cæterum cum Ens ſumi poſſit, vel vt eſt participium, vel vt eſt nomen, hæc duo hac lege ſignificabit, Ens quod eſt participium, ſignificat exiſtentiam; illud autem quod eſt nomen ſubſtantiuum, ſignificat eſſentiam; & ita eſſe quod eſt abſtractum Entis, ſi ſumatur vt eſt abſtractum Entis ſumpti ea ratione qua eſt participium, idem erit quod exiſtentia; ſi verò ſumatur vt eſt abſtractum Entis ea ratione qua eſt nomen, idem erit quod eſſentia.

Obiectio. Quod ſi quis opponat nobis auctoritatem *Ariſt. ex 2. de demonſt. cap. 7.* Ens non eſſe attributum eſſentiale, neque ſignificare eſſentiam, ſed exiſtentiam: reſpondendum erit, A-

Solutio. riſt. locutum fuiſſe de Ente participialiter, quod ſolam exiſtentiam denotat; loquebatur enim in eo loco de Ente, quod concluditur de ſubiecto per demonſtrationem, quod non eſt aliud quam exiſtentia proprietatis in ſubiecto. concludimus enim per demonſtrationem, actualem vnionẽ proprietatis in ſubiecto, quę vnio, & in proprietatibus, & in alijs accidentibus eſt eorum naturalis exiſtentia, vt in alio loco docuimus.

Annot. ex Pico Mirã. eag; acuta

Annotat etiam Picus Mirandulan. in libello de Ente, & Vno, *cap. 4.* duas eſſe Entis ſignificationes, vnam latè patentem, in qua Ens ſignificat quicquid non eſt nihil, & alteram anguſtiorem, in qua tantum ſignificat id

quod

quod eſt. Si Ens ſumatur in prima ſignificatione, nullum eſt medium inter ipſum & nihil; qua ratione verum eſt illud pronuntiatum Metaphy. De qualibet re, vera eſt affirmatio, vel negatio, de nulla vero, ambæ ſimul: vel impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe. Quod ſi in altera ſignificatione vſurpetur, datur medium inter Ens, & nihil, ſcilicet ipſum eſſe abſtractum, quod neque eſt nihil, vt eſt apertũ, neque Ens, quia eſſe non eſt id quod eſt, ſed eſt id quo medio aliquid eſt, vt acutè explicat D. Seuerin. Boet. in libell. de Hebdomadibus, his verbis, ita dicens: Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt. ipſum enim eſſe, nondum eſt, at vero id quod eſt, accepta eſſendi forma eſt, atque conſiſtit in ſe. Quemadmodum enim albedo, non eſt alba, ſed eſt illud quo medio nix eſt alba, & quemadmodum iuſtitia non eſt iuſta, ſed eſt illud quo medio homo eſt iuſtus; ita quoque eſſe, non eſt id quod eſt, ſed eſt illud quo medio aliquid eſt: quare ſumpto Ente in hac ſignificatione, non erit verum illud pronuntiatum. **Seuerinus Boetius.**

Verum aduerſus hæc dicet aliquis. Quidquid non eſt Ens eſt non Ens, ſi ergo eſſe abſtractum non eſt Ens, erit non Ens, ſed quod eſt nõ Ens, eſt nihil, ergo eſſe abſtractum erit nihil. Vt tamen huic dubitationi ſatisfaciamus, obſeruandũ erit, nõnulla attributa poſſe duobus modis ab aliquibus ſubiectis denegari; primò quia rationes attributorum non poſſunt vllo modo illis ſubiectis conuenire, qua ratione negamus à cãdore atrorẽ, & à calore frigus, quia neque ratio cãdoris atrori, **Obiectio.** **Solutio.**

B 2 neque

neque ratio caloris poteſt frigori conuenire. Secundo, quia rationes attributorum nobiliori modo reperiuntur in ſubiecto quam exprimantur per nomen attributi, qua ratione à candore negamus eſſe candidum, nō quod candor ſit ater, ſed ex eo quod ratio candidi præſtantiori modo reperitur in candore abſtracto, quàm in candido concreto reperiatur: hac igitur ratione, ab eſſe negamus Ens; non quod eſſe ſit non Ens, ſed ex eo quòd ratio Entis longè nobiliori modo in eſſe abſtracto reperitur, quam in Ente cōcreto poſſit reperiri.

Cap. IIII. De diuiſionibus Entis.

PRoximum eſt vt poſt explicatam naturam Entis, illius diuiſiones breuiter, pro inſtituti ſcilicet ratione, proponamus; ex quibus ſit hæc earum prima, Ens aliud rei, & aliud rationis, quæ diuiſio propoſita fuit ab Ariſt. 6. *Metaph. ca. 2.* ſub his verbis, Entium aliud eſt in anima, & aliud extra animam, Ens in anima vocat Ens rationis; extra animam verò Ens rei.

1. Diuiſio Entis. Ariſt.

Diffinitur autem Ens rei, illud quod habet eſſe à parte rei extra operationē intellectus, vt ſunt cælum, elementa, & mixta, quæ ex eis conſtantur. Ens vero rationis diffinitur, illud quod tantum habet eſſe beneficio intellectus, vel quod habet eſſe tantum in anima.

Quid ſit Ens rei.

Quid ſit Ens rationis.

Verum cum tribus modis poſſint aliqua eſſe in in-

in intellectu, vel tanquam in cauſſa, vt ſunt actiones intelligendi, & verbum mentis per intellectionem productum; vel tanquam in ſubiecto cui inhęrent, vt ſunt ſpecies intellectiles, artes, & ſcientiæ, vel tanquam obiecta cognita ab eo, vt homo, vel equus; cõtrouerſum eſt apud Philoſophos ex his tribus propoſitis quodnam illorum vocari debeat Ens rationis. Quidam enim exiſtimant illud dici Ens rationis, quod producitur ab intellectu tanquam à cauſſa efficiente, vt ſunt verbum mentis, & actiones intelligendi. Huius rei auctor eſt Herueus *quodlib. 3. q. 1. art. 1.* hæc tamen opinio eſt omnino falſa, vt conſtare poterit ex his duabus rationibus, quarũ prima eſt. Quidquid per ſe & directè fit à cauſſa rei eſt Ens rei; ſed actiones intelligendi, & verbum mentis, fiunt ab intellectu per ſe, & directè, qui eſt cauſſa rei, ergo erunt Entia rei. Secunda, Quæ continentur in categoria qualitatis ſunt Entia rei, quia in categorijs ſola Entia rei collocantur; ſed actiones intelligendi, & verbum mentis continentur in categoria qualitatis, ſub ſecunda ſpecie, tanquam termini intrinſeci intellectus; qui eſt facultas naturalis; ergo actiones intelligendi, & verbum mentis, non erunt entia rationis, ſed rei. 1. Opinio. Herueus. *Cõfutatur opinio duobus argumentis.* 2. eſt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Alij vero opinantur Ens rationis illud eſſe quod eſt in intellectu, tãquam in ſubiecto, vnde artes, ſcientias, & alios habitus intellectus, qui intellectui inhærent vocant entia rationis; ita de quibuſdam veteribus Philoſophis referunt Durandus 2. *ſent. diſt.* 19 *q.* 5. Et 2. Opinio. Durãdus. Herueus.

5. Et Herueus in loco ſuperioris.

Cõfutatur hac opinio duobus argu. Hanc tamen opinionem alijs duabus rationibus euertere poſſumus, *prima eſt*: Inhærere ſubiecto, ex communi conſenſu Philoſophorum, eſt proprietas accidentis rei, ergo illa 1. Argum. quæ erunt in intellectu tanquam in ſubiecto, non erunt entia rationis. *Præterea*, Quæ inhærent 2. Argu. intellectui continentur in categoria qualitatis, ſunt enim habitus, vel ſpecies intellectiles. ſed quæ continentur in categoria qualitatis, ſunt entia rei, ergo quæ erunt in intellectu ſunt entia rei, & non rationis.

Reijciũtur qui dicunt ens rationis eſſe nihil. Petr. Nig. Sueſſanus. Neque ferendi ſunt illi, qui non verentur profiteri ens rationis eſſe nihil; vt tradunt Petrus Niger 1. *p. Clypei Thomiſt. q.* 4. & Sueſſanus 6. *lib. Meta. q. vlt.* quia in explicando nihilo, nulla ſcientia verſari poteſt; at in explicanda natura entis rationis, verſatur Dialectica, non ergo Ens rationis erit nihil. Deinde, 2. Argum. Nihil nullum habet fundamentum in rebus; at vero Ens rationis in rebus ipſis fundatur, quemadmodum cæcitas, fundatur in his quæ nata ſunt habere viſum; genus, & ſpecies; ſubiectum, vel attributum, in natura hominis, vel animalis: quare hæc duo inter ſe maxime different.

Vera opinio. His igitur opinionibus exploſis, Ens rationis iuxta aliorum opinionem, illud debet nuncupari, quod conſequitur rem, ea ratione qua habet eſſe obiectiue in intellectu; vt ſunt, ſubiectum, & attributũ; genus, & ſpecies; antecedens, & conſequens, & alia huius generis. In hac ſententia extiterunt grauiſſimi viri, Durandus Herueus, Sueſſanus, & Petrus

Durandus

trus Niger, in allatis locis, Sonci 6. *Meta.* q. 18. Iauellus in diſput. de tranſcen. diuiſ. 1. magiſter Sotus q. 3. de Vniuerſis, & vt multos alios prætermittam, D. Thom. ſemper excitat in ea.

Herueus. Pet. Niger Soncinas. Iauellus. Sotus. D. Tho. opu. 45 tr. 2 c. 1. & 58.

Verum vt illam explicemus, annotandum erit, eſſe duo genera attributorum, quæ de rebus dicuntur, illis quædam enim conueniunt præter omnem operationem intellectus, vt homini conueniunt eſſe candidum, vel atrum, capacem diſciplinæ, & animal particeps rationis. Alia vero ſunt, quæ tantum conueniunt rebus, beneficio, & ope intellectus; vt vniuerſum, genus, & ſpecies, ſubiectum, & attributum; quia à parte rei hæc non conueniunt rebus, quemadmodum homini non competit eſſe ſpeciem, vel ſubiectum, ſed hæc illi conueniunt beneficio intellectus abſtrahentis naturam humanam à phantaſmatibus, & à proprietatibus ſingularibus. Cum igitur dentur hæc duo genera attributorum; Ens rationis recenſeri debet inter attributa ſecundi generis, quæ ſcilicet conueniunt rebus beneficio intellectus, tam agentis, quam patibilis; & huius, tam in prima, quam in ſecunda, quam in tertia eius functione. Hoc autem ita ſeſe habere, ex ſuperioribus ad hunc modum poſſumus confirmare. Ens rationis illud dicitur, quod habet eſſe in intellectu, vel ratione; vel ergo habebit eſſe in ea, tanquam in cauſſa, vel tanquam in ſubiecto, vel tanquam obiectum cognitum; ſed confirmatum eſt in ſuperioribus, Ens rationis

Annota.

Ens rationis recenſeri debet inter attributa quæ rebus conueniũt beneficio intellectus.

 non

non eſſe illud quod habet eſſe in intellectu vel tanquam in cauſſa, vel tanquam in ſubiecto, erit ergo illud quod habebit eſſe in eo tanquam obiectum cognitum. Hoc autem non eſt ita intelligendum, vt Ens rationis ſecundum ſe, & actu, apprehendi debeat ab intellectu, ſed vt illud ſit, ſat eſt, quod cognoſcatur illius fundamentum, ex cuius cognitione, illico, per naturalem quandam reſultantiam, illud cõſequatur; vt eruditè annotauit Sonc. *6. Metaph q. 18.* in hac enim enuntiatione, Homo eſt animal, quam efficit intellectus, reperitur actu ſubiectum, & attributum, cum tamen nihil contemplemur de notione ſubiecti, vel attributi; ſed cognita natura hominis, illico ex qua cognitione paſsiua, ſequitur in eo notio ſubiecti, tanquam extrinſeca quædã denominatio, quę denominat hominem ſubiectum; & idem iudicium eſt de notione attributi, reſpectu naturæ animalis.

Quare quirantur ad eſſe Entis rationis.

Soncinas.

Diuiſio entis rationis.

D. Thom.

Diuiditur autem Ens rationis à D. Thom. *quæſt. 21. de verit. art. 1.* in corpore, & in ſolutione ſecundi, in negationem, & relationem, negatio eſt vt non homo, relatio vero vt ſubiectum, vel attributum. Verum quia priuatio eſt ſecundum eſſentiam negatio, à Thomiſtis deinde illud eſt diuiſum in negationes, priuationes, & relationes. De Ente tamen rationis hæc ſint breuiter explicata, quæ à nobis luculenter ſatis alio loco tradita fuerunt.

Secunda diuiſio entis in ens per ſe & per accidens.

Secunda diuiſio eſt, Ens, aliud eſt per ſe, & aliud per accidens. Præterea, Ens, per ſe, aliud eſt ſecundum eſſentiam, & aliud ſecundum

dum cauſſam. Secundum eſſentiàm illud dicitur, vel quod eſt omnino ſimplex, à nullo dependens, nullamque in ſe admittens compoſitionem, vt eſt Deus Opt. Max. vel ſi fuerit compoſitum, eſt illud cuius partes in eadem categoria continentur, ita tamen vt vna obtineat rationem potentiæ, & altera rationem actus; quia ex his duobus conſtitui debet Ens, & vnum per ſe; vt docet Ariſt. *8. Metaphy. cap. 6. & 2. de anima cap. 1.* Huius generis ſunt homo, cœlum, & elementa; quia omnia hæc conflantur ex poteſtate, & actu, eiuſdem categoriæ; ex materia ſcilicet, & forma. Ens per ſe ſecundum cauſſam, eſt omnis cauſſa per ſe; dicitur autem cauſſa per ſe, illa quæ iuxta propriam rationem producit effectum, vt architectus, eſt cauſſa per ſe domus; quia iuxta propriam rationem, & ea ratione qua eſt architectus, erigit eam; & ſtatuarius eſt cauſſa per ſe ſtatuæ; quia ea ratione qua eſt ſtatuarius, conficit ſtatuam. Pari ratione Ens per accidens duplex quoque erit, vnum ſecundũ eſſentiam, & alterum ſecundum cauſſam, ſecundum eſſentiam triplex eſt, vt tradit Ariſt. *5. Metaph. cap. 7.* ſubiectum cum accidente, homo albus, accidens cum ſubiecto, vt albus homo; & accidens cum accidente, vt album Muſicum: ſecundum cauſſam vero eſt duplex, vnum ex parte cauſſę, & alterum ex parte effectus; ex parte cauſſæ dicitur illud, quod iuxta propriam rationem non producit effectũ, neque influit aliquid in eum, ſed accidit cauſæ per ſe, vt Muſicus eſt cauſſa per accidens ſtatuæ, quia ea ratione qua Muſicus eſt non

Ens per accidens eſt duplex ſecundum eſſentiam & ſecundum cauſſam.

conficit ſtatuam; ſed quia accidit ſtatuario eſſe Muſicum; ob hanc cauſſam Muſicum dicimus eſſe cauſſam ſtatuæ.

Obſeruatio Ariſt. Annotandum tamen eſt ex *Ariſt.* 5. *Metaph. cap.* 2. & 2. *Phyſi. cap* 3. ex his cauſis accidentarijs, quaſdam eſſe magis, & alias minus accidentarias; quia illæ quæ magis accedunt cauſſæ per ſe, erunt minus accidentariæ, illæ vero quæ magis ab ea recedent, erunt magis accidentariæ; vt in conſtitutione domus, animal & homo erunt minus cauſſæ accidentariæ, quam Muſicum, vel album; quia magis accedunt homo, & animal ad architectum, qui eſt cauſſa per ſe, quam Muſicum, & album: at vero ex parte effectus illa nuncupatur cauſa per accidens, cui accidit productio illius effectus, vt architectus eſt cauſſa per accidens optimæ valetudinis, quia accidit, vt domus quæ per ſe erigitur ab architecto, ſit ſalubris, & fodiens terram eſt cauſſa per accidens inuentionis theſauri, quia ita euenit, vt ex foſſione terræ, quæ eſt effectus fodientis per ſe, ſubſequatur inuentio theſauri.

3. *Diuiſio in relatum & abſolutum.* Tertia diuiſio eſt, Ens rei, & per ſe, aliud eſt relatum, & aliud abſolutum, illud dicitur abſolutum quod eſt ad ſe, & non ad aliud, quod intelligi debet tanquam ad terminum, non autem tanquam ad ſubiectum, vel obiectum, quia quæ hoc modo referuntur ad aliud, abſoluta ſunt, & non relata, vt facultates naturales quæ referuntur ad ſubiecta, & accidentia quæ referuntur ad obiecta. Relatum vero dicitur, cuius tota vis, & natura

eſt, vt

eſt, vt ad aliud referatur; vt pater, & filius, dominus, & ſeruus, ſunt relata, quia tota vis patris eſt habere filium, & domini poſsidere ſeruum. Verum de relatis ſuperuacaneum eſt velle plura hoc loco proponere, quę in categoria Relationis fuerunt à nobis abunde ſatis explicata.

Quarto diuiditur Ens in vnum, & multitudinem. Annotandum tamen erit, duplicem eſſe vnitatem, vnam tranſcendentem, & alteram categoriæ quantitatis, illa prior conſequitur intima, & eſſentialia rei attributa, hæc vero poſterior conſequitur in diuiſionem quantitatis coniunctæ. Eadem quoque ratione duplex erit multitudo, vna tranſcendens, & altera categoriæ quantitatis, tranſcendens eſt quæ componitur ex vnitatibus tranſcendentibus, vt eſt multitudo decem eſſentiarum, vel decem Angelorum: quantitatis vero eſt, quæ conflatur ex vnitatibus quantitatis coniunctæ, vt eſt multitudo quinque lapidum, vel equorum. In hac ergo diuiſione, nomine vnius, & multitudinis, tantum intelligere debemus vnitatem & multitudinem tranſcendentem, quia hæc duo ſunt quæ de omnibus efferuntur, & non vnitatem & multitudinem quantitatis, quæ ſolum dicuntur de his quæ ſunt affecta quantitate coniuncta. *Quarta diuiſio in vnũ, & multitudinem.*

Quinta diuiſio eſt, qua diuiditur Ens in tria tranſcendentia, ſ. in vnum, verum, & bonum: hanc tamen diuiſionem infra vberius explicabimus. *Quinta diuiſio in tria tranſcen.*

Sexta diuiſio eſt: Entium quoddam eſt finitum, &

Sexta diuiſio in finitum, & infinitum.

tum, & aliud infinitum. Verum vt hanc diuiſionem explicemus obſeruandum erit, finitum illud eſſe quod limitibus, vel finibus eſt circunſcriptum; infinitum vero eſſe, quod caret huiuſmodi finibus. Eſt autem duplex finitum, & duplex itidem infinitum, vnum ſecundum eſſentiam, & alterum ſecundum quantitatem. Illud dicitur finitum ſecundum eſſentiam, quod eſt compoſitum ex genere, & differentia, & eſt circunſcriptum alicuius categoriæ limitibus, vt homo, Angelus, magnitudo, & candor. Illud vero dicitur infinitum ſecundum eſſentiam, quod neque conſtat genere, & differentia, neque vllis categoriarũ finibus comprehenditur, vt Deus Opt. Max. qui in nulla categoria continetur, ſed omnes illas poſt ſe longo relinquit interuallo. Finitum ſecundum quantitatem eſt illud, quod circunſcribitur terminis categoriæ quantitatis, vt linea, quæ circunſcribitur punctis; extremitas, lineis, & corpus extremitatibus. Infinitum autem ſecundum quantitatem nuncupatur, quod caret huiuſmodi terminis, quemadmodum ſi eſſet aliqua linea nullis punctis terminata, diceretur illa infinita ſecundum quantitatem. In propoſita ergo diuiſione nomine finiti, & infiniti, non intelligimus finitum, & infinitum, ſecundum quantitatem, ſed ſecundum eſſentiam, quia duo illa priora, in ſolis ſubſtantijs affectis quantitate reperiuntur, vt docet Ariſtoteles 1. *Phyſi. cap.* 2. duo vero poſteriora, de omnibus Entibus prædicantur, omne ſiquidem Ens, vel eſt finitum, vel infinitum,

ſecun-

ſecundum eſſentiam.

Septima diuiſio, Entium aliud eſt actu, & aliud poteſtate. Ens poteſtate, vel poſsibile illud eſt, quod nondum eſt, poteſt tamen eſſe; vel vt inquit Ariſt. 9. *Metaphy. cap.* 3. quo poſito in actu nihil impoſſibile ſequitur, vt ſi quis ſedere poteſt, & ei ſeſsio conueniat, nihil impoſſibile ſequetur. At vero Ens actu, vt Ariſt. in eodem libro profitetur *cap.* 6. eſt, illud non ita eſſe, vt erat quando ſola vi, & poteſtate erat, quemadmodum antequam fieret in ligno ſtatua Mercurij, erat in illo poteſtate, deinde vero poſtquam iam eſt effecta, eſt in ipſo actu, eo quod alio modo ſit, quam quādo erat poteſtate. vel, vt alijs verbis rem hanc explicemus, Ens actu illud vocari debet, quod eſt à parte rei productum extra facultatem ſuarum cauſſarum, & hoc eſt eſſe alio modo quam quando erat poteſtate, tunc temporis enim poterat à ſuis cauſsis produci, at vero quando eſt actu, iam non poteſt produci, cum ſit productum.

Septima diuiſio eſt in ens actu, & poteſtate.

Vltima diuiſio eſt, qua diuiditur Ens per ſe finitum, quod eſt actu, vel poteſtate, in decem categorias, vel vt dicunt prædicamenta, vt in ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, paſsionem, vbi, quando, ſitum eſſe, & habere, quæ diuiſio omnibus eſt ſatis perſpicua, tamen quænam illa ſit, inferius quando agemus de analogia Entis examinabimus.

Vltima diuiſio in decem categorias.

Cap.

Cap. V. Quænam ſit prima diuiſio Entis.

ANceps tamen, multúmque dubia inter viros eruditos extitit cōtrouerſia, de ordine harum diuiſionum Entis, quænam ſcilicet ex illis ſit prior, & quę ſit alijs poſterior. Eſt enim ſententia D. Thom. in commentarijs in cap. 7. *lib.* 5. *Metaphy.* exiſtimantis primam diuiſionem eſſe illam in qua diuiditur Ens in decem categorias, cuius ſententiam amplectuntur D. Albertus Mag. 7. *Meta. in principio*, *Simplicius 2. de Anima cap.* 1. *& Algazel* 1. *lib. ſuæ Meta. ſi Sueſſano credimus* 1. *Meta. diſp.* 2. Auerroes in hac quæſtione explicanda eſt nimium lubricus, & inconſtans, aliquando enim diuidit 1. Ens, in Ens per ſe, & per accidens, vt 6. *Meta. comment.* 1. aliquando in decem categorias, vt 5. *Meta. comment.* 14. aliquando in finitum, & in infinitū, vt 1. *Phyſi. comment.* 6. & aliquando in actum, & poteſtatem, vt *in* 3. *Phy. comment.* 3. Scotus verò 1. *lib. Sent. diſt.* 8. *quæſt.* 3. *& quodlib.* 5. & illius alumni Antonius Trombeta 1. *Meta. quæſt.* 1. & in tractatu formalitatum, Antonius Sirecti, in eodem Formalitatum opere, & alij, arbitrantur Ens eſſe primo diuidendum in quantum, & non quantum, nomine quanti intelligentes quantitatem virtutis, vel perfectionem naturæ, nomine vero non quanti, imperfectionem illius. Deinde quantum diuidunt in finitum, & in infinitum. finitum eſt illud

D. Thom.
D. Albert.
Simplicius
Algazel.
Sueſſanus.
Opinio Auer.
Scotus.
Trombet.
Sirecti.

illud quod ſub limitibus alicuius categoriæ continetur, vt homo, & arbor, infinitum verò, quod ſub nulla categoria comprehenditur, vt Deus Opt. Max. Præterea profitentur, diuiſionem Entis in vnum, & multitudinem, eſſe poſteriorem diuiſione Entis in finitum, & in infinitum. Tandem alij, vt Paulus Socin. 10. *Meta. quæſt.* 1. & Iauellus in tractatu tranſcendentium, opinantur primam diuiſionem Entis rei, eſſe illam, in qua Ens eſt diuiſum in vnum, & multitudinem: hancque conſtituunt eſſe priorem diuiſione illius in finitum, & in infinitum. Ita viri eruditiſſimi de hac quæſtione opinantur.

Viguerius ca. 2. *ſuaru inſtitut. paragrapho 2 verbo 2. diuidit ens primo in finitum. & infinitum.* Soncinas. Iauellus.

Ceterum vt inter has opiniones noſtram etiam ſententiam proponamus, annotamus inprimis, duplicem eſſe diuiſionem, vnam nominis, & alteram rei. nominis eſt illa, in qua multas eiuſdem vocis ſignificationes recenſemus, vt quando in hac voce canis, enumeramus tres ſignificationes, in quibus ſignificat canem cæleſtem, domeſticum, & marinum, hæc tamen non tam dicenda eſt diuiſio, quam enumeratio, vt animaduertunt Seuerinus Boetius comment. antecategoriarũ, explicans diuiſionem Entis in decem categorias, & Rodolphus Agricola 1. *libr. de inuent. Dial. c.* 7. in ea enim nihil diuidimus, ſed tantum recéſemus diuerſas ſignificationes eiuſdem nominis.

Duplex eſt diuiſio nominis & rei

Boetius. Rodol.

Diuiſio rei eſt communioris in minus communia diſtributio, quę triplex eſt, totius vniuerſi, vt animalis, in hominem, & equum; totius, integri, vt hominis in caput, brachia, & pedes;

Triplex eſt diuiſio rei.

pedes; & accidentaria, vt animalis in candidum, & atrum, & medio colore affectum. Prætermiſſa diuiſione totius integri, diuiſio totius vniuerſi eſt duplex, vna generis in ſpecies, vt animalis in hominem, & leonem; vel analogi in analogata, vt eſt diuiſio pedis, in pedem montis, & ſcamni: & altera generis in differẽtias, vt animalis in particeps, & expers rationis; vel analogi in ſuas quoque differentias, vel modos internos, vt eſt diuiſio Entis, in eſſe per ſe, & in alio. Accidentaria verò triplex eſt, ſubiecti in accidentia, vel propria, vel communia; accidentis in ſubiecta; & accidentis in accidentia. Hæc omnia collecta ſunt ex D. Seuerino Boetio, in libello de diuiſionibus, & ex concilio Louanienſe, in tractatio. de diffinitione, & diuiſione.

Boetius. *Louanien. eſt hoc op' in eorũ Logica in fine Categoriarum.*

Animaduertendum eſt etiam, duobus modis poſſe eſſe vnam diuiſionem altera priorẽ, vno modo ſecundum dignitatem, & altero ſecundum naturam, illa eſt prior ſecundum dignitatem, cuius membra diuidentia ſunt alijs longè nobiliora; illa verò eſt prior ſecundum naturam, cuius membra diuidentia immediatiùs, & prius continẽtur ſub re diuiſa, quàm alia contineantur.

1. Aſſertio.

His conſtitutis ſit prima aſſertio. Diuiſio Entis in Ens rei, & rationis, eſt omnium prima. Hanc aſſertionem omnes Philoſophi profitentur, confirmariq́ue poteſt in hũc modum. Illa diuiſio conſtitui debet omnium prima, quæ traditur per membra magis diſtãtia; ſed Ens rei, & rationis, magis diſtãt quàm quælibet alia Entia rei, per quæ traduntur

Confir.

aliæ

aliæ diuiſiones, ergo propoſita diuiſio erit omnium prima. Aſſumptio eſt ſatis perſpicua, confir. propoſitio. Lex eſt optimæ diuiſionis, vt tradatur per membra contraria; ſed quæ magis diſtant ſunt magis contraria, ergo diuiſio tradita per membra magis diſtantia, erit omnium prima. Verùm cum dictum ſit, duobus modis poſſe vnam diuiſionem eſſe alteram priorem, vel ſecundum nobilitatem, vel ſecundum naturam, intelligi debet aſſertio de diuiſione priori ſecundum naturam; quia hæc duo membra prius & immediatiùs quam quælibet alia continentur ſub Ente; non autem de priori ſecundum nobilitatē, eo quod vnum ipſius membrum, ſcilicet Ens rationis, eſt omnium Entium infimum, & ignobilius. Sit ne autem illa enumeratio vocis homonymæ in ſua ſignificata, vt plerique conſtituũt, vel vera diuiſio analogi in analogata, vt ego cum alijs exiſtimo, deinde requiremus. Obſeruat.

Secunda aſſertio, Diuiſione generis in ſpecies (nomine generis quamuis naturam vniuerſam intelligendo, ſiue ſynonymam, ſiue analogam) Ens rei debet primo diuidi in decem Categorias; ita vt nihil neque prius natura, neque immediatius, poſſit ſub Ente cōtineri. Hanc aſſertionem expreſſis verbis profitetur Ariſt. *8. Metaphy. cap. 6.* docens Ens, & vnum, immediatè efferri de decem Categorijs, & *7. Meta. cap.* 1. tradit, Ens primo dici de ſubſtantia, & deinde de accidentibus: iam ergo Ens erit primò diuiſum in ſubſtātiam, & accidentia. Præterea in illa membra eſt Ens primò diuiſum, quibus primò compe- 2. Aſſertio. Ariſtot. 2. Argum.

tit ratio ſignificata nomine Entis, ſed hæc ratio, quæ eſt eſſe, primo competit ſubſtantiæ, & accidentibus; imo Eſſe nulli rei poteſt conuenire, quæ non ſubſtantia, vel accidens. ergo hæc erit prima diuiſio.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio, Diuiſione generis in differentias (nomine differentiarum tam veras differentias, quam modos internos complectendo) Ens rei eſt primo diuiſum in Ens per ſe, & per accidens; hæ enim ſunt primæ differentiæ, vel modi interni, Ens primo, & immediatius diuidentes. Vt tamen hanc aſſertionem facilius intelligamus, explicandum erit quid ſignificent hæ duæ differentiæ.

D. Thom. **Deca.** **Zimmara,** Obſeruandum eſt igitur ex D. Tho. *5. Metap. cap. 7.* ex Didaco Deca, primo Sent. *diſt. 8. q. 1.* & ex Zimmara, in tabula, dictione Ens, dum Entis diuiſiones proponit, hanc diuiſionem non eſſ eandem cum ea, in qua Ens eſt diuiſum in ſubſtantiam, & accidentia; ita vt nomine Entis per ſe, intelligamus ſubſtantiā, nomine vero Entis per accidens, quia tam ſubſtantia, quam accidentia continentur ſub Ente per ſe, vt auctor eſt Ariſt. 5. Metap. cap. 7. ſed nomine Entis per ſe, intelligimus differentiā, vel quendā modum internum Entis, quo contrahitur Ens ad illud eſſe, vel quod eſt omnino ſimplex; vel quod eſt compoſitum ex partibus, quæ continentur intra limites eiuſdem Categoriæ: nomine vero Entis per accidens, intelligimus modum alium internum, contrahentem Ens ad illa Entia, quæ componuntur ex partibus in diuerſis Categorijs comprehenſis.

Hac itaque ratione expoſita aſſertione, illã his duobus argumentis confirmamus. Primum eſt, Illa diuiſio debet eſſe omnium prima, quæ traditur per differentias communiores; quia diuiſio tradi debet per ea quæ ſunt communiora; ſed duæ hæ differentię, per ſe, & per accidens, ſunt omnibus alijs communiores; ergo Ens erit primò diuiſum in has duas differentias. Confirmatur Aſſumptio: illæ differentiæ ſunt communiores, ſub quibus aliæ continentur: ſed ſub his duabus differẽtijs, eſſe per ſe, & per accidens, omnes aliæ continentur; vt ſunt finitum, & infinitum, actus, & poteſtas, per ſe, & in alio; quę omnes continentur ſub Ente per ſe; iam ergo hæ differentię erunt omnibus vniuerſaliores. Alterum eſt, Omne Ens proximè & immediatè, vel eſt ſimplex, vel coniunctum; prętereà ſi fuerit coniunctũ, vel partes componentes ſunt eiuſdem, vel diuerſæ Categoriæ, ſi fuerit ſimplex, vel coniunctum, ita tamen, vt partes cõponentes ſint in eadem Categoria, erit Ens per ſe: ſi verò fuerint illæ diuerſarum Categoriarum, erit Ens per accidens; igitur omne Ens, proximè, & immediatè, vel erit per ſe, vel per accidens. *1. Argum.* *2. Argum.*

Quarta aſſertio. Diuiſione ſubiecti in accidentia propria, diuiſio Entis in vnum, verum, & bonum, eſt omnium prima. Hanc aſſertiònem non eſt cur argumentis multis cõfirmemus; cùm ſit illa ab omnibus Philoſophis vno ore comprobata; omnes ſiquidem profitentur, has tres eſſe primas Entis proprietates. Diximus autem, diuiſione ſubie- *Aſſert. 4.*

ſti in accidentia propria; eo quod Ens non poteſt diuidi diuiſione ſubiecti in accidentia communia, cum illi nulla accidētia communia poſſint euenire.

Ex his omnibus quæ hactenus expoſita fuerunt colligimus inprimis, has omnes diuiſiones propoſitas eſſe omnium primas, vnamquamque tamē in ſuo genere, & ordine, nam quædam eſt prior ſimpliciter, & abſolutè; alia diuiſione generis in ſpecies; alia diuiſione generis in differentias; & tandem alia diuiſione ſubiecti in accidentia propria. Quod ſi quiſpiam percontetur; quænam ex his tribus poſterioribus diuiſionibus ſit altera prior, reſpondendum erit, nullam ex illis eſſe alteram priorem, vel poſteriorem; quia comparatio quælibet intercedere debet inter ea quæ ſunt eiuſdem generis; & ita cum hæ diuiſiones ſint diuerſorum generum, & rationum; alterius enim rationis eſt diuiſio generis in differentias; & alterius generis in ſpecies, & alterius ſubiecti in accidentia; ob hanc cauſſam hæ diuiſiones conferri inter ſe nulla ratione poſſunt ſecundum rationem prioris, & poſterioris.

Conſec. Dubitatio Solutio.

2. Conſec. Colligimus ſecundò inanem eſſe, & ſuperuacaneam, diſputationem illam, quam quidam anxiè nimis pertractant; num ſit Ens primo diuidendum in finitum, & infinitum, vel in vnum, & multitudinem; conſtat enim has duas diuiſiones, cum vna ſit ſubiecti in accidētia propria; vt diuiſio in vnum, & multitudinem; & altera generis in differentias, vel modos internos, vt eſt diuiſio in finitum, &

tum, & in infinitum, non poſſe inter ſe vlla ratione conferri, ſecundum rationem prioris, & poſterioris.

Offerunt ſe tamen duæ dubitationes diſſoluendæ aduerſus ſuperiora. Prima eſt, In quauis diuiſione membra diuidentia ſunt extra rationem rei diuiſę, ſed nihil poteſt eſſe extra rationem Entis, ergo Ens nulla ratione poterit in membra diuidi. Reſpondemus tamen huic dubitationi, veram eſſe propoſitionem in diuiſione generis in differentias; eſſe tamen falſam in diuiſione analogi tranſcẽdentis in ſua analogata; ratio autem diſparitatis hæc eſt, Genus ſignificat diffinitam quandam naturam, efficientem compoſitionem cum ſuis differentijs, ad conſtituendas naturas ſpecificas, ob quam cauſſam eſt extra rationem ſuarum differentiarum diuidentium: at tranſcendens analogum, vt Ens, ſignificat naturam illuminatam, & omnia ambientem, quæ cum nulla re poteſt efficere compoſitionem; & ob hanc cauſſam includi debet in ſuis differentijs, vel modis internis diuidentibus. Obiect. 1. Solutio.

Secunda dubitatio eſt, In Ente nullæ poſſunt eſſe differentiæ, vt Auctor eſt Ariſt. 3. *Metaphy. cap.* 3. ſed illa tantum diuidi poſſunt, quæ habent differentias; quia differẽtiæ ſunt quæ diuidunt ea, quæ ſub eodem genere continentur; vt docet Porphyrius in cap. de differẽtia; ergo Ens nulla ratione poterit diuidi. Reſpondemus Ens nullas habere differentias propriè dictas, habere tamen modos internos; diſtinguentes naturas, quæ 2. Obiect. Solutio.

ſub ipſo continentur, quemadmodum eſſe per ſe, & in alio, diſtinguunt ſubſtantiam ab accidentibus, & accidentia à ſubſtantia; ad diuiſionem autem, nó eſt neceſſe, vt membra diuidentia ſecernantur per veras differentias, ſed vel quod ſecernãtur per illas, vel per modos internos.

Cap. VI. De Analogia in communi.

Præceptum eſt pædiæ, ab Ariſt. traditum 1. lib. de partibus animalium cap. 1. in omni diſputatione, ea eſſe prius proponenda, quę cõmuniora ſunt, & vniuerſaliora, ne ſi à minus vniuerſis exordiamur, cogamur deinde eadem ſæpius inculcare. Hoc igitur præceptum in hac noſtra diſputatione retinere cupientes, diſputaturi de analogia Entis ad Ens rei, & rationis, ad ſubſtantiam, & accidentia, & ad Deum, & creaturas; ea prius præfabimur, quæ ad analogiam in communi cognoſcendam, intelleximus eſſe neceſſaria. Illud autem breuiter, & ſuccinctè præſtabimus, cum copioſior huius rei diſputatio ad tractationem de homonymis, & ſynonymis, in Antecategorijs inſtitutam, debeat reuocari. Verum quia analoga ſub homonymis à conſilio ſunt à Philoſophis comprehenſa, erunt nonnulla de homonymis altiùs repetenda, quæ ab Ammonio, & Simplicio, in Comment. Antecategoriarum proponuntur vberius.

Homo

Homonyma igitur, quædam ſunt à caſu, & alia à conſilio; à caſu dicuntur illa, quorum nomen temere, & forte fortuna, multa ſignificat; qua ratione hoc nomen Taurus, dicitur homonymum; quia temerè, forteque fortuna ita euenit, vt & montem Taurum, & animal, & ſecundum ſignũ Zodiaci ſignificaret. Homonyma à conſilio illa vocantur, quorum nomen eſt commune, ob rationem aliquam, & deliberationem, quomodo hoc nomẽ Homo eſt homonymum, vt effertur de homine viuo, & picto; dicitur enim de homine picto, quia refert effigiem, & ideam hominis viui. *Præterea*, homonyma à conſilio, alia dicuntur à memoria, alia ab ſpe, alia ab analogia, alia ab vno, & tandem alia ad vnum. A memoria dicuntur illa, quę ob alicuius memoriam impoſita fuerunt, vt hoc nomen Philippus, de Caroli filiõ dicitur homonymè, quia fuit illi hoc nomen impoſitum ob memoriam aui Philippi. Ab ſpe verò illa dicuntur, quæ ob certam aliquam ſpem aliquibus indita fuerunt, vt hoc nomen Thomas dicitur de aliquo homine, de quo certa ſpes effulſerat illum & ſanctitate vitæ, & eruditione literarum in alterum D. Thomam Aquinatem euaſurum. Ab analogia illa dicuntur, quando ab alicuius rei proportione quidquam nuncupamus; vt pes, qui enunciatur de pede animalis, & mõtis, propter analogiam; quia quemadmodum pes animalis ſuſtinet grauitatem animalis, ita pes montis ſuſtinet grauitatem montis. Illa vocantur ab vno, quæ habent idem nomẽ, vt ab vno aliquo deriua-

Diuiſio homonymorũ

Quæ dicãtur homonyma à caſu.

Quæ dicantur à conſilio

riuantur: hæc autem, vel deriuantur ab vno exemplari, vt homo pictus deriuatur ab homine viuo, vel ab vno efficiente; quemadmodum homo Medicus, inſtrumenta medica, & libri Medici deriuantur ab vna, & eadem arte Medicinæ, tanquam ab vno primo principio, vel ab vno ſubiecto, quemadmodum accidentia deriuantur à ſubſtantia. Illa denique dicuntur ad vnum, quæ obtinent idem nomen, vt ad eundem finem referuntur, quo genere homonymiæ, ſanum eſt homonymum; quia dicitur de vrina, dięta, & medicamentis ſanis, vt referuntur, tanquam ad finem, ad vnam, & eandem ſanitatem animalis. Ex his ergo homonymorum generibus, Græci, vt Simplicius, & Ammonius, quos ex recentioribus multi ſibi imitandos propoſuerunt, ſola homonyma à proportione cenſent eſſe vocanda analoga, cum ea quæ ſunt ab vno, vel ad vnum, quæ à Latinis analoga attributionis nuncupantur, nunquam ab Ariſt. ſint ita vocata: ſed proprio, & accommodato nomine dicta ſunt ab eo, homonyma ab vno, vel ad vnum: vt conſtare poterit ex lib. *4. Meta. cap. 2. lib. 5. cap. 6. lib. 7. cap. 4. lib. 12. cap. 4. lib. 2. de demonſt. cap. 16.* & ex alijs pleriſque locis: maxime vero ex cap. *6. lib. 1. Ethi.* vbi apertiſsimis verbis ſeparat analoga ab his quę dicuntur ab vno, vel ad vnum; & ita à Quintiliano, & ab alijs Latinæ linguæ anteſignatis, analogia proportionem aliquorum inter ſe ſignificat; non autem deriuationem ab vno principio; vel habitudinem ad vnum finem. Latini vero nomen analogiæ latiùs multum vſur-

Simplicius, & Ammonius ſola homonyma à proportione vocant analoga.

vſurpantes, præter proportionem aliquorum inter ſe, etiam deriuationem ab vno principio, vel habitudinem ad vnum finem hoc nomine ſignificari opinantur, in qua ſignificatione deinceps illo vtemur, cum ſimus diſputaturi de analogia, cum his qui hanc vocem in hac ſignificatione vſurpant. Erunt itaque duo genera analogorum explicanda, vnum attributionis, & alterum proportionis, nam alia quæ analoga inæqualitatis dicuntur, qualis eſt natura generis, quæ diuerſa ratione in ſuis ſpeciebus continetur, cum ſint verè ſynonyma, ab analogorum numero erunt merito reijcienda. *Quæ vocem tu: à Latinis analoga.*

Analoga attributionis, quæ à D. Thom. 1. *lib. Sententia. diſt.* 19. *quæſt.* 5. *art.* 2. *ad* 1. analoga ſecundum intentionem, & non ſecundum eſſe nuncupantur, diffiniuntur: Quorum nomen eſt commune, ratio vero nomini accommodata, partim eſt eadem, & partim diuerſa; eadem, ſecundum terminum, diuerſa vero, iuxta diuerſam habitudinem ad illum; vt ſanitas, quæ in vrina, diæta, medicamento, & animali reperitur, eſt analogum attributionis; quia omnia hæc dicuntur ſana, per habitudinem ad vnum terminum, ad ſanitatem ſcilicet exiſtentem in animali, quamuis in omnibus illis ſit diuerſa habitudo, nam in animali eſt ſanitas tanquam in ſubiecto, in vrina tanquam in ſigno, in medicamento tanquam in cauſſa producente, & in diæta tanquam in cauſſa conſeruante. Hæc analoga partim dicuntur ab vno, & partim ad vnum; Ad vnum ſunt illa quæ in eundem finem re- *Quæ ſint analoga attributionis.* *Diuiſio horum analogorum.*

 fe-

feruntur. Ab vno verò dicuntur, quæ ab eodem principio deriuantur, ſiue illud fuerit materia & ſubiectum, ſiue cauſſa efficiens, ſiue exemplar. Illuſtrari poterunt hæc omnia exemplis propoſitis in hoc cap. de homonymis ab vno, vel ad vnum.

1. Proprietas analogorum. Ornari verò debent hæc analoga tribus proprietatibus. *Prima eſt*, Analogum tantum eſt in vno ex analogatis ſecundum eſſentiam, vel inhæſiuè; in alijs vero eſt ſecundum extrinſecam denominationem: quemadmodum ſanitas tantum eſt ſecundum eſſentiam in animali, in vrina verò, aut medicina, eſt ſecundum extrinſecam denominationem. *2. Propriet.* *Secunda eſt*, omnia analoga diffinienda ſunt per præcipuum analogatum, vt in eodem exemplo, ſi vrina, & medicina diffiniri debeant vt ſana ſunt, diffinienda erunt per ſanitatem animalis, ad hunc modum: Vrina eſt ſignum ſanitatis animalis, & medicina eſt cauſſa ſanitatis animalis. *3. Propriet.* *Tertia eſt*, in his analogis non eſt vna, & eadem omnium illorum diffinitio; ſed multæ ſunt illæ & diuerſæ, tot ſcilicet, quot ſunt partes diuidentes analogum; non enim eſt vna omnium quę dicuntur ſana diffinitio; ſed alia diffinitio eſt vrinæ ſanæ, & alia medicamenti ſani, quas in ſuperiori proprietate propoſuimus, & alia animalis ſani. Annotat autem **D. Thom.** D. Thom. *prima part. quæſt. 13. art. 5. & 1. contra Gen. cap. 34.* hæc analoga diuiſa eſſe in analoga duorum, vel plurium ad vnum; & in analoga vnius ad vnum. Prioris generis ſunt vrina, medicina, & diæta ſana; vt referuntur ad

tur ad eundem ſanitatem animalis;quia plura ad vnum referuntur. Poſterioris vero, eſt ſanitas vrinę, relata ad ſanitatem animalis; tunc temporis enim vnum refertur ad vnum;vt vna ſanitas vrinæ,ad vnam ſanitatem animalis.

Quæ dicãtur analoga proportionis. *D. Thom.*

Analoga proportionis,vel vt alij dicunt, proportionalitatis, quæ à D. Thoma in eodem loco analoga ſecundum intentionem, & ſecundum eſſe vocantur,ſunt illa, quorum nomen eſt commune, ratio vero nomini accommodata partim eſt eadem, & partim diuerſa; eadem ſecundum proportionem, diuerſa tamen abſolutè; etenim cum ſint illa media inter homonyma, & ſynonyma, & in ſynonymis ratio ſit ſimpliciter, & abſolutè eadem, in homonymis verò ſit ſimpliciter, & abſolutè diuerſa;in his analogis ratio partim erit eadem; in qua re conuenient cum ſynonymis;&partim diuerſa, in qua re cõueniunt cum homonymis. Sit exemplum in pede, qui effertur de pede animalis, & de pede montis, in quo nomen eſt commune vtrique, ratio verò quamuis abſolutè ſit diſtincta, eſt tamen eadem ſecundum proportionem, eſt ſiquidem eadem proportio pedis montis ad montem, & pedis animalis ad animal. nam quemadmodum pes montis ſuſtinet grauitatem illius, ita etiam & pes animalis ſuſtinet grauitatem animalis.

Nonnulli analoga attributionis vocãt analoga proportionis, & quæ nos vocamus proportionis, nuncupant proportionalitatis.

Diuiſio horum analogorum.

Diuiduntur hæc analoga in analoga proprie, & in ea quæ improprie, vel per Metaphoram ſunt ita vocata. Huius poſterioris generis ſunt illa, quorum nomen eſt commune,

Quæ dicantur per metaphoram. ratio vero nomini accommodata, in vno eorum propriè, in alijs vero, propter quandam ſimilitudinem, quam cum præcipuo ſignificato obtinent, reperitur, vt ridere eſt analogum huius generis, quod effertnr de homine, & de prato floribus ornato, de homine vero propriè ea ratione qua exprimit, veram lætitiam, & hilaritatem in corde latentem; de prato autem dicitur metaphoricè; quia quando illud floret, præ ſe ferre videtur quandam hilaritatem ſimilem illi, quæ in hominibus reperitur. Prioris vero generis ſunt illa, quorum nomen eſt commune, & ratio nomini accommodata, eſt propriè, & ſecundum eſſentiam in vtroque analogato; vt pes qui dicitur de pede montis, & pede animalis, eſt analogum huius generis; quia nomen eſt commune, & ratio nomini accommodata, ſecundum eſſentiam reperitur in vtroque; nam ſuſtinere corpus graue, quod eſt ratio nomini accommodata, reperitnr & in pede montis, & in pede ſcamni; in qua re, hoc genus analogorum, maxime ſecernitur ac analogis attributionis; quia in illis, analogum in vno ſolo reperitur ſecundum eſſentiam, & in alijs ſecundum extrinſecam denominationem; in his vero, ratio analogi, ineſt omnibus analogis ſecundum formam, & eſſentiam; poteramus in hac diſputatione analogorum, longius ſpatiari, ſi inſtituti ratio ita poſtulaſſet; verum cum non inſtituerimus agere de analogia in communi, ſed de analogia Entis, ſolum ea propoſuimus, ſine quibus illa commodè intelligi non poterat: ſi quis

Quæ ſint propria analoga.

ſi quis tamen cupit in hac re affatim ſitim explere, adeat vberrimos, & limpidiſsimos fontes, D. Tho. dico, in loco ſuperiori, Caietanum acutiſsimum, in duobus opuſculis aureis, à ſe editis de nominum analogia, Ferrarienſem 1. *contra Gen. cap.* 34. Dialecticos in Antecategorijs, & Metaphyſicos 4. *Metap. cap.* 2. D. Thom. Caietan. Ferrar.

Cap. VII. Num Ens ſit analogum ad Ens rei, & rationis.

HActenus ea propoſuimus, quæ præbent nobis aditum ad eas quæſtiones, quas deinde de Ente inueſtinabimus, facilius intelligendas; quibus tãquam fundamentis firmiſsimis conſtitutis, conſequẽs eſt vt ad illas explicandas noſtra conuertatur oratio, erunt autem illæ quatuor, prima erit de analogia Entis ad Ens rei, & rationis, ſecunda de analogia ad Deum, & creaturas: tertia de analogia ad ſubſtantiam, & accidentia; & tandem quarta erit de illius conceptu, quibus omnibus abſolutis, finem etiam huic noſtro primo libro imponemus. Vt igitur à prima diſputatione initium ducamus, non eſt leuis controuerſia inter viros eruditos, ſitne Ens homonymum, vel potius analogum, ad Ens rei, & rationis. Sunt enim quidam qui tuentur acerrimè Ens eſſe purè homonymum ad hæc duo membra. Hanc ſententiam profitentur Paulus Soncinas, 4. *Metaph. q.* 5. & 10. *q.* 1. *Chryſoſt. Iauel. in diſput.* Soncinas. Iauellus.

diſputat. de tranſcendent. cap. 1. & 1. libr. Metaph. quaſt. 1. Zimarra, in ſua tabula, verbo Ens, agens de eius diuiſionibus, & in contradictio. 6. libr. Metaphy. *contradict. 1. Antonius Trombeta. & Sirecti,* ex Scotiſtis opinantur; ille quidem, 1. *Metaph quaſtio. 1. ad 1.* hic vero in ſuis Formalitatibus: & Franciſcus Sumel. in Commen. 1. *par. quaſt. 13. art. 5. quaſtio. 1. conclu. 3.* quam opinionem Soncinas, & alij multis argumentis confirmare nituntur: ſit igitur primum,

Zimmara, Trombe. Sirecti. Sumel.

1. Argum. Nulla res vocari poteſt analoga, niſi in habitudine ad ea, quibus ratio ſignificata nomine illius poteſt conuenire: ſed ratio ſignificata nomine Entis, nulla ratione poteſt conuenire Enti rationis, ergo Ens non erit analogum ad Ens rei, & rationis. Aſſumptionem ita confirmamus. Ratio ſignificata nomine Entis, eſt ſubſtantia, vel accidens; ſed Ens rationis, neque eſt ſubſtantia, neque accidens: ergo ratio ſignificata nomine entis non conueniet Enti rationis.

2. Argum. Secundum argumentum. De eiſdem de quibus dicitur Ens analogicè, poteſt enunciari eſſe, vel exiſtentia; ſed de Ente rationis, non poteſt enuntiari exiſtentia; ergo Ens non dicitur analogice de Ente rationis. Confirmatur aſſumptio. De quo non poteſt dici eſſentia, neque poterit dici exiſtentia, quia exiſtentia eſt terminus, & actus eſſentiæ; ſed de Ente rationis non poteſt dici eſſentia; eo quod illa neque habent, neque poſſunt habere eſſentiam. ergo neque poterit de eis dici exiſtentia.

Præte-

Præterea, inter analoga interuenire debet aliqua ſimilitudo, ſed inter Ens rei, & rationis nulla ſimilitudo interuenit, quia eſſe Entis rationis non eſt eſſe, at vero eſſe Entis rei, eſt eſſe vere, & propriè; ergo Ens non dicitur analogice de Ente rei, & rationis. Deinde, quemadmodum ſe habent homo viuus, & pictus; ita quoque ſe habent Ens rei, & rationis; etenim vt homo pictus ex eo dicitur homo, quia eſt ſimilitudo hominis viui: ita quoque Ens rationis ex eo erit Ens; quia eſt imago quædam Entis rei. ſed homo dicitur homonyme de homine viuo, & picto, vt auctor eſt Ariſt. in antecategorijs, in diffinitione homonymorum. ergo Ens dicitur homonyme, de Ente rei, & rationis. *3. Argum.* *4. Argum.*

Ad hæc, in analogis vnum ex eis, vel eſt ſignum, vel cauſſa alterius; quemadmodum in ſanitate, vrina eſt ſignum illlius, medicina vero eſt eiuſdem cauſſa; ſed Ens rationis, neque eſt ſignum, neque cauſſa Entis rei, vt eſt ſatis perſpicuum. ergo Ens non erit analogum ad Ens rei, & rationis. *5. Argum.*

Sextum argumentum. Illud ens conſtitui debet analogum, quod eſt obiectum primæ Philoſophiæ; quia Ariſt. *4. lib. Metap.* conſtituens prius obiectum primæ Philoſophiæ eſſe Ens, docet deinde illud eſſe analogum ſecundum attributionem; eo modo quo ſanum. ſed obiectum primæ Philoſophiæ non complectitur Ens rationis, iuxta Ariſt. *6. Metap. c. 2.* docentem Ens in anima quod eſt Ens rationis, reijciendum eſſe à prima Philoſophia, ergo Ens non erit analogum ad Ens rei, & rationis. *6. Argum.*

7. Argum: Septimum argumentum. Maior diſtantia reperitur inter ens rei, & rationis, quam inter Deum, & creaturas, ergo reperietur inter illa minor conuenientia; ſed Deus, & creaturæ conueniunt in analogia entis, ergo ens rei, & rationis non conueniunt in analogia, ſed in ſola ſignificatione vocis homonymæ, quæ eſt minor conuenientia, quàm conueniētia ſecundum analogiam.

8. Argum. Denique ſi Ens eſſet analogum ad Ens rei, & rationis; illud eſſet vnum aliqua vnitate: cum omne analogum aliqua vnitate ſit vnū, hoc autem fieri nulla ratione poteſt. quod ita confirmo, ſi Ens eſſet vnum aliqua vnitate ad hæc duo membra, vel illa vnitas eſſet vnitas rei, vel rationis; ſed non poteſt inprimis eſſe rei, quia ita non conueniret enti rationis; neque deinde poteſt eſſe rationis; quia ſi hoc eſſet, non conueniret enti: ergo Ens nullam obtinebit vnitatem ad Ens rei, & rationis, & ex conſequenti neque poterit eſſe analogum.

Cap. VIII. In quo vera ſententia explicatur.

ITa hi viri eruditi ſuam opinionem confirmant. Verum neque ipſorum auctoritas, quæ non eſt vulgaris, neque propoſita vis argumentorum, poterunt nos a contraria opinione, quæ eſt Ens non homonymè, ſed analogicè dici de ente rei, & rationis, vllo modo, reuocare: præſertimque cum cernamus magni

gni nominis Philoſophos, hanc ſententiam amplexos fuiſſe: ex quorum numero ſunt D. Thom. *quaſt. 2. de veritate, artic.* 11. *ad* 5. *& in Comment. in cap. 2 libr. 4. Metaph. Capr. in* Capreol. *1 diſt. 2. q. 1. in ſolut. argum. contra 9. conclu. Caiet. in libel. de nom. analogia cap.* 8. *Aquarius 4. Metaph. quaſt* 1. *M. Vincent. Iuſtinian.* Caietan. Aquarius. *in ſuis eruditiſſimis inſtitut. lib. 3. cap. 10. in qu. propoſita in illo. Petr. Fonſeca in eod. lib. 4. c. 2. q. 1. ſect. 7.* Fonſeca. & plerique alij; vnde in explicatione huius opinionis ſit prima aſſertio.

Ens non dicitur purè homonymè de ente rei, & rationis. Hanc aſſertionem his argumentis confirmamus, primum eſt. Obiectum alicuius ſcientiæ, debet eſſe vnum aliqua vnitate, ſed Ens quod ſuo ambitu cõtinet Ens rei, & rationis, eſt obiectum primæ Philoſophiæ, erit ergo vnum aliqua vnitate, vel ſynonymiæ, vel analogię; ſed non eſt vnum vnitate ſynonymiæ, vt eſt perſpicuum, ergo erit vnum vnitate analogiæ. *1. Aſſertio.* *1. Argum.*

Vt tamen huius argumenti vis facilius multò perſpici queat, erunt ſingulę illius propoſitiones explicandæ. Propoſitionem conſtituit Ariſt. 4. *Metaphy. cap. 2. & lib.* 11. *cap.* 6. quam etiam in hunc modum ſuademus. diffinitio eſt vna oratio, ergo quod diffinitur, debet eſſe vnum. Antecedens eſt Ariſt. 1. *de interpreta.* Sed quod diffinitur in quauis ſcientia eſt illius ſubiectum, ergo ſubiectum in omnibus ſcientijs debet eſſe vnũ. Præterea aſſumptionem auctoritate itidem Ariſt. confirmamus, qui 4. *lib. Metaph. cap.* 2. docet, obiectum primæ Philoſophiæ, quod eſt Ens in cõ-

muni, eſſe homonymum ab vno, & ad vnum; ambireque illud ſub ſe negationes, & priuationes, ex conſenſu omnium Philoſophorum, præſertimque Thomiſtarum, ſunt entia rationis. ergo obiectum primæ Philoſophiæ continebit etiam entia rationis.

2. Argum. Præterea, obiectum cuiuslibet potentiæ, debet eſſe vnum aliqua vnitate; intercedit enim inter potentiam, & obiectum aliqua ſimilitudo, & facultates deſumunt naturam, & eſſentiam à ſuis obiectis, & ex conſequenti vnitatem; ſed obiectum adæquatum intellectus eſt Ens commune enti rei, & rationis; intellectus enim non ſolum apprehendit Ens rei, verum etiam & Ens rationis. ergo Ens commune enti rei, & rationis erit vnum aliqua vnitate; quæ cum non ſit ſynonymiæ, erit analogiæ.

3. Argum. Ad hæc, magis differunt Ens finitum, & infinitum, vt Deus, & creaturę, quàm Ens rei, & rationis; quia inter hæc duo poſteriora, eſt diſtantia finita, inter alia verò priora eſt infinita; ſed Ens commune enti finito, & infinito, dicitur de illis ſecundum analogiam, vt oſtendemus deinde; ergo Ens quod effertur de ente rei, & rationis, dicetur ſecundum analogiam.

4. Argum. Tandem, illud Ens de quo concluduntur proprietates, eſt vnum aliqua vnitate; ſed de ente communi enti rei, & rationis, concludimus vnum, verum, bonum, & alias proprietates; etenim non ſolum Ens rei, verum etiam & rationis eſt in ſe indiuiſum, & ita erit vnum, & apprehenditur ab intellectu, ob

quam

quam cauſſam dicitur verum. ergo Ens commune enti rei, & rationis erit vnum aliqua vnitate, quæ cùm non ſit ſynonymiæ, erit analogiæ.

Secunda aſſertio. Ens eſt analogum ſecundum attributionem, ad Ens rei, & rationis. Confirmatur aſſertio his argumentis. Primum eſt, Ens quod eſt commune enti rei, & rationis eſt homonymum ab vno, & ad vnum; ſed quæ ſunt hac ratione homonyma, ſunt analoga attributionis, vt docuimus in cap. ſuperiori, ergo Ens erit analogum ſecundum attributionem ad Ens rei & rationis. Confirmatur propoſitio. Ariſt. 4. *Metaphy cap.* 2. poſtquam docuit Ens eſſe homonymum ab vno, & ad vnum, diuidit illud in ſubſtãtiam, quantitatem, qualitatem, negationes, & priuationes; ſed negationes, & priuationes ſunt entia rationis. ergo Ens erit homonymum ab vno, & ad vnum, ad Ens rei, & rationis. *2. Aſſertio.* *1. Argum.*

Deinde, eodem modo alicui competit ratio ſubiecti, quo conueniunt illi proprietates ab eo dimanantes, ſed proprietates entis conueniunt enti rationis per attributionem ad Ens rei, vt eſſe verum, vel intelligi poſſe conuenit enti rationis per attributionem ad Ens rei: eſt enim Ens rationis intelligibile per Ens rei. Quemadmodum negatio cognoſcitur per affirmationem, & priuatio per habitum; ergo Ens erit analogum ſecundum attributionem ad Ens rei, & rationis. *2. Argum.*

Præterea D. Thom. in locis ſuperioribus profitetur, Ens quod dicitur de ente rei, & rationis, eſſe eo modo analogũ, quo ſanum, quod *3. Argum. D Thom.*

dicitur de animali, & de vrina ſana; ſed ſanum eſt analogum ſecundum attributionem, ergo & Ens quoque erit analogum ſecundum attributionem.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio. Ens non ſolum ſecundum attributionem, verum etiam ſecundum proportionem eſt analogum ad Ens rei, & rationis.

1. Argum. Hanc aſſertionem ita oſtendimus, Si Ens ſolum eſſet analogum ſecundum attributionem ad Ens rei, & rationis ſequeretur, vt ſolum Ens rei, quod eſt membrum præcipuum huius analogiæ, eſſet Ens intrinſecè, & ſecundum eſſentiam; hoc enim commune eſt omnibus analogis ſolius attributionis, vt expoſuimus in capite ſexto. ſed Ens rationis nō eſt Ens extrinſeca denominatione, ſed intrinſeca, & ſecundum eſſentiam; quemadmodum etiam eſt vnum ſecundum eſſentiam, ergo Ens commune enti rei & rationis, erit analogum ſecundum proportionem.

2. Argum. Præterea, quemadmodum ſe habet Ens rei ad ſuum eſſe, ita quoque & Ens rationis ſe habebit ad ſuum; quemadmodum enim Ens rei dicitur Ens per ſuum eſſe, ita & Ens rationis dicitur Ens per ſuũ eſſe; ſed hæc eſt analogia ſecundum proportionem, ergo Ens erit analogum proportionis ad Ens rei, & rationis.

Cap. IX. In quo diſſoluuntur rationes Soncinatis, & aliorum.

EXplicata in ſuperiori capite noſtra opinione, conſequens eſt, vt argumentis propoſitis à Soncinate, & ab alijs ſatisfaciamus. *Ad 1.* Ad primum

mum reſpondemus, rationem nomine entis ſignificatam, non eſſe hoc diſiunctum, ſubſtātia vel accidens; quemadmodum in alia quęſtione ſibi perſuaſerat Soncinas; ſed eſſe ipſummet eſſe, abſtrahens à ratione ſubſtantiæ, & accidentis, quod eſt tamē vtrique commune ſecundum analogiam.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondemus, Ens rationis vtrunque obtinere, eſſentiam, & exiſtentiam, quid tamen hæc duo ſint in ente rationis, eſſentia, & exiſtentia, duobus modis illud poſſumus explicare. Quidam enim dicunt eſſentiam entis rationis, nihil aliud eſſe quam poſſe denominare aliquod ſubiectum, vt eſt cognitum ab intellectu; exiſtentiam vero eſſe denominationem illius ſecundum actum; vnde quemadmodum eſſentia accidentis rei eſt poſſe inhęrere ſubiecto, exiſtentia vero eſt actu inhęrere: pari ratione denominare poſſe Ens rei, erit eſſentia entis rationis, actu verò denominare erit illius exiſtentia. *1. Solutio.* Alij verò multo verius arbitrantur, tam eſſentiam quam exiſtentiam entis rationis, petendam eſſe, non à ſubiecto quod denominant, ſed ab intellectu. Vnde eo modo ſe habebunt entia rationis ad intellectum, quo accidentia rei ad ſubiectum; & ita quemadmodum accidentia rei, per habitudinem ad ſubiectum ſecundum actum, habent exiſtentiam, per habitudinem vero ſecundum poteſtatem, obtinent eſſentiam; eadem ratione, per habitudinem ad intellectum ſecundum actum, vt ſcilicet actu illa apprehenduntur ab intellectu, entia rationis obtinebunt exiſtentiam; at

vero, vt referuntur ad intellectum ſecundum aptitudinem, vt ſcilicet poſſunt ab illo apprehendi, quamuis actu non apprehendantur, ſuam naturam, & eſſentiam conſequentur.

Ad 3. Ad tertium reſpondemus, Inter Ens rei & rationis, intercedere ſimilitudinem non vnã & eandem ſimpliciter, & ſynonimam, ſed analogam, & ſecundum quid.

Ad 4. Ad quartum reſpondemus, Admittentes, eodem modo ſe habere Ens ad Ens rei, & rationis, quo ſe habet homo ad hominem pictum, & viuum; vt homo non dicitur purè homonymè de viuo, & picto; cum dicatur de picto, ex eo quod refert imaginem viri. Quod ſi Ariſt. in Antecategorijs docet, hominem dictum de viuo, & picto eſſe homonymum, ex eo eſt, quia cum analoga ſub homonymis à conſilio contineantur, ſæpe fit, vt ea quæ ſunt verè analoga, nuncupentur homonyma; vnde & hæc dicta ſunt homonyma, non quia verè ita ſint, ſed quia ſub homonymis à conſilio comprehenduntur, ſub quibus omnia analoga continentur.

Ad 5. Ad quintum reſpondemus inprimis, in analogis ſecundum proportionem non eſſe aliquod ex membris analogatis, vel ſignum, vel cauſſam alterius, quemadmodum pes animalis, neque eſt ſignum, neque cauſſa pedis montis, de quibus dicitur pes ſecundũ analogiam proportionis. Deinde falſum eſt, Ens rationis, neque eſt ſignũ, neque effectum entis rei; quia nomina, verba, orationes, & enuntiationes ſecundum eſſentiã, & ſignificationẽ, ſunt

entia rationis, quæ tamen ſignificãt entia rei, non tanquam ſigna, vt dicunt, formalia, ſed tanquam ſigna inſtrumentalia; quæ ex hominum inſtituto ortum habent. Prçterea Ens rationis eſt effectus entis rei, ſcilicet intellect⁹, nõ primo, & per ſe, ſed ſecũdario productus: quia primus effectus intellectus, eſt intellectio, verùm quia ad intellectionem ſequitur in rebus, eas eſſe genera, vel ſpecies, ſubiecta, vel attributa, quæ ſunt entia rationis; ob hãc cauſſam Ens rationis ſecundario producetur ab intellectu.

Ad ſextum dicimus, Ens rationis duobus modis ſumi poſſe, primò, vt habet naturam, & eſſentiam: ſecundò, ea ratione qua afficit, & denominat entia rei: vt notio generica ſumi poteſt, vel ea ratione qua eſt vniuerſum formale, & Ens rationis Logicum, quæ conueniunt illi ſecundum eſſentiam; vèl ea ratione qua denominat animal, vel arborem genus: ſi Ens rationis ſumatur ſecundo modo, reijci debet ab obiecto primæ Philoſophiæ, quia prima Philoſophia non agit de notionibus ſecundis, vt denominant primas, cum hoc ad munus, & officium Dialectici attineat. Si verò primo modo vſurpetur, ſpectat ad primam Philoſophiam agere de ente rationis; illi enim incumbit ex proprio munere, de rerum omnium eſſentijs diſputare. *Ad 6.*

Ad ſeptimum reſpondemus, maiorem eſſe diſtantiam inter Ens rei, & rationis, quam inter duo entia rei, ſi vtrumque fuerit finitum, quod ſi vnum fuerit finitum, & alterum infinitum, res è conuerſo ſeſe habebit, quia ma- *Ad 7.*

ior erit diſtantia inter duo entia rei, quam inter ens rei, & rationis; maior ſiquidem diſtantia eſt inter ens finitum, & infinitum, quam inter quælibet alia duo entia finita. Reſpondemus etiam maximam eſſe latitudinem in eodem genere diſtinctionis, quia quædam magis & alia minus differunt, quemadmodum omnes homines ſolo numero inter ſe diſtinguuntur, nihilominus tamen magis differunt duo homines, quorum vnus ſit mediocris, & alter vaſtæ magnitudinis, quam alij duo qui obtinent æqualem, & parem magnitudinem. Et ita intra genus analogiæ erit, latitudo ſecundum diſtinctionem; quare magis diſtinguentur ſecundum analogiam, ens finitum ab infinito, vt Deus à creaturis, quam ens rei ab ente rationis.

Bonetus. & Scotus. In diſſoluendo vltimo argumento Bonetus 1. *lib. ſuæ Meta. cap. 6.* & alij Scotiſtæ exiſtimant Ens habere vnicum conceptum, & eſſe ſynonymum ad ens rei, & rationis. *Reijciuntur Scot.* Hi tamen auctores maxime decipiuntur; quia vbi natura ſuperior prius dicitur de vno ex inferioribus, quam de altero, non poteſt vnitas conceptus, vel ſynonymiæ interuenire: & ita cum ens prius dicatur de ente rei, quam de ente rationis, vt de affirmationibus, quam de negationibus, & de habitibus, quam de priuationibus, non poterit illud dici ſynonymè de ente rei, & rationis. Reiecta igitur hac *Capreol.* ſolutione Capreolus *in* 1. *diſt. 2. q.* 1. ad finem in ſolutione ſextæ rationis, pro ſecundo ſuppoſito aduerſus nonam aſſertionem docet eſſe vnicum conceptum, & vnam rationem ad ens

rei, &

rei, & rationis, non ſimpliciter, & abſolute, ſed ſecundum ſolam atributionem; quæ ratio inquit, neque enim ens rei, neque rationis, ſed eſt auulſa ab illis, & indifferens ad vtrunque.

Reſpondere tamen poſſumus, eſſe in ente vnam rationem, & conceptum: hanc tamen non eſſe præciſam, & ſeparatam ab ente rei, & rationis; quemadmodum natura animalis eſt præciſa à participe, & experte rationis, ſed includere eam vtrumque membrum, ea ratione qua retinent ſimilitudinem aliquam ſecundum analogiam in ente; vnde cum hic conceptus, vel ratio entis, tam rationem entis rei, quam rationis includat, poterit de ente rei, & rationis dici. Verum hanc ſolutionem facilius multo intelligemus inferius, agentes de conceptu entis. *Legitima ſolutio.*

Cap. X. Sitne Ens homonymum ad Deum, & creaturas.

ABſoluta priori quæſtione de analogia entis, ſequitur altera de eadem analogia multo difficilior diſputanda, an ſcilicet Ens ſit analogum ad Deum, & creaturas, vel qua ratione ſit affectum ad illa: & quidem ſi veterum monumenta diligenter percurramus, inueniemus nonnullos Philoſophos exiſtimaſſe Ens pure homonymè dici de Deo, & creaturis, & non analogice: Ita docuit Rabi Moyſes, vt auctor eſt D. Thom. *quæſtio.* 7. *de potentia, art.*7. ita etiam arbitratur Aureol. apud Capr. *in* 1. *diſt.* 2.*q.*1. *Aureolus.*

2. quæſt. 1. quorum opinionem his argumentis poſſumus confirmare.

1. Argum. Primum eſt, In omnibus analogis interuenire debet aliqua proportio. ſed inter Deum, & creaturas, nulla eſt proportio; ergo inter Deum, & creaturas nulla erit analogia, ſed pura homonymia. Confirmatur aſſumptio, inter Ens finitum & infinitum nulla eſt proportio, ſed Deus eſt Ens infinitum, creaturæ vero ſunt entia finita, ergo inter Deum, & creaturas nulla erit proportio.

2. Argum. Secundum. Quando aliquid effertur ſecundum nomen, & non ſecundum rationem, prædicatur purè homonymè. ſed ſapientia prædicatur de Deo, & creaturis, ſecundum nomen, nō tamen ſecundum rationem. ergo prędicabitur de illis homonymè. Confirmatur aſſumptio. Amoto genere, amouetur ratio ſignificata per nomen, vt ſi amouetur ſubſtantia, quæ eſt genus animalis, illicò amoueri debet animal; ſed ſapientia quæ reperitur in creaturis, eſt qualitas in ratione generis, quę amouetur à ſapientia diuina; quia ſapientia in Deo non eſt qualitas; ergo nulla erit ratio eadem quæ conueniat vtrique ſapientiæ. cum igitur ſit eadem ratio entis, & ſapientiæ, ſequitur Ens dici purè homonyme de Deo, & creaturis.

3. Argum. Tertium. Eadem eſt ratio entis, & cauſſæ, vt dicuntur de Deo, & creaturis. ſed cauſſa dicitur homonyme de illis; quia Deus eſt cauſſa homonyma, pleræq; verò creaturæ ſunt cauſſæ ſynonymæ. ergo Ens etiam dicetur ſynonyme de Deo, & creaturis.

Quar-

Quartum. In omnibus analogis interuenire debet aliqua ſimilitudo: ſed inter Deum, & creaturas nulla interuenit ſimilitudo, iuxta illud: Deus quis ſimilis tibi? ergo. Confirmatur argumentum. Magis diſtant Deus, & creaturæ, quam linea, & paternitas, ſed inter lineam, & paternitatem nulla interuenit ſimilitudo. ergo. *4. Argum.* *Pſalm. 82.*

Cap. XI. In quo vera ſententia explicatur.

HAEc tamen ſententia, & communi Theologorum conſenſui aduerſatur, vt videre licet apud D. Thomam, *1. p. quæſt. 13. artic. 5 quæſt. 7. de pot. artic. 7. & 1. contra Gen. cap. 34.* & apud alios Theologos in 1. *diſt. 25. & 26.* quando agunt de perſona: & veritati ipſi apertiſſimè contradicit. Quod vt omnibus perſpicuum fiat, proponendæ erunt duæ diuiſiones, quarum vna erit ſynonymorum, & altera homonymorum; ex quibus deinde verum & legitimam huius quæſtionis explicationem colligemus. D. Thom. Theol.

Synonyma igitur in duas partes ſunt diſtributa, in Logica, vel Metaphyſica, & in Phyſica. Illa dicuntur ſynonyma Phyſica, quorum ratio eſt communis, & ex æquo participata à ſuis inferioribus, & exiſtit in illis; qua ratione natura humana eſt ſynonyma, quia eſt illa communis omnibus indiuiduis, Dominico, & Thomę, in quibus ex æquo reperitur. Hoc autem genus ſynonymorũ in ſolis *Diuiſio ſynonymorũ.*

ſolis ſpeciebus atomis inuenitur, & non in generibus; quia in his, propter inæqualitatē differentiarum, quæ in ſpeciebus reperitur, non poterit natura ex æquo participari: at cum natura ſpeciei non contrahatur ad indiuidua per differentias inæquales, ex æquo ipſa in indiuiduis reperietur.

Quæ dicantur ſynonyma Logica. Illa vero dicuntur ſynonyma Logica, vel Metaphyſica, quorum ratio, vt concipitur ab intellectu, ex æquo reperitur in ſuis inferioribus; qua ratione corpus eſt natura ſynonyma, ad corpora ſuperiora, & inferiora, quia eius ratio, quæ eſt conſtare trina dimenſione, vt apprehēditur ab intellectu, ex ęquo reperitur in illis, quamuis excellentiori modo in ſuperioribus, quam in iſtis exiſtat.

Quæ homonyma Phyſica. Totidem etiam ſunt homonymorum genera, Phyſica ſcilicet, & Logica, vel Metaphyſica. Phyſica illa nuncupātur, quæ vt ſunt à parte rei, inæqualiter participantur à ſuis inferioribus; qua ratione omnes naturæ genericæ ſunt homonymæ; quia illæ nobiliori modo reperiuntur in vna, quam in altera, ex ſuis ſpeciebus: vt animal, nobiliori modo reperitur in homine, quam in equo: atque hoc erat quod docebat Ariſt. *7. Phy. ca.* 4. iuxta genera latere æquiuocationem, vel contineri multa; eo quod natura generis præſtantiori modo reperitur in vna ſpecie quam in altera.

Quæ homonyma Logica. Illa vero ſunt homonyma, homonymia Logica, vel metaphyſica, quæ in nulla natura conueniunt, ſed in ſola nominis ſignificatione; qua ratione canis eſt homonymum ad canem cœleſtem, domeſticum, & marinum, quia illis nullam

illam habet rationem communem, ſed ip-
m ſolum nomen. Ortum autem habent hæc
io genera ſynonymorum, & homonymorũ,
diuerſa ratione conſiderandi res ipſas; nam
uia Philoſophus contemplatur res, ea ratio-
e qua exiſtunt à parte rei, illam naturam ap-
ellat ſynonymam, quæ vt exiſtit à parte rei,
x æquo reperitur in ſuis inferioribus, alte-
am vero quæ diuerſâ ratione in illis exiſtit,
ocat homonymam; at vero quia Logicus,
c Metaphyſicus verſantur in rebus explican-
is, ea ratione qua apprehenduntur ab intel-
ectu, illas naturas profitentur eſſe ſynony-
ias, quæ vt ſunt in intellectu, ex ęquo refe-
int ſua inferiora, & dicuntur de illis. Illas
imen naturas, quæ vt ſunt in intellectu, ne-
ue referunt ex ęquo, neque dicuntur de ſuis
iferioribus, vocant homonymas. His diui-
onibus conſtitutis, vt veritatem explicemus,
t prima aſſertio.

Ens, & quælibet alia nomina quæ de Deo & reaturis efferuntur, dicuntur de eis homony-
nè homonymia Phyſica. Confirmatur his duo
us argumentis. *1. Aſſertio.*

Primum eſt. Illa natura quæ vt eſt à par-
e rei, nobiliori modo reperitur in vno quam
n altero ex ſuis inferioribus, eſt homonyma
iomonymia Phyſica. ſed natura entis nobi-
iori modo reperitur in Deo, quam in crea-
uris. ergo erit homonyma homonymia Phy-
ica. *1. Argum.*

Secundum argumentum. Quælibet natu-
a generica, vt dictum eſt ex Ariſt. 7. *Phyſi. cap.*
4. eſt *2. Argum.*

4. eſt homonyma homonymia Phyſica. ergo natura entis cum ſit communior, erit etiam homonyma, hoc eodem genere homonymiæ.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Ens & alia nomina quæ de Deo, & creaturis efferuntur, non dicuntur de eis homonymè, ſecundum homonymiam Logicam, & Metaphyſicam. Confirmatur his rationibus.

1. Argum. Prima eſt. Vbi eſt pura homonymia, nulla intercedit ſimilitudo; ſed inter Deum, & creaturas intercedit ſimilitudo in entitate, vnitate, bonitate, & in alijs attributis, ergo ens non dicetur de eis homonyme.

2. Argum. Secunda. In his quæ dicuntur homonymè, neque ratio aliqua, neque vllus ordo, ſecũdum prius & poſterius in ſignificatione nominis reperitur; ſed in nomine entis, & in alijs nominibus, quæ de Deo, & de creaturis prædicantur, reperitur ratio, & ordo prioris & poſterioris; quia hæc attributa prius dicũtur de Deo, quam de creaturis, ratione rei ſignificatæ; quemadmodum & omnia alia attributa, quæ ſunt communia cauſſæ, & effectui, prius dicuntur de cauſſa, quam de effectu. ergo, &c.

3. Argum. Præterea in homonymis ex cognitione vnius, non poſſumus deuenire in cognitionē alterius; quemadmodum ex cognitione canis domeſtici, non poſſumus deuenire in cognitionem ſyderis cœleſtis; ſed ex creaturis deuenimus in cognitionem Dei Opt. Max. *Ad Rom. 1.* vt teſtantur ſacræ literæ ad Romanos 1. Inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quo-

a quoque eius virtus, & diuinitas. & Sap. *Sapien. 13.*
. A magnitudine ſpeciei, & creaturæ, co-
noſcibiliter poterit creator horum videri.
no ob hanc cauſſam, hic mundus videtur
Deo conditus, vt ex eius miro opificio, ip-
ım Deum opificem cognoſceremus; non er-
ɔ ens dicetur homonyme de Deo, & crea
ıris.

Argumentis vero propoſitis ita ſatisfaci- *Diſſoluun tur argu. propoſita.*
ıus. Ad primum dicimus ex D. Thom. *1. p.*
uæſt. 12. art. pri. ad quart. & quæſtio. 8. de ve- *D. Thom.*
, art. 1. ad ſext. & 3. cont. Gen. cap. 54. du-
ıcem eſſe proportionem, vnam propriam,
alteram communi quadam ratione dictam. *Duplex pro portio pro pria. & cō munis.*
:opria eſt ea quæ in rebus Mathematicis re-
ritur; vt eſt proportio dupli ad dimi
um. Altera vero eſt quælibet habitudo vni-
ad alterum. Inter infinitum ergo & fini-
m, non eſt proportio propria, quæ tantum
peritur in his quæ ſunt affecta quantitate,
ales ſunt res Mathematicæ: eſt tamen al-
a proportio communis, quæ intercedit in-
quamlibet cauſſam, & ſuum effectum, &
er actum, & poteſtatem. eſt ſiquidem Deus,
i ſoli ratio infiniti, ſecundum eſſentiam po-
t conuenire, cauſſa & actus purus: crea-
æ vero ſunt effectus, & habent permixtam
teſtatem.

Ad ſecundum reſp. non contineri aliqua *2. Argum.*
ɔ eodem genere, auferre quidē ſynoynmiam
eis, non tamen analogiam, quemadmodum
na ſana, & medicamentum ſanum genere
ferunt, cum vnum eorum, ſcilicet vrina,
ſit in ge-

ſit in genere ſigni, & alterum ſit in genere cauſſæ, quæ tamen ſunt analoga attributionis, & ita quamuis ſapientia creata, & diuina genere differant, ex eo non colligitur ſapientiam non dici de eis ſecundum analogiã, ſed tantum colligitur non dici ſecundum ſynonymiam. Ita huic argumento ſatisfacit D.

D. Thom. Thomas *q 7. de Potent. art. 7. ad 2.*

Ad 3. Arg. Ad tertium reſpondemus, hæc eſſe inter ſe multum diuerſa, Deum eſſe cauſſam homonymam, & rationem cauſſæ prædicari homonymè de Deo, & creaturis. Dicitur enim Deus cauſſa homonyma, quia non producit effectum ſibi ſimilem in natura; ratio tamen cauſſæ non dicitur homonyme, eo quod illa non ſolum ſecundum nomen, verum etiam & ſecundũ rationem effertur de Deo, & creaturis; quemadmodum etiam corpora cæleſtia ſunt cauſſæ homonymæ, de quibus tamen & de his rebus inferioribus, nõ dicitur homonyme ratio cauſſæ.

Ad t. vlim Ad vltimum reſpondemus. Inter Deum & creaturas interuenire aliquam ſimilitudinem, non ſynonymam, ſed analogam: nõ qua Deus ſit ſimilis creaturis; ſed qua creaturæ ſunt ſimiles Deo: eſt autem hæc ſimilitudo qualis reperitur inter imaginem, & rem quam repręſentat; ſunt enim creaturæ veluti imagines, & adumbratæ ſimilitudines referentes nobis diuinam naturam. Ad confirmatio-

Ad confir. nem verò dicimus, eſſe multum diuerſam rationem inter lineam, & paternitatem; quàm ſit inter Deum, & creaturas; quia neque linea eſt cauſſa, vel principium paternitatis, neque

eque è conuerſo, ob quam rationem, nulla iterueniet inter illa ſimilitudo: at vero Deſ eſt cauſſa, & principium omnium creaturum; & ita inter ipſum & creaturas interenire debet illa ſimilitudo, quæ inter principium, & inter id quod ortum habet à principio reperitur.

Cap. XII. An Ens dicatur ſynonymè de Deo & creaturis.

CVM conſtet ex capite ſuperiori, Ens non dici homonymè de Deo, & creaturis, reſtat inueſtigemus, efferaturne de eis ſaltim ſynonyiè. Scotus enim in *1.diſt.3.q.1.& 3.& diſt.8.* *Scotus.* *r 4. Metap. q. 1. Anton. Andreas in eod. lib q.* *Andreas.* *Trombeta quæſt. 2. Bonetus 1. libr. ſuæ Meta.* *Tromb.* *ip. 6.* & Nominales, *vt Ochamm. & Gabriel, in* *Bonetus.* *diſt. 2. q. 9. Gregorius in eadem 2 diſt. 8. q.* *Ocham.* *Gabriel.* exiſtimant, Ens dici ſynonyme de Deo, & *Gregor.* reaturis. Quam opinionem vt explicẽt Scoſtæ, diſtinguunt triplicem ſynonymiã, Phycam, Logicam, & Metaphyſicam. Phyſica *Triplex ſynonymia ſecundum Scotiſtas.* ſt vnitas naturæ indiuiſibilis omnino foraliter, quæ à parte rei in multis indiuiduis eperitur: hæc tamen ſynonymia in ſola ſpeie atoma, & non in ſuperioribus generibus oteſt reperiri; quia genera non habẽt vnam aturam formaliter indiuiſibilem; ſpecies utem quælibet indiuiſibilis eſt ſecundum ormam, & eſſentiam. Metaphyſica dicitur nitas naturæ abſtractę per intellectum, à

proprietatibus ſingularibus, & differentijs contrahentibus, ea ratione, qua ab ea ſeparamus omnem ſecundam notionem denominantem. Logica vero eſt hæc ipſa natura auulſa à proprietatibus ſingularibus, vt afficiatur tamen aliqua notione ſecunda, vel generis, vel vniuerſi. Qua diſtinctione conſtituta, aſſerũt Ens non eſſe ſynonymum ſynonymia Phyſica; quia cum ſub illo tot naturæ contineantur, & genere, & ſpecie diuerſæ, fieri non poterit, vt ſibi ſynonymia Phyſica adaptetur. Aſſerunt tamen, illud alijs duobus modis eſſe ſynonymum ſecundum ſynonymiam Logicam, & Metaphyſicam; etenim cum exprimat vnum conceptum, & naturam præciſam à proprijs rationibus Dei, & creaturarum, merito ſynonymum Metaphyſicum nuncupabitur: & quia huiuſmodi vna natura affici poteſt aliqua notione ſecunda, vel attributi, vel vniuerſi, vocabitur ſynonymum Logicum. Confirmant hanc ſuam opinionem multis argumentis, quorum primum eſt.

1. Argum. Conceptus certus, & diſtinctus, diuerſus eſt à conceptu dubio, & obſcuro, ſed poſſumus certò, diſtinctè ſcire aliquod eſſe Ens, & dubitare ſitne illud infinitum, vel finitum, Deus, vel creatura. ergo conceptus Entis diuerſus erit à conceptu creaturarum, & Dei; quare erit vnus, & ex conſequenti ſynonymus.

2. Argum. Secundum, Metaphyſici hoc modo progrediuntur in cognitione Dei; inprimis, cognoſcunt rationem formalem alicuius attributi, vt ſapientiæ, verbi cauſſa; deinde ſeparatis

s ab ea omnibus imperfectionibus; vt eſſ=
:am, qualitatem inhærentem ſubiecto, &
s huius generis, quod ſupereſt attribuunt
; ſed hoc fieri nulla ratione poſſet, niſi ſa-
ntia, & alia attributa dicerentur ſynony-
de Deo, & de creaturis. ergo ea quæ ſunt
mmunia Deo, & creaturis, ſynonymos eſ-
intur.

Tertium. In his attributionibus, Deus eſt *3. Argum.*
, creaturæ ſunt Entia, aut nomine Entis
elligimus naturam aliquam communem
), & creaturis, aut in prima attributione
nine Entis intelligimus Ens diuinum, & in
nda Ens creatū, & finitū. ſed hoc ſecūdum
non poteſt; quia fieret, vt hæ attributio-
eſſent identicæ: redderentque hunc ſen-
Prima, Deus eſt Deus. Secunda, creatu-
ſunt creaturæ; erit ergo primum verum;
igitur erit vna, & communis natura ad
m, & creaturas; & ex conſequenti erit
nymum.

Quartum, Si Ens non ſignificaret commu- *4. Argum.*
aliquam, & ſynonymam naturam, Deo,
creaturis, ſequeretur, vt Deus non poſſet
noſci à nobis, cognitione aliqua ſimplici.
i hoc videtur eſſe abſurdum. ergo. Con-
atur propoſitio, Ea tantum poſſumus co-
ſcere ſimplici cognitione (quandiu ani-
eſt in corpore) quæ repræſentantur in
ntaſmatibus illuſtratis lumine intellectus
itis. ſed ſolæ creaturæ ſunt, quæ repræ-
antur lumine intellectus in phantaſmati
ergo ſi non eſſet ipſis, & Deo, natura entis
munis, & ſynon yma, non poſſemus co-

gnoſcere Deum cognitione ſimplici.

5. Argum. Quintum. Quidquid repugnat Deo, vt eſt Ens, repugnat quoque creaturis, ea ratione qua ſunt entia, ergo Ens dicetur de ipſis ſynonymè. Conſequentia eſt ſatis aperta. confirmatur antecedens, Deo vt Ens eſt, repugnat nihilum, & non Ens; ſed hæc eadem repugnât creaturis, vt ſunt entia. ergo.

6. Argum. Sextum. Quæ dicuntur de ſuis inferioribus, eodem nomine, & eadem ratione, ſunt ſynonyma, vt conſtare poterit ex diffinitione ſynonymorum. ſed Ens effertur de Deo, & creaturis, eodem nomine, & eadem ratione, quia tam Deus, quâm creaturæ dicuntur entia, obtinentque eandem entis rationem, quæ eſt habere eſſe, ergo Ens erit ſynonymum. Quod ſi quis dicat, Ens nō eſſe ſynonymum, quamuis dicatur eodem nomine, & ratione de Deo & creaturis, ex eo, quia dicitur de Deo ſimpliciter, & de creaturis ſecundum quid. Aduerſus hanc ſolutionem ita inſurgo. Ens ita eſt de eſſentia creaturarū, quemadmodū & de eſſentia Dei, ſed ex eo dicitur de Deo ſimpliciter, quia eſt de illius eſſentia, ergo dicetur quoque de creaturis ſimpliciter, cum ſit etiam de earum eſſentia.

7. Argum. Septimum. Omnis comparatio fieri debet in aliqua natura ſynonyma; quia fieri debet inter ea quæ continentur ſub eodem genere, vt auctor eſt Ariſt. 7. *Phyſ. cap.* 4. ſed comparamus Deum cum creaturis in ente; dicitur enim Deum eſſe magis Ens, quam creaturas, erit igitur Ēns natura quæ dicatur ſynonymè de Deo, & creaturis.

Octauum. Illa natura quæ eſt menſura en-tatis, & veritatis aliorum, eſt eiuſdem rationis, & ſynonyma cum rebus menſuratis, uctore Ariſt. 2. *Meta. cap.* 1. ſed Deus eſt menſura entitatis, & veritatis rerum omnium, rgo erit eiuſdem rationis ſynonymæ cum alijs entibus. His argumentis poterit confirmari opinio Scoti, vt interim multa alia prætermittam, quę proponit Capreolus *in* 1. *diſt.* . *quæſt.* 1. *8. Argum.* *Capreolus.*

Cap. XIII. *In quo contraria ſententia tanquam verior explicatur.*

Ontrariam tamen ſententiam, Ens ſcilicet nulla ratione poſſe dici ſynonymè de Deo, & creaturis, profitentur D. Thomas in 1. *part. q.* 13. *art.* 5. *q.* 7. *e potent. art.* 7. *&* 1. *cont. Gent. cap.* 33. Theologi, vt D. *Bonauent. Ægid. Roman. Durand.* *rgentin.* & alij, in 1. *diſt.* 25. *&* 26. agentes e perſona, in quo loco conſtituunt, neque erſonam, neque vlla alia nomina dici poſſe ynonymè, neque homonymè, ſed analogicè e Deo, & creaturis: & Metaphyſici, 4. *Metap.* *ap.* 2. *Iauellus, & Sueſſan. quæſt.* 1. *Soncin. quæ.* . *Flandrenſ. quæſt.* 2. *art.* 3. *Fonſeca q.* 1. *Petrus Niger in* 1. *p. clypei Thomiſt. q.* 49. *&* M. *Sotus* . 1. *Antecategoriar.* *D. Thom.* *D. Bonau.* *Ægidius.* *Durandus.* *Argenti.* *Iauellus.* *Sueſſanus.* *Soncinas.* *Flandren.* *Fonſeca.* *Niger.* *M. Sotus.*

Cæterum antequam hanc opinionem confirmemus, animaduertẽdum erit tria eſſe neceſſaria, vt aliqua natura ſit ſynonyma ea ſynonymia, quæ fuit diffinita ab Ariſt. in Ante-

Tria ſunt neceſſaria ad ſynonymiã diffinitã ab Ariſ.

categorijs, vt ferè omnes eius interpretes, in Commentarijs illius loci obſeruarunt. Primum eſt, Vt ſit nomen commune. Secundum, vt ratio, id eſt, natura eſſentiali, vel accidentaria, diffinitione explicata ſit vna præciſa, & communis. Tertium, vt ex æquo participetur à ſuis inferioribus; hac lege, vt non efferatur de ipſis, neque ſecundum prius, & poſterius, neque ſecundum magis, & minus. quæ ſi vera ſunt, non erit aduerſus Scotum in hac quæſtione diſputandum, cum ipſe nomine ſynonymiæ nõ vtatur in hac ſignificatione, ſed in alia à ſe conficta, in qua ſynonymia ſignificat vnitatem alicuius naturæ præciſam à ſuis inferioribus, ſiue de illis efferatur ſecundum prius, & poſterius, ſiue quauis alia ratione, dum tamen ſit vna, & communis ipſis. Vnde & nonnulli ex illius imitatoribus docuerunt cum hac ſynonymia, naturam ſynonymam ſimul poſſe eſſe analogam, eo quod in huiuſmodi naturis, quemadmodum & in analogis datur ratio prioris, & poſterioris. Agendum tamen erit aduerſus eum inferius, quando diſputabimus de conceptu. Nunc autem confirmamus Ens non dici ſynonymos ſynonymia propoſita, his argumentis, quorum primum eſt.

Anto. An. 4. Metaph. q. 1. in ſolutione 1. argum.

1. Argum.

Quando aliqua forma communis multis, de quibuſdam prædicatur in concreto, de alijs vero in abſtracto, non poteſt eſſe ſynonyma: ſed natura entis, quæ communis eſt Deo, & creaturis, de Deo dicitur in abſtracto, de creaturis verò in concreto. ergo non poterit illa eſſe ſynonyma. Propoſitio eſt manifeſta,

eſta, quia ea quæ habent naturam abſtractam, ſunt talia per ſe ipſa, & à nullo iuxta talem formam dependent: concreta vero ſunt talia ab abſtractis, à quibus dependent ſecundum talem naturam; at natura, quæ de quibuſdam dicitur ex ſe, & independenter, de alijs vero ratione alterius, & dependenter, non poteſt eſſe ſynonyma. Confirmatur aſſumptio. De nulla creatura dicimus in abſtracto eam eſſe ipſum eſſe, bonitatem, veritatem, vitam, & vnitatem; ſed in concreto dicimus illam eſſe bonam, veram, viuentem, & vnam; atqui de Deo dicimus in abſtracto eſſe ipſummet Eſſe, vitam, veritatem. & vnitatem, iuxta illud: Ego ſum via, veritas & vita; quæ omnia ſunt nomina abſtracta, & quæ ſola propriè, & non concreta prædicantur de Deo, vt annotat D. Bernardus *ſermone 80. in Cantica aduerſus Gilbert Pictau. Epiſcopum*, aſſerentem concreta, & non abſtracta prædicari de Deo. ergo. *Ioan. 14.* *D. Ber.*

Secundum, Illud attributum quod de quibuſdam dicitur ſimpliciter, & ſine vlla limitatione, de alijs vero cum limitatione, non dicitur ſynonyme; quia prius competit tale attributum ei, de quo dicitur ſine limitatione, quam ei de quo effertur cum illa; ſed Ens dicitur de Deo, ſimpliciter, & ſine vlla limitatione, de creaturis vero cum aliqua limitatione, ergo non dicetur de vtriſque ſynonyme. Confirmatur aſſumptio. De nulla creatura abſolutè, & ſine vlla limitatione enuntiamus Eſſe, ſed cum limitatione dicimus Eſſe humanum, vel animalis, vel plantæ, De *2. Argu.*

Exod 3.

Quorundã interpretatio.

Deo autem abſolutè enuntiamus eſſe, vt conſtare poterit ex illis verbis Exodi *3. Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos*, in quibus appellatio entis, ſimpliciter, & abſolute, manifeſte tribuitur Deo. ergo. Probe noui à quibuſdam viris eruditiſsimis, hanc auctoritatem non referri ad aliquod nomen diuinum, ſed ad auxilium quod Deus illi populo ſe pręſtiturum pollicebatur, ita enim illi vertunt, Ego ero qui ero, id eſt, ego ô Moyſes, qui ero tecum, te omnipotenti manu mea protegens; ero etiã cum hoc populo Iſraelitico, illũ vindicans de ſuis inimicis. Cæterum ſancti Patres hanc auctoritatem legunt eo modo quo fuit à nobis propoſita, illamque referunt ad diuinum nomen, quod maximè exprimitur per has voces, *Sum qui ſum*, vt Diuus Hieronymus in epiſtola ad Marcellam, de Nominibus diuinis, D. Hilarius in principio librorum de Trinitate, D. Auguſtinus *5. lib. de Trinit. cap. 2.* & in opere peculiari de his verbis Exodi; quamuis Eraſmus illud nolit eſſe D. Auguſtini.

Ita Caiet. Hieronym. ab Oleaſtro Sanctes Pagnin°, Burgenſis, Lippomanus, & alij vertunt.

D. Hieron. D. Hilari. D. Auguſt. Conſule D Thom. 1 p q. 13. artic 11.

3. Argum.

Tertium, Homo non dicitur ſynonymè de homine viuo, & picto, quia homo pictus eſt quædam adumbrata ſimilitudo hominis viui; ſed omnes creaturæ ſunt quædam imagines, & adumbratæ ſimilitudines Dei Opt. Max. ergo ens non dicetur ſynonymè de Deo & creaturis. Confirmatur aſſumptio. Illud dicitur adumbrata ſimilitudo alicuius quod illud repræſentat, & cum eo comparatum eſt ferè nihil; ſed creaturæ repręſentant Deum, & cum eo comparatæ ſunt fere nihil, vt

l, vt conſtat ex Eſai. cap. 40. Omnes gentes *Eſai. 40.*
aſi non ſint, ante te. & Ioan. 1. *Quod factum* *Ioan. 1.*
, *in ipſo vita erat*; quaſi apertius dicat, om-
s creaturæ quæ ſunt per verbum diuinum
nditæ, in ſe conſiſtentes videntur eſſe ve-
:i mortuæ, omniſque vitæ expertes; at in
rbo diuino, ſunt viuentes, vita diuina. ergo.
Quartum, Illa non dicuntur ſynonyma *4. Argum.*
quibus aliquid effertur de vno quod non
ertur de altero, iuxta tale nomen; ſed de
ientia diuina aliquid effertur, vt ſapien-
eſt, quod non dicitur de ſapientia huma-
quia de diuina dicuntur bonitas, iuſtitia,
chritudo, & alia innumera attributa, quæ
la ratione dici poſſunt de humana: ſapien-
tenim diuina ita eſt ſapientia, vt ſit etiã
itia, pulchritudo, & bonitas; humana ve-
ta eſt ſapientia, vt neque ſit bonitas, neq;
chritudo. ergo ſapientia non dicetur ſy-
yme de diuina, & creata, & idem iudici-
eſt de ente,
Quintum, Magis differunt Deus & crea- *5. Argum.*
, quam genera ſuprema. ſed generibus
ennis non eſt aliqua natura ſynonyma
munis; quia ſunt illa primo diuerſa, &
o diuerſa non poſſunt conuenire in ali-
natura ſynonyma, ergò ens non erit ſy-
mum. Tandem hanc aſſertionem non
uris verbis profitentur D. Auguſt. 1. de *D. Aug.*
t. cap. 1. D. Hieronymus in illa verba *D. Hiero.*
ſ. 3. *à quo omnis paternitas, in cœlo & in*
nominatur; & D. Dioniſius *cap.* 5. de *D. Diony.*
ica Theologia. erit igitur illa vera.

Cap. XIIII. In quo argumenta aliorum diſſoluuntur.

Argumentis vero quæ in patrocinium ſententiæ Scoti, in ſuperioribus propoſuimus, ita ſatisfacimus.

Ad 1. Ad primum reſpondemus admittẽtes ens obtinere vnum conceptum communem ad Deum; & Creaturas, hinc tamen non recte colligitur illud eſſe ſynonymum, cum natura entis illo conceptu repręſentata; non ex æquo reperiatur in Deo, & creaturis.

Ad 2. Ad ſecundum dicimus Metaphyſicos in principio inueſtigationis, progredi ab attributis ſynonymis, quando inquirunt aliquod attributum in his rebus inferioribus; deinde vero in progreſſu; quando ſeiunctis ab illo omnibus imperfectionibus, illud Deo tribuunt, progrediuntur ab attributis analogis; quia hæc attributa ab omnibus imperfectionibus ſeparata, Deoque attributa, non ſunt homonyma, ſed analoga.

Ad 3. Ad tertium. Dicimus in illis attributionibus, intelligendum eſſe ens, quod eſt vnum, & ſecundum rationem abſtractum à Deo, & creaturis; negamus tamen illud eſſe ſynonymum: quia prius, & magis dicitur de Deo, quam de creaturis.

Ad 4. Ad quartum. Dicimus duplicem poſſe eſſe cognitionẽ Dei ſimplicem, vnam adęquatam, & perfectam, & alteram in adęquatam, & imperfectam; illa prima in nulla natura creata poteſt reperiri. Nullus enim intel-

lectus

ſtus creatus poteſt comprehendere diuinam naturam; poſterior verò à quolibet intellectu poteſt obtineri, illuminatis ſiquidem phantaſmatibus, cognitaque natura in eis repræſentata per ſimplicem apprehenſionem, ſimul cognoſcitur in eadem cognitione ipſe Deus; quia cognita imagine, ſimul quoque cognoſci debet res quam repræſentat, creaturæ verò ſunt quædam imagines Dei. Alias ſolutiones proponit Ferrarienſis 1. contra *Gent. cap. 32.* quas conſulat cui libitum fuerit. *Ferrarien.*

Ad quintum, Reſpondemus negandam eſſe conſequentiam; quia ad hoc, vt quicquid repugnet Deo, repugnet quoque creaturis, eſt naturam entis in Deo, & creaturis, eſſe analogam, & non eſt neceſſe illam eſſe ſynonymam. *Ad 5.*

Ad ſextum, Reſpondemus, ad ſynonymiam præter nomen, & rationem communem neceſſarium eſſe, vt huiuſmodi ratio ex æquo participetur à ſuis inferioribus, quod nullo modo competit enti, vt effertur de Deo & de creaturis. Ad confirmationem, Reſpondemus, Ens ſumi poſſe vel vt ſignificat eſſentiam, vel vt ſignificat exiſtentiam; ſi hoc poſteriori modo ſumatur, non eſt aliquod creaturæ attributum eſſentiale; quia ſolo Deo exiſtentia eſt ſua eſſentia; ſi verò priori modo vſurpetur, eſt attributum eſſentiale, tam Dei, quam creaturarum, nó tamen dicitur ſimpliciter, & ſine limitatione, à creaturis, quia dicitur de eis cum depen- *Ad 6.*

den-

dentia ad Deum, & per participationem diuinæ naturæ.

Ad 7. Ad ſeptimum, Reſpondemus comparationem non tantum fieri inter ſynonyma, ſed etiam inter analoga; quemadmodum Ariſto. comparat in ratione naturæ materiam cum forma, *2. Phyſ. cap.* 1. de quibus dicitur natura analogice, cum prius, & magis dicatur de forma, quam de materia; vt in Commentarijs illius loci, cum Ariſtot. docuimus: & ita comparamus Deum cum creaturis in natura entis, non tanquam in ſynonyma, ſed tanquam in analoga natura.

An 8. Ad Octauum, Reſpondemus cum D. Thom. *1. p. q. 13. artic. 5.* ad tertium duplicem eſſe menſuram, vnam proportionatam, qualis eſt albedo reſpectu colorum; quia vtrunque & menſura, & menſuratum, ſunt res finitæ: & alterã improportionatam, quando ſcilicet vnum eorum eſt finitum, & alterum infinitum. Menſura ergo, & menſuratum primi generis, ſunt eiuſdem naturæ ſynonymæ; at verò menſura, & menſuratum, ſecundi generis, non ſunt eiuſdem naturæ ſynonymæ; & ita cum Deus ſit menſura infinita, & improportionata creaturis, non erit eiuſdem naturæ ſynonymę cum eis. Ariſtot. autem intelligi debet de menſura, quando eſt proportionata menſurato.

Cap.

p. XV. Qua ratione ſit Ens analogum ad Deum, & creaturas.

Vculenter ſatis demonſtratum fuit in capitibus ſuperioribus, Ens neque ſecũdum ſynonymiam, neque ſecundum homonymiam dici de), & creaturis; vnde conſequens eſt, vt ex- :emus, efferaturnè de illis ſecundum ana- iam. Verum vt illud facilius à nobis in- igi queat, atque vt magis huius rei veritas :eſcat, proponenda erunt quædam argu- ıta, ad confirmandum Ens non dici ſecun- ı analogiam de Deo, & creaturis.

rimum eſt. Ens ex eo dicitur analogicè de ſtantia, & de accidentibus; quia de ſub- tia dicitur ſimpliciter, de accidentibus) ſecundum quid; ſed Ens nõ dicitur ſim- iter de Deo, & ſecundum quid de crea- s; ſed ſimpliciter, & abſolutè dicitur de turis; quemadmodum de Deo. ergo Ens dicetur ſecundum analogiam de Deo, & ·eaturis. *1. Argum.*

:cundum argumentum. In analogis ſe- lum attributionem, res analogata tan- dicitur de membro præcipuo, ſecundum ıtiam; de alijs verò extrinſeca denomi- one; vt docuimus in legibus analogorum p. 6. propoſitis; ſed Ens non tantum dici- le Deo, ſecundum eſſentiam, ſed etiam eaturis. ergo non poterit prædicari de & creaturis ſaltim ſecundum analogiam ɔutionis. *2. Argum.*

rtium. In analogis ſecundum attributi- onem *3. Argum.*

onem, analogum minus præcipuum diffiniri debet per illud quod fuerit magis præcipuum, quemadmodum in eiſdem legibus perſcripſimus. ſed creaturæ vt entia ſunt, non diffiniuntur per Deum, tum primo, quia optimè diffiniuntur eſſe illa, quę habent eſſe, quia hæc eſt ratio entis habere eſſe, in qua diffinitione non continetur Deus. Rurſus creaturæ fuerunt prius cognitæ à nobis, quam fuerit cognita vlla dependentia earum ad Deum. ergo & fuerũt prius diffinitæ ſine Deo. iam igitur Ens non prædicabitur de Deo, & de creaturis analogice.

3. *Argum.* Præterea in analogis ſecundum attributionem membrum præcipuum eſt forma quędam denominãs alia analoga quæ ſunt minus pręcipua, vt ſanitas quæ ineſt animali, eſt forma denominans vrinam, & medicamenta ſana. ſi ergo Ens eſt analogum ſecundum attributionem ad Deum, & ad creaturas, ergo Deus qui eſt analogum magis præcipuum, erit forma denominãs creaturas. hoc autem fieri nulla ratione poteſt, cum Deus non poſſit obtinere rationem formæ, quemadmodum neque materiæ. ergo Ens nõ dicetur analogia ſecũdum attributionem de Deo, & creaturis.

4. *Argum.* Tandem D. Thomas *q. 2. de verit. artic. 11.* docet inter Deum, & creaturas, non eſſe analogiam vnius ad alterum, ſiue ſecundum attributionem, ſed eſſe tantum ſecundum proportionem iudicio. ergo D. Thomę Ens non erit analogum ſecundum attributionem ad Deum, & ad creaturas. His argumentis ſuaderi poteſt Ens non efferri analogice de Deo,

& cre

creaturis. In hac igitur quæſtione explicã-
opinatur Caiet. *cap.* 2. de Ente, & eſſentia,
3. Ens nulla ratione eſſe analogum ſecundũ
tributionem, ſed ſecundum ſolam propor-
nem ad Deum, & ad creaturas. Aegidius *Ægidius.*
nen Romanus in primo *diſt.* 8. *q.* 1. *art.* 2. ex- *Romanus.*
mat illud eſſe analogum ſecundum ſolam
ributionem. Quia quamuis creaturæ, in-
it, ex ſe, & ſuapte natura obtineāt aliquod
e, eſt tamen ita minimum, vt ab eo nulla
ione queant illæ vocari entia; ſed dicun-
entia per attributionem ad entitatẽ, quæ
olo Deo per eſſentiam reperitur: quem-
nodum quamuis accidentia ſint formali-
entia; eſt tamen eorum entitas ita exigua,
ib ipſa nõ poſſint entia nuncupari, ſed vo-
itur entia per attributionem ad entitatem,
e in ſubſtantia reperitur.

Vt tamen huic dubitationi ſatisfaciamus, *Annot.*
ocanda erunt ad memoriam ea quæ de a-
ogia in cap. 6. fuerunt enarrata. dictum e-
1 eſt analogiam ſecundum attributionem
ndam eſſe duorum ad vnum tertium, & a-
n vnius ad alterum. Præterea ex analogis
ndum attributionem, quædam eſſe ab v-
& alia ad vnum; ab vno vel exemplari,
efficiente, vel ſubiecto; ad vnum, vt ſunt
quæ referuntur ad vnum finem & ſcopum.
ibus animaduerſis in explicationẽ huius
ſtionis ſit prima aſſertio.

Ens non dicitur analogice ſecundum at- 1. *Aſſertio.*
utionem duorum ad vnum tertium, de
, & creaturis: ita conſtituit D. Thomas
ntra gentes, *cap.* 34. 1. *p.* *q.* 13. *artic.* 5. &

q. 7. *de*

q. 7. de potentia, art. 7. Confirmaturque hoc argumento. Si Ens diceretur analogice ſecundum hanc analogiam de Deo, & creaturis, illud tertium eſſet prius Deo, & creaturis; quemadmodum quia ſanum dicitur de vrina, & medicina, per attributionem ad vnum tertium, ſcilicet, ad ſanitatem animalis: ſanitas animalis, prior eſt ea ſanitate quæ in vrina, & medicina reperitur. ſed Deo nihil poteſt eſſe prius, neque ſecundum rem, neque ſecundum rationem. ergo non erit Ens analogum ad Deum & creaturas, ſecundum attributionem duorum ad vnum tertium.

Obiectio. Inſurget tamen aliquis aduerſus hanc rationem, & dicet illam inniti falſo fundamento, ſcilicet, nihil eſſe prius Deo, neque ſecundum rem, neque ſecundum rationem, quod eſſe falſum, ita poſſumus confirmare. Illud quod eſt Deo communius, eſt eo prius, quia communiora ſunt priora minus communibus. ſed Ens, ſapientia, bonitas, & multa alia attributa ſunt Deo communiora, cum conueniant ipſi, & creaturis. ergo aliquid poterit eſſe prius Deo ſecundum rationem.

Solutio ex Caietan. Occurrendum tamen erit huic dubitationi cum Caietano acutiſſimo 1. *p. q. 3. artic. 5.* attributa quæ conueniunt Deo & creaturis, ſumi poſſe, vel ſecundum ſe, vel ea ratione, qua apprehenduntur à nobis. ſi primo modo ſumantur, nullum attributum, neque ſecundum rem, neque ſecundum rationem eſt prius Deo, quia nulla entitas, bonitas, vel ſapientia, ſecundum ſe, & à parte rei, eſt prior bonitate, vel ſapientia diuina, quia nulla eſt abſtra-

ſtior,& ſimplicior: quoad nos tamen,qui p icia more compoſitorum apprehendi- s, qui quæ non probè ea quę ſunt ſimpli- ra, & priora cognita habemus, datur ali- d prius,& communius Deo. Conſuiendus Ferrarienſis 1. *contr. Gen. cap* 32. *&* 34.qui rè ſatis explicat, qua ratione nihil poſſit prius,vel ſimplicius Deo. *Ferrarien.*

Secunda aſſertio. Ens eſt analogum ſecun- n attributionem vnius ad alterum, ad De- & creaturas;quia creaturæ per attributi- m ad Deum, ſunt & dicuntur entia. Hanc rtionem confirmamus inprimis teſtimo- D. Thomæ, qui expreſſis verbis illam fitetur in locis propoſitis in prima aſſer- ie, & in prologo ſententiarum, art. 2. dem conſtituit. *2. Aſſertio.* *D.Thom.*

Secundò. Omne attributum de his de qui- prædicatur ſecundum participationem, itur per attributionem ad ea, de quibus dicatur ſecundum eſſentiam, vt eſt per ſe iifeſtum, ſed Ens dicitur de creaturis per ticipationem, de Deo vero ſecundum eſ- tiam, ergo dicetur de creaturis per attri- ionem ad Deum. *1. Argum.*

Adhęc non minus dependent creaturæ à quam accidentia dependent à ſubſtantia; accidentia quia dependent à ſubſtantia t entia per attributionem ad eam, ergo & aturæ erunt entia per attributionem Deum, cum ab eo quoque dependeant. *2. Argum.*

eum cum traditum ſit in ſuperioribus a- ogiam ſecundum attributionem quãdam ab vno,& aliam ad vnum,& rurſus prio- *Annotatio & explicatio aſſertionis.*

rem quandam eſſe ab vno exemplari, alteram ab vno efficiente; & aliam ab vno ſubiecto: iuxta hæc genera analogorũ ita explicamus aſſertionem.

1. Dictum. Inprimis aſſerimus, Ens eſſe analogum ſecundum attributionem ab vno exemplari, ab vno efficiente, & ad vnum finem. Ab vno exemplari, quia omnes creaturæ deductæ ſunt ab exemplaribus, & ideis mentis diuinæ: ab vno efficiente, quia omnes illæ productæ, ſunt à Deo tãquam à prima, & ſuprema cauſa, ad vnum finem, eo quod omnes creaturæ referuntur ad Deum, tanquam ad vltimum earum finem & ſcopum: ex qua triplici analogia attributionis oriuntur quattuor tranſcendentia, recenſità ſcilicet, Ens, vnum, verum, bonum: etenim iuxta attributionem ad Deum, ad cauſſam efficientem, oriuntur Ens, & vnum; Ens, vt confert eſſe creaturis, vnum vero ea ratione qua hæc prima cauſſa eſt in ſe vna. quemadmodum enim in ſe retinet vnitatem, ita quoque eandem largitur creaturis. iuxta attributionem ad Deum vt ad cauſſam exemplarem, oritur veritas, quæ nihil eſt aliud quam conformitas quædam creaturarũ cum exemplaribus diuinis. & tandem iuxta attributionem ad Deum vt ad vltimum finem, oritur bonitas. omnis ſiquidem bonitas, quæ in creaturis reperitur, deriuatur à diuina bonitate, quemadmodum etiam bonitas mediorum, deriuatur à bonitate finis.

2. Dictum. Præterea, conſtituimus Ens non eſſe analogum ſecundum attributionem, iuxta analogiam quæ eſt ab vno ſubiecto. Ratio eſt

ſatis

is manifeſta. Deus non eſt ſubiectum cre-
rarum, quemadmodum eſt ipſarum ex-
plar, & cauſſa efficiens, ergo non erit
alogum ſecundum attributionem ad vnum
biectum; in qua re maxime ſeparatur
c analogia ab analogia ſubſtantiæ, & ac-
dentium, quia Ens in hac poſteriori ana-
gia, eſt analogum ſecundum attributio-
m, ad vnum ſubiectum. ſunt enim ex eo
cidentia entia, quia ſunt in ſubſtantia, tan-
am in ſubiecto, aut ſicuti affectiones, aut
uti menſuræ, aut ſicuti quippiam aliud:
alogia vero Dei & creaturarum nō poteſt
e ſecundum vnum ſubiectum.

Tertia aſſertio, Ens eſt analogum ſecun *3. Aſſertio.*
m analogiam proportionis ad Deum, &
creaturas, & non ſecundum ſolam attri-
tionem, vt conſtituebat Ægidius. cōfirma-
r his argumentis.

Primum, Quemadmodum ſeſe habet *1. Argum.*
eus ad ſuum eſſe, ita & creaturæ ſeſe
bent ad ſuum eſſe; etenim quemadmo-
m DEVS eſt Ens per ſuum eſſe, ita &
eaturæ ſunt entia per ſuum eſſe. ſed hæc
analogia ſecundum proportionem, er-
Ens erit analogum ſecundum proporti-
em.

Secundum, Si Ens eſſet analogum ſecun- *2. Argum.*
m ſolam attributionem, ergo ſolus Deus
i eſt membrum præcipuum huius analo-
e, eſſet Ens ſecundum eſſentiam, & forma-
er, creaturæ vero eſſent entia extrinſeca
nominatione; quia in analogis ſecundum
lam attributionem, hanc legem ſolam ob-

 ſeruan-

ſeruandam eſſe diximus, vt res analoga in præcipuo analogato reperiatur ſecundum eſſentiam,& in minus præcipuis ſecundum extrinſecam denominationem; ſed hoc eſt omnino abſurdum; cum creaturæ ſint formaliter, & ſecundum eſſentiam entia, ergo Ens non dicetur ſecundum ſolam analogiam attributionis. Explicata igitur noſtra opinione, antequam argumentis propoſitis ſatisfaciamus. Erunt duæ dubitationes quæ ſe offerunt circa hanc analogiam breuiter diſſoluendæ.

1. Dubita. Prima eſt, cum in ente duplex intercedat analogia reſpectu Dei & creaturarũ; vna proportionis, & altera attributionis, rogamus quænam ex his analogijs ſit altera prior,

2. Dubita. & quæ poſterior. Secunda eſt, cum in omni analogia ſaltem proportionis interuenire debeat aliqua ſimilitudo,& in omni ſimilitudine aſſignari debeat aliquod fundamentum; quęrendum erit quodnam ſit fundamentum ſimilitudinis analogiæ, quæ inter Deum & creaturas intercedit.

Solutio 1. dubitationis. Primæ dubitationi reſpondemus, analogiam ſecundum attributionem priorem eſſe natura, analogia proportionis, cuius ratio eſt; quia prius creaturæ debent in ſe habere eſſe, quam quod cum altero conferantur, cum ergo per analogiam ſecundum attributionem obtineant eſſe; per analogiam vero ſecundum proportionem conferantur cum altero, vt eſt omnibus ſatis perſpicuum; analogia ſecundum attributionem prior natura erit altera, quæ eſt ſecundum proportionem.

cundæ dubitationi reſpondemus, in ana- *Solutio 2. dubitationis.*
ſecundum proportionem fundamẽtum
modum habendi formaliter, & ſecun-
eſſentiam rationem entis, quæ ratio
ammodo eſt eadem in omnibus entibus,
alogia vero ſecundum attributionem,
amentum eſſe diuinam entitatem, à qua
urę omnes extrinſeca denominatione
atur entia, vt à primo efficiente, exem-
, & fine.

. XVI. *In quo diſſoluuntur argu-nta propoſita in capite ſuperiori.*

A Rgumentis vero in ſuperiori capi-
te propoſitis, ita ſatisfacimus.
Ad primum dicimus, Ens ſim- *Ad 1.*
pliciter, & abſolutè dici de ſolo
de creaturis vero ſecundum quid, & ex-
ſeca denominatione, ſecundum analogi-
attributionis; at verò ſecundum analo-
proportionis, de vtroque dicitur eſſe
nſecè, & ſecundum eſſentiam, neque e-
eſt neceſſe, vt in omni analogia res ana-
ga efferatur de vno analogo ſecundum
ntiam, & de alio extrinſeca denominati-
hoc enim obſeruari ſolum debet in ana-
s ſecundum attributionem. Reſp. etiam
umus cum Caietano, in libello de nomi- *Caietan.*
analogia *cap. 9.* creaturas ſumi poſſe, vel
ndum ſe, vel ſecundum rationem analo-
ad Deum, ſi primo modo ſumantur, ſunt
entia intrinſecè, & ſecundum eſſentiam,
impliciter; ſi vero altero modo vſurpẽ-

tur,ſunt entia ſecũdum quid,ſunt enim quaſi non eſſent, quia creaturæ collatæ cum crea tore,ſunt quaſi nihil.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondemus, propoſitionem intelligendam eſſe, quãdo illa ſunt analoga ſecundum ſolam analogiam attributionis,nõ autem quando cum hac analogia ſunt ſimul analoga ſecũdum proportionem; quia ea parte qua ſunt analoga ſecundum proportionem, res analoga dicitur de omnibus analogatis intrinſecè, & ſecundum eſſentiam.

2. Solutio. Vel dicere poſſumus ſolutionem propoſitam magis explicantes,creaturas eſſe, & non eſſe entia extrinſeca denominatione:eſſe entiã,ſi in ipſis contemplemur analogiam ſecũdum attributionem; non eſſe entia,ſi conſideremus in eiſdem analogiam ſecundum proportionem.

Celebris dubitatio, nũ in analogis mẽbrũ minus principuum ſit diffiniendũ per magis præcipuum

Vt tertio argumento ſatisfaciamus,explicanda erit celebris illa dubitatio, num in analogis præcipuum debeat in aliorum diffinitione contineri.Sunt enim variç, multæque diuerſæ inter ſe Philoſophorum ſententiæ. in huius rei explicationem, Caietanus acutiſſimus 1. *p. q.* 13. *art. 6.* vt huic dubitationi ſatisfaciat, diſtinguit analoga in duo genera, quia quædam ſunt in quibus exprimitur certa habitudo ad vnum aliquem terminum, vt ſunt vrina,medicamenta,& diæta ſana, quæ exprimunt certam habitudinem, aut cauſſæ, aut ſigni ad ſanitatem animalis; alia vero ſunt in quibus non exprimitur huiuſmodi habitudo, ſed fundamentum illius, vt ſunt

ſunt ſapientia, bonitas, & alia attributa
o, & creaturis communia, in quibus non
rimitur habitudo ad Deum, ſed ſolum
otatur forma aliqua abſoluta, in qua de-
e fundatur relatio quædam ſigni ad diui-
n ſapientiam, vel bonitatem. In analogis
tur primi generis primum debet contine-
n aliorum diffinitionibus, & de his intel-
i debet D. Thom. *1. p. q. 13. art. 6.* docens
omnibus analogis membrum præcipuum
ntineri debere in aliorum diffinitione: in
s vero ſecundi generis primum non de-
contineri in aliorũ diffinitione, eo quod
i non exprimant habitudinem ad ipſum,
quibus intelligi debet idem D. Thomas
. de veritate art. 11 ad 6. conſtituens non
neceſſe vt in omnium analogorum diffi-
ione primum contineatur. Præterea idem
ietanus in libello de nominum analogia *Caietan.*
. 7. alia ratione diſſoluit hanc dubitatio-
n, docens in analogis ſecundum attribu-
nem, & in alijs ſecundum proportionem,
quibus tamen analogum de vno membro
itur propriè, & de altero metaphoricè, vt
ere, quod effertur de homine propriè, &
prato metaphoricè quãdo floret, debere
alogum magis præcipuum cõtineri in dif-
itionibus aliorum, in analogis vero ſecũ-
n proportionem, in quibus propriè & ſe-
dum eſſentiam analogum enũtiatur de ſuis
erioribus, vt pes qui dicitur de pede mõ-
, & animalis, nõ debere vnum analogũ per
erum diffiniri. hãc etiam explicationem
quũtur plerique, è quibus eſt Aquarius 4.

Aquarius *Metaph. q. 1. Ferrarienſ. 1. contr. Gen. cap. 34.*
Ferrarien. diuerſa ratione rem hanc explicat, inquit enim, analoga ſumi poſſe, vel abſolutè, vel ea ratione qua ſunt analoga, ſi abſolutè vſurpētur, illud quod eſt magis præcipuum non debet contineri in aliorum diffinitione: ſi verò ſumantur vt analoga ſunt, debet magis præcipuum in aliorum diffinitione eſſe comprehenſum; quod vt accuratius intelligatur, annotat ille, ſapientiam v. g. quæ ſecundum analogiam dicitur de ſapientia diuina, & humana, ſumi poſſe tribus modis. Primo, vt fuit impoſita ad ſignificandam ſapientiam humanam, quam homines primo agnouerunt. Secundo, vt fuit impoſita ad diuinam ſapientiam exprimendam, homines enim poſt cognitam ſapientiam humanam, mentem erexerũt ad diuinam ſapientiam intuendam, cernentesque inter eas intercedere aliquam ſimilitudinem, humanamque à diuina tanquam à quodam exemplari eſſe deductam. Tertio loco impoſuerunt hoc nomen humanæ ſapientię, ea ratione qua refertur ad diuinam ſapientiam. In prima ergo ſignificatione, ſolam ſapiētiam humanam ſignificat, de qua dicitur ſynonymè: & in ſecunda ſapientiam diuinam de qua etiam effertur eo modo. In tertia vero dicitur analogicè; & ita primo modo ſapientia humana non debet diffiniri per ſapientiam diuinam, eo quod hac ratione non ſumitur vt natura analoga, ſed vt ſynonyma. Tertia vero modo cum ſumatur ea ratione qua eſt analoga, diffiniri debet per diuinam ſapientiam. Alij(vt Syluelter Prieras in primo
Syluester.

volumi-

lumine conflati, *q.* 13. *art.* 9.) docent in ſo- *Syluester.*
analogis attributionis minus præcipuum
pere diffiniri per magis præcipuum; non
nen in omnibus: diſtinguuntur enim hæc a-
loga in ea, in quibus omnia membra poſ-
it à nobis diffinitione aliqua comprehendi,
eſt vrina, medicina, diæta, & animal ſanū;
n ea in quibus membrum præcipuum non
teſt diffinitione aliqua comprehendi, vt
it Deus, & creaturæ, quia Deus qui eſt
embrum præcipuum, non poteſt ſub alicu-
diffinitionis limitibus contineri, ſi ergo
rint analoga primi generis, debent minus
ecipua per magis præcipuum diffiniri, qua
ione ſanitas vrinæ, & medicinæ diffinitur
ſanitatem animalis: ſi autem fuerint al-
ius generis, non debent minus præcipua
r magis præcipuum diffiniri, quia diffini-
debet tradi per ea quæ ſunt notiora; illud
tem quod nulla diffinitione comprehendi
teſt eſt maximè ignotum. His opinionibus
oppoſitis noſtram ſententiam his aſſertioni-
s explicamus:

Prima ſit. In his analogis ſecundum pro- *1. Aſſertio.*
rtionem, in quibus reperitur analogum ſe
ndum eſſentiam, & formaliter in omnibus
s analigatis, non diffinitur analogum mi-
s præcipuum, per illud quod eſt magis prę-
uum: confirmatur. Quia pes montis non
ffinitur per pedem animalis, neque funda-
entum vt eſt principium domus, diffinitur
r cor, vt eſt principium animalium, quæ
nen ſunt analoga huius generis. ergo, &c.

Secunda aſſertio, in his analogis quæ di- *2. Aſſertio.*

 cun-

cuntur per metaphoram, membrum minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur itidem, quia leo, vt effertur de homine forti, & leone vero, diffinitur de homine per verum leonem, dicitur homo leo, quia fortiter ſe gerit in ſuis actionibus quemadmodum leo verus: & ridere, vt dicitur de prato, diffinitur per ridere, vt effertur de animali: pratum enim ridere nihil aliud eſt quam exprimere intimam quandam hilaritatem, ad modum quo animalia per riſum illam explicant.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio. In analogis ſecundum attributionem, in quibus exprimitur habitudo vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur in attributione vrinæ, & medicinæ ad ſanitatem animalis, in qua ſanitas medicinæ & vrinæ diffiniuntur per ſanitatem animalis, eo quod omnia hæc indicant formalem habitudinem ad eam; & de his intelligi debet lex à nobis conſtituta in ſuperioribus, *cap. 6.* de eiſdem intelligendus eſt D. Thom. 1. *p. q.* 13. *art. 6.* quando conſtituit in analogis magis præcipuum debere in aliorum diffinitionibus contineri.

4. Aſſertio. Quarta aſſertio. In analogis ſecundum attributionem, in quibus non exprimitur habitudo ad magis præcipuum, ſed fundamentum ipſius, non continetur magis præcipuum in diffinitionibus aliorum. Confirmatur in analogia ſapientiæ, bonitatis, & aliorum nominum, quæ de Deo & creaturis dicuntur: hæc attributa non diffiniuntur per diuinam ſapi-

ientiam vel bonitatem, vt conſtare pote-
ex eorum diffinitionibus, in quibus Deus
n continetur, quia huiuſmodi attributa
n ſignificant habitudinem ad diuinam ſa-
entiam vel bonitatem, ſed fundamentum
ius.

Animaduertendum tamen erit, aſſertio- *Annota.*
m intelligi debere, quando analoga minus
æcipua diffiniuntur per attributa propria,
r genus proximum, & differentiam, quia
diffiniantur per omnia attributa à prima
tentia, vſque ad vltimum actum, debet a
logum magis præcipuum contineri in eo-
m diffinitionibus; quemadmodum intue-
poſſumus in albedine, quam ſi diffiniamus
r genus proximum, & differentiam, non
ntinetur ſubſtãtia in illius diffinitione, dif-
itur enim qualitas diſgregans viſum: ſi ve-
diffiniamus illam vt eſt accidens, vel vt
ens, quæ ſunt prima eius attributa, per ſub-
ntiam eſt diffiniẽda, eſt enim albedo vt eſt
s, affectio ſubſtantiæ. Ex his facillimum e-
diſſoluere argumentum propoſitum. cum
im inter Deum & creaturas intercedat du-
ex analogia, & ſecundum proportionem,
ſecundum attributionem, ſi loquamur de
alogia ſecundum proportionem, non de-
nt diffiniri creaturæ per Deum: ſi vero lo-
amur de analogia ſecundum attributio-
em, aut ſumuntur in proprijs rationibus,
o modo nullam exprimunt habitudinem
d Deum, aut ſumuntur ea ratione qua crea-
ræ ſunt, quo modo denotant formaliter
lationem creaturæ ad Creatorem: ſi ſu-
mantur

mantur primo modo, non debent per Deum diffiniri; tamen ſi ſecundo modo vſurpentur, ſunt per ipſum diffiniendæ: neque eſt ſufficiens creaturæ diffinitio ea ratione qua eſt Ens creatum, eſſe illud quod habet eſſe, ſed eſſe illud quod habet eſſe dependens à Deo. Præterea, quamuis creaturæ fuerunt prius cognitæ vt res quædam ſunt, & in proprijs naturis, quam fuerit cognita aliqua dependentia ad Deum, ipſe tamen vt creaturæ ſunt, & iuxta analogiam attributionis quam habent ad Deum, non fuerunt prius cognitæ, quam huiuſmodi dependentia.

Ad 4. Ad quartum reſpondemus triplicem eſſe formam exemplarem, vt ſunt ideæ in mente artificis, informantem ſimul, & denominantem, vt eſt candor in niue, qui ipſam denominat, illique inhæret denominantem, non tamen informantem, vt eſt locus qui denominat rem locatam, non tamen illi inhæret, ſed corpori locanti, vel ambienti. Vnde quamuis Deus Opt. Max. non poſſit eſſe forma informans ſimul & denominans, poteſt tamē eſſe forma denominans & exemplaris, & ità ab entitate diuina denominantur creaturæ entia, iuxta analogiam ſecundum attributionem.

Ad 5. Ad quintum reſpondemus, D. Tho. non negaſſe inter Deum & creaturas analogiam ſecundum attributionem, quam in alijs locis apertiſsime, & ingenuè fuerat profeſſus, ſed illam ſolam negauit, quæ eſt duorum ad vnum tertium.

Cap. XVII. In quo explicatur ſit ne Ens homonymum ad ſubſtantiam & accidentia.

Poſtrema quæſtio quæ de entis analogia diſputanda ſe offert eſt, ſit ne Ens homonymum, vel ſinonymum, vel tandem analogum ad ſubſtantiā & accidentia, in qua quæſtione explicanda eundem ordinem obſeruabimus, quem obtinuimus in ſuperioribus, nimirum vt prius pertractemus an Ens ſit homonymum. Deinde an ſit ſynonymum, & denique an ſit analogum. Exordiemur autem diſputationem in hoc cap. ab homonymia, inueſtigandumque erit, num Ens ſit homonymum ad ſubſtantiam & accidentia; non enim deſunt Philoſophi illique grauiſsimi, qui cenſent Ens eſſe homonymum ad ſubſtantiam & accidentia, diuiſionemque entis in decem categorias, non eſſe ſynonymam, ſed eſſe prorſus homonymam ingenue profitentur. Sententiam hanc amplexus fuit Herminus, vt author eſt Simplicius in commentarijs Antecategoriarum in vltima diuiſione. Eandem ſecuti ſunt Philoponus primo lib. Priorum in cap. de Inuentione medij verbi; Porphyrius in ſua Iſagoge in cap. de Specie, vbi non tantum docet Ens dici homonymè de decem generibus ſupremis: verum etiam profitetur Ariſt. idem cenſuiſſe; Plotinus Enneade *6. lib. 3 cap. 6. Seuer. Boet, in com. Antecate. diuiſione vlt. & in Comment. in cap. de Specie additione 2. Aureolus apud Capre. in 1. diſt. 2.* *Herminus.* *Philopo.* *Porphy.* *Plotinus.* *Boetius.* *Aureolus.*

diſt. 2. quæſt. 1. & ille Rabi Moyſes cuius opinionem in capitibus ſuperioribus propoſuimus. Rationes vero quæ cogere potuerunt hos Philoſophos, vt hanc ſententiam profiterentur, ſunt hæ.

1. Argum. Prima eſt huiuſmodi, quæ colligitur ex varijs teſtimonijs Ariſt. docentis, Ens multis modis dici, ideſt, homonymè; quia quæ multis modis dicuntur homonyma ſunt, ita docet *4. lib. Metaphy. ca. 2. 1. Phy. cap. 2. 1. lib. de Repreben. Sophiſt. cap. 3.* ex quibus locis, & ex alijs huiuſmodi colligere potuit Porphyrius in capi. de Specie, iuxta Ariſt. Ens dici multis modis, vel homonymè de decem generibus ſupremis.

2. Argum. Secunda ratio. Ariſt. in Antecategorijs complexus eſt omnia genera prædicandi, quibus ſuperiora prædicantur de inferioribus; ſunt autem illa tantum tria, ſcilicet homonymorum, ſynonymorum, & paronymorum: ſed Ens non dicitur de ſubſtantia, & accidentibus ſynonymè, vt oſtendemus deinde, neque paronymè, vt omnes profitentur, ergo dicetur homonymè.

3. Argum. Tertia ratio. Si Ens non eſſet homonymũ, [illegible] ſignificaret communem aliquam ratio- [illegible] ntiæ, & accidentibus, ſignificaret [illegible] utem ſubſtantiam & [illegible] lum animal quia ſi- [illegible] aliquam rationem ho- [illegible] ſignificat immediatè, [illegible] vel brutum. atqui hoc [illegible] *cap. 6.* aſſerenti, [illegible] ſignificare decem Catego-

gorias. ergo Ens nullam rationem commu-
[illegible] ſignificabit, ſed erit homonymum.

Quarta. Quæ ſunt primò diuerſa, in nul- *4. Argum.*
natura communi continentur, ſed in ſolo
mine conueniunt. atqui ſubſtantia & acci-
ntia ſunt primo diuerſa; conſtituunt enim
ecem prima genera rerum. ergo illa in nul-
natura communi conueniunt. Aſſumptio
ſt aperta. confirmatur propoſitio, ſi quę ſunt
rimo diuerſa, in aliquo conuenirent, etiam
n aliquo differrent; quia cum non ſint omni-
o idem, obtinere deberent aliquas differen-
ias, per quas inter ſe diſtinguerentur. hoc au-
em repugnat primo diuerſis, quæ inter ſe ſe-
pſis, differũt, & non per aliquas differentias,
rgo primò diuerſa in nulla natura communi
poſſunt conuenire.

Quinta. Magis differunt ſubſtantia & *5. Argum.*
accidentia, quam canis domeſticus & mari-
nus, ſed canis dicitur homonymè de domeſti-
co & marino, ergo [illegible] dicetur homonymè
de ſubſtantia & accidentibus.

Sexta. Vna & eadem natura non poteſt eſſe *6. Argum.*
prior & poſterior dependens & independens.
ſed natura Entis competit prius ſubſtantiæ
quam accidentibus & independenter, accidẽ-
tibus verò poſterius, & dependenter: ergo
non erit communis natura Entis ſubſtantię, &
ccidentibus; & ita erit illa homonyma.

7. Argum.
ffirmatima. De eadem natura non poſſunt
ilicet enari attributa contradicentia; ſed
ſubſtantiè affirmantur duo attributa con-
[illegible]a, ſcilicet eſſe per ſe, & non eſſe per
[illegible] in ſubſtantia eſt per ſe: in accidẽ-
[illegible] tibus
[illegible]
ffirmant

tibus vero nō eſt per ſe, ergo Ens non ſignificat naturam aliquam communem ſubſtātiæ, & accidenti. Alia argumenta ad id confirmādum proponit Capreolus; in 1.*diſt*.2. *q*.1.contra primam concluſionem.

Contraria ſententia verior. Verum contrariam opinionem ens, ſcilicet,non dici purè homonymè de ſubſtantia & accidentibus, tanquam omnino verā amplecti debemus; quia ita omnes ferè Philoſophi, tam Græci quam Latini, & quam Arabes, arbitrantur quidam 4. *Metaphy. cap*. 2. Alij vero in Antecategorijs cap. vltimo, in quo continetur poſtrema diuiſio entis in decem Categorias, quam ſententiam his argumentis poſſumus confirmare.

1. *Argum.* Primum eſt collectum ex teſtimonijs Ariſt. qui ſemper vbicunque ſeſe offert occaſio pertractandi hanc quæſtionem, profitetur Ens non dici purè homonymè,eo modo quo canis dicitur de domeſtico, cœleſti,& marino; ſed dici ſecundum analogiam attributionis,quæ eſt ab vno,vel ad vnum, quemadmodum ſānum dicitur ſecundum analogiam attributionis,de animali,vrina, & medicina: hoc autem ita eſſe conſtare poterit ex lib. 4. *Metap. cap*.2 & 11.*cap*.3.in quibus locis apertè docet Ens nō eſſe homonymum,ſed dici ab vno, & ad vnum, quod ijſdem ferè verbis repetit 7.*Metap.cap*. 4.præterea 1. *Ethic*.*cap*. 6. agēs de bono, diſputanſque an bonum efferatur de ſuis inferioribus homonyme, vel potius ab vno, & advnum, inquit, non dici homonyme,ſed ab vno, & ad vnum, cum igitur bonum ſit proprietas entis, & Ens quoque non

dicetur

icetur purè homonyme de ſubſtantia, & acdent bus.

Secundum eſt D. Thom. *q. 7. de poten. art.* 2. Argum.
. in homonymis ratio ſuperioris non competit vni per attributionem ad alterum, ſed tio entis competit accidentibus per attributionem ad ſubſtantiã; quia accidentia non unt entia, ſed entis entia, vel menſuræ, vt quantitas, vel affectiones, vt qualitas; quemadmodum diffuſa oratione *7. Metaph. cap. 1.* profitetur Ariſt. ergo Ens non erit homonymum.

Tertium. Si Ens eſſet purè homonymum, 3. Argum.
ſequeretur ſubſtantiæ & accidentium, non eſſe vnam & eandem ſcientiam; eo quod nulla ſcientia verſatur in ſubiecto homonymo, ſed vel in ſynonymo, vel in analogo, vt docet Ariſtot. *4. Metap. cap. 2. & 11. cap. 6.* ſed Metaphyſica, quæ eſt vna ſcientia, verſatur in explicanda natura entis, quod commune eſt ad ſubſtãtiam & accidentia; ergo Ens non erit homonymum. Hoc argumento vtitur Auerroes *4. Meta. Com. 2.*

Præterea in his in quibus reperitur prius 4. Argum.
& poſterius, non reperitur pura homonymia, quia in homonymis nullus eſt ordo prioris, & poſterioris, ſed Ens dicitur ordine quodã de ſubſtantia & accidentibus, quia prius dicitur de ſubſtantia quam dicatur de accidentibus; ergo Ens non erit purè homonymum. Rationem hanc accuratiſsimè explicat Themiſtius in initio paraphraſis in 12. Themiſt.
lib. Metaphy. illuſtrans illã propoſitis nonnullis exemplis Mathematicis, quorum pri-

mum eſt petitum ex numero; alterum vero ex figuris: quemadmodum enim ſe habet numerus ad vnitatem, binarium, ternarium, & ad alios numeros, & quemadmodum ſe habet figura recti linea ad triangulum & quadrangulum, pari ratione ſe habebit Ens ad ſubſtantiam & accidentia, ſed ratio numeri prius reperitur in binario quam in ternario, & in ternario quam in quaternario, & ratio figuræ rectæ lineæ prius reperitur in triangulo, quam in quadrangulo, & in quadrangulo, quam in alijs figuris, ergo ratio entis prius reperietur in ſubſtantia, quam in accidentibus.

Conſtat igitur Ens non dici pure homonymè de illis.

Cap.

Digitized by Google

Cap. XVIII. In quo diſſoluuntur argumenta aduerſariorum.

ALiorum argumenta, quibus ſuam opinionem confirmant, futilia ſunt, & nullius ponderis.

Primum ita diſſoluitur. Ens apud Ariſtot. ſignificat multa, non ſecundum puram homonymiam, ſed ſecundum attributionem & analogiam: analoga enim cum non ſignificent naturam ſimpliciter vnam, etiam dicuntur multis modis. Præterea Ens nuncupatur ab Ariſtot. homonymum, non purè & abſolutè, ſed ſecundum quid, & cum hoc addito, ab vno & ad vnum, vt conſtat ex *quarto Metaphyſic. capit. ſecundo.* *Ad 1.*

Ad ſecundum reſpond. Ariſtot. in Antecategorijs ſub homonymis complexum fuiſſe Ens & alia tranſcendentia, quia ſub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ ſunt verè homonyma, ſed quęcunque alia, quæ non ſunt ſynonyma, vt conſtare poterit in exemplo *Ad 2.*

& alia tranſcendentia, quia ſub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ ſunt verè homonyma, ſed quęcũque alia, quæ non ſunt ſynonyma, vt conſtare poterit in exemplo ab eo propoſito de homine, qui dicitur de viuo & picto, non pure homonyme, ſed analogice, ſecundum attributionem picti ad viuum: dicitur enim homo pictus, ex eo homo, quia refert hominem viuum; quare ex hoc loco non rectè colligetur, Ens dici homonyme de ſubſtantia & accidentibus.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Ens immediate ſignificare decem categorias, quamuis ſignificet rationem aliquam communem omnibus illis, eo quod huiuſmodi ratio nõ poteſt omnino & perfectè ſeparari à ſubſtantia & accidentibus, quemadmodum natura animalis ſeparatur ab homine & à bruto, & ita Ens immediatè ſignificabit ſubſtantiam & accidentia, vt aſſimilatur ineſſe.

Ad 4. Ad quartum reſp. Ea quæ ſunt primo diuerſa, non poſſe in aliqua natura ſynonyma conuenire, poſſe tamen conuenire in natura aliqua analoga, & ita decem categoriæ quæ ſunt primo diuerſæ, conueniũt in natura entis, quæ eſt analoga.

Ad 5. Ad quintum reſp. ex D. Thom. *q. 2. de Verit. art.* 11. *ad* 7. negandam eſſe conſequentiam, quia quamuis abſolute magis cõueniãt canis domeſticus & marinus, vt ſignificantur nomine ſubſtantiæ vel animalis, quam ſubſtantia & accidentia: tamen vt ſignificantur nomine canis, minus conueniunt, & ita Ens dicetur analogicè de ſubſtantia, & acciden-

tibus

tibus; canis vero dicetur homonyme.

Ad ſextum reſpondemus, in natura ſynonyma non poſſe interuenire rationem prioris & poſterioris, dependentis, & non depẽdẽtis: in analoga tamen (qualis eſt natura entis) hæc omnia poſſe reperiri, ſanitas ſiquidem prius, & independenter enuntiatur de ſanitate animalis; poſterius vero & dependẽter dicitur de vrina, & medicamentis.

Ad 7. Ad ſeptimum dicimus. Attributa contradicentia non poſſe de eadem natura eadem ratione, & eodem modo ſumpta verè enuntiari: diuerſa tamen ratione optime poſſe; quemadmodum de homine enuntiamus videre, & non videre, videre in oculis, & non videre in manibus, & ita de natura entis enũtiamus eſſe, & non eſſe per ſe, quæ ſunt attributa contradictoria: diuerſa tamen ratione, quia eſſe per ſe enuntiamus de ente, vt eſt in ſubſtantia, non eſſe vero per ſe, vt eſt in accidentibus. Ne tamen videamur tot grauiſſimis Philoſophis propoſitis in principioque aduerſari, dicimus intelligendos illos eſſe nõ de pura homonymia, ſed de homonymia ab vno, & ad vnum, quam nos analogiam attributionis nuncupamus.

Cap. XIX. In quo explicatur ſitne Ens ſynonymum ad ſubſtantiam & accidentia.

SEquitur iam vt celebrem illã controuerſiam de entis ſynonymia explicemus. Eſt enim quæſtio gra-

mantur primo modo, non debent per Deum diffiniri; tamen ſi ſecundo modo vſurpentur, ſunt per ipſum diffiniendæ: neque eſt ſufficiens creaturæ diffinitio ea ratione qua eſt Ens creatum, eſſe illud quod habet eſſe, ſed eſſe illud quod habet eſſe dependens à Deo. Præterea, quamuis creaturæ fuerunt prius cognitæ vt res quædam ſunt, & in proprijs naturis, quam fuerit cognita aliqua dependentia ad Deum, ipſæ tamen vt creaturæ ſunt, & iuxta analogiam attributionis quam habent ad Deum, non fuerunt prius cognitæ, quam huiuſmodi dependentia.

Ad 4. Ad quartum reſpondemus triplicem eſſe formam exemplarem, vt ſunt ideæ in mente artificis, informantem ſimul, & denominantem, vt eſt candor in niue, qui ipſam denominat, illique inhæret denominantem, non tamen informantem, vt eſt locus qui denominat rem locatam, non tamen illi inhæret, ſed corpori locanti, vel ambienti. Vnde quamuis Deus Opt. Max. non poſſit eſſe forma informans ſimul & denominans, poteſt tamẽ eſſe forma denominans & exemplaris, & ita ab entitate diuina denominantur creaturæ entia, iuxta analogiam ſecundum attributionem.

Ad 5. Ad quintum reſpondemus, D. Tho. non negaſſe inter Deum & creaturas analogiam ſecundum attributionem, quam in alijs locis apertiſsime, & ingenuè fuerat profeſſus, ſed illam ſolam negauit, quæ eſt duorum ad vnum tertium.

Cap.

Cap. XVII. In quo explicatur ſit ne Ens homonymum ad ſubſtantiam & accidentia.

POſtrema quæſtio quæ de entis analogia diſputanda ſe offerreſt, ſit ne Ens homonymum, vel ſinonymum, vel tandem analogum ad ſubſtantiã & accidentia, in qua quæſtione explicanda eundem ordinem obſeruabimus, quem obtinuimus in ſuperioribus, nimirum vt prius pertractemus an Ens ſit homonymum. Deinde an ſit ſynonymum, & denique an ſit analogum. Exordiemur autem diſputationem in hoc cap. ab homonymia, inueſtigandumque erit, num Ens ſit homonymum ad ſubſtantiam & accidentia; non enim deſunt Philoſophi illique grauiſsimi, qui cenſent Ens eſſe homonymum ad ſubſtantiam & accidentia, diuiſionemque entis in decem categorias, non eſſe ſynonymam, ſed eſſe prorſus homonymam ingenue profitentur. Sententiam hanc amplexus fuit Herminus, vt author eſt Simplicius in commentarijs Antecategoriarum in vltima diuiſione. Eandem ſecuti ſunt Philoponus primo lib. Priorum in cap. de Inuentione medij verbi; Porphyrius in ſua Iſagoge in cap. de Specie, vbi non tantum docet Ens dici homonymè de decem generibus ſupremis: verum etiam profitetur Ariſt. idem cenſuiſſe; Plotinus Enneade *6. lib. 3 cap 6. Seuer. Boet, in com. Antecate. diuiſione vlt. & in Comment. in cap. de Specie additione 2. Aureolus apud Capre. in 1. diſt. 2.*

Hermin. *Philopo.* *Porphy.* *Plotinus.* *Boetius.* *Aureolus.*

diſt. 2. quæſt. 1. & ille Rabi Moyſes cuius opinionem in capitibus ſuperioribus propoſuimus. Rationes vero quæ cogere potuerunt hos Philoſophos, vt hanc ſententiam profiterentur, ſunt hæ.

1. Argum. Prima eſt huiuſmodi, quæ colligitur ex varijs teſtimonijs Ariſt. docentis, Ens multis modis dici, ideſt, homonymè; quia quæ multis modis dicuntur homonyma ſunt, ita docet *4. lib. Metaphy. ca 2. 1. Phy. cap. 2. 1. lib. de Reprehen. Sophiſt. cap. 3.* ex quibus locis, & ex alijs huiuſmodi colligere potuit Porphyrius in capi. de Specie, iuxta Ariſt. Ens dici multis modis, vel homonymè de decem generibus ſupremis.

2. Argum. Secunda ratio. Ariſt. in Antecategorijs complexus eſt omnia genera prædicandi, quibus ſuperiora prædicantur de inferioribus; ſunt autem illa tantum tria, ſcilicet homonymorum, ſynonymorum, & paronymorum: ſed Ens non dicitur de ſubſtantia, & accidentibus ſynonymè, vt oſtendemus deinde, neque paronymè, vt omnes profitentur, ergo dicetur homonymè.

3. Argum. Tertia ratio. Si Ens non eſſet homonymũ, ſed ſignificaret communem aliquam rationem ſubſtantiæ, & accidentibus, ſignificaret illam immediatè, non autem ſubſtantiam & accidentia; quemadmodum animal quia ſignificat communem aliquam rationem homini, & bruto, illam ſignificat immediatè, non autem hominem vel brutum, atqui hoc repugnat Ariſt. 8. *Metaph. cap. 6.* aſſerenti, Ens & vnum immediatè ſignificare decem Catego-

tegorias. ergo Ens nullam rationem communem ſignificabit, ſed erit homonymum.

Quarta. Quæ ſunt primò diuerſa, in nulla natura communi continentur, ſed in ſolo nomine conueniunt. atqui ſubſtantia & accidentia ſunt primo diuerſa: conſtituunt enim decem prima genera rerum. ergo illa in nulla natura communi conueniunt. Aſſumptio eſt aperta. confirmatur propoſitio, ſi quę ſunt primo diuerſa, in aliquo conuenirent, etiam in aliquo differrent; quia cum non ſint omnino idem, obtinere deberent aliquas differentias, per quas inter ſe diſtinguerentur. hoc autem repugnat primo diuerſis, quæ inter ſe ſeipſis, differũt, & non per aliquas differentias, ergo primò diuerſa in nulla natura communi poſſunt conuenire. *4. Argum.*

Quinta. Magis differunt ſubſtantia & accidentia, quam canis domeſticus & marinus, ſed canis dicitur homonymè de domeſtico & marino, ergo & Ens dicetur homonymè de ſubſtantia & accidentibus. *5. Argum.*

Sexta. Vna & eadem natura non poteſt eſſe prior & poſterior dependens & independens. ſed natura Entis competit prius ſubſtantiæ quam accidentibus & independenter, accidẽtibus vero poſterius, & dependenter: ergo non erit communis natura Entis ſubſtantię, & accidentibus; & ita erit illa homonyma. *6. Argum.*

Septima. De eadem natura non poſſunt verè affirmari attributa contradicentia; ſed de ente verè affirmantur duo attributa contradicentia, ſcilicet eſſe per ſe, & non eſſe per ſe: quia Ens in ſubſtantia eſt per ſe: in accidẽtibus *7. Argum.*

tibus vero nõ eſt per ſe, ergo Ens non ſignificat naturam aliquam communem ſubſtãtiæ, & accidenti. Alia argumenta ad id confirmãdum proponit Capreolus; in 1. *diſt.* 2. *q.* 1. contra primam concluſionem.

Contraria ſententia verior.

Verum contrariam opinionem ens, ſcilicet, non dici purè homonymè de ſubſtantia & accidentibus, tanquam omnino verã amplecti debemus; quia ita omnes ferè Philoſophi, tam Græci quam Latini, & quam Arabes, arbitrantur quidam 4. *Metaphy. cap.* 2. Alij vero in Antecategorijs cap. vltimo, in quo continetur poſtrema diuiſio entis in decem Categorias, quam ſententiam his argumentis poſſumus confirmare.

1. Argum. Primum eſt collectum ex teſtimonijs Ariſt. qui ſemper vbicunque ſeſe offert occaſio pertractandi hanc quæſtionem, profitetur Ens non dici purè homonymè, eo modo quo canis dicitur de domeſtico, cœleſti, & marino: ſed dici ſecundum analogiam attributionis, quæ eſt ab vno, vel ad vnum, quemadmodum ſanum dicitur ſecundum analogiam attributionis, de animali, vrina, & medicina: hoc autem ita eſſe conſtare poterit ex lib. 4. *Metap. cap.* 2. & 11. *cap.* 3. in quibus locis apertè docet Ens nõ eſſe homonymum, ſed dici ab vno, & ad vnum, quod ijſdem ferè verbis repetit 7. *Metap. cap.* 4. præterea 1. *Ethic. cap.* 6. agẽs de bono, diſputanſque an bonum efferatur de ſuis inferioribus homonyme, vel potius ab vno, & ad vnum, inquit, non dici homonyme, ſed ab vno, & ad vnum, cum igitur bonum ſit proprietas entis, & Ens quoque non

dicetur

dicetur purè homonyme de ſubſtantia, & accidentibus.

Secundum eſt D. Thom. *q. 7. de poten. art.* 7. in homonymis ratio ſuperioris non competit vni per attributionem ad alterum, ſed ratio entis competit accidentibus per attributionem ad ſubſtantiã; quia accidentia non ſunt entia, ſed entis entia, vel menſuræ, vt quantitas, vel affectiones, vt qualitas; quemadmodum diffuſa oratione *7. Metaph. cap.* 1. profitetur Ariſt. ergo Ens non erit homonymum. *2. Argum.*

Tertium. Si Ens eſſet purè homonymum, ſequeretur ſubſtantiæ & accidentium, non eſſe vnam & eandem ſcientiam; eo quod nulla ſcientia verſatur in ſubiecto homonymo, ſed vel in ſynonymo, vel in analogo, vt docet Ariſtot. *4. Metap. cap. 2. & 11. cap. 6.* ſed Metaphyſica quæ eſt vna ſcientia, verſatur in explicanda natura entis, quod commune eſt ad ſubſtãtiam & accidentia; ergo Ens non erit homonymum. Hoc argumento vtitur Auerroes *4. Meta. Com. 2.* *3. Argum.*

Præterea in his in quibus reperitur prius & poſterius, non reperitur pura homonymia, quia in homonymis nullus eſt ordo prioris, & poſterioris, ſed Ens dicitur ordine quodã de ſubſtantia & accidentibus, quia prius dicitur de ſubſtantia quam dicatur de accidentibus; ergo Ens non erit purè homonymum. Rationem hanc accuratiſsimè explicat Themiſtius in initio paraphraſis in *12.* lib. Metaphy. illuſtrans illã propoſitis nonnullis exemplis Mathematicis, quorum pri- *4. Argum.* *Themiſt.*

mum eſt petitum ex numero; alterum vero ex figuris: quemadmodum enim ſe habet numerus ad vnitatem, binarium, ternarium, & ad alios numeros, & quemadmodum ſe habet figura recti linea ad triangulum & quadrangulum, pari ratione ſe habebit Ens ad ſubſtantiam & accidentia, ſed ratio numeri prius reperitur in binario quam in ternario, & in ternario quam in quaternario, & ratio figuræ rectæ lineæ prius reperitur in triangulo, quam in quadrangulo, & in quadrangulo, quam in alijs figuris, ergo ratio entis prius reperietur in ſubſtantia, quam in accidentibus.

Conſtat igitur Ens non dici pure homonymè de illis.

Cap.

Cap. XVIII. In quo diſſoluuntur argumenta aduerſariorum.

ALiorum argumenta, quibus ſuam opinionem confirmant, futilia ſunt, & nullius ponderis.

Primum ita diſſoluitur. *Ad 1.* Ens apud Ariſtot. ſignificat multa, non ſecundum puram homonymiam, ſed ſecundum attributionem & analogiam: analoga enim cum non ſignificent naturam ſimpliciter vnam, etiam dicuntur multis modis. Præterea Ens nuncupatur ab Ariſtot. homonymum, non purè & abſolutè, ſed ſecundum quid, & cum hoc addito, ab vno & ad vnum, vt conſtat ex *quarto Metaphyſic. capit. ſecundo.*

Ad ſecundum reſpond. Ariſtot. in Antecategorijs ſub homonymis complexum fuiſſe Ens & alia tranſcendentia, quia ſub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ ſunt verè homonyma, ſed quęcunque alia, quæ non ſunt ſynonyma, vt conſtare poterit in exemplo *Ad 2.*

 & alia

& alia tranſcendentia, quia ſub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ ſunt verè homonyma, ſed quęcũque alia, quæ non ſunt ſynonyma, vt conſtare poterit in exemplo ab eo propoſito de homine, qui dicitur de viuo & picto, non pure homonyme, ſed analogice, ſecundum attributionem picti ad viuum: dicitur enim homo pictus, ex eo homo, quia refert hominem viuum; quare ex hoc loco non rectè colligetur, Ens dici homonyme de ſubſtantia & accidentibus.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Ens immediate ſignificare decem categorias, quamuis ſignificet rationem aliquam communem omnibus illis, eo quod huiuſmodi ratio nõ poteſt omnino & perfectè ſeparari à ſubſtantia & accidentibus, quemadmodum natura animalis ſeparatur ab homine & à bruto, & ita Ens immediatè ſignificabit ſubſtantiam & accidentia, vt aſſimilatur ineſſe.

Ad 4. Ad quartum reſp. Ea quæ ſunt primo diuerſa, non poſſe in aliqua natura ſynonyma conuenire, poſſe tamen conuenire in natura aliqua analoga, & ita decem categoriæ quæ ſunt primo diuerſæ, conueniũt in natura entis, quæ eſt analoga.

Ad 5. Ad quintum reſp. ex D. Thom. *q. 2. de Verit. art.* 11. *ad 7.* negandam eſſe conſequentiam, quia quamuis abſolute magis conueniãt canis domeſticus & marinus, vt ſignificantur nomine ſubſtantiæ vel animalis, quam ſubſtantia & accidentia: tamen vt ſignificantur nomine canis, minus conueniunt, & ita Ens dicetur analogicè de ſubſtantia, & acciden-

tibus; canis vero dicetur homonyme.

Ad ſextum reſpondemus, in natura ſynonyma non poſſe interuenire rationem prioris & poſterioris, dependentis, & non depẽdẽtis: in analoga tamen (qualis eſt natura entis) hæc omnia poſſe reperiri, ſanitas ſiquidem prius, & independenter enuntiatur de ſanitate animalis; poſterius vero & dependẽter dicitur de vrina, & medicamentis.

Ad ſeptimum dicimus. Attributa contradicentia non poſſe de eadem natura eadem ratione, & eodem modo ſumpta verè enuntiari: diuerſa tamen ratione optime poſſe; quemadmodum de homine enuntiamus videre, & non videre, videre in oculis, & non videre in manibus, & ita de natura entis enũtiamus eſſe, & non eſſe per ſe, quæ ſunt attributa contradictoria: diuerſa tamen ratione, quia eſſe per ſe enuntiamus de ente, vt eſt in ſubſtantia, non eſſe vero per ſe, vt eſt in accidentibus. Ne tamen videamur tot grauiſſimis Philoſophis propoſitis in principioque aduerſari, dicimus intelligendos illos eſſe nõ de pura homonymia, ſed de homonymia ab vno, & ad vnum, quam nos analogiam attributionis nuncupamus. *Ad 7.*

Cap. XIX. In quo explicatur ſitne Ens ſynonymum ad ſubſtantiam & accidentia.

SEquitur iam vt celebrem illã controuerſiam de entis ſynonymia explicemus. Eſt enim quæſtio gra-

uis, & quæ clamorib. multis ſolet à nõnullis Philoſophis in academijs pertractari, ſitne Ens ſynonymum, vel vniuocum ad ſubſtantiam, & ad accidentia. In ea igitur explicanda exiſtimat Scotus Ens eſſe omnino ſynonymum, vt videre licet apud eum in 1. *diſ.* 3. *q.* 1. *&* 3 *& diſt.* 8. *q.* 2. quam ſententiam acerrime tuentur, illius alumni Antonius Andræas 4. *Metaph. q.* 1. *Trombeta quæſt.* 2. *Bonetus* 1. *lib. Metaphy. cap.* 6. quos in hac re ſequuntur Nominales, vt Ochamus, & Gabriel *in* 1. *diſt.* 2. *q.* 9. *Gregor. diſt.* 8. *& Gabriel Zerbi* 4. *Metaphy. q.* 1. Verum cum in ſuperioribus fuerit propoſita & explicata triplex ſynonymia iuxta opinionem Scotiſtarum, Logica, Phyſica, & Metaphyſica, aſſerunt illi Ens non eſſe ſynonymum Phyſicum ad ſubſtantiam, & accidentia; quemadmodum neque vlla alia natura generica, cum quælibet natura ſuperior excellentiori modo reperiatur in vno ex inferioribus, quam in altero, & ratio entis in ſubſtantia, quam in accidentibus: dicunt tamen Ens eſſe ſynonymum Metaphyſicum, & Logicum; Metaphyſicum, quia ſignificat illud naturam quandam communem, quæ vno, & eodem conceptu præciſo dicitur de ſubſtantia, & accidentibus; Logicum verò, quia huiuſmodi vna natura entis, afficitur aliqua notione ſecunda, vel attributi, vel vniuerſi. Confirmant autem hi auctores hanc opinionẽ innumeris propemodũ argumẽtis, ex quibus potiora, & difficiliora ſelegimus.

Scotus. *Ant. And. Antonius Trombet. Bonetus. Ochamus. Gabriel. Gregor. Zerbi.*

1. Argum. Primum huiuſmodi eſt. Illa ſunt ſynonyma, quæ prædicantur eodem nomine, & eadem ra-

dem ra

dem ratione de ſuis inferioribus, vt conſtat ex diffinitione ſynonymorum; ſed Ens prædicatur de ſubſtantia & accidẽtibus, eodem nomine,& eadem ratione;nomine, quia tam ſubſtantia quam accidentia dicuntur entia; ratione vero, quia eſſe, quod eſt ratio entis, tam in ſubſtantia quam in accidentibus reperitur, ergo Ens erit ſynonymum.

Secundum. Ab omnibus ſimilibus abſtrahi poteſt vna & ſynonyma ratio, eo modo quo ſunt ſimilia, ſed ſubſtantia & accidentia habent ſimilitudinem in ente, ergo ab ipſis abſtrahi poterit vna communis,& ſynonyma ratio entis. *2. Argum.*

Tertium. Conceptus alicuius rei certus,diuerſus eſt à conceptu dubio eiuſdem; ſed poteſt aliquis certo ſcire, rem aliquã eſſe Ens, & ignorare ſitne ſubſtantia,vel accidẽs: quia multi ſciunt quantitatem eſſe Ens,qui tamen dubitãt diſtinguaturne illa à ſubſtãtia,necne, & ita ignorant ſitne illa ſubſtantia, vel accidens,ergo conceptus entis diuerſus erit à cõceptibus proprijs ſubſtantiæ, & accidẽtium, vnde erit ille vnus & ſynonymus. *3. Argum.*

Quartum. Obiectum potentiæ ſynonymæ eſt ſynonymum, ſed Ens eſt obiectum intellectus, qui eſt potentia ſynonyma, ergo Ens erit ſynonymum. Aſſumptio eſt aperta. Confirmatur propoſitio. Potentiæ obtinent naturam à ſuis obiectis in quæ feruntur, ergo talis debet eſſe natura,& vnitas obiecti, qualis eſt ea quam confert facultati,ſi ergo facultas fuerit ſynonyma, & eius obiectum erit quoque ſynonymum. *4. Argum.*

5. Argum. Quintum. In omnibus ſcientijs obiectum non debet eſſe multiplex, ſed ſynonymum, eo quod omne obiectum habet vnam rationem formalem, iuxta quam pertractatur in aliqua ſcientia; ſed Ens eſt obiectum primæ. Philoſophiæ, vt auctor eſt Ariſt. 4. *Metaph. cap.* 1. ergo Ens non erit multiplex, & analogum, ſed ſynonymum.

6. Argum. Sextum. Illa quæ continentur in primis principijs, non debent eſſe ambigua, ſed ſynonyma; eo quod prima principia ſint omnibus lumine naturæ notiſsima, & ita ſine vlla homonymia debent cognoſci, ſed Ens continetur in primo principio, maxime noto lumine naturæ, vt in principio contradictionis quod eſt, impoſsibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo Ens erit ſynonymum.

7. Argum. Septimum. Omne medium ſyllogiſmi eſt ſynonymum, quia ſi eſſet homonymum, nihil concluderemus; in propoſitione enim ſumeretur mediũ vno modo, & altero in aſſumptione; vt ſi ita dicamus: Omnis canis latrat, ſydus cœleſte eſt canis, ergo ſydus cœleſte latrat: nihil concludimus, quia propoſitio intelligitur de vno cane, aſſumptio vero de altero; ſed Ens eſt medium alicuius ſyllogiſmi, vt huius omne Ens eſt bonum; ſed monſtruum non eſt Ens, ergo monſtruum non erit bonum, Ens igitur erit natura ſynonyma.

8. Argum. Octauum. Illud quod concipitur ab intellectu eſt vnum, ergo quod primo concipietur erit primo, & maxime vnum; ſed Ens eſt illud quod primo concipitur ab intellectu, iuxta opinionem D. Thomæ, & Auicennæ, ergo

ergo Ens erit maximè vnum, ſed maxima vnitas eſt vnitas ſynonymiæ, ergo Ens erit ſynonymum.

Nonum. Proprietatis entis ſunt ſynonymæ, ergo & Ens quoque erit ſynonymum; conſequentia eſt manifeſta : quia proprietates, non prædicantur de rebus alia ratione, quam prædicetur earum ſubiectum. Confirmatur antecedens inprimis, Vnum quod eſt proprietas Entis, cum ſit priuatio diuiſionis, non recipiet magis, ac minus, quia priuationes ſitæ ſunt in indiuiſibili, ſed quæ non recipiunt magis ac minus, prædicantur ex æquo, & ſynonymè, ergo vnum prædicabitur ſynonymè. Deinde Verum quod itidem eſt proprietas Entis prædicatur ex æquo, & ſynonymè, quia eſt adæquatio rei ad intellectũ, quæ ex æquo enuntiatur de omnibus, cum ſit conſtituta in indiuiſibili, ergo proprietates Entis erunt ſynonymæ, quod confirmare etiam poſſumus auctoritate D. Tho. *10. Metaph. lect. 2.* in quo loco apertiſsimis verbis docet Ens,& vnum, ex æquo dici de reebus omnibus. *9. Argum.* *D. Thom.*

Decimum. Eadem eſt ratio accidentis & Entis, ſed accidens prædicatur ſynonymè de ſuis inferioribus, ergo & Ens prædicabitur quoque ſynonymè. Propoſitio eſt aperta, confirmatur aſſumptio, Quæ prædicantur eodem nomine & eadem ratione ex æquo participata prædicantur ſynonyme, ſed accidens eſt huiuſmodi : inprimis enim dicitur eodem nomine, omnia ſiquidem accidentia nuncupantur accidentia; deinde eſt quoque *10. Argum.*

eadem ratio, omnibus enim accidentibus cōpetit eſſe in aliquo tanquam in ſubiecto. Et tandem hæc ratio participatur ex æquo, non enim prius cōpetit vni ex accidentibus quam alteri, vt quantitati quam qualitati, vel huic, quam relationi, & ſic de alijs; ergo accidens erit ſynonymum ad ſua inferiora.

Cap. XX. In quo proponitur vera opinio D. Tho. & aliorum Philoſophorum conſtituentium Ens non eſſe ſynonymum.

Ltera tamen ſententia, Ens ſcilicet non dici ſinonyme de ſubſtātia & accidentibus, eſt omnino vera, illamque ſequuntur veteres & præſtātiſſimi Philoſophi, atque in doctrina Ariſtot. diu multumque exercitati, vt D. Thom. *cap.* 2. libell. de Ente & Eſſentia, & in Comm. in cap. 2. *4. lib. Metaph.* D. *Albert. & Auerro. in comm. eiuſd. loci, Auicenna in ſua Metaph. lib. 2. ca. 1. Themiſt. in paraphr. in 12. libr. Metaph. Capreol. Caietan. Ferrarienſ. Deca, Pet. Niger, Magiſter Sotus*; & multi alij ex Thomiſtis. Ex Auerroiſtis vero, Sueſſanus, Iandunus, Zimara, & alij innumeri quorum omnia nomina velle recenſere eſſet nimis faſtidioſum, & minime neceſſarium, cum ſit hæc ſententia communis, & ab omnibus fere Philoſophis vno conſenſu comprobata, quam his argumentis confirmamus.

D Thom. *D. Albert.* *Auerroes.* *Auicen.* *Themiſt.* *Capreol.* *Caietan.* *Ferrarien.* *Deca.* *Sueſſan.*

Primum

Primum eſt petitum ex varijs teſtimonijs Ariſt. is enim in multis locis expreſſis verbis profitetur, Ens non dici vno modo & ſynonyme, ſed multis modis, & homonyme ſecundum analogiam attributionis, eo modo quo ſanum dicitur de anima, vrina & medicamentis ſanis, ita docet 4. *Metap. cap* 2. 7. *cap.* 1. & 4. & 11. *ca.* 3. tum etiam 1. *Phy. cap.* 2. agens de aduerſus Parmenidem & Meliſum qui conſtituebant omnia eſſe vnum inquit, eos maxime decipi, cum Ens nō vno, ſed multis modis dicatur de decem categorijs. Probe noui ab aduerſarijs diſſolui hoc argumētum, propoſitis nonnullis perbellis interpretationibus; ſunt tamen illę tam leues, & tam alienæ à contextu & mente Ariſtot. vt ſit ineptum velle in illis confutandis, vel per minimum temporis momentum immorari. Illas refellunt Zimara, in tabula verbo Ens, Sueſſanus & Aquarius in locis citatis. *1. Argum.* *Solutio leuis aliorū.*

Secundum. Nulla natura ſynonyma prædicatur per prius & poſterius de ſuis inferioribus, & de quibuſdam per attributionem ad alia, quæ natura ſynonyma ex æquo dicitur de omnibus ſuis inferioribus, ſed natura entis prius dicitur de ſubſtantia quam de accidentibus. vt docet Ariſt. 7. *Metap. cap.* 1. & effertur de accidētibus per attributionem ad ſubſtantiam, vt eſt idem author 4. *Metaph. cap.* 2. & paſſim in alijs locis, ergo natura entis non erit ſynonyma. *2 Argum.*

Aduerſarij tamen reſpondent huic argumento falſam eſſe propoſitionem, quia quælibet natura generica eſt ſynonyma, quæ tamen *Solutio aduerſarior.*

men

men prius dicitur de vna ſpecie quam de altera: quod ne alicui mirum videatur his duobus argumentis ſuadent.

1. Argum. Primum eſt. Quia iuxta Ariſt. 2. *Met. cap.* 1. *&* 10. *cap.* 2. in omni genere debet conſtitui vnum aliquod, quod ſit prius & menſura cæterorum. Alterum eſt inter ſpecies alicuius generis, debet conſtitui ordo aliquis eſſentialis, vnde cum inter ea quæ ſunt ordinata eſſentialiter debeant quædam eſſe priora, & alia poſteriora inter ſpecies eiuſdem generis, quædam erunt priores, & aliæ poſteriores.

Confuta. ſolutio. Cæterum hæc ſolutio ex diametro aduerſatur Ariſt. in Poſtcategorijs cap. 9. in quo loco docet, inter ſpecies quæ continentur ſub aliquo genere non eſſe vnam priorem, & alteram poſteriorem; ſed omnes eſſe ſimul natura, & ex æquo diuidere genus. Errant autem illi maximè, exiſtimantes idem eſſe aliqua eſſe ordinata eſſentialiter, & inter illa reperiri ordinem prioris, & poſterioris ſecundum naturam; quia ad ordinem eſſentialem ſat eſt vnam ſpeciem eſſe altera nobiliorem ſecundum eſſentiam: at vero ad rationem prioris & poſterioris ſecundum naturam, debet vnum illorum, vel eſſe cauſſa alterius, vel duo illa non debent ex æquo diuidere communem aliquam naturam; vnde quamuis ſpecies alicuius generis ſint ordinatæ ſecundum eſſentiam, quia ſemper vna vincit aliam in perfectione eſſentiali, non tamen eſt vna prior altera ſecundum naturam; quia vna nō eſt cauſſa alterius, & omnes ex æquo diuidunt idem genus, & ita quando Ariſt. in locis al-

cis allatis docuit in vnoquoque genere conſtituendum eſſe aliquod vnum, quod ſit primum & menſura cæterorum, locutus eſt de priori ſecundum nobilitatem, non ſecundum naturam; quia in quouis genere ſpecies quæ eſt reliquis nobilior, conſtitui debet omnium aliarum menſura.

Tertium. Si Ens eſſet natura ſynonyma, eſſet genus, ſed non poteſt eſſe genus, vt author eſt Ariſt. *3. Metaphy. cap.* 3. ergo Ens non erit natura ſynonyma. Confirmatur propoſitio. Omnis natura ſynonyma quæ dicitur de multis ſpecie differentibus in quid eſt genus; vt conſtat ex diffinitione generis, ſed Ens iuxta illos eſt natura ſynonyma, & prædicatur de multis ſpecie differentibus in quid, ſcilicet de decem categorijs: Roganti enim quid eſt ſubſtantia vel quantitas, aptè reſpondemus eſſe Ens, ergo Ens erit genus. *3. Argum.* *Ariſt.*

Reſpondent tamen aduerſarij, Ens non eſſe genus, eo quod genus non debeat includi in conceptu ſuarum differentiarum, Ens vero eſt incluſum in conceptu earum; & ita quamuis prædicetur de multis ſpecie differentibus in quid, non erit genus. Nihilominus tamen hæc ſolutio eſt nullius momenti. *Solutio.* *Confutat. ſolutio.*

Primò, quia aduerſatur eiſdem in alio loco conſtituentibus, Ens non eſſe incluſum in conceptu vltimarum differentiarum. *1. Ratio.*

Deinde quia Seuerinus Boetius, cuius ſemper apud omnes Philoſophos magna authoritas extitit, editione 2. in Porphyrium in cap. de Specie, hac eadem collectione vtitur ad confirmandum Ens non eſſe ſynonymum; *2. Ratio.* *Boetius.*

mum; quia ſi eſſet, quoque eſſet genus; diceretur enim de multis ſpecie differentibus in quid, & ſynonymè.

3. Ratio. Præterea omnis natura ſimplex, quæ nata eſt prædicari de multis ſynonymè, vel eſt genus, vel ſpecies, vel differentia, vel proprium, vel commune accidens, vt omnes Dialectici vno ore profitentur in Commentarijs quinque Vocum prædicabilium, ergo cum Ens ſit natura ſimplex, ſi ipſum natum ſit dici de multis ſynonymè, vel erit genus, vel aliqua ex alijs vocibus vniuerſis, ſed non poteſt eſſe proprium, vel commune accidens, vt eſt omnibus manifeſtum; neque differentia, quia Ens prædicatur in quid, differentia vero in quale, neque ſpecies, cum non prædicetur de his quæ ſolo numero differunt, erit igitur genus.

Solutio. Non ignoro alios reſpondere ab illa propoſitione excipienda eſſe tranſcendentia, quæ quamuis ſint natura ſimplices prædicenturque de multis ſynonymè, non ſunt tamen naturæ vniuerſæ ex his quinque propoſitis.

Confuta. Cæterum hanc ſolutionem tanquam repugnantem omnium Dialecticorum conſenſui, potius negligere debemus, quam in illa confutanda tempus terere: vnde non immerito *Sueſſa.* Sueſſanus Philoſophus grauiſsimus, in Commentarijs in librum Auerrois, qui Deſtructio deſtructionum inſcribitur, de his hominibus tale iudicium profert, vt dicat eos ex ignorantia. Dialecticæ in varios errores prolapſos fuiſſe. Verba illius ſunt. Error iſtorum procedit ex ignorantia Dialecticæ, nullum e-

lum enim vidi horum adhuc perfectum in Logica. Hoc autem quam verum ſit, vt innumera alia exempla quæ in medio pro ferri poterant prætermittamus, hoc vnum in quo verſamur ſufficiet: negant enim naturam omnino ſimplicem, quæ nata ſit dici de multis ſynonymè, debere eſſe vel genus, vel aliam ex quinque vocibus vniuerſis, cum tamen contrarium omnes Dialectici vno ore profiteantur.

Quartum. Si Ens eſſet ſynonymum contraheretur ad ſubſtantiam & accidentia, per aliquas differentias; quia omnis natura ſynonyma contrahitur per differentias ad ſua inferiora; atqui Ens non poteſt contrahi per differentias, ergo neque poterit eſſe natura ſynonyma. Confirmatur aſſumptio. Si Ens contraheretur per aliquas differentias, ſcilicet per eſſe per ſe, & in alio, aut illæ includerent formaliter Ens, aut non includerent; ſi non includerent, ergo erunt non entia formaliter, ſed non Ens non poteſt dici de ente; ergo hæ differentiæ non prædicarentur formaliter de aliquo ente, quare eſſe per ſe, non prædicaretur formaliter de ſubſtantia, neque eſſe in alio de accidentibus. Si verò includerent formaliter Ens, ergo ſi ita dicamus, ſubſtantia eſt Ens per ſe, committemus nugationem; quia in eadem oratione, bis repetimus Ens, ſemel quãdo dicimus Ens, & iterum quando pronunciamus per ſe. Confirmatur hoc argumentum, ex ſententia Scotiſtarum, genus non includitur formaliter in differentijs, vt animal in rationis participe; *4. Argum.*

quia

quia ſi includeretur quando ita diceremus, homo eſt animal particeps rationis, committeremus apertam nugationem, ergo pari ratione, ſi Ens includitur formaliter in eſſe per ſe, quando dicimus, ſubſtantia eſt Ens per ſe, committeremus negationem.

Solutio. Nituntur tamen alij huic argumento ſatisfacere ad hunc modum, dicentes: Ens non includi formaliter in ſuis differentijs, ſed identice, & ſecundum rem, neque hoc impedit quo minus hæ differentiæ efferantur de aliquo ente formaliter; quia vt illæ de aliquo ente prædicentur formaliter, non eſt neceſſe quod ſint entia formaliter, ſed ſat eſt quod ſint entia identiec, & ſecundum rem.

Confutatio prima. Attamen hæc ſolutio eſt manifeſtè falſa, & omnino abſurda, quod ita confirmo. Ariſt. 3. *Metaph. cap.* 3. docet Ens non eſſe genus, ex eo quod eſt incluſum in ſuis differentijs: rogo, num intelligat illud eſſe incluſum formaliter, vel identicè. Si intelligat hoc ſecundum, ergo nullum eſt diſcrimen propoſitum in eo loco, inter Ens, & genus, eo quod Ens eſt incluſum in vltimis differentiis, genus autẽ non eſt incluſum, falſum enim eſt, quemadmodum etiam ipſi profitentur, genus identicè, & ſecundum rem non eſſe incluſum in ſuis differentijs, ſi vero intelligat ens formaliter eſſe incluſum in vltimis differentijs, iam ergo perperam docent Ens non eſſe incluſum in illis formaliter, & ſecundum eſſentiam.

Confutatio ſecunda. Adhæc eſſe per ſe non eſt formaliter Ens, ergo ſubſtantia magis erit non Ens formaliter, quam Ens, quia cuiuſque rei natura magis de-

gis debet peti à differentia, quam ab attributis communibus, ſi ergo eſſe per ſe, quod eſt modus intimus, & veluti differentia ſubſtantiæ, ſit non Ens formaliter, & ſubſtãtia quoq; erit non Ens formaliter, & ita erit magis non Ens quam Ens, hoc autem quam ſit abſurdum, nullus eſt tam imperitus, qui vel leuiter Metaphyſicam attigerit, qui non probè cognoſcat, quare & abſurda quoque erit illorum ſolutio.

Quintum. Primo diuerſa non poſſunt in aliqua natura ſynonyma conuenire, ſed ſubſtantia & accidentia ſunt primo diuerſa, ergo non poterunt in aliqua natura ſynonyma conuenire, quare neque Ens quod ex illis cõmune, poterit eſſe ſynonymum. Propoſitio eſt perſpicua, quia ſi primò diuerſa obtinerent naturam aliquam ſynonymam, in qua conuenirent, obtinerent quoque differentias, quibus inter ſe differrent, & ita non eſſent primo diuerſa. Præterea confirmatur propoſitio. Illa quæ immediatè differunt non poſſunt in aliqua natura ſynonyma conuenire, ſed primò diuerſa immediatè differunt, ergo non poterunt illa in aliqua natura ſynonyma conuenire. *5. Argum.*

Dicunt tamen illi, ea quæ immediatè differunt, & ſunt primò diuerſa, non habere naturam aliquam communem, & ſynonymam, habere tamen conceptum communem, ſynonymum. Verum hæc ſolutio funditur euertit naturam eorum quæ ſunt primo diuerſa; eſt enim ita intimum & eſſentiale his quæ primo differunt, in nullo ſynonymo conue- *Solutio.* *Confuta.*

nire, vt illico ac illis conceditur communis aliquis conceptus, vel natura ſynonyma, omnino pereat ipſorum ratio.

6. Argum. Sextum. Aliquis gradus entis continetur in ſubſtantia, qui non continetur in accidētibus & aliquis in accidentibus, qui nō continetur in ſubſtātia, vt eſſe per ſe, continetur in ſubſtātia, quod nō continetur in accidētibus; & eſſe in alio continetur in accidentibus, & non in ſubſtantia: ergo Ens non erit ſynonymum ad ſubſtantiam & accidentia. Confirmatur conſequentia. In natura ſynonyma nullus gradus continetur in vno ex inferioribus, qui non contineatur in alio; quemadmodum nullus gradus naturæ animalis continetur in homine, qui non contineatur in equo; ergo ſi aliquis gradus entis continetur in ſubſtantia, qui non contineatur in accidētibus, & è conuerſo, Ens nō erit ſynonymum ad ſubſtantiam & accidentia.

7. Argum. Tandem illa quæ continentur ſub vocibus contradicentibus, non poſſunt in aliqua natura ſynonyma conuenire: ſed ſubſtantia & accidentia continentur ſub vocibus contradicentibus; quia ſubſtantia eſt Ens per ſe cohærens, accidentia non ſunt entia per ſe cohærentia; ſubſtantia non eſt Ens dependens, accidentia ſunt entia dependentia, quæ omnes ſunt voces contradicentes, ergo ſubſtantia & accidentia non conuenient in natura entis ſynonyma. Confirmatur propoſitio. Omnis conceptus communis ſynonymus, eſt ſeparatus ſuapte natura à proprijs rationibus ſuorum inferiorum; ſed nullus eſt conceptus

ceptus ſeparatus ab vno ex duobus contradicentibus, quia quidquid eſt, neceſſario debet contineri ſub aliquo ex contradicentibus, iuxta principium illud Metaphyſicum: De qualibet re vera eſt affirmatio vel negatio, de nulla vero ambo ſimul; ergo non poterit conſtitui conceptus aliquis communis ſynonymus, his quæ continentur ſub vocibus contradicentibus.

Cap. X X I. In quo diſſoluuntur rationes aduerſæ.

COpioſe ſatis, ni fallor, remanet noſtra eaque veriſſima opinio in ſuperiori capite confirmata: ſupereſt iam, vt diſſoluamus argumenta quæ aduerſarij in patrocinium ſuæ ſententiæ, & aduerſus noſtram obiecerunt.

Ad primum reſpondemus, propoſitionem eſſe veram, ſi natura illa fuerit participata ex æquo à ſuis inferioribus; quod ſi participetur ab eis ſecundum prius & poſterius, & ſecundum magis, & minus, non erit ſynonyma: & ita cum natura entis prius & magis conueniat ſubſtantiæ, quam accidentibus, non erit ſynonyma. *Ad 1.*

Ad ſecundum reſpondemus, à ſubſtantia & ab accidẽtibus poſſe abſtrahi communem aliquam naturam, eo modo quo inter ſe retinent ſimilitudinem in eſſe, hæc tamen natura non eſt ſynonyma, ſed analoga, quia prius & magis reperitur in ſubſtantia, quam in accidentibus. *Ad 2.*

Ad 3. Ad tertium, dicimus ex hoc argumento tantum colligi, conceptum entis eſſe vnum, & diuerſum à ſubſtantia & accidentibus: non tamen colligitur illum eſſe ſynonymum; quia ad ſynonymiam, præter vnitatem, & diuerſitatem, requiritur, vt natura repræſentata, ex æquo inſit ſuis inferioribus; quod enti nullo modo competit.

Ad 4. Ad quartum reſpondemus, non eſſe neceſſe vt obiectum potentiæ ſynonymæ ſit ſynonymum, ſed ſufficit vt ſit analogum; nam quamuis potentiæ hauriant naturã à ſuis obiectis; non eſt tamen neceſſe, vt eandem vnitatem retineant obiecta, quam retinent facultates, ſi enim eandem retinerent vnitatem, ſequeretur vt ſi facultas eſſet vna ſpecie, & obiectum quoque eſſet vnum ſpecie; quod tamen eſt omnino falſum, quia facultas videndi eſt vna ſpecie, & illius obiectum quod eſt color non eſt vnus ſpecie, ſed genere, & intellectus hominis eſt vnus ſpecie, & Ens quod eſt ipſius obiectum non eſt vnum ſpecie, imo neque genere, ſed ſecundum ſolam analogiam; quare ex eo quod intellectus eſt facultas ſynonyma, non colligitur Ens quoque debere eſſe naturam ſynonymam.

Ad 5. Ad quintum reſpondemus ex Ariſt. 4. *Metaph. cap. 2. & 11. cap. 6.* obiectum ſcientiarum debere eſſe, vel ſynonymum, vel analogum: & hac ratione Ens eſt obiectum primæ Philoſophiæ, quia eſt analogum ad ſua inferiora.

Ad 6. Ad ſextum reſpondemus in primis principijs notis lumine naturæ, non poſſe contingeri vo-

ri vocem aliquám homonymam, poſſe tamen analogam, eo quod vox analoga exprimit vnitatem aliquam, ratione cuius nulla perturbatio propter multiplicitatem nominis ſuboriri poterit in primis principijs; & ita Ens cum ſit analogum, contineri poterit in primo principio contradictionis.

Ad ſeptimum reſpondemus eadem ratione medium ſyllogiſmi non poſſe eſſe ſynonymum, poſſe tamen eſſe analogum, propter vnitatem, quæ in analogis reperitur, ob illam enim non ſumitur medium vno modo in propoſitione, & altero in aſſumptione; ſed in vtraque propoſitione ſumitur eadem ratione, & ita Ens propter analogiam poterit eſſe medium ſyllogiſmi. *Ad 7.*

Ad octauum reſpondemus, illam rationem nullam eſſe, quia ex ea ſequeretur vnitatem entis non eſſe communem, & vt ita dicam genericam, ſed numericam; quia entitas numerica eſt maior vnitas quam ſpecifica, vel generica; ſi ergo enti ex eo quod primo percipitur ab intellectu, tribuenda eſſet maxima vnitas, tribui deberet vnitas numerica. Quare reſpondemus falſum eſſe illud quod primò dercipitur ab intellectu, debere eſſe maximè vnum, imò debet eſſe minime vnum, quia eſt illud in tot naturas diuiſum, ob late patentem ambitum; vt minima in diuiſio neceſſario ſit illi concedenda, & ex conſequenti minima vnitas. *Ad 8.*

Ad nonum reſpondemus, negantes proprietates entis ſynonymè dici de ſuis inferioribus. Ad rationem de vno propoſitam dicimus, *Ad 9.*

 mus,

mus, priuationes ratione ſui non recipere magis, ac minus, recipere tamen rationes ſui fundaméti, & ita vnitas ratione entitatis, quæ eſt eius fundamentum, recipiet magis ac minus; nam illa ſunt magis vnum, quę ſunt magis entia; ita enim cernimus maiorem vnitaté eſſe in Deo quam in creaturis, & in ſubſtātijs ſeparatis, quam in his quæ oriuntur, & intereūt, quia eſt in eis maior entitas. Ad alteram vero de veritate reſpondemus, rationem veri non eſſe ſitam in indiuiſibili. cum ſint quædā alijs veriora, vt principia veriora ſunt concluſionibus, ſi credimus Ariſt. 1. de demonſt. cap. 2. nam quo aliqua obtinuerint plures cauſas veritatis, & maiorem entitatem, eo erunt veriora. Verum hanc rem agentes de veritate, vberius explicabimus.

Ad 10. D. Thom. Ad auctoritatem ex D. Tho. petitam reſpondemus, D. Thomam non conferre in eo loco Ens, & Vnum cum his de quibus dicũtur, ita vt inſtituat docere Ens & Vnum prędicari ex æquo, & ſynonymè de rebus omnibus; ſed confert Ens & vnũ inter ſe, docetq́; illa duo obtinere eundem modum prædicādi de ſuis inferioribus: nam eo modo effertur de illis vnum, quo effertur alterum, & hoc eſt Ens, & Vnum ex æquo dici de omnibus; id eſt, eodem modo: & ita cum Ens dicatur analogicè, pari ratione & Vnum dici debet analogicè.

Cap.

Cap. XXII. In quo explicatur ſiue accidens ſynonymum ad ſua inferiora.

IN vltimo argumento diſſoluendo eſt maior difficultas quam fuerit in ſuperioribus, propter dubitationẽ illam eximiam quam proponit; ſit ne accidens ſynonymum, vel analogum, ad ſua inferiora. Verum cùm accidens duobus modis ſumi poſſit.Primò vt denotat attributum accidentarium,ſiue illud inhæreat ſubiecto de quo effertur, ſiue non inhæreat, qua ratione conſtituit quintam vocem prædicabilem, & diſtinguitur à proprio. Secundo vt ſignificat omne illud quod alicui inhæret tanquam ſubiecto, qua ratione diſtinguitur à ſubſtantia, quæ nulli inhæret, ſed per ſe cohæret; ambitque non ſolum communia, verum etiam & propria accidentia. Accidens primo modo ſynonymè dicitur de his omnibus de quibus prædicatur, eſt enim vox vniuerſa, de cuius intima ratione eſt, vt ſit vox omnino ſimplex, & ſynonyma. De accidente vero in altera ſignificatione, eſt controuerſia, num illud efferatur ſynonymè; vel analogicè de ſuis inferioribus. Nonnulli enim arbitrantur, illud prædicari ſynonymè de nouem ſuis Categoriis: hanc ſententiam amplexus fuit magiſter Sotus *q. 2. cap. 4.* Antecategoriarum, in ſolutione primi argumenti; Herueus etiam in *1. quodlib. quæſt. 7. in ſolut. 8.* idem videtur ſentire: docet enim *M. Sotus.*

accidens dici ſynonyme denominatiue: quã etiam video multis ex recenſioribus placuiſſe, in cuius patrocinium, & confirmationem poſſumus hæc argumenta proferre.

1. Argum. Primum eſt. Synonyma ſunt illa, quorum nomen eſt commune, ratio vero nomini accommodata eſt vna & eadem, ſed accidentis nomen eſt commune ad nouem categorias, & ratio illius eſt quoq; vna & eadem in omnibus, quia ratio eſt inhærere ſubiecto ſecũdum aptitudinem, quæ eſt vna & eadem in omnibus accidentibus; omnia ſiquidem illa inhærent ſubiecto ſecundum aptitudinem, ergo accidens erit ſynonymum ad ſua inferiora.

2. Argum. Secundum argumentum. Quando aliquod ſuperius ita prædicatur de ſuis inferioribus, vt non prædicetur prius de vno, quam de alio, eſt illud ſynonymum; ſed accidens eſt huiuſmodi, quia non prius prædicatur de quãtate, & deinde de qualitate, vel de aliquo accidente, cum ſint multa accidentia quæ inſunt ſubiecto ſine quantitate, vt omnia accidentia ſpiritalia, ergo accidens erit natura ſynonyma.

3. Argum. Tertium, Subſtantia prædicatur ſynonyme de ſuis inferioribus, ergo & accidẽs prædicabitur quoque ſynonyme. Conſequentia eſt manifeſta, quia non eſt maior ratio de ſubſtantia, quam de accidentibus. Confirmatur antecedens. Subſtantia eſt genus ſupremum, ſed omne genus eſt natura ſynonyma, ergo ſubſtantia eſt natura ſynonyma. Quamuis autem hæc opinio poſſit defendi probabiliter,

ter,

ter, longe tamen probabiliorem & veriorem eſſe arbitramur aliorum opinionem, qui cōſtituunt accidens non eſſe ſynonymum, ſed analogum ad ſua inferiora, quam opinionem ſequuntur Philoſophi eruditiſſimi, Caietan. *Caietan.* *cap. 7. libell. de Ente & eſſentia, in q.* in qua quærit, an inhærentia ſit de eſſentia accidentis, in ſolut. *3. argu. Ferrarien. 1. contr. Gent. cap. 32.* *Ferrarien.* *Soncin. 4. Metaph. quæſt. 4 in ſolut. 2. arg. Ioan. Viguer. cap. 2. ſuarum Inſtitut. paragraph.* *Soncinas.* *Viguerius.* *2. verbo 2. Petrus Fonſeca 4. Metaph. cap. 2. q. 2.* *Fonſeca.* *in ſolut. ult. argum.* & multi alij, quam opinionem his aſſertionibus explicamus.

Prima ſit. Accidens non effertur ſynonyme de ſuis nouem Categorijs: confirmatur *1. Aſſertio.* his argumentis.

Primum eſt. Illa que prædicātur ſynonyme, *1. Argum.* prædicantur eodem nomine & eadem ratione; ſed accidens non prædicatur eadem ratione de nouem Categorijs, ergo nō erit ſynonymum ad illas. Confirmatur aſſumptio. Quātitas aliquid includit in ratione accidentis, quod non includit qualitas, & è conuerſo; nam modi interni quibus hę Categoriæ inter ſe ſeparantur ſunt entia, & cum non ſint ſubſtantię erunt accidentia, nam igitur aliquid includit quantitas in ratione accidētis quod nomine includit qualitas, ſcilicet, ſuum modum internum, & ita accidens non dicetur eadem ratione de ſuis inferioribus.

Secundum. Omnis natura ſimplex, quæ *2. Argum.* nata eſt dici de multis ſynonyme, vel eſt genus, vel ſpecies, vel differentia, vel propriū, vel commune accidens, vt docet D. Thom.

quid quidam aſſerant, exiſtimantes in accidente nulla ratione reperiri poſſe analogiam ſecundum attributionem. Confirmatur: eadem analogia inueniri debet in accidente, quæ inuenitur in ente, ſed in ente, quemadmodum deinde docebimus, intercedit hæc duplex analogia ſecundum proportionem, & attributionem. ergo & in accidente vtraque quoque reperietur. At vero cum cum ſit duplex analogia ſecundum attributionem ex D. Tho. 1. *p. q.* 13. *art.* 5. in ſuperioribus conſtituta, vna ſecundum attributionem plurium ad vnum tertium, & alia ſecundum attributionem vnius ad alterum:

Sit quarta aſſertio. Accidens non eſt analogum ſecundum attributionem vnius ad alterum: ita vt illud prius efferatur de vno accidente, vt de quantitate: & deinde per attributionem ad illam, de qualitate, vel alijs accidentibus, quidquid conſtituat Viguerius in loco citato, & alij, illius veſtigia ſequuti: accidens prius dici de quantitate, & per attributionem ad illam de reliquis accidentibus. Confirmatur his argumentis. *4. Aſſertio.*

Primum. Dantur multa accidentia quæ inhærent ſubſtantiæ, & obtinent naturam accidentis, & non media quantitate, vt ſunt omnia accidentia ſpiritualia; ergo accidens non dicetur per attributionem ad quantitatem de alijs accidentibus. *1. Argum.*

Secundum. Quia in analogis attributionis vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum, vt ſanitas vrinæ diffinitur per ſanitatem animalis: *2. Argum.*

at alia

at alia accidentia non diffiniuntur per quantitatem, quemadmodum albedo quæ diffinitur color diſgregās viſum, nullam in hac diffinitione continet quantitatem.

3. Argum. Tertium. Aptitudinalis inhærentia, quæ eſt tota eſſentia accidentium, non dicitur de alijs accidentibus per attributionem ad quātitatem: nam ſi Deus ſepararet qualitatem à quantitate, vt albedinem v. g. adhuc illa obtineret inhærentiam ſecundum aptitudinem ad ſubſtantiam: & non per attributionem ad quantitatem; ergo accidens non erit analogum ſecundum attributionem vnius ad alterum; erit igitur analogum ſecundum attributionem plurium ad vnum tertium, quia omnia accidentia ea ratione qua ſunt accidentia, referuntur ad ſubſtantiam; à qua obtinēt ſuam naturam, & eſſentiam; vnde quēadmodum medicamēta, vrina, & diæta, ſunt analoga ſecundum attributionem ad vnum tertium, ſcilicet ad ſanitatem animalis, pari ratione quantitas, qualitas, & alia accidētia, ſunt analogia ſecundum attributionem ad ſubſtantiam, tanquam ad commune eorum ſubiectum: à qua & naturam entis & accidentis conſequuntur.

Cap. XXIII. In quo diſſoluuntur argumenta M. Soti.

Soluuntur argum. M. Soti. ARgumentis propoſitis in patrocinium opinionis magiſtri Soti reſpondemus.

Ad 1. Ad primum. Dicimus accidens non

non prædicari ex æquo de ſuis inferioribus, cum aliquis gradus accidentis ſit incluſus in quantitate, qui non includitur in qualitate: vnde neque inhærentia ex æquo dicitur de accidentibus, cum alio modo inhæreat quantitas, alio qualitas, & alio relatio: quantitas enim inhęret vt menſura, qualitas, vt affectio & relatio vt referens ſubſtantiam ad ſuum terminum.

Ad ſecundum reſpódemus, in analogis ſecundum proportioné rem analogam nõ dici prius de vno membro quam de altero: Quemadmodum pes non dicitur prius de pede animalis, quam dicatur de pede montis, vel ſcãni, quod idem obſeruari debet in analogis attributionis plurium ad vnum tertium; vnde ex hoc argumento tantum colligitur accidés non eſſe analogum ſecundum attributionem vnius ad alterum, non tamen colligitur illud non eſſe analogum plurium ad vnũ tertium, vel ſecundum proportionem. *Ad 2.*

Ad tertium reſpondemus, ſubſtantiam ſumi poſſe, vel vt eſt diuiſa contra accidens, qua ratione complectitur non ſolum ſubſtãtias integras: verumetiam partes, differentias, vel modos internos; vel vt eſt diuiſa in primam & ſecundam, quæ ſunt ſubſtantiæ integræ, & completæ: vel vt eſt genus ſupremum categoriæ, diuiſa per corpoream, & incorpoream, tanquam per legitimas differentias. Si primo, & ſecundo modo ſumatur ſubſtantia, non dicitur ſynonymè, ſed analogicè, quia hac ratione, vt eſt diuiſa contra accidens, includitur in modis internis, & vltimis dif- *Ad 3.*

mis differentijs, & vt eſt diuiſa in primam & ſecundam, prius & magis dicitur de prima quam de ſecunda, vt auctor eſt Ariſt. in Categoria ſubſtantiæ. at ea natura, quæ vel eſt incluſa in vltimis differentijs, vel prius dicitur de vno ex inferioribus quam de altero, nulla ratione poteſt eſſe ſynonyma, ſed analoga: ſi vero tertio modo vſurpetur, eſt natura ſynonyma; quia eſt genus ſupremum: vnde cum accidens, quod eſt diuiſum in nouem Categorias, ſit diſtinctum contra ſubſtantiã, & incluſum in vltimis differentijs, & modis internis, non erit natura ſynonyma.

Ad 4. Vrgebit tamen aliquis, ſubſtantia vt ſignificat naturam integram, & vt eſt diuiſa in corpoream, & in incorpoream, eſt natura ſynonyma, quamuis non ſit ea ratione qua eſt diuiſa contra accidens; ergo quamuis accidens non ſit natura ſynonyma ea ratione qua eſt diuiſum contra ſubſtantiam, erit tamen ſynonymum, ea ratione qua ſignificat naturam integram, generum, formarum, & indiuiduorum.

Solutio. Reſpondemus, negantes conſequentiam, quia eſt diſpar ratio, & multum diuerſa inter ſubſtantiam, & accidentia; etenim ex eo quod ſubſtantia, quæ eſt genus ſupremum Categoriæ, ſit natura ſynonyma, nullum ſequitur abſurdum; neque ſequitur, ea quæ primò differunt conuenire in aliqua natura ſynonyma. Cæterum ſi accidens quod eſt diuiſum in nouem Categorias, eſſet natura ſynonyma, cum categoriæ ſint primo diuerſæ, fieret vt ea quæ primò differunt, haberent com-

communem aliquam naturam ſynonymam; quod fieri nulla ratione poteſt.

Reſpondemus præterea, omnem naturam ſynonymam contentam eſſe in certa & determinata Categoria, & ita cum natura accidentis non ſit huiuſmodi, cum per omnes nouem ſeſe diffundat, non poterit eſſe natura ſynonyma, ſubſtantia verò cum infra limites ſuæ categoriæ ſit comprehenſa, retinere poterit naturam ſynonymam. Tandem accidens non ſignificat naturam aliquam præciſam à quantitate, qualitate & ab ab alijs ſuis categorijs; ſed omnes illas includit vt obtinet ſimilitudinem in accidente; at verò natura ſynonyma debet eſſe præciſa & auulſa à naturis ſuorum inferiorum, ob quam rationem non poterit eſſe illud ſynonymum, ſubſtantia vero quæ eſt genus ſupremum, cum ſit præciſa & auulſa à ſubſtantiâ corporea & incorporea, in quas primo diuiditur, erit natura ſynoynma. *2. Solutio.* *3. Solutio.*

Cap. XXIV. Num Ens ſit ſynonymum ad inferiora mediata quæ ſub eo continentur,

Cum ex inferioribus entis quædam ſint mediata, & alia immediata, ſumpto Ente vt eſt totum vniuerſum (quia ſi ſumatur vt eſt actus quidam rerum omniũ, nihil continetur ſub eo mediate, ſed omnia immediate complectitur) inferiora immediata ſunt ſubſtantia & accidentia, Deus & creaturæ. Mediata vero ſunt naturæ ſynonymæ, quæ

quæ ſub iſtis prioribus continentur; vt homo, & leo, candor, & atror: quæſtio eſt, num Ens ſit ſynonymum ad ſua inferiora mediata, vt ad hominem, & equum, ad candorem, & atrorem; quia ex ſuperiori diſputatione tantū conſtat Ens eſſe analogum & non eſſe ſynonymum ad inferiora immediata. Hanc quæſtionem alij proponunt ſub huiuſmodi titulo, an Ens ſit ſynonymum ad naturas ſynonymas, vt ad leonem & bouem, quamuis non ſit ſynonymum ad naturas analogas, vt ad ſubſtantiam & accidentia. Quidam igitur viri docti, vt Pet. Fonſeca 4 *Metaphy. cap. 2. q. 1. ſect. 5 & Franciſcus Cumel. 1 p. q. 13. art. 5. q. 1. concluſ 4.* arbitrantur Ens eſſe Synonymum ad naturas ſynonymas, & ad inferiora mediata, vt ad hominem, & leonem, quamuis ad inferiora immediata ſit analogum, ad quā opinionem ſuadendam vti poſſumus his argumentis.

Opinio. quorundā recentiorum. Fonſeca. Cumel.

1. Argum. Primum eſt. In his quæ non dicuntur ſynonymè, ſed ſecundum analogiam, vnū membrum per alterum diffinitur, quemadmodum intuemur in analogia ſanitatis: in qua ſanitas vrinæ, & medicinæ diffiniuntur per ſanitatem animalis; ſed homo exempli gratia non diffinitur per equum, neque equus per hominem, vt entia ſunt, vt conſtat ex eorum diffinitionibus; ergo Ens ſynonymè, & non analogice dicetur de homine & equo.

2. Argum. Secundum. Voces homonymæ, ſi accommodentur vni ex ſuis ſignificatis, fiunt ſynonymæ, vt canis ſi accommodetur cani domeſtico, fit natura ſynonyma; quia canis domeſticus

meſticus proculdubio eſt natura ſynonyma, quamuis ſi ille referatur ad hunc cœleſtem, & marinũ, ſit natura homonyma; ergo quã-uis Ens ſit natura analoga, vel homonyma ab vno, & ad vnum; ſi tamen accommodetur ſubſtantiæ, vel accidenti, vt homini, vel colori, erit natura ſynonyma.

3. Argum. Tertium. Ens in animali eſt animal, & Ens in homine eſt homo. ſed animal & homo prædicantur de ſuis inferioribus ſynonymè: ergo & Ens prædicabitur quoque de eiſdem ſynonymè, & non analogicè.

Contraria opinio verior. Tueantur tamen qui voluerint hanc opinionẽ; mihi enim vt ingenuè profitear quod ſentio, ſemper illa diſplicuit; exiſtimo enim ita eſſe Ens analogum ſuapte vi, & propria natura, vt ſiue conferatur cum indiuiduis mediatis, ſiue cum immediatis, mutare illã nulla ratione queat: vnde quemadmodum animal ex eo quod ſuapte natura eſt natura ſynonyma, ſemper retinet hanc naturam, ſiue cõferatur cum inferioribus immediatis, vt cum homine & bruto, ſiue cum mediatis, vt cum Petro, & hoc leone: ita quoque cum Ens ſit ſuapte natura analogum, ſemper retinebit hanc naturam, ſiue conferatur cum indiuiduis mediatis, ſiue cũ immediatis. Quã ſententiam alijs tribus argumentis ita confirmamus.

1. Argum. Primum eſt. Illa natura quæ dicitur non tantum de his in quibus ſua inferiora conueniunt; verumetiam de his in quibus differũt, non eſt ſynonyma: quia natura ſynonyma tã-tum dicitur de his in quibus conueniunt ſua inſe-

inferiora : quemadmodum animal tantum dicitur de homine & bruto, iuxta attributa in quibus conueniunt, non autem dicitur de illis in quibus differunt, neque enim dicitur de participe, & experte rationis; ſed Ens non tantum dicitur de his in quibus conueniunt ſua inferiora mediata, verumetiam de his in quibus differunt, nõ enim tantum dicitur de homine, & leone, iuxta attributa vtrique communia ; verumetiam iuxta proprias differentias; quia cum illæ non ſint nihil, erunt entia, ergo Ens non erit ſynonymũ ad ſua inferiora mediata.

2. Argum. Secundum. Animal ſiue conferatur cum ſuis indiuiduis immediatis, ſiue cum mediatis, ſemper eſt natura ſynonyma: & idem iudicium eſt de quauis alia natura ſynonyma; ergo prædicari mediatè, vel immediatè de inferioribus, non mutat rationem naturæ ſynonymæ; neq; igitur in natura analoga, qualis eſt natura entis, mutabitur ratio analogiæ ſiue efferatur illa de inferioribus mediatis, ſiue immediatis.

3. Argum. Tertium. Si Ens non eſſet analogum, ſed ſonony mum ad hominem, & leonem, ex eo eſſet; quia homo vt Ens eſt, nõ diffinitur per leonem, neque leo per hominem, atqui hæc ratio nulla eſt: quia iuxta eundem Fonſecam, in eadẽ quæſtione Ens dicitur analogicè de vltimis differentijs, cum tamen vna non diffiniatur per alteram, vt particeps rationis, non diffinitur per expers, neque expers per particeps: ergo quamuis homo non diffiniatur per leonem, neque leo per hominem, vt entia

entia ſunt, nō hinc colligi debet, Ens eſſe naturam ſynonymam. Quare concludendum erit illud eſſe analogum, non quidem ſecūdum attributionem, vt ſunt vrina ſana, & animal ſanum, quia homo non eſt Ens per attributionem ad leonem, vel è conuerſo; ſed ſecundum proportionem; quia quemadmodum ſe habet homo ad ſuum eſſe, ita leo ſe habet ad ſuum; & quemadmodum Ens includitur ſecundum eſſentiam in omnibus attributis hominis, tam proprijs, quam communibus, ita quoque includitur in attributis leonis, tam proprijs quam communibus. Ex his faciliimum erit argumenta propoſita diſſoluere.

Qua ratione ſit Ens analogum ad inferiora mediata.

Ad 1.

Ad primum, dicimus admittentes Ens non dici de homine per attributionem ad leone: ex hoc tamen non rectè colligitur non eſſe naturam analogam, quia eſt incluſum non tantum in his in quibus conueniunt homo & equus, verumetiam in his in quibus differunt: vnde ex hoc argumento ſolum ſequitur Ens non eſſe analogum ſecundum attributionem ad hominem & equum, non tamen ſequitur non eſſe analogum ſecundum proportionem.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondemus inprimis voces homonymas non ſignificare naturam aliquam ſynonymam: etiam ſi accommodentur alicui ex ſuis ſignificatis, niſi adhibeatur aliqua alia vox ſynonyma, quæ coerceat latitudiné vocis homonymæ, efficiatque vt id quod eſt homonymū, efferâtur ſynonymè: & ita Ens ſemper erit vox homonyma,

niſi illi addita fuerit aliqua particula ſynonyma, vt per ſe v. g. qua ratione erit iam natura ſynonyma: ſignificabit enim tunc temporis eſſe per ſe, quod eſt ratio ſubſtantiæ, & ſynonyma.

2. Solutio. Vel reſpondere poſſumus, & fortaſsis magis accommodate, eſſe diuerſam rationem inter Ens, & alias voces homonymas, vel analogas; quia in alijs vocibus res ſignificata non includitur in conceptu differentiarum eorum quæ ſignificant, & ita ſi accommodentur alicui ex ſignificatis, prædicantur ſynonymè; at vero Ens eſt incluſum in conceptu vltimo ſuorum inferiorum, quare quamuis applicetur alicui ex ſuis inferioribus, non poterit eſſe natura ſynonyma.

Ad 3. Ad tertium reſpondemus, negandam eſſe conſequentiam, quia quamuis Ens in animali vel in equo ſit idem ſecundum rem cum eis, differt tamen ratione, ob quam cauſſam erit diuerſus modus prædicandi illorum. etenim ſi ex eo quod aliquid eſt in aliquo, illa duo eodem modo prædicarentur, fieret, vt cum differentia ſit in ſpecie ſecundum eſſentiam, eodem modo prædicaretur de inferioribus quo prædicatur ſpecies, quod tamen eſt omnino falſum, cum ſpecies prædicetur in quid, & differentia in quale. Et genus cum ſit in ſuis ſpeciebus, prædicaretur etiam eodem modo quo prædicantur ſpecies: & ita cum illæ prædicentur immediatè de indiuiduis, genus quoque prædicaretur immediatè: quod cum ſit abſurdum, ſequitur non habere eundem modum prædicandi illa quæ

ſunt

ſunt idem ſecundum rem.

Ratio autem ob quam non prædicatur Ens quod eſt in animali, eodem modo quo prædicatur animal de ſuis inferioribus eſt, quia animal tantum dicitur de illis iuxta naturam, in qua conueniunt: Ens vero non ſolum dicitur de eiſdem iuxta naturam in qua conueniunt, ſed etiam iuxta naturam in qua differunt; & ita animal prædicabitur ſynonymè, Ens vero analogice. *Optima ratio.*

Cap. XXV. An Ens poßit eſſe genus.

IOannes Arboreus in Commentarijs in caput de ſpecie refert, extitiſſe olim opinionem Stoicorum, & Platonicorum, arbitrantium Ens eſſe verum genus, ad ſubſtantiam & accidentia. Docet etiam Anaxagoram opinatum eſſe, illud ſaltim eſſe genus omnium ſubſtantiarum, quamuis non ſit genus earũ & accidentium. Licet autem apud hos Philoſophos non legamus argumenta quibus illi hanc ſuam opinionem confirment, ad illam tamen ſuadendam, his argumentis vti poterimus. *Arboreus. Opin. Stoicorum, & Platoni.*

Primum eſt. Genus eſt quod dicitur de multis ſpecie differentibus in quæſtione qua quærimus quid res ſit: ſed Ens dicitur de ſubſtantia & accidentibus, quæ ſpecie differũt, in quæſtione qua quęrimus quid res ſit, quia interrogãti quid ſit ſubſtantia, aptè reſpondemus eſſe Ens; & interroganti quid ſit ac- *1. Argum.*

cideus, accommodatè quoque reſpondemus eſſe Ens, ergo Ens erit genus.

2. Argum. Secundum. Hæ attributiones ſubſtantia eſt Ens, quantitas eſt Ens, & ſic de alijs accidentibus, ſunt alicuius attributi vniuerſi: cũ attributum earum nõ ſit res ſingularis, ſed omne attributum vniuerſum, vel eſt genus, vel ſpecies, vel differentias, vel proprium, vel commune accidens, quia hæc ſunt quinque rerum omnium attributa, ex perſcripto omniũ Dialecticorum, ergo Ens vel erit genus, vel aliquod ex his quinque propoſitis attributis; ſed non poteſt illud eſſe propriũ, & commune accidens, quia non prædicatur ſecundum accidens, neque poteſt eſſe differentia, quia non effertur in quale; neque poteſt eſſe ſpecies, cum non dicatur proximè, & immediatè de indiuiduis; erit ergo genus.

3 Argum. Tertium. Si Ens non eſſet genus, ex eo eſſet quia prius prædicatur de ſubſtãtia quam de accidentibus, atqui hæc ratio eſt nullius ponderis, ergo Ens erit genus. Confirmatur aſſumptio: numerus eſt verum genus ad binarium, ternarium, & quaternarium; at numerus prius prædicatur de binario, quam de ternario; & de hoc quam de quaternario, & enuntiatio eſt verum genus ad aientem, & negantem: vt docent D. Thom. Ammonius, Seuerinus Boetius, Concilium Louamienſe, & Sueſſanus in Commentarijs in ca. de oratione, lib. 1. de interpretatione: at enuntiatio prius dicitur de aiente, quàm de negante; quia non dicitur de negantè, niſi ea ratio-

D. Thom.

ne qua

ne q'ua eſt priuatio aiētis, ergo quamuis Ens prius dicatur de ſubſtantia quam de acciden tibus, poterit eſſe verum genus.

Quartum argumentum. Si Ens non eſſet genus, eſſet ex eo, quia eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarum, quod generi non poteſt conuenire, hæc enim eſt ratio propoſita ad Ariſt. 3. *Metaphy. cap.* 3. atqui hæc ratio nulla eſt; ergo Ens poterit eſſe verum genus. Confirmatur aſſumptio. Inprimis genus poteſt includi in vltimis differentiis. Primo, quia ſubſtātia eſt genus ſupremum, quæ tamen eſt incluſa in conceptu ſuarum vltimarum differentiarum; etenim cum vltimæ differentiæ ſubſtātiæ ſint entia & non ſint accidentia, erunt ſubſtantiæ. Rurſus, partes diffinitionis ſunt de conceptu rei diffinitæ, cum ergo genus ſit pars diffinitionis differentiarum, diffiniuntur enim differentiæ per genera, vt particeps rationis per animal, eſt enim animal quod poteſt vti ratione, genus erit de conceptu ſuarum differentiarum. Præterea nō includi in vltimis differentiis, nō eſt de ratione generis, ergo includi in illis nō aufert ab aliquo naturam generis. Conſequētia eſt perſpicua. Confirmatur antecedens. Nulla negatio eſt de ratione generis, ſed nō includi in vltimis differentiis eſt negatio, ergo nō erit de ratione generis. Tandem quamuis libenter profiteremur auferre ab aliquo naturam generis, eſſe illud incluſum in vltimis differentijs, hinc tamen non colligitur Ens non eſſe genus, immo cōtrarium aperte colligere: quia

4. Argum.

Confu. ratio prop oſita ab Ariſt. Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Digitized by Google

Ens de nulla re prædicatur, ſecundum eſſentiam, vt auctor eſt Ariſt. *2. lib. de Demon. cap. 7.* ſed illud tantum poteſt eſſe inclu ſum in vltimis differentijs quod prædicatur de eis ſecundum eſſentiam. ergo Ens non erit incluſum in vltimis differentijs, & ex conſequenti poterit eſſe genus.

Contraria opinio verior. *Ariſt.* *D. Thom.* *Alexand.* *Auerro.* *Porphyr.* *Ammon.* *Boetius.* *Auicen.*

Contrariam tamen ſentẽtiam, ſcilicet Ens non eſſe genus profitetur Ariſt. 3. *Metaph. cap. 3.* & omnes Peripatetici idem ſentiunt cum eo, vt D. Tho. Alexander Aphrodiſeus, & Auerroes in Comment. illius loci, Porphyrius in cap. de Specie, vbi & Ariſtot. hoc docere, & ſe quoque idem ſentire ingenuè profitetur. Ammonius & Boetius, in Commentarijs in hoc caput, & Auicenna *2. lib. ſuæ Meta. cap. 1.* quam quidem opinionem tanquam omnino veram amplectimur, illãque his argumentis confirmamus.

1. Argum. *Propoſit. eſt Ariſt. 4. Top. ca. 2. loco 18. 3. Metaph. c. 3. 7. cap. 12. & 11 cap. 1.*

Primum eſt petitum ex Ariſt. in loco propoſito. Nullum genus eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarũ, eo quod omnes differentiæ addunt gradum quendam diſtinctum à natura generis, ob quam rationẽ non poterit genus includi in vltimis differentijs; ſed Ens eſt incluſum in vltimis differentijs, quia omnes illæ ſunt entia, ergo Ens nulla ratione erit genus.

2. Argum.

Secundum argumentum eſt Porphyrij. Omne genus eſt natura ſynonyma. ſed probatum eſt Ens non eſſe naturam ſynonymam; ergo Ens non erit genus.

3. Argum.

Tertium eſt Ammonij in loco ſuperiori. In generibus ſublata vna ſpecie non aufertur

tur altera, vt ſublato equo non aufertur leo; ſed in entibus ſublato vno ente alterum aufertur, vt ſublata ſubſtantia, auferuntur accidentia ſecundum naturam, ergo Ens non erit genus.

Præterea nullum genus prædicatur ſecundum prius & poſterius, vel ſecundũ magis & minus de ſuis ſpeciebus; vt animal nõ prius, vel magis dicitur de homine, quam de equo. ſed Ens prius & magis dicitur de ſubſtantia, quam de accidentibus. ergo. *4. Argum.*

Ad hæc, genera ſuprema ſunt primò diuerſa; ſed quæ primò differunt non poſſunt obtinere naturam aliquam genericam ſupra ſe; ergo neque genera ſuprema poterunt illam obtinere: cum ergo Ens ſit commune generibus ſupremis, non poterit illud eſſe genus. *5. Argum.*

Cap. XX*VI. In quo rationes propoſitæ diſſoluuntur.*

Reſtat nunc vt rationibus propoſitis ſatisfaciamus. Ad primam dicimus. In diffinitione generis ſub illo nomine relato, quod, intelligẽdam eſſe naturam vniuerſam ſynonymam, ita vt ſenſus ſit, Genus eſt natura vniuerſa ſynonyma; at enti nulla ratione conuenit eſſe naturam vniuerſam ſynonymam, vnde definitio generis nullo modo illi conueniet. *Ad 1.*

Ad ſecundam reſpondemus. Vniuerſum poſſe bifariam ſumi, primo in quadam late- *Ad 2.*

patente ſignificatione, ea ſcilicet ratione qua eſt diuiſum contra ſingulare; ita vt illud omne vocemus vniuerſum, quod non eſt ſingulare, qua ratione complectitur omnes notiones vniuerſas, tam integras naturas, quam differentias & modos internos earum: quo modo ſi ſumatur, non eſt natura ſynonyma, neque genus, ſed analogum, quia non tantū dicitur de his in quibus conueniunt, verum etiā de his in quibus differunt notiones vniuerſæ. Secūdo modo ſumitur in contractiori ſignificatione, in qua tantum ſignificat naturam integram & ſynonymam notionum vniuerſarum. Si vniuerſum vſurpetur primo modo, Ens eſt vniuerſum, & hæ attributiones, ſubſtantia eſt Ens, quantitas eſt Ens, ſunt attributi vniuerſi, quia Ens quod eſt earum attributum, non eſt natura ſingularis. Si verò ſumatur illud in altera ſignificatione, Ens non eſt vniuerſum, neque hæ attributiones ſunt attributi vniuerſi; quia non ſunt attributi ſynonymi: quare Ens non continebitur ſub aliqua ex quinque vocibus prædicabilibus, & vniuerſis, eò quod vniuerſum quod eſt diuiſum in has quinque voces, tantum eſt illud quod ſignificat naturam integram & ſynonymam. Diffinitur enim illud ab omnibus Dialecticis, Natura omnino ſimplex, quæ de multis nata eſt ſynonymè prædicari.

Ad 3. Ad tertiam reſpondemus cum D. Thom. in Commentarijs in primum librum de Interpretatione lect. 8. ſpecies diuidentes aliquod genus poſſe duobus modis ſumi, vel vt conferuntur inter ſe, vel vt conferuntur cū

genere.

genere. Si hoc poſteriori modo ſumantur, vna ſpecies non eſt prior altera, neque genus dicitur prius de vna quàm de alia, ſed omnes ſpecies ſunt ſimul natura, & ex æquo diuidunt idem genus, vt author eſt Ariſtot. in Poſtcategorijs, in cap. in quo explicantur modi quibus aliqua dicũtur eſſe ſimul; ſi verò primo modo vſurpentur, vna ſpecies poterit eſſe altera prior, neque hoc aufert rationem ſynonymiæ à genere, ſed illud alterum, ſcilicet in habitudine ad naturam genericam, quam obtineat altera. Vnde ad primum exemplum propoſitum de numero reſpondemus, binarium non eſſe priorem ternario, vt duo hi numeri diuidunt numerũ in communi, ſed eſſe priorem illo ea ratione, qua inter ſe conferuntur. Ad ſecundum vero eodẽ modo reſpondemus: enuntiationem aientem non eſſe priorem negante, vt duæ illæ diuidunt enuntiationem in communi, quæ eſt earum genus, ſed eſſe priorem ea ratione qua inter ſe conferuntur.

Ad quartam reſpondemus; rationem propoſitam in ea eſſe optimam, cum ſit tradita ab Ariſt. in illo loco. Ad confutationes verò ita ſatisfacimus. *Ad 4.*

Ad primam dicimus, Subſtantiam quæ dicitur de vltimis differentijs, non eſſe illam quæ eſt genus ſupremum, ſed illam quæ eſt diuiſa contra accidens; quia prima illa, tantum ſignificat naturam integram, at differẽtiæ ſunt naturæ incompletæ: altera vero cũ ambiat omnes ſubſtantias, tam completas, quam *Solutio 1. confuta.*

quam incompletas, effertur de vltimis differentijs. Vnde colligimus erraſſe Alexãdrum Aphrodiſeum, virum alioquin grauiſſimum & fidiſſimum interpretem Ariſt. *Comment. in cap. 3. lib. Metaphy.* conſtituentem, illam ſubſtantiam quæ eſt genus ſupremum, prædicari de vltimis differentijs ſuæ categoriæ; hoc enim apertiſſimè repugnat Ariſt. in eodem loco, docenti Ens non eſſe genus (haud dubiè ſupremum intelligit, quia ſi eſſet genus, non poſſet eſſe intermedium) eo quod eſt incluſum in vltimis differentijs. quare nullum genus ſupremum, neque ipſa ſubſtantia poterit de vltimis differentijs prædicari.

Reprehẽditur Alexãder.

Argum. Vrgebit tamen aliquis. Subſtantia vt ſignificat naturam integram eſt genus ſupremum, non quidem omnis, ſed ea quæ immediatè eſt diuiſa per corpoream & incorpoream, quamuis illa quæ eſt diuiſa contra accidens, non ſit genus, ſed natura analoga; pari ergo ratione Ens quod ſignificat naturam integram poterit eſſe genus, cum ita non ſit incluſum in vltimis differentijs, quamuis illud quod eſt diuiſum contra nihil, non poſſit eſſe genus.

Solutio. Reſpondemus eſſe diſparem rationem, quia ſubſtantia quæ ſignificat naturam integram, & eſt diuiſa in corpoream, & in incorpoream, ex æquo prædicatur de illis, & nõ ſecundum prius & poſterius; at vero Ens quod ſignificat naturam integram, prius & magis dicitur de ſubſtantia, quam de accidẽtibus, ob quam cauſſam non poterit eſſe genus,

mus, non quia ſit incluſum in vltimis differẽtijs, cum includi in eis tãtum conueniat enti, quod eſt diuiſum contra nihil, ſed propter rationem aſſignatam.

Ad ſecundam reſpondemus. Differentias diffiniri per genera, tanquam per quædam addita, & extrinſeca, quemadmodum accidentia vel propria, vel communia diffiniuntur per ſubſtantiam; quæ autem hac ratione continentur in diffinitione alicuius, nõ ſunt de eſſentia illius; quemadmodum naſus per quem ſimitas diffinitur, non eſt de eſſentia ſimitatis: & ita quamuis differentiæ diffiniantur per genera, non tamen erunt illa aut de eſſentia, aut de conceptu eſſentiali differentiarum. *Ad 2.*

Ad tertiam reſpondemus cum Ferrari. 1. *contr. Gen. cap. 32.* non includi in vltimis differentiis, non eſſe de eſſentia generis, ſed eſſe quandam proprietatem ab illius eſſentia dimanantem, tota enim eſſentia illius eſt, eſſe naturam vniuerſam, quæ ſit nata dici de multis ſpecie differentibus in quid, & ſynonyme: quod ſi hæc natura alicui rei nata ſit conuenire, proculdubio illa erit genus, & ex conſequenti non includetur in vltimis differentijs, quia hæc proprietas debet cõſequi ſuam naturã, vt in quouis ſubiecto reperiatur: & ſi illa non fuerit incluſa in vltimis differentiis, ab effectu, & à poſteriori colligemus illam eſſe genus. Eſſe autem hãc opinionem Ferra. veram, his duabus rationibus confirmamus. *Ad 3.* *Ferrar.* *Confirm. opin. Ferrar.*

Prima eſt iam in argumento propoſita. *1. Ratio.*

Negatio

Negatio non eſt Ens de eſſentia & natura generis, ſed non includi in vltimis differentijs eſt quædam negatio, ergo non erit de natura & eſſentia generis.

2. Ratio. Secunda. Illud tantum eſt de natura generis, quod exprimitur per illius diffinitionem eſſentialem; ſed non includi in vltimis differentijs non exprimitur per illius diffinitionem eſſentialem, ergo. Confirmatur aſſumptio. Genus duobus modis poteſt eſſentialiter diffiniri. Primo, vt eſt vox prædicabilis, qua ratione diffinitum fuit à Porphyrio. Quod poteſt dici de multis ſpecie differentibus in quid: & ſecundo, vt eſt vox vniuerſa, qua ratione diffinitur vnum in multis ſpecie differentibus, ſecundum eſſentiam; ſed in neutra diffinitione exprimitur nõ includi in vltimis differentijs, ergo hæc non erit eſſentia generis.

Quidã recentiores ſequuntur contrariã opinionem. Non me latet quoſdam recentiores exiſtimaſſe, non eſſe proprietatem, ſed naturã generis non includi illud in vltimis differentijs, quorum argumenta erũt à nobis hoc loco diſſoluenda; ita n. primò argumentãtur.

1. Argum. De ratione differentiæ eſt vt in ea non includatur genus, ergo de ratione generis erit non includi in vltimis differentijs, conſequentia eſt ſatis perſpicua. Confirmatur antecedens. Illud eſt de ratione differentiæ, per quod diſtinguitur à modis internis, ſed hoc intereſt inter differentias & modos internos, quod in modis internis ſunt genera, vel alia attributa eſſentialia communiora incluſa, vt in eſſe per ſe, & in alio, includitur

tur Ens: in differentijs verò non ſunt illa incluſa, ergo.

Reſpondemus negantes antecedens, quia *Solutio.* differentias non includere genus non exprimitur in aliqua ex quatuor diffinitionibus illius propoſitis à Porphy. in cap. de differētia, vt cuique percurrenti omnes illas poterit conſtare apertiſsimè, & ita illud non erit de eſſentia differentiarum. Ad confirmationem vero reſpondemus differentias non diſtingui à modis internis ſecundum eſſentiā, cum ſit eadem vtriuſque natura, quæ eſt diſtinguere ſecundum eſſentiam, ea quæ ſub eodem genere, vel natura communi continētur, ſed ſecūdum accidens, vnde genera, vel communia attributa includi in modis internis, accidens eſt illorum, quare & non includi genera in vltimis differentijs, erit quoque accidens earum.

Secundum argumentum illorum eſt. De *2. Argum.* ratione generis eſt contrahi ad ſpeciem, ſed non poteſt contrahi quin ſit extra rationem differentiarum contrahentium, quia omne quod contrahitur eſt extra rationem contrahentium, ergo de ratione generis erit nō includi in vltimis differentijs.

Reſpōdemus falſam eſſe propoſitionē: quia *Solutio.* genus vt cōtrahitur, iā amittit rationē attributi vniuerſi Logici, tūc tēporis .n. nō eſt vnū & cōmune multis, ſed eſt propriū illi ſpeciei ad quā fit cōtractio, ſed ea ratione obtinet rationem attributi vniuerſi, & generis Logici qua eſt in differēs, & abſtractū à ſuis inferioribus, & vt totū quod iā cōmune multis ſpe-

cie-

ciebus, hac enim ratione illud retinet naturam propriam generis. Ex his ergo remanet diſſoluta confutatio. etenim quamuis non ſit de natura generis includi in vltimis differentijs: eſt tamen eius proprietas; & ita ſi fuerit incluſum in illis, colligemus ab effectu illud non eſſe genus, quia àquo negantur proprietates alicuius ſubiecti, & illud quoque debet omnino denegari. Vnde ratio propoſita ab Ariſt. ad probandum Ens non eſſe genus, quia eſt incluſum in vltimis differentijs, non eſt à priori & per cauſſam, ſed à poſteriori, & per effectum: cauſſa enim ob quam illud non eſt genus, eſt, quia non dicitur de multis ſpecie differentibus ſynonymè: verum quia ad eam naturam quæ dicitur ſecundum eſſentiam de multis ſpecie diuerſis, non tamen ſynonyme, conſequitur illam eſſe incluſam in vltimis differentijs, propterea ex hac re tanquam ex effectu quodam colligit Ens non eſſe genus, quia eſt incluſum in vltimis differentijs.

Solutio vltima confuta. Ita docuimus cap. 3. huius lib.

Ad vltimam confutationem dicimus Ariſt. in eo loco loquutum fuiſſe de ente, quod ſignificat exiſtentiam, vel de ente participialiter, hoc enim non dicitur de rebus ſecundum eſſentiam, cum in ſolo Deo exiſtentia ſit illius eſſentia; non autem de ente nominaliter, vel quod ſignificat eſſentiam: hoc enim de eſſentia eſt rerum omnium, & ob hanc cauſſam Ens non poterit eſſe genus, quia eſt de eſſentia vltimarum differentiarum.

Cap.

Cap. XXVII. Qua ratione Ens ſit analogum ad ſubſtantiam & accidentia.

POſt confutatas duas inter ſe multum diſſidentes opiniones, vnam Scoti conſtituentis Ens eſſe ſynonymum, & alteram aliorum Philoſopho. exiſtimantium illud eſſe homonymum; ſupereſt vt mediam ſententiam, Ens ſcilicet eſſe analogum ad ſubſtantiam & accidentia, tanquam veriorem explicemus; vt tamen veritas nobis magis eluceſcat, erunt proponenda prius nonnulla argumenta aduerſus Entis analogiam.

Primum eſt. In analogis membrum minus præcipuum debet per magis præcipuum diffiniri, vt ſæpe in ſuperioribus docuimus; ſed accidentia non diffiniuntur per ſubſtantiam, quæ tamen ſunt membra minus præcipua, ergo Ens non erit analogum ad ſubſtantiam & accidentia. Confirmatur aſſumptio, inprimis candor non diffinitur per ſubſtantiam; diffinitur enim, color diſgregãs viſum, in qua diffinitione nulla ſubſtantia continetur. Deinde Mathematici diffiniunt quantitatem ſine ſubſtantia, diffiniunt enim circulum eſſe figuram planam, vnica linea comprehenſam in cuius medio punctum eſt, à quo omnes lineæ ductæ vſque ad circumferentiam ſunt æquales; in qua diffinitione ſatis eſt exploratum nullam ſubſtantiam contineri. Præterea, ſi accidentia vt entia ſint 1. *Argum.*

 diſã-

diffinirentur per ſubſtantiam; ergo ſubſtantia quoque per ſeipſam diffiniretur; quia quod competit accidenti ea ratione qua eſt Ens, competit omni enti, quemadmodum ita quod competit homini, vt animal eſt, cōpetit omni animali; atqui hoc dicere eſt abſurdum, cùm nihil poſsit per ſeipſum diffiniri; ergo accidentia vt entia ſunt non diffiniētur per ſubſtantiam.

2. Argum. Secundum argumentum. Lex eſt in analogis maximè obſeruanda, vt res analoga de præcipuo analogato efferatur ſecundum eſſentiã;& intrinſecè; de minus præcipuo verò extrinſeca denominatione, vt in exemplo ſatis protrito ſanitatis, illud cōfirmare poſſumus; quæ de animali tantum dicitur ſecūdum eſſentiam,& intrinſecè; de vrina vero, vel medicamentis dicitur extrinſeca denominatione; ſed Ens non ſolum dicitur de ſubſtantia, quæ eſt membrum præcipuum intrinſecè,& formaliter: verumetiã & de accidentibus, quia in his attributionibus quãtitas eſt Ens, qualitas eſt Ens, attributum eſt de eſſentia ſubiectorum, ergo Ens nō erit analogum ad ſubſtantiam,& ad accidentia.

3. Argum. Tertium. In analogis membrum minus præcipuum obtinet naturam rei analogæ per habitudinem ad membrum magis præcipuum, vt eſt omnibus manifeſtum, ſed dãtur aliqua accidentia quæ nō ſunt entia per habitudinem ad ſubſtantiam, ergo Ens non erit ſaltem analogum ad ſubſtantiam, & ad hæc accidentia. Cōfirmatur aſſumptio. Relatio eſt Ens, ſed relatio non habet ſuam entita-

titatem per habitudinem ad ſubiectum, ſed per habitudinem ad terminum, vt conſtare poterit ex diffinitione relatorum quæ explicat eorum entitatem, in qua non continetur ſubiectum, ſed terminus. Datur ergo aliqua accidentia quæ non obtinent ſuam entitatem per habitudinem ad ſubſtantiam.

His tamen non obſtãtibus, vt quæſtionem explicemus ſit prima aſſertio. Ens dicitur ſecundum analogiam de decem Categorijs. Confirmatur inprimis, quia ita docet Ariſt. varijs in locis, conſtituẽs Ens eſſe analogum, vel homonymum, ab vno, vel ad vnum, eo modo quo ſanitas eſt quippiam analogum, vel homonymum ad vnum, vt dicitur de ſanitate animalis, vrinæ, & medicinæ, ita docet *4. Metaph. cap. 2. & 7. cap. 4. & 11. cap. 3. & 12. cap. 4.* *1. Aſſertio.*

Præterea Ens prædicatur ſecundum eſſentiam de ſubſtantia & accidentibus, ſed non prædicatur homonyme, neque ſynonymè, prædicabitur igitur ſecundum analogiam. *4. Argum.*

In hac aſſertione non eſt apud eos qui recte ſentiunt vlla diſſenſio. Eſt tamen controuerſia apud eos, quo genere analogiæ Ens nuncupetur analogum, num ſecundũ attributionem, vel potius ſecundum proportionem. *Contra.*

Quidam enim dicunt illud eſſe ſolum analogum ſecundum attributionem, ex horum numero ſunt Aegidius Romanus *4. Metaph. q. 4. & 1. Sentent. diſt. 8. q. 1. art. 2.* qui inquit eſſe tam minimam entitatem accidentium, cum illa non ſint entia in recto, ſed entis entia in obliquo, vt ab ea nulla ratione *Opin. quorundam. Ægidius Romanus.*

queant vocari entia, ſed dicuntur entia per attributionem ad ſubſtantiam, quæ eſt ipſorum commune ſubiectum. Eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Capreolus in *p d ſt. 2 q. 1. ad 1. contra 9. concluſ.* Sunt alij veteres, vt tradit Herueus quodlib. 2. q 7. qui conſtituũt, Ens in habitudine ad ſubſtantiam, & ad duas categorias accidentium abſolutas, vt ad quantitatem, & qualitatem eſſe analogum ſecundum attributionem, & proportionem, quia de illis omnibus prædicatur ſecundum eſſentiam, & intrinſecè, & per attributionem ad ſubſtantiam: in habitudine vero ad alias Categorias relatorum, ſolum eſſe analogum ſecundum attributionem, eò quod Ens non prædicatur formaliter, & intrinſece de entibus relatis, ſed extrinſece, & per attributionem ad ſubſtantiam: verior tamen ſententia eſt D. Thom. 1. *Sent. diſt. 19 quaſt. 5. art. 2. ad 1. Caietan. cap. 2 libelli de Ente & Eſſentia q. 3. & in opuſc. de nominum Analogia. Ferrarienſis 1. contr. Gen. cap. 34. Aquarii. & Fonſeca 4. Metap. q. 1. Flandren. 4. Metaph. q. 2. art. 4.* qui profitentur Ens eſſe analogum & ſecundum proportionem, & ſecundum attributionem ad omnes decem Categorias. vnde ſit ſecunda aſſertio.

Capreol. *Herueus.* *D. Thom.* *Caietan.* *Ferrar.*

2. Aſſertio. *1. argum.* Ens eſt analogum ſecundum attributionem ad ſubſtantiam & accidentia. Confirmatur inprimis ex Ariſt. qui lib. 4. *Meta. ca. 2. & 7. cap. 4 & 11. cap. 3.* docet Ens eſſe analogum eo modo quo ſanitas dicitur ſecũdum analogiam attributionis de ſanitate animalis, vrinæ, & medicinæ. ergo & Ens di-

citur ſecundum analogiam attributionis de ſubſtantia,&omnibus accidentibus.

Deinde, quando aliquod ſuperius dicitur de ſuis inferioribus hoc ordine, vt dicatur de vno per habitudinem ad alterum, eſt analogum ſecundum attributionem;ſed Ens dicitur de accidentibus per habitudinem ad ſubſtantiam. ergo erit analogum ſecundum attributionem. Confirmatur aſſumptio. Accidentia ex eo dicuntur entia, quia ſunt entis,id eſt ſubſtantiæ entia, quantitates ſcilicet, vel qualitates, vel quippiam aliud, vt author eſt Ariſt. *7. Metap. ca.* 1. ergo Ens dicetur de accidẽtibus per habitudinem ad ſubſtantiam. Verum cum in ſuperioribus ſit cõſtitutum, analogiam ſecundum attributionem, quandam eſſe ab vno, & aliam ad vnũ finem, & aliam ad vnum ſubiectum, his omnibus modis Ens eſt analogum ſecũdum attributionẽ: quod vt facilius intelligere poſſimus, annotandum eſt D. Tho. *1. p. q. 77. art. 6. ad 2.* ſubſtantiam eſſe cauſſam accidentium efficientem,finem,& materiam ; ex quo triplici genere cauſſæ ortum habet,vt Ens ſit analogum ſecundum attributionem ab vno, & ad vnum, nam ea ratione qua ſubſtantia eſt cauſſa efficiens accidentium, Ens eſt analogum ſecundum attributionẽ ab vno principio,quia accidentia vt entia ſunt, obtinẽt totam entitatem à ſubſtãtia ,tanquam à proprio & communi principio à quo dimanant, ex quo fit vt Ens prius reperiatur in ſubſtantia, quam in accidentibus, quemadmodum

2. Argum.

Explicatur Aſſertio.

etiam vita prius reperitur in corde, quàm in alijs partibus rei viuentis, quia in corde eſt tanquam in principio; in alijs autem, tanquã in his quæ ortum habent à principio. Ea vero ratione qua ſubſtantia eſt ſubiectum, & materia in qua ſunt accidentia, Ens eſt analogum ſecundum attributionem ad vnũ ſubiectum; quia omnia accidentia ſunt in ſubſtantia tãquam in communi ſubiecto, ex cuius inhærentia totam ſuam entitatem, tam ſecundum ſuã eſſentiam, quam ſecũdum exiſtentiam conſequuntur. Denique ea ratione qua ſubſtantia eſt finis accidẽtium, erit analogum ſecundum attributionem ad vnum finem, quia omnia accidentia referuntur ad ſubſtantiam, tanquã ad eorum finem & ſcopum, quædam vt illius menſuræ, quemadmodum quantitas, alia tanquam affectiones & diſpoſitiones, vt qualitas, alia tanquam habitudines referentes ipſam ad ſuum terminum, vt omnes relationes.

1. Argum. Tertia aſſertio. Ens non ſolum eſt analogum ſecundum attributionem, ſed etiam eſt analogum ſecundum proportionem. Confir. inprimis hac ratione: quemadmodum ſe habet ſubſtantia ad ſuum eſſe, ita quoque & accidentia ſe habebunt ad ſuum eſſe; nam quemadmodum ſubſtantia eſt Ens per ſuum eſſe; ita & accidentia ſunt entia per ſuum eſſe, ſed hæc eſt analoga ſecundum proportionem, ergo Ens erit analogum ſecundum proportionem.

2. Argum. Præterea ſi Ens eſſet analogum ſecundum ſolam attributionem, accidẽtia quę ſunt huius ana

ius analogiæ membra minus præcipua, non eſſent entia formaliter, & ſecundum eſſentiam, quia in analogis ſecundum attributionem: membrum minus præcipuum non eſt tale ſecundum eſſentiam, ſed extrinſeca denominatione: hoc autem quam ſit abſurdũ, omnibus eſt ſatis perſpicuum, cum nullus ſit qui non probè intelligat accidentia eſſe ſecundùm eſſentiam, & formaliter entia, ergo. Aegidius Romanus huius argumenti pódere oppreſſus multa profitetur, & veritati contraria, & ſuæ eruditioni (quæ nó eſt vulgaris) prorſus indigna. Inprimis enim libenter fatetur, accidentia ſolum eſſe entia extrinſeca denominatione. Admittit etiam illa non habere exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia ſubſtãtiæ, ſed per eandem exiſtentiam per quam exiſtunt ſubſtantiæ, & ipſa quoque exiſtere: verum hæc omnia ſunt ita maniſeſtè abſurda, vt nulla egeant impugnatione. De his tamen ſecundo libro nonnulla diſputabimus. *2. Argum.*

Quarta aſſertio. Non ſolum eſt Ens analogum ſecundum proportionem, ad ſubſtantiam & Categorias accidentium abſolutas: verumetiam erit analogum ſecundum proportionẽ ad hęc, & ad accidentia relata, diceturq́ue ſecũdum eſſentiam, & formaliter, tam de accidentibus abſolutis, quam de relatis. Confirmatur aduerſus eos auctores quos proponit Herueus. *4. Aſſertio.*

Primo, hæ attributiones, relatio eſt Ens, actio, & paſſio ſunt entia; nõ ſunt minus eſſentialis, quam ſint hæ aliæ: ſubſtantia eſt *Cerfirmatur aſſer. 1. Argum.*

Ens, & quantitas eſt Ens: ergo Ens dicetur formaliter & ſecundum eſſentiam de his accidentibus,& ex conſequenti erit analogum ſecundum proportionem.

2. Argum. Deinde ſi hæ categoriæ relatorum non eſſent formaliter entia& ſecundum eſſentiam, ergo eſſent formaliter non entia; quia quod non eſt formaliter Ens, eſt formaliter non Ens; vnde fieret vt cum hæ Categoriæ ſint entia rei, vt entia rei eſſent formaliter non entia,quo nihil abſurdius poteſt excogitari. Falluntur autem hi auctores ex eo;quia non diſtinguunt inter prædicari de aliquo extrinſeca denominatione, & eſſe Ens extrinſecè, quæ tamen inter ſe maxime differunt:etenim quamuis vltimæ Categoriæ prædicentur extrinſecè de ſubiectis,ſunt tamen entia intrinſecè, & ſecundum eſſentiam: quemadmodũ quamuis ab actione videndi denominetur paries viſus: extrinſecè actio tamen hæc, Ens eſt ſecundum eſſentiam.

Cap. XXVIII. In quo diſſoluuntur rationes aduerſa.

AD argumenta propoſita ita reſpõdemus.

Ad primum dicimus falſam eſſe aſſumptionem. Ad confirmationẽ vero vt reſpondeamus annotandum erit,accidentia quædam eſſe propria, vt riſibilitas in homine,& alia communia,vt candor,vel atror. Prætereà tam ea quæ ſunt propria, quam ea quæ ſunt communia, ſumi poſſunt,

aut in

aut in concreto, vt candidum, aut in abſtracto, vt candor. Adhæc ſciendum eſt, eo differre res abſolutas à rebus quæ ad aliud referuntur, quod res abſolutæ tantum diffiniuntur per ea quæ ſunt rei intima, ſcilicet, per genus, & differentiam, quæ in eadẽ categoria continentur. Relatæ verò diffiniri debent per aliquod extrinſecum, à quo ſecũdum eſſentiam dependent, ſiue illud fuerit terminus, vt pater diffinitur per filium: ſiue obiectum: vt facultas videndi diffinitur per colores: ſiue ſubiectum, vt ſimitas diffinitur per naſum.

Obſeruandum eſt etiam accidentia ſumi poſſe tribus modis, vt entia ſunt, vt accidentia in communi, & vt alia accidentia priuata, quibus tribus modis neceſſariò ſunt diffiniẽda per ſubiectum, inprimis vt entia ſunt, quia in analogis membra minus præcipua, (vt ſunt accidentia in analogia entis) debẽt per illud quod eſt magis præcipuũ diffiniri: deinde vt accidentia ſunt, quia tota eſſentia & exiſtentia accidentium eſt inhærere ſubiecto, accidentibus enim eſſe eſt ineſſe: & tãdem vt ſunt accidentia priuata, quia in illis differentiæ eſſentiales per quas diffiniri debent, depromi debent à ſubiecto. Attamen quamuis omnia accidentia ſint diffinienda per ſubiectum, diuerſa tamen ratione debẽt diffiniri: nam ſi illa fuerint communia, & ſumantur in abſtracto, non diffinientur per ſubiectum expreſſe, ſed implicitẽ: quemadmodum in diffinitione candoris, quæ eſt, color diſgregans viſum, non continetur ex- *Annot.*

preſſe ſubſtantia, ſed implicite. Si vero diffiniantur in concreto continetur ſubiectum expreſſe in eorum diffinitione: quemadmodum candidum diffinitur, corpus diſgregans viſum, in qua diffinitione contineturexpreſſe corpus quod eſt ſubiectum candoris. At vero ſi illa fuerint propria, ſiue ſumantur in concreto, ſiue in abſtracto, debet ſubiectum expreſſe contineri in eorum diffinitione, hac tamen lege, vt ſi in concreto vſurpentur ſubiectum in eorum diffinitione obtineat locū generis, & verum genus habeat locum differentiæ: quemadmodum ſymū diffinitur, naſus curuus, in qua diffinitione naſus qui eſt ſubiectum, habet locum generis, & curuitas quæ eſt verum genus, habet locum differentiæ. Si verò ſumatur in abſtracto, res è conuerſo ſeſe habet; quia id quod eſt verum genus, habet locum generis: & ſubiectum habet locum differentiæ, vt in hac diffinitione in qua diffinimus ſimitatem eſſe curuitatem naſi, curuitas quę eſt verum genus, habet locum generis, & naſus qui eſt ſubiectū illius, habet locum differentiæ. Collecta ſunt hæc omnia ex Ariſt. 7. *Meta. cap.* 5. Ex his omnia diſſolutæ. Ad primam enim dicimus in diffinitione candoris contineri ſubiectum ſi in abſtracto diffiniatur, ſolum implicite, & contineri expreſſe ſi in cōcreto fuerit diffinitus.

Solutio. 1. confir.

2. Solutio. Ad ſecundam eodem modo ſatisfacimus in diffinitione circuli, vel alterius quantitatis quam diffiniūt Mathematici, cōtineri ſubiectum implicite, quamuis non contineatur explicitè. Atque hæc dicta ſint breuiter de

acci-

accidentium diffinitione, ſi quis tamen cupit vberiorem de illa haurire cognitionem, conſulat Metaphyſicos 7. *lib.* *Metap.* Soncinatem *quaeſt. 6.* *Flandren. quaeſt. 8. art. 1. & 2.* *Iauel.* *Aquar.* & *Sueſſan. quaeſt. 3. eiuſd libri.*

Soncinas. *Flandren.* *Iauel.* *Aquar.* *Sueſſan.* *Solutio 3.*

Ad tertiam confirmationem reſpondemus negandam eſſe propoſitionem: eſt enim latum diſcrimen inter ſynonyma, & analoga, quia in ſynonymis, nullus gradus naturæ communis competit vni ex inferioribus, qui alteri etiam non conueniat; in analogis verò res è contrario ſeſe habet; quia aliquid cõpetit alicui ex inferioribus, quod alteri conuenire nullo modo poteſt: quemadmodum aliquid competit vrinæ vt ſana eſt, quod nõ competit medicamento, & aliquid competit huic, quod non poteſt animali cõuenire. competit enim vrinæ vt eſt ſana, eſſe ſignum ſanitatis, & medicamento eſſe cauſſam, & animali eſſe ſubiectum illius; & ita in analogia entis ad ſubſtantiam, & accidentia, non eſt neceſſe, vt quod competit accidẽti vt eſt Ens, competat quoque ſubſtantiæ, neque vẽ quod competit ſubſtantiæ conueniat accidentibus: nam accidentibus vt entia ſunt cõpetit dependere à ſubſtantia, & ex conſequenti diffiniri per illam, quod nulla ratione poteſt ſubſtantiæ conuenire.

Ad 2. arg. 1. Solutio.

Ad ſecundum reſpondemus in ente poſſe conſiderari & analogiam proportionis, & attributionis, ſi hanc ſecũdam expectemus, Ens non dicitur intrinſece de accidentibus, vt confirmat argumentum; ſi vero primam illam

illam conſideremus, dicetur intrinſece de illis; vnde accidentia erunt entia intrinſeca,& extrinſeca denominatione: diuerſa tamen ratione; quia ea ratione quā Ens eſt analogum ſecundum attributionem, erūt entia extrinſecè; ea tamen ratione qua eſt analogum ſecundum proportionem, erunt entia intrinſecè. Ita huic argumento ſatis fecit Caietanus in libello aureo de nominum analogia cap. 2.

Caietanus

2. Solutio. Præterea reſpondemus legem illam veram eſſe, quando in analogis ſola analogia ſecundum attributionem reperitur, vt eſt analogia ſanitatis, quæ de ſola ſanitate animalis dicitur intrinſecè, de vrina verò, vel medicamentis prædicatur extrinſecè: at quādo cum hac analogia ſimul reperitur analogia ſecundum proportionem, qualis eſt analogia entis, dicimus illam eſſe falſam; in his enim analogis, res diuiſa de omnibus ſuis inferioribus prædicatur formaliter, & ſecundum eſſentiam.

Ad 3. Ad tertium reſpondemus, relationem poſſe ſumi duobus modis: primo, vt tantum refertur ad terminum, exprimiturque illa voce *ad*, qua ratione ſi ſumatur, communis eſt ſecundum analogiam ad relationem rei, & rationis, quia in vtraque reperitur habitudo ad ſuum terminum. Sumitur ſecundo, vt ſignificat habitudinem contractam per eſſe rei ad categoriam relationis, in qua ſolæ relationes rei continentur, i. illæ quæ ex natura rei, & non beneficio intellectus, ad ſuos terminos referuntur. Legat cui libitum fue-

rit

rit hanc d ſt. apud Caiet. 1. *p. quæſt. 28. art* 1. & apud Ferrar 1. *contra Gent. cap. 14.* ſi igitur primo modo ſumatur relatio, nullam indicat habitud nem ad ſubiectum, ſed ad ſolum terminum; quia relatio rationis quæ ſub illa continetur, non refertur ad ſubiectum, cum illi non inhæreat, ſed ad terminũ. Si verò altero modo vſurpetur, indicat habitudinem, & ad terminum, & ad ſubiectum; quia ea ratione qua eſt relatio, refertur ad terminum, ea verò qua eſt rei refertur ad ſubiectum; quemadmodum & alia omnia accidentia rei media inhærentia referuntur ad illud. Ex his ergo ſupereſt ſatisfactum argumento: negandum enim erit relationẽ quæ ſub ente diuiſio in decem Categorias continetur, non referri ab ſubiectum: nam quamuis altera prior non referatur; hæc tamen omnino debet referri. *Caietan. Ferrari en*

Quod ſi quis adhuc vrgeat, & vlterius progrediatur, atque inquirat, num ad præciſè ſumptum, quod vltimo conſtituit, & complet rationem relationis, eámque ſecernit à reliquis Categorijs accidentium, indicet habitudinem ad ſubiectum necne? *Vrget arg.*

Reſpondendum erit etiam hac ratione indicare habitudinem ad illud, quod ex eo colligimus, quia hęc differentia relationis quãtũuis præciſè, & formaliter vſurpetur, ſemper eſt accidens ſecundum eſſentiam: cum enim ſit Ens rei, & non ſit ſubſtantia, erit neceſſario accidens; & ita denotabit habitudinem non tantum ad terminum, verum etiam ad ſubiectum. *Solutio.*

Digitized by Google

Dubitatio tũ accidentia ſint ſimpliciter & abſolute entia.

Percontabitur tamen aliquis ſintne accidentia ſimpliciter & abſolutè entia necne? Reſpondemus accidentia formaliter, & ſecundum eſſentiam, eſſe entia, non tamen eſſe ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundum quid. Primum ita cõfirmo. Hæ attributiones, quãtitas eſt Ens, & qualitas eſt Ens, ſunt attributi eſſentialis, cum non accidentariæ, iam ergó Ens formaliter, & ſecundum eſſentiam dicetur de accidentibus. Alteram partem ſuadeo auctoritate Ariſt. qui in innumeris propemodum locis profitetur, ſolam ſubſtãtiam eſſe Ens ſimpliciter, & abſolutè, accidẽtia verò eſſe entia ſecundum quid, ita docet *7. Metaph. cap. 1. & cap. 4. & 8. cap. 1. & 11. cap. 3.* & vberius multo duodecimo cap. 1. vbi ita loquitur. *Præterea ſi omnino & abſolute loquendum ſit cætera non ſunt, ſed qualitates atque motus, quemadmodum id quod eſt non album, & quod eſt non rectum.* Id ipſumque hoc argumento in eodem loco cõfirmat. Quemadmodum ſe habent negationes & priuationes ad entitatem, ita quoque & accidentia, ſed negationes & priuationes nõ ſunt entia ſimpliciter, ſed ſecũdum quid, ex eo ſcilicet, quia referũtur ad aliquod ſubiectũ, ergo & accidentia erunt etiam ſecundum quid, quia referũtur ad ſubſtãtiam, quæ eſt Ens ſimpliciter, & abſolute. Quare quemadmodũ Ens formaliter, & ſecundũ eſſentiã dicitur de Deo, & creaturis, ſimpliciter vero de ſolo Deo prædicatur, ita quoque ſecundũ eſſentiã dicetur de ſubſtãtia, & accidentibus, ſimpliciter vero & abſolutè, de ſola ſubſtantia efferetur,

Ariſt.

Cap.

Cap. XXIX. An in Ente ſit vnus aliquis conceptus ad ſua inferiora.

QVA potuimus dexteritate, ſimul & perſpicuitate, in capitibus ſuperioribus; ea omnia expoſuimus, quę ad analogiam entis intelligendam cognouimus eſſe neceſſaria, quibus luculēter ſatis explicatis, conſequens eſt, vt ad diſputationem de conceptu entis, difficilem quidem, & in denſiſsimis tenebris deliteſcentem, orationem conuertamus; auſpicabimur tamen diſputationem ab hac quæſtione, in qua rogamus num in ente ſit vnus aliquis conceptus, ad ea inferiora quæ ſub lateſsimo ſuo ambitu continentur: vt tamen tota ſtructura, quibuſdam fundamentis firmiſsimè innitatur quædam priori loco præſabimur, ſine quibus illa cohærere nulla ratione poteſt.

Annotandum eſt igitur conceptum eſſe duplicem, formalem & obiectiuum. Formalis eſt ſimilitudo ſecundum actum rei intellectæ. In qua diffinitione ſimilitudo obtinet locum generis, reliquæ verò particulæ locū differentiæ. Dicitur inprimis ſimilitudo, id eſt imago quædam, exemplar, vel idea, eſt enim omnis conceptus ſimilitudo, non tamen omnis ſimilitudo eſt conceptus, quemadmodum effigies D. Thom. Aquinatis in tabula aliqua depicta, ſimilitudo eſt ipſius, at non vocatur conceptus. Dicitur deinde ſecundū actum,

Annot. Duplex eſt ceptus formalis & obiectiuus.

Quid conceptus formalis.

actum, per quam particulam ſeparatur ab ſpeciebus intellectilibus, inherentibus intellectui patibili, nam quamuis ſint illæ ſimilitudines rerum, non ſunt tamen ſimilitudines ſecundum actum, ſed ſecundum habitum; vel non ſunt ſimilitudines in actu ſecũdo, ſed in actu primo, conceptus verò ſimilitudo eſt in actu ſecũdo. Tandem dicitur rei intellectæ, per quam particulam ſecernitur ab alijs cognitionibus quæ in ſenſibus reperiuntur, quamuis enim illæ ſint ſimilitudines rerum, non ſunt tamen conceptus, quia non ſunt rerum quæ intelliguntur, ſed quæ ſentiuntur. Nuncupatur autem hic conceptus formalis, ob alteram ex his duabus rationibus, vel ob vtramque potius. Prima, quia eſt forma menti inhærens, tanquam accidens in ſubiecto. Secunda, quia repræſentat rem intellectam, tanquam illius exemplar, & idea: at exemplar ſub forma contineri, teſtatur Ariſt. *5. Metaph. cap. 2. & 2. Phyſi. cap. 3.*

Quid conceptus obiectiuus.

Conceptus vero obiectiuus, eſt res quæ intelligitur per conceptũ formalem, vt ſunt cœlum, elementa, & quæ ex illis conflantur; omnia enim illa medio aliquo conceptu formali ab intellectu cognoſcuntur. Diximus autem conſulto quæ intelliguntur, quia res duobus modis ſumi poſſunt, vno modo vt exiſtunt à parte rei, & altero iuxta ſua attributa eſſentialia. Res primo modo non percipiuntur ab intellectu, quia vt exiſtant egẽt multis accidentibus, quæ à ſolo ſenſu percipiuntur. Secundo vero modo cognoſcuntur ab in-

ab intellectu; eſt enim obiectum intellectus, quodquid eſt rei materialis; vnde nihil aliud erit conceptus obiectiuus, quam res ipſæ iuxta ſua attributa eſſentialia cognitę ab intellectu.

Præterea conceptus formalis quidam eſt ſimplex, & alius coniunctus. Simplex vocatur ille qui vnam rem tantum ſignificat, & exprimitur vna voce. Coniunctus vero dicitur qui multa ſignificat, & qui multis vocibus declaratur; cum enim voces ſint ſigna conceptuum, vt tradit Ariſt. in præfatione lib. de Interpretatione, ex vocibus tanquam ex ſignis deuenire debemus in cognitionem conceptuũ, & ita illos vocabimus conceptus ſimplices, qui vnica voce ſimplici exprimuntur, & illos coniunctos, qui multis vocibus declarantur. *Duplex conceptus formalis, ſimplex & coniunctus.*

Deinde conceptus formalis duplex eſt; vltimatus & non vltimatus, vel vt alijs verbis eandem rem cum alijs proponamus, quidam eſt conceptus nominis, & alius rei. Conceptus non vltimatus vel nominis eſt ille, qui refert nobis nominis ſignificationē, & etymologiam, qualis eſt conceptus ille Philoſophiæ, quo eam diffinimus, eſſe amorem ſapientiæ: eſt enim hæc diffinitio ex nominis etymologia petita. Vltimatus verò, eſt ille qui res ipſas ſignificatas repræſentat, qualis eſt conceptus ille quo eandem Philoſophiam diffinimus eſſe cognitionem rerũ, humanarum, & diuinarum. Annotandum eſt etiam conceptum formalem quendam eſſe adæquatum, & alium in adæquatum. Adæ- *Conceptus quidam eſt vltimatus & alius nõ vltimatus.*

Ens, & quantitas eſt Ens: ergo Ens dicetur formaliter & ſecundum eſſentiam de his accidentibus, & ex conſequenti erit analogum ſecundum proportionem.

2. Argum. Deinde ſi hæ categoriæ relatorum non eſſent formaliter entia & ſecundum eſſentiam, ergo eſſent formaliter non entia; quia quod non eſt formaliter Ens, eſt formaliter non Ens; vnde fieret vt cum hæ Categoriæ ſint entia rei, vt entia rei eſſent formaliter non entia, quo nihil abſurdius poteſt excogitari. Falluntur autem hi auctores ex eo; quia non diſtinguunt inter prædicari de aliquo extrinſeca denominatione, & eſſe Ens extrinſecè, quæ tamen inter ſe maxime differunt: etenim quamuis vltimæ Categoriæ prædicentur extrinſecè de ſubiectis, ſunt tamen entia intrinſecè, & ſecundum eſſentiam: quemadmodũ quamuis ab actione videndi denominetur paries viſus: extrinſecè actio tamen hæc, Ens eſt ſecundum eſſentiam.

Cap. XXVIII. In quo diſſoluuntur rationes aduerſæ.

AD argumenta propoſita ita reſpõdemus.

Ad primum dicimus falſam eſſe aſſumptionem. Ad confirmationẽ vero vt reſpondeamus annotandum erit, accidentia quædam eſſe propria, vt riſibilitas in homine, & alia communia, vt candor, vel ator. Præterea tam ea quæ ſunt propria, quam ea quæ ſunt communia, ſumi poſſunt,

aut in

aut in concreto, vt candidum, aut in abſtracto, vt candor. Adhæc ſciendum eſt, eo differre res abſolutas à rebus quæ ad aliud referuntur, quod res abſolutæ tantum diffiniūtur per ea quæ ſunt rei intima, ſcilicet, per genus, & differentiam, quæ in eadē categoria continentur. Relatæ verò diffiniri debent per aliquod extrinſecum, à quo ſecūdum eſſentiam dependent, ſiue illud fuerit terminus, vt pater diffinitur per filium: ſiue obiectum: vt facultas videndi diffinitur per colores: ſiue ſubiectum, vt ſimitas diffinitur per naſum.

Obſeruandum eſt etiam accidentia ſumi poſſe tribus modis, vt entia ſunt, vt accidentia in communi, & vt alia accidentia priuata, quibus tribus modis neceſſariò ſunt diffiniēda per ſubiectum, inprimis vt entia ſunt, quia in analogis membra minus præcipua, (vt ſunt accidentia in analogia entis) debēt per illud quod eſt magis præcipuū diffiniri: deinde vt accidentia ſunt, quia tota eſſentia & exiſtentia accidentium eſt inhærere ſubiecto, accidentibus enim eſſe eſt ineſſe: & tādem vt ſunt accidentia priuata, quia in illis differentiæ eſſentiales per quas diffiniri debent, depromi debent à ſubiecto. Attamen quamuis omnia accidentia ſint diffinienda per ſubiectum, diuerſa tamen ratione debēt diffiniri: nam ſi illa fuerint communia, & ſumantur in abſtracto, non diffinientur per ſubiectum expreſſe, ſed implicitè: quemadmodum in diffinitione candoris, quæ eſt, color diſgregans viſum, non continetur ex- *Annot.*

preſſe ſubſtantia, ſed implicite. Si vero diffiniantur in concreto continetur ſubiectum expreſſe in eorum diffinitione; quemadmodum candidum diffinitur, corpus diſgregans viſum, in qua diffinitione continetur expreſſe corpus quod eſt ſubiectum candoris. At vero ſi illa fuerint propria, ſiue ſumantur in concreto, ſiue in abſtracto, debet ſubiectum expreſſe contineri in eorum diffinitione, hac tamen lege, vt ſi in concreto vſurpentur ſubiectum in eorum diffinitione obtineat locũ generis, & verum genus habeat locum differentiæ: quemadmodum ſymũ diffinitur, naſus curuus, in qua diffinitione naſus qui eſt ſubiectum, habet locum generis, & curuitas quæ eſt verum genus, habet locum differentiæ. Si verò ſumatur in abſtracto, res è conuerſo ſeſe habet; quia id quod eſt verum genus, habet locum generis; & ſubiectum habet locum differentiæ, vt in hac diffinitione in qua diffinimus ſimitatem eſſe curuitatem naſi, curuitas quę eſt verum genus, habet locum generis, & naſus qui eſt ſubiectũ illius, habet locum differentiæ. Collecta ſunt hæc omnia ex Ariſt. 7. *Meta. cap.* 5. Ex his omnia diſſolutæ. Ad primam enim dicimus in diffinitione candoris contineri ſubiectum ſi in abſtracto diffiniatur, ſolum implicite, & contineri expreſſe ſi in cõcreto fuerit diffinitus.

Solutio. 1. confir.

2. Solutio.

Ad ſecundam eodem modo ſatisfacimus in diffinitione circuli, vel alterius quantitatis quam diffiniũt Mathematici, cõtineri ſubiectum implicite, quamuis non contineatur explicitè. Atque hæc dicta ſint breuiter de

acci-

accidentium diffinitione, ſi quis tamen cupit vberiorem de illa haurire cognitionem, conſulat Metaphyſicos *7. lib. Metap.* Soncinatem *quaeſt. 6. Flandren. quaeſt. 8. art. 1. & 2. Iauel. Aquar. & Sueſſan. quaeſt. 3. eiuſd. libri.* *Soncinas. Flandren. Iauel. Aquar. Sueſſan.*

Solutio 3. Ad tertiam confirmationem reſpondemus negandam eſſe propoſitionem: eſt enim latum diſcrimen inter ſynonyma, & analoga, quia in ſynonymis, nullus gradus naturæ communis competit vni ex inferioribus, qui alteri etiam non conueniat; in analogis verò res è contrario ſeſe habet; quia aliquid cõpetit alicui ex inferioribus, quod alteri conuenire nullo modo poteſt: quemadmodum aliquid competit vrinæ vt ſana eſt, quod nõ competit medicamento, & aliquid competit huic, quod non poteſt animali cõuenire. competit enim vrinæ vt eſt ſana, eſſe ſignum ſanitatis, & medicamento eſſe cauſſam, & animali eſſe ſubiectum illius; & ita in analogia entis ad ſubſtantiam, & accidentia, non eſt neceſſe, vt quod competit accidẽti vt eſt ens, competat quoque ſubſtantiæ, neque vt quod competit ſubſtantiæ conueniat accidentibus: nam accidentibus vt entia ſunt cõpetit dependere à ſubſtantia, & ex conſequenti diffiniri per illam, quod nulla ratione poteſt ſubſtantiæ conuenire.

Ad 2. arg. 1. Solutio. Ad ſecundum reſpondemus in ente poſſe conſiderari & analogiam proportionis, & attributionis, ſi hanc ſecũdam expectemus, Ens non dicitur intrinſece de accidentibus, vt confirmat argumentum; ſi vero primam

illam conſideremus, dicetur intrinſece de illis; vnde accidentia erunt entia intrinſeca, & extrinſeca denominatione: diuerſa tamen ratione; quia ea ratione qua Ens eſt analogum ſecundum attributionem, erũt entia extrinſecè; ea tamen ratione qua eſt analogum ſecundum proportionem, erunt entia intrinſecè. Ita huic argumento ſatis fecit Caietanus in libello aureo de nominum analogia cap. 2.

Caietanus

2. Solutio. Præterea reſpondemus legem illam veram eſſe, quando in analogis ſola analogia ſecundum attributionem reperitur, vt eſt analogia ſanitatis, quæ de ſola ſanitate animalis dicitur intrinſecè, de vrina verò, vel medicamentis prædicatur extrinſecè: at quã do cum hac analogia ſimul reperitur analogia ſecundum proportionem, qualis eſt analogia entis, dicimus illam eſſe falſam: in his enim analogis, res diuiſa de omnibus ſuis inferioribus prædicatur formaliter, & ſecundum eſſentiam.

Ad 3. Ad tertium reſpondemus, relationem poſſe ſumi duobus modis: primo, vt tantum refertur ad terminum, exprimiturque illa voce *ad*, qua ratione ſi ſumatur, communis eſt ſecundum analogiam ad relationem rei, & rationis, quia in vtraque reperitur habitudo ad ſuum terminum. Sumitur ſecundo, vt ſignificat habitudinem contractam per eſſe rei ad categoriam relationis, in qua ſolæ relationes rei continentur, i. illæ quæ ex natura rei, & non beneficio intellectus, ad ſuos terminos referuntur. Legat cui libitum fue-

rit hanc d ſt. apud Caiet. 1. *p. quæſt. 28. art* 1. & apud Ferrar 1. *contra Gent. cap.* 14. ſi igitur primo modo ſumatur relatio, nullam indicat habitudinem ad ſubiectum, ſed ad ſolum terminum; quia relatio rationis quæ ſub illa continetur, non refertur ad ſubiectum, cum illi non inhæreat, ſed ad terminũ. Si verò altero modo vſurpetur, indicat habitudinem, & ad terminum, & ad ſubiectum; quia ea ratione qua eſt relatio, refertur ad terminum, ea verò qua eſt rei refertur ad ſubiectum; quemadmodum & alia omnia accidentia rei media inhærentia referuntur ad illud. Ex his ergo ſupereſt ſatisfactum argumento: negandum enim erit relationẽ quæ ſub ente diuiſio in decem Categorias continetur, non referri ab ſubiectum: nam quamuis altera prior non referatur; hæc tamen omnino debet referri. *Caietan. Ferrari* *en*

Quod ſi quis adhuc vrgeat, & vlterius progrediatur, atque inquirat, num ad præciſè ſumptum, quod vltimo conſtituit, & complet rationem relationis, eámque ſecernit à reliquis Categorijs accidentium, indicet habitudinem ad ſubiectum necne? *Vrget arg.*

Reſpondendum erit etiam hac ratione indicare habitudinem ad illud, quod ex eo colligimus, quia hęc differentia relationis quãtũuis præciſè, & formaliter vſurpetur, ſemper eſt accidens ſecundum eſſentiam: cum enim ſit Ens rei, & non ſit ſubſtantia, erit neceſſario accidens; & ita denotabit habitudinem non tantum ad terminum, verum etiam ad ſubiectum. *Solutio.*

Percon-

Dubitatio an accidentia ſint ſimpliciter & abſolute entia.

Percontabitur tamen aliquis ſintne accidentia ſimpliciter & abſolutè entia necne? Reſpondemus accidentia formaliter, & ſecundum eſſentiam, eſſe entia, non tamen eſſe ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundum quid. Primum ita cõfirmo. Hæ attributiones, quãtitas eſt Ens, & qualitas eſt Ens, ſunt attributi eſſentialis, cum non accidentariæ, iam ergó Ens formaliter, & ſecundum eſſentiam dicetur de accidentibus. Alteram partem ſuadeo auctoritate Ariſt. qui in innumeris propemodum locis profitetur, ſolam ſubſtãtiam eſſe Ens ſimpliciter, & abſolutè, accidétia verò eſſe entia ſecundum quid, ita docet 7. *Metaph. cap.* 1. & *cap.* 4. & 8. *cap.* 1. & 11. *cap.* 3. & vberius multo duodecimo cap. 1. vbi ita loquitur. *Præterea ſi omnino & abſolute loquendum ſit cætera non ſunt, ſed qualitates atque motus, quemadmodum id quod eſt non album, & quod eſt non rectum.* Id ipſumque hoc argumento in eodem loco cõfirmat. Quemadmodum ſe habent negationes & priuationes ad entitatem, ita quoque & accidentia, ſed negationes & priuationes nõ ſunt entia ſimpliciter, ſed ſecũdum quid, ex eo ſcilicet, quia referũtur ad aliquod ſubiectũ, ergo & accidentia erunt etiam ſecundum quid, quia referũtur ad ſubſtãtiam, quæ eſt Ens ſimpliciter, & abſolute. Quare quemadmodũ Ens formaliter, & ſecundũ eſſentiã dicitur de Deo, & creaturis, ſimpliciter vero de ſolo Deo prædicatur, ita quoque ſecundũ eſſentiã dicetur de ſubſtãtia, & accidentibus, ſimpliciter vero & abſolutè, de ſola ſubſtantia efferetur,

Ariſt.

Cap.

Cap. XXIX. An in Ente ſit vnus aliquis conceptus ad ſua inferiora.

QVA potuimus dexteritate, ſimul & perſpicuitate, in capitibus ſuperioribus, ea omnia expoſuimus, quę ad analogiam entis intelligendam cognouimus eſſe neceſſaria, quibus luculẽter ſatis explicatis, conſequens eſt, vt ad diſputationem de conceptu entis, difficilem quidem, & in denſiſsimis tenebris delitеſcentem, orationem conuertamus: auſpicabimur tamen diſputationem ab hac quæſtione, in qua rogamus num in ente ſit vnus aliquis conceptus, ad ea inferiora quæ ſub lætiſsimo ſuo ambitu continentur: vt tamen tota ſtructura, quibuſdam fundamentis firmiſsimè innitatur quædam priori loco præſabimur, ſine quibus illa cohærere nulla ratione poteſt.

Annotandum eſt igitur conceptum eſſe duplicem, formalem & obiectiuum. Formalis eſt ſimilitudo ſecundum actum rei intellectæ. In qua diffinitione ſimilitudo obtinet locum generis, reliquæ verò particulæ locũ differentiæ. Dicitur inprimis ſimilitudo, id eſt imago quædam, exemplar, vel idea, eſt enim omnis conceptus ſimilitudo, non tamen omnis ſimilitudo eſt conceptus, quemadmodum effigies D. Thom. Aquinatis in tabula aliqua depicta, ſimilitudo eſt ipſius, at non vocatur conceptus. Dicitur deinde ſecundũ actum,

Annot. Duplex cõceptus formalis & obiectiuus.

Quid conceptus formalis.

ab intellectu; eſt enim obiectum intellectus, quod quid eſt rei materialis; vnde nihil aliud erit conceptus obiectiuus, quam res ipſæ iuxta ſua attributa eſſentialia cognitæ ab intellectu.

Præterea conceptus formalis quidam eſt ſimplex, & alius coniunctus. Simplex vocatur ille qui vnam rem tantum ſignificat, & exprimitur vna voce. Coniunctus vero dicitur qui multa ſignificat, & qui multis vocibus declaratur; cum enim voces ſint ſigna conceptuum, vt tradit Ariſt. in præfatione lib. de Interpretatione, ex vocibus tanquam ex ſignis deuenire debemus in cognitionem conceptuũ, & ita illos vocabimus conceptus ſimplices, qui vnica voce ſimplici exprimuntur, & illos coniunctos, qui multis vocibus declarantur. *Duplex conceptus formalis, ſimplex & coniunctus.*

Deinde conceptus formalis duplex eſt; vltimatus & non vltimatus, vel vt alijs verbis eandem rem cum alijs proponamus, quidam eſt conceptus nominis, & alius rei. Conceptus non vltimatus vel nominis eſt ille, qui refert nobis nominis ſignificationẽ, & etymologiam, qualis eſt conceptus ille Philoſophiæ, quo eam diffinimus, eſſe amorem ſapientiæ: eſt enim hæc diffinitio ex nominis etymologia petita. Vltimatus verò, eſt ille qui res ipſas ſignificatas repræſentat, qualis eſt conceptus ille quo eandem Philoſophiam diffinimus eſſe cognitionem rerũ, humanarum, & diuinarum. Annotandum eſt etiam conceptum formalem quendam eſſe adæquatum, & alium in adæquatum. Adæ- *Conceptus quidam eſt vltimatus & alius nõ vltimatus.*

quatus dicitur qui rem totam repræſentat. Inadæquatus vero partem aliquam repræſentandam prætermittit. Ad hæc, adæquatus, quidam eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ, & alius ex parte repræſentationis. Prior ille, ex eo dicitur adæquatus, quia nihil continetur ſub obiecto, quod illo conceptu non repræſentetur; quemadmodum conceptus trianguli qui eſt in mente alicuius hominis imperiti, eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ, quia nihil continetur ſub triangulo, quod illo conceptu non repræſentetur. Adæquatus verò ex parte repræſentationis eſt ille, qui non tantum repræſentat omnia quæ ſub obiecto repræſentato continentur; Verumetiam rem ipſam refert perſpicue, & diſtinctè, iuxta omnia attributa, à prima potentia, vſque ad vltimum actum, ita vt in re nihil ſit quod poſsit repræſentari, quod eo conceptu accurate nō repræſentetur, quemadmodum in eodem exemplo, conceptus trianguli in mente hominis imperiti non erit adæquatus ex parte repræſētationis, cum ignoret cauſſam, & proprietates, quę ab illius natura deriuantur; at in homine erudito, & qui probe tenuerit Mathematicas artes, erit hic conceptus adęquatus; quia ille, & rationem ob quam triangulum habet tres angulos, & proprietates quæ ab illo dimanant, optimè agnoſcit.

Quidam eſt conceptus adæquatus, & alius inadæquatus.

His animaduerſis Aureolus, vt auctor eſt Capreolus in *1. diſt. 2. q. 1.* exiſtimat Ens nullum habere communem conceptum, neque obiectiuum, neque formalem, ad ſubſtantiā, & acci-

& accidentia, ad Deum & creaturas; ſed docet, illud confuſè, & implicitè omnes res ſignificare, expreſſè verò nullam. Quam opinionem his argumentis confirmat.

Primum eſt. Ratio entis eſt eadem omninò, & ſecundum rem, & ſecundum rationē, cum rationibus rerum omnium, ergo Ens nō ſignificabit vnam aliquam rationem omnibus entibus communem. Antecedens eſt manifeſtum; quia ſumpta quauis ratione alicuius rei etiam vltima, quæ illam in ſuo eſſe conſtituit, & ſeparat ab alijs, illa non eſt nihil, ergo erit Ens. Confirmatur antecedens, quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe; ſed ſi Ens haberet vnum aliquem conceptum communē rebus omnibus, illæ eſſent eędem huic tertio cōceptui, ergo eſſent quoque eadem inter ſe: hoc autem eſt abſurdum, ergo in ente non erit communis aliquis conceptus. *1. Argum.*

Secundum. Quæ ſunt primo diuerſa in nullo conceptu communi poſſunt conuenire: ſed Deus, & creaturæ, ſubſtantia, & accidentia, ſunt primo diuerſa, ergo non poterunt in aliquo conceptu communi conuenire, & ita cum conueniant in ente, Ens non habebit communem aliquem conceptum. *2. Argum.*

Tertium. Si in ente eſſet aliquis communis conceptus, aut ille eſſet relatus, aut abſolutus; ſed neque poteſt eſſe relatus; quia ita non conueniret rebus abſolutis, neque abſolutus; quia nō conueniret entibus relatis, ergo in ente non erit cōmunis aliquis conceptus. Multa alia argumenta tradit Capreo- *3. Argum.*

lus in primo diſt. 2 q. 1. contra primam aſſertionem, quæ poterit conſulere cui integrum fuerit.

Contraria opinio veri- or. Verum huius viri ſententia ita eſt abſurda, & veritati aduerſa, vt præter ipſum nullum alium alicuius momenti ſectatorem habuerit: vnde conſtituendum erit Ens obtinere vnum aliquem conceptum ad ſubſtantiam, & accidentia, atque ad Deum & creaturas. Cæterũ vt huius rei veritas quã profitemur, magis elucecat, ſit prima aſſertio.

1. Aſſertio. In ente conſtitui debet vnus aliquis conceptus obiectiuus, ad omnia quæ ſub eo cõtinentur. Confirmatur his duabus rationibus, prima eſt.

1. Ratio. Subiectum cuiuslibet ſcientiæ obtinere debet communem aliquem conceptum, & vnam rationem ad ſua inferiora; ſed Ens eſt obiectum primæ Philoſophiæ, ergo obtinebit vnum conceptum, & communem rationem. Aſſumptio eſt manifeſta. Confirmatur propoſitio. Illud quod diffinitur obtinere debet vnum conceptum, & communem rationem; quia diffinitio quæ eſt oratio explicans rei naturã, eſt vna, vt auctor eſt Ariſt. *1. de Interpre. cap. 4.* ſed illud quod diffinitur in quauis ſcientia eſt ipſius ſubiectum, *Ariſt.* de quo etiam præcipit Ariſto. *1. libr. P[illegible] analy cap. 1* prænoſcendum eſſe [illegible] go in qua[illegible] ſcientia ſubi[illegible]

2. R[illegible]

prietates, rogo quid intelligat nomine entis, vt Ens eſt, num ſubſtantiam, vel accidentia, vel communem aliquam illis duobus rationem, atque conceptum. Primum dici nulla ratione poteſt, quia nulla proprietas poteſt pluribus ſubiectis primò, & ex æquo conuenire, quare cum ſubſtantia, & accidentia ſint ſubiecta diſtincta, non poterũt ipſis hæ proprietates entis primo conuenire. Secundum igitur erit verum; vnde Ens obtinebit communem aliquem conceptum, & rationem ad ſua inferiora.

Secunda aſſertio. Conceptus obiectiuus entis qui eſt communis ad ens rei, & rationis, neque eſt rei, neque rationis, ſed abſtrahit ab vtroque. Hanc aſſertionem profitemur cum Soncinate 4. *Meta. q. 6.* quam eſſe veram his duobus argumentis oſtendemus, primum eſt. *2. Aſſertio.* *Soncinat.*

Ens rationis, & Ens rei, non poſſunt in aliquo ente rei ſecundum eſſentiam conuenire; quia alioquin fieret, vt Ens rei ſecundũ eſſentiam prædicaretur de ente rationis; ſed Ens rei, & rationis conueniunt in conceptu obiectiuo entis; ergo conceptus obiectiuus entis neque erit Ens rei, neque rationis. *1. Argum.*

Secundum eſt. Magis conueniunt inter ſe [illegible] & a[illegible] quam Ens rei, & ra[illegible] [illegible]ccident a ſolũcon[illegible] [illegible]ctiuo rei: ergo Ens [illegible]nt in conceptu ob[illegible] *2. Argum.*

[illegible] tamen, hanc aſſer[illegible] [illegible]ſe de conceptu ob[illegible] *Annot.*

iectiuo

iectiuo entis, imperfecto, & inadæquato, de eo ſcilicet, qui repræſentatur per conceptũ formalem inadæquatum; nam ſi loquamur de conceptu obiectiuo perfecto, & adæquato, ille non eſt abſtractus ab ente rei, & rationis; ſed includit intrinſece illa duo, ea ratione qua retinent ſimul ſud nem in ente, vt inferius vberius oſtendemus.

3. Aſſertio Tertia aſſertio Conceptus obiectiuus entis, ea ratione qua ea communis ad Deum, & creaturas, eſt Ens rei. Confirmatur.

Argumen. Ille conceptus qui ſecundum eſſentiam prædicatur de entibus rei, eſt Ens rei; ſed cõceptus obiectiuus entis qui prædicatur de Deo, & creaturis, prædicatur de entibus vt eſt perſpicuum, ergo erit Ens rei.

Dubitatio. Quod ſiquis percontetur, ſitne ille finitus vel infinitus? *Solutio.* Reſpondendum erit eodem modo, quo reſpondimus in ſuperiori aſſertione de cóceptu communi ad Ens rei, & rationis. Conceptum obiectiuum imperfectũ, & inadæquatum, neque eſſe finitum, neque, infinitum; ſed abſtrahere ab vtroque. Conceptum verò perfectum, & adæquatum, includere neceſſario vtrumque, tam finitum, quam infinitum, ea ſcilicet ratione, qua aſſimilantur, & habet proportionem in ente.

4. Aſſertio Quarta aſſertio. In ente conſtitui debet præter conceptum obiectiuum vnus aliquis conceptus formalis ad omnia entia, vt ad Deum & creaturas, ad ſubſtantiam, accidentia. Confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primum eſt. Omnia ſimilia ea ratione qua ſunt ſimilia repræſentari poterunt per

vnum

vnum conceptum formalem, qui eſt naturalis ſimilitudo earum rerum quas repræſentat; ſed ſubſtantia & accidētia Deus, & creaturæ aſsimilantur in ente, ergo repræſentari poterunt per eundem conceptum formalem.

Secundum argumentum. Omnis ſcientia efformare poteſt rationem aliquam, & conceptum formalem ſui obiecti, ſed Ens eſt obiectum primæ Philoſophiæ, ergo illud obtinebit conceptum aliquem formalem. *2. Argum.*

Præterea conceptus formalis eſt ſimilitudo, quam intellectus intra ſe efformat de re intellecta; ſed de ente poſſumus efformare aliquam ſimilitudiem, vt ſi efformemus illud eſſe Ens, quod habet eſſe, ergo. *3. Argum.*

Vltimo vbi eſt conceptus obiectiuus, debet etiam eſſe conceptus formalis, quia conceptus obiectiuus dicitur ille qui repræſentatur per conceptum formalem; ſed confirmatum eſt in ente dari conceptum obiectiuum; ergo dari quoque debet conceptus formalis. *4. Argum.*

Quinta aſſertio. Hic conceptus formalis entis eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ: eſt tamen inadæquatus ex parte repræſentationis. Primam partem ita oſtendo. Ille conceptus eſt adæquatus, qui omnia repræſentat, quæ ſub obiecto ſuo repræſentato continentur; ſed conceptus formalis repræſentat omnia quæ ſub ente continentur ſcilicet, Deum, & creaturas, ſubſtantiam, & accidentia; ergo erit ille adæquatus ex parte rei repræſentatæ. Secundam vero partem *5. Aſſertio.* *Confirmatur prima part.*

Cōfirmatio ſecunda. hac ratione confirmo. Ille conceptus eſt inadæquatus ex parte repręſentationis, qui ita repræſentat inferiora alicuius ſuperioris, vt ea ratione qua repræſentantur per illum conceptum, aliquid conueniat vni quod non conueniat alteri: ſed conceptus entis ita repræſentat ſubſtantiam, & accidentia, vt aliquid conueniat ſubſtātiæ, ea ratione qua eſt Ens, ſcilicet eſſe per ſe, quod non conuenit accidentibus: & aliquid conueniat accidentibus, ſcilicet eſſe in alio, quod non conuenit ſubſtantiæ: ergo conceptus entis erit inadæquatus ex parte repræſentationis.

Cap. XXX. In quo diſſoluuntur rationes Aureoli.

Ad 1. arg. AVreoli opinione confutata, argumentis ab eo obiectis ita ſatisfacimus. ad primum reſpond. Ens non eſſe idem ſecundum rem & rationem cum rebus omnibus, cum alia ratio ſit hominis vt homo, & alia hominis vt eſt Ens, & alia ratio ſit vnius, veri & boni, & alia entis. *Obiectio.* Quod ſi quis dicat, ſi ea quæ ſub ente continētur obtinēt aliquam rationē omnino diuerſam, ergo vel illa eſſet Ens, vel non Ens, ſecundum dici non poteſt; quia ita illa eſſet nihil. primum ergo erit verum. ergo ſi hæc ratio fuerit Ens, nihil poterit ab *Solutio.* ente ratione diſtingui. Reſp. hanc rationem eſſe Ens, tamen illa non ſumitur ſub ratione entis, ſed ſub alia ratione contractiori & magis limitata, quemadmodum ratio boni

quæ

quæ eſt eſſe appetibile, per quam ſeparatur ratione ab ente, eſt Ens, non tamen ſumitur ſub ratione entis, ſed ſub alia ratione cõtractiori, quare negandum erit, ſequi omnia eſſe eadem inter ſe, ad hoc enim vt quæ ſunt eadem vni tertio ſint quoq; eadem inter ſe, debent eſſe eadem vni tertio, & ſecundum rem, & ſecundum rationem, vt author eſt D. Tho. 1. *p. q. 28. art. 3. ad 1.* *D. Thom.*

Ad 2. respond. ea quæ ſunt primo diuerſa non poſſe in communi aliquo conceptu ſynonymo conuenire poſſe, tamen in communi analogo, & hac ratione ſubſtantia, & accidentia conueniunt in conceptu analogo entis. *Ad 2.*

Ad tertium reſpond. conceptum formalem entis (de hoc enim loquimur, quia de obiectiuo ex his quæ de formali explicabimus quid ſit ſentiendum, erit ſatis exploratum) ſumi poſſe duobus modis, primo vt res quædã eſt, & qualitas intellectui inhærens; ſecundo vt refert ſuum obiectũ intellectui. Si primo modo vſurpetur, nulli eſſe dubium illum eſſe abſolutum; quia cum ſit qualitas, abſolutus proculdubio erit. Si vero altero modo ſumatur, controuerſia eſt inter eximios viros, ſitne ille relatus vel abſolutus; etenim Capreolus in 1. *diſt. 1. q. 2. & Soncinas 4. Metaphy. q. 1. ad* 3. exiſtimant hunc conceptum eſſe omnino abſolutum, neque vllum abſurdum eſſe putant, vt illud quod eſt abſolutum diuidi poſſit in relatum, & abſolutum, in his rebus communiſſimis, quæ propter latepatentem ſignificationem, ſuo *Ad 3.* *Opinio. Capreoli & Soncin.*

L 5 ambitu

ambitu omnia complectútur. Cæterum hæc ſolutio nullius eſt ponderis.

Reijcitur ſuperior opinio. *1. Argum.* Primo, quia ſequeretur eandem rem ſecundum eſſentiam eſſe relatam, & abſolutã, vt paternitatem verbi gratia, aut quamlibet aliam relationẽ; quia res ſignificata per hunc conceptũ formalem eſt abſoluta, quæ ſecundum eſſentiam prædicatur de paternitate, cum ergo paternitas ſit quoque ſecundum eſſentiam quippiam relatum, eadẽ res ſecundum eſſentiam eſſet relata, & abſoluta.

2. Argum. Deinde in optima diuiſione res diuiſa nõ debet contineri ſub membris diuidentibus, vt perſcribunt leges diuiſionis, ſed ſi conceptus entis eſſent abſolutus, contineretur res diuiſa ſub membris diuidentibus, ergo non poterit conceptus entis eſſe abſolutus. Confirmatur aſſumptio. Membra quæ diuidunt Ens ſunt relatum & abſolutum, ergo ſi conceptus entis eſt abſolutus, res diuiſa continetur ſub membris diuidentibus. *Solu. Capreoli.* Huic tamẽ argumento reſpondet Capreolus falſam eſſe propoſitionem; quia vniuerſum eſt res diuiſa in quinque voces prædicabiles, quod tamen ſub earum prima eſt contentum, ſcilicet ſub genere; eſt enim illud verum genus ad quinque voces, quemadmodum plerique Philoſophi arbitrantur. *Reiicitur ſolutio. Primo.* Cæterum hæc ſolutio aduerſatur inprimis omnium Dialecticorum ſuffragijs, qui vno ore profitentur, rem diuiſam non poſſe ſub aliquo ſuis membris ſecundum eſſentiam contineri. Rurſus quãuis vniuerſum ſub genere prima voce præ-

dica-

dicabili contineatur; non tamen continetur ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum accidens, & ſecundum denominationem; eo quod natura generis afficit vniuerſum, & denominat ipſum genus, quemadmodum arbor, vel quæuis alia natura generica, continetur ſub eadem prima voce denominatiue, & ſecundum accidens.

Aliorum ſententia. Igitur hac ſolutione reiecta, ſunt qui dicant, conceptum entis neque eſſe relatum, neque abſolutum, ſed abſtrahere ab vtroque; quia hæ duæ differentiæ non conſtituunt Ens in communi, ſed inferiora quæ ſub eo continentur. Vnde quemadmodum quælibet alia natura communis eſt abſtracta à differentijs ſuorum inferiorum, vt natura animalis eſt abſtracta à participe, & experte rationis, ita quoque natura entis quæ per eius conceptum formalem repręſentatur, auulſa erit à differentiis ſuorum inferiorum, ſcilicet, à relato & abſoluto. Verum ſi hi auctores loquantur de conceptu entis inadæquato, & imperfecto, & de natura per ipſum repræſentata, vera prædicant, ſcilicet conceptum entis imperfectum abſtractum eſſe à relato & abſoluto, huius nodi enim cóceptus tantum eſt eſſe in communi, quod neque includit eſſe ad ſe, neque eſſe ad aliud. Si tamen loquantur de conceptu perfecto, & adæquato, illorum ſententia eſt omnino falſa, etenim vt conſtabit ex capitibus proxime ſequentibus, conceptus entis perfectus, & conſummatus, includit intrinſecè omnia ſua inferiora, ea ratione qua retinent ſimilitudi-

quatus dicitur qui rem totam repræſentat. Inadæquatus vero partem aliquam repræſentandam prætermittit. Ad hæc, adæquatus, quidam eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ,& alius ex parte repræſentationis. Prior ille, ex eo dicitur adæquatus, quia nihil continetur ſub obiecto, quod illo conceptu non repræſentetur; quemadmodum conceptus trianguli qui eſt in mente alicuius hominis imperiti, eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ, quia nihil continetur ſub triangulo, quod illo conceptu non repræſentetur. Adæquatus verò ex parte repræſentationis eſt ille, qui non tantum repræſentat omnia quæ ſub obiecto repræſentato continentur; Verumetiam rem ipſam refert perſpicue, & diſtinctè, iuxta omnia attributa, à prima potentia, vſque ad vltimum actum, ita vt in re nihil ſit quod poſſit repræſentari, quod eo conceptu accurate nō repræſentetur, quemadmodum in eodem exemplo, conceptus trianguli in mente hominis imperiti non erit adæquatus ex parte repræſẽtationis, cum ignoret cauſſam, & proprietates, quę ab illius natura deriuantur; at in homine erudito, & qui probe tenuerit Mathematicas artes, erit hic conceptus adęquatus; quia ille, & rationem ob quam triangulum habet tres angulos, & proprietates quæ ab illo dimanant, optimè agnoſcit.

Quidam eſt conceptus adæquatus, & alius inadæquatus.

His animaduerſis Aureolus, vt auctor eſt Capreolus in *1. diſt. 2. q. 1.* exiſtimat Ens nullum habere communem conceptum, neque obiectiuum, neque formalem, ad ſubſtantiã,

& acci-

& accidentia, ad Deum & creaturas;ſed docet,illud confuſè, & implicite omnes res ſignificare, expreſſe verò nullam.Quam opinionem his argumentis confirmat.

Primum eſt. Ratio entis eſt eadem omninò, & ſecundum rem & ſecundum rationē, cum rationibus rerum omnium, ergoEns nō ſignificabit vnam aliquam rationem omnibus entibus communem. Antecedens eſt manifeſtum; quia ſumpta qualis ratione alicuius rei etiam vltima,quæ illam in ſuo eſſe conſtituit, & ſeparat ab alijs, illa non eſt nihil, ergo erit Ens Confirmatur antecedens, quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe; ſed ſi Ens haberet vnum aliquem conceptum communē rebus omnibus, illæ eſſent eędem huic tertio cōceptui, ergo eſſent quoque eadem inter ſe:hoc autem eſt abſurdum, ergo in ente non erit communis aliquis conceptus. *1. Argum.*

Secundum. Quæ ſunt primo diuerſa in nullo conceptu communi poſſunt conuenire: ſed Deus, & creaturæ,ſubſtantia,& accidentia, ſunt primo diuerſa, ergo non poterunt in aliquo conceptu communi conuenire, & ita cum conueniant in ente, Ens non habebit communem aliquem conceptum. *2. Argum.*

Tertium. Si in ente eſſet aliquis communis conceptus,aut ille eſſet relatus,aut abſolutus; ſed neque poteſt eſſe relatus; quia ita non conueniret rebus abſolutis, neque abſolutus; quia nō conueniret entibus relatis,ergo in ente non erit cōmunis aliquis conceptus. Multa alia argumenta tradit Capreo- *3. Argum.*

lus in pr mo diſt. 2 q. 1. contra primam aſſertionem, quæ poterit conſulere cui integrum fuerit.

Contraria opinio veri or. Verum huius viri ſententia ita eſt abſurda, & veritati aduerſa, vt præter ipſum nullum alium alicuius momenti ſectatorem habuerit: vnde conſtituendum erit Ens obtinere vnum aliquem conceptum ad ſubſtantiam, & accidentia, atque ad Deum & creaturas. Cæterũ vt huius rei veritas quã profitemur, magis eluceſcat, ſit prima aſſertio.

1. Aſſertio. In ente conſtitui debet vnus aliquis conceptus obiectiuus, ad omnia quæ ſub eo continentur. Confirmatur his duabus rationibus, prima eſt.

1. Ratio. Subiectum cuiuslibet ſcientiæ obtinere debet communem aliquem conceptum, & vnam rationem ad ſua inferiora; ſed Ens eſt obiectum primæ Philoſophiæ, ergo obtinebit vnum conceptum, & communem rationem. Aſſumptio eſt manifeſta. Confirmatur propoſitio. Illud quod diffinitur obtinere debet vnum conceptum, & communem rationem; quia diffinitio quæ eſt oratio explicans rei naturã, eſt vna, vt auctor eſt Ariſt. *1. de Interpre. cap. 4.* ſed illud quod diffinitur in quauis ſcientia eſt ipſius ſubiectum, *Ariſt.* de quo etiam præcipit Ariſto. 1. *libr. Poſter. analy cap.* 1 prænoſcendum eſſe quid ſit, ergo in qualibet ſcientia ſubiectum obtinere debet vnam aliquam rationem, & communem conceptum.

2. Ratio. Secunda ratio. Auctor eſt Ariſt. *4. Meta. cap. 2.* Enti vt Ens eſt conuenire nonnullas pro-

prieta-

prietates, rogo quid intelligat nomine entis, vt Ens eſt, num ſubſtantiam, vel accidentia, vel communem aliquam illis duobus rationem, atque conceptum. Primum dici nulla ratione poteſt, quia nulla proprietas poteſt pluribus ſubiectis primò, & ex æquo conuenire, quare cum ſubſtantia, & accidentia ſint ſubiecta diſtincta, non poterũt ipſis hæ proprietates entis primo conuenire. Secundum igitur erit verum; vnde Ens obtinebit communem aliquem conceptum, & rationem ad ſua inferiora.

Secunda aſſertio. Conceptus obiectiuus entis qui eſt communis ad ens rei, & rationis, neque eſt rei, neque rationis, ſed abſtrahit ab vtroque. Hanc aſſertionem profitemur cum Soncinate 4. *Meta. q. 6.* quam eſſe veram his duobus argumentis oſtendemus, primum eſt. *2. Aſſertio.* *Soncinat.*

Ens rationis, & Ens rei, non poſſunt in aliquo ente rei ſecundum eſſentiam conuenire; quia alioquin fieret, vt Ens rei ſecundũ eſſentiam prædicaretur de ente rationis; ſed Ens rei, & rationis conueniunt in conceptu obiectiuo entis; ergo conceptus obiectiuus entis neque erit Ens rei, neque rationis. *1. Argum.*

Secundum eſt. Magis conueniunt inter ſe ſubſtantia, & accidentia, quam Ens rei, & rationis. ſed ſubſtantia, & accidentia ſolũ conueniunt in conceptu obiectiuo rei: ergo Ens rei & rationis non poterunt in conceptu obiectiuo rei conuenire. *2. Argum.*

Animaduertendum eſt tamen, hanc aſſertionem intelligendam eſſe de conceptu ob- *Annot.*

iectiuo entis, imperfecto, & inadæquato, de eo ſcilicet, qui repræſentatur per conceptũ formalem inadæquatum; nam ſi loquamur de conceptu obiectiuo perfecto, & adæquato, ille non eſt abſtractus ab ente rei, & rationis; ſed includit intrinſece illa duo, ea ratione qua retinent ſimul tudinem in ente, vt inferius vberius oſtendemus.

3. Aſſertio Tertia aſſertio Conceptus obiectiuus entis, ea ratione qua ea communis ad Deum, & creaturas, eſt Ens rei. Confirmatur.

Argumen. Ille conceptus qui ſecundum eſſentiam prædicatur de entibus rei, eſt Ens rei; ſed cõceptus obiectiuus entis qui prædicatur de Deo, & creaturis, prædicatur de entibus, vt eſt perſpicuum, ergo erit Ens rei.

Dubitatio. Quod ſi quis percontetur, ſitne ille finitus *Solutio.* vel infinitus? Reſpondendum erit eodem modo, quo reſpondimus in ſuperiori aſſertione de cóceptu communi ad Ens rei, & rationis. Conceptum obiectiuum imperfectũ, & inadæquatum, neque eſſe finitum, neque infinitum; ſed abſtrahere ab vtroque. Conceptum verò perfectum, & adæquatum, includere neceſſario vtrumque, tam finitum, quam infinitum, ea ſcilicet ratione, qua aſſimilantur, & habet proportionem in ente.

4. Aſſertio Quarta aſſertio. In ente conſtitui debet præter conceptum obiectiuum vnus aliquis conceptus formalis ad omnia entia, vt ad Deum & creaturas, ad ſubſtantiam, accidentia. Confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primum eſt. Omnia ſimilia ea ratione qua ſunt ſimilia repræſentari poterunt per vnum

vnum conceptum formalem, qui eſt naturalis ſimilitudo earum rerum quas repræſentat; ſed ſubſtantia & accidētia Deus, & creaturæ aſsimilantur in ente, ergo repræſentari poterunt per eundem conceptum formalem.

Secundum argumentum. Omnis ſcientia efformare poteſt rationem aliquam, & conceptum formalem ſui obiecti, ſed Ens eſt obiectum primæ Philoſophiæ, ergo illud obtinebit conceptum aliquem formalem. *2. Argum.*

Præterea conceptus formalis eſt ſimilitudo, quam intellectus intra ſe efformat de re intellecta; ſed de ente poſſumus efformare aliquam ſimilitudiem, vt ſi efformemus illud eſſe Ens, quod habet eſſe, ergo. *3. Argum.*

Vltimo vbi eſt conceptus obiectiuus, debet etiam eſſe conceptus formalis, quia conceptus obiectiuus dicitur ille qui repræſentatur per conceptum formalem; ſed confirmatum eſt in ente dari conceptum obiectiuum; ergo dari quoque debet conceptus formalis. *4. Argum.*

Quinta aſſertio. Hic conceptus formalis entis eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ: eſt tamen inadæquatus ex parte repræſentationis. Primam partem ita oſtendo. Ille conceptus eſt adæquatus, qui omnia repræſentat, quæ ſub obiecto ſuo repræſentato continentur; ſed conceptus formalis repræſentat omnia quæ ſub ente continentur ſcilicet, Deum, & creaturas, ſubſtantiam, & accidentia; ergo erit ille adæquatus ex parte rei repræſentatæ. Secundam vero partem *5. Aſſertio.* *Confirmatur prima pars.*

 hæc

Cõfirmatio ſecunda. hac ratione confirmo. Ille conceptus eſt inadæquatus ex parte repræſentationis, qui ita repræſentat inferiora alicuius ſuperioris, vt ea ratione qua repræſentantur per illum conceptum, aliquid conueniat vni quod non conueniat alteri: ſed conceptus entis ita repræſentat ſubſtantiam, & accidentia, vt aliquid conueniat ſubſtãtiæ, ea ratione qua eſt Ens, ſcilicet eſſe per ſe, quod non conuenit accidentibus: & aliquid conueniat accidentibus, ſcilicet eſſe in alio, quod non conuenit ſubſtantiæ: ergo conceptus entis erit inadæquatus ex parte repræſentationis.

Cap. XXX. In quo diſſoluuntur rationes Aureoli.

Ad 1. arg. AVreoli opinione confutata, argumentis ab eo obiectis ita ſatisfacimus. ad primum reſpond. Ens non eſſe idem ſecundum rem & rationem cum rebus omnibus, cum alia ratio ſit hominis vt homo, & alia hominis vt eſt Ens, & alia ratio ſit vnius, veri & boni, & alia entis. *Obiectio.* Quod ſi quis dicat, ſi ea quæ ſub ente continẽtur obtinẽt aliquam rationẽ omnino diuerſam, ergo vel illa eſſet Ens, vel non Ens. ſecundum dici non poteſt; quia ita illa eſſet nihil. primum ergo erit verum. ergo ſi hæc ratio fuerit Ens, nihil poterit ab ente ratione diſtingui. *Solutio.* Reſp. hanc rationem eſſe Ens, tamen illa non ſumitur ſub ratione entis, ſed ſub alia ratione contractiori & magis limitata, quemadmodum ratio boni

quæ

quæ eſt eſſe appetibile, per quam ſeparatur ratione ab ente, eſt Ens, non tamen ſumitur ſub ratione entis, ſed ſub alia ratione cõtractiori, quare negandum erit, ſequi omnia eſſe eadem inter ſe, ad hoc enim vt quæ ſunt eadem vni tertio ſint quoq; eadem inter ſe, debent eſſe eadem vni tertio, & ſecundum rem, & ſecundum rationem, vt author eſt D. Tho. 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. *D. Thom.*

Ad 2. reſpond. ea quæ ſunt primo diuerſa non poſſe in communi aliquo conceptu ſynonymo conuenire poſſe, tamen in communi analogo, & hac ratione ſubſtantia, & accidentia conueniunt in conceptu analogo entis. *Ad 2.*

Ad tertium reſpond. conceptum formalem entis (de hoc enim loquimur, quia de obiectiuo ex his quæ de formali explicabimus quid ſit ſentiendum, erit ſatis exploratum) ſumi poſſe duobus modis, primo vt res quædã eſt, & qualitas intellectui inhærens; ſecundo vt refert ſuum obiectũ intellectui. Si primo modo vſurpetur, nulli eſſe dubium illum eſſe abſolutum; quia cum ſit qualitas, abſolutus proculdubio erit. Si vero altero modo ſumatur, controuerſia eſt inter eximios viros, ſitne ille relatus vel abſolutus; etenim Capreolus in 1. *diſt. 1. q. 2. & Soncinas 4. Metaphy. q. 1. ad* 3. exiſtimant hunc conceptum eſſe omnino abſolutum, neque vllum abſurdum eſſe putant, vt illud quod eſt abſolutum diuidi poſſit in relatum, & abſolutum, in his rebus communiſſimis, quæ propter latepatentem ſignificationem, ſuo *Ad 3.* *Opinio. Capreoli & Soncin.*

ambitu omnia complectũtur. Cæterum hæc ſolutio nullius eſt ponderis.

Reijcitur ſuperior opinio.
1. Argum.

Primo, quia ſequeretur eandem rem ſecundum eſſentiam eſſe relatam, & abſolutã, vt paternitatem verbi gratia, aut quamlibet aliam relationẽ; quia res ſignificata per hunc conceptũ formaliter eſt abſoluta, quæ ſecundum eſſentiam prædicatur de paternitate, cum ergo paternitas ſit quoque ſecundum eſſentiam quippiam relatum, eadẽ res ſecundum eſſentiam eſſet relata, & abſoluta.

2. Argum.

Deinde in optima diuiſione res diuiſa nõ debet contineri ſub membris diuidentibus, vt perſcribunt leges diuiſionis, ſed ſi conceptus entis eſſent abſolutus, contineretur res diuiſa ſub membris diuidentibus, ergo non poterit conceptus entis eſſe abſolutus. Confirmatur aſſumptio. Membra quæ diuidunt Ens ſunt relatum & abſolutum, ergo ſi conceptus entis eſt abſolutus, res diuiſa contineretur ſub membris diuidentibus. Huic tamẽ argumento reſpondet Capreolus falſam eſſe propoſitionem; quia vniuerſum eſt res diuiſa in quinque voces prædicabiles, quod tamen ſub earum prima eſt contentum, ſcilicet ſub genere; eſt enim illud verum genus ad quinque voces, quemadmodum plerique Philoſophi arbitrantur. Cæterum hæc ſolutio aduerſatur inprimis omnium Dialecticorum ſuffragijs, qui vno ore profitentur, rem diuiſam non poſſe ſub aliquo ſuis membris ſecundum eſſentiam contineri. Rurſus quãuis vniuerſum ſub genere prima voce præ-

Solu. Capreoli.

Reiicitur ſolutio. Primo.

dica-

dicabili contineatur; non tamen contineatur ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum accidés, & ſecundum denominationem; eo quod natura generis afficit vniuerſum, & denominat ipſum genus, quemadmodum arbor, vel quæuis alia natura generica, continetur ſub eadem prima voce denominatiue, & ſecundum accidens.

Igitur hac ſolutione reiecta, ſunt qui dicant, conceptum entis neque eſſe relatum, neque abſolutum, ſed abſtrahere ab vtroque; quia hæ duæ differentiæ non conſtituunt Ens in communi, ſed inferiora quæ ſub eo continentur. Vnde quemadmodum quælibet alia natura communis eſt abſtracta à differentijs ſuorum inferiorum, vt natura animalis eſt abſtracta à participe, & experte rationis, ita quoque natura entis quæ per eius conceptum formalem repræſentatur, auulſa erit à differentiis ſuorum inferiorum, ſcilicet, à relato & abſoluto. Verum ſi hi auctores loquantur de conceptu entis inadæquato, & imperfecto, & de natura per ipſum repræſentata, vera prædicant, ſcilicet conceptum entis imperfectum abſtractum eſſe à relato & abſoluto, huiuſmodi enim cóceptus tantum eſt eſſe in communi, quod neque includit eſſe ad ſe, neque eſſe ad aliud. Si tamen loquantur de conceptu perfecto, & adæquato, illorum ſententia eſt omnino falſa, etenim vt conſtabit ex capitibus proxime ſequentibus, conceptus entis perfectus, & conſummatus, includit intrinſecè omnia ſua inferiora, ea ratione qua retinent ſimilitudi-

Aliorum ſententia.

tudinem in entitate, & ita includet conceptum entis relati, & abſoluti, vt ſunt illi ſimiles inter ſe, in qua re diſtinguūtur maximè analoga à ſynonymis; eo quod in ſynonymis, conceptus ſuperioris etiā omnino perfectus, non includit ſua inferiora, at in analogis conceptus perfectus debet illa neceſſario includere. Quare reſpondendum erit, conceptum entis imperfectum, & inadæquatum, neque eſſe relatum, neque abſolutum, ſed abſtractum eſſe ab vtroque: perfectum tamen ſimul eſſe relatum, & abſolutum, eà ratione qua hæc duo membra retinent inter ſe ſimilitudine in ente, ob quam cauſſam optime poterit Ens dici de relatis, & abſolutis, cum cōceptus ſit ſimul relatus & abſolutus: neq; colligitur hinc fieri, conceptū abſolutum prædicari ſecundū eſſentiam de natura relata, vt ex his quæ docuimus cuique poterit eſſe ſatis perſpicuum.

Cap. XXXI. Sitne conceptus entis præciſus à conceptu ſuorum inferiorum.

Difficilis ſanè quæſtio eſt ea quæ nunc ſeſe nobis offert diſputanda, & quæ non minori diligentia, & perſpicuitate eget quam aliæ quas hactenus expoſuimus. eſt enim opinio Scoti in 1. *diſt. 3. q. 3. & diſt. 8 q. 2 &* 4. *Metap. q.* 1. *Antonii Andreæ, in eod. libr. q.* 1. *Scotus. Anton. Andreas.*

Bozeti

Boneti, lib. 1. *ſua Metaphyſica, cap.* 6. & aliorũ ſectatorum Scoti, conſtituentiũ in ente vtrũque cóceptum tam formalem quam obiectiuum præciſum eſſe, & abſtractum à proprijs rationibus ſubſtantiæ, & accidentium, Dei, & creaturarum, ea ratione qua conceptus vterque animalis, tam formalis quam obiectiuus, eſt auulſus ſecundum rem ab homine, & à bruto, à participe, & experte rationis. Hanc eandem ſententiam amplexi fuere deinde aliqui Themiſtæ erud tiſſimi, vt D. Antoninus .. *lib. Metap. q* 1. *& lib.* 4. *q. itidem* 1. vt prodit Flandrenſis 4. *Metap. q.* 2. *artic.* 5. nam hoc opus D. Antonini ad noſtras manus non deuenit, quód ſine maxima Metaphyſicæ iactura dici vix poteſt, etenim ſi huiuſmodi opere frui nobis licuiſſet, maximam proculdubio illud nobis in rebus Metaphyſicis, lucem, & eruditionem attuliſſet: & Chryſoſto. Iauellus 4. *Metaph. q.* 1. quamuis ſub obſcuris verbis idem profitetur. Inter recentiores etiam Franciſcus Sumel eidem adhæret. 1. *p. quæſt.* 13 *artic.* 1. *quæſt.* 2. *concluſ.* 4. Confirmatur hæc opinio his argumentis, primum eſt. *Bonetus.* *D. Anton.* *Iauellus.*

Conceptus in quo aliqua conueniunt, reipſa differt à conceptibus in quibus illa diſtinguuntur. ſed ſubſtãtia, & accidentia cóueniunt in conceptu entis, & diſtinguuntur proprijs conceptibus. ergo conceptus entis erit reipſa diſtinctus à conceptibus ſubſtantię, & accidentium. Confirmatur propoſitio. Vnus & idem conceptus, non poteſt eſſe id in quo aliqua reipſa conueniũt, & in quo diffe- *1. Argum.*

differunt; ergo conceptus in quo aliqua cõueniunt, reipſa diſtinguetur à conceptibus in quibus differunt.

2. Argum. Secundum. Conceptus de quo intellectus eſt certus, reipſa differt à cõceptibus, de quibus eſt ille dubius, quia alioquin de vna & eadem re intellectus eſſet certus, & dubius, ſed intellectus eſt certus de aliqua re quod ſit Ens, eſt tamen dubius ſitne ſubſtantia, vel accidens; quemadmodum certum eſt lumē, & primas qualitates eſſe entia: dubitant tamen Philoſophi ſitne ſubſtantiæ, vel accidētia; ergo conceptus entis erit reipſa diſtinctus à conceptibus ſubſtantiæ, & accidentium.

3. Argum. Tertium. In hac enuntiatione vera, Ens eſt analogum ad decem Categorias, vel nomine entis ſumimus ſubſtantiam, vel accidētia, vel naturā aliquam inferiorem, vel tādem naturam aliquam communem, & ſuperiorem auulſam à Categoriis; ſed illud non poteſt ſumi pro ſubſtantia, quia ſubſtantia non eſt diuiſa in decem Categorias, neque pro accidentibus, propter eandem rationē, quia illa nō ſunt diuiſa in decem Categorias, neque pro aliqua natura inferiori, cum nulla talis poſſit in eaſdem Categorias diuidi; ſumetur igitur pro natura aliqua communi, & ſuperiori, & ita Ens ſignificabit cōceptum præciſum, & ſuperiorem ad ſubſtantiam & accidentia.

4. Argum. Quartum. Ens eſt prius natura ſubſtantia, ſed in illo priori obtinet conceptum aliquem obiectiuum, & rationem formalem, ergo in

ergo in ente erit conceptus obiectiuus reipſi differens à conceptu ſubſtantiæ, & idem argumentum effici poterit de eo, & de accidentibus. Aſſumptio eſt manifeſta, confirmatur propoſitio. Prius eſt illud à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia, ſed ab ente ad ſubſtantiam non valet ſubſiſtẽdi conſequẽtia, neque enim valet, Ens eſt, ergo ſubſtãtia eſt, cum poſſint dari entia ſine ſubſtantia, vt in ſacramento altaris ſunt accidentia ſine illa, ergo. Confirmatur hoc itidem argumentum, hæc attributio, homo eſt Ens, eſt prior hac altera, homo eſt ſubſtantia, atqui in illo priori quãdo audimus vocem Ens, efformamus intra mentem conceptum illius, antequam quidquam de ſubſtantia concipiamus, & huic conceptui formali correſpondet à parte rei conceptus entis obiectiuus, ergo in ente erit conceptus natura prior, & præciſus à conceptu ſubſtantiæ.

Quintum. Quando ita proferimus, ſubſtantia eſt Ens per ſe, vel illa particula per ſe contrahit ſubſtantiam, vel accidentia, vel quippiam aliud à ſubſtantia, & ab accidentibus diſtinctum; ſed non poteſt contrahere ſubſtantiam; quia ad ipſam fit cõtractio, neque accidentia, eo quod illa non poſſunt cõtrahi ad ſubſtantiam, ergo contrahet naturam aliquam à ſubſtantia, & ab accidẽtibus diſtinctam. 5. Argum.

Sextum. In hac attributione ſubſtantia eſt Ens, vel attributum ſumitur pro ſubſtantia, vel pro accidentibus, vel pro natura aliqua à ſubſtantiæ, & ab accidentibus diſtincta, ſi 6. Argum.

ʃta, ſi ſumatur pro ſubſtantia, erit propoſitio identica, & reddet hunc ſenſum, ſubſtantia eſt ſubſtantia; ſi pro accidentibus, erit propoſitio falſa; quia falſum eſt ſubſtantiam eſſe accidentia, ergo ſumetur pro natura aliqua à ſubſtantia, & ab accidentibus diſtincta.

7. Argum. Præterea quando conferimus ſubſtantiam cum accidentibus, dicimuſque ſubſtantiam eſſe nobiliorem inter omnia entia, vel nomine entis intelligimus ſubſtantiam, vel accidētia, vel proprias rationes illorum, vel aliquam naturam ab eis diſtinctam. non ſubſtantiam; quia in ea non conueniunt accidētia; comparatio enim quædam conuenientia eſt extremorum, neque accidentia, propter eandem rationem; quia in accidentibus non conueniunt ſubſtantiæ, & accidentia: neque proprias rationes, cum in eis diſtinguantur. ergo intelligere debemus rationem aliquam entis à ſubſtantia, & ab accidentibus diſtinctam.

8. Argum. Rurſus, conceptus formalis entis reipſa differt à conceptu formali ſubſtantiæ, & accidentium; ſed cōceptus obiectiuus eſt illud quod repræſentatur per conceptum formalem, ergo & conceptus obiectiuus entis reipſa differt à conceptibus ſubſtantiæ, & accidentium.

9. Aſſertio. Denique conceptus ſimplex, & qui non poteſt in alios conceptus diſſolui, diſtinctus eſt ſecundum rem à conceptibus compoſitis, & qui in alios conceptus priores poſſunt reſolui; ſed conceptus entis eſt omnino ſimplex,

plex, & vt dicunt irreſolubilis in alios priores conceptus; at vero conceptus ſubſtantię vel accidétium, ſunt compoſiti, & qui in cóceptum entis, & inproprios modos internos reſoluuntur; conceptus igitur entis præciſus erit, & diſtinctus à conceptibus ſubſtantiæ, & accidentium.

Cap. XXXII. In quo ſuperior opinio confutatur.

Mihi tamen ſemper libuit aliorum Philoſophorum veſtigijs inhærere, vt Caieta. *q. 2. de ente & eſſentia. Ferra. 1. cont. Gen. cap. 34. Capre. in 1. diſt. 2. q. 1. in ſolut. argumentorum contra nonam conclu. Soncinatis 4. Meta. q. 2. Flandren. in eod. lib. q. 2. art. 5.* qui & veriſſimè docent, & Peripateticè profitentur in ente nullum eſſe conceptum obiectiuum (nã de formali agemus deinde) præciſum & re ipſa diſtinctum à conceptibus Dei, & creaturarum, ſubſtantiæ, & accidentium, quemadmodum animal ſignificat naturam præciſam ab homine, & equo; ſed hunc conceptum ſola ratione eſſe diſtinctum ab omnibus entibus, immediateque ſignificare naturas Categoriarum, Dei, & creaturarum, vt in ſequentibus oſtendemus: nunc autem confutanda erit opinio Scoti propoſita, & aliorũ, his argumentis, ex quibus ſit primum. *Caietanus. Ferrar. Capreo. Soncinat. Flandren.*

Si Ens ſignificaret conceptum aliquem vnum, & præciſum ſecundum rem, à ſuis inferiori- *1. Argum.*

ſerioribus, fieret, vt neque Categoriæ eſſent primò diuerſæ, neque ſeipſis differrent, quia quæ in aliquo communi conueniunt ſecundum rem diſtincto, neque primò differunt, neque ſeipſis diſtinguuntur, quod tamen repugnat Ariſt. *10. lib. Metaph. cap. 11 & 5. Metaphy. cap. 9.* conſtituenti Categorias & primò differre, & ſeipſis diſtingui: ſequeretur etiam Ens non ſignificare Categorias immediatè, ſed mediante huiuſmodi conceptu, quod etiam eſt contra eundem Ariſt. 8. *Metaphy. cap. 6.* docentem, Ens immediatè ſignificare Categorias: ergo conceptus entis non erit præciſus ſecundum rem, à conceptibus ſubſtantiæ, & accidentium.

Ariſtot.

2 Argum. Secundum. Animal ex eo ſignificat naturam aliquam præciſam ab homine & bruto, quia non eſt incluſum in vltimis differẽtiis; ſed Ens incluſum eſt in omnibus differẽtiis, & modis internis Dei, & creaturarum, ſubſtantiæ, & accidentium, ergo.

3. Argum. Tertium. Per eandem rationem per quam ſubſtantia eſt ſubſtantia, per eandem eſt Ens, quia cum per illam ſit aliquid, & non ſit nihil, erit Ens, & idem iudicium eſt de accidẽtibus, ergo Ens immediatè & ſine vllo conceptu præciſo ſignificabit ſubſtantiam, & accidentia. Confir. argumentum. Proprietates entis ſine vllo medio prædicantur de decem Categorijs, ſubſtantia enim immediatè eſt vna, bona, & vera, ergo & Ens quoque immediatè de eiſdem prædicabitur.

4 Argum. Quartum, Si Ens ſignificaret aliquem cõceptum præciſum, & diſtinctum à conceptibus

bus Dei, & creaturarum, ſequeretur Deum non eſſe ſimpliciſſimum, hoc autem eſt omnino abſurdum, ergo. Confir. propoſitio. Si Ens ſignificaret conceptum præciſum, Deus igitur componeretur ex eo, & ex proprio conceptu. quare poſſet reſolui in hos duos conceptus, ſed illud quod componitur ex diuerſis conceptibus & reſoluitur in eos, non eſt quippiam ſimpliciſſimum, ergo Deus nõ eſſet ſimpliciſſimus.

Tandem Ariſt. 3. *Metap. cap.* 3. inquit in his quæ prædicantur per prius & poſterius, nihil reperitur præter ea de quibus prædicãtur, ſed Ens dicitur per prius & poſterius de Deo, & creaturis, de ſubſtantia, & accidentibus, prius enim dicitur de Deo, & de ſubſtantia, quam de creaturis, & de accidentibus, ergo. *1. Argum.*

Cap. XXXIII. In quo aliorum ſententia confutatur.

SVnt alij qui in hac quæſtione explicanda diuerſa ratione progrediuntur, cenſent enim conceptũ entis eſſe vnum, non vnitate præciſa, quemadmodum alij authores docuerunt, ſed vnitate quadam, quam ipſi vocant vnitatem disiunctionis: quam ſententiam vt explicent, animaduertunt triplicem eſſe vnitatem. Primam formæ, quæ inter reliquas principem ſibi vendicat locum, eſt autem quando conceptui formali, a parte rei correſpondet vna natura ſi-

gnificans gradum diſtinctum & ſeparatum à ſuis inferioribus: hæc autem vnitas in naturis ſynonymis, vt in generibus, & ſpeciebus tantum reperitur. Secũda eſt analogiæ, quæ eſt quando conceptui formali non correſpõdet aliqua natura ſimpliciter vna, ſed correſpondent multæ ſimpliciter, quæ tamẽ ſunt vnum ſecundum proportionem. Tertia eſt diſiunctionis, fit autẽ quando conceptui formali non correſpondet præcisè aliqua natura, nec multæ determinatæ, & ſecũdum proportionem; ſed ſub diſiunctione, hæc vel illa natura. dicunt igitur conceptum obiectiuũ entis, non eſſe vnum vnitate formæ, quia hęc vnitas ſoli naturæ ſynonymæ poteſt conuenire, neque vnitate analogiæ, ſed vnitate diſiunctionis. vnde quando dicimus ſubſtantia eſt Ens, ſenſus eſt, ſubſtantia eſt ſubſtantia, vel accidens, ſub diſiunctione, & accidens eſt Ens, ſenſus erit, accidens eſt accidens, vel ſubſtantia. Sententiam hanc inter eos authores quos mihi videre licuit, primus profeſſus eſt Herueus vir acerrimi ingenij, & in vtraque Philoſophia diuina & humana, apprime eruditus, quodlib. *2. q. 7.* quæ deinde maximè placuit Soncinati Metaphyſicorum Coryphæo 4. *Metaphy. q. 3.* eandemque multis alijs viris præſtantiſsimis placuiſſe, author eſt Dominicus Flandrenſis 4. *Meta. q. 2. art. 6.* Verum neque hi rectè & verè de conceptu entis loquuntur, vt conſtare poterit ex his argumentis.

Herueus. *Soncin.* *Flandren.*

1. Argum. Primum eſt. Illud quod exprimitur nomine conceptus diſiuncti, non prius ſignificat

eat vnum conceptum, quam alterum, quemadmodum in hac propoſitione diſiuncta, Thomas vel orat, vel legit, non prius neque magis ſignificatur vna oratio, quam altera. atqui Ens magis & prius ſignificat ſubſtantiam, quam accidentia, ergo non ſignificabit conceptum diſiunctum.

Secundum. Si Ens ſignificaret huiuſmodi conceptum diſiunctum, ſubſtātiam, vel quātitatem, & alia genera ſuprema accidentiū, fieret vt illud non prædicaretur de vltimis differentijs, quia ſubſtantia quæ eſt genus ſupremum, & alia genera ſuprema accidētiū, non pręedicantur de vltimis differētijs. atqui hoc repugnat Ariſt. *3. Meta. cap. 3.* docenti, Ens dici de vltimis differentijs, ergo. **2. Argum.** **Ariſt.**

Tertium. Conceptus entis eſt omnium ſimpliciſsimus, cum ille non poſsit diſſolui in alios cōceptus priores; ſed conceptus diſiunctus non eſt omnium ſimpliciſsimus, cū ille cōprehendat duos conceptus, qui diſſolui poſſunt in alios conceptus priores, comprehendit enim hic de quo loquimur conceptum ſubſtantiæ, & accidentium, quorum quilibet diſſolui poteſt in conceptum entis, & proprij modi. ergo. **3. Argum.**

Præterea ſi conceptus entis eſſet diſiunctus, quando dicimus ſubſtantia eſt Ens, perinde eſt ac ſi diceremus, ſubſtantia eſt ſubſtantia, vel ſubſtantia eſt accidens, ſed prima enuntiatio eſt identica, ſecunda vero eſt falſa, ergo quando dicimus ſubſtantia eſt Ens, aut idem de eodem enuntiaremus, aut falſo loqueremur, atqui vtrumque eſt manife- **4. Argum.**

 ſtum abſur-

ſtum abſurdum, igitur.

5. Argum. Quintum. Ens eſt analogum ſecundum attributionem, & ſecundum proportionem; ſed quæ ſunt analoga habere debent vnitatẽ analogiæ, ergo in ente quoque vnitas analogiæ reperietur, ſed hæc vnitas non eſt vnitas diſiunctionis, vt etiam ijdẽ profitentur, quẽadmodum in principio docuimus. ergo.

Cap. XXXIV. In quo vera ſententia aliorum explicatur.

Annot. 1. FAlſis igitur opinionibus confutatis, æquum eſt vt veram ſententiam explicemus. Vt tamen hoc facilius præſtare poſſimus, annotandum eſt primo, abſtractionem nihil aliud eſſe quam ſeparationem eorum quæ antea erant vnita, quod in rebus quæ ſenſibus ſubijciuntur, eſt ſatis perſpicuum, abſtrahimus enim vnam tabulam ab altera, quæ antea erat illi vnita, aut bitumine, aut clauo, aut quouis alio medio, quando vnam ab altera ſeparamus. In actionibus verò intellectus, abſtrahere quoque erit rem vnam ab altera quæ erat ſibi vnita ſeparare, vt in intellectu agente media illius illuſtratione, abſtrahimus naturam vniuerſam à proprietatibus ſingularibus, cum quibus antea erat illa à parte rei vnita, in intellectu verò patibili abſtractio erit conſideratio alicuius attributi, non conſiderando illud, cui à parte rei eſt vnitum, vt quando conſidero animal, non conſiderando expers, vel particeps rationis.

onis. Duplex eſt abſtractio, vna ſecundum eſſentiam, & altera ſecundum extrinſecam denominationem; prima illa eſt eadem actio intellectus ſeparantis vnam rem ab altera: Secunda vero eſt eadem natura abſtracta, hæc à quibuſdam nuncupatur obiectiua, altera vero formalis. Præterea obiectiua duplex eſt, vna qua forma abſtrahitur à materia, quam communi nomine vocant obiectiuam formalem, obiectiuam, quia eſt obiectũ abſtractionis, formalẽ vero, quia illud quod abſtrahitur eſt forma; & altera qua totum abſtrahitur à ſuis partibus, quam vocãt obiectiuam totalem: obiectiuam, quia eſt obiectum; totalẽ vero, quia res abſtracta eſt ipſum totum. exẽpli cauſſa: abſtractio qua abſtrahitur triangulum ab ære, eſt formalis, quia triangulum reſpectu æris eſt forma illius artificialis: abſtractio vero qua idẽ triãgulum abſtrahimus ab eius ſpeciebus, vt ab iſoſcele, ſcaleno, & iſopleuro, dicitur totalis, quia contemplamur triangulũ, vt totum quoddã, nihil de huiuſmodi ſpeciebus cõſiderantes. Rurſus obſeruandũ erit, Ens ſumi poſſe, vel vt eſt totum vniuerſum, ſub ſe cõtinẽs, tanquã inferiora immediata, ſubſtãtiã & accidentia, Deum & creaturas. vel vt eſt actus quidam rerum omnium, cuius ope, omnes naturæ ſunt actu à parte rei in ſeipſis cõſiſtentes: vnde cum hæ duæ rationes in ente reperiantur, poterit Ens abſtrahi à ſuis inferioribus, & abſtractione formali, & totali, formali ea ratione qua eſt actus rerũ omniũ, totali vero vt eſt totum quoddã vniuerſum,

Annot. 2.

Annot. 3.

Annot. 4.

& ita quando quærimus an in ente detur aliquis conceptus abſtractus à Deo, & creaturis, à ſubſtantia & accidentibus, idem eſt ac quærere, an Ens poſsit concipi conceptu, qui neque includat Deum, neque creaturas, neque ſubſtantiam, neque accidentia, ſumpto illo tam ea ratione qua eſt totum vniuerſum, quam etiam ea qua eſt actus rerũ omnium.

Caieta. His animaduerſis, inhærentes veſtigijs, & doctrinæ Caietani acutiſsimi, in opuſculo de Nominum analogia, & in altero ad Ferrarienſem, & eiuſdem eruditiſsimi Ferra. 1. *cont. Gent. cap. 34.* hanc controuerſiam his aſſertionibus explicamus. *Ferrarien.*

1. Aſſertio. Prima ſit. In ente datur vnus conceptus formalis præciſus, auulſus, & ſecundum rem diſtinctus à conceptu Dei, & creaturarum, ſubſtantiæ, & accidentium. Confirmatur

1. Argum. his argumentis. Primum. De his quæ ſola ratione differunt poteſt intellectus efformare conceptus formales reipſa diſtinctos. ſed Ens ſola ratione differt à Deo & creaturis, à ſubſtantia & accidentibus, vt eſt perſpicuũ; ergo poterit intellectus efformare conceptũ formalem entis diſtinctum à cõceptu ſubſtãtiæ & accidentium, Dei & creaturarũ. Confirmatur propoſitio inductione quadam adhibita, de homine diuerſa ratione ſumpto, efformamus conceptum Logicum, Phyſicum, & Metaphyſicum. Logicum, ea ratione qua eſt ſubiectum, vel ſpecies: Phyſicum, vt conſtat materia & forma, & habet inſitũ principium motus: Metaphyſicum vero, vt eſt a-

eſt animal particeps rationis. Deinde de ente, vno, vero, & bono, efformamus cóceptus reipſa diuerſos; nam de ente efformamus eſſe illud quod habet eſſe; de vno, eſſe illud quod eſt indiuiſum in ſe; de vero, eſſe illud quod eſt adæquatum intellectui; & de bono, eſſe illud quod eſt appetibile: Ergo de his quæ ſola ratione differunt poterit intellectus efformare conceptus reipſa diuerſos.

Secundum. Intellectus poteſt concipere Ens eſſe id quod eſt, nihil cogitans ſitne id quod eſt, ſubſtantia, vel accidens, Deus, vel creaturæ: ſed hic eſt conceptus formalis entis, ergo conceptus formalis entis reipſa diſtingueretur à conceptu formali ſuorum inferiorum *2. Argum.*

Tertium. Poteſt aliquis eſſe certus de aliquo eſſe illud Ens; & dubius ſitne ſubſtàntia, vel accidens; & habere ſcientiam de eodem illud eſſe Ens, & opinionem ſitne ſubſtantia, vel accidens: vt de lumine, & primis qualitatibus, omnes philoſophi certo ſciunt eſſe entia; dubitant tamen ſintne ſubſtantiæ vel accidentia: ſed cóceptus formalis ſcientificus, & certus, reipſa differt à conceptu dubio, & opinabili, ergo cóceptus formalis entis reipſa differt à conceptu formali ſubſtantiæ & accidentium. *3. Argum.*

Quartum. Ab omnibus ſimilibus abſtrahi poteſt conceptus aliquis formalis reipſa diſtinctus; quia omnia ſimilia poſſunt per eãdem imaginem repræſentari: ſed ſubſtãtia & accidentia, Deus & creaturæ aſsimilãtur in *4. Argum.*

ente; ergo poterunt per eundem conceptum formalem, qui ſit præciſus, & reipſa diſtinctus, repreſentari.

5. Argum. Tandem ita docet D. Thomas. *q. 1. de verit. artic. 1.* conſtituens dari in ente conceptum vnum, & ſimpliciſsimum, cui naturæ omnes aliquid addant, & in quem reſoluantur, vera igitur erit aſſertio propoſita.

D. Thom. Secũda aſſertio. Hic conceptus entis præciſus & auulſus non eſt perfectus, ſed imperfectus; nam ſi loquamur de conceptu adæquato & perfecto, non poteſt in ente dari cõceptus aliquis formalis perfectus, qui ſit præciſus à conceptibus formalibus ſubſtantiæ & accidentium, Dei & creaturarum.

Annotat. Vt hãc aſſertionem facilius intelligamus, annotandum eſt, eſſe latum diſcrimen inter ſynonyma & analoga; quia in ſynonymis nullus gradus naturæ reperitur in vno ex inferioribus, qui in alio etiam non reperiatur: quemadmodum nullus gradus animalis reperitur in homine, qui non reperiatur in bruto. at vero in analogis, aliquis gradus naturæ reperitur in vno ex inferioribus, qui in alio reperiri nullo modo poteſt; vt in vrina reperitur aliquis gradus ſanitatis, qui non reperitur in medicamentis; eſt enim vrina vt ſana, ſignum ſanitatis animalis, medicamẽta verò ſunt cauſæ eiuſdem: vnde cum Ens ſignificet naturã quandam analogam, aliquis gradus entis reperietur in ſubſtantia, qui non reperitur in accidentibus, nam eſſe per ſe, eſt gradus entis qui reperitur in ſubſtantia, & non in accidentibus; & eſſe in in alio,

eſt gra-

eſt gradus etiam quidam entis, qui reperitur in accidentibus, & non in ſubſtantia.

Ex his aſſertionem ita explicamus. Cum conceptus formalis entis communis ſubſtantiæ & accidentibus tantum repręſentet ea in quibus illa differunt, non poterit eſſe perfectus, ſed imperfectus; quia conceptus qui nō repræſentat totam entitatem ſuorum inferiorum, non poteſt nuncupari perfectus. Confirmatur aſſertio his argumentis.

Primum. Quæ ſunt vnum ſecundum proportionem, non ſunt vnum ſimpliciter, ſed multa ſimpliciter, habentia tamen vnam & eandem habitudinem; ſed Ens eſt analogum ſecundum proportionem; ergo illius conceptus includet multa, ſcilicet ſubſtantiam, & accidentia; Deum & creaturas, vt ſunt vnũ ſecũdum proportionem; ſed in his quæ ſunt vnũ proportione, non poteſt dari conceptus aliquis perfectus & præciſus à conceptu ſuorum inferiorum, quemadmodum in ſanitate non poteſt dari conceptus præciſus & perfectus, qui non includat vrinam ſanam, dietam, medicamenta, & pomum ſanum; ergo in ente non poterit dari cōceptus aliquis formalis & præciſus à ſubſtantia & accidentibus, qui ſit perfectus & abſolutus. *1. Argum.*

Secundum. Si conceptus entis perfectus eſſet præciſus à conceptibus ſubſtantiæ & accidentium, ſequeretur vt nihil collocaretur in diffinitione accidentis ea ratione qua eſt Ens, quod non collocaretur in diffinitione ſubſtantiæ; quia quod competit accidenti *2. Argum.*

vt Ens

vt Ens eſt; (ſi illud habuerit vnum aliquem concep:um præciſum) debet quoque conuenire ſubſtantiæ: atqui hoc eſt omnino falſum, quia in diffinitione accidentis vt Ens eſt continetur ſubſtantia, vt author eſt Ariſt. 7. *Metaphyſic*. *capit*. 1. in diffinitione vero ſubſtantiæ vt Ens eſt, non continetur ſubſtantia, ergo.

Ariſtot.

9. Argum.

Rurſus, ſi Ens obtineret conceptum aliquem præciſum, ergo Ens eſſet ſynonymum; hoc autem repugnat his quæ diffuſè ſatis in ſuperioribus aduerſus Scotum docuimus; ergo non obtinebit illud conceptum aliquem adæquatum & præciſum. Confirmatur propoſitio. Illa natura eſt ſynonyma, quæ dicitur de ſuis inferioribus eodem nomine & eadē ratione, vbi nomine rationis, intelligere debemus conceptum formalem, quemadmodū Græci, Simplicius, & Ammonius in Commentarijs illius loci interpretantur. ſed nomē entis eſt commune. Præterea conceptus formalis eſt etiā communis, ergo erit illud ſynonymum. Quod ſi quis dicat, plura alia requiri ad ſynonymiā, vt ſcilicet conceptus ex æquo participetur à ſuis inferioribus, quod enti non poteſt conuenire.

Capit. 20.

Solutio.

Confuta.

Aduerſus hanc ſolutionem ita argumentor. Duo hæc habere communem conceptū & præciſum; & naturam ex æquo participari à ſuis inferioribus, ſe mutuo cōſequuntur; ita vt ſi conceptus fuerit communis & præciſus, eadem prorſus ratione vtrumq; repræſentet & ex æquo de ſuis inferioribus enunctietur, & è conuerſo, neque poterit aſsignari na-

ſi natura aliqua quæ obtineat conceptum communem & præciſum, quæ non participetur ex æquo à ſuis inferioribus, & ſynonymè: ergo ſi natura entis ſit huiuſmodi, erit illa ſynonyma.

Hæc ſint dicta de ente, ea ratione qua ſignificat actum eſſendi rerum omnium; quia ſi ſumatur vt eſt quoddã totum vniuerſum, eſt multo apertior aſſertio: etenim cóceptus adæquatus & perfectus alicuius totius non poteſt cohærere ſine ſuis partibus: vnde cum ſubſtantiæ & accidentia, ſint partes ſubiectiuæ entis; ea ratione qua eſt totũ vniuerſum, non poterit Ens obtinere conceptum perfectum & præciſum, à ſubſtantia & accidentibus: quæ ſi vera ſunt, recte poterimus colligere, conceptum entis perfectum & adæquatũ eſſe plures conceptus ſimpliciter & abſolutè; ſcilicet conceptum Dei & creaturarũ, ſubſtantiæ & accidentium, ea ratione qua obtinent ſimilitudinem in ente.

Hactenus loquuti ſumus de conceptu entis formali, agamus iam de illius cóceptu obiectiuo; qui qua ratione debeat in ente conſtitui, his aſſertionibus explicamus.

Sit igitur tertia aſſertio. Ens obtinet vnũ conceptum obiectiuum, non re, ſed ſola ratione abſtractum à conceptibus Dei & creaturarum, ſubſtantiæ & accidentiũ. Non eſſe ſecundum rem abſtractum, ita confirmo. Si conceptus entis eſſet ſecundum rem abſtractus à conceptibus ſuorum inferiorũ, ſequeretur vt ſi contemplemur ſubſtantiam iuxta propria attributa, illa non eſſet Ens, quemadmodum 3. *Aſſertio.*

modum quia conceptus animalis eſt præciſus ſecũdum rem à conceptu hominis & bruti, homo in ratione propria, vt ſcilicet eſt particeps rationis, non includit animal: hoc autem eſt omnino falſum; hinc enim ſequeretur vt ſubſtantia in propria ratione neque eſſet viua, neque vera, neque bona; nã à quo negatur Ens, negari quoque debent proprietates illius: ergo conceptus entis non erit ſecundum rem præciſus à conceptibus ſuorũ inferiorum.

2. Argum. Rurſus hunc conceptũ ratione eſſe diſtinctum à ſubſtantia & accidentibus, à Deo & creaturis, ex eo colligere poterimus, quod alia ratio ſit hominis vt homo eſt, & alia entis vt Ens eſt; homo enim vt homo eſt, eſt animal particeps rationis; at verò vt eſt Ens, eſt id quod habet eſſe: vnde quemadmodũ hæc nomina homo, & Ens, nõ ſunt vnum, ſed diuerſa; ita quoque & naturæ illis ſignificatæ, erunt diuerſæ; quia ex nominibus ſignificantibus optimè colligere poterimus diuerſam rationem naturarum ſignificatarum.

Conſecta. Ex his colligere poterimus, conceptum entis qui ratione differt à ſuis inferioribus eſſe imperfectũ; ex eo ſcilicet quod ſit auulſus & diſtinctus ab illis: etenim cõceptus perfectus non poteſt abſtrahi à ſuis inferioribus, cum ſit ſecundum eſſentiam incluſus in intima ratione rerum omnium. Vnde quemadmodum conceptum formalem entis, auulſum à conceptibus formalibus ſubſtantiæ & accidentium, diximus eſſe conceptum imperfectum & inadæquatum; alterum verò qui

qui non eſt abſtractus ab eis, nuncupatimus perfectum & adæquatum, ita tanquam ex quodam ſigno, & veluti ab effectu colligere poterimus, conceptum obiectiuum entis auulſum à ſubſtantia, & accidentibus, eſſe imperfectum; & alterum qui non eſt auulſus, ſed qui hæc duo includit, vt obtinent ſimilitudinem in eſſe, perfectum eſſe, & abſolutum.

Quarta aſſertio. Conceptus obiectiuus entis non eſt vnus ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Hanc aſſertionem confirmamus imprimis teſtimonio Ariſt. 2. *lib de Demonſt. ca. 16.* in quo loco conſtituit in analogis non dari vnitatem ſimpliciter & abſolute, ſed ſecūdum quid. Præterea vnitas ſecundum proportionem non eſt vnitas ſimpliciter, ſed vnitas entis eſt ſecundum proportionem, cum ſit vnitas analogiæ, ergo erit illa vnitas ſecūdum quid. *4 Aſſertio.* *1. Argum.* *2. Argum.*

Tertio. Si vnitas entis eſſet ſimpliciter & abſolutè vnitas, Ens proculdubio eſſet ſynonymum; quia ex vnitate ſimpliciter obiectiua alicuius naturæ colligimus illam eſſe ſynonymam, vt conſtat ex diffinitione ſynonymorum, in qua dicimus nomen, & rationem debere eſſe eandem, id eſt vnam ſimpliciter, eo quod identitas vnitatem conſequitur, quemadmodum diuerſitas multitudinē; hoc autem eſſe falſum luculenter ſatis oſtendimus in ſuperioribus, *cap. 20.* aduerſus Scotum. ergo. *3. Argum.*

Quinta aſſertio. Ens immediatè dicitur de creaturis & de decem generibus ſupremis, *5. Aſſertio.*

mis. Hæc aſſertio ex ſuperioribus ſequitur apertiſsimè; nam ſi Ens non eſt ſecũdum rem auulſum ab illis, ſed includitur in vltimis, & proprijs eorũ conceptibus, immediate haud dubie has naturas ſignificabit. Hanc eandem aſſertionẽ expreſsis verbis profitetur Ariſt. *8. Metaphy. cap. 6.* vbi docet, Ens & vnum nõ cõtineri in diffinitionibus; quia immediatè de rebus omnibus prædicantur, *&. 4. Metaphy. cap. 2.* conſtituit idem eſſe hominẽ, Ens, hominẽ, & vnum hominẽ, ob hanc cauſam, nimirum quia Ens & vnum immediatè efferuntur de illo, dicetur itaq; Ens immediatè de rebus omnibus.

Ariſt.

Caput vltimum, In quo diſſoluuntur Argumenta aduerſa.

VT huic primo libro vltimam manum imponamus, ſupereſt vt argumentis propoſitis aduerſus ea quę docuimus ſatisfaciamus.

Solutio.

Ad primum dicimus, propoſitionem eſſe veram in naturis ſynonymis, non autem in naturis analogis tranſcendentibus, eo quod naturæ ſynonymæ non includuntur in vltimis differentijs, quibus inter ſe naturæ ſpecificæ ſeparãtur. Cæterum analoga trãſcendentia ſunt incluſa in vltimis differentiis & modis internis, & ob hanc rationem in ſynonymis illud in quo inferiora conueniũt, diuerſum erit ab his in quibus differunt, in analogis vero tranſcendentibus nequaquam.

Ad ſe-

Ad ſecundum. Reſpondemus, ſat eſſe vt illi conceptu, ratione differat, ad hoc, vt de vna & eadem re poſſimus diuerſa ratione obtinere certitudinem & dubitationem; & ita dubitamus interdum de eadem re ſit ne illa ſubſtantia, vel accidens, cum tamen certo ſciamus illam eſſe ens. *Solutio.*

Ad tertium. Libenter fatemur Ens quod eſt diuiſum in decem categorias neque eſſe tantum ſubſtantiam, neque tantum accidens; ſed eſſe quippiam eis commune: hinc tamen non colligitur illud eſſe pręciſum ſecundum rem à ſubſtantia & ab accidentibus; ſed ſecundum ſolam rationem: etenim vt aliqui alicui conueniat, quod alteri quod eſt idem cum eo ſecundum rem nullo modo competit, ſufficit illa ſola ratione inter ſe diſtingui, quemadmodum album & albedo vnam & eandem formam ſignificant; verum quia illa inter ſe differunt ſecundum rationem, concreti & abſtracti, aliquid effertur de albo, quod non effertur de albedine; dicimus enim album legere, vel orare, quod non dicimus de albedine. Eadem prorſus ratione quamuis Ens & ſubſtantia, Ens & accidentia ſint vnum & idem, tamen quia ratione differunt, dicimus Ens eſſe diuiſum in decem categorias, ſubſtantiam tamē vel accidentia in illas diuidi non dicimus. *Solutio.*

Ad quartum. Admittimus Ens eſſe prius natura ſubſtantia, vt oſtendit argumentum, obtinereque in illo priori conceptum aliquem præciſum ratione ab ea: dicimus ta- *Solutio 4.*

men non eſſe illum perfectum & adæquatũ, ſed inadæquatum: eademque ratione ſatisfacimus confirmationi; concedimus enim hanc attributionem, Homo eſt Ens, priorem eſſe hac altera, Homo eſt ſubſtantia, in illoque priori Ens obtinere conceptum aliquem diſtinctum à ſubſtantia, imperfectum tamen & inadæquatũ; hunc tamen non negamus in ente, ſed alterum, qui eſt perfectus & adæquatus.

Solutio 5. Ad quintum. Dicimus, particulam illam perſe, non contrahere ſubſtantiam, neq; accidentia, ſed Ens, quod eſt illis commune ſecundum analogiam; verum quando deinde colligimus, ergo Ens obtinet conceptum reipſa auulſum, neganda eſt conſequentia; quia ad hanc contractionem ſufficit illud ratione differre à ſubſtantia, & ab accidentibus.

Solutio 6. Ad ſextum. Reſpond. in illa attributione, Ens neque ſumi pro ſubſtantia, neque pro accidentibus, ſed pro natura quadam communi ad hæc duo, & diſtincta, non ſecũdum rem, ſed ſecundum ſolam rationem.

Solutio 7. Ad ſeptimum. Eadem prorſus ratione ſatisfacimus, ſubſtãtiam ſcilicet, & accidentia conferri in ente exprimente naturam ipſis communem; quæ non differt, neque eſt auulſa ab eis ſecundum rem; ſed ſecundum ſolam rationem.

Solutio 8. Ad octauum dicimus, conceptum formalem entis imperfectũ reipſa diſtingui à conceptibus formalibus ſubſtantiæ & accidentium; perfectum autem non differre reipſa, cum

tum ille nihil aliud ſit quàm conceptus ſubſtantiæ,& accidentiũ, vt aſsimilatur in eſſe. Obiectiuus verò neque perfectus, neque imperfectus eſt auulſus ſecundum rem à ſubſtantiã, & ab accidentibus: ratio autem eſt, quia cum conceptus formales ſint actiones quædam intellectus, quæ non prædicantur ſecundum eſſentiã, neq; de ſe inuicem, neq; de rebus repræſentatis, poterit vnus conceptus formalis ab altero diſtingui, quemadmodum vna actio intellectus diſtinguitur ab altera; verum cùm conceptus obiectiuus, tã perfectus quàm imperfectus ſit intimus & & de eſſentia rerum omniũ, nulla ratione poterit ſecundum rem diſtingui à conceptibus harum rerum : vnde ex eo quod conceptus obiectiuus eſt ille qui repræſentatur per conceptum formalem, ſolùm ſequitur, eſſe duplicem conceptum obiectiuum, vnum perfectum, & alterum imperfectum; quemadmodum eſt duplex conceptus formalis, vnus perfectus, & alius imperfectus, non tamen ſequitur, vt quemadmodum conceptus formalis imperfectus differt ſecundum rem à conceptibus ſubſtantiæ, & accidentium, ita & obiectiuus imperfectus ſit quoque ſecundum rem diſtinctus à conceptibus obiectiuis eorundem.

Ad vltimum reſpondemus, falſam eſſe propoſitionem, quia conceptus vltimæ & atomæ differentiæ, eſt quoque ſimpliciſſimus, qui tamen non differt, neque eſt *Ad vltim.*

auulſus ſecundum rem à conceptu ſpeciei quam componit; vt neque differentia ſecundum rem differt, neque eſt auulſa ab eadem natura ſpecifica; vnde quamuis conceptus entis ſit ſimpliciſſimus, alij vero ſint compoſiti, non hinc fiet conceptum entis eſſe diſtinctum & auulſum ſecundum rem à conceptibus rerum aliarum; cum ſit de intima & eſſentiali ratione Dei & creaturarum, ſubſtantiæ & accidentium, quemadmodum in ſequenti libro oſtendemus. Hactenus igitur de primo libro huius noſtræ Metaphyſicæ diſputationis dicta ſint ſatis.

(·.·)

FINIS.

DE

Digitized by Google

DE ENTE ET EIVS PROPRIETATIBVS,

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

EA hactenus expoſuimus, ad analogiam & conceptum entis intelligēda, neceſſaria eſſe cōſpeximus;quibus,ni fallimur, luculenter ſatis explicatis, conſequens eſt vt de eſſentia & exiſtentia, quæ nomine entis ſignificantur, in hoc ſecundo libro diſputemus. Ita enim facilius multo naturam entis perdifficilem ſatis, cognitam, perſpectamq; habebimus. Tum quodnā ſit illud Ens quod eſt tranſcendens, & de quo concluduntur proprietates, de quibus deinde diſſeremus. Præterea agemus de proprietatibus illius in genere, & in communi, num ſcilicet in ente ſint huiuſmodi proprietates, quæ illæ ſint, quem ordinem inter ſe obtineant, & qua ratione de illis efferatur: quibus explicatis, vltimā manum etiam huic ſecūdo libro imponemus. Vt autem recta methodo progrediamur, auſpicabimur à definitione eſſentiæ &exiſtentiæ:ita enim Plato, Ariſt. Cicero,& alij grauiſſimi Philoſophi perſcribunt, in omni quæ cum ratione inſtituitur diſputatione, à diffinitione, tanquam à firmiſſimo præſidio eſſe exordiendum.

Cap. I. Quid ſint eſſentia & exiſtentia.

Diffinitio eſſentiæ ex Ariſtot.

EXplicaturi igitur diffinitionem eſſentiæ, non alijs verbis quam ipſius Ariſt. illam diffiniendam eſſe arbitramur. Is enim *7. lib. Metaphy. cap. 4.* ad hunc modum diffinit eſſentiam. Eſſentia eſt illud quod perſe & primo de re dicitur. Quam diffinitionem eſſe accuratam, apertiſsimè intelligemus, ſi ſingulas eius partes percurramus. Inprimis igitur eſſentia debet de re per ſe, id eſt, non accidentario, prædicari. Quia eſſentia eſt illud quod reſpondemus ad interrogationem effectam de re quid ſit; at ſi interrogemus quid ſit res, non reſpondemus illa attributa quæ accidentariò, ſed quæ perſe de re prædicantur; roganti enim quid ſit triangulum, non reſpondemus illud eſſe calidum, vel frigidum, candidum, vel atrum, quæ accidentariò prædicantur de eo; ſed eſſe figuram planam tribus lineis comprehenſam, quæ ſunt illius attributa per ſe. Ceterum quia non omnia quæ perſe dicuntur, ſunt de rei eſſentia, quemadmodum proprietates dicuntur de ſubiecto in ſecundo modo dicendi per ſe, quæ tamen non dicuntur de eo ſecundum eſſentiam, adhibita fuit altera pars diffinitionis, & primo, vt per eam excludamus proprietates ab eſſentia: etenim quamuis illæ per ſe de re efferantur, quia tamen non efferuntur primo, ſed ſecundo loco de ſubiecto, non ſpe-

ſtabunt ad eius naturam & eſſentiam. quod etiam ex eo confirmat illud Ariſt. quia cum vnius rei ſit vna eſſentia, & ſint diuerſæ proprietates, vt extremitatis proprietates ſunt lene, aſperum, & coloratum; ſi omnes hæ ſpectarent ad vnam & eandem eſſentiam extremitatis, lenis, aſperi, & colorati, iuxta proprias eorum rationes, eſſet vna & eadem natura; quod tamen eſt omnino falſum. Conſtat igitur hanc eſſe accuratam diffinitionẽ eſſentiæ. Vnde colligendum erit, genus & differẽtiam attinere ad rei eſſentiam; quia hæc duo per ſe, & primo, de re prædicantur.

Diffiniunt etiam alij eſſentiam alijs duabus diffinitionibus. prima eſt: Eſſentia eſt illud quod ſignificatur per eſſentialem diffinitionem. Qua diffinitione frequenter vtuntur Philoſophi. vt D. Thom. 1. *part. q. 29. art. 2. ad. 3. quolib. 2 art. 4. in cor. & quodl. 3. art. 4. ad* 1. & alij multi. Verum hæc diffinitio potius ſpectat ad Logicum quam ad Metaphyſicum; eo quod agere de rebus vt ſignificantur vocibus, aut orationibus, vt ſunt diffinitiones, munus eſt & officiũ dialectici. Ceterum cum eſſentia ſumi poſſit duobus modis, primo in abſtracto, vt ſumitur eſſẽtia hominis, quando nomine humanitatis ſignificatur: & altero modo in concreto, vt ſumitur eadem eſſentia ea ratione qua exprimitur nomine hominis; eſſentia vt ſignificatur per eſſentialem diffinitionem, non ſumitur in abſtracto, ſed in concreto: per hãc enim diffinitionem, animal particeps rationis, non ſignificamus humanitatem, ſed hominem.

Alij eſſentiam diffiniunt duabus diffinitionibus, quarũ hæc eſt. 1. D. *Thom.*

Secunda diffinitio eſt. Eſſentia eſt illud cuius actus eſt eſſe: quam diffinitionem proponit D. Tho. 1. *Senten. diſt.* 23. *artic.* 1. *in cor.* Attamen vt illam & ſuperiorem rectius intelligere poſsimus, annotandum eſt eſſentiam tribus nominibus à Philoſophis eſſe nuncupatam, ſcilicet quidditatem, eſſentiam,& naturam; poteſt enim referri illa ad eſſe, quod ab ea fluit, & à quo primò actuatur; ad diffinitionem per quam exprimitur, & ad operationes ab ea dimanantes. Ratione primi appellata fuit eſſentia, quia per eã vnaquęque res, & in ea, habet eſſendi actum, & ita debet intelligi diffinitio propoſita, de eſſentia ſub ratione eſſentiæ, vt ab ea fluit eſſe: hac ſiquidem ratione dici poteſt illud cuius actus eſt eſſe; etenim exiſtentia & fluit, & recipitur in eſſentia tamquam actus in potentia. Ratione verò ſecundi vocata fuit quidditas, quia ſola quidditas eſt quæ explicatur eſſentiali diffinitione. Tandem ratione tertij dicta eſt natura, quaſi ſit naſcitura, à qua multæ operationes naſcuntur, & deriuantur. Hactenus quid ſit eſſentia expoſuimus, declaremus iam exiſtẽtiæ, (quæ cõmuni nomine ab auctoribus eſſe nuncupatur) diffinitionem. Exiſtentia igitur ita diffinitur, primus actus impreſſus à Deo cuilibet enti creato, quo primo illud conſtituitur extra facultatem ſuarum cauſarum. In hac diffinitione prima particula eſt actus; quia exiſtentia eſt quà media ea quæ erant poteſtate reuocantur in actum; vt roſa, quæ quando non exiſtit non eſt actu, adueniente exiſtentia,

Diffinito.

illico

illico conſtituitur in actu. Secunda eſt primus; per quam ſeparamus exiſtentiam ab operatione, quæ eſt actus ſecundus; imo & ab ipſa forma, & ab eſſentia; quæ comparata cũ exiſtentia, non habent locum actus primi, ſed ſecundi, quia neque forma, neque eſſentia ſine exiſtentia, poſſunt aut eſſe, aut intelligi eſſe in actu; quemadmodum docet. D. Tho. *1. p. q. 3. artic. 4. in cor.* Tertia eſt, impreſſus à Deo: quæ non eſt ita intelligenda, quaſi ſolus Deus conferat exiſtẽtiam, quemadmodum quidam recentiores docuerũt, aduerſusquos in ſequentibus diſputabimus, ſed dicitur eſſe impreſſus à Deo, quia primo, magis intime, & propria vi, imprimitur ab eo: etenim quamuis equus generans equum producat exiſtentiam illius, tamen quia non producit illam propria virtute, neque primo, ſed ſecundario, & virtute ſibi à Deo tributa, propterea dicitur actus impreſſus à Deo. **D.Thom.** Quarta eſt, cuilibet enti creato; perquam exprimitur ſubiectum exiſtentiæ, quod eſt, id quod eſt productum, per ſe ſubſiſtens in categoria ſubſtantiæ; hoc enim eſt proprium ſubiectum exiſtentiæ: nomine autem entis creati, quodlibet Ens productũ intelligimus, ſiue ſit verè creatum, vt Angelus, ſiue vera generatione productum, vt leo, & arbor. Vltima eſt, quo primo eſt extra facultatem ſuarum cauſarum; quæ particula complet, & conſtituit rationem formalem exiſtentiæ; eſt enim eius vltima ratio conſtituere rem extra facultatem ſuarum cauſarum: cum enim res quælibet ante exiſtentiam ſit in facultate

ſola ipſarum, & ſit veluti latens in ea, adueniente exiſtentia, eodem temporis momento erumpit extra talem facultatem, & à parte rei per eam conſtituta ſubſiſtit in propria natura, auulſa, & diuiſa à ſuis cauſis. Vnde cum in exiſtentia duo hæc reperiantur, recipi in aliquo tamquam in ſubiecto, eo modo quo actus recipitur in ſua poteſtate; & efficere rem extra facultatem ſuarum cauſarum, hoc ſecundum magis intimè competit exiſtentiæ quam illud primum: nam exiſtentia humanitatis Chriſti domini eſt vera exiſtentia, quæ tamen non recipitur in aliquo tamquam in ſubiecto, cum ſit exiſtentia diuina, quæ nulli ſubiecto ineſt, conſtituit tamen illam extra facultatem ſuarum cauſarum. *Quorundã reprehenſio* Sunt quidam qui rationem vltimam exiſtentiæ dicunt eſſe conſtituere rem extra nihil. Verum hi toto profectò errant cælo; quia eſſentia eſt etiam per quam res conſtituuntur extra nihil, cum tamen eſſentia non ſit exiſtentia. Verius igitur dictum eſt à nobis, rationem eius vltimam eſſe, conſtituere rem extra facultatem ſuarum cauſarum: quod tamen intelligi debet in creaturis, quæ habent cauſas producentes: quia in creatore, qui ſupra ſe nullam habet cauſſam, ratio exiſtentiæ erit conſtituere eum in rerum natura, & à parte rei ſubſiſtentem.

Digitized by Google

Cap. II. In quo explicatur ſitne exiſtentia ſubſtantia vel accidens.

BReuiter quidem, & ſuccinctè in ſuperiori capite expoſuimus quid ſit exiſtentia, propoſita illius diffinitione: verum quia hæc tractatio eſt difficilis, maximeque omnibus Philoſophis neceſſaria, erit illa altius repetenda, & diffuſius explicanda. Inſtituimus autem in hoc capite explicare, ſitne illa ſubſtantia, vel accidens; quam rem vt commodius explicemus, annotandum eſt, accidẽs duobus modis ſumi poſſe. Primò vt eſt diuiſum contra ſubſtantiam, qua ratione denotat naturam ſubiecto inhærentem, quemadmodum ſubſtantia ſignificat naturam per ſe cohærentem. Secundo ſignificat quidquid eſt extra eſſentiam rei, quod ſcilicet neque continetur in attributis eſſentialibus, neque exprimitur per eſſentialem diffinitionem: hac diſtinctione vtitur D. Thom. *quæſt. 5. de Potent. art. 4. ad 3.* & paſſim in alijs locis, quæ eſt peruulgata, & protrita ſatis apud omnes Philoſophos.

Anno. Accidẽs ſumitur duobus modis.

D. Thom.

Illa igitur conſtituta, ad explicandã quæſtionem propoſitam ſit prima aſſertio. Exiſtentia non eſt accidens in prima ſignificatione, quod ſcilicet inhæreat alicui ſubiecto, & ſuperaddatur ei eo modo quo dicimus albedinem eſſe accidens niuis, quia inhæret illi, & additur illius eſſentiæ iam completæ, & abſolutæ, tanquam natura quædã extrinſeca.

1. Aſſertio.

ſeca. Contrariam ſententiam olim docuerat Auicena, vt author eſt D. Thomas in Comment. in cap. *2. lib. 4. Metap.* inquiens exiſtentiam, & vnitatem, eſſe quædam accidentia rebus inhærentia, ſuperadd ta earum naturis, &c. Confirmatur tamen aſſertio his argumentis. Primum eſt. Omne accidēs ſumit exiſtentiam à ſubiecto, vt author eſt Ariſt. 7. *Meta. cap.* 1. docens accidētia eſſe entia quia ſunt in ſubſtantia, ergo ſi exiſtentia eſt accidens, deſumet exiſtentiam à ſubiecto, & ita exiſtentiæ, eſſet exiſtentia: quare abiremus in infinitum; ſi enim exiſtētia prior deſumit exiſtentiam à ſubiecto, ſecunda quoq; exiſtentia cum ſit accidens, deſumet exiſtentiam aliam tertiam à ſubiecto, & hæc tertia, aliam quartam, & ſic in infinitum, quod cum ſit manifeſtè falſum, exiſtentia non erit accidens.

Contrariā ſententiam docet Auicenna.

Confirmatur.

1. Argum. Ariſtot.

2. Argum. Secundum omnia accidentia ſupponunt ſubſtantiam cui inhęrent abſolutam in ſuo eſſe, & exiſtentem in rerum natura; ſed exiſtentia non ſupponit ſubſtātiam abſolutam, & exiſtentem; cum ſit illa abſolutio ſubſtantiæ, & ratio formalis exiſtendi, ergo non erit accidens.

3. Argum. Præterea. Si exiſtentia eſſet accidens, cum categoriæ diſtinguantur per diuerſos modos exiſtendi primo, & proxime per diuerſos modos prædicandi, fundatos in diuerſis modis exiſtendi, ſequeretur omnes categorias eſſe accidentia, & non dari aliquam categoriam ſubſtantiæ, quia omnis exiſtētia eſt accidens, & nulla eſt ſubſtantia, hoc autē

nullus

nullus ſanæ mentis affirmabit,igitur exiſtētia non eſt accidens.

Ad hæc terminus generationis ſubſtantialis non eſt accidens; in eo enim diſtinguitur generatio ſubſtantialis, à generatione accidentaria, iuxta Ariſt. 1. *de ortu. cap.* 3. quod terminus illius ſit ſubſtantia,terminus vero accidentariæ, ſit accidens; ſed terminus generationis ſubſtantiæ, eſt exiſtentia. diffinitur enim generatio, ab Ariſt. *5. Phyſic.* mutatio de non eſſe ad eſſe, vbi nomine eſſe non poteſt intelligi eſſentia;quæ non eſt terminus generationis; cum vel illa ſit æterna, iuxta multorum ſententiam, vel ſaltim ſit immutabilis, & inuariabilis per ſe, intelligi ergo debet exiſtentia, vt omnes Philoſophi vno ore profitentur,ergo non erit omnis exiſtentia accidens. *4. Argum.* *Ariſtot.*

Rurſus omnis forma tribuit aliquam exiſtentiam eiuſdem generis, & categoriæ, apertum eſt enim cum categoriæ ſint impermixtæ,non poſſe vnam formam conferre eſſe, vel exiſtentiam alterius categoriæ; & enim ſi ita fieret, inter ſe illæ confunderentur; ergo forma ſubſtantialis conferret exiſtentiam eiuſdem categoriæ, quare non omnis exiſtentia erit accidens. *5. Argum.*

Denique omne accidens vel eſt quantitas, vel qualitas, vel continetur in aliqua alia determinata categoria; ſed exiſtentia neque eſt quantitas,quia ita non conueniret qualitati, neque qualitas, propter eandem rationem,quia non conuenit alijs,ergo exiſtentia non erit accidens. *6. Argum.*

Secunda

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Exiſtentia eſt accidens in ſecunda ſignificatione. i. exiſtentia eſt extra eſſentiam rei, quia neque continetur in attributis eſſentialibus rei, neq; exprimitur per eſſentialem diffinitionem illius.

1. Argum. Confirmatur his argumentis, primum eſt petitum ex authoritate Ariſt. qui expreſſis verbis illam profitetur *2. libr. de demonſtr. cap. 7.* vbi ita habet: *Homo & eſſe hominem aliud eſt.* & proximis verbis ſubiungit: *Eſſe vero nulli eſt ſubſtantia.* i. eſſentia, quia ſubſtãtia eſſentiam quoque ſignificat apud Ariſt. *Ariſtot.* *5. Metap. ca.* 8. *& 7. ca. 3.* & in eodem loco inſtituit confirmare Ens nõ eſſe genus, quia non prædicatur ſecundum eſſentiam de naturis ſibi ſubiectis, quemadmodum prædicatur genus; quod cum non poſſit intelligi de ente vt ſignificat eſſentiam, cum illud eſſentialiter prædicetur, intelligi debet de ente vt ſignificat exiſtentiam, vnde ſecundum Ariſt. exiſtentia erit extra naturam rei. Deinde *2. lib. de demonſt. cap. 1.* ſecernit quæſtionẽ an eſt, à quæſtione quid eſt, cũ ergo per quæſtionem an eſt declaretur exiſtẽtia, per quæſtionem vero quid eſt eſſentia, exiſtentia extra eſſentiam & naturam rei erit.

2. Argum. Secundum argumentum. Quæ ſunt de eſſentia exprimũtur per eſſentialem diffinitionem, ſed exiſtentia non exprimitur per eſſentialem diffinitionem; nam quando hominem diffinimus, nihil minus exprimimus quam ipſum exiſtere, vel non exiſtere, ſed tantũ denotamus illũ eſſe animal particeps rationis, ergo exiſtẽt.a nõ erit de eſſẽtia rei.

Tertium

Tertium. ſi exiſtentia eſſet de eſſentia rei, cum attributa eſſentialia ſemper rebus conueniant, ſequeretur & exiſtentiam ſemper rebus conuenire, & ita ſemper roſa exiſteret, quemadmodum ſemper eſt flos, quod tamen vel ipſa experientia quam ſit falſum, luce clarius intuemur. *3. Argum.*

Annotandum eſt tamen, aſſertionem intelligendam eſſe de exiſtentia creata; quia ſi de increata loquamur, illa eſt de natura & eſſentia Dei Opt. Max. in Deo enim exiſtentia eſt ſua eſſentia, vt docent Theologi cum D. Thom. 1. *p. quæſt. 3. artic. 4.* Has ambas aſſertiones profitentur viri grauiſſimi. D. Thom. *q. 5 de potent artic. 4. ad 3. in* 1. *diſt. 8.* in explicatione literæ, *quodlib. 2. quæſt. 2. artic. 1. in comment. in cap. 2. lib. 4. Metaphy. & in opuſc. de formis, quæſt. 8.* ſi tamen illud opus ſit ab eo editum. Capreol. *in* 1. *diſt. 8. q. 1. concl. 3.* & in pleriſque ſolutionibus argumentorum Didacus Deza in eodem lib. & q. Flandrenſis. *4. Metaphy. q. 3. artic. 5. &* inſtitutor noſter erudıtiſſimus magiſter Dominicus Bannes, 1. *p. q. 3. artic. 4. dubitatione* 1. *Annotandum.* *Qui profitentur aſſertiones ſuperiores.* *D. Thom.* *Capreol.* *M. Banne.*

Tertia aſſertio. Exiſtentia non continetur in aliqua determinata categoria per ſe, ſed reduci debet ad categoriam eſſentiæ cuius eſt actus, ita vt exiſtentia ſubſtātiæ, ad categoriam ſubſtantiæ, & exiſtentia quantitatis ad categoriam quantitatis ſit reuocanda. Ita docent Capreolus, & Flandrenſis in locis citatis, Soncinas *4. Metaph. quæſt. 12.* Caietan. *ca. 5. de ente, & eſſentia, q. 11. ad octa. &* Iau. in *tract.* *3. Aſſertio.* *Capreo.* *Flandren.* *Caieta.* *Iauellus.*

tract. de tranſcen. cap. 4. Non contineri exiſtentiam in certa aliqua categoria ex eo probamus; quia per omnes illas ſe ſe diffundit, & diuagatur; at non contineri per ſe colligere poterimus ex eo; quod ſolum genera, ſpecies, & indiuidua ex quibus conflatur recta ſeries categoriæ, continentur per ſe in categorijs, exiſtentia verò neque eſt genus, neque ſpecies, neque indiuiduum. Contineri autem reductiuè, non quidem eo modo quo imperfectum reducitur ad perfectum; ſed eo quo actus reducitur ad categoriam ſuæ poteſtatis, & terminus ad categoriam rei quam terminat, & abſoluit, ita oſtendimus, primo, actus, & potentia continentur

1. Argum. in eadem categoria vt author eſt Ariſtot. *9. Meta. cap. 7. & 2. de Anima cap. 1.* ſed exiſtētia eſt actus eſſentiæ, eſſentia verò eſt potentia quædam recipiens exiſtentiam, & quæ actuatur per eam; cum igitur eſſentia ſubſtantiæ ſit in categoria ſubſtantiæ; & eſſentia, accidentium in categorijs accidentium, exiſtētia ſubſtātiæ cōtinebitur in categoria ſubſtātię, & exiſtētia accidentiū in categorijs

2. Argum. accidentiū. Secundò, à qualibet forma fluit exiſtētia, quemadmodū & eſſentia eiuſdem categoriæ, ergo à forma ſubſtātiali fluit exiſtētia ſubſtātialis, & à forma accidētaria exiſtentia accidentaria; quare cum forma ſubſtantialis ſit in categoria ſubſtantiæ, & formæ accidentariæ in categorijs accidentiū, exiſtentia ſubſtantialis continebitur in categoria ſubſtantiæ, & exiſtentia accidentaria in categorijs accidentium.

Quarta

Quarta aſſertio. Exiſtentia creaturarum neque eſt creator, neque creatura, neq; Ens, ſed eſt concreta, & comproducta, & eſt illud ratione cuius Ens eſt id quod eſt. Diximus creaturarũ; quia exiſtentia creatoris eſt creator, quidquid enim eſt in Deo, eſt Deus. Inprimis exiſtentiam non eſſe creatorem vberrimè oſtendit D. Thom. 1. *cont. Gent. cap. 26. & 1. ſent. diſt. 8. q. 1. art. 2.* nam exiſtentia creaturarum neque eſt æterna, neque infinita; quemadmodum Deus eſt æternus, & infinitus. Præterea non eſſe creaturam demonſtramus argumento hauſto ex eodem D. Tho. *1. p. q. 45. artic. 4.* creari eſt fieri: ergo illius eſt creari cuius eſt fieri, ſed fieri tantum eſt ſuppoſitorum, & per ſe exiſtentiũ, ergo creari tãtum erit ſuppoſitorum, & per ſe exiſtẽtium, & ita cum exiſtentia non ſit ſuppoſitum, neque creabitur, neque erit creatura, ſed concreabitur, & comproducetur ſimul cum ſuppoſito creato: vnde quemadmodum accidentia neque generantur, neque intereunt, ſed congenerantur cum ſubiecto, & intereunt cum eo: pari ratione exiſtentia, neque creabitur, neque producetur, ſed concreabitur, & comproducetur. Tandem non eſſe Ens, ea ratione qua Ens ſignificat id quod eſt, elegãter docet Boetius in libello de hebdomadibus, quia id quod eſt, eſt res per ſe ſubſiſtens, at exiſtentia non ſubſiſtit, ſed eſt id ratione cuius id quod eſt, eſt, & conſiſtit in ſe, quemadmodum albedo non eſt alba, ſed eſt illud ratione cuius nix dicitur alba: ſi autem Ens ſumatur vt eſt diuiſum cõtra nihil,

D. Thom.

D. Thom.

Boetius.

exiſtentia eſt Ens; quia non eſt nihil. Verum hæc omnia abundè explicata fuerunt à nobis in primo lib. cap. 3.

Quod ſi quis nobis obijciat authoritatem libelli de cauſis, propoſitione 4. in qua expreſſe continetur eſſe, vel exiſtentiam, eſſe creaturam, ita enim habet illa propoſitio: Prima rerum creatarum eſt eſſe. Reſpon. cum D.Thom. in loco proxime citato ad primum, aliquid poſſe dici creatum, vel quia eſt terminus creationis; vel quia eſt ſubiectum illius; ſubiectum eſt ſuppoſitum, & res per ſe ſubſiſtens, terminus vero, vel ratio obiecti creationis eſt exiſtentia, ad hoc enim terminatur creatio, vt id quod creatur, exiſtat in rerum natura. Dicitur igitur exiſtentia creatura, non quia ſit id quod creatur, vel ſubiectum creationis; ſed quia eſt terminus, & ratio illius.

Cap. III. In quo diſſoluuntur quædam obiectiones.

VErum vt ea quæ docuimus longè illuſtriora reddantur, proponendæ, ſimulque diſſoluendæ erunt quædam obiectiones aduerſus illa, præſertimque aduerſus primam aſſertionem. Prima eſt. Quidquid eſt, vel eſt ſubſtantia, vel verum accidēs, ſed exiſtentia non eſt ſubſtantia, ergo erit verum accidens. Propoſitionem omnes profitentur, confirmatur aſſumptio. (& loquimur de exiſtentia ſubſtantiæ, quia exiſtentiam accidenn-

1. Obiect.

cidentis, accidẽs eſſe docuimus) Exiſtẽtia ſubſtantiæ non eſt ſubſtantia ſecunda, quia neque eſt genus, neque ſpecies; neq; eſt prima, quia ſubſtãtia prima diuiſa eſt ab Ariſt. 7. *Meta. cap.* 3. *& 2. de Anima cap.* 1. in materiã, & formã; & totum compoſitum. at exiſtentia nõ eſt materia, cum non ſit pura potentia; neque forma, cũ non ſit pars eſſẽtialis rei; neque totum cõpoſitum; cũ non ſit id quod eſt, ergo non erit ſubſtãtia prima. Huic obiectioni reſpondemus ex Capreolo. *in pri. diſt. 8. q. 1. in ſolu.* 3. aduerſus primam aſſertionem, diuiſionem entis in ſubſtantiã, & accidentia eſſe diuiſionem entis, vt ſignificat eſſentiam, & non vt ſignificat exiſtentiam, vt author eſt D. Tho. *quodlib. 2. q. 2. art.* 1. Vnde ita debet intelligi diuiſio: Omnis eſſentia vel eſt ſubſtantiæ, vel accidentiũ; at vero exiſtentia non eſt Ens quod ſignificat eſſentiam, & ita non continebitur ſub hac diuiſione: quare neque erit ſubſtantia, neque accidens, ſed reuocabitur ad categoriam ſubſtantiæ, & accidentium. Vel reſpondere poſſumus, diuiſionem entis in ſubſtantiam, & accidentia, intelligendã eſſe de ente quod eſt: ita vt ſenſus illius ſit, Omne quod eſt, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, exiſtentia verò non eſt id quod eſt, ſed eſt id ratione cuius aliquid eſt. *Ariſtot.* *Solutio 1.* *Capreol.* *D. Thom.* *2. Sol.*

Secunda obiectio. Accidens eſt illud quod poteſt adeſſe & abeſſe ſubiecto, abſq; illius interitu, vt docuit Porphyrius in cap. de accidente. ſed exiſtentia poteſt adeſſe, & abeſſe eſſentiæ, quæ eſt illius ſubiectum, abſque eius interitu; cum remanente eſſentia æterna, & *2. Obiect.* *Porphy.*

invariabili, interdum illa exiſtat, & interdum non exiſtat, ergo exiſtentia eſt verum accidens. Reſpon. in diffinitione accidentis nomine ſubiecti intelligendū eſſe illud quod actu exiſtit propria, & eiuſdem generis exiſtentia, cum accidentia omnia ſupponāt ſubiectum conſtitutum, & exiſtens; attamen eſſentia non eſt illud quod exiſtit, ſed ſuppoſitū eſt quod exiſtit, vnde quamuis vocari poſſit eſſentia ſubiectū exiſtētiæ, quia recipitur in ea, eomodo quo actus recipitur in propria poteſtate, non tamen eſt ſubiectum quod diffinitur in diffinitione accidentis.

Solutio.

3. Obiect. Tertia obiectio. Quidquid aduenit rei ab extrinſeco, & non eſt de illius eſſentia, eſt accidens; ſed exiſtentia aduenit cuilibet rei ab extrinſeco, ſcilicet vel à Deo, vel à generāte, & non eſt de eſſentia: ergo erit accidens. Reſpond. propoſitionem eſſe veram de accidēte vt ſignificat illud quod non eſt de eſſentia rei, eſſe tamen falſam de accidente inhærente, vel de accidente quod eſt diuiſum cōtra ſubſtantiam.

Obiect. 4. Quarta. Illud quod fluit à principijs eſſentialibus eſt verum accidens, vel propriū, vel commune, nam ſi fluat à principijs indiuiduantibus eſt accidens commune: ſi à principijs ſpecificis eſt accidens proprium; ſed exiſtentia fluit à principijs eſſentialibus, ergo vel erit accidens propri m, vel commune, & ita verū erit accidens. Reſp. inprimis falſam eſſe propoſitionem, quia ipſa eſſentia fluit à principijs eſſētialibus, cum coaleſcat ex eis; cum tamen neque ſit accidēs propriū,

Solutio. 1.

neque

neque commune. Reſp. deinde illud quod fluit à principiis eſſentialibus, eſſe, vel accidens proprium, vel commmune, ſi fuerit alterius generis, & categoriæ; at ſi fuerit eiuſdem generis, nulla ratione poterit eſſe accidens, & ita cum exiſtentia ſit eiuſdem generis, & categoriæ cum eſſentia; cum ſit illius terminus intrinſecus, non poterit eſſe accidens. *Solutio. 2.*

Quinta. Quod aduenit enti compoſito ex materia, & forma, eſt verum accidens; quia aduenit ſubſtantiæ conſtitutæ; ſed exiſtentia eſt huiuſmodi; aduenit enim ſuppoſito prius conſtituto ex materia, & forma; ergo erit verum accidens. Reſp. propoſitionem eſſe veram, ſi illud quod eſt compoſitum ex materia, & forma, fuerit Ens completum, & in actu; ſin minus, dicimus illam eſſe falſam; at ſine exiſtentia nulla ſubſtantia indiuidua eſt Ens completum, & in actu, cum ſit ipſa exiſtentia abſolutio, & actus rerum omnium; quare exiſtentia nulla ratione erit accidens. *Obiect. 5.* *Solutio.*

Cap. IV. Explicantur tres dubitationes de eadem exiſtentia.

Ntequam vlterius progrediamur, erunt tres dubitationes de eadem exiſtentia breuiter explicandæ. Prima eſt, fluatne exiſtétia à forma. Secunda, quibus propriè conueniat exiſtentia. Et tertia, num ſit illa vltimus actus necne?

Primam quæſtionem quidā ita diſſoluunt, vt duplicem

Nũ exiſtentia fluat à forma opinio quorundam.

vt duplicem dicant eſſe exiſtentiam, vnã ſimpliciter, & abſolute, per quam vnumquodque exiſtit à parte rei; & alteram in aliquo certo, & determinato genere, vel natura, vt eſt exiſtentia hominis, vel equi; primam vocant exiſtentiam imperfectam, alteram vero perfectam. Alij eandem diſtinctionem ſub his verbis proponunt. Exiſtentia quædam eſt formalis, quæ ſcilicet fluit ab aliqua forma, & alia entitatiua, quæ rationem entis conſequitur. Dicunt igitur exiſtentiam imperfectam, vel entitatiuam, non eſſe à forma; quia materia prima habet ſuapte natura huiuſmodi exiſtẽtiam, & non à forma; alteram vero formalem, vel perfectam, eſſe à forma; vt exiſtentiam hominis, eſſe à forma hominis, & exiſtentiam Leonis, à forma Leonis. Hãc ſententiam amplexus eſt Gregorius Arimin. *in 2. diſt. 12. q. 1. art. 1. & Bened. Pererius 6. lib. ſua Philo. ca. 13.* & omnes illi qui conſtituunt materiam primam non eſſe puram potentiam, ſed ex ſe habere aliquem actum entis.

Grego. Pererius.

Alij vero eruditiſsimi Philoſophi, vt Capreo. *in 1. diſt. 8. q. 1. ad 7. & 17. cont. primam aſſert. & M. Bannes in 1. p. q. 3. art. 4. dubit. 4.* arbitrantur exiſtentiam neque in genere cauſæ formalis, neque in genere cauſſæ efficientis, fluere à forma, ſed in ſolo genere cauſſæ diſponentis; quia ipſa ſolum conſtituit ſubiectum capax, & accommodatum, vt ſcilicet ſit in potentia, ad recipiendam exiſtentiam à Deo, à quo ſolùm tanquam a proprio principio deriuatur: quemadmodum diaphaneitas, vel perſpicuitas in aere, eſt aqua fluit lumen in eo;

R. Capre. M. Bannes

in eo; non in genere cauſſæ formalis, aut efficientis, ſed in genere cauſæ diſponentis; eo quod præparat aerem vt fiat capax ad recipiendam lucem à ſole, à quo tanquam à proprio principio poteſt deriuari.

Plerique tamen Philoſophi conſtituunt, exiſtentiam fluere à forma in genere cauſſæ formalis, quemadmodum eſſe candidum, fluit à candore, & eſſe calidum, à calore: conſtituunt enim duplicem effectum formalem formæ, vnum primum, & alterum ſecundum: primus eſt eſſe eſſentiæ: ſecundus verò, eſſe exiſtentiæ. Primumque illum docent nulla ratione poſſe à forma ſeparari; ſecundum verò optime poſſe; vt in humanitate Chriſti Domini, eſſe eſſentiæ humanæ non ſeparatur ab anima rationis compote, imo neque poteſt ſeparari; eſſe vero exiſtentiæ, ſeparatur ab ea; cum non exiſtat per humanam, ſed per exiſtentiam diuinam. Hāc opinionem accuratè explicant Soncinas. 5. *Metaph. quæſt.* 5. *Iauel. in eod. loco. quæſt.* 3. *Flandr.* 4. *Metaphy. quæſt.* 3. *art.* 6. *Caieta.* 3. *p quæſt.* 17. *artic.* 2. & alij numeri alij. *3. Opinio.* *Sonci.* *Iauel.* *Flandr.* *Caiet.*

Inter has igitur diſcrepantes opiniones, vt noſtram ſententiam explicemus, ſit prima aſſertio. Nulla eſt exiſtentia, quæ non fluat à forma, vel tanquam à cauſa diſponente, vel tamquam à cauſa formali. Hanc aſſertionem communibus Philoſophorum ſuffragijs fuiſſe olim ab omnibus illis conſtitutam, teſtis eſt locupletiſsimus. D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, vbi conſtituit, Philoſophos docuiſſe exiſtentiam om- *Explicatur dubitatio.* *1. Aſſertio.*

nem à forma promanare, & eam nihil aliud eſſe, quam actum formæ in materia. verba illius ſunt: *Omne eſſe ex forma eſt in rebus creatis, eſſe vero non eſt niſi ex coniunctione formæ cum materia, vnde Philoſophi dicunt illud deſcribentes, eſſe eſt exiſtentia formæ in materia.* Eiuſdem etiam ſententiæ eſt lucidiſſimus Themiſtius, *2. de Anima ca. 1. tex. 7.* vbi docet à forma habere res omnes quod ſint, & exiſtant, & quod habeant vnitatem. Confirmatur etiam eadem aſſertio inductione quadã adhibita, exiſtentia albi eſt ab albedine, & calidi à calore, equi à forma equi, Leonis à forma Leonis, & ſic in alijs, omnis ergo exiſtentia eſt ab aliqua forma. Sat ſcio alios reſponſuros, falſum eſſe ſic in alijs euenire, quemadmodum in Leone, aut equo euenit, nam materia prima habet exiſtentiam entis, quam non habet à forma, ſed à ſua propria natura.

Boetius. *2. Argum.* *Solut. aliorum.*

Confuta. Verum non eſt hic locus confutandi hanc ſolutionem, ne miſceamus diſputationem de materia, cum diſputatione de ente, ſemper enim mihi diſplicuit, diſputationes de diuerſis rebus pertractantes, inter ſe cõfundere, & perturbata ratione permiſcere, quod quibuſdam recentioribus eſt maximè vitio vertendum; ſi tamen ſuperior aura feliciter arriſerit, ſuperique conatibus noſtris bene fauerint, vt commentaria noſtra in Philoſophiam prodeant in lucem. 1. *lib. Phyſic.* in diſputatione de principijs rerum naturalium, parte 2. ſatis ſuperque illam confutabimus, oſtendentes materiam primam ita eſſe purã potentiam

potentiam, vt nullum ſuapte natura contineat actum entis.

At ne quis exiſtimet ſolutionem eſſe alicuius ponderis, nunc breuiter ita illam reijcimus. Quidquid continetur ſub aliquo genere, contineri debet ſub aliqua ſpecie illius, quemadmodum quidquid continetur ſub animali debet contineri ſub homine, aut bruto; ergo quidquid continebitur ſub ente, cõtineri debet ſub aliqua illius ſpecie: & ita cum exiſtentia contineatur ſub ente, continebitur ſub aliqua illius ſpecie; ſed omnis exiſtentia quæ continetur ſub aliqua ſpecie fluit à forma, quia eſt exiſtentia formalis, ergo omnis exiſtentia à forma dimanabit, quare neq; materia prima ſine forma poterit vllam obtinere exiſtentiam.

Secunda aſſertio. Forma non concurrit ad exiſtentiam in genere cauſæ efficiẽtis. Confir. his argumentis, primum eſt. Cauſa efficiens non agit antequam exiſtat, vnde prius eſt aut tempore, aut natura illam exiſtere, quam agere: ſed forma ſine exiſtentia non exiſtit, ergo ad exiſtentiam producendam non poterit cõcurrere in genere cauſæ efficientis. *2. Aſſertio.* *1. Argum.*

Secundum, quamuis forma, & efficiens, poſſint eidem rei conuenire, non tamen cõueniunt illi reſpectu eiuſdem effectus; ſed forma reſpectu exiſtentiæ concurrit in genere cauſæ formalis, vt poſtea dicemus, ergo reſpectu illius non poterit eſſe cauſa efficiens. *2. Argum.*

Tertium. Illa eſt cauſa efficiens rei quæ producitur, cum per eandem actionem eiuſ- *3. Argum.*

dem cauſæ, res producantur, & comproducantur; ſed exiſtentia comproducitur, vt docuimus in cap. 2. huius lib. ad productionem rei, vel ſuppoſiti ſubſiſtentis. cum igitur ſuppoſitum fiat tamquam à cauſa efficiente, vel à creante, vel à generante, & non à forma, exiſtentia quoque fiet tamquam à cauſa efficiente à generante, vel creante, & non à forma.

3 Aſſertio. Confir. ex Ariſtot. Tertia aſſertio. Exiſtentia fluit à forma in genere cauſæ formalis. Hanc aſſertionem conſtituimus cum vltima opinione, illamq; ita ſuademus. Primo ex Ariſt. qui apertiſſimis verbis illam profitetur. *5. Metaph. ca. 8.* in quo loco referens ſignificationes ſubſtantiæ, inquit ſignificare quoque illam, eſſentiã. & formam à qua tamquam à proprio principio deriuatur exiſtentia. Sic enim habet iuxta interpretationem Beſarionis, & veterem Boetij. *Altero modo quodcumque fuerit cauſa exiſtentiæ, talibus inexiſtens quæ non dicuntur de ſubiecto, vt anima animali.* Quem locum ſi pacato animo conſpiciamus, luce clarius illum noſtram aſſertionem confirmare intuebimur. & *2. lib. de Anima. ca. 4.* explicãs qua ratione anima ſit cauſa efficiens corporis viuentis, forma, & finis: inquit eſſe formam, quia confert exiſtentiam corpori viuenti, nã exiſtentia omnis à forma fluit, tamquam à propria cauſa. verba eius ſunt iuxta veterem Boetij interpretationem. *Cauſa enim ipſius eſſe omnibus ſubſtantia eſt.* i. forma eſt cauſa exiſtentiæ, quia ſubſtantia interdum ab Ariſt. formam, & eſſentiam denotat, vt 7. *Meta. c. 3.* *Ariſtot. Met. 5. cap. 8.*

Præte-

Præterea *2. Phyſico. cap. 1. & 2. de Anima cap. 2.* docet vnamquamque rem per materiam eſſe poteſtate, per formam vero eſſe in actu, ſimpliciter & abſolute.

Ex quibus locis ita connecto argum. Vnaquæque res eſt ſimpliciter in actu per exiſtentiam, quia actus ſimpliciter, & abſolutè tantum poteſt rei exiſtenti conuenire, eodem Ariſt. authore, *9. Meta. c. 3.* ſed vnaquęque res eſt in actu ſimpliciter, & abſolutè per formā, ergo vel forma eſt exiſtentia, vel à forma fluet exiſtentia; cum igitur forma non ſit exiſtentia, proculdubio fluet ab illa. Hancque eſſe communem Philoſophorum opinionem author eſt Boetius in loco propoſito in. *1.* aſſert. & D. Thom. qui omnium Philoſophorum placita acuratiſsime perlegerat, præclarum pro hac aſſertione profert teſtimoniū. *3. part. queſt. 17. art. 2.* ita dicens. *Eſſe* (i. exiſtentia quia de illa eo loco loquebatur) *pertinet ad naturam & hypoſtaſim, ad hypoſtaſim quidem ſicut ad illud quod habet eſſe; ad naturam autem ſicut ad id quo aliquid habet eſſe. Natura enim ſignificatur per modum formæ, quæ dicitur Ens ex eo quod ea aliquid eſt, ſicut albedine eſt aliquid album, & humanitate homo.* Quo teſtimonio efficaciter ſatis noſtram aſſertionem confirmatam remanere arbitramur: in eo enim duo docet D. Thom. Primum eſt, exiſtentiam eſſe eſſentiæ, ſiue formæ, tamquam principij à quo deriuatur; alterum, formam & eſſentiam, ex eo eſſe entia, quia eis aliquid eſt, vel exiſtit, quæ duo aperti ſsime noſtræ fauent opinioni, & confirmant

Argum.

Ariſtot.

D. Thom. egregium teſtimonium.

aſſer-

Argum. aſſertionem. Denique generatio eſt mutatio de non eſſe ad eſſe;ſed mutatio non fit ad materiam,ſed ad formã, ergo neque generatio fiet ad materiam,ſed ad formam,igitur eſſe, à forma dimanabit. Plura alia poteramus ad hanc ſententiam ſuadendam in medium proferre, ne tamen limites inſtitutos tranſiliamus, illa prætermittimus, quæ à nobis *2. lib Phyſic. ca. 3.* Deo fauente proponentur, in quo loco ſimul oſtendemus exiſtentiã fluere à cauſis inferioribus, & non à ſolo Deo (ſecundario tamen)aduerſus eoſdem authores,qui contrarium opinantur.

Argument aduerſus noſtram ſententiam Aduerſus hæc tamen ita aliquis inſurget primo : effectus formæ non differt reipſa à forma;vt eſſe album non differt reipſa ab albedine;ſed exiſtentia,iuxta decreta D.Thom. vt poſtea oſtendemus, reipſa differt à forma, ergo exiſtentia non erit effectus formalis formæ. Huic argum. ſatisfacit Capreol. in *1. diſt. 8. q. 1. ad 6. Godofredi* negans propoſitionem,quæ non poteſt aliqua ratione efficaci confirmari:vnde eſſe albũ, reipſa differet ab albedine,&eſſe calidum,à calore.

Solutio. 1. Capreol.

Solutio. 2. Reſp.etiam poſſumus, formam non diſtingui à primo eius effectu formali, qui eſt eſſe eſſentiæ; diſtingui tamen à ſecundario effectu,qui eſt eſſe exiſtentiæ. Cum à primo nullo modo poſſit ſeparari ; à ſecundo vero interdum poſſit.

2. Argum. Secundo. Exiſtentia eſt forma eſſentiæ, & formæ, cum ſit illius actus, ergo forma non poterit eſſe cauſa formalis exiſtentiæ.prob. conſeq. quia cauſæ tantum poſſunt eſſe ſibi inui-

inuicem cauſæ in diuerſo, non autem in eodem genere cauſæ, vt author eſt Ariſt. *5. Metaph. cap. 2. & 2. Phyſic. cap. 3.* Reſp. falſum eſſe antecedens; quia exiſtentia ſi proprie loquamur, non poteſt vlla ratione eſſe forma, cum de ratione formę ſit cōſtituere rem intra determinatam naturam, & componere illam ſecundum eſſentiam, quæ duo exiſtentiæ non poſſunt conuenire, imprimis determinare rem ad certam naturam, illi nō competit; cum ipſa ex ſe ſit illimitata, & à forma limitetur ad determinatum gradum alicuius naturæ. Neque componere illam ſecundum eſſentiam, cum non attineat ad eſſentiam, vt in *cap. 2.* docuimus. Neque ex eo quòd eſt actus primus rectè colligitur illam eſſe formam, cum actus primus ſit ſuperior forma, & latius pateat ea; quemadmodum neq; ex eo quod ſubiectum eſt in potentia paſſiua ad calorem, colligimus rectè illud eſſe materiam primam, quia potentia paſſiua latius patet ipſa materia, non erit igitur exiſtentia propriè forma reſpectu exiſtētiæ, cū & conferat illi certam naturam, vt hominis, vel equi, & ab ea tamquam à propria cauſa dimanet, quamuis alterū munus formæ quod eſt componere, non conueniat illi ratione exiſtentiæ, cum ſit ſimpliciſſimus actus, ſed ratione compoſiti. *Solutio.*

Tertio. Nihil poteſt eſſe ſibi cauſſa exiſtēdi, neque poteſt aliquid ſe reuocare de potētia ad actum; ſed ſi à forma flueret exiſtētia, forma eſſet ſibi cauſa exiſtendi, & ſe reuocaret de potentia ad actum: inprimis apertum *3. Argum.*

tum eſt quod ipſa eſſet ſibi cauſa exiſtendi, ſi ab ea flueret exiſtentia. Deinde cõfirmo quod illa ſe reuocabit ad actum, forma per exiſtẽtiam eſt actu, ſed forma reuocat ſe ad exiſtentiam, ſi exiſtentia fluit ab illa, ergo reuocabit ſe de poteſtate ad actum. Reſpond. duobus modis poſſe aliquid eſſe ſibi cauſam exiſtendi, aut efficienter, aut formaliter; formaliter, vt lux eſt ſibi cauſa illuminandi, efficienter vero, vt Sol eſt cauſa eiuſdem illuminationis. Igitur quamuis efficiẽter nihil poſſit eſſe ſibi cauſa exiſtendi, optimè tamen poteſt eſſe formaliter; & ita forma eſt cauſa ſuæ exiſtentiæ formalis, non tamen efficiens.

Solutio.

Solutio eſt collecta ex D. Thom. in opuſculo de formis *q. 9. ad 1. arg.* Præterea dicimus nihil poſſe ſe reuocare de potentia ad actum efficiẽter, quia ita eſſet actu, antequam eſſet, etenim quod reuocat aliquid ad actum eſt in actu; quod ſi fuerit poteſtate, nondum eſt in actu, erit igitur actu, antequam ſit actu. Formaliter vero optime poteſt aliquid ſe reuocare de poteſtate ad actum; non enim ex hoc ſequitur aliquid eſſe in actu antequam ſit, nam cum forma ſe reuocet ad actum, non virtute propria, ſed virtute ipſius generantis, vel producentis formam vnà cum toto compoſito, ſequitur quidem generans quod primo, & propria virtute reuocat eam ad actum, eſſe actu ante formam; non autem ſequitur ipſam formam quæ reuocat ſe virtute alterius, eſſe actu antequam ſit actu; ſed eſt illa ſimul cũ eodem actu. Hæc dicta ſint lõgius quam decreueram de prima dubitatione.

Solutio 2.

Secundæ vero vt ſatisfaciamus, annotan- *Diſſoluitur 2. Dubiu.*
eſt, ſubſtantiam diuiſam eſſe in vniuerſam, & ſingularem; & ſingularem in materiam, formam, & totum compoſitum; nomine autem materiæ, & formæ, intelligimus etiam alias partes integrantes, tam ſimilares, vt carnes, & oſſa; quam diſsimilares, vt caput, pedes, & manus. Obſeruandum eſt etiam exiſtētiam poſſe eſſe alicuius, aut tamquã principij a quo fluit, aut tamquam ſubiecti in quo recipitur.

Sit igitur prima aſſertio; exiſtentia ſolius *1. Aſſertio.*
eſt formæ, tamquam principij à quo fluit. Hanc aſſertionem in ſuperiori dubitatione expoſuimus. Secunda aſſertio eſſe ſubiectum *2. Aſſertio.*
exiſtentiæ primo & per ſe neque competit rebus vniuerſis, neque partibus, ſiue eſſentialibus, ſiue integrantibus. Imprimis non conuenire primo rebus vniuerſis apertum eſt apud Peripateticos, cum illę non exiſtant nulſæ à ſingularibus, ſed in ſingularibus, & per ſingularia, quidquid afferat Plato cóſtituens vniuerſa extra ſingularia exiſtere. Deinde neque partibus conuenire ita confir. Illud per ſe, & primo exiſtit, quod per ſe & primo generatur; cum generatio eo tendat, vt illud quod generatur exiſtat; ſed partes vt materia, & forma, non generantur, ſed totum ipſum, vt author eſt Ariſt. *7 libr. Meta. cap. 8. & 9. 8. capit. 3. & 12. capit. 3.* ergo exiſtentia non primo conueniet partibus: quod intelligendum in alijs præter hominem, nam in homine exiſtentia prius competit tamquam ſubiecto animæ rationis compoti,

poti, quam ipſi homini, eo quod anima rationis compos eſt per ſe ſubſiſtés, & verus terminus creationis; quod tamen alijs formis conuenire nullo modo poteſt; quæ non ſunt ſubſiſtentes, ſed inexiſtentes; & ita exiſtentia in homine prius competet animæ, deindè vero ab ea deriuatur ad corpus; at in alijs prius competet toti, & ex eo deinde deriuatur ad partes.

3. Aſſertio Tertia aſſertio. Exiſtentia primo & per ſe competit toti compoſito, itaque ſubiectum primum & per ſe exiſtétiæ eſt ipſum totum: Hæc aſſertio colligitur ex ſuperioribus. Cũ enim exiſtentiæ aſſignari debeat aliquod ſubiectum, hoc autem neque ſit vniuerſum, neq; ſint partes, à ſufficienti diuiſione erit ipſum

2. Argum. totum. Rurſus cum totum ſit quod oritur & interit, operatur, mouetur in loco, ſubiacet tempori, quæ omnia niſi ſubiecto exiſtétiæ non poſſunt cõuenire; totum ipſum erit illius ſubiectum.

Annotat. Erit igitur hic ordo maxime animaduertendus in ſubiecto exiſtentiæ aſſignãdo, forma in ortu, prius vnitur cum materia vi agétis naturalis, quam conſtituat ortum, cum ex hac vnione reſultet illud; ſecundo loco conſtituitur totum quod per formam, & eſſentiam reſultantem ex materia, & forma vnitis, ſit capax, & accommodatum, vt recipiat exiſtentiam. Tertio à forma fluit exiſtétia quæ recipitur in toto effecto, iam capaci ad eam recipiendam, tamquam in ſubiecto; & tandẽ communicatur omnibus partibus, per omnes illas ſeſe diffundens. Quæ omnia

non

non ſunt ita intelligenda quaſi fiāt in diuerſis temporibus, cum in eodē temporis momento eueniant; ſed intelligi debent de diuerſis inſtantibus naturæ; quia prius natura eſt, partes vniri, quam totum fieri; & ſic de aliis, vt expoſuimus.

Ex quo colligimus, cum ſint duo effectus à forma promanantes, quorum vnus eſt eſſe eſſentiæ, alter vero eſſe exiſtentiæ, eſſe eſſentiæ prius deriuari à forma quam eſſe exiſtentiæ, cum deriuetur ab ea in primo inſtanti quando vnitur cum materia; exiſtentia vero deriuetur in tertio inſtanti, poſt conſtitutum totum compoſitum. **Conſecta.**

Vltimæ dubitationi ſatisfacit Caiet. *ca. 5. de ente & eſſentia. q. 11. ad 8.* dicens exiſtentiā, & eſſe primum & eſſe vltimū actum, diuerſa tamen ratione. poteſt enim illa ſumi aut in inſtituto generantis totum naturale, aut in executione, vt dicunt, generationis: primo modo dicitur primus actus; quia illud quod primo inſtituit generans producere, eſt cōſtituere rem exiſtentem in rerum natura: ſecundo vero modo, nuncupatur vltimus actus; quia quod vltimo in re genita producitur (quod ſit tamen eiuſdem naturæ, & categoriæ) eſt exiſtentia. **Explicatur 3. dubitat. Caiet.**

Ceterum M. Dominicus Bannes, *1. p. q. 3. art. 4. dubit. 1.* in fine eius, admittit etiam exiſtentiā & eſſe primum, & vltimum actum; at longe diuerſa ratione illud explicat, quam explicarit Caiet. refert enim hæc duo non ad compoſitionem, & reſolutionē quæ fit à parte rei in rebus ipſis, & vt dicunt naturalem, ſed **M. Bannes.**

ad eam quæ fit in intellectu, & vt dicunt, Metaphyſicam. Dicitur igitur exiſtentia primus actus; quia quando intellectus componit, verbi gratia hominem, iuxta eius attributa eſſentialia, quod primo ſibi intelligendum occurrit eſt Ens, vt denotat exiſtentiam, tamquam obiectum adæquatum, & formale, quod deinde componit cum alijs attributis, vſque ad vltimum rei attributum; ita enim progreditur, homo eſt Ens per ſe, eſt corpus, eſt viuẽs, eſt ſentiens, eſt rationis compos, in quibus omnibus attributis, ſemper compoſitio entis, vel exiſtentiæ reperitur. Nuncupatur autem vltimus actus ſecundum reſolutionem intellectus, nam ſi hominem eundem reſoluamus in ſua attributa, vltimo loco nobis occurret attributum entis, reſoluimus enim primo hominem in animal, deinde in corpus animatum, mox in corpus, præterea in ſubſtantiã, & poſtremo in Ens.

Inter has explicationes hanc ſecundam laudo tamquam acute ſatis excogitatam, & ſapienter explicatam: priorem tamen arbitror eſſe veriorem, & magis conſonam dictis D. Thom. aliquando conſtituentis exiſtentiam eſſe primum actum, vt *1. p. q. 3. art. 4.* & interdum eſſe vltimum, vt in q. diſputata de anima *art. 6. ad. 2.* quam eſſe verã apertiſsime intelligemus, ſi reuocemus ad memoriam ea quæ in proxima dubitatione enarrata fuerunt; ſcilicet, formam prius natura vniri materiæ, quam totum fiat, & prius natura totum componi, quam exiſtentia deriuetur à forma, vel ab alia cauſa: parum enim

D. Thom.

hoc

hoc refert inſtituto. Quæ ſi vera ſunt, rectè dicetur exiſtentia vltimus actus via generationis: cum ipſa conſequatur rem iam conſtitutam per ſua principia eſſentialia. Confirmatur his duobus argumentis. Primum, Prius natura eſt fieri ſubiectum, quam fiant ea quæ in ipſo recipiuntur; ſed ſubiectum exiſtentiæ eſt totum compoſitum, vt ſuppoſitum, vel perſona, ergo prius erit illud, quam exiſtentiam fieri, quare exiſtentia vltima erit via generationis naturalis. Conſule quæſo Caiet. 3. *p. q.* 17. *art.* 2. vim huius rationis accuratiſsime perpendentem, & explicantem, debere naturam prius perſonari, vel ſuppoſitari, quam exiſtere, neque poſſe à natura vel forma fluere exiſtentiam, quin prius illa perſonetur; non quidem ob defectum principij à quo fluat, ſed ſubiecti in quo recipiatur, quod eſt ſuppoſitum, vel perſona. Secundum arg. Quæ ſunt perfectiora, ſunt vltima via generationis, vt author eſt Ariſt. 9. *Metaph. cap.* 9. quia natura ſemper progreditur de imperfectis ad perfecta; ſed exiſtentia eſt actus omnium perfectiſsimus, vt author eſt idem M. Bannes in eodem loco, *dubit.* 3. erit igitur vltima ſecundum generationem. Obijcit tamen ille aduerſus Caiet. Neque forma vlla, neque eſſentia poſſunt eſſe ſine exiſtentia, ergo exiſtētia erit prior, & ita nō erit vltimus actus, ſed prim⁹, etiā via generationis. Reſp. diſtinguentes antecedens, quia vel loquimur de inſtantibus temporis, vel naturæ; ſi de primis illis loquamur, neque forma, neque eſſentia poſſunt eſſe ſine exiſtentia, nul-

Confirm. opinio Caiet. 2. argu.

1. Argum.

Caiet.

2. Argum.

Solutio.

lum ſiquidem inſtans temporis eſt, in quo verum ſit dicere formam eſſe, & ipſam non habere exiſtentiam. Si verò loquamur de inſtātibus naturæ, falſum eſt antecedens; nam in aliquo inſtanti naturæ intelligere poſſumus formam eſſe principiū rei naturalis, & componere illam ſecundum eſſentiā, in quo non intelligimus illam exiſtere tanquā ſubiectū exiſtentiæ, & principium illius, quamuis nō poſſimus intelligere illam ſine ordine eſſentiali ad exiſtentiam; vnde in eodem inſtanti temporis ſunt forma & exiſtentia, ordine tamen naturæ forma eſt prior, imo & totum compoſitum, quia tam cauſſa, quàm ſubiectum exiſtentiæ, ſunt eā priora ſecundum naturam; quare exiſtentia vltimus actus erit in generatione, & erit primus in inſtituto operantis.

Cap. V. Num exiſtentia ſit nobilior eſſentia.

IN ſuperiorbus capitibus egimus de eſſentia, & exiſtentia ſecundum ſe, ſequitur vt de illis diſputemus ea ratione qua inter ſe cōferuntur: cū autem duobus modis poſſint inter ſe conferri, & ſecundum nobilitatem, & ſecundum diſtinctionem, duæ graues quæſtiones hoc loco erunt pertractandæ. Prima quæ ſpectat ad præſtantiam, & nobilitatem; altera vero ad diſtinctionē eſſentiæ & exiſtentiæ. Quærimus igitur primò, num exiſtentia ſit præſtātior eſſentia, necne? Sunt enim multi Philoſophi peritiſſimi, qui opinantur eſſentiam eſſe

eſſe longe nobiliorem, multoq; præſtantiorē, ipſa exiſtentia. Ex horũ numero ſunt Soncinas *4. Metap. q.* 3. *Ferrar.* 1. *cont. Gen. ca.* 28. M. *Cumel.* 1 *p. q.* 5. *ar* 4 *quæſt. unica concluſ.* 5. quam ſententiam multo antea ſecutus fuerat Scot. in *4. diſt.* 1. *q.* 1. docens eſſe, vel exiſtē tia, nihil eſſe imperfectius; cum nullos limites in ſe perfectionis contineat, ſed ab eſſentia, vel à forma à qua fluit, illos obtinere. & Anton. Trombeta idem profitetur *5. Metap. q.* 6. *art.* 2. *conclu* 3. Vtuntur autem hi authores variis argumentis ad hanc ſententiam ſuadendam. *Soncinas. Ferrar. Cmel. Scotus. Confir. opinio.*

Primum eſt. Quidquid eſt magis commune, magiſque ſuapte natura determinabile, eſt minus perfectum; ſed exiſtentia eſt ſuapte natura maxime communis, cum omnia ambiat, & ſit determinabilis per eſſentiam, ad certum aliquem naturę gradum, limitatur ſiquidem per vitam ad plantas, per ſenſum, ad animalia, & per intellectum, ad hominem, igitur exiſtētia erit imperfectior eſſentia. *1. Argum.*

Secundum argumentum. Propter vnumquodque tale, & illud magis tale, ex Ariſt. 2. *cap.* 1. *lib. de Demonſtratione*, ſed exiſtentia eſt perfecta propter eſſentiam, igitur eſſentia perfectior erit. Confir. Aſſumptio Exiſtentia hominis eſt perfectior, longeq; nobilior quam exiſtentia leonis, ſed non ob aliam cauſam, niſi quia exiſtentia hominis recipitur in eſſentia hominis, & limitatur ab ea, quæ eſt multo præſtantior, quam eſſentia leonis, in qua recipitur illius exiſtentia; *2. Argum.*

 Tertium.

ergo exiſtentia eſt perfecta propter eſſentiā.

3. Argum. Tertium, illud in quo differt homo à lapide, vel boue, perfectius eſt quàm illud in quo conuenit cum eis; ſed homo conuenit cum lapide, & boue in exiſtentia, differt tamen in attributis eſſentialibus; nam differt à lapide in attributo vitæ, & ſenſus, à boue verò, in attributo participis rationis, quæ ſunt attributa eſſentialia, ergo exiſtentia nobilior erit ipſa eſſentia.

4. Argum. Quartùm, Illud quod confert rei nobiliorē differentiam entis, eſt nobilius; ſed eſſentia cōfert rei nobiliorem differentiā entis, ergo erit nobilior. Propoſitio eſt aperta, confirmatur aſſumptio. Neceſſarium eſt nobilior differentia entis, quàm contingens; ſed per eſſētiam ſunt res neceſſariæ, cum ſit ipſa æterna; per exiſtentiam vero contingentes, cum exiſtentia aliquando conueniat, & aliquando non conueniat rebus. ergo.

5. Argum. Quintum, ex his quæ continētur in categoriis, ea quæ continentur per ſe, & directè, nobiliora ſunt his quæ continentur reductiuè; ſed eſſentia continetur directè in categoriis, exiſtentia verò reductiuè; quia eſt terminus eſſentiæ, & recipitur in ea; ergo eſſentia erit nobilior exiſtentia. Alia argumenta proponere poteramus, quæ hoc loco prætermittimus, eo quod his diſſolutis, & illa quoque facillimè diſſolui poterunt.

Contraria ſententia, tenetur M. Bannes. Contrariam tamen ſententiā, (& quidem meritò) amplectitur inſtitutor noſter M. Dominicus Bannes 1. *p. q. 3. art 4 dubit. 3.* quam vt nos explicemus, nonnulla de Perfectione

ex Ari-

ex Ariſtot. *5. libr. Metaphy. cap. 16.* collecta prius præfabimur, vt ita multo melius id quod in hac quæſtione explicare inſtitui-mus, mente complecti poſſimus. Igitur Ariſt. varias nobis perfecti ſignificationes in eo loco proponit, ſignificat enim primo illud cuius nulla particula deeſt, ex his quæ nata eſt habere res, aduenientetamen tempore à natura præfinito. Secundo ſignificat illud quod in aliquo genere non vincitur, neque ab alio ſuperatur; vt perfectum Medicum illum dicimus, qui ita tenet præcepta medica, vt à nullo alio in eo genere, & arte ſuperetur. Tertiò ſignificat quidquid conſequutum eſt ſuum finem; in fine enim & vltimo, rei perfectio eſt conſtituta. Ex his quædam dicuntur abſolutè perfecta, quod eis boni nihil deſit, quo genere ſolus Deus dicitur perfectus: alia vero in aliquo genere; quæ ſcilicet in illo genere ſupremã tenent bonitatem. Ex quibus aperte conſtare poterit, perfectionem rei in bonitate eſſe conſtitutam, & ita eſt communi Philoſophorum conſenſu comprobatũ, bonum & perfectũ eſſe vnum & idem: cũ igitur bonum, & finis ſint idem, anthore Ariſt. *5. Metap. cap. 2. & 2. Phy. ca. 3.* finiſq; & extremum vel vltimũ ſint quoque vnum & idem, bonum & vltimum erunt vnum, & idẽ; quare & perfectio alicuius rei, in vltimo quod habere poteſt erit conſtituta; vnde cum exiſtentia ſit illud quod vltimo aduenit rei, tanquã illius terminus, in exiſtentia perfectio rei proculdubio erit conſtituta, & ita erit illa nobilior, longeq; perfectior quam eſſentia.

Tres ſignificationes perfecti ex Ariſt.

Ariſtot.

Aſſertio. Sit igitur in explicationẽ quæſtionis hæc aſſertio: Exiſtentia nobilior eſt quam eſſentia. Hanc aſſertionem varijs rationibus poſſumus confirmare. Prima eſt petita ex authoritate D. Dionyſij, & D. Thom. Ille enim 5. *cap.* de nominibus diuinis conſtituit nullam maiorem perfectionem eſſe nobis à Deo collatam, quam ipſum eſſe, vel exiſtentiam, & D. Thomas id ipſum apertiſsimo teſtimonio docet 1. *p. quaſt. 4 art.* 1. *ad 3.* cuius verba, quia pulcherrima ſunt, hoc loco ſubijciam. *Ad tertium, inquit, dicendum. quod ipſum eſſe eſt perfectiſſimum omnium. comparatur enim ad omnia vt actus: nihil enim habet actualitatem, niſi in quantum eſt; vnde ipſum eſſe eſt actualitas omnium rerum & etiam ipſarum formarum: vnde non comparatur ad alia ſicut recipiens ad receptum, ſed magis ſicut receptum ad recipiens, &c.* & idem profitetur *in* 1. *diſt.* 17. *q.* 1. *art.* 2. *ad 3. de Veritate q.* 22. *art.* 11. *ad* 16. *quaſt.* 7. *de potentia art.* 2. *ad* 6. *& ſuper Dionyſium cap.* 5. *lect.* 3.

1 Ratio D. Dionyſij.

D. Thom.

2. Ratio. Secũda ratio eſt petita ex his verbis D. Tho. Actus eſt nobilior poteſtate; ſed exiſtentia eſt actus eſſentiæ, eſſentia verò eſt illius poteſtas, ergo exiſtentia erit nobilior eſſentia. Propoſitionem multis verbis explicat Ariſt. 9. *Metaph cap.* 9. quam ita confirmat: Ea quæ ſunt poſteriora generatione, ſunt nobiliora; ſed actus eſt poſterior generatione, in vnaquaque enim re potentia eſt prior generatione quam actus, ergo actus erit nobilior poteſtate.

3 Ratio. Deinde ex his quæ fuerunt animaduerſa, in v-

in vnaquaque re perfectio in bonitate conſiſtit; ſed exiſtentia eſt melior quam eſſentia, ergo erit perfectior. Confirmatur aſſumptio. Illud eſt melius quod magis accedit ad rationem finis; ſed exiſtentia magis accedit ad illam; quia exiſtentia eſt quid vltimum, & poſtremum, quemadmodum finis, eſt enim vltima actualitas, & abſolutio rei, erit igitur melior.

Præterea, illud quod eſt magis natum vt appetatur, eſt perfectius; ſed exiſtentia eſt magis nata apperi quam eſſentia, erit ergo perfectior. Confirmatur aſſumptio. Si fieri poſſet vt à Socrate, verbi gratia, eſſentia ſepararetur ab exiſtentia, vtroque remanente, magis eligeret Socrates exiſtentiam, & eſſe, quàm eſſentiam, (vt eſſe animal, vel corpus) ſine eſſe, quia animal ſine exiſtentia, à quo quæſo appetetur, cum non ſit, & illud tantum poſsit appeti quod eſt? igitur exiſtentia eſt magis nata appeti quam eſſentia. *4. Ratio.*

Ad hæc ſi quippiam poſſet habere eſſentiam, & non exiſtentiam, non eſſet perfectũ; vt ſi Ioannes eſſet animal, & non exiſteret, non eſſet perfectus, ergo exiſtentia maior perfectio eſt quam eſſentia; cum res quamuis habeant eſſentiam, ſi careant exiſtentia, dicantur eſſe imperfectæ. *5. Ratio.*

Rurſus cuius oppoſitum eſt peius, ipſum eſt melius, vt author eſt Ariſtoteles *8. Ethi. cap. 7. & 2. Pri. cap. 21.* ſed non eſſe, vel exiſtere eſt peſsimum omnium, ergo eſſe vel exiſtere, quod eſt illius oppoſitum, erit melius omnibus, & ita exiſtentia erit melior eſſentia. *6. Ratio. Ariſtot.*

Tandem nulla perfectio vocari, imò neque eſſe poteſt perfectio, niſi exiſtat, ergo exiſtētia erit prima omnium perfectionum. Confirmatur antecedens, Sapientia, bonitas, & iuſtitia, non ſunt perfectiones, niſi ea ratione qua exiſtunt in ſubiecto, & reddunt illud ſapiens, bonum & iuſtum. iam ergo nulla perfectio ſine exiſtentia poteſt eſſe perfectio. Concludendum igitur erit, exiſtentiam eſſe nobiliorem, longeque præſtantiorem eſſentia; nullumque maius à Deo Opt. Max. nobis obueniſſe beneficium, quàm quod ſimus in rerum natura munere exiſtentię, vt præclare *8. Ethi. cap. 11.* conſcriptum reliquit Ariſtoteles.

Vide D. Thom. 1. p. q. 5. art. 2. ad 4.

Ex quo loco intelligitur vim huius arg.

Cap. VI. In quo diſſoluuntur aliorum argumenta.

Ad 1. arg. Caieta.

AEquum eſt vt poſt explicatam noſtram ſententiam, aliorum argumentis ſatisfaciamus. Ad primum reſpondemus cum Caie. *1. p. q. 4. art. 3. ad 3.* duobus modis poſſe aliquid vocari commune, per modum actus, & per modum potentiæ: communitas per modum actus ſita eſt in eo quod eſt recipi, communitas verò per modum potentiæ in eo quod eſt recipere. Quæ igitur ſunt communiora per modum potentiæ, ſunt imperfectiora, cum perficiantur ab his quæ recipiunt; quæ verò ſunt communiora per modum actus, ſunt omnium perfectiſſima, cum perficiant ſubiecta quibus inſunt; & hac poſteriori ratione exiſtentia

eſt com-

eſt communiſſima, cum ſit actus rerum omnium, quare non erit imperfectiſſima. Preterea dicimus duplicem eſſe limitationem, vnā ex parte actus, vel formæ, & alteram ex parte materiæ, vel poteſtatis; & duplicem quoque eſſe illimitationem, vnam formæ, vel actus, & alteram materiæ, vel poteſtatis. Limitatio ex parte materiæ indicat perfectionem; altera vero ex parte formæ imperfectionem, & ita cum contrarijs ſint contrariæ rationes aſſignandæ, illimitatio ex parte materiæ, indicabit imperfectionem; quæ vero eſt ex parte formæ, perfectionem maximam denotabit. Annotat hæc D. Tho. 1. *p. q.* 7. *art.* 1. Vt igitur eidem argumento ſatisfaciamus, in eo quod proponit exiſtentiam eſſe imperfectam, cum ſit illimitata, & limitetur ab eſſentia: Dicimus illimitationem exiſtentiæ, eſſe ex parte actus, cum ipſa exiſtentia ſit actus: vnde tantum abeſt, vt propter hanc rationem illa vocari debeat imperfecta, quin potius appellari debeat prima, & ſumma omnium perfectionum, cum illimitatio ex parte actus, & formæ, vt docuimus, perfectionem maximam denotet; & ita videmus exiſtentiam diuinam, quæ eſt illimitata, nullisque finibus circumſcripta, eſſe omnium perfectiſſimam: vt ex illa intelligamus illimitationem nullam detrahere exiſtētiæ perfectionem, quin potius in ſtatu ſummæ perfectionis conſtituere. **D. Thom.**

Ad ſecundum reſp. verum eſſe exiſtentiam hominis eſſe nobiliorem exiſtentia equi, vel Leonis, quia recipitur in eſſentia hominis **Ad 2.**

tamquam

tamquam in ſubiecto, quæ eſt nobilior quam eſſentia leonis: hæc tamen nobilitas eſt extrinſeca proueniens ſolùm à ratione ſubiecti nobilioris, quia ſcilicet permiſcetur cum homine qui eſt ſubiectum nobilius, quemadmodũ etiam aurum illud eſt nobilius quod permiſcetur cum nobiliori metallo, vt cum argento, quam illud quod permiſcetur cum ignobiliori, vt cum plumbo. Verum ſi de perfectione eius intrinſeca loquamur, quæ competit ſibi ea ratione qua eſt actus, exiſtentia non obtinet perfectionem ab eſſentia, ſed ex ſe ſuapteq; natura illam continet, quia actus eſt, qua ratione neque exiſtentia hominis eſt nobilior quam exiſtentia leonis; quia ita eſt illa actus ratione eſſentiæ leonis, in leone, quemadmodum in homine eſt actus ratione ſuæ eſſentiæ. vnde exiſtentia hominis erit, & non erit excellentior exiſtentia leonis; erit enim ſubiectiuè; quia recipitur in ſubiecto nobiliori, & fluit à cauſa nobiliori; non autẽ erit in ratione propria actus, cum ita actuet exiſtentia leonis eſſentiam illius, quemadmodum exiſtentia hominis actuat eius naturam.

Ad 3. Ad tertium reſpon. hominem non tantum diſtingui à leone in eſſentia; ſed etiam in exiſtentia; nam quamuis conueniãt in exiſtentia in communi, differunt tamẽ in proprijs exiſtentijs. Quemadmodũ quamuis conueniant in eſſentia in communi, differunt tamen in proprijs attributis eſſentialibus. Imo magis diſtinguuntur homo, & leo per ſuas exiſtentias, quam per eſſentias; quia actus eſt qui res

ſeparat,

ſeparat, & diſtinguit, at exiſtentia actus eſt, eſſentia verò potentia.

Ad quartum quidam facilè ſatisfaciunt, negantes aſſumptionem, ad confir. vero dicunt, res non conſtitui neceſſarias per eſſentiam, ſed contingentes, quemadmodũ & per exiſtentiam; quia eſſentia neque eſt æterna, neque immutabilis, ſed oritur, & interit, nó minus quam exiſtentia, ad ortum, & interitum totius. Verum quam accommodata ſit hæc ſolutio, alio loco explicabimus. Quare reſp. erit falſam eſſe aſſumptionem. Ad confirmationem vero dicimus, neceſſarium ſumi poſſe aut vt eſt in actu, aut vt eſt ſola poteſtate, quibus etiam duobus modis ſumi poteſt contingens. Si igitur ſumamus neceſſarium, & contingens eadem ratione, aut vtrũque, in actu, aut vtrumque poteſtate, neceſſarium nobilius eſt contingenti; ſi vero ſumatur vnum eorum actu, & alterum poteſtate, vt neceſſarium poteſtate, & contingens actu, ignobilius eſt neceſſarium contingenti, etenim inter differentiam entis, actus eſt prima & ſuprema nobilitas, relinquitq; longo inter uallo poſt ſe nobilitatem à neceſsitate prouenientem, & ita cum contingens in actu habeat nobiliorẽ differentiam entis, quam neceſſarium poteſtate, erit illud longè nobilius. Cum itaque ab exiſtentia res conſtituãtur in actu, non autem à neceſſitate, quamuis demus ex hypotheſi ab eſſentia prouenire neceſſitatem, non hinc fit ab ea promanare nobiliorem differentiam entis.

Ad 4.

Lib. 4. huius operis.

Ad quintum reſp. quædam contineri in categoriis

Ad 5.

tegorijs reductiuè, quia ſunt imperfecta, quæ reuocari debent ad categoriam perfecti; quemadmodum partes continentur reductiuè in categoria ſui totius: alia vero contineri reductiuè, quia ſunt termini intrinſeci abſoluentes totam rei naturam, & eſſentiam: quæ igitur continentur reductiuè primo modo, ſunt ignobiliora his quæ continẽtur per ſe, & directè in categoriis; quæ verò continentur ſecundo modo, ſunt longè nobiliora, multoque præſtantiora, cùm abſoluant & actuent ea quæ per ſe continentur; quare cùm exiſtẽtia ſit actus, & abſolutio eſſentiæ, quamuis cõtineatur reductiuè, erit nobilior eſſentia, quæ per ſe eſt in categorijs comprehenſa. Vel reſp. poſſumus, aliud eſſe contineri nobiliori modo in categoriis, & aliud eſſe aliquid nobilius altero ſecundũ ſe, hęc enim inter ſe longè diſtant; quemadmodum hic leo nobiliori modo continetur in categoriis, quam anima particeps rationis; cum ſit in recta ſerie categoriæ, & ſubſtantia prima; anima vero, neq; per ſe ſit in recta ſerie, neque ſit ſubſtantia prima; cum non ſit natura integra, & completa in ſua ſpecie: at anima particeps rationis eſt nobilior multò ſecundum ſe, & iuxta propriam naturam, ipſo leone.

Qua ratione eſſentia poſſit ſubijci notioni generis & ſpeciei, non autẽ exiſtentia, accura

Quamuis ergo eſſentia nobiliori modo contineatur in categorijs quam exiſtentia, cum poſſit ſubijci notioni generis, aut ſpeciei (in concreto tamen ſignificata) quibus non poteſt ſubijci exiſtentia; erit tamen exiſtentia (cum ſit actus eſſentiæ) ſecundum ſe nobilior ipſa eſſentia.

Ita

Ita argumentis propoſitis arbitramur eſſe ſatisfactum. Verum antequam hinc abeamus, erunt duo ſcrupuli dirimendi. Primus eſt, Viuens eſt nobilius ente, vel non viuente, vt leo eſt nobilior lapide, ergo vita erit nobilior eſſe, vel exiſtentia; conſequentia eſt perſpicua ex loco à coniugatis; iam ergo exiſtentia non erit maxima omnium perfectionũ, cum vita ſit ea perfectior. Reſp. Petrus Bergomenſis in Concordantiis locorum D. Tho. quæ cum tabula illius circumferuntur, dubitatione 559. eſſe, & vitam ſumi poſſe bifariam; primò per ſe, & ſeorſum, vt vnum poteſt ab altero ratione ſeparari; ſecundo, vt vita includit eſſe; ſi hoc poſteriori modo ſumantur, nobilior eſt vita, quia includit eſſe, & addit illi propriam nobilitatem; ſi verò priori modo vſurpentur, eſſe nobilius eſt vita, & quauis alia perfectione; cum neque vita, neque vlla alia perfectio, ſine exiſtentia vocari queãt perfectiones; & eodẽ modo viuens vt includit ens, nobilius eſt ente; vt autẽ ratione præſcinditur, & ſeparatur ab eo, non erit nobilius, quia viuẽs quod nõ fuerit ens, neque eſſe neque vocari poteſt perfectum. lege D. Thom. 1. *p. q. 4. art. 2. ad 3.* adhibitis acutiſſimis commentarijs Caiet.

ea explicat Petr. Niger 1. p. Clypei Thomiſt. q. 12.

Proponuntur duo ſcrupuli.

1. Scrup.

Solutio. Petri Bergomenſis.

D. Thom. Caiet.

Secundus eſt, quæ prædicantur ſecundum eſſentiam nobiliora ſunt his quæ prædicantur ſecundum accidens; ſed eſſentia prædicatur de rebus ſecundum eſſentiam, exiſtentia verò ſecundũ accidens, vt docuimus cap. 2. ergo eſſentia erit nobilior exiſtẽtia. Reſp. aliud eſſe aliquod attributũ prædicari nobiliori

2. Scrup.

Solutio.

liori modo de ſubiecto, & aliud conferre illi nobiliorem entitatem; hæc enim inter ſe maxime differunt. Igitur quamuis eſſentia nobiliori modo prædicetur, non tamen confert entitatem nobiliorem, cum conferat entitatem poteſtate, exiſtentia vero entitatem in actu, quę eſt longè nobilior, quam entitas ſecundum poteſtatem.

Cap. VII. Num eſſentia & exiſtentia diſtinguantur reipſa.

DVbia ſemper, multumq; controuerſa exiſtit tā apud veteres, quàm apud poſteriores Philoſophos, hæc quæſtio de diſtinctione eſſentiæ, & exiſtētiæ; num ſc. hæc duo inter ſe ratione ſola, an potius reipſa diſtinguantur. Sunt ſiquidē in ea explicanda varię ſententiæ, & opiniones. Prima eſt quorundā exiſtimātium; eſſentiā & exiſtentiam ſola ratione, vel cōceptibus, inter ſe diſtingui, habentibus tamen in rebus fundamentū. Quam ſententiam vt explicent, annotant eſſentiā, & exiſtentiam habere ſe eo modo, quo ſe habent currere & curſus, quæ ſignificant vnā & eandē numero formam, diuerſa ratione ſignificatā nam curſus ſignificat abſolutè formā currēdi, currere autem abſolute non ſignificat illam, ſed vt ab aliquo progreditur, vel poſſidetur: eadem ratione eſſentia, & exiſtentia eandē formam eſſendi ſignificant, diuerſa tamen ratione, quia eſſentia ſignificat illā abſolutè, exiſtētia verò

vt ab

vt ab aliquo poſſidetur, exiſtere enim nihil aliud eſt, quàm habere eſſentiã. Hanc ſententiã docuerunt Herueus *quodl.* 7. *q. Aureolus apud Capreol. in 1. diſt* 8 *q.* 1. *Durand in eod.* 1. *diſt.* 8. *p.* 1. *illius diſt. q.* 2. quamuis deinde *in 3. diſt.* 6. *q.* 2. videatur in hac re dubius, ait enim eſſentiam & exiſtentiam, aut non diſtingui re ipſa, aut ſi diſtinguuntur, exiſtentiam conſequi eſſentiam immediatius quacunque alia proprietate. Gabriel in 3 *diſt. q.* 2. & tota familia Nominalium huic ſententiæ tamquam probabiliori adhærent. *1. Opinio. Herueus. Aureolus. Capreo. Durandus Gabriel.*

Secunda eſt Henrici Gandauenſis in ſuis Quodli. quod 8 *q.* 3. *quod.* 9 & 10. *q* 3 docentis hæc duo tantum inter ſe diſtingui reſpectibus & habitudinibus ad Deum Opt. Max. cũ enim Deus ſit, & exemplar rerum omnium, & earundem cauſa efficiens per creationem, ſi creaturæ referãtur ad Deum, vt ad cauſam exemplarem, obtinent eſſentiam; ſi vero referantur ad illum vt ad cauſſam efficientẽ, obtinent exiſtentiam; quia quod repræſentatur per exemplaria diuina, eſſentia eſt, quod verò confertur à Deo vt à cauſſa efficiente, eſt exiſtentia. *2. Opinio. Henri.*

Tertia opinio eſt aliorum qui arbitrantur exiſtentiam diſtingui ab eſſentia ea ratione qua aliquid differt à ſuo modo, quemadmodum albedo differt à ſuis gradibus qui ſunt illius modi, quia eſſentia eſt ipſa res, exiſtẽtia verò eſt modus illius. hãc diſtinctionem Scotiſtæ vocant ex natura rei, alij verò formalẽ, vel realẽ formalem: vnde ex eorũ opinione exiſtentia non differt re ab eſſentia, ſed vel *3. Opinio.*

formaliter, vel ex natura rei. Ampleſtuntur hanc opinionem Scot. *in 3. diſt. 6. q. 1. Alexander Alenſis 7. Metaph. text. 22.* (quamuis hęc commentaria in Metaph. falsò nomine illius circumferantur, cum ſint Alexandri de Alexandria, alterius Minoritæ, & non huius Alenſis, vt quidam ante nos non leuibus coniecturis deprehenderunt, quemadmodum neque commentaria in Metaph. ſunt Scoti, quæ nomine eius leguntur, ſed Antonij Andreæ) Trombeta 5. *Metaph. quæſt. 6. Petr. Fonſeca 4. Metaph. cap. 2. quæſt. 4. Benedictus Pererius li. 6. ſuæ Philoſoph. cap. 14. & M. Sotus 2. Phyſ. q. 2. & 4. Sent. diſt. 10. q. 2.* in qua etiam celeberrimos huius noſtræ ætatis Thomiſtas extitiſſe ferunt.

Aquar. 12. Met. q. vlt. & in præf. illius operis

ra de M. Victoria & de M. Ca. refer. Cumel. 1. p. q. 3. art. 4.

Quarta opinio eſt D. Thomæ *2. contra Gen. cap. 52. cap. 5.* de ente & eſſentia, & in alijs locis innumeris ſuæ doctrinæ. AEgydij in *1. diſt. 2. quæſt. 4. art. 1. in lib. de ente & eſſentia, q. 5. & quodlib. 1. q. 7. Capreoli, & Deca in 1. diſt. 8. q. 1. Caietan. cap. 5. de ente quæſt. 11. Soncin. 4. Metaph. q. 12. Flandrenſ. q. 3. art. 4. Aquarii q. 4. Iauelli in tract. tranſcend. ca. 4. M. Bannes, & M. Cumel 1. p. q. 3. art. 1.* & multorum aliorum, qui profitentur eſſentiam & exiſtentiam inter ſe eſſe reipſa diſtinctam, in omnibus rebus creatis.

D. Thom. Ægidi. Capreol. Deca. Caietan. Soncin. Flandren. Aquar. Iauel. Petr. Nig. Ferrarien. M. Bannes. M. Cumel.

Ex his opinionibus tres illæ priores in eo conueniunt, vt exiſtentiam non diſtingui re ipſa ab eſſentia profiteantur, & ita erunt illæ eiſdem argumentis aduerſus opinionem D. Thomæ confirmandę; ſit igitur primum.

Confirm. priores opiniones.

1. Argum. Ab ente vt ens eſt nihil poteſt eſſe diſtinctū

ſecun-

ſecundum rem; ſolum enim quod non eſt, & nihil, poſſunt ab eo diſtingui. ſed exiſtentia competit enti vt ens eſt; nam ens illud ſignificat quod habet exiſtentiam. ergo ab exiſtentia nihil poterit ſecundũ rem eſſe diſtinctũ, & ita non differet ſecundũ rem ab eſſentia.

Secundum, nulla res poteſt diſtingui ſecũdum rem à naturis tranſcendentibus; cum ſint tranſcendentia incluſa in conceptu vltimo, & eſſentiali rerum omnium; ſed eſſe, vel exiſtentia ſunt tranſcendentia; cum de omnibus efferantur, & per omnes categorias diuagentur. ergo non diſtinguetur ſecundum rem eſſentia ab exiſtentia. Confir. argumentum. Vnum, verum, & bonum quæ ſunt tranſcendentia, non diſtinguuntur ſecundum rem, neque ab eſſentia, neque ab alijs rebus, cum non denotent aliquem gradum ab eis diſtinctum, & ita ens, homo, & vnus homo, ſunt vnum & idem, vt author eſt Ariſt. 4. *Metaph. cap.* 2. ergo & exiſtentia cum ſit tranſcendẽs, nõ differet ab eſſentia, neque ab alijs rebus. *2. Aſſertio.*

Tertium. Si exiſtentia non eſſet idem ſecundum rem cum eſſentia, non eſſet de eſſentia rerum, quare eſſet accidens, atqui hoc eſt falſum, quia accidens nõ poteſt aduenire ſubiecto, niſi iã exiſtẽti & abſoluto in ſuo eſſe; ſine exiſtentia vero, neque aliquid exiſtit, neq. vocari poteſt abſolutũ in ſuo eſſe. ergo exiſtẽtia nõ differt ſecũdum rem ab eſſentia. *3. Argum.*

Quartum. Si exiſtentia reipſa differt ab eſſentia, vel illa eſſet ſubſtantia, vel accidens, ſed neutrũ dici poteſt, ergo non differt reipſa *4. Argum.*

ab ea. Propoſitio eſt aperta. Confirmatur aſſumptio. Inprimis exiſtentia non eſt accidēs; quia ita ex ea & eſſentia non fieret vnum per ſe, cum ex ſubiecto & accidente non fiat vnū per ſe. Deinde neque eſt ſubſtantia, cum non ſit prima, neque ſecunda, non ſecunda; quia neque eſt genus, neque ſpecies: neque prima, cum neque ſit materia, cum non ſit pura potentia, neque forma, cum non ſit pars eſſentialis rei, neque totum compoſitum, cum non ſit id quod eſt, ſed id quo medio aliquid eſt; in quas tres partes eſt diuiſa ſubſtantia prima ab Ariſtotele *7. Metap. cap. 3. & 2. de Anima cap. 1.* ergo exiſtentia neque erit ſubſtantia, neque accidens.

5. Argum. Quintum argumentum. Quæ generantur eadem generatione, & intereunt eadem corruptione, ſunt vnum & idem; ex eo enim Ariſt. confirmat *4. lib. Metap. cap. 2.* Ens & vnum, eſſe idem; quia eadem generatione oriuntur, & eadem corruptione intereunt; ſed eſſentia, & exiſtentia ſunt huiuſmodi, nam homo, eſſentia, & exiſtentia illius, ſimul oriuntur, & intereunt, ergo erunt vnum & idem.

6. Argum. Sextum. Si hæc duo re ipſa differunt, in ortu conſtituendi erunt duo termini. atqui hoc aduerſatur veræ Philoſophiæ, iuxta quam vnius generationis vnus eſt terminus, habent enim generationes, & motus, vnitatem à terminis in quos feruntur, ergo, &c. Confirmatur propoſitio. Inprimis terminus generationis eſt forma; vnde Ariſt. paſſim vocat illam terminū ortus. Deinde exiſtentia eſt etiā terminus;

minus;quia generatio diffinitur mutatio de non eſſe ad eſſe,i de non exiſtétia,ad exiſtentiam,ergo ſi eſſentia,vel forma reipſa diſtingueretur ab exiſtentia,eiuſdem generationis eſſent duo termini.

Septimum:ſi exiſtentia re ipſa diſtingueretur ab eſſentia, ex illis duobus res omnes cóponerentur;atqui hoc eſt falſum,igitur.Propoſitio eſt perſpicua,confir. aſſump. Si ex eſſentia,& exiſtentia componerentur res ipſæ, vnum eorum obtineret locum actus, vt exiſtentia, & alterum locum potentiæ vt eſſentia.atqui hoc dici nullo modo poteſt. Primò, quia exiſtentia non poteſt obtinere locum actus, nam cum actus vel ſit primus, vel ſecundus,ex Ariſt. 2. *de Anima cap.* 1. illaque neque poſſit eſſe actus primus, quia non eſt forma; neque ſecundus, quia non eſt operatio, nullo modo erit actus. Deinde neq; eſſentia poteſt eſſe potentia, etenim cum ſit duplex potentia à Philoſophis cóſtituta, vna eſſentialis, & altera accidentaria, neutraq; poſſit eſſentiæ conuenire, eſſentia non erit potentia: atque vt ab eſſentiali exordiamur, eſſentia non eſt potentiá,cum ſit illa ens integrum,& completum, vt eſt potentia eſſentialis materiæ primæ ad formam.neq; eſt accidentaria,cum exiſtentia non ſit verum accidens, vt multis argumentis docuimus *2.ca. huius lib.* ergo neque exiſtentia locũ actus, neque eſſentia locum potentiæ, poterunt obtinere. *7. Argum.*

Octauum, Nulla res differt reipſa ab eo quo formaliter eſt extra nihil. ſed eſſentia *8. Argum.*

ratione exiſtentiæ eſt formaliter extra nihil, eſt enim exiſtentia actus quo primo res quælibet eſt extra nihil, ergo.

9. Argum. Nonum. Quando aliqua ſunt reipſa diſtincta, poſſunt per potentiam diuinam ſeparari, & ſeparata conſeruari; ſed fieri nullo modo poteſt etiam per diuinam potentiam, vt eſſentia ſeparata ab exiſtentia conſeruetur; quia ſequeretur illam exiſtere, & non exiſtere: exiſtere quidem, quia eſt in rerum natura, non exiſtere vero, quia ab ea fuit ſeparata exiſtentia, & ſine exiſtentia nihil poteſt exiſtere, ergo eſſentia non differt reipſa ab exiſtentia.

10. Arg. Tandem eadem eſt ratio in ſubſtantijs, & accidentibus; ſed in accidentibus exiſtentiæ non differt ab eorum eſſentia, ergo neque in ſubſtantijs differet. Confir. aſſump. Si in accidentibus exiſtentia diſtingueretur ab eorũ eſſentia, vel illa eſſet ſubſtantia, vel accidens. non ſubſtantia, vt eſt apertum; neque accidens; quia ſi illa fuerit accidens obtinebit aliquam exiſtentiam; cum omnia accidentia illam obtineant. aut igitur hæc ſecunda exiſtentia differt ab eſſentia accidentis vel non, ſi non differt, verum eſt igitur exiſtentiam nō diſtingui ab eſſentia ſecundum rē, quod ſi ab ea differat cum non ſit ſubſtantia erit, accidens, & ita obtinebit aliam exiſtentiam, ſicque progrediemur in infinitum, quod cum ſit abſurdum, exiſtentia non diſtinguetur ab eſſentia ſecundum rem.

Cap. VIII. In quo vera ſententia D. Thomæ explicatur.

ITA

ISTA tamen arbitramur eſſe veram opinionem D. Tho. & conſonam dictis Ariſt. & aliorum veterũ Philoſoph. vt neque propter hæc; neq; propter quæuis alia argumenta, ab ea recedere vllo modo poſſimus, atque ita vt illam explicemus.

Sit prima aſſertio. Inter eſſentiã & exiſtentiam non intercedit ſola diſtinctio rationis, quemadmodum conſtituunt illi qui priorem opinionem amplectuntur. Confir. his argum. *1. Aſſertio*

Primum omnes Theologi, tum & Philoſophi vno ore profitentur, eſſe proprium ſolius Dei optimi maximi, vt in eo eſſentia, & exiſtentia ſola ratione, vel ex ſolo noſtro modo intelligẽdi diſtinguantur, iuxta illud Exo. 3. *Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos.* in quibus verbis aperte ſatis exprimitur, in ſolo Deo eſſe, non diſtingui ab eſſentia, ſed illius eſſentiam eſſe ipſammet eius exiſtentiam; in creaturis igitur non ſolum ex diuerſo modo concipiendi diſtinguentur eſſentia, & exiſtẽtia. *1. Argum.* *Exod. 3.*

Secundum, Exiſtentia de nulla re prędicatur ſecundum eſſentiã, etenim ſi prædicaretur, exprimeretur per diffinitionẽ eſſentialẽ quæ explicat rei naturam & eſſentiam, quod tamen cernimus eſſe falſum; at eſſentia prædicatur de rebus ſecundum eſſentiam, ergo eſſentia, & exiſtentia ex natura rei, & non ſo is conceptibus intellectus diſtinguentur; cũ parte rei aliquid competat vni, quod alte i nullo modo poteſt conuenire. *2. Argum.*

3. Argum. Tertium, Si eſſentia & exiſtentia eſſent penitus vnum, & idem, ſolisque noſtris intellectibus diſtinguerentur, fieret vt quemadmodum verum eſt, dicere, Antichriſtum nō exiſtere, etiam eſſet verum Antichriſtum non habere eſſentiam; atqui hoc eſt falſum; quia ſi ille non haberet eſſentiam, ergo neque eſſet ſubſtantia, neque homo, & ex conſequenti neq; Antichriſtus, quæ eſt manifeſta contradictio, igitur non ſolis conceptibus eſſentia & exiſtentia diſtinguentur.

4. Argum. Quartum: ſi eſſentia, & exiſtentia obtinerent vnam eandemque rationem, vt illi cenſent, ſequeretur hác enuntiationem, roſa exiſtit, eſſe in primo modo dicendi per ſe, vt eſt hæc altera, roſa eſt flos, vel ſubſtantia; & eſſe quoque perennis veritatis, quemadmodum eſt ſecunda, in qua attributum eſt de eſſentia ſubiecti; atqui hæc ſunt manifeſtè abſurda, ergo eſſentia & exiſtentia magis quam conceptibus noſtris diſtinguentur.

2 Aſſertio. Secunda Aſſertio. Eſſentia, & exiſtentia non diſtinguuntur per diuerſas habitudines ad Deum, vt ad primum exemplar, & vt ad cauſam ſupremam efficientem. Confir. aduerſus Henricum. *1. Argum.* Primo, Nulla relatio ſecundum eſſe, eſt de eſſentia rei abſolutæ, alioquin enim idem eſſet relatum, & abſolutũ, ſed eſſentia eſt de eſſentia multarum rerum abſolutarum, vt omnium ſubſtantiarum, quãtitatum, & qualitatum, ergo non erit eſſentia habitudo quędam ad Deum, vt ad cauſam exemplarem.

2. Argum. Secundo, Illud ſine quo res poteſt apprehendi

hendi non eſt de eius eſſentia, ſed poſſumus apprehendere eſſentiã hominis, verbi gratia, ſine hac habitudine ad Deum; etenim apprehendimus hominem ſecundum eſſentiam eſſe animal particeps rationis, in qua apprehenſione nulla habitudo eſſentiæ hominis ad Deum reſplendet, ergo hæc habitudo non erit ipſa eſſentia.

Præterea habitudo exiſtentiæ ad Deum, vt ad cauſam efficientem, vel eſt rei, vel rationis; at neutrum dici poteſt, igitur exiſtentia non ſignificabit habitudinem ad Deum vt ad cauſam efficientem. Propoſitio eſt perſpicua; quia omnis relatio aut eſt rei, aut rationis. Confir. aſſumptio. Inprimus hæc habitudo non eſt rationis; tum quia habet eſſe citra omnem operationem intellectus. Tum præterea, quia relatio rationis non poteſt conſtituere eſſe realis exiſtentiæ. Deinde neque poteſt eſſe relatio rei; quia hoc eſſe exiſtentiæ eſt fundamentum huius habitudinis creaturę ad creatorem, nulli enim alteri rei quam exiſtentiæ tanquam fundamento poteſt inniti; at fundamentum ſi non re, ratione tamen formali differt à relatione, iam igitur ratio formalis exiſtentiæ non erit habitudo ad Deum vt ad cauſam efficientem. *2. Argum.*

Tertia Aſſertio. Eſſentia, & exiſtentia in omnibus rebus creatis reipſa diſtinguuntur. hanc aſſertionẽ cũ D. Tho. aduerſus authores tertiæ opinionis, & aduerſus quoſcunque alios contrariũ opinantes, conſtituimus. Atque inprimis ſi veterum authoritas ad quippiam ſuadendum eſt alicuius ponderis, *3. Aſſertio.*

proſecto hæc noſtra conſtituta aſſertio veriſſima erit cum ſit fere ab omnibus vno ore, & pari conſenſu comprobata, neque aliquis poterit, niſi is qui ipſos vel numquam, vel leuiter legerit, vlla ratione illam diffiteri. Vt igitur ab Ariſto. initium ducamus, illum in hac ſententia extitiſſe, conſtare poterit ex his locis. Primus eſt 2. *lib.* de Demonſt. *cap.* 7. vbi ita habet. *Homo & eſſe hominem aliud eſt:* & ſubiungit. *Eſſe vero nulli eſt ſubſtantia*, i. eſſentia, ex quo loco ita argumentor, ſi eſſe vel exiſtentia, nulli eſt eſſentia, neque in homine, neque in alijs rebus, ergo eſſentia alia res erit quam exiſtentia, &. 3. *lib. de Ani. cap.* 4. hac ratione loquitur. *Aliud eſt magnitudo, aliud magnitudinis eſſentia, & aliud aqua, aliud aquæ natura.* In quo loco nomine aquæ, vel magnitudinis intelligit id quod eſt, vel exiſtit, vel ipſam exiſtentiam: nomine vero naturæ, eſſentiam, & formam, vt interpretatur Themiſtius *3. de anima cap. 19.* Si igitur aliud eſt exiſtentia, & aliud eſſentia aquæ, vel magnitudinis; eſſentia, & exiſtentia reipſa diſtinguuntur: *2. etiam li. de Demonſt. ca. 1.* tanquam diuerſas, & multum inter ſe diſcrepãtes ſeparat, quæſtionem an eſt quæ declarat exiſtẽtiam, à q. quid eſt, quæ exprimit eſſentiã. cõſtare igitur ex Ariſt. aperte poterit, eſſentiam & exiſtentiã multũ inter ſe diſtingui. Seuerinus etiam Boetius maximi nominis Philoſophus, idem apertè ſatis profitetur in libello de Hebdomadibus. eius verba ſunt. *Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt. ipſum enim eſſe nondum eſt, At vero id quod eſt, accepta eſſendi forma eſt, at-*

que

1. Argum. *Ariſtot.* *Seuer. Boet.*

quæ conſiſtit in ſe. Qui locus ſi abſque vlla animi perturbatione inſpiciatur, perſpicue noſtram opinionem confirmat: & ita quidam perpendentes quam apertum pro nobis ſit hoc teſtimonium reſpondent, non eſſe in hac re acquieſcendum teſtimonio Boetij, eo quod ipſe in hac noſtra olim extiterit opinione. Præterea D. Hilarius *6 libr. de Trinit*. inquit in ſolo Deo exiſtentiam non eſſe accidens, in creaturis autem omnibus eſſe accidẽs, quod etiam alij Philoſophi docuerunt, vt Auicenna *5, Metaphy. cap. 1, & 1. Phyſ. cap. vlt*. & D. Albert. magnus in Poſtcategorijs *cap 9*. cum igitur accidens ſit reipſa diſtinctum à ſubiecto, exiſtentia reipſa diſtinguetur ab eſſentia. Præter has authoritates confir. aſſertionem his argumentis. *Ita Aureo. apud Capr. in 1. diſt. 8. q. 1. concl. 1 ratione 7. ad finem.* *Auicen.* *D. Albert. mag.*

Primum eſt. illa non ſunt eadem ſecundũ rem, ex quibus vnum intelligere poſſumus ſub oppoſito alterius; ſed poſſumus intelligere eſſentiam ſub oppoſito exiſtentiæ: ergo eſſentia, & exiſtentia non erunt idem ſecundũ rem. Propo. eſt aperta. confir. aſſump. Poſſumus intelligere eſſentiam non exiſtere, neque poteſtate, vt intelligimus eſſentiam roſæ præteritæ, quæ neque eſt actu, neque poteſtate, cum non poſſit illa iterum exiſtere per naturam; ſed non exiſtentia opponitur exiſtentię, ergo poſſumus intelligere eſſentiam ſub oppoſito exiſtentiæ. *1. Argumẽ.*

Secũdum. Illud quod competit alicui ſecũdum eſſentiam reipſa differt ab eo quod illi competit ſecundum accidens, & per participationem, quia primum ſemper illi compe- *2. Argumẽ.*

 tit, aſ-

tit, alterum vero aliquando poteſt illi conuenire, & aliquando non conuenire; quemadmodum ſemper competit aquæ eſſe humidū, corpus graue, & alia huiuſmodi, quæ iuxta naturam illi conueniunt; eſſe tamen calidam, cum illi conueniat per accidens, & per participacionem ignis, non ſemper illi cōuenit; ſed eſſentia competit rebus ſecundum eſſentiam, exiſtentia vero quaſi per accidens, & per participationem diuinæ naturæ, inquā ſecundum eſſentiam reperitur, ergo eſſentia, & exiſtentia reipſa diſtinguentur Confir. Arg. quod competit rei per cauſam efficientem, reipſa differt ab eo quod illi competit ſine cauſa efficiente; ſed exiſtentia competit rebus media cauſa efficiente, eſſentia vero ſine illa, ergo reipſa diſtinguentur. Confir. aſſumptio. inprimis exploratum eſt exiſtentiā conuenire rebus media cauſa efficiente, aut generante, aut creante, cum ſit illa terminus generationis, vel creationis.

Deinde eſſentiam conuenire ſine media cauſa efficiente ita ſuadeo. Si illa rei conueniret media cauſa efficiente, data hypotheſi

3. *Argum.* vt cauſa efficiens non agat, vt reuera poteſt nō agere, eſſentia non conueniret rei; vnde fieret vt diffinitio quæ explicat rei eſſentiam poſſet ſeparari à re diffinita; & vt enuntiationes quæ fiunt in primo modo dicendi per ſe, non eſſent veritatis perpetuæ, neque neceſſariæ abſolute, & minus accommodatæ ad demonſtrationes conficiendas, quæ ex ſolis enuntiationibus perpetuis, & neceſſarijs coaleſcunt; quæ cum ſint apertiſsime abſurda, &

da, & pugnantia ex diametro cum his quæ docet Ariſt. *1. lib. de Dem. cap. 4. 6. & 7.* eſſentia non conueniet rebus media cauſa efficiente.

Tertium. Si exiſtentia eſſet eadem res cum eſſentia, illa eſſet actus per ſe ſubſiſtēs, quemadmodum eſſentia, verbi gratia, angeli, vel hominis per ſe ſubſiſtit; atqui hoc dici nullo modo poteſt: ergo exiſtentia non erit eadem res, cum eſſentia. Confir. prop. Actus non contractus, & illimitatus eſt per ſe ſubſiſtens; ſed ſi exiſtentia eſſet idem quod eſsentia eſset actus non contractus, & illimitatus; quia omne quod contrahitur, vel contrahitur à ſubiecto, vt color contrahitur à corpore, vel à differentijs, vt idem color contrahitur à congregatione & diſgregatione viſus, exiſtentiam autem certum eſt non contrahi à differentijs, cum nullas illa habeat, quemadmodum neque Ens. Deinde neque contrahitur à ſubiecto, ſi eſt idē cum eſsentia, quæ eſt illius ſubiectum. etenim idem non poteſt eſse contrahens, & contractum, quod fieret ſi exiſtentia eſset idē cū eſſentia. ergo exiſtentia ſi eſſet idem cū eſſentia, eſſet actus perſe ſubſiſtens. Præterea confir. aſsump. Actus perſe ſubſiſtens eſt infinitus, complectiturque totam rationem eſſendi, quamobrem tantum eſt vnus qui eſt Deus Opti. Max. at exiſtentia creata, neque eſt infinita, neque complectitur totam rationem eſsendi, ergo non poterit eſse actus per ſe ſubſiſtens. 3. Argum.

Quartum. In omni compoſitione rei extrema cōpoſitionis reipſa diſtinguūtur: ſed 4. Argum.

compo-

compoſitionis reipſa diſtinguũtur, ſed cõpoſitio ex eſſe, & eſſentia eſt compoſitio rei, cõueniens illi citra omnẽ functionem intellectus, ergo illius extrema reipſa diſtinguẽtur. confir. propoſitio, primo inductione quadam adhibita. in cõpoſitione rei accidentaria, certũ eſt extrema reipſa diſtingui. Deinde in cõpoſitione eſſentiali ſuppoſiti, & naturæ, materiæ, & formæ, extrema quoq; reipſa diſtinguuntur; quia ſuppoſitum in reb. creatis reipſa differt à natura, & materia, à forma ergo cum nõ ſit maior ratio compoſitionis ex eſsẽtia, & exiſtentia, quam harum duarũ cõpoſitionũ, extrema in illa reipſa differẽt. Deinde vna & eadem res non poteſt cũ ſeipſa efficere vllã compoſitionem rei, quãuis per intellectũ hoc fieri poſſit, alioquin. n. idem eſſet à parte rei actus, & potentia, cõtrahens, & contrahibile, reſpectu eiuſdẽ, quę omnia ſunt manifeſta abſurda: ergo cũ eſſentia, & exiſtentia efficiant cõpoſitionem rei, nõ erunt vnum, & idẽ ſecundum rem! Adhæc, ex eo genus & differẽtia non efficiunt cõpoſitionem aliquã rei, ſed per intellectũ: (eſt. n. hæc cõpoſitio cõceptuũ obiectorum, vt repræſentantur per cõceptus formales intellectus, vt pleriq; Metaph. conſtituunt) quia ſunt vna & eadem res, eadem ſc. natura ſpecifica, quæ iuxta attributa ſibi & alijs ſpeciebus cõmunia, eſt fundamentum notionis generis, iuxta attributa verò propria, eſt fundamentum notionis differentiæ; ergo ſi exiſtentia, & eſſentia ſunt eadem res, non efficiet compoſitionem aliquam rei, ſed per intellectum; quod cum ſit falſum, ſequitur eſ-

tur eſſentiam & exiſtentiam reipſa diſtingui.

Quintum. Omne ſubiectum quod natum eſt ſucceſſione quadã recipere duo extrema oppoſita, ſecundum rem diſtinguitur ab vtroq; extremo; quemadmodum materia prima quæ nata eſt recipere ſucceſſione quadã formam, & priuationẽ, reipſa differt à forma, & à priuatione; ſed eſſentia nata eſt ſucceſſione quadam recipere exiſtentiam, & non exiſtentiã, vt eſſentia roſæ in hyeme non recipit exiſtẽtiam, in vere autem recipit illam, ergo eſſentia reipſa differet ab exiſtentia, & nõ exiſtentia. Quod ſi quis dicat cum aduerſariis falſam eſſe propoſitionem, quia exiſtentia eſt in potentia ad exiſtentiã, & nõ exiſtentiã, cũ aliquã do ſit, & aliquando non ſit; quemadmodum in eodem exemplo exiſtentia roſæ eſt in vere, & non eſt in hyeme; cum tamen illa non differat ab altero extremo, ſc. ab exiſtentia; quia exiſtentia nõ differt ab exiſtentia. Hanc ſolutionem tamquã falſam ita reijcimus. Primò, quia vnum contrarium non eſt in potentia vt ſit alterius ſubiectũ; & vt illud in ſe recipiat; quare cum exiſtentia & non exiſtentia opponãtur contradictoriè, non poterit exiſtentia eſſe ſubiectum nõ exiſtentiæ. Deinde neque ipſa exiſtentia poterit eſſe in potentia ad exiſtentiam, cum nihil poſſit eſſe in potentia ad ſeipſum. Quod ſi aliquando ſit exiſtentia, & aliquando non ſit, poteſt tamen eſſe, hoc non fit per propriam potentiam, ſed per potentiã producentis, aut creantis rem exiſtentem; quare nulla erit illorum ſolutio. *5. Argum.*

Denique quãdo duo extrema ſunt ita inter ſe *Vlt. Arg.*

affecta,

affecta, vt vno pereunte alterum remaneat, reipſa diſtinguūtur; hęc propoſitio ab Scotiſtis & ab alijs paſſim proponitur, illā tradit Scot. 7. *Meta. q. 1.* in quo loco probat ex eo inhærentiā ſecundum actū reipſa diſtingui ab accidente, quia pereunte inhærentia, remanet accidens in Sacramento altaris. Sed pereunte exiſtentia remanet eſſentia; vt in ſacroſancto Dominicæ incarnationis myſterio, pereunte exiſtētia humanitatis Chriſti Domini, remanet eſſentia humanitatis; ergo eſſentia & exiſtētia reipſa diſtinguentur. Sat ſcio Sco. Durand. & alios reſponſuros humanitatē Chriſti Domini habere exiſtentiā humanā, quemadmodum & eſſentiā, & ita falſum eſſe eſſentiam ſeparatam eſſe ab exiſtentia. Cæterum hęc ſolutio, vt modeſtè loquar, falſa eſt, (multi .n. illam tamquam minus tutam condemnant.) Primò, quia in myſterio incarnationis, quæ attinent ad naturā multiplicātur, vt voluntates, ſcientiæ, & operationes: & ita dicimus eſſe duas voluntates, diuinā, & humanā; duas ſcientias, vnam creatā, & alteram increatā, & duas operationes, vnam humanam, & alterā diuinam; at quæ ſunt perſonæ, & ſuppoſiti, non multiplicantur, cum ſit vnicū tantum ſuppoſitum in duabus naturis; ſed exiſtētia eſt ſuppoſiti tamquā ſubiecti in quo recipitur; ſolius enim ſuppoſiti eſt primo, & per ſe exiſtere, ergo in ChriſtoDomino tantum erit vnica exiſtentia diuina. Deinde exiſtentia humana non eſt actus ſuppoſiti diuini, ſed in Chriſto tantū eſt ſuppoſitū diuinū, ergo in eo nō erit exiſtētia humana. Tandē in ſexta ſynodo Gene-

Solutio.

Confut.

do Gene-

do Generali quæ eſt Conſtantinopolitana. 2. *act. 0. 11.* in epiſtola Sophronij Hieroſolymitani, à ſancta Synodo approbata ſancitum eſt his verbis, carnem, & animam Chriſti Domini, ex quibus conflatur humanitas, exiſtere nõ humana, ſed Diuina exiſtentia. *Simul quippe caro, ſimul Dei verbi caro, Simul caro animata rationalis, ſimul Dei verbi caro animata rationalis. In illo itaque, & non in ſemetipſa, habuit exiſtentiã vnam.* Si igitur caro animata anima rationali, quæ eſt ipſa humanitas, in ſe nullam habet exiſtentiam, ſed exiſtit per eãdem exiſtentiam verbi diuini, vt ſacrum cõcilium diffinit, quis quæſo erit ita audax vt aduerſus hoc decretũ affirmet deinde humanitatem Chriſti exiſtere per exiſtentiã humanã? Conſtat igitur eſſentiam humanam ſeparatã fuiſſe ab exiſtentia humana. Verum hæc Theologis pertractanda omittimus apud D. Tho. 3. *p. q.* 17. Colligi igitur ex his apertiſſime poterit, exiſtentiam, & eſſentiam eſſe reipſa diſtincta. *Verba Concilij Conſtantinopolit.*

Cap. IX. In quo aliorum argumenta diſſoluuntur,

Confirmata igitur veriſſima D. Th. opinione, & vt arbitramur, ſatis efficaciter, conſequens eſt vt aduerſariorum arg. ſatisfaciamus. Ad 1. dicimus, ab ente vt ſignificat eſſentiam, nihil poſſe eſſe reipſa diſtinctum; ab ente tamen vt ſignificat exiſtentiã, aliquid poſſe eſſe reipſa diſtinctũ; quia ens vt ſignificat eſſentiã *Ad 1. arg.*

dicitur de omnibus, in quid; & eſt incluſum in cõceptu quantumuis proprio, & vltimato rerum omniũ: illud vero quod ſignificat exiſtentiam, prædicatur quaſi per accidens, & non eſt incluſum in conceptu earum; quare cum exiſtentia nõ competat enti vt ſignificat eſsentiam, ab ente vt ſignificat exiſtentiã, optimè poterit aliquid eſse reipſa diſtinctum.

Ad 2. *Capreo.* Ad 2. Reſp. ex Capreol. *in 1. diſt.* 8. *q. 1. ad 10. Arg.* exiſtentiam non eſse tranſcendens, ſed eſsentiam, & ita Ens quod ſignificat exiſtentiam non erit tranſcendens, ſed illud quod ſignificat eſsentiam. etenim quamuis exiſtentia de rebus omnibus dicatur, quia tamen nõ dicitur neceſsario, & ſecundum eſsentiam, neque includitur in conceptu vltimo rerum omnium, non erit tranſcendens; quia ad rationem tranſcendentis debet attributum cui hoc nomen accommodatur, prædicari neceſſario, & ſecundum eſsentiam de ſuis inferioribus, & includi in conceptu vltimo, & proprio eorũ. Confirmationi verò ſatisfacimus, vnum, verum, & bonum, non diſtingui ſecundum rem ab aliqua natura, quia conſequuntur Ens vt ſignificat eſsentiam, & ſunt vera tranſcendentia, prædicatur enim neceſsario, & ſecundum eſsentiam de rebus, quod exiſtẽtiæ nullo modo poteſt conuenire.

Ad 3. Ad 3. Reſp. exiſtentiam non eſse accidens categoriæ, vel vt vocant prædicamentale, quod ſit diuiſum contra ſubſtantiam, & alicui ſubiecto inhæreat; eſſe tamen accidens, vt accidens ſignificat illud quod non eſt de eſſentia rei, in qua ſignificatione differentias poſ-

poſſumus vocare accidentia generum, quia non ſunt de eſſentia eorum: (loquimur de differentijs diuidentibus, non de conſtituentibus) Vnde quamuis accidens in prima ſignificatione non adueniat niſi ſubiecto exiſtenti in actu, & in ſuo eſſe abſoluto; accidens tamen in ſecunda ſignificatione, non aduenit enti in actu, imo potius conſtituit ſubiectum in actu, & abſoluit illud. Reuocanda ſunt ad memoriam ea quæ docuimus in *cap. 2* huius lib. ad hanc ſolutionem facilius intelligendam.

Quarto arg. iam ſatisfecimus, cap. 3. huius lib. in ſolutione primæ obiectionis, conſule illam ſolutionem. Ad 5. reſpon. veram eſſe propoſitionem, ſi ea quæ generantur ſimul, eodem modo generentur; at eſſentia, & exiſtētia non eodem modo generantur; quia eſſentia in concreto ſignificata, oritur tanquam terminus qui oritur, exiſtentia verò oritur tanquā terminus quo medio fit ortus, homo vero, & vnus homo ſunt vnum, & idem; quia vtrūq; oritur eodē modo, ſcilicet tāquā terminus qui. Inſurget tamē aliquis, Si hæc vera ſūt, ergo ſaltim exiſtētia nō differet à forma, quia vtrumque generatur ſimul, & eodē modo, nimirum tanquā terminus quo, eſt enim forma terminus quo, quemadmodum exiſtentia. Reſpondemus negantes conſequentiam; quia quamuis vtrumque ſit terminus quo, diuerſa tamen ratione terminat ortum, nam forma eſt terminus tanquam principium à quo fluunt eſſentia, & exiſtentia, iure genita, exiſtentia verò eſt terminus

Ad 4.

Ad 5.

tanquam formaliter abſoluens, & vltimatè complens naturam illius.

Ad 6. Ad ſextum dicimus, concedendos eſſe in generatione duos terminos, formam ſc. & exiſtentiam, formam tanquam principium exiſtentiæ; & exiſtentiam tãquam vltimũ actum rei genitæ; qui duo termini ſunt inter ſe ordinati eſſentialiter, ita vt vnus eorum ſit propter alterum, forma enim refertur ad exiſtentiam, tanquam ad vltimum finem, & ſcopum generationis.

Ad 7. Ad ſeptimum reſp. ex eſſentia, & exiſtentia componi res omnes creatas, compoſitione Metaphyſica, & in hac compoſitione eſſentiam obtinere rationem potentiæ, exiſtentiam verò actus, vt præclare explicat D. Thom. 2. *cont. Gent. cap* 53. Ad confutationem verò, dicimus ad primam, exiſtentiam eſſe actum primum, & formam etiam, diuerſa tamen ratione, & in diuerſo genere compoſitionis; quia in compoſitione Phyſica, forma eſt actus primus; cum enim fiat ex materia & forma, in illa materia obtinet locum potentiæ primæ, forma verò actus primi.

D. Thom.

Ad confutan. 1.

Qua ratione exiſtentia ſit actus. 1. Deinde nuncupatur actus primus, ratione operationis quę eſt actus ſecũdus: in qualibet enim re prius eſt habere formã, & deinde habere operationem aliquam ab eius natura promanantem, vt in homine prius eſt habere ſcientiam, & deinde contemplationem iuxta illam; cùm ergo forma ſit prior quàm operatio, vocabitur illa actus primus, operatio verò actus ſecundus. Cæterum in compoſitione Metaphyſi. exiſtẽtia dicitur actus pri-

mus,

mus, & eſſentia potentia prima; quia ex his duobus res omnes creatæ, tanquam ex primo actu, & prima poteſtate coaleſcunt. Et quia compoſitio Metaphyſica fit ex partibus ſimpliciter & abſolutè prioribus, quæ ſuo ambitu omnia complectuntur; propterea eſſe actum primum, ſimpliciter & abſolutè conueniet exiſtentiæ, formæ verò ſi cum ea conferatur nullo modo conueniet.

Ad 2. cōfirmat. quæ ratione ſit eſſentia potētia ſimpliciter.

Ad ſecundum reſp. verum eſſe in compoſitione Phyſica potentiam ſimpliciter, nō eſſe naturam integram, & completam; eſt enim illa materia prima, quæ quia eſt principium intrinſecum rei naturalis, non poterit eſſe integra natura: at in compoſitione Metaphyſica, potentia ſimpliciter eſt natura integra; quia non eſt pars, vel principium rei, ſed eſt tota ſubſtantia illius, eſt. n. eſſentia, quæ eſt potentia ſimpliciter in compoſitione Metaphyſica, tota rei ſubſtantia, atque natura.

Ad 8. Vide Capr. in 1. diſt. 8. q. 1. ad 21. arg. & Soncin. in Epit. illius, in eodem loco ad 1. argu. Aureo. explicantes hanc ſolutionem.

Ad octauum reſp. falſam eſſe aſſumptionē; quia eſſentia ſeipſa formaliter ponitur extra nihil, & non ratione exiſtentiæ. Quod vt facilius intelligamus, annotandum eſt, nihil poſſe ſumi duobus modis, quemadmodum & ens cui opponitur, ſumitur etiam duob. modis; ſumitur enim vt opponitur enti vt ſignificat eſſentiā, & vt opponitur enti ea ratione qua denotat exiſtentiam. Si primo modo ſumatur eſſentia, ſeipſa formaliter ponitur extra nihil; ſi vero altero modo vſurpetur, ponitur extra nihil ratione exiſtentiæ, non tamen formaliter, ſed denominatiuè, & extrinſecè, quia eſt ſubiectum illius. Quod ſi

 dicas

dicas exiſtentiam diffiniri actum primum, ratione cuius quælibet res ponitur extra nihil. Reſp. hanc diffinitionem reiectam eſſe à nobis tanquam minus accommodatam, cap. 1. huius ſecundi lib. ratio autem exiſtentiæ eſt eſſe primum actum, ratione cuius res quælibet eſt primo extra ſuas cauſas producentes.

Ad 9. Ad nonum reſp. falſam eſſe propoſitionẽ, quia materia prima, & forma reipſà differunt, tamen materia non poteſt etiam per diuinam potentiam ſeparari a forma. Tum etiam iuxta probabilem Caiet Capreol. & Ferrar. opinionem, relatio reipſa differt à ſuo fundamento, à quo tamen nullo modo poteſt ſeparari: & ita quamuis exiſtentia reipſa diſtinguatur ab eſſentia, non poterit tamen etiam per potentiam diuinam ſeparari eſſentia ab exiſtentia; quia eſt tanta connexio inter eſſentiam exiſtentem, & exiſtentiam, vt nulla ratione illa diſſolui queat.

Ad 10. Ad decimum reſp. etiam in accidentibus eſſentiam, & exiſtentiã reipſa eſſe diſtincta, vt in capite ſequenti oſtendemus, in quo huic argumento luculenter ſatisfaciemus.

Cap. X. An in accidentibus eſſentia & exiſtentia reipſa diſtinguantur.

Qvamuis ex his quæ in capitibus ſuperioribus conſtituta fuerunt cõſtare poterit, non ſolum in ſubſtãtiis, verum etiam & in acciden-

tibus

tibus eſſentiam, & exiſtentiam reipſa diſtingui, nihilominus vt hæc noſtra ſententia illuſtrior appareat, veriorque ab omnibus iudicetur, inſtituimus & in accidentibus quoque illam explicare. Verum vt recta methodo progrediamur, explicandum prius erit, quænam ſit eſſentia, & quæ exiſtentia in accidentibus; ita enim facilius multò quod explicandum inſtituimus intelligemus.

Sit igitur in explicationem huius rei prima aſſertio. Eſſentia accidentium eſt inhærentia ſecundum aptitudinem in ſubiecto; vel vt alij dicunt, eſt inhærentia aptitudinalis. Hæc aſſertio apud eos qui recte ſentiunt nulla ratione poteſt eſſe dubia, præſertimque cum apud eos qui doctrinam Ariſt. profitentur; ipſe 7. *lib. Metaph. cap.* 1. doceat accidentia nullam aliam habere entitatem, niſi illam quam ab inhærentia in ſubiecto conſequuntur, quia accidentis inquit eſſe, eſt ineſſe, & apertius multo *cap.* 4. eiuſdem libri, inquirens num in accidentibus quemadmodum & in ſubſtantiis detur eſſentia, quæ explicetur eſſentiali diffinitione, cõſtituit dari quidem; non tamen primo, & per ſe, ſed ſecundo loco, & per aliud, ſcilicet per habitudinẽ ad ſubiectum, & attributionem ad illud, quare inquit dicetur homonymè, ab vno, & ad vnum, de ſubſtantia, & accidentibus. *Aſſertio 1.* *1. Argum. ex Ariſt.*

Deinde in vnaquaq; re illa aſſignari debet natura, & eſſẽtia, quæ illi cõpetit amoto quocũque extrinſeco, & non eſſẽtiali, his.n. amotis ſola attributa eſſentialia ſuperſunt; ſed amoto ab accidẽtibus quocunq; extrinſeco, & *2. Argum.*

non eſſentiali, adhuc ſupereſt in eis aptitudinalis inhærentia ad ſubiectum, ergo hæc inhærentia erit illorum natura, & eſſentia. Propoſitio eſt apertiſsima; confirmatur aſſumptio. Si ab aliquo accidente; vt à magnitudine, verbi gratia, amoueamus omnia extrinſeca, & non eſſentialia, vt eſſe candidam, vel atram; calidam, vel frigidam; aſperam, vel lenem; duorum, vel trium cubitorum, & ſic de alijs: rogo num conueniat magnitudini aptitudinalis inhærentia, vel non? ſi conueniat, erit igitur illa de eſſentia accidentium; ſi vero non conueniat, ergo magnitudo erit ſubſtantia; quod ita confirmo. Illud quod eſt Ens, & non eſt in aliquo tanquam in ſubiecto, neque actu, neque aptitudine, eſt ſubſtantia, quia hæc eſt natura ſubſtantiæ, neque actu, neque aptitudine, eſſe in aliquo tanquam in ſubiecto; ſed amoto quocunque extrinſeco, & non eſſentiali, magnitudo eſt Ens, & neque actu, neque aptitudine eſt in aliquo tanquam in ſubiecto, ergo erit ſubſtantia.

5. Argum. Rurſus in analogis attributionis analoga minus præcipua ſecundum eſſentiam denotant habitudinem ad analogum magis præcipuum; vt in analogia ſani, medicamenta, vrina, & dieta, denotant ſecundum eſſentiam habitudinem, aut cauſæ, aut ſigni, ad ſanitatem animalis, quæ huius analogiæ eſt analogum magis præcipuum; ſed Ens eſt analogum attributionis ad ſubſtantiam, & accidentia, quemadmodum ſanum, authore Ariſt. *4. lib. Metaph. cap. 2. & . 11. cap. 3. & . 12. cap. 4.* ergo cum

ſo cum in hac anagolia accidentia ſint membra minus præcipua, indicabunt illa ſecundum eſſentiam habitudinem ſecundum inhærentiam aptitudinalem ad ſubiectum, Hanc aſſertionem profitemur cum D. Thom. *3. p. q. 77. art. 1. lib. 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 1. ad 2. Caiet. cap. 7. de* ente & eſſentia in. q. de hac re edita. *Ferra. 4. cont. Gent. cap. 65. Lauello, Flandren. Aquario, Sueſſano & aliis, 7. Metaphy. q. 1.* Aduerſus Sco. Anton. Andre. Trombetam, Soncinatem, & alios Scotiſtas, *7. Metaph. q. 1.* contrarium opinantes. *D. Thom. Caiet. Ferrar. Lauel. Fland. Aquar. Sueſſan. Scot. Sonci.*

Secunda Aſſertio, Exiſtentia accidentis non eſt exiſtentia ſubiecti, ſed reipſa differt ab illa. Vnde accidentia propriam, & peculiarem exiſtentiam obtinebunt per quam exiſtant in rerum natura, diſtinctam ab exiſtentia ſubiecti. Hanc aſſertionem conſtituimus cum Soncin. *7. lib. Metaph. q. 5. concl. 2. Flandren. in eodem lib. q. 1. art. 5. Scoto, in. 4. diſt. 12. q. 1.* quæ proculdubio eſt. D. Thom. 3. *p. q. 17. art. 2.* vbi conſtituit in aliqua ſubſtantia, vt in Petro, verbi gratia tantum dari vnicam exiſtentiam ſubſtantialem, dari tamen multas accidentarias, quæ conferuntur à diuerſis accidétibus, quia alia exiſtentia eſt quã confert albedo, & alia quam confert calor: iudicio ergo D. Thom. accidentia propriam & peculiarem obtinebũt exiſtentiam, & idẽ docet in. *1. diſt. 8. q. 4. art. 2. & in 4. diſt. 12. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. ad 2.* Contrariam ſententiam ſecutus olim fuit Aegidius Romanus, præſtantiſsimus Philoſophus, & eruditiſſimus Theologus, docens accidentia nullam *2. Aſſertio. Sonci. Flandr. Scot. D. Thom.*

Contraria ſententia n tuetur Ægidius, & habere propriam exiſtentiā, ſed exiſtere formaliter per eandem exiſtentiam, per quā ſubſtantiæ exiſtunt. Quam ſententiam legimus apud illum in diuerſis ſuæ doctrinæ locis, in libello de ente & eſſent. *q. 1 7. lib. Metaph. q. 2. & 1. lib. Sent. diſt. 8. q. 1. art. 2.* Eandem deinde complexus fuit ſapientiſſimus M. Dominicus Soto. *1. Phyſ. q. 6.* *M. Sotus.*

Confirma. Confir. tamen aſſertio his arg. Primum, Exiſtentia naturalis, & ſupernaturalis reipſa *1. Argum.* diſtinguuntur, ſed exiſtentia ſubiecti eſt naturalis, dantur vero pleraque accidētia quorum exiſtentia eſt ſupernaturalis, vt ſunt fides, ſpes, charitas, gratia, lumen gloriæ, & alia huiuſmodi; cum enim illa exiſtant, & non per exiſtentiam naturalem, exiſtent per ſupernaturalem, ergo in his exiſtentia reipſa differet ab exiſtentia ſubiecti. Verum quia in his accidentibus fortaſſe noſtram fatebūtur aſſertionem, Confir. in accidentibus naturalibus illam eſſe veram.

2. Argum. Sitque ſecundum arg. Exiſtentia dependēs, & independēs reipſa diſtinguūtur; ſed exiſtētia ſubſtantiæ eſt independens, exiſtentia vero accidentium, eſt dependens, ergo hę duæ exiſtentiæ inter ſe reipſa diſtinguentur.

3. Argum. Tertium, Exiſtentia eſt proprietas quæ dimanat ab eſſentia, ergo vbi erunt diſtinctæ eſſentiæ, erunt diſtinctæ proprietates, & exiſtentię; ſed ſubſtantiæ, & accidentium ſunt diuerſæ eſſentiæ, ergo erunt quoque diuerſæ exiſtentiæ. Confir. hoc arg. Cuilibet potentiæ reſpondere debet ſuus proprius actus, quia potentiæ per actus diſtinguuntur, & ita

ſi di-

ſi diuerſæ fuerint potentiæ, diuerſi quoqu debent eſſe actus; ſed eſſentia eſt potentia quædam cuius actus eſt exiſtentia, ergo cum ſubſtantiæ & accidentium ſint diuerſæ eſſentiæ, erunt quoque illorũ diuerſæ exiſtentiæ.

Quartum. Quæ generantur diuerſis generationibus, habent exiſtentias diuerſas; ſed multa accidentia generantur diuerſa generatione, ab ea qua generatur ſubſtantia, vt ſunt accidentia ſeparabilia, quæ adueniunt ſubiecto poſt illius conſtitutionem, ergo in his exiſtentia reipſa erit diuerſa ab exiſtentia ſubſtãtiæ, quare cum horum, & omnium aliorum accidentium vna ſit, & eadem ratio, in omnibus; exiſtentia erit reipſa differens ab exiſtentia ſubſtantiæ. Aſſumptio huius argumenti experientia conſtat, propoſitio vero ex eo probatur, quod exiſtentia eſt terminus generationis, & ita ſi diuerſæ fuerint generationes, diuerſæ quoq; erunt exiſtentiæ. Cum igitur accidentia habeãt exiſtentiã, atq; hæc non ſint exiſtentia ſubiecti, erit illis alia exiſtentia aſſignanda. Vnde ſit tertia aſſertio. *4. Argum.*

Exiſtentia accidẽtium nulla eſt alia quam vnio illorum ſecundum actum in ſubiecto, vel vt cum alijs loquamur, exiſtentia accidentium eſt inhærentia actualis in ſubiecto. Hanc aſſertionem profitemur cum Sonc. *7. Metap. q. 2.* ad finem, & Flandren in eodem *lib. q. 5. art. 5.* contra Durand. opinantẽ inhærentiã actualem nõ eſſe eorum exiſtentiam, ita profitetur in *1. diſtinct. 8. quaſt. 2. ad 2.* Confirmamus tamen aſſertionem his argumentis. *3. Aſſertio.* *Soncinas. Flandren. Durandus amplectitur contrariam opinionem.*

Primum

vere vero ſecundũ actũ erit illius exiſtẽtia.

Tertium, Exiſtentia eſt primus actus, quo vnaquæque res eſt à parte rei extra ſuas cauſas; ſed accidentia ſunt à parte rei extra ſuas cauſſas per vnionem actualem in ſubiecto, quæ vnio eſt primus actus accidentium, vt eſt apertum, ergo illa erit exiſtentia accidentiũ. 3. Argum.

Quartum argumentum, Ille actus qui primo fluit ab eſentia ſi prætermittatur ſuæ naturæ, eſt exiſtentia. Hæc propoſitio eſt perſpicua, quia exiſtentia eſt actus primò fluens ab eſſentia; ſed inhærentia ſecundum actum eſt actus qui primo fluit ab eſsentia accidentis, ſi prętermittatur ſuæ naturæ, quemadmodum in ſanctiſsimo Euchariſtiæ ſacramẽto, ſi accidentia prætermitterentur ſuæ naturæ, ſtatim vnirentur ſecundum actum in ſubiecto, cum ſemper obtineant naturalem procliuitatem, & propenſionem ad ſubiectum ergo inhærentia ſecundum actum erit exiſtentia accidentium. 4. Argum.

Ad extremum egregio quodam teſtimonio D. Tho. noſtram aſſertionem confir. Is ſiquidem in Commentarijs in 1. *cap. lib.* 1. de Dem. explicans cauſſam ob quam de proprietate cognoſcere debeamus ante demonſtrationem quid ſit, & non an ſit, inquit cauſsã eſſe; quia proprietates habent naturam, quæ poteſt ante demonſtrationem prænoſci per diſſinitionem: at quia proprietates eſſe, vel exiſtere, concluditur per demonſtrationem: (quia concludimus in illa actualem vnionem proprietatis in ſubiecto, quæ & in ipſis, & in reliquis accidentibus eſt propria, & naturalis 5. Argum. D. Thom.

exi-

exiſtentia,) propterea non prænoſcitur ante demonſtrationem an ſit, nam quod concluditur, non debet prænoſci. Subijciam verba D. Thom. vt facilius multo poſsit quilibet eius mentem percipere. *De paſsione autem poteſt quidem ſciri quid eſt, quia accidentia quodãmodo diffinitionem habent. Paſsionis autem eſſe & cu uslibet accidentis eſt ineſſe ſubiecto, quod quidem in demonſtratione concluditur*. Igitur concludendum erit ex ſtentiam accidẽtium eſſe illorum inhærentiam ſecundum actum, in ſubiecto.

Verba D. Tho. in 2.

4. Aſſertio. Quarta & vltima aſſertio, In accidentibus exiſtentia & ab accidentibus, & ab illorum eſſentia reipſa diſtinguitur: ita docet D. Tho. *4. lib. Sent. diſt. 12. q. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 5.* inquiens in accidentibus ſeparatis in ſanctiſſimo Euchariſtię Sacramento, diſtingui ſecundum rem eſſe, & eſſentiam; & eſſe ibi compoſitionem ex quo eſt, & quod eſt, ſicuti in Angelis. Idem profitentur Capreol. in 1. *diſt. 8. q. 1. ad 6. arg. contra 1. aſſert Caiet. 1. p. q. 28 art. 2. ad 2. Scot. 7. lib. Metaph. q. 1. dicto 3. Aquarius 4. Metaph. q. 4. & alii.* Quamuis Soncinati placuerit *7. lib. Metaph. q. 1.* conſtituere exiſtẽtiam accidentium non eſſe diſtinctam ab eis ſecundum rem. Hæc aſſertio eiſdem arg. quibus in *cap. 8.* confirmauimus eſſentiam, & exiſtentiam in rebus omnibus eſſe reipſa diſtincta, poterit confir. cum illa non minus concludant in accidentibus quam in rebus alijs. Cæterum illis omiſsis, ita illã confir. ex ſuperioribus aſſertionibus.

D. Thom. *Capreol. Caietan. Scotus. Aquar.* *Contraria opinio Soncin.*

1. Argum. Primo, Inhęrentia ſecũdum actum, & ſecũdum

dum aptitudinem, reipſa diſtinguuntur, ſed exiſtentia accidentium eſt inhærentia ſecundum actum, eſſentia vero eſt inhærentia ſecũdum aptitudinem, ergo eſſentia, & exiſtentia in accidentibus reipſa diſtinguẽtur. Aſſump. conſtat ex ſuperioribus aſſertionibus. confir. prop. Quando vno pereunte alterum remanet illa reipſa diſtinguuntur; alioquin enim idem periret, & non periret, remaneret, & non remaneret, atque ita ſimul eſſet, & non eſſet. ſed pereunte actuali inhærentia, remanet aptitudinalis, vt videmus in Sacramento Euchariſtiæ, in quo accidentia non inhærent actu in ſubiecto, ſed ſola poteſtate, & ita pereunte inhærentia actuali, remanet aptitudinalis, ergo hæ inhærentiæ reipſa diſtinguentur.

Hæc propoſitio eſt Sco. 7. Metaph. q.1. diſt. 8.

Secundum, hoc intereſt inter effectum alicuius formæ, primum & ſecundum; quod à primo effectu non differat forma reipſa, à ſecundo tamen differat; nam ſi à ſecundo non differret, quemadmodum à primo non poteſt ſeparari, quia non differt ab eo, ita neque à ſecundo poſſet, quod tamen in humanitate Chriſti Domini cernimus eſſe falſum, quæ ſeparatur ab effectu eius ſecundo, qui eſt eſſe exiſtentiæ, & non à primo qui eſt eſſe eſſẽtię. ſed inhærentia actualis eſt effectus ſecundus formæ accidentariæ, quia primus eſt eſſe eſſẽtiæ, vel eſſe inhærentiæ aptitudinalis, ergo inhærentia actualis reipſa differt à formis accidentarijs, & ex conſequenti in accidentibus eſſentia, & exiſtentia reipſa diſtinguentur.

2. Argum.

Cap.

Cap. XI. In quo diſſoluuntur quædam argumenta aduerſus ſuperiora.

AEternum quia non ſat eſt noſtrā ſententiam cōfirmaſſe, niſi fuerit ſimul aduerſariorum argumentis ſatisfactum, ſupereſt vt in hoc capite nonnulla argumēta ab alijs aduerſus ſuperiores aſſertiones obiecta, diſſoluamus.

1. Argum. Sit igitur primum argumentum aduerſus primā aſſertionem. Nulla relatio eſt de eſſentia rei abſolutæ; ſed inhęrentia ſecundum aptitudinem eſt quædam relatio accidentis ad ſubiectum, ergo non erit de eſſentia accidentis. *Solutio.* Reſp. duplicem eſſe relationem, vnam tranſcendentem, & alteram categoriæ, vel prædicamentalem; quæ & ratione fundamēti, & ratione termini inter ſe diſtiguuntur; primò ratione termini; quia in relationibus tranſcendentibus terminus non ſemper eſt quippiam correlatum, ſed vel eſt ſubiectum cui inhæret forma, vel obiectum, vt in facultatibus naturalibus, quæ in obiecta propria tanquam in ſuos terminos referuntur. Deinde ratione fundamenti, quia relatio tranſcēdens in intimis, & eſſentialibus rei attributis fundatur, relatio verò categoriæ ſemper fundatur in aliquo accidente, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in vi agendi, & patiendi, vt author eſt Ariſt. *5. Metap. ca. 15.* Ex his igitur duab. relationibus, illa quæ eſt categoriæ non poteſt eſſentia alicuius abſoluti, altera verò

verò tranſcendens optimè poterit, eo quod hæc non conſtituit naturā relatam, ſed relinquit naturā abſolutā intra ſuos limites rei abſolutè: & huius generis eſt relatio inhærentiæ accidētis ad ſubiectum, quare optimè poterit illa eſſe de eſſentia accidentis.

Secundum eſt, In omni relatione ſubiectū eſt extra naturam relationis, cum ſubiectum ſit quippiam abſolutum, & relatio obtineat naturam in habitudine ad aliud; ſed accidens eſt ſubiectum inhærentiæ ſecundum aptitudinem, ergo erit accidens extra naturam illius, quare aptitudinalis inhærentia non erit de eſſentia accidentis. Reſpond. propoſitionem veram eſſe in relatione prædicamentali; eſſe tamen falſam in relatione tranſcendenti; quia cum illa prior non conſequatur intima rei attributa, ſed aliquod accidens inhærens ſubiecto, neceſſariò ſubiectum eſſe debet extra illius rationem, & è conuerſo, illa extra rationē ſubiecti. Verum cum tranſcendens conſequatur attributa eſſentialia; aut ſit ipſummet attributum eſſentiale, non poterit ſubiectum eſſe extra illius rationem. Hæc duo argumenta breuiter propoſuimus aduerſus ſecundam aſſertionem: poterat enim hæc quæſtio vberius multò exagitari, ſi fuiſſet huius inſtituti de inhærentia, vel eſſentia accidentium diſputare. *2. Argum.*

Tertium. Quæ generātur eadem generatione habent eandem exiſtētiam; quia terminus generationis eſt exiſtentia; ſed ſubſtantia & accidentia generantur eadem generatione, vt Petrus verbi gratia, & eius quantitas, ergo ſub- *3. Argum. & 1. contra 2. Aſſertiõ.*

go ſubſtantia & accidentia obtinebunt eãdẽ exiſtentiã. Confir. arg. materia prima ex eo non habet propriam exiſtentiam, quia nõ fuit producta propria productione, ſed productione totius in prima rerum creatione, ergo pari ratione cum accidẽtia oriantur ad ortum totius, non obtinebunt propriã exiſtẽtiam. Reſp. propoſit. eſſe veram, ſi fuerit eadem generatio ſecundum rem, & rationem, quemadmodum eſt generatio hominis, & Petri, tum generatio totius & partium, eſt enim vna, & eadem generatio qua hæc generantur, & ſub eadem ratione. At generatio ſubſtantiæ, & accidentium quamuis ſubiecto & ſecundum rem ſit vna & eadem, ratione tamen eſt omnino diuerſa, quia vt tendit illa ad ſubſtantiam, eſt generatio ſimpliciter, vt vero terminatur ad accidentia, eſt generatio ſecundum quid, quæ duæ rationes in generatione ſunt inter ſe multũ diuerſæ; & ita non obtinebunt ſubſtantiæ, & accidentia, vnam, & eandem exiſtentiam. Ad Confir. verò dicimus falſum eſſe materiam primã ex eo non habere propriam exiſtentiam, quia non fuit producta propria productione, ſed productione totius compoſiti. Sed quia eſt pura potentia nullum ex ſe continens actum entis, ob hanc cauſam illa non obtinet aliquam exiſtentiam.

Solutio.

4. Argum.

Quartum. In analogis attributionis ratio ſuperioris tantum competit vni ex inferioribus intrinſecè, & ſecundum eſſentiam, alijs verò competit extrinſece, & per attributionem ad illud, vt in ſanitatis exemplo intuemur; in

mur; in quo ſanitas ſecundum eſſentiam, & intrinſecè ſolum dicitur de animali, de vrina verò, & medicamẽtis dicitur extrinſece; ſed exiſtentia, quemadmodum & eſſentia, dicitur per attributionem de ſubſtantia, & accidentibus, vt docet Ariſt. 7. *lib. Metaph. cap.* 4. ergo tantum dicetur intrinſecè de ſubſtantia, & extrinſecè, vel per attributionem de accidentibus, & ita accidentia exiſtent formaliter per exiſtentiam ſubiecti. Confir. arg. Ex eo accidentia exiſtunt quia ſunt in ſubiecto, aut tanquam menſuræ quędam, aut tanquam diſpoſitiones, aut tanquam habitudines, cum accidentis eſſe ſit ineſſe, ex Ariſtot. in eodem lib. *cap.* 1. ergò ratio formalis exiſtendi in accidentibus erit ſubſtantia, & ita illa non exiſtent per propriam ſed per alienam exiſtentiam ſubiecti. Reſp. Veram eſſe propoſitionem in his analogis quæ ſunt ſolius attributionis, vt eſt analogia ſanitatis propoſita; in analogis tamen attributionis, quæ ſimul etiam ſunt analoga ſecundum attributionem, dicimus illam eſſe falſam: exiſtentia vero non dicitur ſecundum analogiam ſolius attributionis, de ſubſtantia, & accidentibus, ſed cum hac analogia dicitur etiam ſecundum analogiam proportionis, eo modo quo docuimus de ente. 1. *lib. cap.* 27. quare non obtinebunt eandem exiſtentiam ſubiecti. Confir. vero ſatisfacimus. Accidentia ex eo eſſe entia quia ſunt in ſubſtantia, & obtinere ſuã exiſtentiã ab ea, non quidem in genere cauſæ formalis & intrinſece, ſed in genere cauſæ efficientis extrinſecè, quia

Solutio.

fluit exiſtentia accidentium à ſubſtãtia in genere cauſæ efficientis, non tamen à ſola illa, ſed media natura, & eſſentia eorundem accidentium. Animaduertendum eſt tamen non ita eſſe intelligendum accidentia habere propriam exiſtentiam, & diſtinctam ab exiſtentia ſubiecti, quaſi ſint ipſa quæ primò, & per ſe exiſtant, hoc enim falſum eſt in accidentibus vnitis in ſubiecto, & non ſeparatis per miraculum ab eo, ſi enim ita eſſet, cõponerentur ex quo eſt, & quod eſt; quod neque accidentibus, neque alijs formis poteſt vlla ratione conuenire; ſed dicuntur exiſtere propria exiſtentia; quia conferunt ſubiecto exiſtentiam aliquam iuxta quam illud primò exiſtit, & ſecundo loco per illam exiſtunt quoque accidentia. Quemadmodum in formis ſubſtantialibus(excipio ſemper animam compotem rationis) formæ primò, & per ſe non exiſtunt, ſed tota naturalia exiſtũt per exiſtentiam promanantem à formis, per quam etiam eædem formæ ſecundo loco exiſtunt. In accidentibus verò ſeparatis per miraculum à ſubiecto, vt in accidentibus Euchariſtiæ, res diuerſo modo ſe ſe habet, nam illa primò, & per ſe exiſtunt, per exiſtentiam eis à Deo Opt. Max. tributam, & ita illa componuntur ex quo eſt, i. ex exiſtentia, & ex eo quod exiſtit, quemadmodum annotauit D. Thom. *3. p. q. 77. art. 1. ad vlt. argum.* Neque eſt quod nos remoretur ab hac opinione amplectenda, nõ poſſe in vna & eadem re varias exiſtentias reperiri, quæ tamen reperirentur ſi accidentia haberent propriam exiſten-

Annot. *D. Thom.*

exiſtentiam, quia in vna re dantur varia accidentia; nam hoc intelligi debet de exiſtentia eſſentiali, non autem de accidentaria; etenim accidentariæ multæ eſſe poſſunt in eodem ſubiecto, vt præclarè docuit D. Tho. *3. p. q. 17. art. 2.*

Quintum, In ſanctiſſimo ſacramento Euchariſtiæ accidentia exiſtunt per propriam, & peculiarem exiſtentiam; ſed illa accidentia non inhærent ſubiecto ſecundum actum, ergo exiſtentia accidentium non eſt illorum inhærentia ſecundum actum in ſubiecto. Reſpondemus noſtram aſſertionem intelligendam eſſe de exiſtẽtia naturali accidentiũ, i. de ea quæ ab illorum eſſentia flueret ſi prætermitterentur ſuæ naturæ, in ſacramẽto Euchariſtiæ accidentia non exiſtunt per aliquã exiſtentiam naturalem, ſed per miraculoſam, & ſupernaturalem; quæ num ſit ſola manutenentia Dei, vel modus aliquis per modũ ſubſtantiæ illis collatus, cum ſit res Theologica, Theologis examinanda prætermittimus. *3. p. q. 77. art. 1. & in 4. ſent. diſt. 12.* *5. Argum. & 1. contra 3. Aſſertio.* *Solutio.*

Verum inſurget aliquis aduerſus hanc ſolutionem, contendens probari non poſſe Deum ſeparare accidentia à ſubiecto, ſi inhærentia ſecundum actum, eſt illorum exiſtentia, Deus non poteſt ſupplere vices materiæ, quemadmodum neque formę, vt omnes Theologi profitentur; ſed ſubiectum cõcurrit ad exiſtentiam accidentium in genere cauſę materialis, ſi vnio actualis eſt illorum exiſtentia, quia ad vnionem actualem concurrit in hoc genere cauſæ; cum ſuſtentet *Obiectio.*

vnionem, & informetur ab illa, quæ propria ſunt, & peculiaria ipſi materiæ, ergo ſi inhærentia actualis eſſet exiſtentia accidentium, non poſſet Deus ſeparare accidentia à ſubiecto.

Solutio. Reſpond. in materia reperiri tres actus, quorum primus eſt, vniri cum forma, ſecundus componere totum, & tertius ſuſtentare formam. Quamuis ergo Deus Opt. Max. non poſſit ſupplere vices materiæ ratione primi, & ſecundi actus, quia neq; poteſt vniri cum forma, neque poteſt componere totum, poteſt tamen ſupplere vices materiæ ratione tertij actus, qui eſt ſuſtentare formam, non quidem per informationem, ſed vel per manutenentiam, vel alio modo; & ita hac in re poterit Deus ſupplere vices ſubiecti, ſuſtinendo ſe accidentia in ſacramento Euchariſtiæ, quæ antea ſuſtinebat in ſubiecto.

6. Argument. Sextum. Eadem eſt ratio vnius, & omnium accidentium; ſed relationes non obtinent exiſtentiam ab inhærentia ſecundum actum in ſubiecto; ſed ab habitudine quam habent ad ſuum terminum, quia totum eſſe relationis, eſt ad aliud ſe habere, vt conſtat ex diffinitione relatorum. ergo exiſtentia accidentium non erit inhærentia ſecundum actum.

Solutio. Reſpondemus falſam eſſe aſſumptionem; quia relationes quemadmodum & alia accidentia obtinent ſuam exiſtentiam à ſubiecto. Ad confirm. vero dicimus, in diffinitione relatorum quando illa diffinimus, relata eſſe quorum eſſe eſt ad aliud ſe habere, nomine eſſe non debere intelligi eſſe quod ſignificat exiſten-

exiſtentiam, ſed eſſe quod ſignificat eſſentiam, ac ſi apertius ita illa diffiniremus: Relata ſunt quorum eſſentia eſt ad aliud referri, vt D. Thom. *1. Sent. diſt. 26. q. 2. art.* 1. in corpore, & apertius multo *diſt. 33. q.* 1. *art.* 1. *in ſolut. ad* 1. docet: & ita nomine illius particulæ *eſſe*, quam Boetius in ſua interpretatione adhibuit in propoſita diffinitione, Ioachimus Perionius interpretatus eſt vim, & naturã, ita enim ille vertit: Relata ſunt quorum vis, & natura, in eo poſita eſt, vt ad aliud referantur; quæ interpretatio illuſtriorem multò, & clariorem reddit diffinitionem relatorum, quam prior illa Boetij. *Explicatur diffinitio relatorum.*

Septimum argu. Nulla res poteſt diſtingui reipſa à tranſcendentibus, ſeu à modis internis entis; ſed inhærentia actualis eſt tranſcẽdens, cum diuagetur per omnes categorias accidentium, & eſt modus internus entis coercens illius naturam ad accidentia, ergo inhærentia actualis, vel quod idem eſt, exiſtentia accidentium, non differet reipſa ab accidentibus, & ab ipſorum natura. Confir. arg. Proprietates quæ non deſtinantur ad agendum, ſed ad eſſendum, non differunt reipſa à ſuis ſubiectis; ſed exiſtentia accidentium eſt proprietas eſſentiæ, & non deſtinatur ad agendum, ſed ad eſſendum, ergo exiſtentia accidentium non differet reipſa ab eorum eſſentia. *7. Argum. contra 4. aſſertionẽ.*

Reſp. falſam eſſe aſſump. Quia exiſtẽtia accidentium non eſt tranſcendens, cum neque ſit de eſſentia accidentium, neque includatur in vltimo eorũ conceptu, quæ duo debent neceſſario omni tranſcendenti conue- *Solutio.*

nire. Vnde quemadmodũ in ente illud quod denotat exiſtentiam non eſt trãſcendens, ſed illud quod exprimit eſſentiam, ita quoque & in accidente illud quod denotabit exiſtentiã non erit tranſcendens; ſed illud quod ſignificabit eſſentiam. Ad Confir. verò Reſp. Proprietates quæ non deſtinantur ad agendum, ſed ad eſſendum, reipſa non diſtingui à ſuis ſubiectis ſi non attineant ad exiſtentiam ſubiecti, vt eſt appetitus in materia prima, & vnum atque verum in ente, quæ proprietates ſunt eædem cum ſuis ſubiectis; quia non ſpectant ad eorum exiſtentiam. At ſi attinuerint ad ſui ſubiecti exiſtentiam, reipſa ab eo differrent, & ita diſtinguetur exiſtentia ab eſſentia, quamuis ſit illius proprietas, non deſtinata ad agendum.

Solu. confirm.

8. Argumẽ. Octauum Arg. Si exiſtentia accidentium reipſa diſtingueretur ab accidẽte, vel illa eſſet ſubſtantia, vel accidens; at neutrum dici poteſt, ergo non differet reipſa ab eo. Prop. eſt perſpicua. Confir. aſſump. Inprimis apertum eſt non eſſe ſubſtantiam, deinde confir. non eſſe accidens. Omne accidens inhæret alicui ſubiecto; ergo ſi exiſtentia accidẽtium eſt accidens, inhærebit alicui ſubiecto, iam rogo de hac ſecunda inhærentia; vel illa differt ab accidente, vel non; ſi non differt, ergo aſſequimur inſtitutum; ſi vero differt, ergo cum illa non ſit ſubſtantia, erit accidens, & ita inhærebit ſubiecto media alia inhærentia, ſicque abibimus in infinitum, quod cum ſit falſum, ſequitur inhærentiam accidentis non differre ſecundum rem ab eo. Reſp. Exiſten-

ſentiam accidentium neque eſſe ſubſtantiã neque accidens per ſe, ſed eſſe actum, & terminum accidentium; & ita non inhærebit accidenti media inhærentia, ſed erit id ratione cuius omnia accidentia ſubiecto inhæreant, quamuis ipſa non inhæreat, quemadmodum albedo eſt illud ratione cuius nix eſt alba, cum ipſa non ſit alba; etenim hoc quod eſt inhærens ſubiecto tantũ competit ipſi accidenti, quod per ſe eſt accidẽs, non autẽ eius modo, aut vltimo actui, qualis eſt exiſtentia.

Cap. XII Quodnam ſit ens quod eſt tranſcendens, num quod ſignificat eſſentiam, vel quod denotat exiſtentiam.

Acturi in capitibus ſequentibus, de proprietatibus entis, nõ erit à recta ratione alienũ, ſi prius explicemus quodnã ſit illud Ens de quo in prima Philoſophia huiuſmodi proprietates concluduntur, nũ ſit illud quod denotat eſſẽtiam, an potius illud quod denotat eſſentiã. Sunt enim quidã qui exiſtimant illud Ens eſſe tranſcendens, & de quo concluduntur proprietates, quod ſignificat exiſtentiam, cumque illud idem quod eſt tranſcendens ſit etiã diuiſum in decem Categorias, docent quoque Ens quod ſignificat exiſtentiam eſſe illud quod eſt diſtributum in decem Categorias. Ita cenſet acutiſsimus Caiet. *cap. 4.* de ente & eſſentia, ita etiam plerique recentio- *Opinio Caietani.*

 res Dia-

res Dialectici profitentur conſtituentes Ens diuiſum in decem categorias, eſſe per ſe, finitum & actu, i. exiſtens.

Contraria opinio verior. Ego vero quamuis Caiet. plurimũ in omni parte Philoſophiæ tribuam, illiuſque ingenium & eruditionem maxime mirer, in hac tamen re illius ſententiam laudare nullo modo poſſum, cum illam neq; firma aliqua ratione inniti conſpiciã, & manifeſtè D. Tho. aduertari intuear. Quare cum Capreol. in 1. *diſt. 8. q. 1. ad 19. aduerſus 1. aſſert.* Didaco Deca *in eodem loco & quaeſt. notab. 2.* Ferr. *1. cont. Gent. cap. 25.* M. Sot. *cap. 4. Antecategor. q. 1.* contrariam ſententiã amplectimur, illamque his aſſertionibus explicamus.

D. Thom. Capreol. Deca. Ferrarien. M. Sot.

1. Aſſertio. 1. Argum. Sit 1. Ens quod eſt diuiſum in decem Categorias, eſt illud quod ſignificat eſſentiam, nõ autem illud quod ſignificat exiſtẽtiam. Confirm. inprimis apertiſſimis teſtimonijs D. Tho. qui vbique fere illam conſtituit, præſertimq; in Quodl. *2. q. 2. art. 1. lib. 10. Metaphy. lect. 3.* in poſtremis verbis.

2. Argum. Præterea, illud Ens eſt diuiſum in decem Categorias, quod eſt diuiſum in actum, & poteſtatem, ſed eſſentia, non autem exiſtentia, eſt diuiſa in actum & poteſtatem, igitur Ens illud erit diuiſum in decẽ Categorias, quod ſignificabit eſſentiam. Expendamus ſingulas huius argum. propoſitiones, vt facilius multò eius vim intelligere poſſimus. Propoſitionem inprimis eſſe veram, & Ariſt. & D. Tho. teſtimonio poſſumus ſuadere. Ariſt. enim 3. *Phyſ. cap. 1. & 12 lib. Metaph. ca. 4.* apertè ſatis docet in vnaquaque categoria dari actũ,

& po-

& poteſtatem: atque tam illud quod eſt actu, quàm quod eſt poteſtate in illa contineri, vt in categoria ſubſtantiæ, qui eſt homo actu, & qui eſt poteſtate continentur, & D. Thom. 10 lib. Metaph lect. 3. in poſtremis verbis inquit, Ens quod eſt diuiſum in decem categorias, eſſe illud quod ſignificat eſſentiam actu, vel poteſtate. Conſtat igitur Ens quod eſt diuiſum in categorias illud eſſe cui cõpetit eſſe actu, vel poteſtate. Deinde confir. aſſumpt, & quidem exiſtentiam non poſſe diuidi in actum, & poteſtatem eſt ita apertum vt nulla egeat confir. Nam actus non diuiditur in actum, & poteſtatem, cum ſint hæ duæ differentiæ contrariæ entis, quemadmodum neque candidum, quod atro contrariatur, diuidi poteſt in candidum, & atrum: cum igitur exiſtentia ſit actus rerum omnium, non poterit diuidi in actum, & poteſtatem. Eſſentiam vero aliquando eſſe in actu, & aliquando eſſe ſola poteſtate, nulli dubium eſſe debet, cum videamus in hyeme eſſentiam roſæ eſſe ſola poteſtate, in vere autem eſſe in actu: quod idem in omnibus eſſentijs quarum indiuidua ſubijciuntur interitui, cernimus eſſe verum. efficax igitur eſt argumentum propoſitum. D. Thom.

Rurſus, In categoriis illa tantum attributa continentur, quæ per ſe, & neceſſariò de ſubiectis prædicantur, nam ex illa depromi debent enunciationes accommodatæ ad cõficiendas demonſtrationes, quæ iuxta præcepta tradita ab Ariſtot. lib. de Poſteriori Analyſi cap. 4. 5. & 6. debent eſſe neceſſariæ, 2. Argu.

& per

L

& per ſe; ſed exiſtentia non dicitur de rebus neceſſario, ſed contingenter, cũ res aliquando exiſtant, & interdum non exiſtant, neque per ſe, cum quaſi per accidens exiſtentia prędicetur, cum non attineat ad rei eſſentiam, ergo Ens quod eſt diuiſum in decem categorias, non erit illud quod ſignificat exiſtentiam.

3. Argum. Huc etiam accedit, exiſtentiam non per ſe, ſed reductiue contineri in categorijs, vt docuimus cap. 2. huius lib. at quod eſt diuiſum in categorias, per ſe debet in ipſis contineri.

4. Argum. Ad extremum, hæc eſt ſeries categoriæ ſubſtantiæ, Thomas eſt homo, homo eſt animal, animal eſt corpus animatum, corpus animatum eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia, ſubſtantia eſt Ens: & hæc altera eſt categoriæ Quantitatis, linea recta eſt linea, linea eſt quãtitas, & quantitas eſt Ens. Sed in his ſeriebus, & coordinationibus, verbum *eſt*, non ſignificat exiſtentiam, ſed eſſentiam; quia ſiue res exiſtant, ſiue non exiſtant, hæ ſeries conſtantes ſunt, & perennes, cùm conſtentur ex attributis eſſentialibus, quæ ſemper ipſis rebus conueniunt, ergo Ens quod eſt diuiſum in categorias non erit illud quod ſignificat exiſtentiam, ſed quod denotat eſſentiam.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio, Ens quod eſt transcendens quod eſt ſubiectum primæ Philoſophiæ, & de quo concluduntur proprietates tranſcendentes, eſt illud quod denotat eſſentiam, tanquam rem ſignificatam. Confir. inprimis

1. Argum. ex ſuperiori aſſertione. Illud Ens eſt tranſcendens quod eſt diuiſum in categorias, vt

etiam

etiam fatetur Caiet. in eodem loco; ſed huiuſmodi eſt illud Ens quod ſignificat eſſentiam, ergo Ens quod ſignificat eſſentiam erit tranſcendens.

Secundo, Illud eſt tranſcendens quod eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarum, & quod dicitur de rebus ſecundum eſſentiam, vt eſt apertiſsimum; atqui Ens quod ſignificat exiſtentiam, neque eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarum, cũ poſſimus eas concipere ſine exiſtentia, neque dicitur de rebus ſecundum eſſentiam, vt expoſuimus *cap.* 2. Ens vero quod denotat eſſentiam eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarum, & enuntiatur eſſentialiter de rebus, ergo non illud quod ſignificat exiſtentiam, ſed quod denotat eſſentiam erit tranſcendens. 2. *Argum.*

De hoc ente loquebatur Ariſt. 3. Meta. cap. 3. quando docebat enſ eſſe incluſum in conceptu vltimarũ differentiarum.

Præterea proprietates entis neque eſſe, neque concipi poſſunt ſine ente quod eſt trãſcendens; quia illud effertur ſecundum eſſentiam de ſuis proprietatibus; ſed poſſumus intelligere proprietates entis ſine eo quod ſignificat exiſtentiam, poſſumus ſiquidem intelligere hominem eſſe vnum, & eſſe verum, abſque eo quod cogitemus illum exiſtere, vel non exiſtere; quemadmodum nunc in hyeme mente apprehendimus roſam eſſe vnam, & veram, quam tamen apprehendimus non exiſtere, ergo Ens quod denotat exiſtentiam non erit illud quod eſt tranſcendens.

Explicata noſtra opinione, ſupereſt vt rationem propoſitã à Caiet. diſſoluamus. Vtitur enim ille ad confir. ſuam opinionem huiuſmodi

Argum. Caiet. aduerſus noſtram opinionem.

iuſmodi argumento. Illud Ens eſt tranſcendens, & diuiditur in decem categorias quod conuertitur cum bono, quia bonū eſt proprietas entis; & ita debet cū eo conuerti; ſed Ens quod conuertitur cum bono eſt illud quod ſignificat exiſtentiā, ergo ens quod erit tranſcendens erit illud quod ſignificabit exiſtentiam. Aſſump. confir. primò. Bonum eſt illud quod eſt natum appeti; ſed illud ſolum quod exiſtit eſt natum appeti, ergo bonum ſolum conuertitur cum ente quod exiſtit.

D. Thom. Deinde D. Tho. *1. p. q. 5. art. 6 ad 1. & q. 21. de verita. art. 1.* inquit creaturam nō eſſe bonam ſecundum eſſentiam, quemadmodū neque eſt ens ſecundum eſſentiam: ex quo licebit colligere; cum illo ente conuerti bonum, quod non dicitur de rebus ſecundum eſſentiam; ſed hoc ens eſſe illud quod ſignificat exiſtentiam, igitur ens quod denotat exiſtentiam erit tranſcendens, & diuidetur in decem categorias.

Solutio. Huic argumento reſpon. negandam eſſe aſſumptionem. ad confirmationem verò dicimus, eſſentiam ſumi poſſe duobus modis, primò vt neque exiſtit, neque indicat ordinem intrinſecum, & habitudinem ad exiſtentiam. Secundo ſumitur, vel ea ratione qua exiſtit; vel ſaltim ea qua denotat intrinſecum ordinem ad exiſtentiam. Si primò modo ſumatur, neque eſt illa bona ſimpliciter, neque eſt nata vt appetatur à voluntate; ſi vero altero modo vſurpetur, eſt bona ſimpliciter, & nata vt à voluntate appetatur; qua ratione dicitur tranſcendens, & diuiditur in decem categorias.

Quod

Quod ſi quis dicat, iam ergo ratio formalis quare eſſentia ſit tranſcendens erit exiſtentia Reſp. erit, negando conſequentiam. Sed exiſtentia habebit ſe tanquam conditio ſine qua non, ad rationem tranſcendētis, dici vero de rebus omnibus ſecundum eſſentiam, erit formalis ratio ob quam ſit eſſentia tranſcendens. *Argum. Solutio.*

Ad authoritatem vero ex D.Tho. petitam vt reſp. annot. eſt, In ente duplex eſſe ſignificatum, vnum præcipuum, & hoc eſt eſſentia, & alterum minus præcipuum, hocque eſt exiſtentia. Dicitur eſſentia ſignificatum magis præcipuum, eo quod ad illam ſignificandā nomen entis præcipuè fuerit impoſitum. Exiſtentia vero dicitur minus præcipuum, quia minus præcipuè ad illam ſignificandam fuerit huiuſmodi nomen impoſitum; & ita communi nomine exiſtentia dicitur illud à quo nomē entis fuit impoſitum rebus, eſſentia vero nuncupatur illius ſignificatum. Inſpiciens igitur D.Tho. ſignificatū minus præcipuū entis, quod eſt exiſtētia, inquit creaturam non eſſe ens per ſuam eſſentiam, ſed per participationem; eo quod exiſtentia non eſt de eſſentia creaturarum, ſed eſt quædā participatio diuinæ naturæ: neque eſſe bonam ſecundum eſſentiam; quia eſſentia, aut ſine exiſtentia ſecundum actum, aut ſine intrinſeca habitudine ad illam, non dicitur bona ſimpliciter, & abſolutè. Conſule Ferrar. in loco quem propoſuimus perdoctè hanc ſolutionem explicantem. *Annot.*

Argumentabitur præterea aliquis, con- *2. Argum.*

firmans

firmans exiſtentiam eſſe tranſcẽdens hoc argum. Tranſcendentia ſunt quædam attributa vniuerſa quæ de rebus omnibus prædicantur, vt docuimus 1. lib. cap. 1. ſed exiſtentia eſt attributum vniuerſum, quod de rebus omnibus dicitur, cum nulla ſit res quæ naturam exiſtentiæ queat ſubterfugere, igitur exiſtentia erit tranſcendens. Huic argumento reſp. *Solutio.* ad rationem tranſcendentium, præter communem illam, & generalem de rebus omnibus prædicationem, debere attributum prædicari ſecundum eſſentiam, & includi in cõceptu vltimarum differentiarum, quod exiſtentiæ non competit, vt ſæpè docuimus: vnde diffinitioni traditæ tranſcendentium addi debet hęc particula, ſecundum eſſentiam, ita vt diffinitio ſit, Tranſcendentia ſunt quædam attributa vniuerſa, quæ de omnibus dicuntur ſecundum eſſentiam.

Cap. XIII. Num ens obtineat aliquas proprietates.

MVlta de ente tam in hoc ſecundo quam in ſuperiori libro explicata hactenus fuerunt; conſequens ergo eſt vt poſt explicatam illius naturam de proprietatibus quæ ab illa dimanant in reliqua parte operis diſputemus, ita tamẽ nos geremus, vt prius de proprietatibus in cõmuni, deinde de eiſdem in particulari pertractemus. Eſt igitur prima quæſtio earum quæ ad proprietates in communi ſpectant, nũ in ente ſint aliquæ proprietates ab eius natu-

ra fluen

ra fluentes, & quæ de ipſo, tanquam de proprio, & adæquato ſubiecto concludi poſſint. Quam quæſt. vt commodius pertractemus erunt nonnulla tanquam firmiſſima fundamēta prius præfanda.

Primum eſt, Proprietates eſſe in duplici differentia, quaſdam ſcilicet rei, & alias quæ per demonſtrationem de ſuis ſubiectis concluduntur. Priores vocant Metaphyſici reales, poſteriores vero demonſtrabiles. Proprietates rei nuncupantur illæ quæ producūtùr à ſuis ſubiectis per veram aliquam actionem. Tum debent diſtingui ſecundum rem à ſubiecto. Et tandem non debet ſubiectū prædicari de illis ſecundum eſſentiam, neque in recto, ſed debet prædicari de eis in obliquo, debetque in ipſarum diffinitione comprehēdi tanquam quid additum, & extrinſecū. Demonſtrabiles autem vocantur illæ, quæ obtinent ea quæ ſufficiunt vt poſſint de ſubiecto per veram, & legitimam demonſtrationem concludi; ex propoſitionibus veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis, vt perſcribit Ariſt. 1. *lib. de Demonſt. cap. 2.* *Annot. 1.*

Secundo annot. In omni ſcientia tria requiri, ſubiectum ſcilicet, principia, & proprietates, quę per principia de ſubiecto concludantur; & ita cum Metaphyſica ſit vera ſcientia, obtinebit principia, proprietates, & ſubiectum. Quodnam ſit illius ſubiectum notiſſimum eſt apud omnes, illud eſſe Ens. Proprietates ſunt vnum, verum, bonum, ex ſimplicibus; ex coniunctis vero ſunt princi- *Annot. 2.* *Ariſtot.*

T pium,

pium, & quod ortum habet ab illo, cauſsa, & effectus, idem, & diuerſum, & aliæ de quibus diffuſa oratione diſputat Ariſt. *5. lib. Metaph.* Principia verò quædam ſunt ſimplicia, & alia coniuncta. Simplicia rurſus quædam ſunt intrinſeca, & alia extrinſeca. Simplicia, & extrinſeca ſunt Deus, & intelligentiæ, à quibus dedendet Ens, vt Ens eſt, vt explicat

D. Thom. D. Tho. in præfatione Metaphyſi. *& 4. Metaph. lect.* 1. Simplicia tamen, & intrinſeca ſūt ipſæmet quidditates, & eſsentiæ entium, eodem D. Tho. authore *6. lib. Metaph. cap. 6. lect. 1.* At vero coniuncta ſunt enuntiationes ex quibus conflantur demonſtrationes in prima Philoſophia, vt eſſentiam eſse vnam; quidquid obtinet intellectum, obtinere quoque voluntatem, ex quibus ita connectimus demonſtrationes in Metaphyſica, ex prima ad hunc modum, omne quod habet eſsentiam eſt vnum; ſed omne Ens habet eſſentiam, ergo omne Ens eſt vnum. ex ſecunda verò hac ratione. Quidquid obtinet intellectum, obtinet quoque voluntatem; ſed Deus Opt. Max. obtinet intellectum, ergo obtinebit quoque voluntatem.

Anno. 3. Obſeruādum eſt præterea, ſcientiam per ſuum paronymum diffinitam fuiſſe ab Ariſt. *1. lib. de Dem. cap. 2.* hac ratione: Scire eſt rē per cauſſam cognoſcere, & ita rei cauſſam eſſe, vt rem aliter ſe habere non poſſe arbitremur: ex qua diffinitione colligimus ſcientiam eſſe cognitionem rei per cauſſam. Cæterum cum duplex ſit cauſſa, vna in cognoſcendo tantum, vt fumus eſt cauſſa ignis; & al-

& altera in eſſendo, ſimul & cognoſcendo, vt animal particeps rationis eſt cauſſa capacitatis diſciplinæ: nomine cauſſę in hac diffinitione non debemus intelligere ſolam cauſam in cognoſcendo; quia demonſtrationes à poſteriori progrediuntur per cauſſas huius generis, quæ tamen non generat ſcientiã ſimpliciter ſed ſecũdum quid, & imperfecta ratione, ſed intelligere debemus cauſas in eſſendo, ex his ſiquidem perfecta, & abſoluta ſcientia generatur.

Animaduertendum eſt tamen huius ſecundi generis cauſſas quaſdam eſſe in actu, & alias in virtute, vel facultate. In actu ſunt illæ, quę actu producunt effectum à ſe diſtinctum, per veram, & non metaphoricam actionem, vt ignis eſt cauſa caloris, & aqua frigoris. In virtute vero ſũt illæ, quæ actu nõ producũt effectũ à ſe diſtinctũ, habent tamẽ vim, & facultatẽ producendi illũ, ſi natus ipſe eſſet produci, vel abſolutè, vel in tali ſubiecto, qua ratione immutabilitas eſt cauſſa æternitatis in Deo, & actus infinitus potentiæ actiuæ infinitæ; quia ſi in Deo æternitas ab aliquo principio promanare poſſet, non ab alio quã ab immutabilitate promanaret, & potentia infinita non aliunde deriuaretur, ſi in Deo poſſet ab alio deriuari, quam ab actu per ſe ſubſiſtente, & infinito. Ornari vero debent hæ cauſæ in virtute duabus proprietatibus, prima vt vel natura, vel ſaltim ratione ſint illæ priores effectibus, & proprietatibus à ſe dimanantibus. Secunda vt ſint ra-iones ob quas proprietates conueniant ſuis ſubie- *Annot.* *Conſule Caiet. ca. 2. lib. 1. de Demonſt.*

ctis, vel ob quas vnum attributum efferatur de eodem ſubiecto, & ita communi nomine vocantur rationes formales, quaſi ſint rationes, & cauſſæ quare alia attributa efferantur de eodem ſubiecto; quia ſecundum naturam hæ proprietates, vel attributa conſequuntur rationem harum cauſarum. Itaque ſcientia non ſemper debet progredi per cauſſas in eſſendo actu; ſed vel per has, ſi proprietates, vel ſubiectum illas habuerint, vel per cauſas in virtute, & poteſtate, vt in Theologia intuemur, in qua omnes demonſtrationes quas de Deo concludimus, progrediũtur per ſolas cauſſas in virtute, & facultate.

1. Aſſertio. His igitur conſtitutis ſit prima aſſertio, Ens obtinet veras & legitimas proprietates. Confir. inprimis ex Ariſt. qui illam profitetur *4. lib. Metaph. ca. 1. & 2.* nam *cap. 1.* illico obijcit nobis ante oculos eſſe conſtituẽdam quandam ſcientiam, quæ agat de ente, vt Ens eſt, & de proprietatibus quę illi per ſe inſunt, & in poſtremis verbis cap. ſecundi cõcludens cap. ita loquitur. *Illud ergo perſpicuũ eſt artis vnius eſſe id quod eſt quatenus eſt cognoſcere & ea quæ illi, qua ex parte eſt conueniũt.* & ſubiungens quænam ſint hæ proprietates quæ per ſe enti inſunt, inquit, *Item quid prius ſit, quid poſterius, quid genus, quid ſpecies, quid totum, quid pars, quid cætera eiuſdem generis.* Conſtat igitur ex Ariſt. ens obtinere veras, & legitimas proprietates.

1. Argum.

2. Aſſertio. Præterea, in quauis ſcientia illud omne quod eſt ſubiectum concluſionis demõſtrationis obtinere debet veras, & legitimas proprie-

prietates; quia in omni vera demoſtratione concludimus proprietates de ſubiecto; ſed Ens eſt ſubiectum concluſionis multarũ demonſtrationum, quæ fiunt in prima Philoſophia: concludimus enim in illa Ens eſſe bonum, quia eſt natum appeti, & eſſe vnũ, quia eſt indiuiſum, & ſic in alijs, ergo Ens obtinebit veras, & legitimas proprietates.

Ad hæc, in omni ſcientia vt in annotationib. docuimus ex Ariſt. 1. de Demonſtratione ca. 1. requiruntur 3. ſc. ſubiectum, principia, & proprietates, quæ de ſubiecto concludantur; cum igitur Metaph. ſit verè ſcientia in illa hæc eadem reperientur, quare & Ens quod eſt illius obiectum veras, & legitimas obtinebit proprietates. In hac aſſertione ſumma eſt inter nos & Scotiſtas conſenſio, ex Thomiſtis ſiquidem profitentur illam Soncin. *4. Metap. q. 17. & Iauel. in eod. lib. q. 2.* ex Scotiſtis vero Antonius Andreas *1. Meta. q. 1. concl. 4. & Antonius Tromb. in li. 4 q 3.* *1. Argum.* *Scotus.* *Iauel.* *Antonius Andreas.* *Trombet.*

Sit ſecunda Aſſertio. Proprietates entis nõ ſunt proprietates rei, ſed demonſtrabiles tãtum, in prima parte dicimus non eſſe proprietates rei, in qua nobis aduerſantur Scot. exiſtimantes proprietates entis, & demõſtrabiles, & rei eſſe, vt videre licet apud Anton. Tromb. in eodem loco. *q. 4* Verum illam ita confir. Proprietates rei ſunt illę quæ à ſubiecto per verã actionem fluunt, à quo differunt reipſa, ſed proprietates entis non differunt reipſa ab ente; ergo proprietates entis nullo modo erunt proprietates rei. Scotiſtæ tamen negant propoſitio. cenſent enim proprieta- *2. Aſſertio.* *Confirm. Aſſertio.*

tes non diſtingui in quouis ſubiecto ſecundū re ab illo, & ita cum dentur multæ proprietates rei, falſum erit proprietates rei diſtingui reipſa à ſubiecto. Cæterum hanc ſolutionem ita euertimus. Cauſſa efficiens, & effectus reipſa diſtinguuntur; ſed ſubiectum eſt cauſa efficiens ſuarum proprietatum, ergo reipſa diſtinguetur à ſuis proprietatibus. Aſſump. profitentur Scotiſt. vt videre licet apud Ant. Andre. 9. *Metaph. quæſt.* 1. vbi profitetur ſubiectum habere rationem cauſæ efficientis ratione ſuarum proprietatum. Confir. prop. Inter ea intercedit diſtinctio rei, inter quæ intercedit relatio rei, quia relatio rei tantum reperitur inter extrema reipſa diſtincta; ſed inter cauſam efficientem, & effectum, reperitur relatio rei ſecūdi generis, ſc. agentis ad paſſum, iuxta Ariſt. 5. *Metap. ca.* 15. iam igitur inter cauſam efficientem, & effectum, intercedet diſtinctio rei. Anton. Tromb. inſpiciens vim huius arg. vt illud diſſoluat confugit ad perbellam quandam diſtinctionem agentis in Phyſicum, & Metaphyſicum, proximum, & remotum, Phyſicum vocans proximum & Metaphyſicum remotum, inquitque, inter agens Phyſicum & proximum, interuenire diſtinctionem rei: inter agens verò Metaphyſicum, & remotum, nullam interuenire diſtinctionem: ſubiectum autem ait eſſe cauſam efficientem Metaphyſicam, & remotam ſuarum proprietatum; quamobrem non differet ſecundnm rem ab eis: Hæc tamen omnia abſurda ſunt. Primò. Quia nihil poteſt producere ſeipſum, & ita in quouis agente

Ariſtot.

Confugit Trombet.

Confut.

ſiue Phyſico, ſiue Metaphyſ. debet inter id& effectum à ſe dimanantem dari diſtinctio rei. Secundo. Quia in qualibet relatione rei extrema debent reipſa diſtingui, cum igitur inter quamuis cauſam efficientem, & effectum detur relatio rei, neque contrarium dici aut excogitari vllo modo poteſt, cum illud expreſſe profiteatur, vt diximus, Ariſt. 9. *Metap. cap.* 15. illius ſolutio nulla erit. Prætermitto multa alia quæ poterāt hoc loco proponi ad confirm. proprietates reipſa diſtingui à ſubiecto, quæ quia ſunt alterius inſtituti, illa ſilentio inuoluo.

Altera pars eiuſdem aſſertionis erat, Proprietates entis eſſe proprietates demonſtrabiles. Quam eſſe veram his arg. oſtendimus, *Confir. 2. pars aſſertionis.*

Primum. Vbi dantur veræ & legitimæ demonſtrationes, ibi debent conſtitui veræ proprietates; ſed in prima Philoſophia dantur veræ & legitimæ demonſtrationes, quæ concluduntur de ente: ergo in ea erunt veræ proprietates demonſtrabiles, quæ de ente concludātur. Prop. eſt perſpicua. Confir. aſſum. In quauis vera ſcientia dantur veræ, & legitimæ demonſtrationes; ſed Metaphy. eſt vera ſcientia, imo eſt omniū aliarum moderatrix, princeps, & regina, quæ iure optimo ars artium, & ſcientia ſcientiarum poteſt nuncupari; & ita hoc nomine illam ornat Ariſt. 1. *Metap. ca. 2.* in primis verbis & *6. ca.* 1. vbi diuidit ſcientiam contemplatiuam in primam Philoſophiam, Mathematicas artes, & Philoſophiam naturæ: in illa igitur reperientur veræ, & legitimæ demonſtrationes.

2. Argum. Secundum. Omnis ſcientia quæ vtitur demonſtrationibus à priori, concludit veras, & legitimas. proprietates de ſuo ſubiecto; ſed Metaphy. eſt huiuſmodi, igitur illa veras, & legitimas proprietates concludet de ſuo ſubiecto. Prop. eſt perſpicua Confir. Aſſump. ſcientia quæ eſt omnium aliarum certiſsima vti debet certiſsimis demonſtrationibus; ſed Metaphy: vt auth. eſt Ariſt. 1. Metaphyſ. cap. 2. eſt omnium ſciẽtiarum certiſsima, & demonſtrationes à priori, & per cauſam ſunt quoq; omnium certiſsimæ; vtetur ergo illa demonſtrationibus à priori.

3. Argum. Deinde quod alijs ſcientijs ignobilioribus conceditur, non eſt ſciẽtiæ nobiliſsimæ, qualis eſt Metaphy. denegandum; ſed alijs ſcientijs concedimus proprietates quæ demonſtrentur de earum ſubiectis, ergo Metaphyſica quoque huius generis proprietates de ſuo obiecto, ſcilicet ente, concludet.

Solutio. His tamen argumentis poſſet quiſpiam reſpondere omnia illa inniti huic fundamento ſcilicet Metaphyſicam eſſe ſcientiam, ex eo enim colligimus debere eius obiectum obtinere proprietates, quia eſt ipſa ſcientia; at quam ſit falſum huiuſmodi fundamentum. Ita demoſtrare poſſumus habitus ſapientiæ diſtinctus eſt ab habitu ſcientiæ, vt author *Ariſtot.* eſt Ariſt. *6. Etic. cap. 3.* conſtituens. 5. habitus intellectus inter ſe multum diuerſos, ſ. Sapientiam, intelligentiam, ſcientiam, artem, & prudentiã; ſed Metaphyſi. iudicio eius Ariſt. 1. *Metaphy. cap.* 1. eſt ſapientia, ergo non erit *Solutio.* ſcientia. Reſpond. tamen fundamentum propoſitum

poſitum cui innituntur illa arg. firmiſsimum eſſe, quod ir hunc modum ſuadeo. Scientia eſt cognitio rei per ſuam cauſam in eſſendo, aut actu, aut in virtute, vt docuimus, in annot. ſed in Metaph. cognoſcimus multa per ſuas cauſſas rei, & in eſſendo, vt Ens eſſe vnum, quia eſt indiuiſum, & eſſe bonum, quia eſt appetibile, ergo erit illa vera ſcientia, eſt ita illũ vocat Ariſt. in locis traditis in 1. arg. huius aſſertionis. Neque huic obſtat argumẽtum propoſitum: quia ſapientia non ita diſtinguitur à ſcientia, vt non poſsint hæc duo, vni, & eidem habitui conuenire, quemadmodum diſtinguuntur candidum, & atrum, vel duo alia contraria, quæ non poſſunt ſimul eidem ſubiecto in eſſe; ſed diſtinguuntur tanquã ſuperius, & inferius, vel tanquam includens, & incluſum, vt Annotauit D. Thom. *q. 2. ſuper Boet. de Trini. art. 2. ad 1.* quia ſcientia tantum denotat habitum concluſionum quæ demonſtrantur; at ſapientia præter habitum concluſionum, includit habitum primorum principiorum; verſatur enim illa in primis principijs, & altiſsimis cauſsis, & ita includit habitum intelligentiæ, qui verſatur tantum circa principia, & ſcientiæ, qui verſatur circa concluſiones, non per aggregationem, ſed per excellentiã, & modo eminentiori, quod expreſsis verbis profitetur Ariſt. *6. lib. Ethic. cap. 7.* ita enim habet. *Quare ſapientia erit intellectus, & ſcientia ac quaſi habens caput, ſcientiarum præſtantiſsimarum.* Quamnis igitur fateamur Metaphyſicam eſſe ſapientiam, non proinde diffitendum erit, illam eſſe ſciẽtiam, D. Thom. Ariſtot.

cum hæc duo inter ſe nullo modo pugnent. Vnde Ariſtoteles volens hanc rem nobis explicare, 1. *Metaph.cap. 2.* & ſcientiam, & ſapientiam, vocat Metaphyſicam, vt ita intelligeremus in eodem habitu ſcientiam, & ſapientiam optimè poſſe cohærere.

Cap. XIV. In quo diſſoluuntur quædam argumenta aduerſus ſuperiora.

Petrus Niger.

LIbuit tamen Petro Nigro virò erudito, & ingenij acumine ornato 1. *p. Clipei q. 7.* aduerſus noſtram ſententiã in ſuperiori cap. explicatam conſtituere, in ente nullas eſſe proprietates, vel rei, vel demonſtrabiles, cuius arg. erit à nobis in hoc cap. diſſoluendũ. Ita enim argumentatur.

5. Argum. Subiectum eſt extra rationem ſuarum proprietatum, continetur que in ipſarum diffinitione, tanquam quippiam additum, & extrinſecum; ſed nihil poteſt eſſe extra rationem entis. Præterea in nullius rei diffinitione contineri poteſt ens, tanquam quippiam additum, & extrinſecum, igitur Ens nullas obtinebit proprietates.

Solutio. Reſpon. propoſitionem eſſe veram de proprietatibus rei, vt ſunt capacitas diſciplinæ in homine, & calor in igne, in his enim ſubiectum continetur tanquam quippiam additum, & extrinſecum, eſtque extra earum naturam, & eſſentiam; at in proprietatibus demonſtrabilibus eſt omnino falſa; quia in illis ſubiectum ſecundum eſſentiam poteſt de ipſis prędicari, &

continneri

continere in eorum diffinitione, tanquam quippiam intrinſecum, & eſſentiale. Ratio enim ſubiecti in proprietatibus huius generis non eſt alia, quam vt ſit prior, aut natura, aut intellectu ratione proprietatis, & vt ſit cauſſa ob quam proprietates efferantur de ſubiecto, vt expoſuimus in cap. ſuperiori, cum quibus optime cohæret, ſubiectum dici ſecundum eſſentiam, & formaliter de ipſis.

Præterea argumentatur Sco. ad confirmandum ens habere proprietates rei, quamuis nō diſtinguantur ab eo ſecundum rem. In alijs rebus, vt in homine, aut leone, dantur proprietates rei; ſed illæ non diſtinguuntur reipſa à ſuis ſubiectis: ergo quamuis proprietates entis non differant reipſa ab ente, erūt nihilominus proprietates rei. Aſſump. ita confir. Primo ſi proprietates diſtinguerētur ſecundū rem à ſuis ſubiectis, poſſent ab eis ſeparari; quia quæ diſtinguūtur reipſa poſſunt à ſe inuicē ſeparari; at proprietates non poſſunt ſeparari à ſubiecto, etenim ſi ſepararentur contingēter illi ineſſent, quia poſſent illi conuenire, & non conuenire: nō igitur diſtinguuntur à ſubiecto. Secundo, Potentia hominis ad recipiendum intellectum, eſt illius proprietas; ſed hæc nō differt ab homine, ergo. Confir. aſſump. Si differret ab homine, ergo per aliam potentiam diuerſam poſſet homo illam recipere, de qua quærendum erit num differat ab homine; ſi enim non differt, ergo iam aliqua proprietas non differt à ſubiecto; quod ſi differat, per aliam igitur poten- *2. Argum. Scotiſt.*

tiam

tiam illam recipiet, & ſic abibimus in infinitum, quod cum ſit abſurdum, proprietates nõ diſtinguentur à ſuis ſubiectis. Reſp. In alijs rebus præter ipſum Ens eſſe proprietates in duplici differentia, quædam enim ſunt deſtinatæ ad agendum, vt ſunt intellectus in homine, & calor in igne, & aliæ ad eſſendũ, vt ſunt appetitus, & potentia in materia prima; igitur iuxta decreta veriſsima D. Tho. *1. p. q. 54. art. 3.* proprietates illæ quæ deſtinãtur ad eſſendũ non diſtinguuntur ſecundum rem à ſuis ſubiectis, neque ſunt rei, ſed demonſtrabiles, vt ſunt in materia prima, potẽtia, & illius appetitus; aliæ veræ quæ deſtinantur ad agẽdum diſtinguuntur reipſa. Præfato igitur hoc fundamento. Reſp. aſſump. eſſe falſam. Ad cõfir. Inprimis dicimus falſam eſſe propo. Quia multa differunt reipſa quæ tamen non poſſunt ſeparari propter neceſſariam connexionem, vt ſunt materia, & forma. Præterea dicimus falſam quoque eſſe aſſump. Quia poſſunt proprietates quæ deſtinantur ad agendũ ſeparari per diuinã potentiã à ſuis ſubiectis, & ſeparatæ conſeruari, vt in alio loco docuimus. Neque hinc fit illas contingenter ineſſe ſubiecto; quia quamuis poſſint ab illo ſeparari per potentiam diuinam, nõ tamen poſſũt per propriam, & naturalẽ; contingentia vero non ex cauſa prima, & remota, ſed ex cauſis proximis, & immediatis peti debet. Ad 2. Confir. Reſp. potentiã hominis ad recipiendum intellectum non eſſe illius proprietatẽ, quia hæc non eſt aliqua qualitas eius naturæ ſuperaddita, ſed eſt non repugnantia illius

Solutio.

D. Thom.

In Cõment. in Porphi. cade Proprio.

ad recipiendum intellectum;itaque potentia hominis ad recipiendum intellectũ nihil aliud eſt quam ipſamet natura hominis ea ratione quã ſibi nõ repugnat habere intellectũ.

Cap. X V. Qua ratione proprietates entis diſtinguantur ab ente, & reciprocentur cum eo.

CVm ſimus acturi in lib.ſequentibus (agentes de tranſcendentibus ſigillatim, & ſeorſum) de diſtinctione vniuſcuiuſque tranſcendentis ab ente, & de mutua reciprocatione illorum, q. in hoc cap.propoſitam breuiter abſoluemus, ne ſæpius eadem repetamus. Vt igitur illam explicemus erunt duo prius proponenda.

Primum eſt, diſtinctionẽ apud eos qui recte Philoſophantur (vt alio loco abundè ſatis oſtendemus) duplicem eſſe; vnam rei, & aliam rationis: quæ ſunt deinde ſubdiuidendæ: quia diſtinctio rei, quędam eſt inter rem, & rem, vt eſt diſtinctio quæ intercedit inter Ioãnem & Dominicum, & alia inter includens, & incluſum, quæ itidem eſt duplex; nam quædam eſt inter includens, & incluſum intrinſece, vt eſt diſtinctio inter hominem, & animal; quia homo includit rationalitatẽ intrinſecè, quã non includet animal; & alia eſt inter includens, & incluſum: extrinſece, vt eſt inter ſuppoſitum, & naturam, ſc. inter Ioannem, & humanitatem; nam Ioannes includit candorem, magnitudinẽ, & alia accidentia extrinſecè, quæ à ſe excludit humanitas. Præterea diſtin-

Tantum ſunt duo genera diſtinctionũ rei & rationis.

Lege Caiet. 1.p.q.3.ar.3

ctio rationis duplex eſt, vna rationis ratiocinãtis, & altera rationis ratiocinatæ. Illa prima fit inter ea quæ ſola ope, & beneficio intellectus diſtinguũtur, vt eſt diſtinctio eiuſdẽ à ſeipſo, & diſtinctio dextri, & ſiniſtri in colũna; quia hæc à parte rei nõ diſtinguũtur, ſed ſolo intellectu diſtinguẽte idẽ à ſeipſo, & dextrũ à ſiniſtro ſeparantur. Poſterior verò eſt quæ fit beneficio intellectus diſtinguẽtis vnũ ab altero: eſt tamẽ huius diſtinctionis fundamentum in rebus ipſis, qua ratione diſtinguũtur attributa eſſentialia hominis, animal particeps rationis; nam hæc ſolo beneficio intellectus efformantis diuerſos cõceptus illorum diſtinguuntur; habent tamẽ illi fundamentum in ipſis rebus, etenim alia eſt ratio animalis, & alia participis rationis, ob quã cauſſam intellectus effingit de illis diuerſos conceptus.

Annot. 2. Secundum eſt. Reciprocationem, vel conuerſionem triplicem eſſe, ſecundum rem, ſecundum rationem, & ſecundum attributionem. Illa reciprocantur ſecundum rem, quæ vnam, & eandem rationem, atque naturam ſignificant adæquatè, vt animal particeps rationis, & homo. Tum quælibet diffinitio & illius diffinitum, hoc genere conuerſionis reciprocantur. Illa reciprocantur ſecũdum rationem, quorum eſt vnus, atque idem conceptus, vt ſunt omnia nomina quæ à Græcis polyonyma, à veteribus Latinis multiuoca, & à recentioribus ſynonyma nuncupantur, hæc enim eundem conceptum obtinent, vt ſunt veſtis, indumentum, gladius, & enſis,

& ali

& alia huius generis. Illa denique reciprocantur ſecundum attributionem, quæ ſunt ita inter ſe affecta, vt de illo ſubiecto, de quo vnum effertur, efferatur & reliquum, qua ratione reciprocantur ſubiectum, & proprietates, vt homo, & capacitas, diſciplinæ; nam de quocunque effertur homo, effertur quoq; capacitas diſciplinæ, & è conuerſo.

His igitur animaduerſis ſit 1. Aſſert. Proprietates entis non differunt reipſa ab ente. Hanc aſſertionem profitetur Ariſt. 4. *Metaph. cap. 2.* in quo loco confir. 2. arg. Ens & vnum (& idem iudiciū eſt de alijs proprietatibus) non diſtingui reipſa, quæ in lib. ſequenti, agẽtes nū Ens diſtinguatur ab vno, proponemus.

Præterea ſi Ens diſtingueretur ſecundū rẽ à ſuis proprietatibus per aliam, & diſtinctam entitatem, aliquid eſſet Ens, vnum, & bonum, quemadmodū quia homo, & riſibilitas, reipſa diſtinguuntur per aliam entitatem, homo eſt homo, vel animal particeps rationis, & per aliam eſt riſibilis; atqui hoc aſſerere eſt abſurdum, cum non ſint in aliqua re tot entitates conſtituendæ, ergo Ens nō diſtinguetur reipſa à ſuis proprietatibus.

Rurſus ſi Ens reipſa diſtingueretur à ſuis proprietatibus, ſumamus igitur illud ea ratione qua eſt diſtinctū ab eis; vel ergo ab hac ratione ſumptum poterit apprehendi ab intellectu, vel non poterit; ſi poteſt apprehẽdi, ergo vel non diſtinguitur à veritate, ratione cuius omnia apprehendūtur ab intellectu, & illi adæquantur; quia adhuc vt ſic diſtinctum concipitur ab intellectu: vel erit effectus for-

malis

malis ſine forma, poſſe ſcilicet apprehendi ab intellectu qui eſt effectus formalis veritatis, ſine veritate, quæ omnia cum ſint manifeſtè falſa, ſequitur Ens non diſtingui reipſa à ſuis proprietatibus.

2. Aſſertio. Secunda Aſſertio. Ens non diſtinguitur ſecundum formam, vel vt dicunt formaliter, & eſſentialiter à ſuis proprietatibus. Confir. his duobus argumentis.

1. Argum. Primum. Quando aliquod attributum dicitur de aliquo ſubiecto ſecundum eſſentiã, non differt ab eo formaliter; ſed Ens dicitur ſecundum eſſentiam de ſuis proprietatibus, vt oſtendemus deinde, ergo non diſtinguetur ab illis formaliter.

2. Argum. Secundum. Ex duabus enuntiationibus cõtradicentibus debet neceſſario vna earũ vere enuntiari de proprietatibus entis; quia de qualibet re verà eſt affirmatio, vel negatio, de nulla vero ambæ ſimul, ſed hæ ſunt duæ enuntiationes contradicentes, eſſe Ens formaliter, & non eſſe Ens formaliter, ergo altera illarum debet neceſſario de proprietatibus entis enuntiari; iam igitur ſi enuntiatio aiens quæ eſt eſſe Ens formaliter, nõ effertur de ipſis vt aduerſarij dicunt, altera negans, quæ eſt non eſſe Ens formaliter dicetur de eis, erunt ergo proprietates entis non entia formaliter, & ex conſequenti erunt nihil formaliter, quo nihil abſurdius excogitari poteſt.

3. Aſſertio. Tertia Aſſertio. Proprietates entis differunt ab ente ratione ratiocinata. Confir. his

1. Argum. arg. Primũ, Quæ differunt conceptibus obtinen-

tinentibus tamen fundamentum in re, differunt ratione ratiocinata; ſed Ens & eius proprietates ſunt huiuſmodi; quia alium conceptum efformamus entis, alium vnius, alium veri, & alium boni; de ente enim concipimus eſſe illud quod habet eſſe, de vno, eſſe illud quod eſt in ſe indiuiſum & diſtinctum à quolibet alio, de vero eſſe illud quod eſt adæquatum intellectui, & de bono eſſe illud quod eſt natum appeti, qui omnes conceptus inter ſe maximè differunt, & habent fundamentum in rebus ipſis, vt eſt omnibus notiſſimum. ergo Ens diſtinguetur à ſuis proprietatibus ratione ratiocinata.

Secundum, Si non diſtinguerentur proprietates entis ab ente, ratione ratiocinata, ſed ratione ratiocinante, fieret vt quando ita dicimus Ens vnum, aut Ens bonum, committeremus apertam nugationem; quia bis idem repeteremus, quemadmodum quia idem tantum differt à ſeipſo ratione ratiocinante, & non ratiocinata, quando dicimus Thomas eſt Thomas, committimus apertam nugationẽ; atqui in his locutionibus Ens eſt vnum, vel bonum, vel verum, nullam committimus nugationem, vt eſt conſenſus omnium Philoſophorum, ergo diſtinguentur Ens, & eius proprietates ratione ratiocinata. *2. Argum.*

Ad hæc, ratio ſubiecti prior eſt natura ratione ſuarum proprietatum, ergo ratio entis prior erit natura ratione vnius, veri, & boni; ſed inter ea inter quæ intercedit ratio prioris, & poſterioris ſecundum naturam, interuenire debet vt minimum diſtinctio rationis *3. Argum.*

ratiocinatæ, ergo Ens diſtinguetur ratione ratiocinata à ſuis proprietatibus.

4. Aſſertio. Quarta Aſſertio. Quod dictum eſt de ente, aſſerendum eſt de illius proprietatibus inter ſe collatis, illas ſcilicet non diſtingui inter ſe reipſa, neque formaliter, ſed ratione ratiocinata. Non diſtingui reipſa, omnes profitẽtur, & merito quidẽ, quia eadẽ res eſt Ens homo, vnus homo, verus homo, & bonus homo.

2. Argum. Deinde non diſtingui formaliter, vel ſecũdum eſſentiam ita confir. Illa quæ prædicantur de ſe inuicem in abſtracto, non differunt ſecundum eſſentiam; ſed proprietates entis ſunt huiuſmodi, dicimus enim bonitatem eſſe vnitatem, & vnitatem eſſe bonitatem, aut *D. Thom.* veritatem, vt docet D. Thom. *quæſt. 9. de poten. art. 7. ad. vlt.* ergo hæ proprietates non diſtinguentur inter ſe ſecundum eſſentiam.

3. Argum. Ad extremum diſtingui ratione ratiocinata ita oſtendimus. Illa quæ ſunt fundamenta enuntiationum contradicentium diſtinguuntur ſaltim inter ſe ratione ratiocinata, quia in his quæ ſola ratione ratiocinante differunt, non poſſunt fundari enuntiationes contradicentes; ſed proprietates entis ſunt fundamenta enuntiationũ contradicentium; nam hæ duæ ſunt contradicentes, eſſe natum vt appetatur, & non eſſe natum vt appetatur, ex quibus aiens fundatur in bono, cuius natura eſt eſſe illud natum vt appetatur, negans vero in vero, aut vno, quorum natura eſt non eſſe illa nata vt appetatur, ſed vel vt adæquẽtur intellectui, vt eſt natura veri, vel vt ſint in ſe indiuiſa, vt eſt natura vnius; diſtinguuntur

guũtur-

guentur igitur hæ proprietates ratione ratiocinata.

Rurſus vnius, veri, & boni diuerſæ ſunt rationes à parte rei, ergo inter illa maior erit diſtinctio quam rationis rotiocinātis, diſtinguētur igitur ratione ratiocinata, cum non differant neque ſecundum rem, neque ſecundum formam, & eſſentiam. *4. Argum.*

Quinta aſſertio, Ens, & ipſius proprietates non reciprocantur inter ſe ſecūndum rationem, & conceptum, ſed ſecundum rem, & attributionem. Confir. prima pars, ſcilicet non reciprocari inter ſe ſecundum conceptū. Alius eſt conceptus boni, alius vnius, alius veri, & alius entis, vt ſæpe expoſuimus, ergo hæ proprietates non reciprocabuntur, nequæ inter ſe, neque cum ente ſecūdum conceptum. Alteram partem confirmamus. Inprimisque reciprocari, cum ente ſecundum rem, ex his quæ docuimus ſatis ſuperque remanet confirmatum, cum dictū ſit proprietates entis non diſtingui ſecundum rem ab eo. At reciprocari ſecundum attributionem ita colligimus. Quæ ſunt ita inter ſe affecta vt de quocunque prædicetur vnum, prædicetur & reliquum, illa reciprocantur ſecundum attributionem; ſed de quocunque prædicatur Ens, (loquimur de eo vt ſignificat eſſentiam, ita enim conſtitutum eſt in ſuperioribus eſſe tranſcendens, & ſubiectum harum proprietatum) prædicantur quoque vnum, verum, bonum, & è conuerſo, igitur reciprocabuntur inter ſe Ens, & ipſius proprietates ſecundum attributionem. Lege Soncinatem de di- *5. Argum.* *Confir. 1. part.* *Confir. 2. pars.* *Soncin.*

V 2

de diſtinctione entis à ſuis proprietatibus & mutua ipſorum reciprocatione, *4. Metap. q. 18 & 21. Iauellum in eod. lib. q. 3. & Petrum Nigr. 1. p. Clipei q. 8.*

Iauel. **Pe. Niger.**

Cap. XVI. Diſſoluuntur quædam argumenta aduerſus ſuperiores aſſertiones.

EXaminemus tamen num ſint veræ aſſertiones à nobis conſtitutæ in cap. ſuperiori, neque enim deſunt argumenta quibus poſſunt illæ euerti, quæ erunt à nobis hoc loco antequam vlterius progrediamur, diſſoluenda.

1. Argum. Primum eſt aduerſus primam aſſertionem. Illa diſtinguuntur ſecundum rem quibus opponuntur diuerſa contraria; ſed enti, & ſuis proprietatibus opponuntur diuerſa contraria, enti enim opponitur non Ens, ſiue nihil, bono opponitur malum, vni multitudo, vel diuiſio, & vero falſum, ergo Ens reipſa diſtinguetur à ſuis proprietatibus. Reſp. cũ Sonci. *4. Metaph. quæſt. 21. ad. 4.* falſam eſſe propoſitionem; quia ad hoc vt quibuſdam diuerſa contraria opponantur, ſat eſt vt inter illa intercedat diſtinctio rationis ratiocinatæ, & non eſt neceſſe vt inter ſe reipſa diſtinguantur, quemadmodum albedo & ſimilitudo obtinent diuerſa oppoſita, nam oppoſitum albedinis eſt nigredo, ſimilitudinis vero diſsimilitudo, quæ tamen non re, ſed ſola ratione ratiocinata diſtinguuntur. Vel reſp. diſtinguentes aſſump. quia vel loquimur de oppoſitione

Solutio. Soncin.

Solutio.

ſitione ſecundum rem, aut ſecundum rationem: ſi primo modo loquamur, quidquid opponitur vni ex tranſcendentibus, quoque opponitur alteri: nam nihil, falſum, & malum, ſunt vnum, & idem ſecundum rem, & ita ſi enti opponitur nihil, quoque ei opponuntur ſecundum rem falſum, & malum: & ſi falſum opponitur vero, ita quoque illi opponuntur ſecundum rem malum & nihil: ſi vero loquamur ſecundo modo, non quidquid opponitur vni ex tranſcendentibus, opponitur alteri, quia hæc interſe ratione differunt, & ita opponitur enti nihilum ſecundum rationem, diſtincta oppoſitione ab ea qua opponitur malum bono, vel falſum vero; quare tantum ex hoc argu. colligere poterimus, tranſcendentia diſtingui inter ſe ratione, non autem ſecundum rem, quemadmodum & ipſorum oppoſita non re, ſed ſola ratione diſtinguuntur.

Secundum arg. Ea quæ ſunt in Deo minus differunt quam ea quæ ſunt in creaturis; ſed tranſcendentia in Deo differunt ratione ratiocinata, quemadmodum iuſtitia, ſapientia, & alia attributa diuina, ergo in creaturis maiori diſtinctione diſtinguētur quam ratione ratiocinata. Huic arg. Reſp. Soncinas in eodem loco, *ad. 2. arg.* In Deo quædam eſſe indiſtincta, & eadem ſecundum rem, & diſtincta ſecundum rationem non ex ſe, ſed quia ſunt in tali ſubiecto, ſcilicet Deo, in quo propter eius ſummam ſimplicitatem nihil poteſt eſſe diſtinctum ſecundum rem; & alia eſſe indiſtincta & eadem ſecundum rem, non *2. Argum.*

ex ratione ſubiecti diuini, ſed ex propria eorum ratione, vt ſunt omnia tranſcendẽtia. Ex attributis itaque prioris generis minus illa differunt quæ ſunt in Deo quam ea quæ ſunt in creaturis, quemadmodum in Deo ſapiẽtia & iuſtitia non differunt ſecundum rem, quæ tamen in creaturis reipſa diſtinguuntur, at ex attributis ſecundi generis non minus illa diſtinguũtur quæ ſunt in Deo quam quæ ſunt in creaturis, eo quod illa nõ habent idemtitatem rei, & diſtinctionẽ rationis, ex eo quod ſunt in Deo, ſed ex propria & peculiari natura, quæ in creaturis quemadmodum & in Deo reperitur. Cum itaque tranſcendentia ex propria natura ſint eadem, re, & differant ſola ratione, non diſtinguentur minus in

Alia ſolut. Deo quam in creaturis. Sunt qui dicant in Deo neque tranſcendentia neque vlla alia attributa diſtingui ratione ratiocinata, ſed ſola ratione ratiocinante, quod prouenit ex maxima ſimplicitate diuinæ naturæ. etenim ſi Socrates non differat à ſeipſo ratione ratiocinata ſed ratiocinante, ſitque maior idemtitas & ſimplicitas diuinorum attributorũ quam ſit idemtitas Socratis ad ſeipſum; quid mirum ſi aſſeramus neque tranſcendentia vt ſunt in Deo, neque alia attributa diuina diſtingui niſi ſola ratione ratiocinante? Quæ ſolutio ſi vera eſt, reſp. erit argu. falſam eſſe aſſump. quia diuina attributa, & tranſcẽdentia minus differunt in Deo, quã in creaturis; cum in illo differant ſola ratione ratiocinãte, in creaturis vero ratione ratiocinata.

Alia ſolut. Poſſumus etiam dicere negandam eſſe conſequen-

quentiam; quia diſtinctio rationis ratiocinatæ latitudinem obtinet, quemadmodum & diſtinctio rei, quædam enim magis, & alia minus intra illius ambitum diſtinguuntur, & ita quamuis tranſcendentia tam in Deo, quã in creaturis differãt ratione ratiocinata, minus tamen in Deo quam in creaturis diſtinguentur.

Tertium Arg. aduerſus tertiam aſſertionẽ, ſi proprietates entis diſtinguerẽtur ratione ratiocinata ab ente, aliquid adderẽt ipſi enti; quia diſtinctio ab aliqua ſuperiori ſine additione intelligi nullo modo poteſt; ſed enti nulla poteſt fieri additio, tum primo, quia quod additur alicui eſt extra illius rationem, at nihil poteſt eſſe extra rationẽ entis. Tum deinde quia illud cui quippiam additur circunſcribitur intra certos limites naturæ, cuius eſt differentia addita, vt animal cui additur rationis particeps, continetur intra limites naturæ humanę; at Ens ſub nullius naturæ limitibus circunſcribi poteſt, quare neque ei vlla poterit additio fieri, & ex conſequenti neque poterit aliquid ab eo diſtingui. *3. Argum.*

Vt huic arg. ſatisfaciamus, annot. eſt ex D. Thom. *q. 21. de verit. art.* 1. tribus modis poſſe alicui naturæ fieri additionem. Primò ita vt illud quod additur ſecundum rem differat ab eo cui additur; vt homo albus, addit homini albedinem, quę reipſa differt ab homine. Secundo iuxta modum contrahendi, & limitandi, quia ſcilicet illud quod additur limitat, & coercet ambitũ eius cui fit additio, qua ratione homo addit animali rationalita- *Solutio. D. Thom.*

tem, quæ coercet, & continet intra limites humanæ naturæ, ipſum animal. Tertio quia illud quod additur eſt habitudo ſola rationis, reſpectu eius cui fit additio, vel aliqua priuatio, quemadmodum homo cæcus addit homini cæcitatem, quæ eſt priuatio facultatis videndi.

His igitur animaduerſis, dicimus enti nihil poſſe addi primo, vel ſecundo modo, ſed ſolo tertio modo. Inprimis non primo, nã nihil poteſt rationem entis vllo modo ſubterfugere, & ita nihil poterit ei addi tanquã ab eo reipſa diſtinctum. Deinde neque ſecundo, quia Ens non poteſt ſub alicuius naturæ certis limitibus contineri propter latepatentem illius ambitum. Tantum igitur tertio modo ei poterit aliquid addi, Ens ſcilicet rationis, & ita tranſcendentia ſolum addunt enti Ens rationis; nam vnum addit negationem, vel priuationem diuiſionis, verum habitudinem rationis ad intellectum, & bonum ad appetitum, vt docet D. Thom. *q. 1. de Verit. art. 1.*

D. Thom.

Ex his ſupereſt ſatis factum arg. confirmat enim illud nihil poſſe addi enti primo vel ſecundo modo, quod nos libenter fatemur: non autem tertio modo. Vnde quemadmodum homo cæcus ſecundum rem, nihil aliud ſignificat niſi hominem cum ſola habitudine rationis, quæ nullam entitatem ei addit; pari ratione Ens verum, aut Ens vnum, aut Ens bonum, nullam entitatem ab ente diſtinctam ſignificabit, ſed denotabit ſolum ipſum Ens cũ reſpectu rationis, vel ad intellectum, vel ad appe-

appetium. Vide quæſo Diuum Thomam quæ- **D. Thom.**
ſtione nona de Potentia articulo 7. ad ſex-
tum, ad hanc ſolutionem facilius intelli-
gendam.

Quartum arg. Contra *4. aſſert.* Quæ effi- **4. Argum.**
ciunt facultates reipſa diſtinctas, reipſa di-
ſtinguũtur: ſed bonum, & verum conſtituunt
intellectum, & appetitum, bonum appetitũ,
verum autem intellectum; quia tota natura
appetitus eſt ferri in bonum, & intellectus in
verum, quæ duæ facultates ſunt inter ſe reip-
ſa diſtinctæ. ergo bonum, & verum, erũnt
quoque tranſcendentia reipſa diſtincta. Con-
firmatur argumentũ. Facultates diſtinguun-
tur per ſua obiecta, vt author eſt Ariſt. *2. de
Anima cap. 4.* & paſsim in alijs locis, ergo ſi
facultates reipſa diſtinguuntur, optimè col-
ligere poterimus, quaſi ab effectu, & à ſig-
no, & obiecta quoque earum reipſa diſtin-
gui. Reſp. cum D. Thom. *1. p. q. 80. art. 1. ad 2.* **D. Thom.**
& q. 15. de Verit. art. 2. falſam eſſe propoſi-
tionem; quia ad diſtinctionem rei in faculta-
tibus ſufficit diſtinctio rationis in earum ob-
iectis, quemadmodum (vt vtar exemplo D.
Tho. in poſteriori loco) natura auulſa à pro-
prietatibus ſingularibus, & vnita cum eis
vna & eadem eſt ſecundum rem, & ſola ra-
tione diſtincta; at natura ſeparata à pro-
prietatibus ſingularibus conſtituit intelle-
ctum patibilem tanquam illius obiectum;
vnita verò cum illis conſtituit intellectum
agẽtem eadem ratione, tanquam obiectum:
verſatur enim hic intellectus in natura affe-
cta proprietatibus ſingularibus, vt ſcilicet

ſua illuſtratione illã ab huiuſmodi proprietatibus ſeparet, efficiatque eam ſecundum actum intellectilem, quæ antea ſola poteſtate erat intellectilis. Confir. vero reſp. negãdam eſſe conſequentiam, non enim eſt neceſſe vt obiecta eo modo inter ſe differant, quo diſtinguuntur facultates, poſſunt enim obiecta minus diſtingui quam facultates, vt in exemplo propoſito apertiſſime intuemur. Poſſumus etiam reſp. intellectum, & voluntatem proximè, & intrinſecè non diſtingui per verum, & bonum, ſed per diuerſas habitudines ad hæc obiecta, quæ habitudines ſunt inter ſe reipſa diſtinctæ, & ita efficiunt diſtinctionem rei in his facultatibus.

5. Argum. Quintum argumentum, Ratio boni à parte rei diſtinguitur à ratione veri, cum ratio boni ſit eſſe appetibile, & ratio veri ſit poſſe adæquari intellectui, quæ rationes ſunt à parte rei inter ſe diſtinctæ, ergo proprietates entis non diſtinguentur ſola ratione, ſed potius reipſa, cum à parte rei diſtinguantur.

Solutio. Reſp. rationes horum tranſcendentium ſumi poſſe, aut ſecundum virtutem, & fundamentaliter, aut ſecundum actum, & formaliter; ſi primo modo ſumantur, à parte rei diſtinguuntur, quia à parte rei eſt fundamentum huius diſtinctionis: ſi vero altero modo vſurpentur, ſolius intellectus beneficio inter ſe ſeparantur; intellectus enim efformat diuerſos horum attributorum conceptus, ratione quorum illa attributa actu ſeparantur inter ſe, quæ antea ſola poteſtate diſtinguebãtur: verum quia hi cõceptus in rebus habeant

Digitized by Google

bent fundamentum, merito hęc diſtinctio nuncupatur rationis ratiocinatæ.

Aduerſus vltimam aſſertionem poteramus varia argumenta proponere, quæ à Iaue. lo *q. 4. & à Soncin. q. 18. li. 4. Metap.* & ab alijs proponuntur: verum quia illa ſigillatim, & ſeorſum, confirmant de vno, vero, & bono, non conuerti cum ente, libenter hoc loco prætermittimus, quæ à nobis commodius multò, ſingulorum tranſcendentiũ naturam explicantibus, proponentur.

Cap. XVII. Num ens prædicetur ſecundum eſſentiam de ſuis proprietatibus & vltimis differentijs.

Variæ, & multum inter ſe diſcrepãtes extiterunt veterum Philoſophorum opiniones in hac q. explicãda. Auicen. vt author eſt D. Tho. *4. lib. Meta. ca. 2. lect. 2. & 10. lect. 2.* exiſtimat Ens, & vnum prædicari de rebus omnibus ſecundum accidens: arbitratur enim ille, Ens, & vnũ eſſe quaſdam diſpoſitiones accidentarias, ſuperadditas rerum naturis, & eſſentijs eo modo quo ſuperadduntur cãdor, vel magnitudo. Alia opinio eſt huic ex diametro oppoſita, Alexandri Achilini, vt author eſt Zimara in ſua tabula, verbo Ens, in quadam digreſſione, qui arbitratur Ens quauis ratione ſumptum, tam vt ſignificat eſſentiam, quam vt ſignificat exiſtentiam, prædicari de rebus omnibus ſecundum eſſentiam. Tertia opinio

Opinio [illegible] D. Th.

2 Opinio Achilini. Zimara.

3. Opinio. Scot. Andr. & Tromb. opinio eſt Scot. *in 1. diſt. 3. q. 3. Antonii Andreæ 4. Meta. q. 3. & Anton Trom. in eodem loco*, qui cenſent ens de quibuſdam rebus dici ſecundum eſſentiam, & de alijs nullo modo dici. Diſtribuunt enim ens in varias claſſes, ſc. in Deum, & creaturas, in decem categorias, in ſuas proprietates, quæ ſunt vnum, verum, bonum, & in vltimas differentias; dicunt igitur Ens dici ſecundum eſſentiam & formaliter de Deo & de creaturis, & de decem generibus ſupremis. de proprietatibus tamen, & de vltimis differentijs, nullo modo dici ſecundum eſſentiam. Quibus autem argumentis adducti hi auctores hanc ſententiam ſecuti fuerint, poſtea oſtendemus. *4. Opinio. D. Thom. Capre. Caiet. Soncin. M. Sot. in antepraedica. c. 4. q. 1.* Quarta opinio eſt Thomiſtarum omnium, vt Capreoli in 1. *diſt. 8. q. 1. in pleriſque ſolut. argum. Caiet ca. 4. li. de Ente, & eſſentia, Sonci. 4. Meta. q. 9. Iauelli q. 5. eiuſdē lib.* quæ proculdubio eſt D. Thom. vt deinde oſtendemus, conſtituentium Ens ſecundum eſſentiam, & quidditatiue dici de rebus omnibus, etiā de ſuis proprietatibus, & de vltimis differentijs.

Annot. Inter has igitur tam diſcrepātes opiniones vt veram ſententiam explicemus, reuocamus inprimis ad memoriam diſtinctionem illam entis protritam, ſæpiſſimeque in hoc opere à nobis repetitam, in Ens nominaliter, vel participaliter, vel in Ens quod ſignificat eſſentiam, & quod ſignificat exiſtentiā. Deinde animaduertimus prædicationem quidditatiuam, ſiue ſecundum eſſentiam, illam eſſe, in qua attributū eſt de natura, & eſſentia ſubiecti; ſiue in qua conceptus attributi

conti-

continetur ſecundum eſſentiam in conceptu ſubiecti, ſiue attributum reciprocetur cũ ſubiecto, vt diffinitio eſſentialis reciprocatur cum re definita, ſiue non reciprocetur, vt genus prædicatur de ſpecie, cum qua non reciprocatur; prætermittimus prędicationem identicam, & denominatiuã, quia certum eſt Ens ſecundum rem, vel identice prædicari de rebus omnibus, denominatiue verò de nulla.

Sit igitur iam prima aſſertio. Si loquamur de ente vt ſignificat exiſtentiam, Ens de nulla re creata dicitur ſecundum eſſentiam, ſed de ſolo Deo. Dici de Deo ſecundum eſſentiã apertum eſt apud omnes Philoſophos, conſtituentes in Deo exiſtentiam eſſe eius eſſentiã, vt indicãt illa verba Exod. 3. *Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos*. In quibus aperte ſatis exiſtentia tribuitur Deo tanquã illius attributũ eſſentiale. De creaturis vero nõ dici ſecundum eſſentiam, cõfirmauimus ſatis copioſe in ca. 2. huius ſecundi lib. Nunc tamen aduerſus Alexandrum Achilinum his argu. illud ſuademus. 1. *Aſſertio.*

Primum eſt. Quæ prędicantur ſecundum eſſentiam neceſſario prædicantur; quia eſſentiã neceſſario dicitur de rebus; ſed exiſtẽtia non dicitur de rebus neceſſario, cum res aliquando exiſtant, & aliquando non exiſtant, ergo Ens quod ſignificat exiſtentiam, non dicetur de rebus ſecundum eſſentiam. 1 *Argum.*

Secundum. Si exiſtentia diceretur de rebus ſecundum eſſentiam, omnia quæ conueniunt rei ratione exiſtentiæ, dicerẽtur quoq; de eadem 2. *Argum.*

dum ſecundum eſſentiam, & ita cum eſſe ſingulare conueniat rei ratione exiſtentiæ, quia exiſtentia tantum competit rei ſingulari, & actiones quoque ac paſsiones conueniant eidem ratione exiſtentiæ, cum tantum rei quę exiſtit poſsint illæ conuenire, ſequeretur eſſe ſingulare, actiones, atque paſsiones dici quoque de rebus ſecundum eſſentiam, quod cum ſit manifeſte falſum, falſa quoque erit opinio Achilini. Conſulat qui voluerit Zimaram in loco citato, qui diffuſa ſatis oratione, varijſque argumentis in medium propoſitis, hanc paradoxam opinioné, omnium Philoſophorum ſuffragijs repugnantem, labefactat.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Ens quod ſignificat exiſtentiã, non dicitur ſecundum accidens categoriæ, vt ſcilicet accidens eſt diuiſum contra ſubſtantiam, de ſuis inferioribus. Hanc aſſertionem abunde ſatis confirmauimus aduerſus Auicénam capite 2. huius libri, & ita ne eadé repetamus illã prætermittimus. Conſulę quæ eo loco docuimus.

Obiectio. Inſurget tamen aliquis aduerſus nos. Si Ens quod ſignificat exiſtentiam non dicitur de rebus ſecundum eſſentiam, ergo dicetur ſecũdum accidens, cũ quidquid dicitur de aliquo dicatur vel ſecundum eſſentiam, vel ſecũdum accidens, quare vera erit opinio Auicen. aſſerentis Ens dici de rebus ſecundum accidés.

Solutio. Reſp. Negando conſequen. Quia inter prędicari ſecundum eſſentiam, & ſecundum accidens, datur medium, ſcilicet prędicari ſecundum ſubſtantiam, multa enim ſunt quæ non

non conueniunt rebus ſecundum eſſentiam, neque ſecundum accidens, ſed ſecundum ſubſtantiam; vt ſunt partes integrantes, quæ non ſunt de eſſentia rei, cum poſsit res eſſe ſine illis, vt homo poteſt eſſe ſine manibus, & pedibus, neque ſunt illius acidentia, vt eſt exploratum, ſed ſunt de eius ſubſtantia, & integritate: pari ratione exiſtentia neque erit accidens, neque de eſſentia rei, ſed erit de illius ſubſtantia, tamquam actus vltimus, terminans illius potentiam, & facultatem. Quare iure reprehendi debet Auic. qui docuit Ens dici de rebus ſecundum accidens, quamuis non dicatur ſecundum eſſentiam; quia inter prædicationem ſecundum eſſentiam, & ſecundum accidens, datur media prædicatio, ſecundum ſubſtantiam.

Tertia Aſſertio. Ens quod ſignificat eſſentiã prædicatur formaliter, & in quid de rebus omnibus, etiam de vltimis differentijs. Intelligimus nomine rerum omnium entia completa. Primam partem profitentur nobiſcum Scot. conſtituentes Ens dici de naturis integris, & abſolutis, & ita non erit cur in illa cõfirmanda immoremur. Secundam vero partem diffitentur illi, aſſerentes Ens non dici ſecundum eſſentiam, & formaliter de vltimis differentijs. Cæterum illam eſſe veriſsimam his arg. confir. *3. Aſſertio.*

Primum Ariſt. *5. Metap. cap. 3.* confirmat ex eo Ens non eſſe genus, quia eſt incluſum in vltimis differentijs. Rogo nũ intelligat eſſe incluſum formaliter, vel identice; ſi dixeris in- *1. Argum. Ariſt.*

incluſum eſſe idemticè, contra Ariſt. eo lo-co proponit diſcrimen inter genus, & Ens quod genus nõ eſt incluſum in vltimis differẽtijs, Ens autẽ eſt incluſum in illis, quod ſi intelligendus eſſet idemticè, hoc diſcrimen nullum eſſet; quia genus quoque idemticè includitur in vltimis differentijs; ſignificant enim genus, & differentia, vnam, & eandem naturam ſpeciei. intelligi ergo debet formaliter; quare Ens erit formaliter incluſum in vltimis differentijs, & ex conſequenti formaliter, & ſecundum eſſentiam prædicabitur de illis.

2. Argum. Secundum, de quocunq; pr̨edicãtur proprietates entis ſecundum eſſentiã, & formaliter, de eodem debet prædicari formaliter Ens; quia proprietates de nullo poſſunt prædicari de quo nõ prædicetur earũ ſubiectum proprium, & adæquatum; ſed proprietates entis prædicantur formaliter. Propo. eſt perſpicua. Confirmatur aſſump. Vnum, & verum, ſunt proprietates entis, ſed hæ pr̨edicantur formaliter de vltimis differentijs, ſumpta enim quauis vltima differentia formaliter, & ſecundum ſuam eſſentiam, illa eſt in ſe indiuiſa, & ita eſt vna, & nata eſt vt poſſit intelligi, & ita eſt vera, iam ergo proprietates entis formaliter prædicãtur de vltimis differentijs.

3. Argum. Tertium. Inter Ens, & nihil, vel inter Ens, & non Ens nulũ datur medium, ergo ſi differentiæ vltimæ non ſunt formaliter Ens, erũt formaliter nihil, & nõ Ens, quod eſt omnino abſurdum. Tum etiam ſequeretur, vt ea quæ conſtan-

conflantur ex vltimis differentijs non eſſent ex omni parte entia formaliter, ex ea ſcilicet, qua conflantur ex illis. quæ omnia cum ſint maniſeſtè abſurda, ſequitur differentias vltimas eſſe formaliter entia.

Quartum. Nihil poteſt apprehendi ab intellectu niſi ſub formali ratione ſui obiecti, ſed obiectum formale intellectus eſt Ens, ergo nihil poterit apprehendi ab intellectu niſi fuerit formaliter Ens; ſed vltimæ differentiæ apprehendūtur ab intellectu, ergo erunt illæ formaliter Ens. *4. Argum.*

Quarta Aſſertio. Ens prædicatur formaliter, & in quid, de ſuis proprietatibus. Hanc aſſertionem conſtituimus aduerſus eoſdem Scotiſtas, & aduerſus Petrum Fonſecam, *4. Meta. ca. 2. q. 3. ſect. 2. aſſert. 3.* Is enim cum ingenue nobiſcū fateretur aduerſus Scotiſtas, Ens dici ſecundum eſſentiā de vltimis differentijs, diffitetur tamē illud dici formaliter, & in quid, de ſuis proprietatibus. Confir. tamen aſſertionem his argum. *4. Aſſertio.* *Petrus Fonſeca.*

Primum. Aut vnum quod eſt proprietas entis in ſua propria, & formali ratione, ſignificat ſolam indiuiſionem, aut præter illam includit ipſum Ens. primum dici non poteſt, ita enim fieret vt vnū eſſet ſola negatio, quemadmodum indiuiſio ſignificat ſolā negationem, vnde vnum nihil poneret in ipſis rebus, & quādo dicimus Deum eſſe vnum, nihil de Deo diceremus, ſed ſolam negationem enuntiaremus de eo, quæ omnia ſunt manifeſtè falſa, quare ſecundum erit verum, ſc. vnum includere formaliter, & quidditatiue Ens. Quod ſi *1. Argum.* *Solutio.*

X dicas

dicas vnum includere Ens, neges tamen Ens dici de illo formaliter, quia includit illd tã-quam quid additum,& extrinſecum,;& quæ hac ratione includũtur in aliquo non dici de eo ſecundum eſſentiam. Contra ita argumẽ-

Confut. tor. Quæcunque dicuntur de aliquo in primo modo dicẽdi per ſe, dicũtur de illo quidditatiue, & formaliter; quia primus modus ſpectat ad rei quidditatem & eſſentiam; ſed ens prædicatur de vno, in primo modo dicẽdi per ſe,ergo dicetur de vno in quid,& formaliter. Confirmatur aſſumptio. Hæc attributio,vnum eſt Ens, eſt per ſe,&non eſt in ſecundo modo;quia attributum non eſt proprietas ſubiecti, neque ſubiectum continetur in diffinitione attributi, vt eſt apertum. Neque eſt in tertio modo, quia ille non ſpectat ad modum prædicandi; ſed ad modũ per ſe exiſtendi. Neque in quarto, quia ſubiectum non eſt cauſa attributi.erit igitur à ſufficienti diuiſione,in primo modo. Confir. hoc argum. Punctum dicitur in 1.modo dicendi per ſe de linea,& vnitas de numero, vt Author eſt Ariſt. 1. *l b. de Demonſt ca.* 4. ſed punctum continetur tanquam quid extrinſecum in ipſa linea, quia illud neque eſt pars,neque componit lineam,quemadmodum momentum, neque eſt pars, neque componit tempus, ergo quamuis Ens contineretur tanquã quippiam additum, & extrinſecum in ratione vnius; nihilominus prædicari poſſet in quid,&formaliter de vno, vel quod idem eſt, in primo modo dicendi per ſe.

2. Argum. Secundum argumentum. Ens prædicatur ſecun-

ſecundum eſſetiam, de hac, vel illa bonitate, vt de iuſtitia, aut fortitudine, quę continétur ſecundum eſſentiam ſub bonitate tranſcendente, & quæ eſt proprietas entis, ergo prædicabitur quoque ſecundum eſſentiam de bonitate tranſcendente. Antec. ita demonſtramus. Iuſtitia ſecundum eſſentiam eſt accidēs; ſed accidens ſecundum eſſentiam eſt Ens, ergo iuſtitia ſecundum eſſentiam erit Ens. Confir. deinde conſeq. ex illa regula tradita ab Ariſtot. in Antecategorijs, diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ quoq; ſunt ſpecie differentiæ. quare ſi bonitas tranſcendens non includit ſecundum eſſentiam cōceptum entis, neq; quæ illi ſubalternatur, vt iuſtitia, includet conceptum entis. quod cum ſit omnino falſum, vt remanet confirmatum, ſequitur bonitatem tranſcendentem, & quæ eſt proprietas entis, includere formaliter Ens.

Ad extremum, proprietates entis non ſunt formaliter non ens, ita enim nihil eſſeut, ergo erunt formaliter ens. Confir. conſeq. quia ex duabus vocibus contradicentibus, altera illarum neceſſario debet dici de quauis re, & ita ſi proprietates entis non ſunt formaliter non ens, erunt formaliter ens. *Vltim. arg.*

Cap. XVIII. In quo diſſoluuntur argumenta aduerſariorum.

Qvam futilia ſint argumenta quæ proponunt aduerſarij aduerſus noſtram opinionē, ex his quæ in hoc cap. oſtendemus, poterit quiſque facil-

facillimè intelligere. Argumẽtis quibus poterat ſuaderi opinio Auicen. iã ſatisfecimus ca. 3. huius libri; illa enim contendebãt probare Ens prædicari de rebus ſecundum accidens. Achilini vero argumenta quoniam non ſunt alia quam ea quibus ſuaſimus eſſentiam, & exiſtentiã non diſtingui reipſa, quibus iam ſupra ſatisfecimus hoc loco prętermittimus, Quare tantum erunt diſſoluenda argumenta ab Scoto, & eius alumnis propoſita. Ita enim primo argumentantur.

1. Argumẽ. Scot. Si vltimæ differentiæ includerent ens formaliter, fieret illas inter ſe differre alijs differentijs, hoc autem eſt omnino abſurdũ, quia ita abiremus in infinitũ, ſi enim vltimæ differentiæ differrent differentijs, & illæ alijs, & ſic abſque vllo fine, in infinitum proculdubio abiremus, ergo Ens non includitur formaliter in vltimis differentijs. Confirm. propoſitio: ſumamus duas differentias vltimas, vt particeps rationis & expers, ſi illæ includerent formaliter ens, ergo in illo conuenirẽt, & cum non ſint vnum, & idem, differrent aliquibus differentijs; quia omnia quę in aliquo conueniunt debẽt obtinere differentias quibus inter ſe diſtinguãtur intra talem naturã, iam ergo ſi differentiæ vltimæ includerent formaliter Ens, differrent inter ſe aliquibus differentijs. Reſp. falſam eſſe propoſitionem.

Solutio. Ad confir. dicimus, Non omnia quæ in aliquo conueniunt obtinere differentias quib. inter ſe diſtinguantur; quia categoriæ conueniunt in natura entis, quæ tamen nullam continent differentiam qua inter ſe diſtinguantur, ſed primò,

primo, & immediatè ſeipſis differunt, etenim vt ea quæ in aliquo conueniũt obtineãt differentias quibus inter ſe diſtinguantur, debet illorum natura in qua conneniunt eſſe ſynonyma, non autem analoga, qualis eſt natura entis, in qua conueniunt vltimæ differentiæ, & genera ſuprema.

Annot. eſt tamen, ob duas rationes non obtinere aliqua differentias quibus differant, ſed quod ſeipſis diſtinguantur, vel quia non habent differentias conſtituentes, vt ſunt decem genera ſuprema; vel quia non ſunt illa quæ differunt, ſed quibus alia differunt, vt ſunt vltimæ differentiæ. *Annot.*

Secundum argu. Eadem eſt ratio compoſitionis conceptuũ, quæ eſt compoſitionis rei; ſed in compoſitione rei fit vltima reſolutio in duo extrema, ſc. in per ſe actum, & per ſe poteſtatem, quorum neutrum eſt incluſum in ratione alterius, quia neque actus in ratione poteſtatis, neque poteſtas in ratione actus includitur, ergo & in compoſitione conceptuum, deueniendum erit ad duo alia extrema, quorum neutrum in ratione alterius includatur, atqui huiuſmodi extrema ſunt Ens, & vltimæ differentiæ, ex quibus Ens limitatur, & contrahitur, & ita obtinet locum potẽtiæ, differentiæ vero limitant, & contrahunt, & ita obtinent rationem actus, iam ergo neque differentiæ in ratione entis, nepue Ens in ratione vltimarum differentiarum erit vlla ratione incluſum. Reſp. falſam eſſe propoſitionem. Quia in compoſitione rei extrema ſunt quædam naturę priuatæ, & limitatæ; & ita *2. Argum.*

vna pars non poterit includi in ratione alterius, at vero in compoſitione conceptuũ vel intellectus, quæ fit ex ente, & vltimis differẽtijs, alterum extremum, nimirum Ens, eſt natura quædam tranſcendens, & illimitata, & ita neceſſario debet includi in conceptu alterius partis, ſcilicet vltimæ differentiæ.

Conſect. Vnde colligendum erit, omnes alios conceptus præter conceptum entis, eſſe coniunctos, cum reſoluantur in proprias rationes, & in conceptũ entis, ſolumque conceptũ entis eſſe ſimplicilsimum, cum ipſe ſolus ſit qui in alios priores conceptus diſſolui nulla ratione poteſt.

3. Argum. Tertium. Omne contractum eſt extra naturam, & eſſentiam contrahentium; quia quod contrahitur obtinet locum potentiæ, contrahens verò locum actus, at potentia, extra rationem eſt actus; ſed vltimæ differentiæ contrahunt Ens ad naturas ſpecificas, ergo Ens erit extra naturam vltimarum differentiarum.

Solutio. Reſp. duplicem eſſe contractionem, vnam propriam, & aliam communi quadam ratione dictam, in propria vna pars obtinere debet locum potentiæ, & altera locum actus, & ita vna debet eſſe extra rationem alterius, vt in compoſitione materiæ, & formæ, eſſentiæ, & exiſtentiæ, generis, & differentiæ intuemur: At verò in compoſitione alterius generis, non debet quod contrahitur habere rationem potentiæ, & quod contrahit rationem actus, neque quod contrahitur debet eſſe extra rationem eius quod contrahit; in hac ſiquidem contractione nulla eſt compo-

ſitio,

ſitio, ſed maior & clarior expreſsio eius quod antea erat confuſum, & indiſtinctum, qua ratione Ens contrahitur ad inferiora, non quod cum contrahente natura efficiat vllam compoſitionem, etenim illud cum nulla re poteſt efficere compoſitionem, cum ſit de intima ratione rerum omnium, ſed quia differentiæ vltimæ, & alij modi interni entis, explicant apertius gradus aliquos entis, qui nomine illius confuſe exprimebantur.

Quartum. Quidquid continetur in diffinitionibus eſſentialibus tanquam additum, eſt extra rationem, & eſſentiam rei diffinitæ: ſed ſubiectum continetur in diffinitionibus tanquam quid additum, & extrinſecum, quéadmodum docet Ariſt. 7. lib. Metaph. cap. 5. vt naſus continetur in diffinitione ſimitatis tanquam aliquid additum, & intrinſecũ: ergo Ens non continebitur in ſuis proprietatibus, neq; prædicabitur de illis formaliter, & ſecundũ eſſentiam. Reſp. ad aſſum. in proprietatibus rei, ſubiectũ contineri in ipſarũ ratione tanquam quid additum, & extrinſecum; in proprietatibus verò demonſtrabilibus contineri ſubiectum intrinſecè, & ſecundum eſſentiam: at proprietates entis non ſunt rei, ſed demonſtrabiles, vt docuimus in ſuperioribus, quare poterit illud in ratione harum proprietatum includi ſecundum eſſentiam. Authoritas igitur Ariſt. intelligi debet de proprietatibus rei, vt ſunt ſimitas in naſo, & riſibilitas in homine, non autem de proprietatibus demonſtrabilibus. 4. Argum. Solutio.

Quintum. Omne quod includit aliquid ſecun- 5. Argum.

ſecundum eſſentiam, eſt eo inferius; quemadmodum homo qui includit animal ſecundum eſſentiam, eſt inferior animali, ſed proprietates entis non ſunt inferiores ente, ſed reciprocantur cum eo, ergo ipſæ non includent Ens formaliter, & ſecundum eſſentiam.

Solutio. Reſp. duobus modis poſſe vnam rem includere aliam intra ſe, vno modo per differentiam inferiorem rei quæ contrahiter, qua ratione homo cōtrahit ad ſe animal per particeps rationis, quod eſt inferius animali; ſecundo modo per differentiam illi parem, & æqualem. Quæ igitur includunt aliquid per differentiam contrahentem inferiorem, non reciprocantur cum natura contracta, quemadmodum animal non reciprocatur cum homine; quæ vero includunt illud per differentiam contrahentem parem, & æqualem, reciprocantur cum re contracta: at proprietates entis includunt Ens per differentiam, (loquimur de differentia, vt etiam ambit modos internos) contrahentem parem & æqualem, vt vnum contrahit Ens per rationem indiuiſionis, quæ cum ente conuertitur, & bonum per rationem appetibilis, quæ pari ratione reciprocatur cum ente, & ita proprietates entis reciprocabuntur cum eo.

4. Argum. Ad extremum. Quæ ſunt de eſſentia rei, continentur in diffinitione eſſentiali explicāte rei naturam, & eſſentiam; ſed Ens in nulla diffinitione eſſentiali continetur, vt conſtare poterit percurrenti diffinitionem eſſentialē hominis, equi, & aliarum rerum. ergo Ens nō prædicabitur de rebus ſecundum eſſentiam.

Reſp.

Reſp. Non omnia quæ ſunt de rei eſſentia cōtineri in diffinitionibus eſſentialibus rerum, ſed illa tantum quæ exprimunt gradum aliquem, & conceptum diſtinctum a rebus diffinitis, & à partibus diffinientibus, vt animal quod explicat gradum aliquem diſtinctum, &ab homine, & à rationis participe, continetur in diffinitione hominis. Cum igitur Ens non ſignificet gradum aliquem, vel conceptum diſtinctum à conceptibus ſuorum inferiorum, vt docuimus in cap. vltimis 1. lib. quāuis dicatur de rebus ſecundum eſſentiam, nō proinde cōtinebitur in diffinitionibus earum. Quæ ratio propoſita eſt ab Ariſt. *8. Metap. ca. 6.* vbi inquit ob hanc rationem Ens, & vnum non cōtineri in diffinitionibus eſſentialibus, qui a immediate dicuntur de rebus omnibus. Conſule Caieta. *cap. 4.* de Ente, & eſſentia. *Ariſt.* *Caieta.*

Cap. XVIV. Quem ordinem obtineāt proprietates entis inter ſe.

AD hanc dubitationem explicādā, animaduertendū eſt prius, tranſcēdentia ſumi poſſe, aut ſecundū naturā quā ſignificant, aut ſecundum ipſorum proprias, & peculiares rationes formales. Annotandū eſt deinde rationē formalē alicuius rei eſſe conceptum quem de illa re intra mentem efformamus, qui perſpicue refert intellectui rei intellectæ naturam. Cum autem in vna & eadem re poſsint eſſe multæ rationes formales, ordine quodā illi cōuenientes, *Anno. 1.* *Anno. 2.*

niẽtes, vt homini conueniũt hæ rationes, eſſe ſubſtantiã, corpus, corpus animatum, & animal particeps rationis, ex quibus primo illi competit eſſe corpus, quam animatum, & eſſe animatum, quam eſſe animal particeps rationis, & ita ille conceptus dicetur prior qui apprehendit priorem rationem formalẽ, & ille poſterior, qui apprehendit rationem poſteriorem.

1. Argum. His itaque animaduerſis ſit prima Aſſertio. In tranſcendentibus nullus eſt ordo ſecũdum prius, & poſterius, ratione rei, & naturę ſignificatæ, vnde neque vnũ ex illis erit prius, vel poſterius altero Hæc aſſertio eſt perſpicua, quam ita ſuademus. Natura, & res ſignificata nomine tranſcendentium, eſt vna, & eadem, vt in ſuperioribus docuimus, ergo ratione rei ſignificatæ nullus erit ordo inter illa, cum ordo non ſit vnius, ſed multorum. *Confir.*

2. Aſſert. Secunda Aſſer. Iuxta proprias & peculiares rationes formales tranſcendentium, Ens 1. ſibi vendicat locũ inter illa. Confirm. his arg. Primum, ratio ſubiecti prior eſt ratione proprietatum; ſed Ens eſt ſubiectum, reliqua vero ſunt proprietates, ergo Ens iuxta ſuam rationẽ formalẽ, erit prius reliquis tranſcendentibus. Secundũ, ratio cuiuslibet rei eſt cõceptus formalis, quem de illa efformamus, ergo illius ratio erit prior quod primo concipitur ab intellectu; ſed Ens eſt illud quod primo concipitur ab intellectu iuxta decreta omnium Philoſophorum, ergo illius ratio erit prior ratione aliorum tranſcendentium. *1. Argum.* *2. Argum.*

D. Thom. Conſule. D. Thom. 1. *p. quæſt.* 5. *art.* 2.

Tertia

Tertia Aſſertio. Vnum antecedit duas alias proprietates entis verum ſcilicet, & bonum; itaque illud erit poſterius ente, erit tamen prius, vero, & bono. Vt hanc aſſertionẽ melius intelligere poſsimus, annotandum eſt ex D. Thom. *1. p. q. 11. art. 2. ad 3. & 10. lib. Metaphy. lec. 4.* in apprehenſione intellectus hunc ordinem obſeruari, nimirum vt prius apprehendamus Ens, deinde non Ens, mox diuiſionem entis à non ente, adhæc indiuiſionẽ alicuius rei in ſe, quæ conſtituit rationem vnius, præterea multitudinem ex vnitatibus conflatam, quas apprehenſiones ſequuntur deinde, apprehenſiones veri, & boni. Ex his ita connecto argumentũ. Illa eſt prima proprietas entis, quę immediatius conſequitur illud; ſed vnum conſequitur immediatius Ens, poſt non Ens, & diuiſionem, vt expoſuimus; ergo illud antecedet alias entis proprietates. Rurſus, Prius eſt aliquid eſſe in ſe, quam referri ad alterum; ſed vnum competit cuiibet rei vt eſt in ſe, verum autem, & bonum, vt referuntur ad alterum; nam bonum refertur ad appetitum, & verum ad intellectum. ergo vnum erit prius vero, & bono. *3. Aſſertio.* *D. Thom.* *1. Argum.* *2. Argum.*

Quarta Aſſertio. Verum eſt prius bono. Hanc aſſertionem his duobus arg. confir. D. Tho. *1. p. q. 16. art. 4.* quorum primum eſt. Illud quod conſequitur eſſe ſimpliciter, eſt prius illo quod conſequitur eſſe perfectum; quia eſſe ſimpliciter, prius eſt eſſe perfecto; ſed verum conſequitur eſſe ſimpliciter, nam omne quod obtinet eſſe ſimpliciter eſt natum intelligi, bonum vero conſequitur eſſe perfe- *4. Aſſert.* *D. Thom.* *1. Argum.*

perfectum, & abſolutum, illud ſcilicet, quod natum eſt appeti, ergo verũ erit prius bono.

2. Argum. Secundum. Eundem ordinem obſeruãt obiecta, quem tenẽt facultates; ſed facultates quę feruntur in verum, & bonum, & perficiuntur ab eis, hunc ordinem obſeruant, vt facultas quæ fertur in verum ſit prior ea facultate quæ fertur in bonum; nam in verum fertur intellectus, in bonum autem appetitus, at intellectus prior eſt appetitu, ergo & verum, & bonum, hunc ordinem inter ſe obtinebũt, vt verum ſit prius bono, ſecundum ſuam rationem formalem.

Anno. Dictum eſt autem, ſecundum ſuã rationem formalem, quia ſi loquamur iuxta ea quæ nata ſunt perfici ab his duobus tranſcendentibus, bonum eſt prius vero, i. communius: etenim plura ſunt ea quæ nata ſunt perfici à bono, quam à vero, nam à bono omnia perficiuntur, à vero tamen ſolum ea perficiuntur, quæ nata ſunt habrre facultatem intelligẽdi, & hinc fit, vt omnia appetãt bonum, verum autem non appetant niſi ſubſtantiæ intelli-

D. Thom. gentes. Annotant rem hanc D. Tho. *q. 21. de verit. art. 3.* & Conradus in commentarijs in primam ſecundæ *q. 8 art. 1.*

5. Aſſertio. Quinta Aſſertio. Bonum vltimum locum obtinet inter tranſcendentia. Hæc aſſertio conſtare poterit ex ſuperioribus. At priuatim eſſe illud poſterius vero, ita oſtendimus. Ea quæ ſunt compoſitiora ſunt poſteriora ſimplicioribus; ſed bonum eſt magis compoſitum, quam verum, ergo erit poſterius vero. Confir. aſſump. Res magis compoſitę ſunt in

ſe, quam

ſe, quam in intellectu, cum ea ratione qua ſunt in intellectu nanciſcantur quendã ſimplicitatis,& immaterialitatis modum, quem non habent in ſe conſiſtentes; ſed bonum cõuenit rebus vt ſunt in ſe, verum autẽ vt ſunt in intellectu, vt ex Ariſt. *6. Metaph. cap. vlt.* docent omnes Metaphyſici, in illa decantata ſententia, bonum, & malum ſunt in rebus, verum autem & falſum ſunt in intellectu, ergo bonum erit magis compoſitum quam verũ. Superiores aſſertiones profitetur D. Tho. *1. p. q. 16. art. 4. ad 2. & q. 21. de verit. art.* 3. vbi ita loquitur. *Vnde iſtorum nominum tranſcendentium talis eſt ordo, ſi ſecundum ſe conſiderẽtur, quod poſt ens eſt vnum, deinde verum, deinde poſt verum, bonum.* & D. Albertus Magnus 1. p. ſuæ Theologiæ, ſiue de mirabili ſcientia Dei. *tract. 6. q. 28.* Alexander Alenſis. 1. p. quoque ſuæ Theologiæ. *q. 13. membro 2. in ſolu. dubit. 4. Soncin. 4. Metap. q. 24. & Iauel. in eod. li. q. 6. & in tract. tranſcend. ca.* 1. qui omnes vno ore profitentur hunc ordinem obſeruare tranſcendentia, vt primum locũ obtineat ens, ſecundum vnum, tertium verum, & quartum bonum. **D. Thom.** **D. Albert. Alexand. Alen. Soncinas. Iauel.**

Cap. vltimum in quo diſſoluuntur quædam argumenta.

SVnt tamen aduerſus ſuperiores aſſertiones nonnulla argumenta proponenda, ex quorũ ſolutione illæ multo illuſtriores reddẽtur. Primũ. Omne poſitiuũ eſt prius priuatiuo; ſed vnum ſignificat priuationem diuiſionis, bonũ *1. Argum.*

autem

autem,& verum,ſignificat naturas poſitiuas: ergo bonum, & verum erunt proprietates

1. Solutio. priores vno. Reſp. falſam eſſe propoſitionem ſi abſolutè loquamur, neque enim omne poſitiuum eſt prius aut tenebris, aut cæcitate, ſed illud poſitiuum eſt prius priuatiuo, quod eſt illius fundamentum; quemadmodum animal eſt prius cæcitate, quia eſt fundamentum ipſius,& ita ens quod eſt fundamentũ,& ſubiectum vnius,erit prius vno,bonum autem & verum cum non ſint ipſius fundamenta, non erunt illa priora.

2. Argum. Secundum. Illud quod competit rei circunſcripto quocunque extrinſeco eſt prius, magiſque intimum eo quod competit ipſi tantum conſtituto aliquo extrinſeco; ſed bonũ, & verum conueniunt enti, amoto quocunque extrinſeco, nam eo ipſo quo res aliqua eſt in rerum natura obtinetque aliquam entitatem, eſt bona, & vera, cum ſit appetibilis, & intelligibilis, non tamen eſt vna, niſi conſtituatur alia res in rerum natura, à qua ſit diſtincta, eſt enim vnũ illud quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quolibet alio. ergo verum,& bonum,prius,& magis intimè cõueniũt enti, quam vnũ.

2. Solutio. Reſp. Inprimis de ratione vnius tantum eſſe efficere rem indiuiſam in ſe, quod vero faciat eam diſtinctam à quolibet alio, non eſt ipſius ratio, ſed proprietas quædam ab eo ſeparabilis, vel potius eſt quidam effectus ab vnitate deriuatus, vnde

Alexand. Alen. præclare profecto docuit Alexander Alenſis 1. *p. q.* 13. *membro* 1. vnitati conuenire aliquid ſecundum eſſentiam, & aliquid ſecundum

eſſe-

effectum. negatio, inquit, diuiſionis competit illi ſecundum eſſentiam, at vero diſtinguere rem vnam ab alia competit illi ſecundũ effectum. Præterea dicimus duobus modis ſumi poſſe diſtinctionem vnius ab altero, aut ſecundum actum, aut ſecundum aptitudinem. ſi ſumatur ſecundum actum, nẽ eſt de ratione vnius diſtinguere rem vnã ab altera; ſi vero ſumatur ſecundum aptitudinem, erit de illius ratione rẽ vnam ab altera ſeparare: erit igitur ratio vnius eſſe natum ſeparare rem vnã ab altera, quod ab eo ſeiungi nulla ratione poteſt. Conſtituta igitur vnã ſola re in rerum natura, illa non minus erit vna, quam vera, vel bona; quia quãuis ſecundum actũ à nulla alia diſtingueretur, nata tamen eſt vt diſtinguatur ſecundum aptitudinem. Quare quemadmodum non eſt de ratione boni, actu appeti, ſed poſſe appeti, neque eſt de ratione veri, actu apprehendi, ſed poſſe apprehendi ab intellectu; pari ratione non erit de ratione vnius actu diſtinguere rem vnam ab altera, ſed poſſe diſtinguere. 2. Solutio.

Tertium. Illud quod eſt communius eſt quoque prius; ſed bonum eſt communius ente, ergo erit prius ente. Confir. aſſump. quia propoſitio eſt perſpicua. Bonum ſuo ambitu complectitur tam ea quæ ſunt, quam ea quæ non ſunt: complecti ea quæ ſunt, nulli eſt dubium, complecti vero ea quæ non ſunt hac ratione colligimus. Damnati, & illi qui ſe necant appetunt non eſſe, ſed omne quod appetitur eſt bonum, iam ergo bonum ambiet illa quæ non ſunt, ens autem tãtum ambit id 3 Argument.

bit id quod eſt, ergo bonum erit prius ente. Reſp. breuiter (quia huius argu. difficultatem abunde ſatis explicabimus li. 5. agẽtes de bono) nõ eſſe non appeti, neq; à dãnatis, neq; ab ijs qui ſibi ipſis mortẽ conſciſcunt, primo & per ſe, ſed per accidens, cum. n. ipſi fugiãt maximè miſerias, quæ non poſſunt cohærere cũ eſſe quod ipſi cupiũt, illas autem fugere nulla ratione poſſunt, niſi per non eſſe, ex conſequenti, & per accidens appetunt non eſſe.

4. *Argum.* Quartum. Magis vniuerſa priora ſunt minus vniuerſis; ſed bonũ eſt magis vniuerſum quam verum, ergo erit prius vero. Confirmatur aſſump. Omne verũ eſt quoddã peculiare bonum intellectus, cum ſit perfectio illius; ſed bonum in particulari eſt minus vniuerſum, quam bonũ generale, & vniuerſum, ergo verum erit minus vniuerſum quam bonum.

1. ſolutio. Reſp. verum ſumi poſſe aut in propria ratione veri, aut in ratione boni, ſunt. n. hæc tranſcendentia ita inter ſe permixta, vt vnum dicatur de alio ſecundum eſſentiã, eſt. n. verum bonũ, & bonum verum, vnum bonũ, & verũ; & hæc ſunt quoq; vnum. ſi primo modo ſumatur verum, vt docuimus, eſt prius bono; ſi vero altero modo vſurpetur, bonũ erit prius illo. Quemadmodum etiã ipſum bonum ſi ſumatur vt verum quoddã eſt, inferius eſt vero; cum ſub eo contineatur, quamuis in propria

2. Solutio. ratione ſit illi æquale. Reſp. etiã cum D-Tho,

3. Solutio. *D. Thom.* *q. 21. de verit. art. 3. ad 4.* ex hoc argu. tantum colligi bonum eſſe prius vero in habitudine ad ea quæ ab eo perficiuntur, ſc. ad intellectum, quod nos ingenuè faſſi ſumus in ſuperiori

riori

riori cap. non tamen colligitur eſſe prius in propria, & peculiari ratione formali, quod nos diffitemur. Alia argumenta prætermittimus, quæ in lib. ſequentibus commodius proponentur. Sicque vltimam manum huic ſecundo lib. æquum eſt vt imponamus.

Finis Secundi Libri.

DE ENTE ET EIVS PROPRIETATIBVS, LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO.

IVXTA ordinem quem inter ſe obtinent tranſcendentia perſcriptum in vltimis ca. lib. ſuperioris, poſt explicatam naturam entis, agendũ erit prius de vno quam de alijs duabus ipſius proprietatibus, & ita conabimur in hoc 3. lib. vnius naturam, & quæ illius eſſentiam conſequantur, pro ingenij tenuitate, ea tamen qua poterimus diligentia, & perſpicuitate, explicare, nihil eorum prætermittentes quæ à grauiſſimis Philoſophis de hac re conſcripta fuerunt; egerunt enim de vno quamplurimi, vt Plato in Parmenide, Ariſt. *4. & 10. Metaph.* in quibus locis illius interpretes multa præclarè excogitata conſcripſerunt. D.Tho indiuerſis ſuæ doctrinæ locis, tũ præſertim 1. p. q. *Plato.* *Ariſt.*

D. Albert. Alexand. Alenſ. Theolo. Boet. Picus Mirandul.

D. Albertus Magnus. 1. p. de mirabili ſcientia Dei tract. 6. q. 24. Alexander Alenſ. 1. p. q. 13. reliqui Theologi in 1. diſt. 24. D. Seuerinus Boetius in aureo quodam opere à ſe edito, de Vnitate, & vno, Picus Mirandulanus in lib. de ente & vno, ex quorum omniũ limpidiſſimis, & vberrimis fontibus, ea omnia hauriemus, quę huic noſtro inſtituto, ad naturam ſcilicet vnius explicandam, neceſſaria eſſe videbuntur.

Cap. I. Num Ens & vnum inter ſe reciprocentur.

Vetus fuit, inter Platonicos, & Peripateticos, olim inſtituta cõtrouerſia, de ambitu vnius & entis, num ſcilicet ens ſit ſuperius, vel inferius, vel potius ſit eiuſdem ambitus, & æqualitatis cum vno. Platonici enim acerrimè tuentur; totiſque viribus confirmare nituntur, vnum eſſe ſuperius ente, eiuſque ambitum plura continere, quam ambitus entis complectatur, incunctanter aſſeuerant, vt tradunt Picus Mirandulanus in lib. de ente, & vno, & Cæſar Scaliger in lib. de Subtilitate ad Cardanum exercitatione. 65. nu. 2. Vtuntur autem illi. arg. vt docet Picus ad hanc opinionem ſuadendam.

Opinio Platonis.

Picus Mirand. Cæſar Scaliger.

1. Argum. Primum eſt. Deus Optimus Max. eſt vere vnus; at ipſe nõ eſt Ens; quia cum Ens ſit nomen concretum, ſintque nomina concreta talia ab aliis, ſcilicet ab abſtractis, Deus eſſet talis ab alio, & nõ à ſe, quod quam ſit falſum, non eſt qui non probè cognoſcat.

Secun-

Secundum. Materia prima eſt vna, quemadmodum ex rerum omnium mutuo ortu apertiſſimè intelligimus, debet ſiquidem in his quę mutuò oriuntur, eſſe vna, & eadē materia, quæ nunc vni, deinde verò alteri formæ ſubijciatur: at materia prima non eſt ens, 1. quia nullum ſuapte natura continet actum entis, ſed eſt pura potentia. 2. quia afficitur priuationibus formarum omnium, priuatio autem eſt non Ens per ſe. 3. Quia molitur quantùm poteſt formarum omnium interitum, ob quam cauſſam malefica nuncupatur; at quod molitur interitum, & non eſſe, qua quæſo ratione poterit eſſe ens? nam ens potius moliri debet entis conſeruationem, quàm illius interitum. *2. Argum.*

Tertium arg. Vni opponitur multitudo, enti verò opponitur nihil; at multitudo & nihil diuerſa ſunt, neque inter ſe reciprocātur, ens igitur & vnum, erunt quoque diuerſa, neque inter ſe vlla ratione poterunt reciprocari. Hæc ſunt arg. Platonicorum, quibus nos duo alia poſſumus addere, vt demonſtremus Ens eſſe ſuperius vno, & ita non poſſe hęc duo reciprocari inter ſe, ſit igitur quartum argum. *3. Argum.*

Ens dicitur de multitudine, de qua non dicitur vnum, ergo ens, & vnum non conuertētur inter ſe. Antece. eſt manifeſtum. Confir. conſequentia, quia ea ſolum reciprocantur quæ ſunt ita inter ſe affecta, vt de quocunque enuntiatur vnum, de eodem quoque & alterū enuntietur, quare ſi ens enūciatur de multitudine, de qua vnum non poteſt enuntiari, non conuertentur illa inter ſe. *4. Argum.*

Quintum. In quauis optima diuiſione res diuiſa nō reciprocatur cū vno ex membris diuidentibus, vt perſcribūt leges optimæ diuiſionis; ſed Ens diuiditur in vnum, & multitudinem. ergo cum vnum ſit membrum diuidēs, non poterit Ens reciprocari cum illo.

Cap. II. Proponuntur diffinitiones vnius, ſimulq; Platonicorum fundamenta confutantur.

CAeterum omnes Peripatetici ſequuti Ariſt. *4. lib. Metap ca. 2.* aduerſus Platonicos veriſſimè profitentur, Ens, & vnum eiuſdem eſſe ambitus, & ita inter ſe reciprocari, vt de nulla re poſſit vnum eorum dici de quo alterum etiam non enuntietur. Vt tamen hanc opinionem explicemus, præfandæ prius erunt diffinitiones vnius, ita enim facilius multo in hac quæſtione explicanda progrediemur.

1. Diffinitio vnitatis ex Boet. Vnius igitur vel vnitatis variæ traduntur à Philoſophis diffinitiones. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, inprimis verbis *ca. 2.* & in poſtremis *cap. 2.* ita diffinit vnitatem. Vnitas eſt qua vnaquæq; res dicitur eſſe vna. Licuit autem Boetio ad hunc modum diffinire vnitatem; quemadmodū licuit Ariſt. in categoria qualitatis diffinire qualitatem à qua quales nominamur, etenim cū hęres ſint omnium communiſſimæ, nō poſſunt exactiſſimis diffinitionibus comprehendi; ſed ſunt deſcribendæ per earum effectus formales, vt ex illis manuducamur ad latētes, & obſcuras eſſen-

eſſentias intelligendas. Erit igitur hæc diffinitio petita ab eff ctu formali vnitatis; qui eſt rem vnam efficere.

Cæſar Scaliger in lib. de Subtilitate aduerſus Cardanum, *exercit. 65 nu 5.* ex Henrico a 1 hunc modum diffinit vnitatē. Vnitas eſt priuatio diuiſibilitatis in ſe, & communicabilitatis in alio. In qua diffinitione duas priuationes conſtituunt hi authores eſſe de eſſentia vnius, vnam diuiſionis, & alteram communicabilitatis, erit igitur vnum in ſe indiuiſum, & alteri incōmunicabile. Communis tamen diffinitio vnius eſt. Vnū eſt illud quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quolibet alio. Quam diffinitionē vt intelligamus annot. eſt ex D. Tho. *1. p. q. 11. art. 2. ad 4. & 1. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3. ad 2. & 10. Metap. lect. 4.* in appreheſione intellectus, quod primo ſe offert cognoſcendum, eſſe Ens, deinde non Ens, tertio diuiſione n vnius entis ab alio ente, quarto vnum, & quarto multitudinē. Eſt igitur vnum priuatio diuiſionis vnius entis ab alio ente, quæ nomine indiuiſionis exprimitur, vnde quemadmodū priuationes plæraq; conſequūtur formam, vel habitū, vt cæcitas conſequitur viſum, & tenebræ lumē, ita quoque vnum cōſequitur diuiſionem, & hæc priuatio eſt quæ exprimitur per primam partem diffinitionis, in qua dicimus vnum eſſe illud quod eſt in ſe indiuiſum. Secunda pars eſt, & diſtinctum à quolibet alio, quā omnes illi qui conſtituunt aliquid eſſe tranſcendens, docēt eſſe extra rationem vnius, cum hoc ſit proprium tranſcēdentis ad aliquid, diſtinguere rem

2. Diffinitio ex Scaligero. & Henrico.

D. Thom.

rem vnam ab alia, & non vnius. Verùm cum nos *in 1. lib. cap. 2.* docuerimus, ad aliquid non eſſe tranſcendens, diſtinctum ab ente & vno, dicimus hanc particulam rectè adhibitam eſſe in diffinitione vnius, vt vltimam illius rationem, & eſſentiam, quæ eſt diſtinguere rem vnã ab altera, nobis explicet. Quod vt explicemus obſeruandum eſt, duobus modis poſſe rem vnam ab altera eſſe diſtinctam, ſecundum naturam, vno modo ſecundum actum, & altero modo ſecundum poteſtatem. Quando ergo conſtituimus vltimam rationem vnius eſſe diſtinguere rem vnam ab altera ſecundum eſſentiam, intelligi debet ſecundum aptitudinem, & non ſecundum actum, diſtinguere enim ſecundum actum, potius eſt quidam effectus conſequens naturam vnius, vt docuit Alexander Alenſis 1. *p. quæſt.* 13. *art.* 1. quam illius natura. Vnde quemadmodum in quantitate eſt de illius eſſentia poſſe diſtinguere vnam rem ab altera ſecundum ſitum, & locum, actu tamen diſtinguere, eſt quidam effectus ab hac natura deriuatus; pari ratione poſſe diſtinguere vnam rem ab altera ſecundum eſſentiam, erit natura vnius, diſtinguere vero ſecundum actum erit ipſius effectus.

Alex. Ali.

1. Aſſertio

Conſtitutis itaque his diffinitionibus, ſit hæc aſſertio. ens, & vnũ ſunt eiuſdẽ ambitus, & æqualitatis, & reciprocãtur inter ſe, ita vt de quauis re vnũ dicatur, neceſſario & reliquam debeat prædicari. Vt hãc aſſertionẽ confirmemus euertenda erũt inprimis Platonicorũ fundamẽta, quibus ducti docuerũt vnũ

eſſe

eſſe ente ſuperius, illis enim euerſis, facillimũ erit confirmare aſſertionẽ. Ob duas itaq; rationes potiſsimas Platonici exiſtimarunt vnum eſſe ente ſuperius. 1. Quia Deus iuxta illos eſt vnus, qui tamen non eſt Ens. Altera quia materia prima eſt vna, & non eſt Ens. Quæ duæ rationes quam ſint futiles, & parui momenti, ex his licebit colligere. Atque vt à prima auſpicemur, falſum eſt Deum non eſſe Ens, imo nulla alia vel magis accommodata, vel magis propria appellatio Deo tribui poteſt quã ipſum eſſe Ens, & id quod eſt; vt ex illis verbis Exo. 3. *Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos.* in quibus tãquam propriũ & peculiare nomen Deus Opt. ſibi tribuit eſſe Ens, & id quod eſt, colligi apertiſsime poteſt. Præterea vt aduerſus Platonicos cum Platone diſputemus, quis quæſo apud eum qui eius monumenta vel leuiter legerit, dubitare poterit, appellationem entis ſimpliciter eſſe Deo Opt. Max. tribuendam? In Sophiſta enim, & in Timæo, res corporeas non verè eſſe, res autem ſpiritales (quarum ſuprema eſt ipſe Deus) ſolas verè eſſe profitetur. Adhæc in eodem Sophiſta, & Parmenide, Deum vnum, & Ens appellat, nec inueniri illi naturæ inæſtimabili, quæ nec diffinitione claudi, nec cogitatione teneri, nec notitia aut verbis capi poteſt, aliquod nomen quo aptius, vel magis accommodatè poſsit nuncupari, quam eſſe id quod eſt, & vnum. Legerat ſanè Plato pleroſque libros Hebræorum, præſertim verò Moyſi, vt D. Iuſtinus Martyr in exhortatorio ad Gentes, D. Theodore- *Plato.* *D. Iuſtinus Mart.*

D. Thom. *Euſebius Cæſar.* doretus in li. de Græcorum affectionibus, & Euſebius Cæſarienſis in lib. de Præparatione Euangelica, ſunt teſtes locupletiſſimi, ex quibus multa hauſit quæ in ſuis operibus deinde fœliciter collocauit, vt ſunt ea quę ad mundi exordium, & creationē, & quæ ad Dei appellationē ſpectant. ex illo enim loco Exo. 3. *Ego ſum qui ſum*, mutuatus eſt diuinū nomē, quo Deum eſſe id quod eſt, apertiſſimè profitetur, vt D. Auguſt. 8. de Ciuitate Dei cap. 11. & D. Iuſtinus Martyr in ſuperiori loco docet. Hæc etiam fuit aliorum Philoſophorum qui ætate Platonem anteceſſerūt ſententia atque opinio, vt Xenophanis, Parmenidis, & Meliſſi. De Xenophane enim refert Ariſt. in eo lib. quem de Zenone, Xenophane, & Gorgia conſcripſit, ipſum conſtituiſſe id quod eſt æternum, infinitum, vnum, omninoque ſui ſimile, & immobile, intelligens nomine eius quod eſt Deum, cui ſoli rationes infiniti, æterni, vnius, & immobilis poſſunt conuenire. Parmenides etiam & Meliſſus, conſtituentes id quod eſt eſſe vnum, & immobile, nomine eius quod eſt, Deum intellexerunt, qui eſt vnus, immobilis, & omnino immutabilis, vt teſtatur Simplicius 1. *Phyſ. ca. 2.* Neque enim nomine eius quod eſt intelligere potuerunt hęc inferiora, cum ſenſu conſpiciamus, illa eſſe multa, caduca, varijſque mutationibus obnoxia, neque de Parmenide præſertim hoc credere fas eſt, viro quem Plato in Theæteto, & Sophiſta vocat magnum, ſapientem, acrē, generoſum, patrem & magiſtrum Socratis, & vtentem pulcherrimis rationibus ad

Parmen. & Meliſſ.

diſpu-

diſputandum. Refert etiam Euſebius Cæſarienſis lib. 11. de præparatione euangelica c. 7. ex Plutarcho, fuiſſe olim poſtibus templi Apollinis Delphici, à ſapientiſſimis viris conſcriptum. *Cognoſce teipſum.* Qua oratione Deus eos qui religionis ergo templum ingrediebantur, admonebat vt ſeipſos agnoſcerēt, propriamque naturam inſpicientes, intuerentur eſſe illam fluentem, varijs mutationibus obnoxium, magiſque non entis, quam entis participem. Ingredientes vero Deum hac altera oratione reſalutabant: *Tu es.* quaſi dicerent, profitemur ingenuè nos mortales eſſe, caducos, magiſque non entis, quam entis participes, qui non fuimus, neque erimus aliquando. Te autem ſolum eſſe profitemur, tibique appellationem entis iure conuenire, in te enim nihil caducum, vel labile, ſed omnia ſemper conſtant, in te neq; præteritum, neque futurum cadere vlla ratione queunt, cum ſemper ſis, omniaque tempora tuo latiſſimo ambitu complectaris. Conſtat igitur Deum Opt. Max. ſimpliciter, & abſolutè debere Ens nuncupari, primumque Platonicorum fundamentū ex his omnino corruiſſe. Vide quæſo ſi tibi per tempus licuerit Auguſtinum Eugubinum lib. 3. perennis Philoſophiæ ca. 7. & 9. & Ludouicum Viues, in commentarijs in *ca. 11. lib 8 de Ciuit. Dei.*

Euſebius Cæſar. *Ammaduertis hæc.*

Eugubin. *Ludouicus.* *Viues.*

Rurſus quam infirmum ſit alterum fundamentum illorum ex his colligi apertiſſime poterit. Primo, quia ſi materia prima eſt non Ens, cum ex materia prima omnia componantur & ex ea conſtent, ſequeretur ex nō

Reijcitur 2 fundamentū Platonicorū ſundaturque 3.

Arg. mate-riam primam eſſe ent. enteres eſſe conſtitutas; & ita ex non ente, vel ex nihilo, aliquid fieret, quod communi conſenſui Philoſophorum aduerſatur, vno ore conſtituentium ex nō ente, vel ex nihilo nihil fieri, ſed quæcunq; fiunt ex aliquo fieri.

1. Argum.

2. Argum. Deinde materia prima eſt vera, & legitima ſubſtantia, vt conſtat ex 7. *Metap. ca.* 3. & ex ſecundo de Anima cap. 1. in quibus locis diuiditur ſubſtantia ſingularis, in materiam, formam, & totum compoſitum, ergo erit illa verum ens.

3. Argum. Ad hæc, eſſe illud ex quo inſito aliquid fit, recipere in ſe formas tanquam commune omnium earum ſubiectum, eſſe veluti earundem matrem, complexu ſuo, & ſinu omnes fouentem, non enti nulla ratione poſſunt adaptari, at hæc omnia tribuuntur materiæ primæ à Platone in Timęo, in quo loco conſtituit materiam ſimilem eſſe matri, formam proli, & cauſſam producentem parenti, igitur materia prima non erit non ens. *Plotini teſtimonium* Plotinus præterea Platonicorum grauiſſimus, Enneade 2 *lib* 4. fere toto lib. præſertim vero cap. 6. multis rationibus nititur ſuadere, conſtituendum eſſe commune aliquod ſubiectum in rebus naturalibus, ex quo omnia fiant, & ratione cuius in ſe inuicem transmutentur, viciſſimque alia ex aliis oriantur, hocque eſſe materiam primam, erit igitur illa Ens, neque ei poterit non entis per ſe appellatio vlla ratione conuenire. Funditus igitur euerſum ſupereſt alterum Platonicorum fundamentum.

Cap. III. In quo vera ſententia Peripateticorum explicatur.

EVerſis igitur illorum fundamentis aſſertionem conſtitutam in cap. ſuperiori, confir. inprimis teſtimonio grauiſſimorum Philoſophorum. illam enim profitetur Plato his verbis in Parmenide: *Neque enim Ens vni, neque vnum enti deeſt, ſed duo hæc potius per omnia coæquantur.* Eandem noſter Ariſtot. 4. li. primæ Philoſophiæ cap. 2. conſtituit, vbi & hæc duo inter ſe reciprocari, & ſignificare vnam, & eandem naturam duabus propoſitis rationibus(quæ deinde trademus)confir. D. Dionyſius eandem docet in vltimo ca. de nominibus diuinis ita docens: *Nihil exiſtentium eſt non participans vno,* & D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, & lib. 3. de Conſolatione Philoſophica, proſa 1. illam apertiſſime profitetur, vt innumeros alios Philoſophos prætermittam, qui nobiſcum idem ſentiunt. *D. Dionyſ.* *D. Seuerin. Boet.*

Præterea illa cõfirmamus his argu. Primum eſt petitũ ex D. Tho *1. p. q. 11. art. 1.* Omne ens vel eſt ſimplex, vel cõpoſitũ; ſi fuerit ſimplex, eſt omnino indiuiſum, & actu, & poteſtate, cũ nullas habeat partes in quas poſſit diuidi; ſi vero fuerit compoſitũ tamdiu illud retinet entitatẽ, quamdiu illius partes ſunt indiuiſæ, & inter ſe copulatæ; ſed quidquid eſt indiuiſum, eſt vnum, ergo omne ens erit vnũ. Confir. hoc arg. ex his quæ tradit D. Seuerinus Boetius in libello de Vnitate, & vno. In rebus *1. Argum. D. Thom.*

D. Albert. *Alexand. Alenſ.* *Theolo.* *Boet.* *Picus Mirand.*

n. D. Albertus Magnus. 1. p. de mirabili ſcientia Dei tract. *6. q. 24.* Alexander Alenſ. 1. *p. q. 13.* reliqui Theologi in 1. diſt. 14. D. Seuerinus Boetius in aureo quodam opere à ſe edito, de Vnitate, & vno, Picus Mirandulanus in lib: de ente & vno, ex quorum omniū limpidiſſimis, & vberrimis fontibus, ea omnia haurjemus, quę huic noſtro inſtituto, ad naturam ſcilicet vnius explicandam, neceſſaria eſſe videbuntur.

Cap. I. Num Ens & vnum inter ſe reciprocentur.

Vetus fuit, inter Platonicos, & Peripateticos, olim inſtituta cōtrouerſia, de ambitu vnius & entis, num ſcilicet ens ſit ſuperius, vel inferius, vel potius ſit eiuſdem ambitus, & æqualitatis cum vno. Platonici enim acerrimè tuentur; totiſque viribus confirmare nituntur, vnum eſſe ſuperius ente, eiuſque ambitum plura continere, quam ambitus entis complectatur, incunctanter aſſeuerant, vt tradunt Picus Mirandulanus in lib. de ente, & vno, & Cæſar Scaliger in lib. de Subtilitate ad Cardanum exercitatione. *65. nu. 2.* Vtuntur autem illi. arg. vt docet Picus ad hanc opinionem ſuadendam.

Opinio Platonis. *Picus Mirand.* *Cæſar Scaliger.*

1. Argum. Primum eſt. Deus Optimus Max. eſt vere vnus; at ipſe nō eſt Ens; quia cum Ens ſit nomen concretum, ſintque nomina concreta talia ab aliis, ſcilicet ab abſtractis, Deus eſſet talis ab alio, & nō à ſe, quod quam ſit falſum, non eſt qui non probè cognoſcat.

Secun-

Secundum. Materia prima eſt vna, quemadmodum ex rerum omnium mutuo ortu apertiſſimè intelligimus, debet nāquidem in his quę mutuo oriuntur, eſſe vna, & eadē materia, quæ nunc vni, deinde vero alteri formæ ſubijciatur: at materia prima non eſt ens, 1. quia nullum ſuapte natura continet actum entis, ſed eſt pura potentia. 2. quia afficitur priuationibus formarum omnium, priuatio autem eſt non Ens per ſe. 3. Quia molitur quantum poteſt formarum omnium interitum, ob quam cauſam malefica nuncupatur: at quod molitur interitum, & non eſſe, qua quæſo ratione poterit eſſe ens? nam ens potius moliri debet entis conſeruationem, quā illius interitum. *2. Argum.*

Tertium arg. Vni opponitur multitudo, enti vero opponitur nihil: at multitudo & nihil diuerſa ſunt, neque inter ſe reciprocātur, ens igitur & vnum, erunt quoque diuerſa, neque inter ſe vlla ratione poterunt reciprocari. Hæc ſunt arg. Platonicorum, quibus nos duo alia poſſumus addere, vt demonſtremus Ens eſſe ſuperius vno, & ita non poſſe hęc duo reciprocari inter ſe, ſit igitur quartum argum. *3. Argum.*

Ens dicitur de multitudine, de qua non dicitur vnum, ergo ens, & vnum non conuertētur inter ſe. Antece. eſt manifeſtum. Confir. conſequentia, quia ea ſolum reciprocantur quæ ſunt ita inter ſe affecta, vt de quocunque enuntiatur vnum, de eodem quoque & alterū enuntietur, quare ſi ens enūciatur de multitudine, de qua vnum non poteſt enuntiari, non conuertentur illa inter ſe. *4. Argum.*

Quintum. In quauis optima diuiſione res diuiſa nō reciprocatur cū vno ex membris diuidentibus, vt perſcribūt leges optimæ diuiſionis; ſed Ens diuiditur in vnum, & multitudinem. ergo cum vnum ſit membrum diuidēs, non poterit Ens reciprocari cum illo.

Cap. II. Proponuntur diffinitiones vnius, ſimulq́; Platonicorum fundamenta confutantur.

Caeterum omnes Peripatetici ſequuti Ariſt. *4. lib. Metap. ca. 2.* aduerſus Platonicos veriſſimè profitentur, Ens, & vnum eiuſdem eſſe ambitus, & ita inter ſe reciprocari, vt de nulla re poſſit vnum eorum dici de quo alterum etiam non enuntietur. Vt tamen hanc opinionem explicemus, præfandæ prius erunt diffinitiones vnius, ita enim facilius multo in hac quæſtione explicanda progrediemur.

1. Diffinitio vnitatis ex Boet. Vnius igitur vel vnitatis variæ traduntur à Philoſophis diffinitiones. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, inprimis verbis *ca. 2.* & in poſtremis *cap. 2.* ita difinit vnitatem. Vnitas eſt qua vnaquæq; res dicitur eſſe vna. Licuit autem Boetio ad hunc modum diffinire vnitatem; quemadmodū licuit Ariſt. in categoria qualitatis diffinire qualitatem à qua quales nominamur, etenim cū hę res ſint omnium communiſſimæ, nō poſſunt exactiſſimis diffinitionibus comprehendi; ſed ſunt deſcribendæ per earum effectus formales, vt ex illis manuducamur ad latētes, & obſcuras eſſen-

eſſentias intelligendas. Erit igitur hæc diffinitio petita ab effectu formali vnitatis; qui eſt rem vnam efficere.

Cæſar Scaliger in lib. de Subtilitate aduerſus Cardanum, *exercit. 65 nu 5.* ex Henrico ad hunc modum diffinit vnitatē. Vnitas eſt priuatio diuiſibilitatis in ſe, & communicabilitatis in alio. In qua diffinitione duas priuationes conſtituunt hi authores eſſe de eſſentia vnius, vnam diuiſionis, & alteram communicabilitatis, erit igitur vnum in ſe indiuiſum, & alteri incōmunicabile. Communis tamen diffinitio vnius eſt. Vnū eſt illud quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quolibet alio. Quam diffinitionē vt intelligamus annot. eſt ex D. Tho. *1. p. q. 11. art. 2. ad 4. & 1. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3. ad 2. & 10. Metap. lect. 4.* in apprehēſione intellectus, quod primo ſe offert cognoſcendum, eſſe Ens, deinde non Ens, tertio diuiſionem vnius entis ab alio ente, quarto vnum, & quarto multitudinē. Eſt igitur vnum priuatio diuiſionis vnius entis ab alio ente, quæ nomine indiuiſionis exprimitur, vnde quemadmodū priuationes plæraq; conſequūtur formam, vel habitū, vt cæcitas conſequitur viſum, & tenebræ lumē, ita quoque vnum cōſequitur diuiſionem, & hæc priuatio eſt quæ exprimitur per primam partem diffinitionis, in qua dicimus vnum eſſe illud quod eſt in ſe indiuiſum. Secunda pars eſt, & diſtinctum à quolibet alio, quā omnes illi qui conſtituunt aliquid eſſe tranſcendens, docēt eſſe extra rationem vnius, cum hoc ſit proprium tranſcēdentis ad aliquid, diſtinguere

2. Diffinitio ex Scaligero, & Henrico.

D. Thom.

rem vnam ab alia, & non vnius. Verum cum nos *in 1. lib. cap. 2.* docuerimus, ad aliquid non eſſe tranſcendens, diſtinctum ab ente & vno, dicimus hanc particulam rectè adhibitam eſſe in diffinitione vnius, vt vltimam illius rationem, & eſſentiam, quæ eſt diſtinguere rem vnã ab altera, nobis explicet. Quod vt explicemus obſeruandum eſt, duobus modis poſſe rem vnam ab altera eſſe diſtinctam, ſecundum naturam, vno modo ſecundum actum, & altero modo ſecundum poteſtatem. Quando ergo conſtituimus vltimam rationem vnius eſſe diſtinguere rem vnam ab altera ſecundum eſſentiam, intelligi debet ſecundum aptitudinem, & non ſecundum actum, diſtinguere enim ſecundum actum, potius eſt quidam effectus conſequens naturam vnius, vt docuit Alexander Alenſis 1. *p. quæſt.* 13. *art.* 1. quam illius natura. Vnde quemadmodum in quantitate eſt de illius eſſentia poſſe diſtinguere vnam rem ab altera ſecundum ſitum, & locum, actu tamen diſtinguere, eſt quidam effectus ab hac natura deriuatus; pari ratione poſſe diſtinguere vnam rem ab altera ſecundum eſſentiam, erit natura vnius, diſtinguere vero ſecundum actum erit ipſius effectus.

Alex. Alẽ.

1. Aſſertio

Conſtitutis itaque his diffinitionibus, ſit hæc aſſertio. ens, & vnũ ſunt eiuſdẽ ambitus, & æqualitatis, & reciprocãtur inter ſe, ita vt de quauis re vnũ dicatur, neceſſario & reliquum debeat prædicari. Vt hãc aſſertionẽ confirmemus euertenda erũt inprimis Platonicorũ fundamẽta, quibus ducti docuerũt vnũ

eſſe

eſſe ente ſuperius, illis enim euerſis, facilli-mũ erit confirmare aſſertionẽ. Ob duas itaq; rationes potiſsimas Platonici exiſtimarunt vnum eſſe ente ſuperius. 1. Quia Deus iuxta illos eſt vnus, qui tamen non eſt Ens. Altera quia materia prima eſt vna, & non eſt Ens. Quæ duæ rationes quam ſint futiles, & parui momenti, ex his licebit colligere. Atque vt à prima auſpicemur, falſum eſt Deum non eſſe Ens, imo nulla alia vel magis accommodata, vel magis propria appellatio Deo tribui poteſt quã ipſum eſſe Ens, & id quod eſt, vt ex illis verbis Exo. 3. *Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos.* in quibus tãquam propriũ & peculiare nomen Deus Opt. ſibi tribuit eſſe Ens, & id quod eſt, colligi apertiſsime poteſt. Præterea vt aduerſus Platonicos cum Platone diſputemus, quis quæſo apud eum qui eius monumenta vel leuiter legerit, dubitare poterit, appellationem entis ſimpliciter eſſe Deo Opt. Max. tribuendam? In Sophiſta enim, & in Timæo, res corporeas non verè eſſe, res autem ſpiritales (quarum ſuprema eſt ipſe Deus) ſolas verè eſſe profitetur. Adhæc in eodem Sophiſta, & Parmenide, Deum vnum, & Ens appellat, nec inueniri illi naturæ inæſtimabili, quæ nec diffinitione claudi, nec cogitatione teneri, nec notitia aut verbis capi poteſt, aliquod nomen quo aptius, vel magis accommodatè, poſsit nuncupari, quam eſſe id quod eſt, & vnum. Legerat ſanè Plato plerosque libros Hebræorum, præſertim verò Moyſi, vt D. Iuſtinus Martyr in exhortatorio ad Gentes, D. Theo-

Plato.

D. Iuſti-nus Mart.

D. Thom. doretus in li. de Græcorum affectionibus, &
Euſebius Cæſar. Euſebius Cæſarienſis in lib. de Præparatione Euangelica, ſunt teſtes locupletiſſimi, ex quibus multa hauſit quæ in ſuis operibus deinde fœliciter collocauit, vt ſunt ea quę ad mundi exordium, & creationē, & quæ ad Dei appellationē ſpectant. ex illo enim loco Exo. 3. *Ego ſum qui ſum*, mutuatus eſt diuinū nomē, quo Deum eſſe id quod eſt, apertiſſimè profitetur, vt D. Auguſt. 8. de Ciuitate Dei cap. 11. & D. Iuſtinus Martyr in ſuperiori loco docet. Hæc etiam fuit aliorum Philoſophorum qui ætate Platonem anteceſſerūt ſententia atque opinio, vt Xenophanis, Parmenidis, & Meliſſi. De Xenophane enim refert Ariſt. in eo lib. quem de Zenone, Xenophane, & Gorgia conſcripſit, ipſum conſtituiſſe id quod eſt æternum, infinitum, vnum, omninoque ſui ſimile, & immobile, intelligens nomine eius quod eſt Deum, cui ſoli rationes infiniti, æterni, vnius, & immobilis poſſunt conueni-
Parmen. & Meliſſ. re. Parmenides etiam & Meliſſus, conſtituentes id quod eſt eſſe vnum, & immobile, nomine eius quod eſt, Deum intellexerunt, qui eſt vnus, immobilis, & omnino immutabilis, vt teſtatur Simplicius 1. *Phyſ. ca. 2.* Neque enim nomine eius quod eſt intelligere potuerunt hęc inferiora, cum ſenſu conſpiciamus, illa eſſe multa, caduca, varijſque mutationibus obnoxia, neque de Parmenide præſertim hoc credere fas eſt, viro quem Plato in Theæteto, & Sophiſta vocat magnum, ſapientem, acrē, generoſum, patrem & magiſtrum Socratis, & vtentem pulcherrimis rationibus ad diſpu-

diſputandum. Refert etiam Euſebius Cæſa- riẽſis lib. 11. de præparatione euangelica c. 7. ex Plutarcho, fuiſſe olim poſtibus templi Apollinis Delphici, à ſapientiſſimis viris conſcriptum. *Cognoſce teipſum.* Qua oratione Deus eos qui religionis ergo templum ingre diebantur, admonebat vt ſeipſos agnoſcerẽt, propriamque naturam inſpicientes, intuerentur eſſe illam fluentem, varijs mutationibus obnoxium, magiſque non entis, quam entis participem. Ingredientes vero Deum hac altera oratione reſalutabant: *Tu es.* quaſi dicerent, profitemur ingenuè nos mortales eſſe, caducos, magiſque non entis, quam entis participes, qui non fuimus, neque erimus aliquando. Te autem ſolum eſſe profitemur, tibique appellationem entis iure conuenire, in te enim nihil caducum, vel labile, ſed omnia ſemper conſtant, in te neq; præteritum, neque futurum cadere vlla ratione queunt, cum ſemper ſis, omniaque tempora tuo latiſſimo ambitu complectaris. Conſtat igitur Deum Opt. Max. ſimpliciter, & abſolutè debere Ens nuncupari, primumque Platonicorum fundamentũ ex his omnino corruiſſe. Vide quæſo ſi tibi per tempus licuerit Auguſtinum Eugubinum lib. 3. perennis Philoſophiæ ca. 7. & 9. & Ludouicum Viues, in commentarijs in *ca. 11. lib 8 de Ciuit. Dei.*

Euſebius Cæſar. *Animaduerte hæc.*

Eugubin. Ludouicus Viues.

Rurſus quam infirmum ſit alterum fundamentum illorum ex his colligi apertiſſime poterit. Primo, quia ſi materia prima eſt non Ens, cum ex materia prima omnia componantur & ex ea conſtent, ſequeretur ex nõ

Reijcitur & fundamentũ Platonicorũ ſundaturque 3.

Cap. III. In quo vera ſententia Peripateticorum explicatur.

EVerſis igitur illorum fundamentis, aſſertionem conſtitutam in cap. ſuperiori, confir. inprimis teſtimonio grauiſſimorum Philoſophorum. illam enim profitetur Plato his verbis in Parmenide: ***Neque enim Ens vni, neque vnum enti deeſt, ſed duo hac potius per omnia coaquantur.*** Eandem noſter Ariſtot. 4. li. primæ Philoſophiæ cap. 2. conſtituit, vbi & hæc duo inter ſe reciprocari, & ſignificare vnam, & eandem naturam duabus propoſitis rationibus (quas deinde trademus) confir. D. Dionyſius eandem docet in vltimo ca. de nominibus diuinis ita docens: ***Nihil exiſtentium eſt non participans vno,*** & D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, & lib. 3. de Conſolatione Philoſophica, proſa 1. illam apertiſſime profitetur, vt innumeros alios Philoſophos prætermittam, qui nobiſcum idem ſentiant.

D. Dionyſ.

D. Seuerin. Boet.

Præterea illã cõfirmamus his argu. Primum eſt petitũ ex D. Tho *1. p. q. 11. art.* 1. Omne ens vel eſt ſimplex, vel cõpoſitũ; ſi fuerit ſimplex, eſt omnino indiuiſum, & actu, & poteſtate, cũ nullas habeat partes in quas poſſit diuidi; ſi vero fuerit compoſitũ tamdiu illud retinet entitatẽ, quamdiu illius partes ſunt indiuiſæ, & inter ſe copulatæ; ſed quidquid eſt indiuiſum, eſt vnum, ergo omne ens erit vnũ. Confir. hoc arg. ex his quæ tradit D. Seuerinus Boetius in libello de Vnitate, & vno. In rebus

1. Argum.

D. Thom.

Primo, Vnum reciprocatur cum ente, & fluit ab illius natura; ſed quidquid reciprocatur cum aliquo ſubiecto,& fluit ab eius natura,eſt ipſius proprietas,ergo vnum erit vera, & legitima proprietas entis. *Confir. Aſſertio. 1. Argum.*

Præterea conſtitutum eſt in libro ſuperiori in ente conſtituendas eſſe aliquas proprietates veras & legitimas demõſtrabiles;ſed nulla alia priori iure poteſt in illo conſtitui quã vnum; quia vnum eſt quod primo enti ineſt, & quod de ipſo per veram demonſtrationem concluditur, ergo vnum erit vera proprietas entis. *2. Argum.*

Aduerſus tamen hanc aſſertionem obijci et aliquis primo, Ens rationis non eſt proprietas entis rei; ſed vnum eſt Ens rationis, Ens autem quod eſt ſubiectum harum proprietatum vnius,boni & veri,eſt Ens rei:ergo vnum non poterit eſſe proprietas entis.Reſp. inprimis falſam eſſe aſſump. Quia Ens quod eſt ſubiectum harum proprietatum, abſtrahit ab ente rei, & rationis vt in lib. 1. docuimus, & ita poterit obtinere proprietates rei, vt ſunt actus & potentia, principium, & quod ortum habet ab illo, &c. & rationis, vt ſunt vnum, verum & bonum, ex quibus prima ſignificat priuationem, aliæ verò duæ denotãt relationem rationis, ad appetitum, & intellectum. Reſpond. etiam. Vnum in recto non ſignificare Ens rationis, ſignificat enim vnitatem ſecundnm formam, vnitas vero entitatem ſignificat in recto, & indiuiſionem in obliquo, quare vnum non erit omnino Ens rationis,cum in recto includat entitatẽ, quæ *Argumen. 1. aduerſus hanc aſſer.* *Solutio.* *Solutio.*

iuxta

iuxta propriam rationem non eſt Ens rationis; hanc tamen ſolutionem poſtea abunde ſatis explicabimus.

2. Argum. Zimara. Obijcit ſecundo Zimara. Ens & vnum eadem generatione, & ſimul generantur, vt docet Ariſt. *4. Metaphy. cap. 2.* ſed ſubiectum & illius proprietates non ſimul generantur; quia ſubiectum prius natura generatur quam proprietates, ergo vnum non erit proprietas entis. **1. ſolutio.** Reſp. quidam, in proprietatibus rei veram eſſe aſſump. nimirum ſubiectum prius natura generari quam proprietates; in alijs vero demonſtrabilibus eſſe falſam, quia hæ non producuntur à ſubiecto per veram, & Phyſicã actionem, neque diſtinguuntur ab eo ſecundum rem, quemadmodum aliæ priores: vnum autem non eſt proprietas entis rei, ſed demonſtrabilis, quare Ens non generabitur prius natura quam vnum. **2. Solutio.** Poſſumus etiam Reſpon. in ente prius natura generari ſubiectum, quam generentur illius proprietates, non enim ita dicuntur generari ſimul quaſi vnum non prius natura generetur quam aliud, ſed quia in eodem momento temporis generentur.

Argum. Quod ſi quis vrgeat, nullum igitur erit diſcrimen inter ſubiectum & alias proprietates, & inter Ens & ſuas proprietates reſpectu generationis; quia quemadmodum Ens, & eius proprietates ſimul tẽpore oriuntur, non tamẽ ſimul natura, ita quoq; homo & illius proprietates ſimul tẽpore oriuntur, nõ tamen ſimul natura. **Solutio.** Reſp. eſſe diſparẽ rationẽ, quia prioritas naturæ quæ intervenit inter ſubiectum

ctum, & alias proprietates, eſt prioritas cauſę efficientis Phyſicæ ſecundum actum, prioritas vero quæ intercedit inter Ens, & eius proprietates, eſt prioritas rationis formalis, vel cauſæ in eſſendo ſecundum virtutem, nō tamen ſecundum actum, & ita magis ſimul generabuntur Ens & ipſius proprietates, quā generentur homo, & illius proprietates, eo quod eſt minor prioritas naturæ inter ea quę ob rationem aliquam formalem ſunt priora, quam inter ea quæ ſunt priora, ob rationem cauſæ efficientis Phyſicæ.

Cap. IIII. In quo diſſoluuntur agumēta Platonicorum propoſita in cap. 1.

Pugnauimus hactenus aduerſus Platonicos pro Peripateticis, verū quia in cap. 1. nonnulla argumēta quæ à Platonicis traduntur propoſuimus, erunt illa à nobis hoc loco diſſoluenda, vt ex illorum ſolutione noſtra eaque veriſsima opinio, illuſtrior appareat.

Ad 1. arg. Ad primum argumentum. Reſpondemus, duobus modis poſſe aliquid eſſe ab alio, efficienter & formaliter; efficienter habet candidum eſſe à producente candorem in pariete, formaliter vero habet eſſe à candore. Efficienter, Deus à nullo habet eſſe, cum ſupra ſe nullam obtineat cauſam efficientem; formaliter verò ab aliquo poteſt obtinere eſſe, nam Deitate eſt Deus, & paternitate pater; & ita ea ratione qua Deus eſt, Ens habet eſſe ab alio formaliter, ſcilicet

abenti-

ab entitate, ratione cuius tanquã forma communi, omne Ens eſt id quod eſt. Hæc tamen ratio, & aliæ rationes formales, non ſunt diſtinctæ à Deo ſecundum rem, ſed ſecundum ſolam rationem, quare non habebit Deus eſſe ab alio à ſe diſtincto ſecundum rem in genere cauſſæ formalis, ſed ſeipſo ſecundum rem erit Ens. Conſule D. Thom. *1. p. quæſt. 40. in ſolut. 1. arg.*

D. Thom.

Ad 2. Arg. *Ad 1. cõfir.*

Ad 2. reſpond. negantes aſſumptionem. Ad primam dicimus, materiam primam nullum ſuapte natura continere actum Phyſicum, & exiſtentiæ; continere tamen actum Meta. & eſſentiæ, & ita nuncupatur pura potentia, non quod ſit expers omnis actus, ſed quia eſt expers actus exiſtentiæ: verum non recte colligitur materiam primam non eſſe Ens, quia non habet actũ exiſtendi, cũ Ens non ſolã exiſtentiam, ſed eſſentiã etiam ſignificet. Ad 2. reſp. potius ex ea colligi noſtram opinionẽ, quam ipſorum ſententia confirmetur, quia priuationes alicui enti tanquam fundamento inniti debent, vt cæcitas ineſt animali, & tenebræ aeri, quare ſi materia prima afficitur varijs priuationibus formarum, erit neceſſario Ens. dicimus igitur ad confirmationẽ materiam primam ratione priuationum eſſe nõ Ens per accidens, ipſam tamen ex ſe, & ſuapte natura, eſſe Ens per ſe, vt docuit Ariſtot. 1. *Phy. ca. 8.*

Ad 2.

Ad 3.

Ad 3. reſp. materiam primam non moliri interitum entis in communi, ita enim & ſuũ interitum quoque moliretur; ſed moliri interitum huius, aut illius entis priuati, quemadmodum

admodum vnum contrarium molitur interitum alterius, vt calidum interitum frigidi, cum tamen vtrumque contrarium ſit Ens. Vnde autē proueniat in materia prima moliri interitum omnium formarū, non eſt huius inſtitutixeplicare, illud autē explicabimus 1. *Phyſi. cap.* 8.

Ad 3. arg. Ad 3. arg. reſp. negando conſequentiam: nā vt aliquid contrarietur vni quod alteri non contrariatur, ſat eſt inter illa duo eſſe diſtinctionem rationis, quemadmodum vero contrariatur falſum, & bono malum, cum tamen bonum, & verum inter ſe ſola ratione diſtinguantur. Vnde quamuis enti contrarietur nihil, & vnitati multitudo, ſolum colligitur Ens, & vnum inter ſe ſola ratione diſtingui, non tamē aut eſſe diuerſa ſecundum rem, aut non eſſe eiuſdem ambitus, & æqualitatis.

Ad 4. Ad 4. reſp. negando antecedens. Quia vnū non minus dicitur de multitudine quam Ens, cum quælibet multitudo ſub aliqua vnitate debeat neceſſario comprehendi, vt dicemus cum D. Tho. in ſolutione ſequenti. Quod ſi *Confut.* quis dicat, vnum contrarium non poteſt dici de altero; ſed vnum, & multa ſunt contraria priuatiuè, ergo vnum non poterit dici de multitudine. Reſp. ex D. Tho. *1. p. q. 11. art.* *Solutio. D. Thomi.* *2. ad 1. & 10. lib. Metaph. lect. 4.* vnum, & multitudinē ſumi poſſe, aut ratione formæ, aut ratione materiæ. forma vnius eſt indiuiſio, multitudinis vero diuiſio, materia vnius eſt Ens, vt denotat in obliquo indiuiſionem, multitudinis vero eſt quoque Ens, ea ratioe qua denotat diuiſionē vnius ab altero. Quāuis i-

tis igitur vnum non efferatur de multitudine ratione formæ; (qua ratione inter ſe ſunt oppoſita priuatiue) quia indiuiſio non effertur de diuiſione; effertur tamen ratione materiæ; eo quod multitudo conflatur ex entitatibus, quæ nomine vnius exprimuntur. Quemadmodum etiam corpus ratione formæ, quę eſt non viuens (qua ratione opponitur animali, cuius forma eſt viuens) non dicitur de animali, at ratione materiæ, vt ſignificat entitatem, & naturam quandam imperfectam, quæ nata eſt perfici à natura animalis, dicitur de illo.

Ad 5. ſolu. & Aegidij. Ad quintum reſp. Aegidius Romanus 4. *Metap. q. 6. ad 2. arg.* duplicem eſſe diuiſionem, vnam in quā mēbra diuidentia ſunt permixta inter ſe, & alterā in qua ſūt mēbra diuidētia inpermixta. In ea igitur diuiſione in qua mēbra diuidentia ſunt inter ſe inpermixta, nō poteſt vnū membrū reciprocari cū re diuiſa, quemadmodum in diuiſione animalis in particeps, & expers rationis, in qua hæc membra longe inter ſe diſtant, abſque vlla permixtione, neutrum membrū per ſe, & ſeorſim ſumptum, reciprocatur cum animali. At in diuiſione in qua vnum membrum confunditur, & permiſcetur cum altero, optime poteſt vnum ex membris diuidentibus reciprocari cum re diuiſa; quemadmodum Ens diuiditur in bonum, & malum, ita tamen vt bonum confundatur, & permiſceatur cum malo, non enim eſt aliquod malum, in quo non reperiatur bonum, quia fundamentum mali eſt ipſum bonum, vt fundamentum cæcitatis

tatis quæ eſt mala, eſt animal, quod eſt bonũ, & fundamentum tenebrarum quæ ſunt malæ, eſt aer, qui eſt bonus; in qua diuiſione alterum ex his membris, ſcilicet bonum, conuertitur cum ente. Eadem ratione cum vnum permiſceatur cum omni multitudine, quia non eſt multitudo quæ non participet vno, in diuiſione entis in vnum, & multitudinem, alterum membrum, ſcilicet vnum, conuertetur ſimpliciter, & abſolute cum ente. Acuta quidem, & accommodata ſolutio. Reſp. tamen poſſumus ex D. Thom. *1. p. q. 11. art. 1. ad 2.* diuiſionem entis in vnum, & multitudinem, eſſe in vnum ſimpliciter, & in multa ſecundum quid, quia multitudo non continetur ſub re diuiſa, ſcilicet ſub ente, niſi ea ratione qua continetur ſub vno, & participat vnius naturam; nã quæ ſunt multa partibus, ſunt vnum toto, & quę ſunt multa accidentibus, ſunt vnum ſubiecto, & quæ ſunt multa numero, ſunt vnũ ſpecie, & quæ ſunt multa ſpecie, ſunt vnũ genere, & quę ſunt multa genere, ſunt vnum analogia, vt præclare teſtatum nobis reliquit D. Dionyſi. *5. ca.* de nominibus diuinis. quare optime poterit in diuiſione entis in vnum, & multitudinem, alterum membrum, ſcilicet vnum, conuerti cum ente ſimpliciter, & abſolute: nam lex illa in qua perſcribunt Dialectici non poſſe in optima diuiſione vnum membrum conuerti ſimpliciter, cum re diuiſa, intelligi debet in diuiſione, in qua res diuiſa diuiditur in vtrumque membrum ſimpliciter, & abſolute.

2. Solutio ex D. Thō.

D. Dionyſ.

Cap. V. Qua ratione vnum diſtinguatur ab ente.

D.Thom. Avicenna, vt referunt Auerroes, & D.Tho 4.li.Meta.ca. 2. in ea eſt opinione vt exiſtimet Ens,& vnum, reipſa eſſe diſtincta, cēſet. n. vnitatem eſſe quantitatem, & accidens additū naturæ entis, eo modo quo aliæ quantitates addūtur illius naturæ. Vnde quamuis,inquit, reciprocentur Ens, & vnum, & de omnibus efferantur, reipſa tamen differunt, quemadmodum quamuis ſubiectum,& illius proprietates inter ſe conuertantur, vt homo,& capacitas diſciplinæ, reipſa tamen diſtinguuntur. Hanc tamen opinionem acriter reprehēdit Auerroes,&merito quidem. Primo in eo quod aſſerit vnum reipſa diſtingui ab ente. Deinde ex eo quod conſtituit vnitatem tranſcendentem contentā eſſe in categoria quātitatis. Verum quia de poſteriori in cap. ſequētibus diſputabimus,in hoc cap. priorem partem æquum eſt vt labefactemus, veramq; Ariſt. & aliorū Peripateticorum opinionem explicemus.

Reprehēditur Auicenna ab Auerroe.

1. Aſſertio. Sit igitur prima aſſertio. Ens,& vnum ſunt vna,& eadem res,eandemque eſſentiam ſignificant. Hanc aſſertionem profitetur Ariſt. 4. *Metap.ca. 2.* D. Tho. in com. illius loci. *1.p.q. 11. art. 1. 1. lib ſent diſt.24 q. 1 art. 3.* & in alijs pleriſque locis, Auerroes *4.Meta.ca.2.* D. Al*bert. M.tract. 1. 4.lib.Meta ca. 1. & 1.p. Theologiæ,tract.6.q.24. Alexand. Alenſ.1. p.q. 13 membro* 1.& reliqui Theologi.*1 li.ſent.diſt. 24 &*

Ægidius q. 2.Durand. Argentina Capreo.q.2 ex Metaph.

Metaph.

Metap. 4. *Metaph.* quæ his tribus arg. confir.

Primum eſt petitum ex Ariſt. Quæ ſunt eãdem vni tertio, ſunt eadem inter ſe; ſed ens, & vnum, ſunt eadem vni tertio, ergo erunt eadẽ inter ſe. Confir. aſſump. Ens, & vnum, ſunt eadem cum homine, cum equo, & cum alijs huiuſmodi rebus, nam ens homo, & vnus homo, ens equus, & vnus equus, ſunt vnum, & idem, ergo ens & vnum, erunt eadem vni tertio. *Sueſſanus q 2. Sonci. q. 21. Iauel. q. 2 & Aquar. q. 3.*

Secundum arg. eſt eiuſdem. Quæ generantur eadem generatione, & intereunt eadem corruptione, ſunt vnum, & idem; ſed ens, & vnum ſunt huiuſmodi; nam quando generatur ens, generatur etiam vnum, & quando interit ens, interit quoque vnum, & è cõuerſo, quando generatur vnum, generatur ens, vt quãdo generatur vnus homo, generatur homo, & quãdo interit vnum, interit quoq; ens, vt quãdo interit vnus homo, interit quoque homo, ergo ens & vnum, ſignificãt vnam, & eandem naturam. *2. Argum.*

Tertium arg. eſt Auerrois, ſi vnum eſſet aliquod accidens ſuperadditum naturæ entis, progrederemur in infinitum, atqui nullus põteſt dari progreſſus in infinitũ, ergo vnum nõ erit aliquod accidens ſuperadditũ naturæ entis. Confir. prop. ſi vnum ſignificat naturam aliquã ſuperadditam enti, vel illa eſſet ens, vel nihil, ſed apertum eſt nõ poſſe eſſe nihil, erit igitur ens; ſed omne ens eſt vnum, quia ens, & vnum reciprocãtur, & idem Auicenna profitetur, ergo huiuſmodi res ſuperaddita erit vna; quærendum eſt igitur iterum, nũ illa ſit ens, vel nihil, cumq; non ſit nihil, erit ens, *3. Argum.*

& cum omne Ens ſit vnum, illa quoq; natura erit vna, iam ergo vel deueniendum erit ad naturam entis, quæ ſit eadē cum natura vnius, vel progrediendum erit in infinitum.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Vnum ratione differt ab ente. Confir. his arg. Primum. *1. Argum.* Vnum & Ens habent ſe eo modo quo ſe habēt principium, & cauſa, vt auctor eſt Ariſt. *4. Metap. cap. 2.* ſed principium, & cauſſa quamuis ſubiecto ſint idem, ratione tamen differūt, vt eſt idem auctor, *5. Metap. ca. 1.* ergo & ens & vnum ratione diſtinguentur.

2. Argum. Secundum Ratio vnius eſt eſſe indiuiſum, ratio vero entis eſt habere eſſe; ſed hæ ſunt rationes diuerſæ, ergo ratio vnius diuerſa erit à ratione entis.

3. Argum. Præterea ſi non diſtinguerentur ratione, ſed potius eſſent vnius, & eiuſdem rationis, quando ita dicimus, vnum eſt ens, committeremus apertam nugationem, quia bis idem, & ſub eadem ratione repeteremus, quod tamen eſt omnino falſum. Reuoca ad memoriam ea quæ in ſuperiori lib. docuimus de diſtinctione entis à ſuis proprietatibus.

Cap. VI. In quo 3. argumenta diſſoluuntur.

Fferunt ſe tamē aduerſus argumēta primæ aſſertionis nonnullæ obiectiones diſſoluēdæ, videntur enim illa inniti infirmis fundamentis, atque vt à primo auſpicemur, aduerſus illius propoſitionem ita argumentor.

Actio, &

Actio,& paſſio ſunt eadem vni tertio,nam ſunt vnus, & idem numero motus, vt auctor eſt Ariſtoteles tertio Phyſicorum cap. 2. quæ tamen non ſunt eadem inter ſe,imo maximè differunt, cum differant genere categoriæ. Præterea,animal,& particeps rationis,ſunt quoque eadem vni tertio, ſcilicet homini, at non ſunt eadem inter ſe, cum neque animal ſit de conceptu rationis participis, neque rationis particeps ſit de conceptu animalis,falſa eſt igitur illa propoſitio in qua dictũ eſt, illa eſſe eadem inter ſe quæ ſunt eadem vni tertio. 1. *Argum.*

Argumentamur deinde aduerſus propoſitionem ſecundi argumenti. Subiectum & ipſius proprietates generantur eadem generatione, & intereunt eadem corruptione, vt eſt perſpicuum; ſed ſubiectum,& proprietates,non ſunt vnum, & idem, imo potius ſæpe reipſa diſtinguũtur,vt homo reipſa diſtinguitur à capacitate diſciplinæ, non ergo illa erunt eadem quę eadem generatione oriũtur, & eadem corruptione intereunt. 2. *Argum.*

Ad extremũ ago aduerſus tertium arg.peccat enim illud fallacia figuræ dictionis, mutãdo quo,in quod, quia illa diſpoſitio ſuperaddita qua media ens eſt vnum,nõ eſt id quod eſt vnum,ſed eſt id quo ens dicitur vnũ. quãdo ergo ita argumentamur: Si illa diſpoſitio ſuperaddita enti,reipſa differt ab ente, ergo vel erit ens,vel nihil,non erit hoc ſecũdum, ergo erit illud primũ;ſed omne ens eſt vnum, ergo illa erit vna,& ita progrediemur in infinitum, fallaciter colligimus;quia quamuis ſit ens, 3. *Argum.*

ſit ens; non tamen erit vna, ſed erit illud quo medio ens dicetur vnum. Quemadmodum ſi ita argumentaremur, ſi nix eſt candida per candorem ſuæ naturæ ſuperadditum, ergo vel ille candor erit candidus, vel nõ erit. hoc ſecundum dici non poteſt, ergo candor erit candidus, vel ergo per qualitatem ſuperadditam, vel per ſuam naturam; ſi per qualitatem ſuperadditam, ergo idem quod prius, vel illa erit candida, vel non, quare progrediemur in infinitum, quare ſi non fuerit per qualitatem ſuperadditam, ergo iam erit aliquid candidum per ſuã naturam. Si inquam ita argumentaremur, fallaciter colligeremus, mutãtes quo, in quod nam candor nõ eſt candidus, ſed eſt id quo aliquid eſt cãdidum, & ita quando rogamus, vel candor erit candidus, vel nõ, ſiſtere ibi debemus, quia vbi eſt quod, & quo, ſiſtendum eſt in quo. His tamen obiectionibus hac ratione ſatisfacimus.

Ad 1. Ad primam reſp. propoſitionem traditã in argumento, intelligendã eſſe de his quæ ſunt eadem vni tertio, ſecundum rem, & ſecũdum rationem, vt ſunt veſtis, & indumentum, authore D. Tho. 1. *p. q. 28. art. 3. ad* 1. in his ſiquidem verum eſt ea quę ſunt eadem vni tertio, eſſe quoque eadẽ inter ſe; at actio, & paſſio non ſunt eadem ſecundum rem, & rationem, cum motu, cum alia ratio ſit actionis, vel paſſionis, & alia motus, & ita non erunt eadem inter ſe. Præterea dicimus ea quæ ſunt eadem vni tertio eſſe quoque eadem inter ſe, eo modo quo ſunt eadem in tertio, & ita cum actio, & paſſio ſint eadem cum motu ſecundũ rem,

D. Thom.

rem. differant tamen ratione ab eo, erũt quoque eadem inter ſe ſecundum rem, different tamen ratione. Ad alteram confirmationem eodem modo reſp. Animal, & particeps rationis differre ratione ab homine, quia quibus hæc duo includebantur in conceptu vltimo, & quidditatiuo hominis, tamẽ quia homo non includitur in conceptu quidditatiuo illorum, different ratione ab eo, & ob hanc cauſſam non erunt eadem inter ſe animal, & particeps rationis. Lege alias explicationes huius axiomatis apud Theologos, 1. p. q. 28. art. 3. vt apud Caiet. M. Bannes, Bartholom. à Torres, & alios, & apud Soncinatem 4. Metaph q. 22.

Ad ſecundum reſp. intelligendum eſſe propoſitionem de his quæ generantur ex æquo, ita vt vnum non prius quam alterum generetur, vt ſunt homo, & Thomas, at ſi non ex æquo generantur, quamuis generentur eadẽ generatione, non erunt vnum, & idem, & ita cum ſubiectum, & proprietates non ex æquo generentur, nam primo, & per ſe generatur ſubiectum, proprietas vero poſterius, & quaſi per accidens, ob hanc cauſſam, quãuis oriantur eadem generatione, & intereant eadem corruptione, nõ erunt vnum & idem. Ex hac tamen ſolutione Zimara in ſuis theorematibus in eo loco quem in ca. 3. huius lib. propoſuimus colligit arg. ad confirmandũ vnum non eſſe proprietatem entis. Quia illa quę nõ ex æquo generantur, nõ ſunt vnum, & idem, quamuis eadem generatione generentur; ſed ſubiectum, & proprietates non ex æquo generan-

Caietan. Bannes. Bartholo. Torres. Ad 2.

nerantur vt docuimus, ergo ſubiectũ, & proprietates non erunt vnum, & idem, & ita ſi vnũ eſſet proprietas entis, non eſſet idem cũ ente, quod & rei veritati repugnat, & *Ariſt.* 4. *Metap. ca.* 2. Huic tamen argumento iam ſatisfecimus in eodem *ca.* 3. Conſule quæ in eo loco docuimus.

Ariſtot.

Solutio 2. Argumen. Poſſumus etiam eidem arg. præcipuo ſatisfacere, ſi dicamus, ſubiectum & proprietates non generari eadem generatione, etſi generentur ſimul; nam quamuis ſit eadem actio qua generatur ſubiectũ, & qua generãtur proprietates, in illa tamen ſunt duę rationes, ſcilicet generationis ſimpliciter, & ſecundum quid, inter ſe multũ diuerſæ, animaduertẽdę; etenim vt illa actio terminatur ad ſubiectum, dicitur generatio ſimpliciter, vt autẽ terminatur ad proprietates, nuncupatur ſecundum quid, quare vere & propriè, vel formaliter (vt dicunt loquendo,) ſubiectum, & proprietates non generantur eadem generatione.

Ad 3. Ad tertiam quæ proponitur ab Antonio Andrea 4. *Metaph. q.* 3. & ab alijs Scotiſtis, vt Reſpond. annotandum eſt, argumentationem aliquam poſſe eſſe vitioſam ſimpliciter & abſolute, quæ tamen ratione materiæ eſt accurata, quẽmadmodum argumentatio ex duabus aientibus in ſecunda figura eſt vitioſa ratione formæ, quæ tamen eſt aliquãdo accurata ratione materiæ, quando ſcilicet ſumuntur in argumentatione termini pares, & æquales, & ita *Ariſt.* 1. *Phyſi. c.* 5. vtitur argumẽtatione ex duabus aientibus in ſecunda figura,

Ariſt.

figura, probaturus ſiquidẽ principia eſſe cõtraria, ita argumẽtatur. Prima principia ſunt quæ nõ ſiunt ex alijs, neque ex ſe inuicẽ, ſed omnia ex illis oriũtur: ſed prima cõtraria, ſũt quæ non ſiunt ex alijs, neque ex ſe inuicẽ, ſed omnia ex eis oriuntur, ergo prima contraria erunt prima principia, & per conuerſionem ſimplicem prima principia erunt contraria. Igitur quamuis abſolute loquẽdo formæ non ſunt id quod ſunt, ſed quibus medijs alia ſũt, neq; poſsint ſeipſas vlla ratione denominare, quemadmodum candor non eſt id quod eſt candidum, neque denominat ſeipſum candidum; at in formis tranſcendentibus, in quibus abſtracta prædicantur de concretis, & concreta de abſtractis; dicimus enim vnum eſſe vnitatem, & vnitatem eſſe vnam, bonum eſſe bonitatem, & bonitatem eſſe bonam, & bonitatem eſſe vnam, & bonum eſſe vnitatem, & ſic in alijs, ratione materiæ. in huiuſmodi naturis, efficaciter colligimus, ſi quippiam eſt vnum per vnitatem ſuperadditam, illam vnitatem cum ſit Ens, eſſe quoque vnam, neque eſt ſiſtendum in quo, vt ſiſtimus in candore, quia vnitas eſt vna, & vnum eſt vnitas, at candor non eſt id quod eſt candidũ, neque id quod eſt candidum poteſt eſſe candor; & ita argumentum propoſitum efficax erit ratione materiæ, quamuis ratione formę non ſemper concludat, neque vllo vitio fallaciæ laborat, vt illi perperam & parum memores præceptorum Dialecticæ arbitrantur: vnde merito Auguſtinus Niphus Sueſſanus in comentarijs in lib. deſtructio deſtructionũ

Auerrois,

Lege Caie. 1 p.q.11.ar. 1 explican tē ſolutionē 1 Argum. D. Thom.

Auerrois, diſputat. 5. inquit hos Philoſophos ex imperitia artis diſſerendi, quę perſcribit nonnullas argumentationes eſſe optimas ratione materiæ quæ non ſunt optimæ ratione formæ, hanc argumentationem reprehēdiſſe; eſt ſiquidem illa propoſita à viris eruditiſſimis, vt à D. Thom. Auerroe, D. Alberto Magno, Aegidio Romano, Argentina, & ab alijs, qui in illa nullam fallaciam inſpexerūt, cum eſſent alioquin eo intellectus acumine à natura ornati, vt in proponendis, tum Philoſophicis, tum Theologicis rationibus, oculis propemodum lynceis vterentur.

Cap. VII. Qua ratione diſtinguatur vnum tranſcendens ab vno quod eſt principium numeri.

IN ſuperioribus ca. expoſuimus Auicennam in ea eſſe opinione vt exiſtimet, Vnum tranſcendens nulla ratione diſtingui ab vno quod eſt principium numeri, arbitratur enim ille vnum tranſcendens eſſe accidēs quoddam, ad quantitatis genus ſpectans, ab ente reipſa diſtinctū, quare cum hoc ſit vnū quod eſt principiū numeri, nulla ratione differet vnū tráſcendens, ab eo vno, quod eſt principium numeri.

1. Aſſertio. Cæterum vt veram ſententiā explicemus, ſit 1. aſſert. o. Vnum quod eſt tranſcendens, non eſt illud quod eſt principium numeri categoriæ quantitatis. Hanc aſſertionem aduerſus Auicen. his argu. confir.

Quæ

Primum. Quæ ſunt in vna categoria non poſſunt in alia categoria ſecundum eſſentiā contineri;alioquin enim categoriæ eſſent inter ſe confuſæ, & permixtæ. ſed vnitas trāſcendens continetur in omnibus categorijs, quemadmodum & ens cuius eſt proprietas, ergo vnitas categoriæ quantitatis non erit illa quę eſt tranſcendens,cum ſit illa intra limites ſolius categoriæ quantitatis, ſecūdum eſſentiam comprehenſa. *1. Argum.*

Secundum. Proprietates ſimplices entis conuertuntur cum ente,ſed vnitas quantitatis non conuertitur cum ente, ergo vnitas quantitatis non erit vnitas tranſcendēs. Propoſi. eſt perſpicua. Confirmatur aſſumptio. Illa quæ continentur in certa, & determinata categoria,non conuertuntur cum ente,ſed vnitas quantitatis continetur in certa, & determinata categoria, ergo non conuertetur illa cum ente. *2. Argum.*

Ad extremum. Quod competit rebus ſecūdum eſſentiam,non poteſt à quantitate (cum ſit accidens)prouenire; ſed indiuiſio entis in qua eſt conſtituta tota ratio vnius tranſcendentis,competit rebus ſecundum eſſentiam; quia quælibet res ſecundum eſſentiam eſt indiuiſa, ergo hæc indiuiſio non proueniet à quantitate,& ita vnum quod comprehēditur in categoria quantitatis, diuerſum erit ab eo quod conſtituimus eſſe tranſcendens. *3. Argum.*

Secunda aſſertio. Vnum quod eſt principium numeri non differt ſecundum rem ab vno tranſcendēti, differt tamen ſecundū rationē. Primā partē ita cōfirmamus.Ens trāſcendens eſſertur *1. Argum.* *2. Aſſert.*

effertur ſecundum eſſentiam de vno quod eſt principium numeri, nam vnum quod eſt principium numeri, ſecundum ſuam eſſentiam eſt in ſe indiuiſum: at hæc eſt ratio vnius tranſcendentis; ſed illa non differunt reipſa, ex quibus vnum dicitur de alio ſecundum eſſentiam, ergo vnum quod eſt principium numeri, non diſtinguetur reipſa ab vno tranſcendente. Deinde eadem eſt ratio entis, & vnius tranſcendentis; quia hęc duo ex æquo, & pari ratione de rebus omnibus prædicantur; ſed ens dicitur ſecũdum eſſentiam de vno, quod eſt principium numeri, neque differt ab eo ſecundum rem, ergo & vnum tranſcendens dicetur de eo ſecundum eſſentiam, & non diſtinguetur reipſa ab illo.

Confir. 2. pars 1. arg. Secundam partem hac ratione demonſtramus. Si ens, & vnum non diſtinguerentur ſaltim ratione; quando ita diceremus, vnum quod eſt principium numeri eſt vnum ſecundum eſſentiam, committeremus apertam nugationem; nam idem ſecundum rem, & rationem nomine ſubiecti, & attributi ſignificaremus, quod tamen quam ſit falſum, omnibus eſt ſatis perſpicuum.

2. Argum. Præterea vnius & entis eſt diuerſa ratio, ob quam diſtinguuntur inter ſe ratione, vt in ſuperioribus capitibus expoſuimus, ergo cum non ſint magis eadem vnum tranſcendens & numericum, quam ens & vnũ, inter ſe quoque illa ratione diſtinguentur. *Conſect.* Vnde colligere poterimus vnũ, quod eſt principiũ numeri, addere aliquid vnitati tranſcendenti, nam inter ea quæ ratione differunt, neceſſario de-

rio debet aliqua additio interuenire.

Quid tamen addat vnum numericum, eſt maximè difficile ad explicādum inter viros eruditos. Quidam enim exiſtimant addere entitatem aliquam poſitiuam, conſtituunt enim eo diſtingui hæc duo genera vnius, quod vnum tranſcendens ſolam negationem, vel priuationem ſignificet, vnum verò numericum, præter hanc negationem ſignificet rationem aliquam quantitatis poſitiuam. Sententiam hanc amplectuntur Auerroes *4. Metap. ca. 2. D. Tho. 1. p q. 11. art. 1. ad 1. & 1. lib. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3. q. 9 de potentia art. 7. & quolibeto 10. q. 1. art. 1.* AEgidius Romanus, & Thom. Argentina in hoc eodem loco, ex 1. *Sent. diſt. 24. ille q. 2. hic vero q vnica art 1. Capreol. ibid. q. 1. concluſ. 1. Paulus Soncinas 4. Metap. q. 25 & lib. 10. q. 3.*

Controuerſia de eo quod addit vnū numericū vnitati tranſcendenti.

1. Opinio Auerrois.

Ægidius.

Argentina

Capreol.

Soncinas.

Alij vero cenſent vnum numericum non addere enti, & vnitati tranſcendenti niſi indiuiſionem, quæ vel eſt negatio, vel priuatio diuiſionis in quātitate; vnde queadmodū vnū tranſcēdens ſignificat indiuiſionē in cōmuni, per quam ratione ſeparatur ab ente, ita quoque vnitas numerica denotabit indiuiſionem coarctatā ad categoriam quantitatis, per quā ratione ſeparetur ab ente, & ab vnitate tranſcendente. Hæc ſententia placuit Durando in *1. diſt. 24. q. 2.* quam etiam alijs vetuſtioribus placuiſſe idē profitetur. Præterea ex his qui ſequuntur priorem opinionem, quidam arbitrantur illud quod additur, eſſe rationem menſuræ in vno numerico, ratione cuius ſepara-

2. Opinio

paratur ab vno tranſcendente, in qua ſentē-tia extitiſſe videtur D. Tho. *1. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3* & præſertim in ſolutione 4. in qua ferunt extitiſſe Heruem n. Alij vero conſtituūt illud addendum eſſe quantitatem coniunctam rei quantæ, ea ratione qua eſt indiuiſa: Hæc ſententia placuit Soncinati in loco citato ex 10. *lib. Metaph.*

Explicatur vera opinio Cæterum vt noſtram ſententiā explicemus annotandum eſt prius, in vnitate categoriæ quantitatis duo reperiri, materiā ſcilicet, & formam; materia eſt quantitas ipſa coniūcta, forma vero eſt indiuiſio in quantitate, eſt n. indiuiſio forma omnis vnitatis, tam tranſcē-dentis, quam numericæ.

Obſeruandum eſt etiam menſurā ſumi frequenter pro relatione quadam, & habitudine ad rem menſuratam, ſunt enim relata tertij generis illa quæ referuntur ſecundum menſuram, & menſuratum; & ſumi interdum pro fundamento, vel cauſa huius habitudinis. quibus obſeruatis ſit tertia aſſertio.

3. Aſſertio. Illud quod addit vnum numericum enti, vel vni tranſcendenti, ſecundum materiam eſt aliquid poſitiuum, ſecundum formā vero eſt quippiam priuatiuum. Prima pars ſatis eſt perſpicua, cum materia vnius numerici ſit quantitas coniuncta, quæ quippiā eſt poſitiuum. Alteram vero partem confirmamus ex *1. Argum.* innumeris propemodum locis Ariſt. in quib. ſemper conſtituit rationem, & naturā vnius, eſſe indiuiſionē, cōſtare hoc poterit ex *1. Phyſ. ca. 2. 4. Meta. ca. 2. 5. ca. 6. & 10. ca. 1.* quod ſi ratio communis vnius eſt indiuiſio, quæ eſt

priua-

priuatio diuiſionis, proculdubio & ratio vnius numerici erit priuatio diuiſionis in quātitate coniuncta.

Præterea ratio naturæ ſuperioris reperiri debet in ſuis inferioribus, quamuis contracta, & limitata; ſed ratio vnius tranſcendentis, quod vnum ſuperius eſt, ſecundum eſſentiam ad vnum numericum, eſt priuatiua, eſt enim indiuiſio, vt conſtat ex his locis Ariſt. ergo & ratio vnius numerici, erit priuatiua ſecundum formam. *2. Argum.*

Quarta aſſertio. Eſſe menſuram non eſt de eſſentia vnitatis numericæ, ſed eſt quædam proprietas ab eius natura dimanans. Primam partem conſtituimus cum AEgidio, Durando, Argentina, & Soncinate, in ſuperioribus locis, quam ita ſuademus. *4. Aſſertio.*

Nullum relatum ſecundum eſſe eſt de eſſentia entis abſoluti; ſed menſura eſt relatum ſecundum eſſe, etenim relatio menſuræ ad mēſuratum conſtituit relata tertij generis, vt auctor eſt Ariſt. 5. *Metaph. ca.* 15. ergo cum vnitas numerica ſit ens abſolutum, cum contineatur in categoria quantitatis, quæ eſt abſoluta, eſſe menſuram non erit de illius eſſētia. Secundam vero partem, eſſe ſc. proprietatem, confirmamus ex Ariſt. qui 10. *li. Meta.* conſtituit, & confirmat rationem menſuræ primo conuenire vnitati numericæ, quæ in categoria quantitatis comprehenditur, & deinde deriuari ad alias categorias; quare cum eſſe menſurā non ſit illius eſſentia, neq; accidens commune, erit illius proprietas. *1. Argum.* *Confirmatur 2. pars.* *1. Argum.* *Cap. 2.*

Deinde ſi vnitas numerica in ſeipſam duca- *2. Argum.*

 tur,

catur, metitur numerum, vt ſi quater in ſe ducatur, metitur numerum quaternarium, & ſi ducatur quinquies, metietur numerum quinarium, & ſic in alijs numeris, ergo eſſe menſuram conueniet vnitati numericæ tamquã proprietas ab eius natura dimanans. Verum hanc rem vberius poſtea explicabimus, agentes de contrarietate interueniẽte inter vnum & multitudinem.

5. Aſſertio. Ex hac aſſertione colligimus ſequentem, quæ ſit quinta. Illud quod addit vnum numericum vnitati tranſcendenti, nõ eſt ratio mẽſuræ. Confir. hac ratione. Illud quod addit *Confirm.* vnum numericum vnitati tranſcendenti eſt de eſſentia vnius numerici; ſed confirmatum eſt rationem menſuræ nõ eſſe de eſſentia vnius numerici, ergo illud quod addet nõ erit *Argum.* ratio menſuræ. Quod ſi quiſpiam nobis obijciat *D. Thom.* authoritatem D. Tho. ex *1. libr. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3.* in hoc cap. adductam; vnitatem numericam addere vnitati tranſcendenti rationem menſuræ: Reſpõdendum erit D. Tho. ſeipſum explicaſſe in ſolutione ad 4. in quo loco diſtinguit in vnitate numerica id quod eſt, à ratione menſuræ; vnde quamuis addat rationem menſuræ alteri vnitati tranſcendenti, nõ tamen addit illam ſecundum id quod eſt, aut ſecundum eſſentiam, ſed tamquam quandam proprietatem ab eius natura promanantem, nos vero in hac quæſtione, & aſſertione, tãtum inueſtigamus illud quod addit vnum numericum ſecũdum eſſentiam, cõſtituimusque huiuſmodi additum nõ eſſe rationem menſuræ.

Sexta

Sexta & vltima aſſertio. Illud quod addit vnitas numerica vnitati trãſcendenti eſt quãtitas cõiuncta rei quãtæ, vt eſt in ſe indiuiſa. Dicimus inprimis eſſe quantitatem coniunctam, quia tam vnitas, quam numerus categoriæ quantitatis, tantum reperiuntur in his quæ ſunt affecta quantitate coniũcta, vt auctor eſt D. Thom. in eo loco quem nunc proxime propoſuimus. Dicimus deinde, vt eſt in ſe indiuiſa, nam cum in vnitate numerica reperiãtur duo, & materia, & forma, materia eſt quantitas coniuncta, forma vero eſt illius indiuiſio; quemadmodum in vnitate tranſcẽdẽti, materia eſt entitas, forma vero eſt indiuiſio ſecundum entitatem. *6. Aſſertio.*

Hanc aſſertionem profitemur cum Soncinate in ſuperiori loco, & cum Aegidio Romano, *4. Metap. q. 9.* quam vt probe intelligamus, annotãdum eſt prius ex Soncinate, quantitatem cõiunctam alicuius indiuidui, vt Dominici, aut Thomæ, ſumi poſſe duobus modis, primo ea ratione qua efficit partem extra partem in eodem toto, & eſt extenſa, obtinetque poſitionem, & ſitum in loco. *Soncin.* *Aegidius.* *Anno. 1.*

Secundo ea ratione qua eſt in ſe indiuiſa, & diuiſa à qualibet alia. Cæterum vt diſtinctione facilius intelligamus, obſeruãdum eſt iterum ex Aegidio, quãtitatem coniũctam ſumi poſſe aut vt eſt perfectio ſubiecti in ſe, & abſolutè ſumpti, nimirũ ea ratione qua efficit illud, & reddit in ſe indiuiſum, & diſtinctũ à quolibet alio ſecũdum numerũ; aut ea ratione qua eſt perfectio ipſius in ordine ad partes efficiẽs vnam partem extra alteram, in eodẽ *Annot. 2.*

to o. Si igitur ſumatur quantitas coniuncta alicuius indiuidui ea ratione qua eſt perfectio totius in ordine ad partes, efficiẽdo vnã extra alteram, nõ habet rationem vnius, cum hac ratione non obtineat rationem indiuiſionis, ſi vero vſurpetur altera ratione, ea ſc. qua eſt perfectio totius in ſe, & abſolutè ſumpti, vt cõſtituit illud in ſe indiuiſum numericè, & diſtinctum à quolibet alio, obtinet veram, & legitimam rationem vnius numerici, & hoc poſitiuum eſt quod addit vnum numericum, vnitati tranſcendenti.

Confirmatur aſſertio 2. arg. 1. Confirmatur aſſertio his duobus argumẽtis. Primum. Illud eſt vnũ quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctũ à quolibet alio; ſed quælibet res affecta quantitate coniuncta, eſt in ſe indiuiſa ſecundum numerũ, & diſtincta à qualibet alia; ratione quantitatis coniunctæ, neque enim aliunde quam à quantitate poteſt obtinere indiuiſionem, ergo quantitas coniuncta erit (in his quæ afficiuntur quantitate) vnitas numericum.

2. Argum. Secundum. Illa eſt vnitas numerica ſecũdum eſſentiã, qua ſola collocata in his quæ numerantur conſtituit numerũ; ſed collocata ſola quantitate coniũcta, omnibus aliis amotis in equo, conſtituit ille numerũ cum boue, & leone, ergo quantitas coniuncta erit vnitas numerica.

Cap. VIII. In quo quædam argumenta aduerſus ſuperiora diſſoluuntur.

1. Argum. SVnt tamen aduerſus ea quæ docuimus nonnulla argumenta proponẽda. Primum eſt. Il-

eſt. Illud quod continetur in defitione eſſentiali, quæ explicat quid res ſit, eſt accidẽs rei definitæ; ſed vnitas transcendens non continetur in definitione eſſentiali alicuius rei, quemadmodum in diffinitione hominis intuemur apertiſſimè, in qua non comprehenditur vnitas, ergo vnitas tranſcendens erit accidens, & ita erit eadem cum ea quæ continetur in categoria quantitatis. Reſp. lauellus duplex eſſe accidens; vnum categoriæ, vel vt dicunt prædicamentale, & aliud prædicabile, illud ſcilicet quod non eſt de eſſentia rei, neque dicitur in primo modo dicẽdi per ſe: ſi igitur loquamur de accidente categoriæ, neganda eſt propoſitio, quia multa ſunt quæ non continentur in definitionibus eſſentialibus, quæ non ſunt accidentia huius generis: quemadmodum in definitione circuli nõ continetur aurum, vel æs, cum tamẽ neque aurum, neque æs ſint accidentia inhærentia. Si vero loquamur de accidente in altera ſignificatione, admittimus totam collectionem argumenti, ſc. vnitatem tranſcendẽtem eſſe accidens, quia non eſt de eſſentia rei, neque in primo modo dicendi per ſe, ſed in ſecundo prædicatur, quemadmodum & omnes aliæ proprietates prædicantur in hoc ſecũdo modo, hinc tamen non recte colligit Auicen. vnitatem tranſcendentem eſſe accidens contentum in categoria quantitatis, cum dẽtur multa accidentia, (ſumpto accidente in hac ſignificatione) quæ nõ continẽtur in categoria quantitatis, vt ſunt omnes proprietates quæ deſtinantur ad eſſendum, quemad mo-

Solutio. 4. Met. q. 7.

dum in ſubſtantia eſt, eſſe per ſe, & in materia prima potentia, vel appetitus ad formas ſubſtantiales ſuſcipiendas. Præterea dicimus falſam eſſe propoſitionem, quia ens non cõtinetur in aliqua diffinitione eſſẽtiali, quod tamen non eſt accidens rei diffinitæ. Ratio autem quare ens, & vnum, quamuis non ſint accidentia rerum quæ diffiniuntur, nõ contineantur in earum diffinitionibus, tradita fuit ab Ariſt. *8. Meta. cap. 6.* eſt autem illa, quia in diffinitionibus vna pars diffiniens addere debet nouum, & diſtinctum naturæ gradum, ab altera parte diffiniẽte, vt in diffinitione hominis, animal addit nouum, & diſtinctum gradũ, à participe rationis, cumq; neque ens neque vnum addãt diſtinctũ gradum alicui rei, (cum immediatè de omnibus prædicentur) ob hanc rationem non cõprehendentur in diffinitionibus eſſentialibus, quamuis non ſint accidentia rerum quæ diffiniuntur.

Alia Solut.

2. Argum. Secundum arg. Si vnitas tranſcendens ſæpius in ſeipſam ducatur, cõſtituit aliquem numerum, vt ſi decies in ſeipſam ducatur conſtituit numerum denarium, & ſi ſepties ſeptenarium; ſed numerus eſt quantitas deiuncta, ergo vnitas tranſcendens ex qua numerus conflatur, erit quantitas deiuncta. Confir. Principium continetur reductiue in categoria in qua continetur illud quod ortũ habet ab illo; ſed numerus qui ortum habet ab vnitate tranſcendenti, tanquam à principio, continetur in categoria quantitatis, ergo & vnitas quoque trãſcendens in eadem categoria

goria continebitur. Reſp. duplicem eſſe numerum, vnum tranſcendentem, & alterum categoriæ quantitatis; numerus tranſcendēs eſt qui conflatur ex vnitatibus tranſcendentibus, ex illis ſcilicet quæ conſequuntur intima, & eſſentialia rei attributa; quantitatis vero nuncupatur ille qui cōſtituitur ex vnitatibus quantitatis, nimirū ex illis quæ conſequuntur quantitatem coniunctam rerum quæ ex materia componuntur. Reuocanda ſunt ad memoriam ea quæ de vtroque numero, & vtraque vnitate conſcripta fuerūt à nobis lib. 1. *cap. 4. diuiſione 4.* Si igitur loquamur de numero tranſcēdente, falſum eſt illum in categoria quantitatis eſſe comprehenſum; diuagatur ſiquidem ille per omnes categorias, ſeſeque per omnia genera rerum diffundit, & hunc conſtituit vnitas tranſcendens, in ſeipſam ſæpius dicta. At ſi de numero quantitatis loquamur, admittimus illum contineri in categoria quantitatis, cæterum hic nō conflatur ex vnitatibus tranſcendentibus; ſed ex aliis eiuſdem categoriæ. Ad confir. reſp. vnitatem tranſcendentem eſſe principium numeri tranſcendentis, & ita quemadmodum numerus tranſcendens non continetur in certa aliqua categoria, neque vnitas tranſcendens continebitur in aliqua determinata natura; at vero vnitas numerica cum ſit principium numeri quantitatiui, in categoria quantitatis continebitur reductiue. *Solutio.*

Tertium. Vnitas numerica eſt vna, vel ergo eſt vna ſecundum ſuam eſſentiam, vel p[illegible]

Digitized by Google

aliquod accidens ſuperadditum; ſi fuerit vna ſecũdum ſuam eſſentiam, ergo non diſtinguetur ab vnitate tranſcendente; quia nihil poteſt diſtingui ab eo quod ſibi competit ſecundum ſuam eſſentiam,: ſi vero fuerit vna per entitatem ſuperadditam, illa entitas erit proculdubio vna, vel ergo erit vna ſecundum eſſentiam, vel per aliquod ſuperadditũ, ſi per ſuã eſſentiam, ergo non diſtinguetur ab vnitate tranſcendente, ſi vero per aliquod ſuperadditum, in infinitum progrediemur, quod cum ſit abſurdum, ſequitur eandem eſſe vnitatem numericam, & tranſcendentem. Reſpon. vnitatem numericam eſſe vnam vnitate tranſcendenti, non per aliquam ſentitatem ſuperadditam, ſed per ſuam naturam, ex hoc autem tantum colligitur has vnitates non diſtingui ſecundum rem, non tamen colligitur non diſtingui ſecundum rationem, aut non diſtingui tanquam includens, & incluſum, eo modo quo expoſuimus.

4. Argum. Quartum. De ratione vnitatis eſt indiuiſio; ſed de ratione quantitatis coniunctæ eſt diuiſio diffinitur enim quantitas, *5. Metaph. cap.* 13. quæ diuidi poteſt in ea quæ in ſunt, ergo illud quod vnitas numerica addit vnitati tranſcendenti, non erit quantitas coniuncta rei quantæ, cum illud quod addit debeat eſſe quippiam indiuiſum. Hoc arg. nititur Iauellus labefactare ſententiam Soncinatis in

Solutio. vltima aſſertione à nobis explicatam. Illi tamen reſp. quantitatem coniunctam ſumi poſſe, aut ea ratione qua eſt perfectio ſubiecti in ſe, & abſolute ſumpti; aut ea ratione qua perficit

ficit ipſum in ordine ad partes; ſi primo modo ſumatur, falſum eſt de ratione quantitatis coniunctæ, eſſe, poſſe diuidi in partes; ſed eius ratio eſt, efficere ſubiectum indiuiſum ſecundum numerum, & diſtinctum à quolibet alio. Si verò altero modo vſurpetur, conuenit quantitati coniunctæ ſecundum eſſentiam diuidi poſſe; At ratio vnitatis non competit quantitati coniunctæ hac ſecunda ratione, ſed altera prima.

Vrget tamē Iauellus aduerſus hāc ſolutionē. Quod conuenit rei ſecundū eſſentiā, ſemper illi conuenit, quauis ratione vſurpetur; ſed diuidi poſſe cōpetit quantitati ſecundum ſuam eſſentiā, ergo quauis ratione ſumatur ſemper illi cōueniet, & ita in ordine ad ſubiectū ſecundū ſe ſumptū, illi conueniet, vnde neque hac ratione poterit quantitati coniūctæ conuenire ratio vnitatis numericæ. Verū huic argumento ita ſatisfacimus, veram eſſe propoſitionē, ſi illud quod competit rei conueniat illi abſolute ſumptæ, vt homini competit eſſe animal particeps rationis ſi vero illi conueniat in habitudine ad alia, falſa erit propoſitio, in omnibus enim relatis ſecundū eſſentiam reperitur referri ad alterum, quod non competit illis quauis ratione vſurpetur, ſed ea ratione qua referuntur ad ſuū correlatum. Poſſe autē diuidi non competit quantitati, niſi in habitudine ad alia, ſcilicet ad partes integrantes totius, & ita non conueniet ipſi quauis ratione vſurpetur, ea præſertim qua refertur ad ſubiectū in ſe conſideratum. *Arg. Iauel.* *Solutio.*

Cap. IX. Sitne ratio vnius poſitiua, vel priuatiua.

Controuerſia eſt (nec quidē leuis) apud viros eruditos de ratione eſſentiali vnius, ſitne illa poſitiua, vel potius priuatiua, aut negatiua. Quidam enim, è quorum numero eſt Scot. *4. Meta. q. 2. Antonius Andreas q. 3.* & alij Scoti ſectatores, acerrimè tuentur rationem formalem vnius, nō eſſe priuatiuam, ſed poſitiuam, & hanc rationem poſitiuā eſſe quam addit enti, arbitrantur.

Scotus. *Antonius Andreas.*

Opinio communis

Communis tamen opinio Philoſophorum eſt, rationem vnius non eſſe poſitiuam, ſed negatiuam, vel priuatiuam: eſt enim illa indiuiſio, quæ nihil aliud quam negationē diuiſionis ſignificat. Amplectuntur hanc ſententiam D. Thom. *4. Metap. ca. 2. p. q. 11. art. 1. D. Albert. Mag. Metap. tract. 1. & 1. p. Theologiæ tract. 6 q. 24 mem. 2. Alexand. Alenſ. 1. p. q. 13. membr. 1. Aegidius Romanus 4. Metap. q. 8. & in 1. diſt. 24. q. 2. Argentina in eodem loco q. 1. Durand. q. 1. Capreol. q. 1. Caiet.* cum aliis recentioribus *1. p. q. 11. art. 1. Soncin. 4. Metap. q. 23. Iauel q. 8. & 10. q. 1. Flandr. in eod. 4. q. 3. art. 8. & Aquarius q. 3.*

D. Thom. *D. Albert.* *Alex. Alē.* *Ægidius.* *Argentin.* *Durand.* *Capreol.* *Caietan.* *Soncin.* *Iauell.* *Flandren.* *Aquarius.*

His opinionibus propoſitis vt veram ſententiam explicemus annotādum erit, vnum ſecundum formam ſignificare vnitatem, quē admodum candidum ſignificat candorem; vnitas autem ſignificat entitatē indiuiſam, entitatem tanquam materiam, indiuiſionem

vero tanquam illius formam, quare in vno aliquid continebitur tanquam materia, & aliquid tanquam forma.

Sit igitur prima aſſertio. Vnum ratione materiæ nō ſignificat naturam aliquam priuatiuam, ſed poſitiuam. Confir. hac ratione. Materia vnius eſt ens; ſed ens ſignificat naturam aliquam poſitiuam, ergo vnū ratione materiæ ſignificabit naturam aliquā poſitiuam. Aſſump. eſt perſpicua, confir. propoſitio. In omnibus proprietatibus, ſubiectum obtinet locum materiæ; ſed ens eſt ſubiectum vnius, veri, & boni, ergo obtinebit locum materiæ, in habitudine ad has proprietates. *1. Aſſertio.* *Confirm.*

Secunda aſſertio. Vnum ratione formæ ſignificat negationem, vel priuationem. Nomine formæ intelligimus vltimam vnius rationem, ratione cuius, & ab ente, & ab aliis proprietatibus quæ ſub vno continentur ſeparatur: omnes enim in ratione entis conueniunt, ſeparantur tamen inter ſe propriis, & peculiaribus rationibus: hanc igitur rationem per quam vnum ſeparatur ab aliis conſtituimus eſſe priuatiuam, vel negatiuam; nō autem poſitiuam. Confir. his duobus arg. *2. Aſſertio.*

Primum. Indiuiſio non ſignificat naturam aliquam poſitiuam, ſed negatiuam, vel priuatiuam; atqui vnum nihil aliud ſignificat quā indiuiſionē, aut quod idē eſt, negationē diuiſionis, vnum igitur non ſignificabit naturam aliquam poſitiuam. Confir. aſſump. ex Ariſt. qui in omnibus locis in quibus ſeſe obtulit occaſio diſputādi de vno, ſemper cōſtituit illius rationem eſſe indiuiſionem, cōſtare hoc *1. Argum.*

pote-

Verba Ariſt. poterit ex lib. 5. *Metap. ca. 6.* in quo iuxta interpretationem Perionij ita loquitur. *Generatim enim & vniuerſè quæ diuiſionem, diſtinctionemq; non habent hoc pro quod non habent, vnum dicũtur. & 10. lib. Metap. cap. 1.* apertius multo idem profitetur his verbis, capiti finem imponens. *Itaque Vnum eſſe, eſt eſſe indiuiduum aliquod.*

2. Argũm. Secundum. Vnum ſecundum ſuam formam addit enti aliquam rationem; ſed hæc ratio non eſt poſitiue. Propoſit. eſt perſpicua, ex his quæ in ſuperiori lib. docuimus, Ens ſcilicet, & vnum inter ſe ratione ratiocinata diſtingui. Confir. aſſump. hæc ratio non eſt Ens rei, quia ſi eſſet, proculdubio diſtingueretur vnum ab ente ſecundum rem, aliquid enim in propria ratione contineret ſecundum rem, quod nõ contineretur ſub ratione entis, erit ergo Ens rationis; ſed non eſt relatio quædam vel habitudo, vt bonum denotat habitudinem ad appetitum, & verum ad intellectum, ergo erit negatio vel priuatio: Quia Ens rationis ex communi conſenſu Philoſophorum, vel eſt relatio, vel negatio, vel priuatio.

Ita docet D. Tho. q. 21 de Veritate art. 1. & ad 2. & nos idẽ docuimus in 1 li. ca. 4. diuiſione 1.

Verum cum in vno duo reperiantur, entitas ſcilicet, & indiuiſio, dubitatio eſt, ſignificetne magis entitatem quam indiuiſionem, vel è conuerſo indiuiſionem magis quam entitatem. Quidam enim cenſent magis ſignificare indiuiſionẽ quam entitatem. At Capre. in 1. *diſt. 24. q. vnica, ad* 1. *Sco. aduerſus. 3. aſſer. Sonc. 4. Metap. q. 23. & in* 1. *diſt. 24. q. vnica conclu. 2.* & alij arbitrantur magis ſignificare

Capreol. Scotus. Soncin.

entita

entitatem quam indiuiſionem, imo entitatem ſignificari putant nomine vnius in recto, indiuiſionem vero in obliquo, veluti quandam limitationem, & determinationem illius, quorum opinionem amplectimur libentiſſime, atque ita vt illam explicemus ſit tertia Aſſertio.

Quamuis vnum ſecundum formam & eſſentiam ſignificet entitatem indiuiſam, multo tamen magis entitatem quam indiuiſionem ſignificat. Primam partem, ſc. ſignificare entitatem indiuiſam ſecundum eſſentiam, fere omnes ingenue profitētur, & merito quidem; quia ratio, & eſſentia vnius neq; eſt ſola entitas, in hac enim bonum, & verum etiā conueniunt, neque ſola indiuiſio, ſine entitate, ita enim eſſet nihil, etenim quod non includit entitatem nihil eſt. & non Ens; quare erit entitas indiuiſa, vt ita ratione entitatis fiat extra nihil, ratione vero diuiſionis, à bono, & à vero diſtinguatur. *3. Aſſertio.*

Ex hac re intelligere poterimus qua ratione ſit vnum proprietas entis, num vt ſeparatur, vel vt eſt præciſum ab eo, vel an vt in ſua intima, & eſſentiali ratione illud includit. Dicendum enim erit, duobus modis poſſe vnum eſſe præciſum ab ente, primo ita vt ratio entis ſit omnino ab illo ſeparata; ſecūdo ita vt includat illius rationem, addat tamen propriam, & peculiarem rationem indiuiſionis, eo modo quo dicimus totum eſſe præciſum à ſua parte, & includens ab incluſo, quia totum includit ſuam partem, additque illi propriam, & peculiarem nobilitatē. *Explicatur qua ratiōe vnum ſit proprietas entis. Lege Capr. in loco ſuperiori.*

Primo

Primo modo non poteſt vnum eſſe proprietas entis, eo quod hac ratione eſt nihil, & non Ens, at non Ens non poteſt eſſe proprietas entis. Secundo vero eſt illius proprietas, quia includit entitatem, additque illi propriam rationem indiuiſionis, non tanquam aliquid ab ea diſtinctum, ſed tanquam aliquid quod apertius multo gradum aliquem entis exprimit, qui nomine entis confuſa quadam, & obſcura ratione exprimebatur.

Confir. 2. pars. aſſertionis. Egregium D. Thom. teſtimon. Alteram partem eiuſdem aſſertionis, nimirum vnitatem magis, atque præcipue ſignificare entitatem, quam indiuiſionem, ſuadeo inprimis egregio quodam teſtimonio D. Tho. petito ex *quaſt. 9. de poten. art. 7.* ita enim loquitur. *Vnum quod conuertitur cum ente non addit ſupra ens niſi negationem diuiſionis, non quod ſignificet ipſam indiuiſionem tantum, ſed ſubſtantiam eius cum ipſa; eſt enim vnum idē quod ens indiuiſum.* Ex quo loco aperte ſatis colligere poterimus vnum in recto, magisq; præcipuè denotare ſubſtantiam, vel entitatem rei quæ dicitur vna, minus tamen præcipuè, & in obliquo exprimere indiuiſionem.

2. Argum. Idem etiā demonſtro ex diſcrimine interueniente inter proprietates rei, & demonſtrabiles: in proprietatibus enim rei, ſubiectum eſt extra naturam, & eſſentiam ipſarū, vt homo eſt extra naturam riſibilitatis, ob quam cauſſam ſubiectum minus præcipuè, & quaſi per accidens, & in obliquo earum nomine deſignatur. dicimuſ enim, riſibilitatē eſſe facultatem hominis ad ridendum; in qua diffi-

diffinitione facultas quæ eſt verum genus riſibilitatis, ſignificatur ſecundum eſſentiam, homo vero tanquam quid additum,&extrinſecum, & in obliquo, exprimitur: at in alijs demonſtrabilibus res diuerſo modo ſeſe habet; quia in illis ſubiectum eſt de eſſentia proprietatum, imo proprietas nihil aliud eſt quam ipſum ſubiectum aliqua ratione limitatum, vt potẽtia materiæ primæ quæ eſt proprietas demonſtrabilis illius, nihil aliud eſt, quã ipſamet natura & eſſentia materiæ, limitata, vel contracta ad formas ſubſtantiales recipiendas, & hinc fit vt in his proprietatibus ſubiectum magis præcipue deſignetur illarum nomine, quam limitatio illa vel contractio; cum igitur vnum ſit proprietas entis demonſtrabilis, vt in ſuperiori lib. docuimus, Ens quod habet locum ſubiecti magis præcipue, & quaſi in recto nomine vnius denotabitur, indiuiſio vero quæ eſt quædam limitatio entis ad rationem vnius, ſecundario & in obliquo exprimetur: vnde vnum nihil aliud erit, quam Ens determinatum, & limitatum per indiuiſionem.

Præterea contrariorum vna eſt & eadem ratio; ſed multitudo quæ opponitur vnitati, præcipuè, & in recto denotat entitatem, in obliquo autem, vel minus præcipue, ſignificat diſtinctionem vnius entis ab altero; eſt enim multitudo pluritas entitatum, ea tamen ratione qua vna non eſt alia, ergo vnitas præcipuè ſignificabit entitatem, minus tamen præcipuè, & in obliquo indiuiſionem. 5. Argum.

Cap.

Cap. X. In quo proponuntur quædam dubitationes, ex quarum ſolutione natura vnius maxime explicatur.

SVſceptam diſputationem de ratione vnius proſequamur, explicemuſque magis, quænam ſit hęc indiuiſio, quam nomine vnius ſignificari docuimus, offerunt ſe enim nonnullæ dubitationes, quarum ſolutiones non paruam ad hanc rem intelligendam poterunt nobis lucem præbere. Prima eſt, num vnum ſignificet indiuiſionem per modum negationis, vel potius per modum priuationis. Secunda, an ſignificet ſolam negationem, vel priuationem diuiſionis, vel an cum illa ſignificet etiam negationem identitatis cũ alio. Tertia, opponaturne multitudini, vel potius diuiſioni, & tandem quarta, an ſit prius multitudine, necne. Ex his dubitationibus duas priores explicabimus in hoc capite, reliquas vero in ſequenti.

Proponuntur nõnullæ dubitationes. *1. Dubita.* *2. Dubita.* *3. Dubita.* *4. Dubita.*

Explicatur 1. dubitat. In explicanda igitur prima dubitatione Alexander Alenſis 1. *p. Theologiæ quæſtio* . 15. membro 1. arbitratur vnum ſignificare indiuiſionem per modum negationis, vel vt illius verbis vtar, per modum abnegationis. quam opinionẽ multi ex recentioribus profitentur. Cæterum Duran. in 1. *diſt.* 24. *q.* 1. Aegidius in eodem loco *q.* 2. & plærique alij ex poſterioribus, è quorum numero eſt Petrus à Fonſeca 4. *Metap. cap.* 2. *quæſt.* 5. *ſect.* 5. exiſtimant

Durand. *Ægidius.* *Fonſeca*

ſtimant illud ſignificare vnitatem per modum priuationis.

Vt tamen hanc dubitationem explicemus, animaduertendũ eſt primo, eo diſtingui ſimplicem negationem à priuatione, quod ſimplex negatio poteſt nõ enti (vt chimæræ) cõuenire, priuatio vero tantum poteſt enti adaptari.

Annotandum eſt deinde ex Ariſt. 5. *Metap. ca.* 22. Priuationem ſumi tribus modis. 1. vt ſignificat carentiam formæ quæ nata eſt ab aliquo haberi, qua ratione plãtas dicimus eſſe cæcas, eo quod non habeant viſum, qui natus eſt ab animalibus haberi. 2. ſignificat negationem formæ quæ nata eſt ab aliquo eiuſdem generis haberi, & ita talpam dicimus cæcam, quia caret facultate vidẽdi, quæ nata eſt poſſi deri ab equo, & Leone, qui in eodem genere animalis, cum talpa continentur. Tertio ſignificat negationem formæ in ſubiecto apto, & nato, vt illam recipiat, tempore à natura præfinito, vt catulum ſi poſt nonum diem nõ videat, dicimus eſſe cęcum, eo quod non habeat viſum, quem eo tempore natus eſt habere à natura, quæ ſignificatio eſt propria, & legitima priuationis, nam aliæ duæ potius videntur eſſe ſignificationes negationis, quã priuationis, quamuis nõ ſint tantum negationes ſimplices, ſed mediæ cuiuſdam naturæ inter negationes ſimplices, & priuationes; nam in negationibus ſimplicibus, nullũ ſubiectum debet neceſſario requiri, dãtur enim in non entibus negationes, in quibus nullum ſubiectum reperitur, at hę priuationes alicui

Ariſt.

Tribus modis ſumitur priuatio.

ſubiecto innitũtur, vt eſt omnibus ſatis perſpicuum; in qua re conueniunt cum veris priuationibus, in quibus debet ſubiectũ aliquod reperiri. Differũt tamẽ à priuationibus veris ex eo, quod in priuationibus, in ſubiecto à quo negatur forma, debet eſſe quædam capacitas, & naturalis propenſio, ad eam recipiendã, in his vero priuationibus, nulla eſt in ſubiecto capacitas, ad formas negatas recipiendas.

D. Thom. Igitur inhærentes veſtigijs. D. Thom. *q. 9. de poten. art. 7. ad* 11. his aſſertionibus propoſitam dubitationem diffinimus. Prima eſt.

1. Aſſertio. Vnum non ſignificat indiuiſionem per modum ſimplicis, & abſolutæ negationis. Cõfir.

Confir. ſimplex, & pura negatio, nulli enti tanquam fundamento innititur, cũ poſsit non entibus conuenire, ſed indiuiſio quæ nomine vnius exprimitur, innititur enti tamquã fundamento, ergo nõ erit illa ſimplex, & pura negatio.

2. Aſſertio. Secunda Aſſertio. Vnum non ſignificat indiuiſionem, per modũ veræ, & legitimæ priuationis. Confir. aperte. Priuatio vera, & legitima, ſignificat carentiam formæ in ſubiecto apto, & nato; ſed Ens quod eſt vnum, non eſt aptum, & natum diuidi ea diuiſione quam priuat indiuiſio, ergo nõ erit indiuiſio vera, & legitima priuatio. Confir. aſſump. Diuiſio quæ nomine indiuiſionis aufertur, eſt diuiſio, vel diſtinctio vnius entis ab altero; ſed nulla res poteſt eſſe diſtincta, vel diuiſa à ſe ipſa ſecundum rationem entis, ergo nulla res poterit eſſe apta, vt recipiat formam quam negat indiuiſio, nomine vnius expreſſam.

Confir.

Tertia

Tertia aſſertio. Vnum ſignificat indiuiſionem per modum priuationis, primo, vel ſecũdo modo, quia ſcilicet denotat negationem illius formæ, nimirum diuiſionis, quæ nata eſt haberi ab his quæ in eodẽ genere entis continentur cũ vno, à multitudine videlicet. Confir. hac ratione. Diuiſio vnius entis ab alio quæ nomine indiuiſionis aufertur, nata eſt haberi à multitudine, quæ vna cum vnitate ſub ente cõtinetur; ſed priuatio in his ſignificationibus denotat carentiã formæ, quæ nata eſt ſimpliciter haberi ab aliquo, vel ab eo quod ſub eodẽ genere continetur, ergo vnũ ſignificabit indiuiſionẽ per modum priuationis primo, vel ſecundo modo. Vnde quemadmodum cæcitas eſt priuatio viſus in talpa, quia eſt negatio formę, vel facultatis vidẽdi, quæ nata eſt haberi à leone, cõtento ſub eadẽ natura animalis, ſub qua talpa cõtinetur, parĩ ratione indiuiſio erit priuatio diuiſionis in quolibet ente, eo quod eſt negatio formę, vel diuiſionis quæ nata eſt cõuenire multitudini, quæ ſub eadem natura entis, ſub qua vnitas continetur, eſt comprehenſa. Ex his aſſertionibus poſſumus conciliare propoſitas opiniones ſi dicamus Alexandri opinionem non eſſe intelligendam de ſimplici, & pura negatione, ſed de negatione, vt diſtinguitur à vera & propria priuatione, qua ratione priuatio in prima, & ſecunda ſignificatione poteſt nuncupari negatio. Durandum vero & alios, intelligendos eſſe non de vera, & propria priuatione, ſed de priuatione in duabus prioribus ſignificationibus.

3. Aſſertio. *Confir.* *Conciliantur opiniones.*

Explicatur ſecunda dubitatio. Vt ſecundam dubitationem explicemus, annot. eſt, non eſſe aliquid idem cum altero, idem eſſe, quod eſſe aliquid ab altero diſtinctum, quia non idem, idem eſt quod diſtinctum, atque ita quando rogamus num vnum præter priuationem diuiſionis, denotet negationem idemtitatis cum alio, idem eſt ac ſi quæreremus, an vnum præter indiuiſionem in ſe, denotet diſtinctionem à quocunq; alio quod non ſit ipſum. Quidam igitur, vt Alexander Alenſis in *1.p.q.13.membr.1. Soncin. 4. Metap.q.23. Petrus à Fonſeca 4. Metap. ca.2.q.5. ſect.5.* cenſent de ratione vnius eſſe ſolam indiuiſionem, diſtinctionem vero à quocunque alio, eſſe effectum quendam ſubſequentem eius naturam, vt inquit Alexander. Verum alij præſtātiſſimi Philoſophi in ea ſunt ſenetentia, vt exiſtiment, eſſe vtrumque de ratione vnius, nimirum indiuiſionem in ſe, & diſtinctionem à quolibet alio, & ita communibus Philoſophorũ ſuffragijs tradita fuit hæc vnius diffinitio: Vnum eſt illud, quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quolibet alio, quam in 1. ca. propoſuimus. Amplectuntur hanc ſententiam, D. Albertus Mag. 1. p. Theologię. *tract.6. q.24. membr.2.* Herueus Quodlib. *4 q. 1.* AEgidius Romanus, tum *1. lib ſent. diſt. 24. q. 2.* tum etiam *4. lib. Metaph. q. 6.* Picus Mirandulanus, in libello de ente, & vno *cap.8.* in quo loco docet, vtramque rationem fuiſſe conſtitutam in vno, à Platone in Sophiſta, & indiuiſionem in ſe, & diſtinctionem à quolibet alio, quę ſentētia ni fallimur, eſt multo verior, longeq; probabilior quam ſupe-

Alexand. Soncin. Fonſeca.

D. Albert. Herueus. Ægidius. Picus Mirandul. Plato.

ſuperior,& ita vt illam explicemus, ſit hæc aſſertio.

Vnum præter negationem diuiſionis in ſe, ſignificat negationem idemtitatis cum alio, vel eſſe diſtinctum ab alio. Confir. his argu. *Aſſertio.*

Primum. Eo ipſo quo aliquid eſt in ſe indiuiſum, eſt diſtinctum ab omnibus alijs, quæ non ſunt ipſum; quia eadem ſunt principia conſtituendi aliquid in ſe, & diſtinguendi à quolibet alio, ergo eo ipſo quo aliquid erit vnũ, non tantum erit in ſe indiuiſum, ſed etiã erit diſtinctum à quolibet alio. *1. Argum.*

Deinde eſſe vnum Ens ab alio diſtinctum, cum omni enti conueniat, debet vel ab ente, vel ab aliqua eius proprietate dimanare, at non dimanat ab ente, quia Ens non ſignificat diſtinctionem, ſed eſſentiam, vel exiſtentiã, ergo dimanabit ab aliqua eius proprietate, tanquam illius effectus formalis, ſed non poteſt dimanare à vero, neque à bono, ergo dimanabit ab vno: nam quod quidam dicunt dimanare à tranſcendente ad aliquid quod illi conſtituunt, vt diſtinguantur naturæ inter ſe, quam ſit falſum, docuimus 1. lib. ca. 2. vbi oſtendimus ad aliquid eſſe reijciendum à numero tranſcendentium. *2. Argum.*

Hoc autem quod hactenus docuimus, ſcilicet de ratione vnius eſſe efficere in rebus diſtinctionem, vel non idemtitatem, intelligi debet ſecundum aptitudinem, & non ſecundum actum, nam de ratione vnius eſt eſſe natum illud diſtinguere vnum ens ab alio ſecundum eſſentiam, non tamen actu diſtinguere, vt in lib. ſuperiori cap. vltimo in *Annot.*

ſecunda ſolutione *2. arg. & ca. 1. huius lib. in 3.* diffinitione vnius admonuimus.

Argumēta aduerſus aſſertionē. 1. Argum.

Ex qua re ſupereſt ſatisfactum argumentis quibus aduerſarij vtuntur aduerſus noſtram aſſertionem, ita enim primo argumentantur. Deus fuit maxime vnus ab æterno, at ab æterno à nullo erat diſtinctus. Deinde ſi tantum eſſet vna res in rerum natura, illa eſſet verè,

2. Argum.

& propriè vna, at illa nó eſſet ab aliis diſtincta, ergo de ratione vnius non erit diſtinguere vnam rem ab altera. Reſp. his argumētis, Deum ſecundum aptitudinem diſtinctum fuiſſe ab æterno à creaturis, quia ab æterno natura diuina eſt apta, & nata diſtinguere Deum ab omni alio quod nó eſt Deus, quamuis actu non fuerit diſtinctus, & eadem ratione ſi vna tantum res creata eſſet in mundo, illius vnitas eſſet nata diſtinguere ipſam à qualibet alia re, quæ non eſſet ab ipſa, & ita obtinebit rationem vnius, quamuis actu non diſtinguat.

Cap. XI. In quo explicantur alia dua dubitationes.

Explicātur alia 2. dubitationes.

EXpoſuimus in ſuperiori cap. duas primas dubitationes, ex illis quatuor quas in ſuperiori cap. explicandas propoſuimus; ſupereſt in hoc ca. ut alias duas poſteriores explicemus. Erat igitur 3. an ratio vnius ſit priuatio diuiſionis, vel poſitiuus multitudinis. Aegidius

Aegidij Romani ſententia.

4. Meta q. 8 & 1. ſent. diſt. 24. q. 2. ad 1. arg cēſet, vnum non eſſe priuationem diuiſionis, ſed mul-

multitudinis; Annotat tamen ille duplicem eſſe multitudinem, vnam rerum, vel entium, vt eſt multitudo hominum, vel equorum, & alterā entis, & non entis, vt eſt multitudo hominis, & nō hominis, leonis, & non leonis. Inquit ergo, vnum ſignificare priuationem multitudinis, nō quidem rerum, vel entium, ſed entis, & non entis: hūc enim ordinem obſeruat intellectus in apprehenſione, primo apprehendit ens, deinde non ens, mox diuiſionem entis à nō ente, & ſtatim vnum quod eſt priuatio huius diuiſionis, vel multitudinis, conflatæ ex ente, & non ente: & tandem ſequitur multitudo rerum quæ conflatur ex multis rebus, quarum quælibet eſt in ſe vna. Ex quo colligit negationem, quam ratio vnius ſignificat, tantum eſſe per intellectum, quia illa ambit etiam non ens, at quod ambit non ens tantum poteſt habere eſſe per intellectum, & rationem.

Communibus tamen Philoſophorum ſuffragiis receptum eſt, vnum diuiſioni opponi, & non multitudini, niſi ea ratione qua in multitudine includitur diuiſio. Verum vt hanc dubitationem explicemus, annotādum eſt, multitudinem nihil aliud eſſe quam pluralitatem entium, ex quibus vnum non eſt aliud; id eſt multitudo exprimit plura entia, ex quibus vnumquodque eſt indiuiſum in ſe, & diſtinctum à quolibet alio. Ex qua diffinitione colligere poterimus, duo requiri ad rationem multitudinis. Primum vt ſint multa entia, & ſecundum, vt vnū eorum ita ſit hoc ens, vt non ſit aliud; primum eſt aliquid po- *Communis opinio.* *Quid ſit multitudo.*

ſitiuum; ſecundum vero negatiuum, vel priuatiuum; quia eſt negatio vnius entis ab altero, vel non idemtitas vnius cum altero.

Annot. ex D. Thom. Obſeruandum eſt etiam quod ſæpe docuimus ex D. Thom. 1. *p. q.* 11. *art.* 2. *ad* 4. *quaſt.* 9. *de poten. art.* 7. *ad* 15. 10. *Metaph. lect.* 3. & in alijs plæriſque locis, intellectũ in cognoſcendo hunc ordinem obſeruare, vt prius apprehendat Ens, tanquam illius obiectum formale, & adæquatum, deinde non ens, quia cognito vno contrario, illico & aliud cognoſci debet: ſequitur tertio loco diuiſio entis à non ente, etenim cognito ente, & nõ ente, ſtatim cognoſcitur diuiſio vnius ab altero, mox apprehenditur vnum, quod nihil aliud eſt quàm priuatio huius diuiſionis, entis à non ente, apprehendimus enim ita eſſe hoc Ens idem ſibi ipſi, vt non ſit, neque in ſe, neque à ſe diuiſum, eo modo quo eſt Ens diuiſum à non ente, & tandem ſequitur cognitio multitudinis, quæ ex vnitatibus conſlatur, nam in multitudine ſunt multa entia, quorum vnumquodque eſt in ſe vnum, & indiuiſum.

1. Aſſertio quæ eſt D. Tho. in ſu perioribus locis, & 4. Meta. cap. 2. His animaduerſis ſit 1. aſſertio. Vnum non opponitur multitudini ratione illius poſitiui quod ſignificat. Confir. Multitudo ratione poſitiui, componitur ex vnitatibus, quia multitudo eſt plurium vnitatum compoſitio; ſed vnum contrarium non componitur ex altero, ergo vnum hac ratione non opponetur multitudini.

2. Aſſert. Secunda aſſertio. Vnum opponitur multitudini ratione diuiſionis quam in ſe includit.

dit. Hæc aſſertio eſt perſpicua, quia diuiſio opponitur indiuiſioni, ſed vnum ſignificat indiuiſionem, ergo opponitur multitudini ea ratione qua ſignificat diuiſionem. Ex hac aſſertione colligere poteramus, vnum magis opponi diuiſioni, quam multitudini. Nam opponitur multitudini propter diuiſionem, at propter quod vnumquodque tale, & illud magis debet eſſe tale.

Confecta. vnum magis opponitur diuiſioni: quam multitudini.

Tertia aſſertio. Oppoſitio quæ intercedit inter vnum, & multitudinem, non eſt ſecundum rẽ, ſed ſecundum rationem. Hanc aſſertionem profitentur D. Thom. *quodlib.* 10. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 3. *Capreo. in* 1. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. *aſſer.* 3. *Sonci. in eodem* 1. *& diſt. q.* 1. *conclu.* 2. *&* 10. *Metaph. q.* 4. Vt tamen illam facilius intelligamus, annotandum eſt, in omni multitudine reperiri aliquid poſitiuum, & aliquid priuatiuum; cum enim ſit multitudo compoſitio multorum entium, quorum vnum non eſt alterum, ratione entitatum erit aliquid poſitiuum, ratione vero eius quod eſt vnum non eſſe alterum, erit quippiam priuatiuum, vel negatiuum: cum igitur vnum ita opponatur multitudini vt ſit illius priuatio, illius ratio erit priuatio poſitiui, & priuatiui: ex quo ita connecto argumentũ. Priuatio priuationis, priuatio rationis; ſed priuatio vnius eſt priuatio priuationis, ergo erit priuatio rationis. Aſſump. ex his quæ diximus conſtat apertiſsime. Confir. propo. Habitudo inter duo entia rationis, eſt relatio rationis; ſed habitudo quæ intercedit inter duas priuationes, eſt habitudo inter duo entia rationis,

3. Aſſer.

D. Thom. Capreol. Soncinas.

Confir.

nis, ergo habitudo quæ interueniet inter duas priuationes, erit Ens rationis & ita priuatio priuationis, erit priuatio rationis.

Diſſolutio vltimæ dubitationis. 1. Aſſertio. 1. Argum. Vt vltimæ dubitationi ſatisfaciamus, ſit 1. Aſſertio. Vnum ſecundum naturam, eſt prius multitudine, vt multitudo eſt. Confir. his duobus arg. Primum. Illa ſunt priora natura à quibus non valet ſubſiſtendi conſequētia, ſed ab vno ad multitudinē non valet ſubſiſtendi conſequentia; non enim valet, vnum eſt, ergo multitudo eſt; quia poteſt eſſe vnum ſine multitudine, vt ſi omnibus alijs rebus peremptis in mundo, vna tantum ſupereſſet, cum tamen valeat multitudo eſt, ergo vnum eſt, ergo vnū erit prius natura multitudine.

2. Argum. Secundum. Quælibet pars eſt prior natura ſuo toto; ſed vnum eſt pars multitudinis, cū ex vno componatur multitudo, ergo erit vnum prius natura multitudine.

2. Aſſertio. Secunda Aſſertio. Multitudo ratione diuiſionis quam includit, eſt prior, ſecundum rationem, & diffinitionem vnitate. Confir. habitus prior eſt ratione, & diffinitione priuatione, ratione, quia ratio priuationis ex ratione habitus colligi debet, diffinitione vero, quia priuatio per habitū diffinitur, vt cęcitas diffinitur per viſum, & tenebræ per lumen; ſed diuiſio eſt habitus, vnitas eſt priuatio illius, ergo diuiſio, & ratione, & diffinitione, erit prior vnitate, & multitudo ſub ratione diuiſionis erit prior vnitate.

3. Aſſertio. Tertia Aſſertio. Iuxta cognitionem noſtram, vel quo ad nos, multitudo ſub ratione multitudinis, eſt prior vnitate. Confir. inprimis

mis ex Ariſt. qui illam profitetur 10. *lib. Metaph. cap.* 5. Deinde, compoſitiora ſunt priora ſimplicioribus, iuxta noſtrum modum intelligendi, iuxta quem progredimur à compoſitioribus, & tendimus ad ſimpliciora; ſed multitudo eſt cõpoſitior, vnitas vero ſimplicior, ergo quo ad nos, multitudo prior erit vnitate. Præterea totũ confuſa cognitione, & quo ad nos, notius eſt ſuis partibus, vt auctor eſt Ariſt. 1. *Phyſi. cap.* 1. ſed multitudo eſt quoddam totum, cuius partes ſunt vnitates, ergo multitudo notior erit nobis ipſa vnitate. *Argumen. ex Ariſtot.* *2. Argum.* *3. Argum.*

Cap. XII. In quo diſſoluuntur rationes Scoti, aduerſus ea quæ docuimus de ratione vnius.

Scot. tamen & illius alumni, varijs vtuntur argumentis vt confirmẽt ſuam opinionem, ſc. rationem vltimam vnius non eſſe aliquam negationem, vel priuationem, ſed eſſe quippiam poſitiuum, quę erunt à nobis hoc loco diſſoluenda. 1. eſt Vnum ſecundum formã, vt ratione ſeparatur ab ente, eſt idem cũ ente, quia ſi differret, eſſet nõ ens, & nihil, ergo ratio formalis vnius non erit priuatiua, vel negatiua. Confir. conſeq. Quia negatio, vel priuatio, nõ poſſunt eſſe idem cum ente, Reſpond. duobus modis poſſe aliqua eſſe eadem; primo negatiuè, quando ſcilicet vnum illorum non ſignificat naturam aliquam, vel rationem ab alio diuerſam, ſed ſignificat eandem *1. Argum. Scoti.* *Solutio.*

eandem, diuerſa tamen ratione, & modo. Secundo poſitiue, quando vtrumque ſignificat naturam aliquam & entitatem poſitiuam, nō tamen diuerſam, ſed eandem cum altero, vt ſunt animal, & particeps rationis in homine, quia vtrumque ſignificat naturam aliquā poſitiuā, non tamen diuerſam, ſed eandem cum natura alterius, nam natura animalis eadem eſt cum natura rationis participis, & natura rationis participis, eſt quoq; eadem cum natura animalis. Quæ igitur ſunt eadem poſitiue, non poſſunt eſſe negatiua, vel priuatiua, at quæ ſunt eadem negatiue, optimè eſſe poterunt negatiua, aut priuatiua. Vnum autem, & ens nō ſunt eadem poſitiue, quia vnū nullam entitatem poſitiuam addit diſtinctam ab ente, ſed ſunt eadem negatiuè; quare quāuis ſint eadem, non rectè colligetur vnum ſignificare naturam poſitiuam.

2. Argum. Secundum. Vnum ſecundum ſuam formā, & eſſentiam, ea nimirum ratione, qua ratione ſeparatur ab ente, vel præſcinditur ab eo, non eſt nihil, quia hac ratione effertur de ente tamquam ipſius proprietas in ſecundo modo dicendi per ſe, ergo hac ratione vnum erit natura aliqua poſitiua, nam quidquid eſt extra nihil, ſignificat naturam aliquā poſitiuam. Reſp. *Solutio 1.* Inprimis negando conſequentiam; quia omnes priuationes, & negationes entium rei, ſunt extra nihil, quæ tamē non ſignificant naturam aliquam poſitiuam, vt ſunt cæcitas, non homo; nō lapis, & aliæ. Has autem eſſe extra nihil ex eo poſſumus ſuadere, quod obiectum primæ Philoſophiæ ſit ex-

ſit extra nihil,quod ambit negationes,& priuationes, iudicio Ariſt. *4. Metap. q. 2.* Quamuis igitur vnũ formaliter ſit extra nihil,hinc tamẽ nõ ſequitur illud eſſe naturam poſitiuã. Reſp. deinde cum Cap. *2. eo. in 1. diſt. 24. q. 1. ad 1. arg. contra 3. aſſertio.* duobus modis poſſe vnum ratione ſeparari, vel præſcindi ab ente,primo ita vt nullã ratione entis includat. Secundo ita vt includat illam , addat tamen propriam rationem per modum cuiuſdam contractionis,vel limitationis: ſi primo modo ſumatur, vnum non eſt proprietas entis, neque prædicatur de eo in ſecundo modo dicẽdi per ſe;quia eſt purum nihil,etenim quod nihil entis includit,eſt purum nihil ; ſi vero altero modo vſurpetur,eſt illius proprietas: Verum hac ratione non ſignificat ſolam negationem, ſed naturam etiam poſitiuam , neque enim vnum ita ſignificat negationem,vt nõ ſignificet aliquid poſitiuum , ſed ſignificat poſitiuum cum negatione , poſitiuum in recto, & tãquam præcipuum eius ſignificatum, negationem vero tanquam modum, & determinationem illius,minuſque pręcipuè, vt in ſuperioribus cum eodem Capreol. docuimus. Dicet tamen aliquis, iam ergo incidimus in opinionem Scoti , & aliorum à nobis in ſuperioribus confutatam; naturam ſcilicet vnius eſſe poſitiuam. Reſp. nos non incidere in illius opinionem,quia ille profitetur rationem vnius nullam priuationem includere, ſed totam illius rationem eſſe poſitiuam. At nos conſtituimus rationem vnius ex duobus conflari ,poſitiuo nimirum, & priuatiuo;

Solutio. Capreol.

Obiectio.

Solutio.

uatiuo; poſitiuo tanquam præcipuo ſignificato, priuatiuo vero, tanquam minus præcipuo.

3. Argum. Tertium arg. Vnum ſecundum formam, vt ratione ſeparatur ab ente, obtinet rationem primæ menſuræ, vt conſtat ex Ariſt. *10. Metaph. ca. 2.* & eſt principium numeri, ergo vnum formaliter erit aliquid poſitiuum; quia hæc non niſi poſitiuis poſſunt conuenire.

Ariſtot.

Solutio. Reſp. admittentes vnum eſſe aliquid poſitiuum ſecundum eſſentiam: neque enim hoc nos diffitemur, vt ſæpe docuimus; ſed præter hanc rationem poſitiuam, dicimus ſignificare quoque rationem aliquam priuatiuã, tanquam limitationem, & cõtractionem poſitiuæ. Vnde ratione vtriuſque conueniet vnitati eſſe menſuram, & ratione poſitiui, & ratione priuatiui: cum enim in menſura duo reperiantur, & eſſe notiorem re menſurata, & eſſe aliquid ita indiuiduum, & minimum, vt ab ea neque poſſit aliquid ſeparari, neque ſibi poſſit aliquid addi, ita enim erit infallibilis, efficietque nos certos de re menſurata, abſque vlla deceptione: ratione poſitiui vnitati competit prima ratio menſuræ, vt ſcilicet ſit ipſa notior re menſurata. Secundum vero illi conueniet ratione priuatiui, hac enim ratione vnitas eſt quid minimum, & indiuiduum.

Solutio. Caietan. Reſp. etiam poſſumus cum Caiet. *1. p. q. 11. art. 1.* negando conſequen. Quia metiri commune eſt poſitiuis, & priuatiuis; non ſolum enim minimum in poſitiuis alia metitur, ſed etiam in priuatiuis; nam ægritudo, & vitium, priuationes quædam ſunt valetu-

dinis

dinis, & virtutis, cum tamen ægritudo minima cæteras metiatur; & minimum vitiũ, alia quoque vitia menſurat, quemadmodum minimum, aut indiuiduum peccatum gulæ, metitur alia eiuſdem naturæ peccata. Quare quamuis vnum denotet rationem aliquam priuatiuam, poterit eſſe menſura multitudinis.

Quartum. Vnum ſecundum ſuam eſſentiam ſignificat perſectionem; ſed nulla priuatio, vel negatio ſignificat perfectionem, ergo vnum ſecundum eſſentiam non ſignificabit priuationem. Aſſump. eſt perſpicua, confirmatur propoſitio. Vnum ſecundum eſſentiam reperitur in Deo, ergo ſignificabit perfectionẽ; quia imperfectio in Deo nullo modo poteſt reperiri. Reſp. Caiet. falſam eſſe propoſitionem; quia vnum ſecundum ſuam eſſentiam neque denotat perfectionem, neq; imperfectionem, ſed abſtrahit à perfectione, & imperfectione. Quemadmodum relatio ex ſe, & ſuapte natura, abſtrahit à perfectione, & imperfectione; quare in quibuſdam ſignificabit perfectionem, vt in Deo; quia res negata in eo, quæ eſt multitudo naturarum, ſignificat imperfectionem, in alijs vero, vt in his quæ oriuntur denotabit imperfectionem; quia multitudo quam priuat exprimit perfectionem, in his enim inferioribus tũc temporis cenſetur natura perfecta, quando eſt in multis indiuiduis illius ratio propagata. Præterea poſſumus eidem arg. hac altera ratione ſatisfacere, ſi dicamus duplicem eſſe negationem, vnam rei perfectę, & alterá rei imper-

4. Argum.

Solutio 1.

Solutio. 2.

imperfectæ, incorruptibile, & immortale, quæ de ſuperioribus corporibus enuntiãtur, ſunt negationes rei imperfectæ, quia negant rationẽ corruptibilis, & mortalis, quæ ſunt rationes imperfectæ. Inſipiens autem & iniuſtũ, ſunt negationes rei perfectæ, quia ſapientia, & iuſtitia, quas negant, indicant maximã perfectionẽ. Aſſum. igitur falſa eſt ſimpliciter, & abſolutè, ſed ea negatio, vel priuatio dici debet imperfecta, quæ negat naturam aliquam perfectam, vnitas autem non negat naturã perfectã, ſed imperfectã, eſt enim negatio diuiſionis, & multitudinis, quæ iuxta proprias rationes denotant imperfectionem, etenim recedere ab vno imperfectio eſt. Vnde & primum principium eſt vnum, & quo aliqua magis accedũt ad illud, cum ſint perfectiora, magis retinent vnitatem; vt ſunt naturæ angelicæ, in quibus tantum eſt vnicum indiuiduum in qualibet ſpecie; & quo magis recedunt ab eo, eò magis recedunt à perfectione, & incidunt in imperfectionem; quia magis recedũt ab vnitate, vt ſunt hæc inferiora imperfecta, quæ ſtatim labũtur, in quibus reperiuntur multa indiuidua intra eandem ſpeciem.

D. Thom. Quintum. Priuatio non recipit magis, & minus, vt docet D. Tho. 1. *p. q.* 11. *art.* 4. *ad* 1. ſed vnum recipit magis, & minus; nam ſimplicia ſunt magis vnum, quam compoſita, quia ſunt magis indiuiſa, ergo vnum non ſignificabit priuationem. **Solutio.** Reſp. priuationem ex ſe, & ſuapte natura non recipere magis, & minus; at ratione fundamenti, & contrarij po-

rij poterit recipere magis, & minus. Et ita vnum ratione fundamenti (entis videlicet) recipiet magis, & minus: quia illud erit magis vnum, quod eſt magis ens, ita cum ſimpliciora, & immaterialia ſint magis entia quam materialia, & compoſita, obtinebunt magis rationem vnius. Recipiet etiam illud magis, & minus, ratione multitudinis cui opponitur; nam quo aliquid fuerit magis, vel minus diuiſibile, eo erit magis, vel minus vnum, nam quæ multum poſſunt diuidi, minus ſunt vnum, quam ea quæ minus diuidi poſſunt.

Sextum. Nullum poſitiuum componi poteſt ex priuatiuis; ſed multitudo quæ eſt quippiam poſitiuum, componitur ex vnitatibus, ergo vnum non erit aliquid priuatiuũ. *6. Argum.*

Reſp. in vnitate reperiri aliquid poſitiuum, & priuatiuum. poſitiuum eſt entitas, priuatiuum eſt indiuiſio. Vnde vnitas ratione priuationis, non componit multitudinem, cum illi opponatur; ſed ratione entitatis, & poſitiui quod denotat, conſtituit illam, vt expoſuimus cap. 4. huius lib. Alia argumenta parui ponderis prætermittimus, quæ ex horum ſolutione facile diſſolui poterunt. *Solutio.*

Cap. XIII. Qua ratione vnum, & multitudo opponantur.

QVatuor ſunt genera oppoſitorũ varijs in locis ab Ariſt. propoſita, præſertim vero in Poſtcategorijs in cap. de contrarijs, quæ ſũt aduerſa,

 vt

vt candidum, & atrũ, & relata, vt dominus, & ſeruus, ſimile & diſsimile, priuãtia, vt lux, & tenebræ, & contradicentia, vt homo, & nõ homo. Quærimus igitur cũ tot ſint oppoſitorum diuerſa genera, & naturæ, quo genere ex his quatuor vnum & multitudo inter ſe pugnent, & aduerſentur. Propoſuerat hãc quæſtionem Ariſt. *10. lib. Metaph. cap. 3.* ex cuius mente & aliorum Philoſophorum, vt illam explicemus, annot. eſt primo.

1. Obſer. Vnum ſumi poſſe aut ratione poſitiui quod ſignificat, aut ratione priuationis quam exprimit, eſt enim illud ens indiuiſum, vnde ex ea parte qua eſt ens, erit quippiam poſitiuũ, ex ea vero qua eſt aliquid indiuiſum, denotabit priuationem.

2. Obſer. Annot. eſt iterum, vnum ſumi poſſe aut ſecundum id quod eſt, & ſuã eſſentiam, aut iuxta illa quæ conſequuntur eius naturam, tanquam proprietates ab ea dimanantes.

1. Aſſertio. Sit igitur prima aſſertio Si vnum ſumatur ratione illius naturæ poſitiuæ quam ſignificat, nõ opponitur multitudini. Confir. Vnum hac ratione ſumptum conſtituit multitudinem, ſed vnum contrarium non conſtituitur ex altero, ergo vnum hac ratione non opponetur multitudini.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Vnum ratione priuationis quam exprimit opponitur multitudini. Confir. Indiuiſum opponitur diuiſo; ſed vnum ſignificat indiuiſionem, multitudo vero diuiſionem, ergo vnum, & multitudo opponentur hac ratione.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio. Vnum, & multitudo, non oppo-

opponuntur contradictoriè, vt opponuntur candidum, & non candidum. Confir. hac ratione. In contradicentibus altera pars non tantum de ente, ſed etiam de non ente enuntiatur, vt auctor eſt Ariſt. in Poſtcategorijs, in cap. de contrarijs; quemadmodum non homo, enuntiatur de lapide qui eſt, & de chimera, quæ non eſt; ſed neque vnum, neq; multitudo, enuntiatur de non ente, ergo vnũ, & multitudo, non opponentur contradictoriè.

Præterea oppoſitio contradictoria eſt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodem, vt ſunt leo, & non leo; ſed vnum, & multitudo, non ſunt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodẽ, vt eſt perſpicuum, ſed vnum, & non vnum, multitudo, & non multitudo, ſunt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodem, ergo vnũ & multitudo, non opponentur contradictoriè. *2. Argum.*

Quarta aſſertio. Si vnum ſumatur ſecundum eſſentiam, non opponitur multitudini oppoſitione relata. Opponitur tamen illi hoc genere oppoſitionis, ſi ſumatur ſecundũ eius proprietatem, quæ eſt eſſe menſuram. Primam partem ita demonſtro. In relatis tota vis & natura eorum eſt, referri ad aliud, id eſt ad terminum, vt tota natura patris eſt referri ad filium, & domini, referri ad ſeruum; ſed tota natura vnius non eſt referri ad multitudinem; non enim dicimus vnitatẽ eſſe multitudinis vnitatem, vt dicimus, patrem eſſe filij patrem: ergo vnum, & multitudo non opponentur relate, ſi ſecundum eſſentiam ſumantur. Secundam vero ita ſuadeo. *4. Aſſertio.* *1. Argum.* *2. Argum.*

deo. Menſura, & menſurabile opponuntur relatè, conſtituunt enim relata tertij generis; ſed eſſe menſuram eſt quædam proprietas fluens à natura vnius, vt docet Ariſt. 10. *Metaph. cap. 2.* multitudo verò eſt res menſurata per vnum, ergo vnum opponetur relate multitudini, ſi vſurpetur iuxta ſuam proprietatem.

5. Aſſert. Quinta aſſertio. Vnum & multitudo opponuntur oppoſitione aduerſa, vel contraria, iuxta ſuam eſſentiam. Confir. Inprimis duæ aliquæ naturæ quæ ſub aliquo ſuperiori continentur, opponi debent inter ſe oppoſitione contraria, vel aduerſa; quia habent illæ contrarias formas; ſed vnum, & multitudo ſunt duæ naturæ contentæ ſub ente, ergo opponentur inter ſe contraria oppoſitione. Secundo. Vnum, & multitudo, non opponũtur purè priuatiuè; quia vnum non eſt pura indiuiſio, ſed eſt ens denotans indiuiſionem; cum igitur non opponantur relate, neq; contradictoriè, opponentur aduersè, & hæc eſt expreſſa ſententia D. Tho. in 1. *diſt. 24. quæſt. 1. art. 2. ad 4. & Ariſt 10. Metaph. cap. 5.*

6. Aſſertio. 1. p. q. 11 ar. 1. & 2 q. 9. de potẽtia. art. 7. in loco proxime citato ex 5. Sent & 4. Metaphy. cap. 2. Cap. 10.

Sexta aſſertio. Vnum, & multitudo, opponuntur priuatiue, ita docet Ariſt. in ſuperiori loco, ita D. Tho. profitetur, & hæc eſt cõmunis Philoſophorum opinio, quam ita cõfir. Indiuiſio opponitur diuiſioni priuatiue, ſed vnum denotat indiuiſionem, multitudo verò diuiſionem, ergo vnum opponetur multitudini priuatiuè. qua autem ratione intelligi debeat hæc oppoſitio priuatiua, inter vnum, & multitudinem, in ſuperioribus capitibus,

tibus abunde ſatis expoſuimus.

Cap. XIIII. In quo diſſoluuntur nonnulla argumenta.

Verùm in ea quæ docuimus poterit aliquis hæc argumenta proponere. Primum. Vnũ tantum contrariatur vni; nam multa non ſunt vni contraria, vt docet Ariſt. 1 *lib. de inter pre. cap 5. & 10. Metaph. cap. 6.* ſed multitudini opponitur paucitas, ergo illi non opponetur vnitas; niſi velimus dicere vnum eſſe paucum, vel pauca. Huic arg. reſp. cum Ariſt. *10. Metaph. cap 6.* multitudinem duobus modis ſumi poſſe, aut ſimpliciter, & abſolute, aut ſecundum aliquem exceſſum. Si primo modo ſumatur, opponitur vnitati; quia multitudo hac ratione ſignificat diuiſionem plurium entium; vnitas vero denotat priuationẽ huius diuiſionis. Si vero altero modo vſurpetur, opponitur paucitati, & non multitudini: nam multitudo non eſt quæuis collectio vnitatum, neque enim binarium in quo colligũtur duæ vnitates, dicimus multitudinem; ſed eſt collectio excedens, ex pluribus vnitatibus conflata; & ita mille homines dicimus multos, eo quod conflantur ex multis vnitatibus. Vni igitur eadem ratione non poſſunt multa opponi, at diuerſis rationibus optime poſſunt; & ita multitudini vt ſignificat exceſsũ, opponitur paucitas, vt vero exprimit diuiſionem, opponitur vnitas.

1. Argum.

Solutio ex Ariſtot.

Conſule Zimaram in theorematibus explicantẽ qua ratione vnũ vni contrarietur.

Secundum arg. Relata, iudicio Ariſt. in

Lege hanc ſolutionem apud D. Tho. 1. p. q. 11. art. 2. ad 3. D. Alber. Magnũ. 1. p. ſuæ Theologiæ trac. 6. q. 24. mẽbro. 3. & Alex. Alẽ. 1. p. q. 15. membro. 5. vberius explicatam.

categoria relatorum ſunt ſimul natura, & cognitione; ſed vnum, & multitudo non ſunt ſimul natura; quia vnum prius eſt multitudine, cũ componat illam, ergo vnũ, & multitudo non opponentur relate, vt in quadam aſſertione docuimus. Reſp. vnum ſumi poſſe, aut iuxta ſuam naturam, aut iuxta ipſius proprietatem, quæ eſt eſſe menſuram multitudinis; ſi primo modo ſumatur, illud eſt prius multitudine, verum hac ratione non opponitur multitudini oppoſitione relata. Si vero altero modo vſurpetur, non eſt prius multitudine; ſed eſt ſimul natura cum ea, qua ratione opponitur multitudini relate, quia inter menſuram, & menſurabile datur oppoſitio relata.

3. Argum. Tertium. Extrema contraria, vel aduerſa, ſunt extrema poſitiua, vt ſunt candor, & ator, frigiditas, & caliditas: ſed vnum non eſt extremum poſitiuum, ſed negatiuum, non ergo opponetur multitudini oppoſitione aduerſa, vel contraria. Confirm. arg. Contraria illa dicuntur quæ ſub eodem genere poſita inter ſe maxime diſtant, ſecundum formam, & viciſsim ſubiecto inſunt, à quo mutuo ſe expellunt, niſi alterum fuerit à natura; ſed vnum, & multitudo nõ ſunt huiuſmodi, puta non continẽtur ſub aliquo genere, neq; ſe mutuo ab aliquo ſubiecto expellunt, cui inſint, vt eſt perſpicuum. igitur vnum, & multitudo non opponentur contrarie. Huius argu. pondere conuictus Matthias Aquarius 10. *Metaph. q. 2.* diffitetur, vnum & multitudinem opponi aduerſè, vel contrarie. Noſtra tamen

tamen conſtituta aſſertio veriſsima eſt, cum & ratione manifeſta;& teſtimonio Ariſt.fuerít à nobis confirmata. Argumento igitur reſp. falſam eſſe aſſump. Quia vnum in recto, & ex præcipuo ſignificato, entitatem ſignificat poſitiuam, in obliquo verò,& minus præcipue,exprimit negationem, vel priuationem, vt ſæpe admonuimus. Ad Confir.dicimus, totam illá diffinitionem tantum conuenire primis,vel ſecundis patibilibus qualitalibus contrarijs,quę eidem ſubiecto poſſunt viciſſim ineſſe, à quo mutuo ſe expellũt. Contrarijs verò in communi non poteſt illa tota adaptari. Sed eorum ratio erit, illa inter ſe maxime diſtare ſub aliqua natura communi, obtinereque rationes formales ita diuerſas, vt non poſſint eidem ſubiecto cõuenire; quia ratione differentiæ diuidentes aliquod genus opponuntur contrariè,vt particeps,&expers rationis; quia ſub animali cõtentæ, inter ſe maxime diſtant ſecundũ formam, neque poſſunt alicui ſubiecto ſimul conuenire,& hoc genere contrarietatis opponuntur vnum,& multitudo,quia continẽtur ſub natura cõmuni entis,& inter ſe maximè diſtant ſecundum formam, ita vt neque ratio multitudinis vnitati; neque vnitatis multitudini ea ratione qua eſt multitudo poſſit vlla ratione conuenire. *Solutio.*

Quartum. Habitus non fit ex priuatione, vt lumen non componitur ex tenebris; ſed multitudo componitur ex vnitate; eſt enim illa plurium vnitatum compoſitio, ergo vnũ non opponetur multitudini priuatiuè, vt docuimus in poſteriori aſſertione. Ad hæc vnũ *4. Argum.* *Confirm.*

contrarium non enuntiatur de alio, at vnum dicitur de multitudine; quia nulla eſt multitudo quæ non participet vno: ergo vnum, & multitudo non opponentur priuatiue. *Solutio.* Huic arg. ſæpe in ſuperioribus ſatisfecimus, libenterque hoc loco illud prætermiſiſſemus, niſi ab alijs in hac quæſtione propoſitum fuiſſet. Cui Reſp. in vnitate duo reperiri, entitatē, & indiuiſionem, primum illud eſt poſitiuum; alterum vero negatiuum, vel priuatiuum. Igitur vnum ratione ſecundi opponitur multitudini priuatiue, ratione verò primi, non opponitur illi, & hac ratione componit multitudinem, & dicitur de illa.

5. Argum. Quintum. Omnis habitus eſt prior priuatione; ſed multitudo eſt poſterior vnitate, cum fiat ex ea, ergo nō ita opponētur vnum, & multitudo, vt vnū habeat rationem priuationis, multitudo verò rationē habitus. *Solutio.* Reſp. in multitudine reperiri duo, & diuiſionem formalem vnius entis ab alio, & compoſitionem ex pluribus vnitatibus; ratione primi, habet illa locum habitus in habitudine ad vnum, non autem ratione ſecundi; & ita ratione diuiſionis erit multitudo prior vnitate, quamuis altero modo ſit ea poſterior.

Ioannes Baco. in 1. diſt. 23. q. 1 cēſet vnū habere locum habit⁹ multitudinē vero priuationis; cuius argumenta quia futilia ſunt hoc loco prætermit-

Cap. XV. De varijs formis, & ſpeciebus vnius.

HActenus ea quæ ſpectant ad naturam vnius explicandam luculēter ſatis expoſuimus; verum quia diuerſæ ſunt formæ, & variæ illius ſpecies,

ſpecies, æquum erit vt de illis nonnulla in hoc cap pertractemus. Traduntur autem à viris præſtantiſsimis innumeræ propemodum vnius diuiſiones, vt ab Ariſt 5. *Metaph. cap. 6.* D. Diony. in libello de nominibus diuinis, D. Seuerino Boetio in libello de vnitate, & vno, D. Bernardo lib. 5. de Conſideratione ad Eugeniũ, Auicenna, & Algazele Arabibus Philoſophis, in ſuis Metaphyſicis, quas omnes collegerũt D. Albert. Magnus 1 *p.* ſuæ Theologiæ tract. *6. q. 24. membro 1.* & Alexander Alenſis *1. p. q. 13. membro 3.* ex quibus omnibus potiores, & quæ ſunt magis in vſu Philoſóphorũ, alijs reiectis, proponemus. Cum autem vnum ſit quædam proprietas entis, eadem ratione diuidetur, qua diuiditur Ens, & ita cum prima diuiſio entis in ſuas differẽtias ſit in ens per ſe, & per accidens, pari ratione prima diuiſio vnius erit in vnum per ſe, & per accidens. Vnum per accidens tribus modis dicitur, ſcilicet ſubiectum cum accidente, vt homo, & muſica; accidens cum ſubiecto, vt muſica, & homo; & accidens cum accidente, vt muſica, & Philoſophia; hęc enim omnia ſunt vnum accidentaria quadam ratione, ita enim accidit, vt aut homo cum muſica, aut vt muſica cũ homine, aut vt muſica cum Philoſophia vnirentur.

tuntur. Leges illa apud Iauellũ 10. Metap q. 6.
Ariſtot.
D. Diony.
D. Seueri. Boetius.
D. Bernar.
Auicen.
D. Albert. Magnus
Alc. Alẽ.

Ita docuimus. 1. lib. cap. 5.

Prima diuiſio vnius.

Vnum verò per ſe pluribus modis dicitur, ſunt enim quæ hac ratione dicuntur vnum, aut vnum ſecundum principium, aut ſecundum totum, aut ſecundum analogiam, aut ſecundum genus, aut ſecundum ſpeciem, aut ſecundum numerum. Vnum principio

1. Diuiſio.

Quæ ſint vnum principio.

ex minori autem maiorem nulla ratione poſſimus: & ita ex vnitate numerica colligitur ſpecifica, & ex ſpecifica, generica, & ſic in alijs; verum ex generica non colligitur ſpecifica, neque ex ſpecifica numerica. Quare ſi quippiam fuerit vnum numero, erit vnũ ſpecie, & ſi fuerit vnum ſpecie, erit vnum genere; & ſi vnum genere, erit vnum ſecundum analogiam; non tamen è conuerſo, ſi aliqua fuerint vnum ſecundum analogiam, erunt vnum genere, & ſi fuerint vnum ſpecie, erũt vnum numero; quia plura genere, ſunt vnum ſecundum analogiam, & plura ſpecie, ſunt vnum genere, & plura numero, ſunt vnum ſpecie.

Quibus modis dicantur aliqua multa.

Præterea multitudo pluribus etiam modis dicitur, nam cum tot modis dici debeat vnũ contrarium, quot dicitur alterũ, ſintque vnum, & multitudo contraria, his eiſdẽ modis quibus diximus aliqua eſſe vnum, erunt etiam aliqua multa; vnde quædam dicentur multa principio, quæ ſcilicet à diuerſis principijs oriuntur, vt riuus, & pomum, nam riuus à fonte, pomum vero ab arbore deriuatur. Alia ſecundum analogiam, illa videlicet quorum eſt diuerſa proportio, vt gubernator, & fundamentum, nam alia eſt habitudo gubernatoris, ad nauim, & alia fundamenti ad parietẽ. Alia toto, vt diuerſæ partes que in duobus, vel pluribus totis reperiuntur. Alia genere, vt quæ in diuerſis categorijs ſunt compreheſa. Alia ſpecie, illa nimirum, quæ ſub diuerſis generibus continentur, vel quorum eſt multiplex, & diuerſa diffinitio

eſſentia-

eſſentialis. Et tandem alia numero, quorum ſcilicet eſt multiplex materia, vel quæ ſub eadem, aut diuerſis ſpeciebus continentur.

Cap. XVI. de his quæ conſequuntur naturam vnius.

CVm omnem naturam conſequantur nonnullæ proprietates, ab ea tanquam à proprio principio dimanantes, etiam à natura vnius quædam proprietates oriantur, de quibus in hoc vltimo cap. erit à nobis diſputandum. Sunt autem hæ proprietates, idem, ſimile, & æquale, de quibus agit Ariſt. *5. lib. Metaph. cap. 9. & 10. cap. 5.* Vnum in ſubſtantia efficit idẽ, in quantitate æquale, & in qualitate ſimile. In ſubſtantia igitur efficit idem; quia illa dicuntur eadem quæ habent vnam, & eandem ſubſtantiam. Hæc autem quædam ſunt eadem per ſe, & alia per accidens. Hoc poſteriori modo tribus modis aliqua dicuntur eadem, ſubiectum cum accidente, accidens cum ſubiecto, & accidens cum accidente, quemadmodum etiam tribus modis docuimus aliqua eſſe vnum per accidens. Per ſe vero dicuntur ſex modis, principio, quorum eſt idem & cõmune principium, vt riui qui ab eodem fonte deriuantur ſunt idem principio. Toto, vt ſunt partes integrantes eiuſdem totius. Analogia vt ſunt ea quæ obtinent eandem proportionem. Genere, vt ea quæ ſub eodem genere continentur. Specie, vt indiuidua quæ ſub eadem ſpe-

Quæ ſint proprietates vnius.

Quot modis aliqua dicuntur eadem.

In cap. ſuperiori.

vt candidum, & atrũ, & relata, vt dominus, & ſeruus, ſimile & diſsimile, priuatia, vt lux, & tenebræ, & contradicentia, vt homo, & nõ homo. Quærimus igitur cũ tot ſint oppoſitorum diuerſa genera, & naturæ, quo genere ex his quatuor vnum & multitudo inter ſe pugnent, & aduerſentur. Propoſuerat hác quæſtionem Ariſt. *10. lib. Metaph. cap. 3.* ex cuius mente & aliorum Philoſophorum, vt illam explicemus, annot. eſt primo.

1. Obſer. Vnum ſumi poſſe aut ratione poſitiui quod ſignificat, aut ratione priuationis quam exprimit, eſt enim illud ens indiuiſum, vnde ex ea parte qua eſt ens, erit quippiam poſitiuũ, ex ea vero qua eſt aliquid indiuiſum, denotabit priuationem.

2. Obſer. Annot. eſt iterum, vnum ſumi poſſe aut ſecundum id quod eſt, & ſuã eſſentiam, aut iuxta illa quæ conſequuntur eius naturam, tanquam proprietates ab ea dimanantes.

1. Aſſertio. Sit igitur prima aſſertio Si vnum ſumatur ratione illius naturæ poſitiuæ quam ſignificat, nõ opponitur multitudini. Confir. Vnum hac ratione ſumptum conſtituit multitudinem, ſed vnum contrarium non conſtituitur ex altero, ergo vnum hac ratione non opponetur multitudini.

2. Aſſertio. Secunda aſſertio. Vnum ratione priuationis quam exprimit opponitur multitudini. Confir. Indiuiſum opponitur diuiſo; ſed vnum ſignificat indiuiſionem, multitudo vero diuiſionem, ergo vnum, & multitudo opponentur hac ratione.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio. Vnum, & multitudo, non oppo-

opponuntur contradictoriè, vt opponuntur candidum, & non candidum. Confir. hac ratione. In contradicentibus altera pars non tantum de ente, ſed etiam de non ente enuntiatur, vt auctor eſt Ariſt. in Poſtcategorijs, in cap. de contrarijs; quemadmodum non hō mo, enuntiatur de lapide qui eſt, & de chimera, quæ non eſt; ſed neque vnum, neq; multitudo, enuntiatur de non ente, ergo vnũ, & multitudo, non opponentur contradictoriè.

Præterea oppoſitio contradictoria eſt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodem, vt ſunt leo, & non leo; ſed vnum, & multitudo, non ſunt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodē, vt eſt perſpicuum, ſed vnum, & non vnum, multitudo, & non multitudo, ſunt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodem, ergo vnũ & multitudo, non opponentur contradictoriè. *2. Argum.*

Quarta aſſertio. Si vnum ſumatur ſecundum eſſentiam, non opponitur multitudini oppoſitione relata. Opponitur tamen illi hoc genere oppoſitionis, ſi ſumatur ſecundũ eius proprietatem, quæ eſt eſſe menſuram. Primam partem ita demonſtro. In relatis tota vis & natura eorum eſt, referri ad aliud, id eſt ad terminum, vt tota natura patris eſt referri ad filium, & domini, referri ad ſeruum; ſed tota natura vnius non eſt referri ad multitudinem; non enim dicimus vnitatē eſſe multitudinis vnitatem, vt dicimus, patrem eſſe filij patrem: ergo vnum, & multitudo non opponentur relate, ſi ſecundum eſſentiam ſumantur. Secundam vero ita ſua- *4. Aſſertio.* *1. Argum.* *2. Argum.*

deo. Menſura, & menſurabile opponuntur relatè. conſtituunt enim relata tertij generis; ſed eſſe menſuram eſt quædam proprietas fluens à natura vnius, vt docet Ariſt. 10. *Metaph. cap.* 2. multitudo verò eſt res menſurata per vnum, ergo vnum opponetur relatè multitudini, ſi vſurpetur iuxta ſuam proprietatem.

5. Aſſert. Quinta aſſertio. Vnum & multitudo opponuntur oppoſitione aduerſa, vel contraria, iuxta ſuam eſſentiam. Confir. Inprimis duæ aliquæ naturæ quæ ſub aliquo ſuperiori continentur, opponi debent inter ſe oppoſitione contraria, vel aduerſa; quia habent illæ contrarias formas; ſed vnum, & multitudo ſunt duæ naturæ contentæ ſub ente, ergo opponentur inter ſe contraria oppoſitione. Secundo. Vnum, & multitudo, non opponũtur purè priuatiuè; quia vnum non eſt pura indiuiſio, ſed eſt ens denotans indiuiſionem; cum igitur non opponantur relatè, neq; contradictoriè, opponentur aduersè, & hæc eſt expreſſa ſententia D. Tho. in 1. *diſt.* 24. *quaſt.* 1. *art.* 2. *ad* 4. *&* Ariſt 10. *Metaph. cap.* 5.

6. Aſſertio. 1.p.q.11 ar. 3. & 2.q.9. de potētia art.9. in loco proxime citata ex 5. Sent & 4. Metaphy. cap. 2. Cap. 10.

Sexta aſſertio. Vnum, & multitudo, opponuntur priuatiue, ita docet Ariſt. in ſuperiori loco, ita D. Tho. profitetur, & hæc eſt cõmunis Philoſophorum opinio, quam ita cõfir. Indiuiſio opponitur diuiſioni priuatiue, ſed vnum denotat indiuiſionem, multitudo verò diuiſionem, ergo vnum opponetur multitudini priuatiuè. qua autem ratione intelligi debeat hæc oppoſitio priuatiua, inter vnum, & multitudinem, in ſuperioribus capitibus,

tibus abunde ſatis expoſuimus.

Cap. XIIII. In quo diſſoluuntur nonnulla argumenta.

VErùm in ea quæ docuimus poterit aliquis hæc argumenta proponere. Primum. Vnũ tantum contrariatur vni; nam multa non ſunt vni contraria, vt docet Ariſt. *1 lib. de interpre. cap 5. & 10. Metaph. cap. 6.* ſed multitudini opponitur paucitas, ergo illi non opponetur vnitas; niſi velimus dicere vnum eſſe paucum, vel pauca. Huic arg. reſp. cum Ariſt. *10. Metaph. cap 6.* multitudinem duobus modis ſumi poſſe, aut ſimpliciter, & abſolute, aut ſecundum aliquem exceſſum. Si primo modo ſumatur, opponitur vnitati; quia multitudo hac ratione ſignificat diuiſionem plurium entium; vnitas vero denotat priuationẽ huius diuiſionis. Si vero altero modo vſurpetur, opponitur paucitati, & non multitudini: nam multitudo non eſt quæuis collectio vnitatum, neque enim binarium in quo colligũtur duæ vnitates, dicimus multitudinem; ſed eſt collectio excedens, ex pluribus vnitatibus conflata; & ita mille homines dicimus multos, eo quod conflantur ex multis vnitatibus. Vni igitur eadem ratione non poſſunt multa opponi, at diuerſis rationibus optime poſſunt; & ita multitudini vt ſignificat exceſsũ, opponitur paucitas, vt vero exprimit diuiſionem, opponitur vnitas.

1. Argum.

Solutio ex Ariſtot.

Conſule Zimaram in theorematibus explicantẽ qua ratione vnũ vni contrarietur.

Secundum arg. Relata, iudicio Ariſt. in

Lege hanc ſolutionem apud D. Tho. 1. p. q. 11. art. 2. ad 3. D. Alber. Magnū. 1. p. ſuæ Theologiæ trac. 6. q. 24. mēbro. 3. & Alex. Alē. 1. p. q. 15. membro. 5. uberius explicatam.

categoria relatorum ſunt ſimul natura, & cognitione; ſed vnum, & multitudo non ſunt ſimul natura; quia vnum prius eſt multitudine, cū componat illam, ergo vnū, & multitudo non opponentur relate, vt in quadam aſſertione docuimus. Reſp. vnum ſumi poſſe, aut iuxta ſuam naturam, aut iuxta ipſius proprietatem, quæ eſt eſſe menſuram multitudinis; ſi primo modo ſumatur, illud eſt prius multitudine, verum hac ratione non opponitur multitudini oppoſitione relata, Si vero altero modo vſurpetur, non eſt prius multitudine; ſed eſt ſimul natura cum ea, qua ratione opponitur multitudini relate, quia inter menſuram, & menſurabile datur oppoſitio relata.

3. Argum. Tertium. Extrema contraria, vel aduerſa, ſunt extrema poſitiua, vt ſunt candor, & ator, frigiditas, & caliditas: ſed vnum non eſt extremum poſitiuum, ſed negatiuum, non ergo opponetur multitudini oppoſitione aduerſa, vel contraria. Confirm. arg. Contraria illa dicuntur quæ ſub eodem genere poſita inter ſe maxime diſtant, ſecundum formam, & viciſsim ſubiecto inſunt, à quo mutuo ſe expellunt, niſi alterum fuerit à natura; ſed vnum, & multitudo nō ſunt huiuſmodi, puta non continētur ſub aliquo genere, neq; ſe mutuo ab aliquo ſubiecto expellunt, cui inſint, vt eſt perſpicuum. igitur vnum, & multitudo non opponentur contrariè. Huius argu. pondere conuictus Matthias Aquarius 10. *Metaph. q. 2.* diffitetur, vnum & multitudinem opponi aduersè, vel contrarie. Noſtra

tamen

tamen conſtituta aſſertio veriſsima eſt, cum & ratione manifeſta;& teſtimonio Ariſt.fuerit à nobis confirmata. Argumento igitur *Solutio.*
reſp. falſam eſſe aſſump. Quia vnum in recto, & ex præcipuo ſignificato, entitatem ſignificat poſitiuam, in obliquo verò,& minus præcipue,exprimit negationem, vel priuationem, vt ſæpe admonuimus. Ad Confir.dicimus, totam illá diffinitionem tantum conuenire primis,vel ſecundis patibilibus qualitalibus contrarijs,quę eidem ſubiecto poſſunt viciſſim ineſſe, à quo mutuò ſe expellũt. Contrarijs verò in communi non poteſt illa tota adaptari. Sed eorum ratio erit, illa inter ſe maxime diſtare ſub aliqua natura communi, obtinereque rationes formales ita diuerſas, vt non poſſint eidem ſubiecto cõuenire; qua ratione differentiæ diuidentes aliquod genus opponuntur contrariè,vt particeps,&expers rationis; quia ſub animali cõtentæ, inter ſe maxime diſtant ſecundũ formam, neque poſſunt alicui ſubiecto ſimul conuenire,& hoc genere contrarietatis opponuntur vnum,& multitudo,quia continẽtur ſub natura cõmuni entis,& inter ſe maximè diſtant ſecundum formam, ita vt neque ratio multitudinis vnitati; neque vnitatis multitudini ea ratione qua eſt multitudo poſſit vlla ratione conuenire.

Quartum. Habitus non fit ex priuatione, vt lumen non componitur ex tenebris; ſed multitudo componitur ex vnitate; eſt enim illa plurium vnitatum compoſitio, ergo vnũ non opponetur multitudini priuatiuè, vt docuimus in poſteriori aſſertione. Ad hæc vnũ *4. Argum.* *Confirm.*

contrarium non enunciatur de alio, at vnum dicitur de multitudine; quia nulla eſt multitudo quæ non participet vno: ergo vnum, & multitudo non opponentur priuatiue. Huic arg. ſæpe in ſuperioribus ſatisfecimus, libenterque hoc loco illud prætermiſiſſemus, niſi ab alijs in hac quæſtione propoſitum fuiſſet. Cui Reſp. in vnitate duo reperiri, entitatē, & indiuiſionem, primum illud eſt poſitiuum; alterum vero negatiuum, vel priuatiuum. Igitur vnum ratione ſecundi opponitur multitudini priuatiue, ratione verò primi, non opponitur illi, & hac ratione componit multitudinem, & dicitur de illa.

Solutio.

5. Argum.

Quintum. Omnis habitus eſt prior priuatione; ſed multitudo eſt poſterior vnitate, cum fiat ex ea, ergo nō ita opponētur vnum, & multitudo, vt vnū habeat rationem priuationis, multitudo verò rationē habitus. Reſp. in multitudine reperiri duo, & diuiſionem formalem vnius entis ab alio, & compoſitionem ex pluribus vnitatibus; ratione primi, habet illa locum habitus in habitudine ad vnum, non autem ratione ſecundi; & ita ratione diuiſionis erit multitudo prior vnitate, quamuis altero modo ſit ea poſterior.

Solutio.

Ioannes Bacho. in 1. diſt. 33. q. 1 cēſet vnū habere locum habit⁹ multitudinē vero priuationis, cuius argumenta quia futilia ſunt hoc loco prætermit-

Cap. XV. De varijs formis, & ſpeciebus vnius.

HActenus ea quæ ſpectant ad naturam vnius explicandam luculēter ſatis expoſuimus; verum quia diuerſæ ſunt formæ, & variæ illius ſpecies,

ſpecies, æquum erit vt de illis nonnulla in hoc cap pertractemus. Traduntur autem à viris præſtantiſsimis innumeræ propemodum vnius diuiſiones, vt ab Ariſt 5. *Metaph. cap.* 6. D. Diony. in libello de nominibus diuinis, D. Seuerino Boetio in libello de vnitate, & vno, D. Bernardo lib. 5. de Conſideratione ad Eugeniū, Auicenna, & Algazele Arabibus Philoſophis, in ſuis Metaphyſicis, quas omnes collegerūt D. Albert. Magnus 1 *p.* ſuæ Theologiæ tract. 6. *q.* 24. *membro* 1. & Alexander Alenſis 1. *p. q.* 15. *membro* 3. ex quibus omnibus potiores, & quæ ſunt magis in vſu Philoſophorū, alijs reiectis, proponemus. Cum autem vnum ſit quædam proprietas entis, eadem ratione diuidetur, qua diuid tur Ens, & ita cum prima diuiſio entis in ſuas differētias ſit in ens per ſe, & per accidens, pari ratione prima diuiſio vnius erit in vnum per ſe, & per accidens. Vnum per accidens tribus modis dicitur, ſcilicet ſubiectum cum accidente, vt homo, & muſica; accidens cum ſubiecto, vt muſica, & homo; & accidens cum accidente, vt muſica, & Philoſophia; hęc enim omnia ſunt vnum accidentaria quadam ratione, ita enim accidit, vt aut homo cum muſica, aut vt muſica cū homine, aut vt muſica cum Philoſophia vnirentur.

tuntur. Legeſllaapud Lauellū 10. *Metap q.* 6. *Ariſtot. D. Diony. D. Seuer. Boetius. D. Bernar. Auicen. D. Albert. Magnus Ale. Alē.*

Ita docuimus. 1. lib. cap. 5.

Prima diuiſio vnius.

Vnum verò per ſe pluribus modis dicitur, ſunt enim quæ hac ratione dicuntur vnum, aut vnum ſecundum principium, aut ſecundum totum, aut ſecundum analogiam, aut ſecundum genus, aut ſecundum ſpeciem, aut ſecundum numerum. Vnum principio illa

2. Diuiſio.

Quæ ſint vnum principio.

illa nuncupantur, quæ ab vno principio deriuantur, vt ſunt omnes riui qui ab vno fonte progrediuntur, qua ratione omnes creaturæ ſunt quoque vnum, quia omnes illæ ab vno principio, Deo ſcilicet deriuantur. Vnũ toto illa dicuntur, quæ in eodem toto vnita continentur, vt omnes partes integrantes, (loquimur enim hic de toto integro) vt caput, pedes, brachia, & aliæ ſunt vnum toto, quia in eodem toto vnitæ continentur. Huc reuocari debet vnum coniunctione, vel continuatione, (vt ſunt magnitudo, & motus) in quo partes ſola poteſtate ſunt diuerſæ, actu tamen ſunt indiuiſæ, & ita partes in eodem toto vnitæ continẽtur. Vnum analogia vocantur illa, quæ inter ſe retinent aliquam proportionem, & habitudinem, vt ſunt rector in ciuitate, & gubernator in naui; nam quod eſt rector in ciuitate, eſt gubernator in naui. Tum fundamentum in domo, & cor in animalibus. Vnum genere vocantur illa, quæ ſub eodem genere continentur; cum autem ſit duplex genus, ſupremum, & intermedium, quædam erunt vnum genere ſupremo, vt ſunt illa quæ infra ambitum eiuſdem categoriæ continentur; & alia erunt vnum genere intermedio, vt illa quæ ſub eodem genere intermedio proximè continentur, qua ratione ſunt vnum, homo, & brutum, quia illa duo ſub eodem animali tanquam ſub genere intermedio, proxime continentur. Vnum ſpecie appellatur, quorum eſt vna, & eadem diffinitio eſſentialis, quia diffinitiones eſſentiales ſolis ſpeciebus poſſunt adaptari. Vel

Quæ ſint vnũ toto.

Quæ ſint vnum analogia.

Quæ ſint vnũ genere

Quæ ſint vnũ ſpecie.

illa dicuntur vnum ſpecie, quæ ſub eadem ſpecie comprehenduntur; verum cum ſit duplex ſpecies, infima, & interiecta, duobus quoque modis dicentur aliqua vnum ſpecie, aut quia ſunt vnum ſpecie atoma, vt Dominicus, & Thomas; aut quia ſunt vnum ſpecie intermedia, vt homo, & leo. Ad extremũ illa dicuntur vnum numero, quorum eſt vna, & eadem materia, quia à materia res habent rationem indiuidui numerici, vt Socrates eſt vnus numero; quia illius eſt vna, & eadem materia numero. Ariſt. 1. *Topic. cap. 6.* tres proponit ſpecies vnius numerici. Prima eſt, quando aliqua ſignificant idem, & ſub eadem ratione, vt ſunt veſtis, indumentum, gladius, & enſis. Secunda, quando aliqua habent ſe vt ſubiectum, & proprietates, vt ſunt homo, & facultas ad intelligendum, ignis & leuitas. Tertia, quando ſe habent aliqua, vt ſubiectum, & accidentia, vt Socrates, & ſapientia. Ex his prima ſpecies eſt vnius per ſe, reliquæ vero ſunt vnius per accidens.

Quæ ſint vnũ numero.

Trib. modis dicitur vnũ numero ex Ariſtot.

Inter has autem vnitates quædam ſunt maiores, & aliæ minores, nam vnitas numerica, maior eſt vnitate ſpecifica, & ſpecifica maior eſt quam generica, & generica quam ea quę eſt ſecundum analogiam, & hæc quam ea quæ eſt ſecundum rationem vnius principij: deinde quæ eſt ab vno principio minor eſt quam quæ eſt ſecundum analogiam, & hæc quam generica, & generica, quam ſpecifica, & tandem ſpecifica, quam numerica. Sunt autem ita inter ſe affectæ hæ vnitates, vt ex maiori poſſimus colligere minorem,

ex minori autem maiorem nulla ratione poſſimus: & ita ex vnitate numerica colligitur ſpecifica, & ex ſpecifica, generica, & ſic in alijs; verum ex generica non colligitur ſpecifica, neque ex ſpecifica numerica. Quare ſi quippiam fuerit vnum numero, erit vnũ ſpecie, & ſi fuerit vnum ſpecie, erit vnum genere; & ſi vnum genere, erit vnum ſecundum analogiam; non tamen è conuerſo, ſi aliqua fuerint vnum ſecundum analogiam, erunt vnum genere, & ſi fuerint vnum ſpecie, erũt vnum numero; quia plura genere, ſunt vnum ſecundum analogiam, & plura ſpecie, ſunt vnum genere, & plura numero, ſunt vnum ſpecie.

Quibus modis dicantur aliqua multa.

Præterea multitudo pluribus etiam modis dicitur, nam cum tot modis dici debeat vnũ contrarium, quot dicitur alterũ, ſintque vnum, & multitudo contraria, his eiſdẽ modis quibus diximus aliqua eſſe vnum, erunt etiam aliqua multa; vnde quædam dicuntur multa principio, quæ ſcilicet à diuerſis principijs oriuntur, vt riuus, & pomum, nam riuus à fonte, pomum vero ab arbore deriuatur. Alia ſecundum analogiam, illa videlicet quorum eſt diuerſa proportio, vt gubernator, & fundamentum, nam alia eſt habitudo gubernatoris, ad nauim, & alia fundamenti ad parietẽ. Alia toto, vt diuerſæ partes quæ in duobus, vel pluribus totis reperiuntur. Alia genere, vt quæ in diuerſis categorijs ſunt compreheſa. Alia ſpecie, illa nimirum, quæ ſub diuerſis generibus continentur, vel quorum eſt multiplex, & diuerſa diffinitio

eſſentia-

eſſentialis. Et tandem alia numero, quorum ſcilicet eſt multiplex materia, vel quæ ſub eadem, aut diuerſis ſpeciebus continentur.

Cap. XVI. de his quæ conſequuntur naturam vnius.

CVm omnem naturam conſequantur nonnullæ proprietates, ab ea tanquam à proprio principio dimanantes, etiam à natura vnius quædam proprietates oriantur, de quibus in hoc vltimo cap. erit à nobis diſputandum. Sunt autem hæ proprietates, idem, ſimile, & æquale, de quibus agit Ariſt. *5. lib. Metaph. cap. 9. & 10. cap. 5.* Vnum in ſubſtantia efficit idẽ, in quantitate æquale, & in qualitate ſimile. In ſubſtantia igitur efficit idem; quia illa dicuntur eadem quæ habent vnam, & eandem ſubſtantiam. Hæc autem quædam ſunt eadem per ſe, & alia per accidens. Hoc poſteriori modo tribus modis aliqua dicuntur eadem, ſubiectum cum accidente, accidens cum ſubiecto, & accidens cum accidente, quemadmodum etiam tribus modis docuimus aliqua eſſe vnum per accidens. Per ſe vero dicuntur ſex modis, principio, quorum eſt idem & cõmune principium, vt riui qui ab eodem fonte deriuantur ſunt idem principio. Toto, vt ſunt partes integrantes eiuſdem totius. Analogia vt ſunt ea quæ obtinent eandem proportionem. Genere, vt ea quæ ſub eodem genere continentur. Specie, vt indiuidua quæ ſub eadem ſpe-

Quæ ſint proprietates vnius.

Quot modis aliqua dicantur eadem.

In cap. ſuperiori.

ſpecifica natura ſunt comprehenſa. Et numero, vt ſunt ea quorum eſt materia eadem, qua ratione actio, & paſsio ſunt eadem quia eadem eſt vtriuſque materia, ſcilicet motus; & idem, eſt idem ſibi ipſi, quia eadem eſt eiuſdē ad ſeipſum materia.

Quæ ſint æqualia. Aequalia deinde illa dicuntur quorum eſt vna, & eadem menſura in quantitate: vel quorum eſt par, & eadem quantitas. Cum autem æqualitas conſtituta ſit in indiuiſibili, in quo neque exceſſus, neque defectus reperiri vllo modo poſſunt, non poterit in varias formas, & ſpecies diuidi, quemadmodū idemptitas, & ſimilitudo diuiduntur.

Quæ ſint ſimilia. Tandem in qualitate vnitas efficit ſimilitudinem, quia illa dicuntur ſimilia quorum eſt vna, & eadem qualitas, vt duæ niues dicuntur ſimiles, eo quod eſt vna qualitas earum, candor ſcilicet. Sunt autem diſtributa ſimilia in varias, & diuerſas formas; nā quædam ſunt ſimilia, quia in multis conueniunt: alia quia in ſola forma: & tandem alia, quia in forma, & in illius gradibus conueniunt. *Tribus modis aliqua dicuntur ſimilia.* Primo modo argentum, & plumbum, nuncupantur ſimilia, conueniunt enim in materia, colore, & in multis alijs. Secundo modo quæ obtinent eandem qualitatem appellantur ſimilia, quamuis plures gradus illius ſint in vno, quam in alio ſubiecto, vt ſunt nix, & paries, quorum eſt idem candor ſecundum ſpeciem, quamuis plures gradus illius in niue, quam in pariete reperiantur. Tertio vero modo illa erunt ſimilia, ſi non tantum eādem qualitatem, vt candorem, ſed eoſdem

gradus

gradus illius obtinuerint, ita vt ſi vnum illorum obtineat quatuor gradus, & alterum quoque obtineat quatuor. Ex his quæ ſunt ſimilia primo modo, ſunt minime ſimilia, quæ ſecundo, ſunt medio modo ſimilia, quæ verò tertio, ſunt maxime omnium ſimilia; quia in primis illis non eſt aliqua forma ſpecifica communis, in medijs communis eſt forma ſpecifica, in vltimis vero non tantum forma, ſed etiam gradus illius ſunt communes. At maius eſt habere formam, & gradus, quã ſolam formam, vel quàm non habere illam.

Verum cum multitudo contrarietur vnitati, & tot modis debeat dici vnum contrarium, quot modis alterum dicitur, quemadmodum ab vnitate hæ proprietates deriuantur, ita & à multitudine contrariæ proprietates promanabũt. Quare proprietates multitudinis erunt, diuerſum, inæquale, & diſsimile. Multitudo in ſubſtantia efficit diuerſum, vel differens, in quantitate inæquale, & in qualitate diſsimile. Præterea diuerſum in varias formas eſt diſtributum : nam quædam ſunt diuerſa principio, alia toto, alia analogia, alia genere, alia ſpecie, & alia numero, vt ex his quæ in hoc, & in ſuperiori cap. docuimus, cuique poterit eſſe perſpicuum. Inæquale duobus modis dicitur, aut ſecundum exceſſum, aut ſecundum defectum. Illud eſt inæquale alteri ſecundum exceſſum, quod illud vincit, & ſuperat magnitudine. Illud vero eſt inęquale ſecũdum defectum, quod ab alio vincitur, & magnitudine ſuperatur. Vltimo diſsimilia tot modis dicuntur quot ſimilia

Quæ ſint proprietates multitudinis.

Quot modis dicatur aliquid diuerſa.

Quot modis dicantur inæqualia.

Quot modis dicantur diſsimilia.

milia dici expoſuimus; vnde quædam erunt diſſimilia, quia in nulla qualitate conueniũt, vt aer, & terra, vel ignis, & aqua. Alia quia habent nonnullas qualitates ſpecificas contrarias, quamuis in quibuſdam poſſint conuenire, vt ſunt æthiops, & homo candidus, qui quamuis coloribus differant, conueniũt tamen in multis qualitatibus, vt in calore, frigore, humiditate, & alijs. Ad extremum ſunt alia diſſimilia gradibus, quæ quamuis communem habeant qualitatem, obtinent tamen diuerſos gradus illius, vt ſi quippiam fuerit calidum vt quatuor, & aliud vt nouẽ, dicentur diſſimilia gradibus, quia obtinent inæquales gradus eiuſdem qualitatis, & formæ.

Cap. Vltimum. In quo quædam argumenta diſſoluuntur.

OBijciet tamen aliquis aduerſus ea quæ dicta ſunt, nimirum idem tãtum reperiri in ſubſtantia, æquale in quantitate, & ſimile in qualitate. Primo omne ens comparatum cum altero, vel eſt idem vel diuerſum: ergo identitas, non ſolis ſubſtantijs, ſed omnibus entibus conueniet. Secundo, æquale, & inæquale, oriuntur ab vnitate, & multitudine; ſed vnitas, & multitudo, non in ſola quantitate, ſed in omnibus categoriis reperiuntur, ergo æquale & inæquale, non in ſola categoria quantitatis reperientur. Ad hęc omne ens cum altero collatum, aut eſt ſimile cum eo, aut

1. Argum. aduerſus ſuperiores.

2. Argum.

3. Argum.

eo, aut diſſimile, ergo ſimilitudo, & diſſimilitudo, non in ſola qualitate reperientur, ſed ad omnia rerum genera ſe diffundent.

His tamen argumentis ita ſatisfacimus. Ad 1. dicimus, ſubſtantiã apud Ariſt. *5. Metap ca. 8 & 7. ca. 3.* inter varias ſignificationes has duas obtinere, primam, in qua ſignificat naturã per ſe cohærentem, qua ratione diſtinguitur ab accidente, quod ſignificat naturam alteri inhærentem; & ſecundam, in qua denotat naturã, & eſſentiã rerum omnium; quæ ſignificatio diffuſior eſt priori, ambit. n. omnia rerum genera, tam categoriç ſubſtantiæ, quam categoriarum accidẽtium. Quãdo igitur profitemur vnum in ſubſtãtia efficere idem, nomine ſubſtantiæ, intelligimus naturas, & eſſentias rerum, nõ autẽm illud quod per ſe cohæret, & diſtinguitur ab accidente, & ita idemtitas non tantum in categoria ſubſtantię, ſed etiã in alijs categorijs accidentium reperietur. *Diſſoluuntur arg. propoſita* *Ad 1.*

Ad 2. Reſp. Duplicem eſſe quantitatem, vnam molis, vel magnitudinis, & alterã perfectionis. Prima illa dimenſionem aliquam, aut ſecundum longitudinem, aut ſecundum latitudinem, aut ſecundum profunditatem ſignificat: altera vero perfectionem naturæ exprimit. Illa prima, in ſola categoria quãtitatis reperitur: hæc vero poſterior per omnes categorias ſe diffundit; in omnibus enim illis, reperitur naturæ perfectio, & abſolutio. Vnitas igitur in quãtitate efficit æquale, ſumpta quantitate pro perfectione naturæ, non autem pro dimenſione aliqua, & magnitudine; quare non in ſola categoria quantitatis, *Ad 2.*

ſed in omnibus categoriis æqualitas reperietur, quia hæc æqualitas, nō eſt in dimenſionibus, ſed in perfectionibus naturarum conſtituta.

Ad 3. vt reſp. Annot. erit, qualitatis nomen ambiguum eſſe, & varias obtinere ſignificationes, quas tradit diffuſa oratione Ariſt. 5. *lib. Metap. ca. 14.* inter quas duæ ſunt potiſſimę. Prima eſt, in qua ſignificat differentiam ſubſtantialem, vel maximè propriam, eā nimirum, quæ eſt formatrix ſpecierum. Secunda in qua exprimit certum aliquod, & diffinitum genus entis, ab alijs diſtinctum, quod communi nomine categoriam qualitatis nūcupamus, à qua quales ſumus, & nominamur. Igitur nomine qualitatis, quando docemus vnum in qualitate efficere ſimile, nō intelligimus qualitatem vt exprimit definitū genus entis, ſed intelligimus differentias eſſentiales, iuxta quas res omnes ſunt ſimiles, vel diſſimiles inter ſe, iuxta ſuam eſſentiam, & naturam; etenim ſimilitudo hæc quæ conſequitur vnitatem, non eſt ſimilitudo ſolum interueniens inter patibiles qualitates, vt inter candorem, vel atrorem; ſed quæ intercedit inter intima, & eſſentialia rerum omnium attributa. Conſule Chryſoſtomum Iauellum, *5. Meta. q. 21.* dum explicat modum primum relatorum, illorum ſcilicet, quæ fundantur in vno, & multitudine. Atque hæc de vno, eius ratione, contrarietate, formis, & proprietatibus dicta ſufficiant.

Finis Libri Tertii.

DE

DE ENTE ET EIVS PROPRIETATIBVS, LIBER QVARTVS.

PRAEFATIO.

Ationem, & naturam veri, ſimpliciorem eſſe multo natura, & eſſentia boni, ſi quis intellectum ſimpliciorem eſſe his quæ ſunt extra ipſum cognouerit, intuebitur apertiſſimè. Veri enim ratio in intellectu eſt conſtituta, boni vero, in his quę extra ipſum à parte rei ſubſiſtunt. Quare cum iuxta methodum compoſitionis ad diſciplinas tradendas maximè accommodatam, quæ ſunt ſimpliciora debeant tradi primo loco, poſt explicatam naturam vnius, proximè de vero, ante bonum erit inſtituenda diſputatio. Quos autem, & quam vberes hæc diſputatio pariat fructus; quæ commoda nobis illa præbeat, nullus eſt ab ipſa veritate ita alienus, qui non probè intelligat. Sine veritate enim nihil aut inueniri, aut exprimi, aut doceri vlla ratione poteſt. Hanc ſi è medio abſtuleris, euaneſcent omnes diſciplinæ, illicoque ſcientiæ omnes interibunt, nihilque aliud, niſi denſiſſimæ tenebræ, & profundiſſima quædam mentis caligo ſupererit. Illius igitur naturam in hoc lib. conabimur explicare, colligentes ea quæ à ſuperioribus Philoſophis non minus docte

quam vere, de veritate fuerunt explicata. De qua egerunt Ariſt. 6. *Metaph. cap. vlti.* 9. *lib. cap. etiam vlt.* 5. *lib. cap.* 29. diſputans de falſo, & in præfatione *lib. de Interpr.* D.Tho. 1. *p. q.* 16. & q. 1. de veritate, & in alijs plæriſque locis. D. Anſelmus in quodam dialogo à ſe edito de veritate. D. Albert. Mag. 1. *p. Theologiæ tract.* 6. *quæſt.* 25. *Alex. Alenſis* 1. *p. q.* 15. reliqui Theologi in *diſt.* 9. & *Metaph.* 6. *lib. Metaphy.*

Ariſtot.

D. Thom.

D. Anſelm.

D. Albert Magnus.

Alexand. Alē.

Cap. I. In quo proponuntur diffinitiones veritatis.

VT recta methodo in hac diſputatione explicanda progrediamur, tradendæ erunt diffinitiones veritatis quę à Philoſophis proponuntur: ita enim fiet, vt illius eſſentiam ſtatim cognitam, perſpectamq; habeamus. Cæterum quia nomina ambigua ſunt prius diſtinguenda, quam diffinienda, ne multiplici eorum ſignificatione perturbemur, veritatiſque nomen ambiguum ſit, erũt prius illius variæ ſignificationes explicandæ, vt deinde facilius multo quid ipſa ſit, poſsimus diffinitionibus comprehēdere. Sũt igitur (inter alias) ſex ſignificationes veritatis, ex diuerſis Ariſt. locis à Franciſco Patritio collectæ, in lib. omni genere laudũ ornatiſsimis, Diſcuſsionum Peripateticarum, lib. 3. Prima eſt veritas rei. 2. ſenſuum. 3. intellectus. 4. habituũ intellectus. 5. ſermonis, & orationis. 6. & vltima ſcripturæ. Quæ ita ſunt

Franciſcus Patricius.

Sex ſignificationes veritatis.

ſunt inter ſe affectæ, vt à prima oriatur ſecũda, à ſecunda progrediatur tertia, à tertia naſcatur quarta, & ab hac, quinta ducat originem, & tandem à quinta, ſexta deriuetur. Quia à veritate rei, eſt veritas in ſenſibus, & à veritate ſenſuũ, eſt in intellectu, & à veritate intellectus, in habitibus reperitur, & à veritate habituum ineſt ſermoni, & à veritate ſermonis in ſcriptura collocatur.

A prima igitur ſignificatione exordiamur, quæ eſt veritas rei, cuius natura ex falſitate quæ illi opponitur, erit à nobis colligenda. Falſitas itaque duo ſignificat, & rem non eſſe, vt hominem leonem, quia hoc nõ eſt, & rem non apparere eo modo quo eſt, qua ratione aurichalcum vocamus falſum aurũ; eo quod alio modo ſit, quam nobis appareat. [illegible]s etiam modis ſuperioribus contrarijs, dicitur veritas rei: primo, quia ſignificat rem [illegible]quam eſſe, vt hominẽ eſſe animal. Secun[illegible], quia ſignificat rem aliquam eſſe, & nobis etiam apparet, vt in ſe eſt; qua ratione aurum obrizum appellamus verum aurum, quia & eſt verum aurum in ſe, & nobis quoque verum apparet. *Quæ ſit veritas rei.*

Secunda eſt veritas ſenſuũ, quæ nihil aliud eſt, quam vera, & non ficta apprehenſio ſẽſus circa ſuum proprium obiectũ, de qua veritate locutus eſt Ariſt. 3. de Anima cap. 6. dicens, viſum circa colores eſſe verum: & 2. de Anima cap. itidem 6. docens, ſenſum non poſſe falli circa ſuum proprium obiectum. *Quæ ſit veritas ſenſuum.*

Tertia eſt veritas intellectus, quæ eſt vera, & non exiſtimata tantum, ſui obiecti cõprehen- *Quæ ſit veritas intellectus.*

prehenſio. Cæterum cum in intellectu dentur varia munera & functiones, quæ ſunt ſimplicium apprehenſio, compoſitio, & diuiſio, & ratiocinatio, in his omnibus veritas reperietur; quia in omnibus reperietur vera ſui obiecti comprehenſio. Quamuis apud Ariſt. veritas huius generis, frequentius pro veritate compoſita, quæ in compoſitione, & diuiſione reperitur, quam pro ſimplici, aut diſcurſiua vſurpetur, vt conſtare poterit ex præfatione lib. de Interpretatione, & ex 6. lib. Metaph. cap. vltimo, in quibus locis, in compoſitione, & diuiſione ſola intellectus, cenſet eſſe veritatem conſtituendam, quod qua ratione intelligi debeat, poſtea explicabimus. Hanc veritatem vocant Metaphyſici, veritatem ſecundum formam & eſſentiam, quia tota veritatis ratio, eſt adæquatio quædam intellectus, & rei.

Quæ ſit veritas habituum. Quarta veritas eſt habituum, quæ nihil aliud eſt, quam diſpoſitio quædam, qua recte, facile, & ſine errore, poſsit intellectus ferri in obiecta, quæ ſibi contemplanda offerũtur. Sunt autem hi habitus quinque, ſapientia, intelligentia, ſcientia, ars, & prudentia, vt auctor eſt Ariſt. 6. lib. Ethicorum cap. 3. his enim ſemper verum dicimus, & apprehendimus; nam opinio, & exiſtimatio, cum interdũ verſentur circa falſum, nulla ratione poterũt inter hos habitus intellectus receſeri.

Quæ ſit veritas ſermonis. Quinta eſt ſermonis, & orationis, quæ nihil aliud eſt, quam interpres eius veritatis quæ intra mentem retinetur; cum enim illa lateat ſitque hominibus occulta, conceſſus

fuit,

fuit nobis à natura vſus ſermonis, vt illius beneficio, tanquam interprete quodam, ſenſa animi, & veritatem mentis, intelligeremus.

Vltima eſt veritas ſcripturæ, quæ vt abſentibus mentem noſtram manifeſtaremus, cum quibus ſermonem miſcere non poſſumus, fuit inſtituta, Eſt autem illa ſignum veritatis quæ eſt in ſermone, & intepres illius, quemadmodum altera quæ eſt in ſermone, eſt ſignum, & interpres veritatis quæ eſt in mente; nam voces ſigna ſunt, ac notæ affectũ animi, & ſcripturæ, vocum, vt inquit Ariſt. in præfatione lib. de Interpretatione. Vtramque veritatẽ vocant Philoſophi, veritatem in ſignificando, quia veritas ſermonis ſignificat veritatem mentis, & veritas ſcripturæ, veritatem ſermonis declarat. *Quæ ſit veritas ſcripturæ.*

Ex his omnibus colligere poſſumus triplicem eſſe veritatem, inefficiendo, in ſignificando, & ſecundum eſſentiam; quemadmodum etiam eſt triplex ſanitas, in cauſando, qualis reperitur in pomo, vel medicamento, quod optimam valetudinem producit, in ſignificando, vt reperitur in vrina, quæ indicat num animal recte valeat, & ſecundum eſſentiam, vt eſt ea quæ ineſt animali; tantũ enim animali competit ſecundum eſſentiam eſſe ſanum. Veritas ſecundum cauſſam, vel in efficiendo, eſt illa quæ in rebus reperitur, ab hac ſiquidem tanquam à propria cauſſa, reliquæ veritates mentis & ſermonis oriuntur; quia ex eo quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa, vt docuerat Ariſt. in categorijs cap. de ſubſtantia. Veritas in ſignifican- *Conſect. triplex eſt veritas.*

ſignificando eſt illa quæ in ſermone externo, & in ſcriptura reperitur; tam enim ſermo exterior, quam ſcripturæ, ex eo dicuntur veræ, quia ſignificant veritatem mentis, illamq; latentem exprimunt, & patefaciunt. Veritas ſecundum eſſentiam eſt illa, quæ in mente reperitur, illa nimirum adæquatio, vel ſimilitudo quæ inter intellectum, & rem cognitam intercedit.

Cum igitur ſint diuerſæ veritatis ſignificationes, de veritate rei potiſſime erit à nobis ſuſcipienda diſputatio, quia hæc veritas eſt tranſcendens, & reciprocatur cum ente; quãuis nonnulla etiam proponemus de veritate mẽtis, & ſignificationis. Quamobrẽ tres tradamus diffinitiones veritatis, vnam veritatis ſigni, ſecundum veritatis rei, & tertiam veritatis intellectus.

1. Diffinitio veritatis D. Hilar. D. August. Veritas ſigni in hunc modum diffinitur à D. Hilario. Veritas eſt manifeſtatiua, & declaratiua ipſius eſſe. & à D. Auguſt. in lib. de vera religione *cap. 26.* Veritas eſt, qua oſtenditur id quod eſt.

2. Diffinit. Auicenn. Veritas rei diffinitur à D. Auguſt. 2. *lib.* ſoliloquiorum *cap 5.* Verum eſt id quod eſt, & ab Auicenna *lib.* 11. *Metap. ca. 2.* Veritas rei eſt proprietas ſui eſſe, quod eſt cuilibet rei à natura præfinitum; vt veritas rei in natura humana, eſt proprietas illius eſſe, quod eſt à natura præfinitum.

3. Diffinit. Veritas mentis diffinitur à D. Anſelmo in dialogo de veritate, *cap. 12.* Rectitudo ſola mente perceptibilis, & ab Iſaac *2. Meta. ca. 2.* Adæquatio rei, & intellectus; quæ diffinitio tanquam

tanquam omnium accuratiſſima fuit deinde ab omnibus Philoſophis, communibus ſuffragijs approbata, quæ complectitur etiam veritatem rei, vt oſtendemus deinde.

Annot. Vt igitur illam explicemus, annotandum eſt primò, nomine adæquationis, intelligendam eſſe ſimilitudinem inter intellectum, & res quæ intelliguntur, quæ non eſt petenda à natura intellectus, cum aliquando inter intellectum, & res cognitas, maxima intercedat diſsimilitudo; vt quando intellectus apprehendit naturas corporeas, quę ex materia conſtant; eſt enim ille immaterialis, hæ auté naturæ, ſunt materiales; ſed aliunde peti debet. Quare cum in intellectu quatuor reperiantur, ſpecies impreſſæ, expreſſę, actiones intelligendi, & habitus illi inhærentes; ab aliquo ex his erit ſimilitudo depromenda. Inprimiſque ab habitibus nō poterit depromi, cum illi non ſint tributi vt repræſentent, ſed vt conferant intellectui facultatem intelligendi, vt ſcilicet recte, & facile, in ſuis actionibus progrediatur. Deinde neque ab actionibus intelligendi; quia actio non eſt ſimilitudo, ſed via quædam tendens ad ſimilitudinem, ſcilicet, ad verbum mentis, & ſpeciem expreſſam, quæ eſt ſimilitudo rei, in actu ſecundo. Petetur igitur ab vtraque ſpecie, impreſſa ſcilicet, & expreſſa; quia vtraque, eſt ſimilitudo rei quam percipit intellectus, quã uis magis ab expreſſa, quam ab impreſſa, debeat poſtulari, vt egregie annot. D. Thom. 1. *cont. Gent. cap. 59.* Erit igitur veritas adęquatio, & ſimilitudo intellectus, non in natura,

 ſed in

ſed in ſpecie intellectili, vel impreſſa, vel expreſſa, cum rebus intellectis.

Annot. 2. Deinde annot. eſt, nomine rerum non eſſe intelligẽdas res quæ obijciuntur intellectui, ita vt illæ res dicantur veræ, quæ ea ratione qua obijciur intellectui, ſunt illi adæquatæ; ita enim fieret, vt monſtra animi, (vt chimæra) diceretur vera; ſiquidẽ hæc omnia vt obijciuntur intellectui, ſunt conformia conceptibus, quibus apprehenduntur: ſed intelligi debent res à parte rei ſubſiſtentes, aut in actu, aut ſecundum aptitudinem. Itaq; conformitas harum rerum cum intellectu, eo modo quo expoſuimus, dicetur veritas.

Annot. 3. Annot. eſt etiam, hanc diffinitionem, & veritati mẽtis, & rei, conuenire, poteſt enim hæc adęquatio, ſimilitudo, vel conformitas, ſumi aut actiue, aut paſsiue. Actiue ſumitur pro ipſa ſimilitudine ab actione mentis prouenïente. Paſsiuè verò, pro re per huiuſmodi ſimilitudinem repręſentata, & intellecta. Si ſumatur actiuè, complectetur veritatẽ mentis, in qua reperitur ſimilitudo rei intellectę. Si vero ſumatur paſsiue, continebit veritatẽ rei, quæ eſt conformitas paſsiua rei cum ſpeciebus intellectilibus, quæ ſunt intra mẽtem.

Annot. 4. Ad extremum obſeruandum eſt, hanc diffinitionem non conuenire veritati quæ in ſenſibus reperitur. Si tamen libuiſſet Philoſophis nomine intellectus collocare facultatem cognoſcendi, ita vt diceremus, Veritas eſt adæquatio rei, & facultatis cognoſcendi, ambiret etiam veritatem ſenſuum, quæ eſt adæqua-

Generalis diffinitio veritatis.

adæquatio inter rem, & facultatem cognoſcē-di. Quare ſi cupimus generalem quandam diffinitionem proponere, hæc quæ nunc proximè tradita fuit, erit proponenda.

Cap. II. ſitne hæc adæquatio inter rē, & intellectum, in qua eſt ſita ratio veritatis, petenda ex intellectu diuino, vel ex creato.

SVpereſt tamen ad abſolutam cognitionem veritatis conſequendā, vt explicemus quiſnam intellectus ſit ille, inter quem, & res, debeat intercedere adæquatio, in qua eſt tota ratio veritatis conſtituta, eſtne hic intellectus diuinus, vel potius humanus, aut alius creatus. Huic dubitationi ita ſatisfacimus. Adæquatio quę continetur in ratione veritatis de qua nunc agimus, non eſt ad intellectum humanum, & creatum, ſed ad diuinum, & increatum. Itaque res ex eo dicuntur veræ, quia ſunt ſimiles, & adæquatæ exēplaribus diuinis; quia ſcilicet tales ſunt in ſe, quales ſunt & repræſentantur in mente diuina. Diximus conſulto, veritatis de qua nunc agimus, eo quod de veritate ſigni, vel cō.iuncta intellectus, nūc nō diſputamus ex præcipuo inſtituto, ſed de ſola traſcēdēti, quā profitemur eſſe adæquationem paſsiuam rerum omnium cum intellectu diuino. *Annot.*

Confir. igitur Aſſertio his arg. Primum eſt petitum ex teſtimonio, D. Tho. qui 1. p. q. 16. art. 1. his verbis illam profitetur. *Res naturales* *Confir. Aſſertio. 1. Argum. D. Thom. teſtimon.*

turales dicuntur eſſe vera, ſecundum quod aſſequũtur ſimilitudinem ſpecierum quæ ſunt in mente diuina: Dicitur enim *verus lapis, quia aſſequitur propriam lapidis naturam, ſecundum præconceptionem intellectus diuini.*

2. Argum. Secundum arg. Veritas rerum ab eo intellectu deſumi debet, à quo res dependet per ſe; ſed res creatæ per ſe dependent ab intellectu diuino, & per accidens ab intellectu humano, vt ſcilicet poſſint ab illo cognoſci, quod accidit ipſis rebus, ergo non ab humano, ſed à diuino intellectu, erit veritas rerum poſtulanda.

3. Argum. Præterea. Veritas rerum eſt adæquatio earum, cum propria, & prima ipſarum menſura; ſed ſola exemplaria mentis diuinæ, ſunt propriæ, & primæ menſuræ rerum omnium, ergo ab huiuſmodi exẽplaribus, erit veritas depromenda. Prop. eſt perſpicua. Confir. Aſſump. Primo, quia rationes, & exemplaria quæ ſunt in intellectu creato, aut non ſunt menſuræ rerum, ſed menſurantur ab eis, vt conceptus leonis, non eſt menſura leonis, ſed menſuratur ab illo: aut ſi fuerint, vt ſunt exemplaria artificum, non ſunt illa primæ menſuræ, ſed quæ ſunt in mente diuina, in qua ſunt prima exemplaria, domus, nauigij, ſcamni, & aliarum huius generis rerum, quæ ab arte fiunt. Secundo. Primum Ens (infinitum ſcilicet) ex eo dicitur verum, quia eſt adæquatum intellectui diuino primo & infinito; ergo cætera omnia alia entia ab hoc primo ente denominentur, et eo dicentur vera, quia adæquantur intelle-

ctui

ctui diuino.

Ad hæc veritas rerum certa eſt & infallibilis; ſed veritas intellectus humani non eſt infallibilis, ſed ſola diuina, ergo non intellectus humanus ſed diuinus erit menſura veritatis ipſarum rerum. *4. Argum.*

Rurſus, dantur pleræque veritates æternæ, vt hominem eſſe animal, & circulum eſſe figuram planam vnica linea comprehenſam, vt deinde demonſtrabimus; ſed illarum menſura non poteſt eſſe intellectus creatus, cum nõ ſit ille ab æterno, erit ergo increatus, quare veritas rerum ab intellectu diuino, & increato, deprometur *5. Argum.*

Tandem res practicæ dicuntur veræ per cõformitatem ad intellectum practicum à quo fluxerunt, & non per conformitatem ad intellectum ſpeculatiuum à quo non dependẽt; quemadmodum domus dicitur vera, quia eſt conformis exemplaribus architecti, & non quia ſit conformis intellectui alterius hominis; ſed res omnes creatæ comparantur ad diuinum intellectum, vt ad intellectum practicum, à quo omnes illæ fluxerunt, ergo veritas rerum, per habitudinem ad diuinum intellectum, erit poſtulanda. *6. Argum.*

Offerunt ſe tamen aduerſus hanc noſtram opinionem nonnulla argumenta diſſoluẽda. Primum eſt. Si veritas rerum eſſet depromenda ex habitudine ad intellectum diuinum; ſequeretur omnes res eſſe veras ex æquo; quia omnes illæ ex æquo referuntur ad intellectum diuinum. atqui hoc repugnat Ariſt. *2. Metaph. cap. 1.* aſſerenti quaſdam res eſſe *[illegible] ad [illegible] ſu[illegible]*

res eſſe alijs veriores, ergo veritas rerum non petetur ex habitudine ad intellectum diuinum Reſp. res creatas poſſe conferri, aut cũ exemplaribus mentis diuinæ, aut inter ſe: ſi primo modo ſumantur, omnes ſunt ex æquo veræ, quia omnes ex æquo adæquantur ſuis exemplaribus: ſi vero altero modo vſurpentur, quædam ſunt alijs veriores, quia quædam ſunt magis entia, quam aliæ, & quædam participant magis quam aliæ, naturam diuinam, at quo aliqua fuerint magis entia, magisque obtinuerint participationem naturæ diuinæ, erunt veriora: quare non erunt omnia ex æquo vera.

Solutio.

2. Argum. Secundum arg. Conceptus noſtri ſpeculatiui, ex eo dicuntur veri quia adæquantur ipſis rebus conceptis, vt conceptus leonis, ex eo eſt verus, quia adæquatur leoni, ergo non omnis veritas deſumetur ex habitudine ad exemplaria, mentis diuinæ. Reſp. conceptus noſtros adæquari, & rebus conceptis, & exẽplaribus mentis diuinæ, nam ſi res adæquantur exemplaribus diuinis. & conceptus adæquantur rebus, à primo ad vltimum, conceptus adęquabũtur exemplaribus diuinis. Sunt igitur conceptus noſtri veri, & quia adæquãtur rebus, & quia adæquãtur exemplaribus diuinis, præcipuè tamen & primo erunt veri, ex eo, quod adæquantur exemplaribus diuinis.

Solutio.

3. Argum. Tertium arg. Conformitas rerum cum intellectu diuino, eſt relatio rei; ſed verũ quod eſt proprietas entis, nullam relationem rei ſignificat, qua diſtinguatur ab ente; ita enim diſtin-

diſtingueretur reipſa ab eo, ergo verum non ſignificat conformitatem rerum cum intellectu diuino. Quidam reſpondent huic arg. falſam eſſe propoſitionem; quia cum hæc relatio fundetur in natura potentiali; fundatur ſiquid.m in rerum naturis, & eſſentiis, etiam antequam ſint, (ſunt enim illæ conformes, & adæquatæ intellectui diuino ab æterno, quando nondum erant, qua ratione dicuntur eſſe potentiales) ob hanc rationem huiuſmodi conformitas non erit relatio rei. *1. Solutio.*

Poſſumus tamen dicere, hanc conformitatem rerum cum intellectu diuino, in recto, & ex præcipuo ſignificato, non denotare habitudinem aliquam; ſed naturam abſolutam, nimirum entitatem cuiuslibet rei, quæ à ſupremo ente, tanquam à primo totius entitatis vberrimo fonte fuit deriuata. Minus tamē præcipè, & ſecundario, exprimere quandam habitudinem menſurati, ad primum exemplar, & menſuram. Et eadem ratione verum non addit enti relationem aliquam tanquam præcipuè ſignificatam; ſed ſecundario, & minus præcipue: eſt enim in recto ens, & in obliquo relatum quoddam ad intellectum, vt in ſequentibus vberius explicabimus. *2. Solutio.*

Quartum. Commenſuratio vel conformitas eſt relatio quædam æqualis comparationis; ſed veritas intellectus diuini non eſt commenſuratio cum rebus creatis. ergo veritas rerum creatarum, non erit commenſuratio cum intellectu diuino. *4. Argum.* Reſp. veram eſſe propoſitionem, quando vnum ex his quæ cōparantur *Solutio.*

parantur non dependet ab alio ſecundum eſſentiam, vt euenit in conformitate ſimilitudinis inter cignum, & niuem interueniente; quæ eſt habitudo æqualis comparationis, eo, quod neque cignus à niue, neque nix à cigno, dependeat ſecundum eſſentiam. At quãdo ex his quæ commenſurantur, vnum dependet ab alio ſecundum eſſentiam; dicimus falſam eſſe propoſitionē; quia in his non debet interuenire relatio æqualis comparationis. Cum igitur creaturæ dependeant à Deo ſecundum eſſentiam, non interueniet inter Deum, & ipſas, relatio ſecundum æqualitatem comparationis.

5. Argum. Quintum: Si veritas eſſet conformitas cum intellectu diuino, ita vt diuinus intellectus ſit regula, & menſura omnis veritatis, ſequeretur neque Philoſophos, qui veritatem ipſam tanquam ſcopum ſibi conſequendam proponunt, neque aurifices, ſtatuarios, aut alios opifices, poſſe vlla ratione, aut rerũ naturalium, aut ſuorum operum veritatem comparare. Quia ſine regula, & prima menſura veritatis, nõ poteſt veritas comparari, cum ergo exemplaria, & ideæ mentis diuinæ, ſint maxime occultæ, & nos lateant, ſi ipſæ eſſent primæ mēſuræ, & regulæ omnis veritatis, reuera occulta quoque eſſet nobis omnis veritas, quod quam ſit abſurdum, non eſt qui non probe cognoſcat; non igitur veritas erit adæquatio cum exemplaribus diuinis.

Solutio. Reſp. duobus modis poſſe aliquid in alio cognoſci; vno modo tanquam in obiecto cognito, qua ratione cognoſcimus imaginem

ginem in ſpeculo. Altero modo tanquam in principio, vel ratione cognoſcendi, quo modo cognoſcimus colores in lumine. Igitur intellectus cognoſcit veritatem in exemplaribus mentis diuinæ, non tanquam in obiecto cognito, aut ſpeculo aliquo; ſed tanquam in principio, aut ratione cognoſcendi; effluit enim ab exemplaribus diuinis ſplendor quidam, quo illuſtratæ mentes perſpicue veritatem ipſam, tam in his quæ à natura oriuntur, quam in his quæ arte conſtant, intuētur. Conſpicimus igitur veritatem in exemplaribus diuinis, tanquam in primis illius menſuris, quæ quamuis vt obiecta ſunt, ſint maximè incognita, vt tamē ſunt rationes, & principia cognoſcendi, maximè poſſunt à noſtris mentibus conſpici. Ex his igitur colligere licebit vehementer erraſſe Aureolum, vt auctor eſt Capreo. *in 1. diſt. 19. q. 3.* exiſtimantem, veritatem rerum non eſſe depromendam ex habitudine earum ad intellectum diuinum. Conſtat enim ex rationibus efficacissimis propoſitis, noſtram ſententiam eſſe veram, & quas aduerſus nos ille proponit futiles eſſe & parui momenti, vt ex traditis ſolutionibus, cuique poterit luce clarius eſſe manifeſtum.

Vide D. Tho. 3 cōtra Gent. cap. 47. diſcutientem hanc ſolu. accuratiſsimè, itemq; D. Aug. docentem, omnia cognoſci in rationibus æternis.

Aureolus errat.

Cap. III. Sitne Verum proprietas entis, & quid potiſsime ſignificet, num entitatem, vel relationem ad intellectum.

Concors eſt, & vna Philoſophorum omnium ſententia, verum eſſe proprietatem entis, cum eoque conuerti, & reciprocari, quam vt explicemus, has conſtituimus aſſertiones. Sit

1. Aſſertio. prima. Verum eſt vera, & legitima proprietas entis. Confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primum. Quidquid reciprocatur cum aliquo ſubiecto, & fluit ab eius natura, eſt ipſius vera, & legitima proprietas, ſed verum reciprocatur cum ente, & fluit ab ipſius natura, ergo erit proprietas illius. Propo. eſt perſpicua, cõfir. Aſſum. Inprimis verum reciprocatur cum ente; quia omne ens eſt adæquatum exemplaribus mentis diuinæ, at illud nuncupamus verum, quod eſt adæquatum his exemplaribus. Deinde fluit ab eius natura, hac lege, vt ab ea remoueri nulla ratione queat: remanente ſiquidem rei natura, & entitate, debet quoq; veritas ſupereſſe, quæ niſi cum entitate auferri nullo modo poteſt, vt

D Hila. præclare D. Hilarius. 5. de Trinitate, expreſſit his verbis. *Perime aqua quod aqua eſt, & per id poteris abolere quod vera ſit.*

2. Argum. Secundum. qua ratione ſe habet aliquid ad entitatem, eadem ſe habet quoque ad veritatem: eadem enim eſt diſpoſitio rei in entitate & veritate, vt docet Ariſt. *2. Meta.* 1. ergo verum erit vera, & legitima proprietas entis, cum per eandem rationem per quam aliquid ſit Ens, ſit quoque verum. Conſule D.

D. Thom. Thom. 1. p. q. 16. art. 3. & Alex. Alen. 1. p. q.

Alex. Ale. 5. membro 2.

2. Aſſertio. Secunda Aſſert. Verum addit rationem aliquam,

aliquam, rationi entis, non tamen reipſa, ſed ſola ratione, ab ea diſtinctam. Addere rationem aliquam omnibus eſt exploratum. Tum quia entis, & veri, ſunt diuerſi cõceptus. Tũ etiam; quia ſi nihil adderet, quando ita diceremus, Verum eſt ens, committeremus apertã nugationem; nomine enim ſubiecti, & attributi, idem ſecundum rem, & rationem enuntiaremus. Hanc verò rationem non diſtingui ſecundum rem ab ente, ſed ſecundum rationem, oſtendimus iam lib. 2. cap. 15. agentes de proprietatibus entis in communi, repete illa quæ in eo loco conſcripſimus.

Tertia aſſertio. Ratio quam verum addit enti, eſt habitudo quædã, & relatio, intrinſeca, ad intellectũ. Hanc aſſertionẽ profitetur D. Thom. *1. p. q. 16. art. 3.* Vbi inquit, Verum addere enti habitudinẽ ad intellectum, quemadmodum bonum addit eidem habitudinem ad appetitum, & apertius multo illam profitetur q. *1.* de Verit. art. 2. docens, ita denotare Veritatem habitudinem ad intellectum, vt ſi è medio auferretur omnis intellectus, illico tota ratio veritatis neceſſario deberet interire. Confir. deinde. Verum tranſcendens eſt adæquatio rei ad intellectum; ſed in hac diffinitione includitur habitudo quædã intrinſeca ad intellectum, ergo veritas tranſcendens, indicabit huiſmodi habitudinem. Præterea, verũ addit aliquam rationem enti; ſed nullam aliam poteſt addere niſi hanc relationem ad intellectum, hæc ergo relatio erit quam addit verum rationi entis. 3. *Aſſertio.* *D. Thom.* 1. *Argum.* 2. *Argum.*

Vnde colligere poterimus, verum ex du- *Conſect.*

pliciratione conſtitui, ex entitate ſcilicet, & habitudine ad intellectum, quemadmodum vnum ex duplici quoque ratione, entitate videlicet, & indiuiſione, conſtitui docuimus in ſuperiori libro. Cæterum quid verum præcipuè denotet, num entitatem, vel potius habitudinem ad intellectum, eſt maxime controuerſum apud Philoſophos. Quidam enim arbitrantur veritatem præcipue, & ſecundum eſſentiam, denotare habitudinem ad intellectum, minus tamen præcipue, & quaſi in obliquo exprimere entitatem. Sententiam hanc profitentur Caiet. 1. *p. q. 16. art. 2. Duran. in.* 1. *diſt.* 19. *q.* 5. & multi alij.

Quid præcipue denotet veritas, num entitatē, vel relationē

1. Opinio.

Caietan. Durand.

2. Opinio.

E contra verò alij exiſtimant, veritatem magis præcipuè, ſecundum eſſentiam, & in recto, ſignificare entitatem, relationem verò ad intellectum, ſecundario, & minus præcipuè, tamquam entitatis contractionem, vel limitationē, exprimere. Hæc opinio placuit Capreolo in. 1. *diſt. 19. q. 3. concl.* 3. Soncinati in eodem. 1. *& diſt. q. 4. &. 6. Metaph. q. 17. Ferra. 1. cont. Gent. cap. 60.* M. *Dominico Bannes 1. p. quæſt. 6. art. 3. dubit. vlt.* Quæ opinio maxime nobis placet, atque ita vt illam explicemus, ſit quarta aſſertio.

Capreol. Soncinas. Ferrar. M. Bannes.

4. Aſſertio.

Veritas magis præcipue denotat entitatem, quam relationem ad intellectum. Confir. his arg. Primum. Veritas ſecundum ſuam formam, & eſſentiam, denotat perfectionem intellectus, quemadmodum bonum, exprimit perfectionem appetitus; ſed relatio ſecũdum ſuam eſſentiam, & vltimum actum, non ſignificat aliquam perfectionem: quia quelibet

1. Argum.

bet

bet perfectio exprimi debet vt natura quædam inhærens rei quæ perficitur, (perfectio enim eſt in perfectibili) at relatio ſecundum ſuam eſſentiam, non exprimitur vt inhærēs, ſed vt referens ad terminū, ergo veritas non denotabit relationem ad intellectum.

Deinde, eadem eſt ſecundum analogiā veritas rei in Deo, & in nobis, quemadmodum eadē eſt entitas; ſed veritas in Deo nō ſignificat ex præcipua ratione, aliquam habitudinē, ſed entitatē abſolutā, ergo neque in alijs rebus ſignificabit relationem tanquam præcipuum ſignificatum. Propo. eſt perſpicua, confir. aſſump. Si veritas in Deo ſignificaret ex præcipuo ſignificato relationem, aut illa eſſet rei, aut rationis. at neutra eſſe poteſt Inprimis non rei, quia ſi eſſet rei, iam eſſent in Deo plures quam quatuor relationes rei, quæ ſunt paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & paſsiua, quod omnium Theologorū conſenſui aduerſatur. Deinde neque poteſt eſſe rationis. Quia relatio rationis, nullam denotat perfectionem, quemadmodum neque vllum aliud ens rationis; at veritas in Deo exprimit maximam perfectionem, quare veritas in Deo non denotabit ex præcipuo ſignificato aliquam relationem. *2. Argum.* *Ita docet D. Tho. 1. p. q. 28 art. 3 cum reliquis Theologis in 1. diſt. 26.*

Rurſus confirmatur teſtimonio D. Thom. *q. 1. de verit. art. 8.* in quo loco docet, veritatē rei præcipuè ſignificare illius entitatem, addere tamen ipſi habitudinem quandam æqualitatis, ad intellectum. *3. Argum. D. Thom.*

Ad extremū proprietates demonſtrabiles (è quorum numero eſt veritas,) magis præci- *4. Argum.*

puè ſignificant ſubiectum, quam quippiam aliud, vt *2. lib. cap. 14. & 3. cap. 9.* agentes de vno, docuimus. non ergo veritas ſignificabit præcipuè relationem, ſed entitatem abſolutam. Vnde quemadmodum in illo loco docuimus, vnum in recto magiſq; præcipue denotat entitatem, quam indiuiſionem, ita profitendum erit veritatem magis præcipue ſignificare entitatem, quam relationem ad intellectum.

Veritas intellectus præcipue quoque denotat entitatem.

Attamen cum præter veritatem rei, detur quoque veritas intellectus, hæc aſſertio non tantum de veritate rei, ſed etiam de veritate intellectus debet intelligi, vt præclare ſentiunt Capre. & Sonci. in ſuperioribus locis. Etenim veritas intellectus, eſt qualitas quædam mẽtis, eſt enim vel ſpecies intellectilis, vel verbum mentis, (nam his duobus adæquatur rebus cognitis) at hæc duo, qualitates quædam ſunt mẽtis, cum igitur qualitas non ſignificet ex primo eius & præcipuo ſignificato relationem aliquam, neque veritas mentis illam ſignificabit. Quare quẽadmodum ſcientia quæ eſt qualitas intellectus, in recto, & ex præcipuo ſignificato, denotat naturam abſolutam, connotans tamẽ in obliquo, & minus præcipuè, habitudinem quãdam ad obiectum: pari ratione veritas mẽtis, in recto ſignificabit qualitatem intellectus, & entitatem abſolutam, ſcilicet aut ſpeciem intellectilem, aut verbum mentis, in obliquo tamen, & minus præcipuè, ſignificabit relationem ad res veras, à parte rei ſubſiſtentes. Vnde veritas rei, erit entitas cum habi-

habitudine ad intellectum, præcipue diuinũ. Veritas vero intellectus, erit entitas cum habitudine ad res veras. In quibus diſſinitionibus, entitas continetur in recto, relatio vero in obliquo.

Cap. IIII. In quo diſſoluuntur quædam argumenta aduerſus ſuperiora.

VErum quia non ſat eſt veritatẽ explicaſſe, niſi ſimul argumẽtis quæ obijci poſſũt fuerit ſatisfactũ, diſſoluẽda erũt in hoc cap. nõnulla argumẽta aduerſus ſuperiora, ex quibus ſit hoc primũ. Ens tantum dicitur de his quę ſunt: verũ autẽ dicitur quoque de his quæ nõ ſunt, nã intellectus verè apprehendit nõ ens non eſſe, & enuntiat, non ens non eſſe, in ſecunda eius functione. ergo verũ non reciprocabitur, neq; erit proprietas entis. Confir. conſe. Quia proprietates nõ debent latius patere, ſuo proprio, & adæquato ſubiecto. Reſp. inprimis nos nõ loqui de omni veritate, quando illã facimus proprietatẽ entis, ſed de ſola veritate rei, quæ ſola eſt tranſcendens; vnde quamuis veritas compoſita, vt eſt veritas enuntiationis, etiam ambiat non entia, ſimplex tamen, quæ eſt veritas rei, & tranſcendens, de ſolo ente poteſt enuntiari, & ſola ea quæ ſunt, poſſunt eſſe vera huius generis veritate. Præterea dicimus, non entia non apprehendi ab intellectu, vt non entia ſunt, & ſub ratione non entis, ſed

1. Argum.

Solutio 1.

Solutio 2.

ſed ſub ratione entis. Vnde quemadmodum obiectum appetitus non tantum eſt bonum, ſed apparens bonum; ita quoque obiectum intellectus, non tantum erit illud quod eſt ens, ſed etiam illud quod apparet ens. Quemadmodum ergo verum ſe diffundit ad non entia, ita & ratio entis ſe diffundet ad illa. Neque hinc colligitur non ens eſſe ens, ſed non ens apprehendi ſub ratione entis.

2. Argum. Secundum. Si verum eſſet proprietas entis, ita vt diceretur de omni ente, ſequeretur eandem rem poſſe ſimul eſſe veram, & falſam; hoc autem eſt abſurdum, ergo verum non erit proprietas entis. Confir. propo. Falſitas reperitur in rebus, ergo ſi verum quoque de eiſdem diceretur, idem ſimul eſſet verum & falſum. *Solutio.* Reſp. negando propoſi. Ad confirmationem dicimus, in rebus nullam reperiri falſitatem, cum tales ſint omnes, qualia ſunt exemplaria diuina, ex quorum conformitate debet veritas poſtulari. In enuntiatione autem reperitur falſitas, quæ veritati compoſitæ aduerſatur. At veritas compoſita, non eſt proprietas entis, ſed altera ſimplex, quæ in rebus reperitur, vnde non colligitur idem ſimul eſſe verum, & falſum.

3. Argum. Tertium argum. Verum reciprocatur cum ente, & eſt idem cum eo; ſed ens non denotat intrinſecum ordinem, & relationem ad intellectum, ergo verum non denotabit intrinſecam relationem ad illum. *Solutio.* Reſp. negango conſequentiam; quia ſufficit diſtinctio rationis ratiocinatæ, inter ens, & verũ, ad hoc vt aliquid enuntietur de vno, quod non dicitur

citur de altero. Quemadmodum ſufficit diſtinctio rationis inter ens, & vnum, vt dicamus aliquid dici de vno, quod non enunciatur de altero; nam de vno ſecundum eſſentiam enuntiatur indiuiſio, quæ non enuntiatur de ente ſub propria ratione.

Quartum. Veritas rei diffinitur adæquatio rei ad intellectum. Intellectus vero, adæquatio intellectus ad rem; ſed adæquatio denotat formaliter in recto, & magis præcipue relationem. ergo veritas quoque rei, quam intellectus, ſignificabit magis præcipue, & in recto, relationem ad intellectum. *4. Argum.*

Reſp. diffinitiones propoſitas ita eſſe intelligendas. Veritas rei eſt adæquatio, id eſt, eſt res adæquata intellectui. Et veritas intellectus eſt adæquatio, id eſt, eſt conceptus, vel ſimilitudo adæquata rebus, in quibus diffinitionibus, vel res ipſæ, vel conceptus in recto, & magis præcipuè exprimuntur, & non relationes, vel habitudines. *Solutio.*

Quintum. Illa ſunt relata quibus adaptantur proprietates relatorum, ſed veritati intellectus, quæ conſtituta eſt in enuntiatione interiori, vel in compoſitione, & diuiſione, adaptatur proprietates relatorum, ergo hæc ſaltim veritas magis præcipue, & ſecundum eſſentiam denotabit relationem, quam entitatem. Confir. aſſump. Proprietas eſt relatorum, vt ipſa mutentur ad ſolam alterius mutationem; ſed oratio vera mutatur in falſam, ad ſolam mutationem rei ſignificatæ, vt hæc oratio, Socrates ſedet, quæ vera eſt, ipſo ſedente, ſi deinde non ſedeat, eſt falſa, ad ſolam *5. Argum.*

 ipſius

ipſius mutationem, vt auctor eſt Ariſt. in Ca-
tegoriis, cap. de ſubſtantia, ergo orationi ve-
ræ conueniet proprietas relatorum. Reſpon.
Solutio. falſam eſſe aſſump. Ad confir. vero dicimus
in relatis formaliter ſumptis ita euenire, vt
vno mutato, & alterum quoque mutetur, per
ſolam alterius mutationem. At in oratione
vera, res non ita ſeſe habet. nam quamuis ea-
dem oratio ſecundum materiam, mutetur de
vera, in falſam, ad ſolam alterius mutatio-
nem, eadem tamen ſecundum formam, nulla
ratione poteſt mutari, vnde ſi res mutatur, &
ipſa quoque debet formaliter mutari, & ita
hæc oratio Socrates ſedet, quæ vera eſt eo ſe-
dente, ſi deinde non ſedeat, eſt falſa, non per
ſolam mutationem rei, ſed per mutationem
formalem quæ in ipſa eſt effecta, vnde non
erit vna, ſed duplex oratio, ſecundũ formam.

Cap. V. Num veritas ſit ens rei, vel rationis.

Opi. Durand. DVrandus vir acutus, Philoſo-
phus, & Theologus eruditiſſi-
mus, *1. lib ſent. diſt. 9. q. 5. & 6.*
arbitratur veritatem eſſe ens
rationis, cuius ſententiam vt
explicemus, erunt altius ipſi-
us fundamenta, quibus ille vtitur ad hanc
quæſtionem explicandam, repetenda. Conſti-
tuit igitur eſſe duo genera attributorum quæ
de rebus enunciantur, quædam quæ ipſis cō-
petunt beneficio intellectus, vt ſunt genus,
& ſpecies, ſubiectum, vel attributum. Alia
vero quæ eis conueniunt à parte rei, præter

omnem

omnem operationem intellectus, vt homini conueniunt candor, atror, & capacitas diſciplinæ. Cenſet itaque veritatem eſſe recenſendam inter attributa primi generis, quæ tantum enuntiantur de rebus, beneficio intellectus. verum vt hanc rem facilius explicet, annotat iterum, veritatis rationem in eo eſſe conſtitutam, nimirum vt aliqua res apprehenſa per intellectum, non tantum in ſimplici apprehenſione, ſed etiam in compoſitione, & diuiſione, aſſerente, & iudicante, ſit conformis, & adæquata ſibipſi, vt exiſtit à parte rei. Verbi gratia: veritas huius enuntiationis, homo eſt riſibilis, ſita eſt in conformitate quam obtinet homo apprehenſus per intellectum, ad ſe ipſum exiſtentem à parte rei. Vnde colligit veritatem eſſe ens rationis. Etenim ſi veritas conſtituta eſt in huiuſmodi conformitate eiuſdem rei, ad ſe ipſam, in intellectu, & à parte rei exiſtentem, & hæc conformitas ſit ens rationis, tum quia eſt eiuſdē ad ſe ipſum, inter quæ extrema, ſola relatio rationis poteſt interuenire, Tum præterea; quia habet eſſe beneficio intellectus, at quæ habent eſſe illius beneficio, entia rationis dicuntur. Hanc ſententiā amplexi fuerunt Herueus, Quodlib. 3. q. 1. & Soncinas. *6. Metap. q. 16.* *Herueus. Soncin.*

Horum tamen preſtantiſſimorum virorum ſententia, ſi in vniuerſum, & in communi, de veritate intelligatur, conſtare nullo modo poteſt. Primo; Quia veritas eſt maxima perfectio intellectus at quod ſolū ens ratiōis de notat, *Impugnatur opinio Durand. 1. Argum.*

notat, quam quæſo poterit intellectui perfectionem conferre? Deinde amota quauis intellectus cõſideratione, cælum, elementa, & quæ ex illis cõſtantur, ſunt vera, veritate rei, & tranſcendenti, ſunt enim entia, quamobrẽ erũnt vera, quibus enim à parte rei competit natura ſubiecti, debet quoq; proprietatis ratio cõuenire; at ens rationis tantum adaptatur rebus ope, & beneficio intellectus, vt ijdem auctores ingenue profitentur. veritas igitur in vniuerſum, & in communi, vt omnem veritatem amplectitur, non erit ens rationis.

Ferrar. 1. cont. Gent. cap. 83. Iau. in tra. tranſc. ca 5 Sonc. 6. Met. q. 17. quamuis in q 16. cum Herueo & Durando conſentiat & M. Banes 1. p. q. 16 ar. 3. 1. Argum.

Reiecta itaque hac opinione, aliorum Philoſophorum, præſertimq; Thomiſtarum veſtigiis inhærentes, his aſſertionibus propoſitam quæſtionem diffinimus. Sit 1. Relatio conformitatis naturæ diuinæ ad intellectum diuinum in qua eſt conſtituta ratio veritatis, eſt relatio rationis. Ratio huius aſſertionis eſt perſpicua. Quia ſi huiuſmodi relatio non eſſet rationis, proculdubio eſſet rei, cum omnis relatio aut ſit rei, aut rationis; atqui hoc eſt omnino falſum. Primo, quia inter intellectum, & naturam diuinam non intercedit diſtinctio rei, at relatio rei tãtum intercedit inter extrema reipſa diſtincta. Secundo. Quia ſi eſſet huiuſmodi conformitas relatio rei, daretur in Deo præter quatuor illas relationes, nimirum paternitatem, filiationem, ſpirationem actiuam, & ſpirationem paſſiuam, alia relatio rei, quod omnium Theologorum conſenſui aduerſatur. Præterea neque conformitas intellectus diuini cum

rebus creatis poteſt eſſe relatio rei. Nam ſi eſſet relatio rei, Deus dependeret à creaturis, etenim in relationibus rei, vnum extremum ab altero dependet. Deinde relatio menſuræ ad menſuratum, non eſt rei, ſed rationis, cum igitur hæc conformitas intellectus diuini, ſit relatio menſuræ ad res menſuratas, non erit rei, ſed rationis. 2. *Argum.*

2. Aſſertio. Relatio conformitatis, & adæquationis inter creaturas, & intellectum diuinum, eſt relatio rei. Confir. Hæc relatio eſt menſurati ad menſuram; quia tales in ſe ſunt creaturæ, qualia ſunt exemplaria mentis diuinæ. ſed relatio menſurati ad menſuram, ex parte menſurati eſt relatio rei, vt auctor eſt Ariſt. 5. *Metap. ca.* 15. conſtituens hæc eſſe relata tertij generis, & ordinis, ergo hæc erit relatio rei. 2. *Aſſertio.*

3. Aſſertio. Relatio adæquationis rerum ad intellectum creatum ſpeculatiuum, eſt relatio rationis. Confir. hæc relatio eſt menſuræ ad rem menſuratam; quia intellectus ſpeculatiuus à rebus menſuratur; ſed menſura ſola relatione rationis refertur ad rem menſuratam, ergo hæc relatio erit rationis. Diximus autem ad intellectum ſpeculatiuum; quia ſi ad intellectum practicum referantur, relatio adæquationis ex parte earum, erit relatio rei, vt relatio adæquationis inter res artificiatas, & intellectũ artificis, qualis eſt relatio ſtatuæ ad intellectum ſtatuarij, eſt relatio rei. Nam res artificiatę dependent ab intellectu artificis, & menſurãtur ab eo, quare referentur relatione rei, eo modo quo aliæ res men- 3. *Aſſertio.*

res menſuratæ referuntur relatione rei, ad ſuas menſuras.

Quarta aſſertio. Relatio adæquationis intellectus ſpeculatiui, cũ rebus, eſt relatio rei. Hæc aſſertio eſt perſpicua. Quia intellectus ſpeculatiuus menſuratur, & depẽdet à rebus, quare referetur ad eas relatione rei. Diximus intellectus ſpeculatiui, quia ſi loquamur de intellectu practico, non referetur ad res relatione rei, ſed rationis, eo quod hic intellectus eſt menſura rerum, & minimè dependet ab eis.

Cap. VI. In quo rationes aduerſus ſuperiora diſſoluuntur.

NOn deſunt tamen Durando argumenta, quibus confirmet ſuam opinionem, noſtramque labefactet, quibus erit in hoc capite ſatisfaciendum. *1. Argum.* Primum eſt petitum ex teſtimonio D. Thom. *q. 21. de verit. art. 1.* in quo loco docet, verum, & bonum, ſolam relationem rationis addere enti, quod nos in ſuperioribus paſſim docuimus. iam ergo veritas in propria, & peculiari ratione, erit ens rationis, & nullius veritatis adæquatio, eſſe poterit relatio rei. *Solutio.* Reſp. de ratione veritatis tranſcendentis eſſe duo hæc, inprimis vt res quæ à parte rei ſubſiſtunt, vel natæ ſunt ſubſiſtere, ſint adæquatæ exemplaribus diuinis. Deinde vt ſint natæ, & aptæ, efficere in intellectu creato rectam ſuæ naturæ comprehenſionem, vt docet D. Thom. *q. 1. de verit. art. 1.* Si primam rationem contemplemur, ſunt

m.n.

menſuratæ;ſi vero alteram exſpectemus, ſunt veræ menſuræ; & ita in prima ratione referentur relatione rei, in ſecunda vero relatione rationis. Igitur D. Thomas conſtituens veritatem tranſcendentem addere enti ſolam relationem rationis, intelligi debet de veritate ſecundo modo, in habitudine ad intellectum creatum, non autem de veritate in habitudine ad intellectum diuinum, qua eadem ratione intelligenda ſunt ea quæ docuimus in ſuperioribus.

Secundum Arg. Relatio eiuſdem ad ſeipſum, eſt relatio rationis. ſed veritas ſignificat relationem eiuſdem ad ſeipſum, ergo erit relatio rationis. Prop eſt perſpicua. Confir. Aſſump. Veritas nihil aliud eſt, quã eſſe quod eſt à parte rei, eſſe ſibi adæquatum ea ratione qua eſt in intellectu, hoc autem nihil aliud eſt quam relatio eiuſdem ad ſeipſum, ergo veritas ſignificabit relationem eiuſdem ad ſeipſum. Reſp. falſam eſſe aſſump. Ad confir. dicimus, falſum quoque eſſe veritatem eſſe conformitatem eiuſdem ad ſeipſum, ſed eſt illa conformitas rei ad intellectum, aut intellectus ad rem, non vt intellectus eſt, ſed vt afficitur ſimilitudine, aut impreſſa, aut expreſſa, rei intellectæ. *2. Argum.* *Solutio.*

Tertium. Ens rationis eſt illud quod cõſequitur rẽ vt habet eſſe obiectiue in intellectu, quemadmodum docuimus lib. 1. ca. 4. ſed veritas cõſequitur rẽ vt habet eſſe obiectiue in intellectu; etenim ex eo quod aliquid concipitur, vt in ſe eſt, ſequitur veritas in intellectu, ergo *3. Argum.*

ctu, ergo veritas erit ens rationis. Reſp. Propoſitionem eſſe veram, ſi illud quod conſequitur rem vt habet eſſe obiectiue in intellectu, ita ſit in intellectu obiectiuè, vt non ſit in eo ſubiectiue, vt ſunt notiones generis, & ſpeciei. Si vero quod eſt obiectiue, fuerit etiã in eo ſubiectiue, dicimus illam eſſe falſam; quia quod inhæret intellectui, & eſt in illo tãquam in ſubiecto, eſt ens rei, nam inhærere ſolum poteſt accidentibus rei adaptari. Cum igitur veritas intellectus ita conſequatur rẽ vt eſt obiectiue in intellectu, vt ſit etiam in eo ſubiectiue, eſt enim illa ſimilitudo impreſſa, aut expreſſa rei, menti inhærens, quãuis conſequatur rem vt habet eſſe in intellectu, erit ens rei.

4. Argum. Quartum. Si veritas eſſet Ens rei, ſpectaret ad Metaphyſicum, ad quem ſpectat agere de omni ente rei, agere quoq. de veritate, ſed hoc aduerſatur Ariſt. *6. Metaph. cap. 3.* docenti Ens verum, excludendum eſſe à conſideratione Metaphyſici, ergo verum non erit ens rei. Reſp. Cum Soncinate, non eſſe excludẽdam omnem veritatem à prima Philoſophia; ſed illam ſolum, quæ eſt in enuntiatione; hanc autem cum ſit relatio ſigni, ex hominum inſtituto prouenientis, libenter fatemur eſſe relationem rationis. Lege alias ſolutiones apud Iauel. & Aquariũ. 6. Metaph. q. vltima, explicantes quã ratione ens verũ excludi debeat à conſideratione Metaph.

6. Metaph. q. 19. ad. 1.

Cap.

Cap. VII. Num veritas ſit in rebus, vel in ſolo intellectu.

VErum & in intellectu, & in rebus reperiri, cuilibet qui leui etiã manu Ariſt. euoluerit, poterit ſatis eſſe perſpicuum, profitetur enim ille varijs in locis, veritatem, & in rebus, & in intellectu reperiri. In primiſque in intellectu reperiri, conſtare poterit ex *lib. 6. Metap. ca.* 3. in quo loco conſtituit verum, & falſum eſſe in intellectu, bonum vero, & malum in ipſis rebus. Deinde eſſe illud in ipſis rebus ex innumeris propemodũ locis colligi poterit, nã in categoriis cap. de ſubſtã. & in poſtcategoriis cap. de priori, docet, ex eo quod res eſt, vel non eſt; orationem vocari veram, vel falſam. Præterea. *4. Metap. ca. 5.* contra Protagoram inquit, non ex eo res eſſe veras quia nobis veræ apparent, ſed potius ita nobis apparere, quia in ſe veræ ſunt, *9. etiam Meta ca.* 12. conſtituit, hominem eſſe candidum, eſſe verum, non quia nobis ita videatur, ſed potius quia candidus eſt. Et *2 li. Meta. ca.* 1. profitetur eandem eſſe diſpoſitionem rei in veritate, quæ eſt in entitate, in quo loco, & in aliis recenſitis, apertè teſtatur Ariſt. veritatem in rebus reperiri.

Cum igitur hæc ita ſeſe habeant, diſceptatio eſt inter celebres Philoſophos, ſit ne veritas in rebus formaliter, & ſecundum eſſentiã, vel potius ſit in illis tamquam in cauſſa, & fundamento, in intellectu autem ſit, ſecũdum eſſentiam, & formaliter.

Opinio communis veterum.

Fere enim omnes conſtituunt, veritatem in rebus eſſe tamquam in cauſſa, & fundamẽto, in intellectu vero ſecundum eſſentiã, nam habet ſe eo modo quo vniuerſum, quod eſt in rebus tamquam in fundamento, in intellectu vero eſt ſecundum eſſentiam, & formam.

D. Thom. Durã. Aegidi Capreo. Sonci. Flandren. Scotus, Iauel.

Sententiam hanc ampleċtūtur D. Thom. 1. *p. quaſt. 16. art. 1. & 2. quaſt. 1. de verita. art. 2. lib. 1. ſent. diſt. 19. quaſt. 5 art. 1. Durand. in eod. & diſt. quaſt. 5. & 6. Aegidius quaſt. 10. Capreol. quaſt. 3. Sonci. 6. Metap. quaſt. 16. & Flandren. quaſt. 13. art. 2. Scot. quaſt. 3. Iauel. in tract. de tranſcen. cap. 5.* Nonnulli tamen ex recentioribus in ea ſunt opinione vt exiſtiment, veritatem non ſolum in intellectu, verum etiam & in rebus, formaliter reperiri. Cæterum vt hanc cõtrouerſiam explicemus, reuocanda ſunt ad memoriam ea quæ de veritate fuerunt in ſuperioribus conſtituta, veritatem ſcilicet quandam eſſe rei, vel tranſcendentem, & alteram intellectus, quæ eſt vera comprehenſio ipſius, circa ſuum obiectum. Præterea annotandum eſt ex D.

D. Thom.

Thom. *q. 1. de verit. art. 2.* veritatem rei poſſe conferri, vel cum intellectu diuino, vel cum intellectu creato, ad vtrumque enim intellectum debet illa referri, ad diuinum, vt illius exemplaria imitetur, & ad humanum, vt veram de ſe in ipſo generet comprehenſionem.

Sit igitur 1. Aſſert. Veritas intellectus, non eſt in rebus, ſed in ſolo intellectu. Hæc aſſertio eſt perſpicua; quia vera comprehenſio obiecti, quæ eſt veritas intellectus, in ſolo intellectu

tellectu formaliter, & ſecundum eſſentiam reperitur.

Secunda Aſſertio. Si loquamur de veritate rei, in habitudine ad intellectum creatum, non reperitur in rebus formaliter, & ſecundum eſſentiam, ſed tantum tanquam in cauſa, fundamento, & vt dicunt materialiter. Confirm. Res ex eo dicuntur veræ in habitudine ad intellectum humanum, vel alium creatum, quia ſunt natæ efficere veram ſui comprehẽſionem in ipſo, hoc autem nihil aliud eſt, quã eſſe cauſſam veritatis in intellectu exiſtentis, erit ergo veritas in rebus tamquam in cauſa, & fundamento. *2. Aſſertio.* *1. Argum.*

Deinde eo modo ſe habent res ad intellectum, quo pomum ſe habet ad ſanitatem; vt omnes Philoſophi docent; Sed pomum tantum eſt ſanum, quia eſt cauſſa ſanitatis, ergo & res tantum dicentur veræ, quia ſunt cauſæ veritatis, quæ eſt intra mentem. Et hac ratione intelligi debet Ariſt. in locis in principio capitis propoſitis; quando inquit orationem eſſe veram, quia res eſt, vel non eſt, etenim illa dictio, *quia*, tantum denotat cauſam efficientem; nam ex eo quod res eſt, vel non eſt, tanquam ex cauſa efficiente, oritur veritas orationis, tam mentis, quam vocis. *2. Argum.*

Ex hac aſſertione colligimus, res hac ratione ſumptas, eſſe veras extrinſeca denominatione; etenim denominantur veræ, à veritate alteri ſubiecto inhærente; ſcilicet, à veritate exiſtente in intellectu. Quare quemadmodum agens, denominatur agens, extrinſeca deno-

denominatione, ab actione à ſe fluente, quæ recipitur in paſſo tamquam in ſubiecto: pari ratione, res dicuntur veræ extrinſeca denominatione, à veritate fluente ab ipſis, quæ recipitur ab intellectu tamquam in ſubiecto.

3. Aſſertio. *1. Argum.* Tertia Aſſertio. ſi res referantur ad intellectum diuinum, & increatum, veritas rei in ipſis rebus reperietur, formaliter, & ſecundum eſſentiam. Confir. Veritas rerum in habitudine ad intellectum diuinum, nihil aliud eſt quam adæquatio earum cum exemplaribus, & ideis diuinis; ſed huiuſmodi adæquatio, eſt ſecundum formam, & eſſentiam in rebus creatis, ergo veritas rerum in habitudine ad intellectum diuinum, erit formaliter, & ſecundum eſſentiam, in ipſis rebus.

2. Argum. Rurſus, omnes res naturales comparãtur ad intellectum diuinũ, eo modo quo res quæ fiunt ab arte, comparantur ad ipſam artem; ſed res artificioſæ, ſunt adæquatę formaliter, & ſecundum eſſentiam, intellectui artificis; quæ adæquatio ad huiuſmodi intellectum, in ipſis eſt, ergo adæquatio rerum naturalium ad diuinum intellectum, erit in ipſis rebus, & ex conſequenti, erit veritas formaliter, & ſecundum eſſentiam. Quare cum veritas tranſcẽdens potiſſimè peti debeat ex habitudine rerum ad intellectum diuinũ, vt docuimus in ca. 2. huius libri ſit.

4. Aſſertio. Quarta aſſertio. Veritas tranſcendens, formaliter, & ſecundum eſſentiam, reperitur in ipſis rebus. Confir. his arg. Primum. veritas tranſcendens, eſt adæquatio rerum cum intellectu diuino, ſed hæc adæquatio, vt conſtat

ſtat ex ſuperiori aſſertione, reperitur formaliter in rebus, ergo & veritas tranſcendens reperietur formaliter in illis.

Secundo. Veritas conſequitur naturã entis, cum ſit illius proprietas, ergo eadem ratione competet rebus, qua illis cõpetit ipſum ens, ſed ens competit ipſis rebus, (vt homini verbi gratia, aut leoni) à parte rei, extra omnem operationem intellectus: ergo & veritas cõueniet eiſdem à parte rei. 2. Argum.

Præterea eadem eſt ratio veritatis, & aliarum proprietatum entis; ſed aliæ proprietates, vt vnum, & bonum, conueniunt rebus à parte rei, ergo verum conueniet quoque eiſdem à parte rei. 3. Argum.

Ad hæc, eo modo ſe habet intellectus diuinus ad veritatẽ rei, quo ſe habẽt res ad veritatẽ intellectus humani, nam quemadmodũ res ſunt mẽſuręveritatis intellectus humani, & veritas deriuatur ab eis; ita quoque diuinus intellectus, ratione ſuorum exemplariũ, eſt menſura rerum, & veritas rerum fluit ab illis exemplaribus; ſed verum quod fluit à rebus in intellectum, eſt formaliter, & ſecundum eſſentiam in intellectu, ergo verũ quod fluet ab intellectu diuino in res creatas, erit formaliter, & ſecundum eſſentiam, in ipſis rebus; atqui hoc eſt verum tranſcendens, ergo veritas tranſcendens erit ſecundum eſſentiam, in ipſis rebus. Annotandum eſt tamen, hoc eſſe intelligendum tãquam in ſubiecto, nam cum duobus modis poſſit eſſe veritas in aliquo, aut tamquam in ſubiecto, aut tamquã in termino, veritas tranſcendens eſt in rebus

bus tanquam in ſubiecto, qua ratione intelligi debet aſſertio propoſita, in intellectu autem (præcipuè diuino) eſt tamquam in termino; quia terminus relationis quæ includitur in veritate, eſt intellectus.

Cap. VIII. In quo quædam argumenta diſſoluuntur.

Poterunt tamen illa quæ nunc proximè docuimus, his argumentis impugnari. Primum eſt petitum ex Ariſtot. in eo loco quem propoſuimus, ex lib. 1. *Metap. ca. 3.* Bonum, & malum, ſunt in rebus, verum autem & falſum, in intellectu. Tum etiam D. Thom. in innumeris propemodum locis, profitetur verum ſecundum eſſentiam, & formaliter, in ſolo intellectu reperiri, in rebus vero ſolum ſecũdum cauſſam, & tanquam in fundamento, iam ergo veritas in ſolo intellectu reperietur, ſecundum eſſentiam. Reſp. Ariſt. & D. Thom. intelligendos eſſe, de veritate coniũcta intellectus, non autem de veritate ſimplici rerum, vel de veritate tranſcendenti, illa enim prior in ſolo intellectu conſtitui debet, hæc vero poſterior in rebus reperitur.

1. p. q. 16. ar. 1. & 2. & q. 1. de Veri. art. 1.

Solut.

Secundum argumentum. Eo differunt intellectus, & appetitus, quod appetitus fertur in res ea ratione qua ſunt à parte rei, trahitur enim ab ipſis, intellectus vero fertur in res ea ratione qua in ipſo continentur, nam trahit res ad ſe, per quaſdam earum imagines,

nes, & ſimilitudines; ſed intellectus fertur in verum tamquam in obiectum, ergo verum in ſolo intellectu reperietur. Reſpond. Non ita eſſe intelligendum diſcrimen traditum inter intellectum, & appetitum, quaſi appetitus feratur in res à parte rei ſubſiſtentes, intellectus vero nullo modo feratur in eas, hoc enim falſum eſt; cum intellectus res ipſas, quæ à parte rei ſubſiſtunt, contempletur. Sed ita intelligi debet diſcrimen. In appetitu vnicus tantum illius terminus reperitur, qui eſt, id quod eſt, à parte rei, eſt enim illius terminus bonum, at bonum in ijs tantum quæ exiſtunt, vel nata ſunt exiſtere, reperitur. In intellectu vero duplex eſt terminus, interior, & exterior, proximus, & remotus. Interior, & proximus, eſt verbum à mente genitum, in quo res quæ à parte rei ſubſiſtunt, tamquam in ſpeculo quodam ſplendent: Exterior vero, & remotus, ſunt ipſa res à parte rei exiſtentes, vt ſeſe offerunt cognoſcendæ intellectui, per ſuas imagines, & ſpecies. Igitur cum terminus, & obiectum appetitus, ſit bonum, quod ſolis rebus exiſtentibus adaptatur, ille proculdubio ferri debet extra ſe, ad res quæ ſunt à parte rei. At cum terminus intellectus proximus, & intrinſecus, ſit verbum mentis, intellectus feretur ad ea quæ ſunt intra ſe. Ex hoc tamen non ſequitur omnem veritatem eſſe in intellectu, ſed ſolam eam quæ indicat adæquationem intellectus ad res, vel veritatem mentis. Præterea aſſump. huius argum. eſt quoque falſa, quia obiectum intellectus

non eſt verum, ſed ens. Verum autẽ eſt conditio obiecti & entis, eo quod ad apprehenſionem intellectus, conſequitur, rem eſſe adæquatam intellectui, & intellectum eſſe rebus adæquatum, in qua adæquatione vtriuſq; veritas conſiſtit. Et ita ante nos alij viri præſtãtiſſimi tradiderunt, vt Caiet. 1. *p. quæſt.* 16. *art.* 3. *Capreol. in ſenten. diſt.* 19. *quæſt.* 3. *ad* 1. *Herue. & Sco.* 1 *ſenten. diſt.* 3. *quæſt.* 3. *&* 6. *Metaph. q.* 3.

Caiet. Capreol. Scot.

3. Argum. Tertium argumentum. In habitudine ad intellectum diuinum, creaturæ ſunt veræ, quia repręſentãt veritatem exemplarium diuinorum, ſunt enim imagines, & adumbratæ quædam illorum ſimilitudines, erunt ergo veræ in ſignificando; ſed quod eſt verum in ſignificando, non eſt verum formaliter; quemadmodum quod eſt ſanum in ſignificando (vt eſt vrina) non eſt ſanum formaliter, ergo creaturæ in habitudine ad intellectum diuinum, non erunt veræ formaliter. Reſp.

Reſpo. Creaturas in habitudine ad intellectum diuinum, eſſe veras vtroq; modo, & formaliter & in ſignificando; quemadmodum etiam ſunt bonæ vtroq; modo, in habitudine ab bonitatem diuinam, Aſſump. igitur falſa eſt, ſi de omni ſigno intelligatur, nam aurora, vel crepuſculi matutini, (quando ſcilicet ſol per ſignum integrum Zodiaci vel per triginta gradus, in quos quodlibet ſignum eſt diſtributum, abeſt à noſtro horizonte) ſunt ſplendidi formaliter, qui tamen indicant futurum ſolis ſplendorem. Et ita creaturæ erunt veræ formaliter, cum in ſe contineant formalẽ

adæ-

adæquationem ad exemplaria diuina; & in ſignificando, quia nobis indicant eorundem exemplarium veritatem.

Cap. VIIII. Sitne veritas intellectus, in ſola ipſius compoſitione, & diuiſione.

QVæſtionem quam in hoc cap. explicandam proponimus, luculenter ſatis diſputāt D. Tho, *1. p. q. 16. art. 2. quæſt. 1. de Verit. 1. lib. de interp. lec. 3.* & in alijs multis locis, Caiet. in commentarijs, in locum propoſitum ex *1. p.* & *Ferra. 1. Cont. Gent. cap. 59.* ex quorum limpidiſſimis fontibus ea omnia hauriemus, quæ huic quæſtioni explicandæ accommodata eſſe videbuntur. *D. Thom.* *Caiet.* *Ferra.*

Vt igitur illam diffiniamus, animaduertēdum eſt in primis tres eſſe (inter alias) functiones intellectus patibilis Prima eſt ſimplicium apprehenſio. Secunda eſt, apprehenſio rerum compoſitarum, vt eſt apprehenſio, qua apprehendimus hominem eſſe animal capax diſciplinæ. Tertia eſt iudicium, quo medio iudicamus ſintne ita res à parte rei vt eas eſſe per intellectum apprehendimus.

Annotandum eſt ſecundo, duobus modis poſſe eſſe in aliquo veritatem, aut tamquam in ſubiecto, cui inhæreat; aut tamquam in cognoſcente ipſam, Alij dicunt veritatem ſumi poſſe duobus modis aut materialiter, aut formaliter; ſumitur materialiter, ea ratione qua eſt in aliquo tamquam in ſubiecto. Su-

Caiet. mitur vero formaliter, ea ratione qua eſt in aliquo tamquam in cognoſcente. At Caiet. & alij ipſum imitati diſtinguunt veritatem, in veritatem in actu ſignato, & in actu exercito. Veritas in actu ſignato, eſt illa quæ actu reflexo cognoſcitur, vt veritas eſt, & apprehenditur ſub ratione veritatis, nimirum ſub ratione cuiuſdam adæquationis ad res cognitas, exprimiturque hoc nomine, Veritas. At veritas in actu exercito, eſt quælibet cognitio quæ adæquatur rebus, vel in qua exercetur adæquatio ad res ipſas, quamuis non ſit illa cognita ab intellectu. Vt quando ita proferimus, homo eſt animal, hæc enuntiatio, eſt vera in actu exercito, quia ita eſt à parte rei vt exprimitur per ipſam, quamuis intellectus non feratur in eam actu reflexo, neque cognoſcat ipſam, vt conformem, & adæquatam homini à parte rei.

1. Aſſertio. His igitur animaduerſis, ſit prima Aſſer. Veritas in actu exercito materialiter, aut tamquam in ſubiecto, in ſenſibus reperitur. Confir. Hæc aſſertio inprimis apertiſsimis teſtimonijs Ariſt. qui illam expreſsè profitetur *2. de anima cap. 5.* docens ſenſus ita eſſe veros circa proprium obiectum, vt circa illos decipi nullo modo poſsint. & *3. de anima cap. 6.* conſtituit viſum eſſe verum circa colores. Tum etiam *4. Metaph. cap. 5.* perſpicuis ſatis verbis docet, atque conſtituit, ſenſus veros eſſe, in proprijs obiectis cognoſcendis. Præterea: Senſus informatus ſpecie ſenſili rei obiectæ, eſt illi adæquatus, & conformis

Conſule D. Tho. lec. 3. 1. lib. de interpretatione, & q. 1. de veritate art. 8.

formis; ſed veritas nihil aliud eſt quam adæquatio, & conformitas facultatis cognoſcendi, ad rem cognitam, ergo in ſenſu reperietur veritas, tamquam in ſubiecto, & in actu exercito. *2. Argum.*

Secunda Aſſertio. Hæc eadem veritas reperitur in intellectu, in prima illius apprehenſione. Confir. Ex Ariſt. qui 3. *de anima cap. 6. & 9. lib. Metaph. cap. vltim.* docet duplicem eſſe veritatem, vnam ſimplicem quæ eſt ſita in ſimplici rerum apprehenſione, & alteram coniunctam, quæ eſt conſtituta in compoſitione, & diuiſione, conſtare igitur perſpicuè poterit in ſimplici rerum apprehenſione, dari veritatem. *2. Aſſertio.*

Deinde intellectus in ſimplici rerum apprehenſione, eſt adæquatus, & conformis rebus cognitis, cum igitur veritas ſignificet huiuſmodi adæquationem, veritas proculdubio reperitur in prima functione intellectus. *2. Argum.*

Tertia Aſſertio. Veritas eiuſdem generis, ſcilicet in actu exercito, & tamquam in ſubiecto, reperitur etiam in apprehenſione coniuncta rerum, vt pote in compoſitione, & diuiſione earum. Hæc aſſertio ex ſuperioribus eſt perſpicua. Quia in hac operatione intellectus, reperitur adæquatio intellectus ad res, non minus quam in prima, quare ſi in prima propter hanc rationem reperitur veritas, & in ſecunda quoque debet reperiri. *3. Aſſertio.* *1. Argum.*

Accedit etiam ad hanc aſſertionem ſuadendam, diffinitio D. Auguſt. in lib. de Vera religione. Veritas eſt qua oſtēditur idquod eſt, t id quod eſt oſtenditur in hac apprehenſione com- *2. Argum.* *Cap. 36.*

ne compoſita intellectus, ergo in illa veritas reperietur.

3. Argum. Rurſus Ariſt. 9. Metaph. cap. 12. lib. 3. de anima cap. 6. conſtituit dari veritatem compoſitam, quæ non in alia quam in hac operatione intellectus poteſt reperiri, cuius munus eſt, res componere, & diuidere, & 6. Metaph. cap. 3. profitetur veritatem, & falſitatem, in compoſitione, & diuiſione contineri, quod multo antea, in præfatione lib. 1. de interpretatione propoſuerat. His verbis: *Verum enim, & falſu, coniunctione, & diſiunctione rerum, omne conſiſtit.* Erit igitur in compoſitione, & diuiſione intellectus veritas.

4. Argum. Ad hæc, ex vocibus ſignificantibus, tamquã ex interprete quodã, colligere poſſumus, actiones intellectus; quia voces ſunt ſigna earum actionum, quæ in mente retinentur; ſed in enuntiatione, quæ exprimit nobis hanc actionẽ intellectus, reperitur veritas, vel falſitas, vt in hac enuntiatione, ſol eſt aſtrum cuius lux diffuſa per aerem efficit diem, reperitur veritas. & in hac altera, ſol nõ eſt aſtrũ ſplẽdidum, reperitur falſitas. ergo in compoſitione, & diuiſione intellectus, veritas reperietur.

5. Argum. Ad extremum omnes Philoſophi in hac re ſumme conueniunt, cum in alijs multis inter ſe diſsideant, vt videre licet apud D. Tho. 1. p. q. 6. art. 2. & apud illius interpretes in hoc eodem, loco, tum et iam apud reliquos Theologos in in 1. *diſt.* 19. & apud Metaph. 9. *lib. cap.* 3. erit igitur veriſsima aſſertio.

D. Tho. & q. 1. de verit. art. 3. Duran. q. 5. & 6. Herueus.

Quarta Aſſertio. Veritas in actu ſignato, for-

formaliter, & tanquam in cognoſcente, in *quodlibe-*
ſolo iudicio intellectus, quo iudicamus res *to 2. q. 2. &*
apprehenſas, in alijs functionibus, ita in ſe *Flandren.*
eſſe, vt apprehenduntur, continetur. Confir. *6. Metaph.*
Cognoſcere veritatem in actu ſignato, vel *q. 13. art. 3.*
quod idem eſt cognoſcere veritatem ſecundũ *4. Aſſer.*
formam, & vt veritas eſt, nihil eſt aliud, quã
cognoſcere adæquationem, & conformitatem interuenientem inter res cognitas, & intellectum cognoſcentem, ita vt tales eſſe res conſpiciamus, quales cognoſcuntur eſſe, & tales in ſe ſint, quales intellectus eſſe cognoſcit. atqui hoc ſine iudicio intellectus fieri nullo modo poteſt, etenim cognoſcere hoc ita eſſe, vt apprehenditur, & ita apprehendi vt in ſe eſt, actus eſt iudicij. ergo veritas tamquam in cognoſcente, formaliter & in actu ſignato, in hac ſecunda functione intellectus quæ eſt iudicium, reperietur. Quare cum in ſenſibus non ſit huiuſmodi iudicium, neque in prima actione intellectus, aut in ſecũda, in apprehenſione compoſita, in his facultatibus, ratione harum actionum, non inerit veritas in actu ſignato, & ſecundum formam. *Confectar.*
Vt interim omittamus, in ſenſibus ob aliam rationem, ſcilicet quia non poteſt in ipſis dari actio reflexa, non poſſe huius generis veritatem reperiri, quæ ſine actione reflexa, conſtare nullo modo poteſt.

Cap. X. In quo diſſoluuntur argumenta aduerſus ſuperiora.

Hæc

HAec tamen quæ in ſuperiori capite fuerunt à nobis veriſſimè conſtituta, poſſunt nonnullis argumētis impugnari, quibus antequam [illegible]amus, erit occurrendum.

1. Arg. petitum ex teſtimonijs Ariſt. & D. Thom. Primum argumentum eſt petitū ex varijs teſtimonijs Ariſtot. & D. Thom. in quibus docent veritatem, & falſitatem, non in ſimplici rerum apprehenſione, ſed in compoſitione, & diuiſione eſſe conſtitutam. Ariſtot. enim ita illud profitetur in præfatione libri de interpretatione, *6. lib. Metaph. cap. vlt. & 3. de anima cap. 6.* Et D. Thom. ita etiam nobis conſcriptum reliquit, *1. p. q. 16. art. 2. q. 1. de verit. art. 3. & 1. contr. Gent. ca. 59.* ergo veritas non erit conſtituta in ſimplici rerum apprehenſione, vt docuimus. *Solutio.* Reſp. Ariſt. & D. Thom. intelligendos eſſe de veritate tamquã in cognoſcente, vel formaliter, aut in actu ſignato, ita enim tantum eſt in intellectu componente, & diuidente. Non tamen ſunt intelligendi de veritate materialiter, vel tāquam in ſubiecto, qua ratione docuimus in ſimplici rerum apprehenſione conſtituēdam eſſe veritatem.

2. Argum. Secundum. Si in ſimplici rerum apprehenſione daretur veritas, in eadem quoque daretur falſitas, quia verum, & falſum, ſunt contraria, & contraria nata ſunt fieri circa idem ſubiectum; ſed in illa nulla poteſt reperiri falſitas, vt teſtatur Ariſt. *3. de anima cap. 6.* inquiens apprehenſionem indiuiſibilium in ijs conſiſtere, circa quæ falſitas non ineſt, ergo in prima operatione intellectus, nulla *Solutio.*

veritas

veritas continebitur. Reſp. inprimis, in prima operatione intellectus, per ſe nullam cōtineri falſitatem, per accidens tamen poſſe contineri. Continebitur autem, aut quando partes diffinitionis non ſumuntur, quæ ſumendæ erant; vt ſi in diffinitione hominis, pro participe rationis,& mortali, ſumamus expers rationis,& immortale,vel quando illæ quæ ſumendæ erant,non accommodantur rei diffinitæ, vt ſi eandem hominis diffinitionem accommodaremus ſubſtantiis ſeparatis. Ariſt. igitur conſtituens in prima operatione intellectus nullam ineſſe falſitatem, intelligi debet per ſe, non autem per accidens,& ea ratione qua in ipſa permiſceri poteſt aliqua compoſitio. Præterea. Reſp. Negando propoſitionem, ad cuius confirmationem dicimus, falſum tantum opponi vero, quod eſt in ſecunda operatione intellectus; non autem vero quod continetur in prima: cui tantum opponitur ſimplex quædam ignorantia rerum, aut neſcientia; quia ſimplicia (in quibus intelligendis verſatur prima operatio intellectus) aut tota ſciuntur, aut tota ignorantur, vt docuit Ariſt *5. libr. Metaph. cap. 12.* *2. Solutio.*

Tertium Argumentum. In vocibus ſimplicibus nulla reperitur veritas, vel falſitas; vt in his vocibus homo,cælum, elementa, vt auctor eſt Ariſt.in præfatione libr. de interpretatione; ergo neque in ea operatione intellectus, quæ exprimitur per illas, reperietur veritas, vel falſitas; ſed prima operatio intellectus exprimitur per illas, ergo in prima *3. Argum.*

ma operatione nulla reperietur veritas.
Solut. Reſp. falſam eſſe propoſitio. Quia in vocibus ſimplicibus, reperietur quoque veritas ſimplex, tamquam in ſigno, non minus quam reperiatur in prima operatione ſecundum formam, & eſſentiam. Quod autem inquit Ariſt. in vocibus ſimplicibus nullam ineſſe veritatem, intelligi debet de veritate compoſita, & indicante, quæ rem exprimat eſſe, vel non eſſe; nam hæc in ſola enuntiatione reperitur, quæ diffinitur, oratio indicans verum, vel falſum.

4. Argum. Quartum Argumentum. Si veritas tam quam in cognoſcente tantum eſſet in compoſitione, & diuiſione intellectus, ſequeretur, neq; in Deo Op. Max. neq; in angelis, dari veritatem; quia neque in Deo, neque in angelis datur cõpoſitio, vel diuiſio, ſed ſola ſimplex rerum apprehenſio; at qui hoc eſt omnino falſum, & abſurdum, igitur veritas non erit in huiuſmodi operatione intellectus conſtituta. Reſp. intelligẽda eſſe quę nos diximus, de intellectu humano, non autem de angelico, aut diuino. Itaq; in humano, in compoſitione, & diuiſione, erit veritas conſtituenda, in diuino autem, & angelico, nequaquam.
Solutio. Quod vt facilius intelligamus, animaduertẽdum eſt, in compoſitione, & diuiſione ; non contineri per ſe veritatem, vt ſcilicet ſunt cõpoſitio, & diuiſio; ſed ea ratione qua in illis continetur iudicium conformitatis rerum ad intellectum, & res ; quia in ſolo iudicio, per ſe veritas continetur. Vnde ſi extiterit aliquis intellectus, in quo reperiatur huiuſmodi iu

modi iudicium, ſine compoſitione, & diuiſione, in illo quoque reperietur veritas ſine compoſitione, & diuiſione. Et ſi iudiciũ nullà ratione eſſe potuerit ſine compoſitione, & diuiſione, neque veritas poterit eſſe ſine his. Cum igitur in intellectu diuino, & angelico, poſsit eſſe hoc iudicium, per ſimplicem apprehenſionem, abſque vlla compoſitione, & diuiſione, in his intellectibus, abſque vlla compoſitione, & diuiſione, veritas reperietur. Verum quia in intellectu humano (ob eius imperfectionem, in intelligendo) nõ poteſt tale iudicium ſine compoſitione eſſe, neque veritas eſſe poterit, ſine compoſitione, & diuiſione.

Quintum Argumentum. Intellectus in prima eius operatione, non minus poteſt ſe ipſum reflectere in ſuam actionem, quam poſsit in ſecunda; ſed ex eo veritas tanquam in cognoſcente eſt in ſecunda operatione, quia intellectus in ſecunda poteſt habere actiones reflexas. ergo veritas tamquam in cognoſcente, non ſolum in ſecunda, verũ etiam & in prima operatione intellectus poterit reperiri. Confir. Argumentum. hæc conformitas intellectus ad rem poteſt ſub limitibus alicuius diffinitionis comprehendi: ſed quidquid poteſt diffiniri, poteſt apprehẽdi ab intellectu in prima eius operatione, ergo hæc conformitas apprehendi poterit ab intellectu in prima eius functione, & ex conſequenti veritas erit in illa tamquam in cognoſcente. Reſp. Adæquationem, vel conformitatem intellectus ad res, ſumi poſſe, aut ſub ra-

5. *Argum.*

Solutio.

ſub ratione cuiuſdam rei, aut ſub ratione cõformitatis, & adæquationis. Si primo modo ſumatur, cognoſcitur ab intellectu in prima eius functione, quia res, quæ eſt, & dicitur adæquatio, id eſt, actio illa intellectus, qua adæquatur rebus, apprehenditur ab hac prima operatione. Si vero altero modo vſurpetur, non poteſt ab illa cognoſci; quia cognoſcere conformitatem, vt conformitas eſt, ſine comparatione intellectus ad res, & rerum ad intellectum, fieri non poteſt, at comparatio non fit in prima operatione, ſed in ſecunda, in qua ſola compoſitio, & diuiſio reperiuntur. Cognoſcit igitur intellectus in prima operatione, rem adæquatam; adæquationem vero, & conformitatem, non cognoſcit. Et ob hanc cauſſam poterit diffinitionibus comprehendere adæquationem; quia vt diffiniatur, ſat eſt vt cognoſcatur adæquatio ſub ratione cuiuſdã rei, & vt concepta non autẽ vt exercita & ſub ratione comparationis ad res adæquatas, ea nimirum ratione, qua exercet munus, & officium comparationis, vel conformitatis.

6. *Argum.* Sextum, ſi veritas eſſet in prima, & ſimplici apprehenſione intellectus eſſet, quoque inter ſpeciem intellectilem, & ipſas res, quia eadem ratione adæquatur intellectus rebus per ſpeciem intellectilem, ac adæquatur per ſimplicem apprehenſionem; atqui hoc dici nullo modo poteſt; eo quod veritas eſt poſterior natura intellectione, cum ex cognitione conſequatur, ſpecies autem intellectilis eſt prior natura, imo aliquando eſt prior tempo-

re ipſa

re ipſa intellectione, ergo veritas non erit in prima operatione intellectus cõſtituta. Reſp. duplicem eſſe veritatem, vnam in actione, aut in actu ſecundo; & alteram in habitu, vel in actu primo. Eſt igitur veritas in adæquatione intellectus ad res, & in ſpeciebus intelligibilibus, & in cognitione ſecundum actum, quamuis magis ſit in cognitione, quam in ſpeciebus. In ſpeciebus quidem eſt ſecundum habitum, & in actu primo, in cognitione vero eſt in actu ſecũdo. Quamuis igitur veritas quæ eſt in actione intellectus, ſit natura poſterior intellectione, altera tamen quæ eſt in habitu, non eſt poſterior, imo eſt ea prior; prius enim eſt intellectum adæquari in habitu, beneficio ſpecierum cum rebus, quam res ipſas cognoſcere. *Solutio.*

Cap. XI. Denturne aliqua enuntiationes æternæ veritatis.

Quæſtionē illam nunc peremtis ſingularib. pereāt natura vniuerſa inhoc loco nō pertractamus cū ſit alterius inſtituti. ſed tātū ea tradere inſtitutū, quæ ad veritatē enuntiationum ſpectant.

MAxima eſt inter Philoſophos veteres, & recentiores, inſtituta controuerſia de veritate enuntiationũ, nũ ſcilicet dentur aliquæ enuntiationes perpetuæ, ſẽperq; conſtãtis veritatis, necne: vel potius ſint omnes illæ veræ certis tantũ, & definitis temporibus, illis ſcilicet, quibus naturæ ſignificatæ exiſtent. Multi enim ex recentioribus arbitrantur, nulllam dari enuntiationem actu veram ab æterno, ſed ſola poteſtate, vel nullam dari ſimpliciter & abſolute veram ab æterno; ſed ex hy-

 potheſi,

potheſi, quando ſcilicet ſubiecta, & attributa illarum exiſtent. Et quidem ſi de contingentib s enuntiation bus loquamur, vt ſunt hæ, homo eſt candidus, & leo mouetur, exploratum eſt illas non eſſe ab æterno veras; ſed de his enuntiationibus in quibus attributum eſt de eſſentia ſubiecti, vt ſunt hæ, homo eſt animal, roſa eſt flos, & circulus eſt figura, eſt tota controuerſia, de quibus profitentur hi auctores hanc ſuam opinionem, nimirum, illas eſſe veras poteſtate, vel ex hypotheſi, vt hæc propoſitio ſit vera, roſa eſt flos, quãdo roſa exiſtet, vel ex hypotheſi, cõſtituta ſcilicet hypotheſi quod exiſtant. Inter alios recentiores qui huic ſentẽtiæ adhærẽt, ſunt Ioannes Monſorius, in diſputatione de rebus vniuerſis cap. vltimo, & Vincẽtius Mõtaneſius, in cõmentarijs in Porph. *q.* 13. Neq; ex veteribus deſunt qui illam fuerint complexi, nam D. Bonauentura *in* 3. *diſt.* 22. *q.* 1. referens tres gradus enuntiationum, inter ſe diuerſos, inquit, in ſecundo gradu contineri illas propoſitiones quæ ſunt veræ ſola poteſtate, vt eſt hæc propoſitio, roſa eſt flos, quæ tantum eſt vera quando roſa exiſtit. Et Gabriel in eodem 3. *& diſt. q. vnica.* Hanc opinionem. D. Bonauent. laudat, & amplectitur.

Ioan. Monſorius. *Vincent. Montan.* *D. Bonauent.*

Opinio cõmunis.

Omnes tamen fere veteres contrariam ſententiam amplectuntur, exiſtimãtes illas enũtiationes in quibus attributum eſt de eſſentia ſubiecti, eſſe perennis, cõſtantis, & firmiſſimæ veritatis, ita vt illæ ſiue res exiſtant, ſiue non exiſtant, ſint ſimpliciter, & abſolute abſque

D. Thom. *D. Albert.*

te, abſque vlla hypotheſi, ſemper veræ. Ita docent. D. Thom. 1. *p. q.* 10. *art.* 3. *ad* 3 *q.* 1. *de verit. art* 5. *ad* 7. D. *Alb Mag. in poſteate. cap.* 9. *& in com. in libellum de cauſis, cap.* 8. *Auicenna. Algazel, & Alfarabius Arabes Philoſophi, vt in eodem loco tradit.* D. *Albert.* *Capreo. in* 1. *diſt.* 8. *q.* 1. *concluſ.* 1. *Soncin.* 9. *Metaph. q.* 5. *Caiet.* 1. *lib. de dem. cap.* 9. *Petrus Niger.* 1. *p. Clipei. queſt.* 48 M. *Soto* 2. *lib. Summularum cap.* 2. *&* 10. M. *Bannnes* 1. *p. quaſt.* 10. *art.* 3. M. *Vincent. Iuſtinianus*, in ſuis omni genere laudum ornatiſsimis inſtitutionibus Dialecticis. *lib.* 7. *cap* 8. **Auicen. Algazel. Alpharabius. Capreol. Sonci. Caiet. Niger. M Soto. M Bannes. M Iuſtinianus.**

Ex his duabus opinionibus hanc ſecundam laudo tamquam veriorẽ, illamq; amplector libentiſsimè, quam vt explicem, nonnullas ſubijciam aſſertiones. ſit 1. Illæ propoſitiones in quibus attributum eſt de natura, & eſſentia ſubiecti, ſiue res exiſtant, ſiue non exiſtant, ſunt ſemper veræ, fueruntq; ab æterno veræ. Hanc aſſertionem confirmo in primis teſtimonijs grauiſſimorum Philoſophorum, D. Auguſt. D. Anſelmi, & Porphyrij, qui perſpicuis verbis illam profitentur. Et vt à D. Auguſt exordiamur, illum ita ſenſiſſe, ex his locis conſtare poterit, ex 2. *lib. de libero arbitrio cap.* 8. 4. *de* Geneſi ad litteram *cap.* 7. *&* 2. Soliloquiorum *cap.* 5. In quorum primo docet, hanc enuntiationem, tria & ſeptem ſunt decem, ſemper fuiſſe, & futuram eſſe veram. In ſecundo profitetur, ſenarium eſſe numerum ſuis partibus abſolutum, etiam ſi mundus numquam eſſet futurus. faciliuſq; multo inquit poſſe cœlum, & ter- **1. Aſſertio. D. Auguſt.**

ram perire, quam ſenarium non eſſe numerum omnibus ſuis partibus abſolutum. In tertio vero ſtatuit, dari quaſdam enuntiationes ita veras, vt etiam ſi totum vniuerſum conciderct, ipſæ ſemper permanerent veræ, vt eſt hæc enuntiatio: Veritas eſt. Præterea D. Anſelmus in dialogo de Veritate, & in Monologion cap. 18. nihil aliud inſtituit docere, quam harum enuntiationum veritatem, eſſe ita conſtantem, & perpetuam, vt neque initiũ aliquod, neq; finem, ſit vnquam illa habitura. Ad hæc Porphy. in cap. de communitatibus, & differentiis, generis, & differentiæ, profitetur ſublatis è medio omnibus participibus, & expertibus rationis, vt hominibus, & brutis, adhuc poſſe intelligi animal eſſe ſubſtantiam corpoream, animatam, ſentientem; quamuis ergo res non exiſtant, hæc propoſitio vera erit, & ita ſeparabitur ab omni differentia temporis, & ex conſequenti, erit perpetuæ veritatis.

Confir. Etiam hæc noſtra aſſertio efficaciſſimis (ni fallimur) demonſtrationibus. Prima. Hæ enuntiationes, homo eſt animal, bis tria ſunt ſex, linea eſt magnitudo, conſtans longitudine, ſine latitudine, & aliæ huius generis, vel ſunt ab æterno veræ, vel non veræ, quia non datur medium aliquod, inter verum, & non verum, quemadmodum neq; inter duas voces contradicentes. Si fuerint veræ, dantur igitur aliquæ enuntiationes æternæ veritatis, ſi vero nõ fuerint veræ, ſed fuerint non veræ, vel falſæ, iam ergo verũ erit, has enuntiationes eſſe falſas, & ita dabitur

1. Argum.

aliqua

aliqua enunciatio vera ab æterno, hæc ſcilicet, quæ indicat ab æterno illas eſſe falſas.

Secunda, ex duabus enuntiationibus cōtradicentibus, ſiue res exiſtat, ſiue nō exiſtat, ſemper vna eſt vera, & altera falſa, vt auctor eſt Ariſt. in poſtcategoriis cap. de contrariis; ſed hæ duæ enuntiationes ſunt contradicentes, omnis homo eſt animal, aliquis homo non eſt animal, ergo ex his etiam homine pereunte, & non exiſtente, vna erit vera, & altera falſa. Si aiens fuerit vera, iam ergo veritas enuntiationis non dependebit ab exiſtentia rerū, & ita erit perpetuo vera. Si vero negans fuerit vera, & aiens falſa, ergo hæc alia quoque vera erit, aliquis homo non eſt animal particeps rationis; quia quod non eſt animal, neq; eſt animal particeps rationis, & rurſus hæc quoq; alia erit vera, aliquis homo nō eſt homo. Etenim à quo negatur definitio, & definitum quoq; debet negari; quare ſi ab aliquo homine negamus eſſe animal particeps rationis, ab eodem quoque negabimus eſſe hominem. cum igitur hæc omnia ſint abſurdiſſima, veritas huius enuntiationis homo eſt animal, conſtans erit, atque perpetua. 2. Argum.

Tertia. Hæ duæ enuntiationes omnis homo eſt homo, & aliquis homo nō eſt homo, ſunt contradicentes, ergo aliqua illarū peremptis omnibus hominibus, erit vera, & altera falſa (iuxta ea quæ ex Ariſt. in poſtcategoriis in ca. de contrariis tradidimus, ex duabus enūtiationibus contradicentibus etiam re non exiſtente, vnam debere eſſe veram, & alteram falſam) ſed aiens eſt veriſſima: quia nihil verius 3. Argum.

D. Seno. Boetius in commentarijs in cap. de ſpecie inquit, nihil verius quam idẽ dici de ſeipſo.

4. Argum.

rius quam idem dici de ſeipſo, ergo negans erit falſa. Præterea hæc eſt falſa, aliquis homo non eſt homo, ergo & hæc altera erit falſa, aliquis homo non eſt animal, erit ergo vera illius contradicens, omnis homo eſt animal. Quare ſiue res extiterit, ſiue non extiterit, hæc propoſitio erit ſemper, & ab æterno vera, omnis homo eſt animal. Quarta. propoſitiones neceſſariæ ſunt ſemper veræ: ex eo enim ſeparātur propoſitiones neceſſariȩ à cōtingentibus, quod contingentes aliquando poſsunt eſſe veræ, & aliquando falſæ, neceſſariæ vero ſemper ſunt veræ, quia ſemper eodẽ modo ſeſe habēt. ſed illæ propoſitiones in quibus attributum eſt de eſſentia ſubiecti, ſūt neceſſariæ, vt author eſt Ariſt. 1. *de dem. cap.* 6, ergo erunt illæ ſemper veræ. Confir. hæc ratio. Propoſitiones ex quibus conflatur demōſtratio, ſunt infallibiles, & ſemper veræ, quia demonſtratio verſatur in rebus perpetuis, & infallibilis veritatis, vt profitetur Ariſt. 1. *lib. de dem. cap.* 7. ſed demonſtratio conflatur ex propoſitionibus in quibus attributum eſt de eſſentia ſubiecti, ex his ſcilicet, quæ ſunt in primo modo dicendi per ſe, ergo erunt illæ perpetuæ veritatis. Quod ſi cum aduerſarijs dicas, has enuntiationes eſſe ſemper veras non actu, ſed poteſtate, quando ſcilicet res exiſtent, neque argu. effectum aliquid aliud concludere: Contra ita argumentor. Si hæc ſolutio eſſet alicuius momenti, ſequeretur has enuntiationes eſſe contingentes, & non neceſſarias; quia exiſtētia competit omnibus creaturis contingenter, cum illæ aliquando

quando exiſtant, & aliquando non exiſtant; atqui hoc eſt omnino falſum, vt neque etiam ijdem aduerſarij diffitebuntur, ergo & falſum quoque erit, illas eſſe veras ſola poteſtate, quando ſcilicet naturę ſignificatę nominibus ſubiecti, & attributi, exiſtent.

Ad extremum. Omnis propoſitio hypothetica quæ ſemper eſt vera, obtinet aliquam ſimplicem, vel categoricā cui innitatur, ſemper veram. Quemadmodum hæc propoſitio hypothetica, ſi homo volat, habet alas, quæ ſemper eſt vera, innititur huic categoricæ ſemper veræ, omne quod volat, habet alas, ſed hæc propoſitio hypothetica, ſi homo eſt, animal eſt, eſt ſemper vera; cum conſequens ipſius, ſequatur neceſſario, & intrinſece, ad antecedens, animal enim, quod eſt cōſequēs, conſequitur intrinſece ad hominem, ergo innitetur alicui categoricæ ſemper veræ: atqui nulla alia poteſt eſſe cui innitatur, niſi hæc, omnis homo eſt animal, erit igitur hæc propoſitio perpetuæ veritatis, & ita erunt aliquæ propoſitiones ſemper verę. *Vlt. Arg.*

Cæterum cum omnis veritas enuniationis debeat eſſe in aliquo intellectu, ſitque ipſa ſignum veritatis rei, & tranſcendentis, ſit ſecunda aſſertio. Hæ enuntiationes tantum ſunt conſtantes, & perpetuo veræ, vt ſunt in intellectu diuino. Hanc aſſertionem expreſsis verbis profitetur D. Thom. 1. *p. q.* 10. *art.* 3. *ad* 3. *quaſt.* 16. *art.* 7. & *quaſt.* 1. *de verit. art.* 2. idem ſentiunt Alexand. Alenſ. 1. *p. q.* 15. *membro* 7. & Aegidius Romanus *lib. ſent. diſt.* 19. *quaſt.* 12. confirmaturque apertiſsi- *2. Aſſertio.* *D. Tho.* *Alex. Ale.* *Aegidius.*

apertiſſima ratione. Hæ enunciationes in habitudine ad illum intellectum ſunt æternæ veritatis, qui eſt ab æterno; at nullus alius intellectus præter diuinum, eſt ab æterno, ergo per habitudinem ad ſolum intellectum diuinum, erunt veræ ab æterno.

Inſurget tamen aliquis: Si hæ propoſitiones ſunt tantum veræ ab æterno, quia ſunt in intellectu diuino æterno, ergo & contingentes quoque, vt Thomas erit ſapiens, & Dominus erit iuſtus, erunt æternæ veritatis, cum hæ ſint ab æterno, in intellectu diuino, ſicque nullum diſcrimen interueniet inter enunciationes neceſſarias, & contingentes. Respond. Negando conſeq. Imo latum intercedit diſcrimen, inter hæc duo genera enunciationũ, quod vt facilius intelligamus, animaduertẽdum eſt, duplicem eſſe veritatem in enunciationibus, vnam intrinſecam, & alterã extrinſecam. Prima illa prouenit ex connexione, & habitudine intrinſeca, quæ inter ſubiectũ & attributum reperitur, quia enim hæc habitudo eſt conſtans, & perpetua, veritas quæ illi innititur, conſtans quoque erit, & perpetua. Altera vero ortum habet, non ex habitudine neceſſaria, & perpetua extremorum, ſed ex ſolo intellectu cognoſcente, qui cum ſit æternus, confert his enunciationibus à ſe cognitis, quandam extrinſecam veritatem. Eſt igitur diſcrimen inter enunciationes neceſſarias, & contingentes; quia contingentes, tantum ſunt veræ ab æterno, veritate extrinſeca intellectus diuini, non autem veritate intrinſeca quæ petitur ex habitudine termino-

Solutio.

Duplex veritas enunciationis, vna intrinſeca, & altera extrinſeca.

minorum. Neceſſariæ vero ſunt vtroque modo veræ ab æterno, & veritate intrinſeca, quia inter ſubiectum, & attributum, eſt connexio firma, atque perpetua, tanquam in ſigno, & veritate extrinſeca, quia ſunt in intellectu æterno. Vrgebit tamen adhuc aliquis in hunc modum: res ſignificatæ his enuntiationibus neceſſariis, nō ſunt ab æterno actu, ſed ſola poteſtate, ergo & enuntiationes nō erunt veræ ab æterno veritate intrinſeca, vel ſigni, actu, ſed ſola poteſtate. Reſpon. negando conſeq. Quia ad veritatē ſigni in actu, nō eſt neceſſe vt ſit actu res ſignificata, ſed ſufficit vt ſit futura, ſæpiſſimè enim ſigna ſignificant res futuras, & quæ poſſunt eſſe, nō autem quę ſunt in actu, vt tam in his quæ à natura oriuntur, quam in aliis quæ ab arte fiunt, eſt omnibus ſatis perſpicuum; atque ita cum in enuntiationibus ſit veritas tamquam in ſigno, poterit eſſe in illis veritas actu ab æterno, quamuis naturę ſignificatæ non ſint ab æterno actu, ſed ſint futuræ in tempore. *Vrget. arg.* *Solut.*

Cap. XII. In quo Aduerſariorum argumenta diſſoluuntur.

ESSe autem noſtram ſententiam veriſſimam, non ſolum ex his quæ hactenus docuimus, ſed etiam ex ſolutionibus argumentorum, quæ ab aduerſariis proponuntur, apertiſſime intelligemus. Proponunt enim illi varia argum. ad verſus noſtram opinionem.

Primum eſt, ex eo quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa, vt docet Ariſt. in categorijs cap. de ſubſtantia, & in poſtcategorijs *ca. 9* ſed ab æterno neque eſt roſa, neque flos, ergo hæc enuntiatio roſa eſt flos, nõ erit æternæ veritatis. Huic argum. quidam Reſp. Verbum eſt in his enuntiationibus, non ſignificare exiſtentiam, ſed eſſentiam, & ita ſunt perpetuo veræ, quia eſſentia, perpetua eſt, & æterna, non ſolum vt repræſentatur per exemplaria mentis diuinæ, vel in eſſe cognito, vt dicunt, vel vt eſt in potentia actiua Dei, eo quod poſſit ab illo produci ab æterno ſed in ſe ipſa, & in aliquo gradu entis extra Deum. Vnde ad aſſump. Reſp. illam eſſe falſam, etenim quamuis roſa non ſit flos ab æterno, vt eſſe ſignificat exiſtentiam, eſt tamen flos ab æterno, vt eſſe ſignificat eſſentiã. Hanc ſolutionem in eo quod aſſerit eſſentias rerum eſſe æternas in aliquo gradu entis extra Deum, quibuſdam veteribus Metaphyſicis Thomiſtis tribuit Sonci. *9 Metaphy. q 4.* At vero Petrus Niger *2. p* Clipei Thomiſtarum docet, quoſdam Scotiſtas hãc ſententiam complexos fuiſſe.

Solut. quorundam.

Sonci. Niger q. 2.

Cæterũ ſiue illi fuerint Scotiſtæ, ſiue Thomiſtæ, ſiue quilibet alij qui ipſam amplectantur, eſt omnino falſa. Primo, quia aut rerum eſſentiæ ſunt ab æterno à Deo productæ, vel non ſũt productæ ab æterno, ſi dicas illas nullo modo eſſe productas, dabitur igitur aliquod ens extra Deum non dependens à Deo, neque ab eo productum, quod & Philoſophorum decretis & catholicorum dogmatibus, omnino

Eſſentia nõ habent eſſe extra Deum ab æterno.

1. Argum.

omnino aduerſatur. Si vero aſſeras illas eſſe ab æterno productas, ergo non tantum erunt ab æterno ſecundum eſſe eſſentiæ, ſed ſecundum eſſe exiſtentiæ, quia terminus creationis ex præſcripto omnium Philoſophorum, & Theologorum, eſt eſſe exiſtentiæ, non igitur erunt tantum naturæ ab æterno ſecundum eſſe eſſentiæ, vt illi dicunt, ſed etiam ſecundum eſſe exiſtentiæ, quod cum ſit omnino falſum, falſa quoque erit ipſorum ſententia.

2. Argum. Secundo, quia ita fieret, vt nihil poſſet verè, & proprie creari à Deo. Creatio enim eſt productio totius entis ex nihilo, at ſi rerum eſſētiæ ſunt perpetuæ, quando quippiam creabitur non producetur totum ens, cum eſſentia non producatur, ſed ſit ipſa æterna, quare neque vere, & proprie, aliquid poterit creari. Plura alia quæ aduerſus hanc ſententiam proponere poteramus, hoc loco prætermittimus, ne inſtitutos limites tranſiliamus, proponentur autem ſi ſuperior aura nobis fæliciter arriſerit, in commentarijs in Dialecticam, in diſputatione de rebus vniuerſis.

Solutio. Hac igitur ſolutione reiecta, Reſp. Eſſentiam roſæ eſſe ab æterno, non quidem extra Deum, vt alij volebant; ſed in Deo, aut tamquam in cognoſcente, aut tamquam in cauſſa producente, & ita in hac enuntiatione vera ab æterno, roſa eſt flos, verbum eſt, ſignificat eſſentiam, non extra, ſed intra Deum, his duobus modis explicatis. Ad authoritatem vero Ariſt. Reſp. Verbum eſt (quando inquit, ex eo quod res eſt, vel non eſt, orationē

eſſe veram, vel falſam,) non ſignificare exiſtentiam, quaſi dicat, ex eo quod res exiſtat, vel non exiſtat, orationem eſſe veram, vel falſam, ſed ſignificare eſſentiam, vel conuenientiam, aut connexionem inter ſubiectum, & attributum enuntiationis interuenientem. Sẽſus igitur erit, ex eo quod ſubiectum, & attributũ interſe connectũtur, nexu quodam perpetuo, & indiſſolubili, oratio illa dicetur vera perpetuo, quæ huiuſmodi nexum indicabit.

2. Argum. Vel cap. 8. [illegible] optione Græcorum, qui [illegible] opus de interpretatione, faciunt verborum. Solut.

Secundum Arg. Ariſt. *2. lib. de interp. cap. 2.* docet hanc conſequentiam non eſſe optimam, Socrates eſt homo mortuus, ergo Socrates eſt homo, quia eſſe mortuum, repugnat homini; ſed hæc enuntiatio Socrates eſt homo, eſt eſſentialis, ergo mortuo, vel non exiſtente Socrate, illa erit falſa, & ex conſequenti, non erit perpetuæ veritatis. Reſp. Aliud eſſe loqui de rectitudine conſequentiæ, & aliud de veritate conſequentis, quia ſi de rectitudine loquamur, illa conſequentia nulla eſt Socrates eſt homo mortuus, ergo Socrates eſt homo, argumentamur ſiquidem à dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter, nam eſſe hominem mortuum, eſt eſſe hominem ſecundum quid; eſſe vero hominem, eſt eſſe ſimpliciter; quæ argumentatio eſt ſimilis huic alteri. Imago Cæſaris eſt homo pictus, ergo imago Cæſaris eſt homo, in qua argumentamur quoque eadem ratione, ſcilicet à dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter. Si vero loquamur de veritate conſequentis, hoc conſequẽs eſt etiam verum, Socrate mortuo,

Socra-

Socrates eſt homo. Siue enim ille fuerit, ſiue non fuerit, ſemper eſt vera hæc propoſitio. Ariſt. igitur in hoc teſtimonio, non eſt locutus de veritate conſequentis, ſed de rectitudine conſequentiæ, nos vero non de rectitudine, ſed de veritate loquimur.

3. Argum. Tertiũ arg. Hæc enuntiatio, homo eſt viuens, eſt eſſentialis, ſed hæc non eſt perpetuo vera, ergo non omnis enuntiatio eſſentialis erit perpetuo vera, Prop. eſt perſpicua. Confir. Aſſum. primo: Quia in omni viuente, anima vnitur corpori, ſed in homine non fuit anima ab æterno vnita corpori, ergo homo non fuit ab æterno viuens. Secundo. Mortuũ opponitur viuenti; ſed homo eſt aliquando mortuus, ergo aliquando non erit viuens. Solut. Huic arg. Reſp. Viuens poſſe ſumi duobus modis, Phyſice & Metaphyſi. Phyſice, ſumitur, pro cõpoſito naturali, ex corpore, & anima cõſtituto. Metaphyſice vero vſurpatur, pro attributo quodã eſſentiali, quod rei viuẽtis naturã declarat. Quemadmodũ etiam ſentiens ſumi poteſt, aut pro attributo eſſentiali animalis, aut pro compoſito quodã naturali, ex corpore, & anima ſentiente. Si viuẽs ſumatur Phyſice, hæc attributio, homo eſt viuens, nõ eſt perpetua, quia vnio corporis, & animæ non eſt perpetua. Si vero altero modo vſurpetur, erit illa perpetua, quia hoc attributũ viuens, perpetuo prædicatur de homine, non minus quam ſentiens de animali. Ad argu. Soluitur 1. igitur dicimus falſam eſſe aſſump. Ad 1. confir. Reſp. Viuens Phyſice denotare vnionem animæ cum corpore, Metaphyſice vero, Confir.

non

non ſignificare illam, ſed attributum eſſen-
Soluitur 2. tiale. Ad Secundã reſp. mortuum non opponi viuenti, vt denotat attributum eſſentiale; ſed vt ſignificat vnionem Phyſicam, corporis, & animæ, & ita per mortem non auferetur veritas perpetua huius enunciationis, homo eſt viuens.

4. Argum. Quartum. In omni enunciatione verbum debet eſſe indicantis modi, & temporis præſentis, vt tradunt omnes Dialectici cũ Ariſt. *1.* lib. de interpretatione cap. 4. ergo in hac enunciatione, homo eſt animal compos rationis, verbum eſt, denotabit tempus præſens; ſed quod tantum ſignificat tempus præſens, nõ poteſt eſſe ab æterno, ergo hæc enũtiatio nõ erit ab æterno vera. Reſp. cum M. *Solutio.* Soto lib. *2.* Summularum *in cap. de verbo, & de ſuppoſitione*, in hac, & in alijs huius generis enũtiationibus, verbum non ſignificare cum tempore, ſed abſtrahere ab omni differentia temporis, tantumq; deſignare connexionem interuenientem, inter ſubiectum, & attributum. Et hoc eſt quod docebant veteres Dialectici, in his enũtiationibus, verbũ eſt abſolui à tẽpore, id eſt impediri ab extremis, ne aliquam differentiam temporis ſignificet. Itaq; verbum ex ſe cum aliqua differentia temporis ſignificat, impeditur tamen aliquando illius ſignificatio, ex neceſſaria connexione attributi, cum ſubiecto, ne vllam differentiam temporis ſignificet.

5. Argum. Quintum. Hæc enunciatio, Chriſtus eſt homo, eſt eſſentialis, ſed illa nõ eſt perpetuo vera, fuit enim in triduo mortis falſa, vt om-

nes

nes Theologi docēt in *3. diſt. 22. &* D. Thom. *3. p. quaſt. 10. art. 4.* ergo non omnis enunciatio eſſentialis, erit ſemper vera. Reſp. Inſtitutum Theologorum tantum eſſe docere, Chriſtum Dominum vere fuiſſe mortuum in triduo, & effectam fuiſſe in illo veram ſeparationem corporis, & animæ, & ob hanc cauſſam dicunt Chriſtum non fuiſſe hominem in triduo mortis, quia anima ſeparata fuit à corpore, quemadmodum in alijs hominibus per mortem anima ſeparatur à corpore. Neque enim loquuti ſunt in rigore dialectico vt nos loquimur, & qua ratione verum eſt, Chriſtum fuiſſe hominem, vt optime docuit Sco. in eodem loco q. 1. ſed loquuti ſunt eo modo quo expoſuimus. *Solut.*

Cap. Vltimum. In quo nonnullæ dubitationes explicantur.

SVperſunt ad extremum tres dubitationes de veritate explicandæ, vt huic quarto lib. vltimam manum imponamus. Prima. An detur aliqua veritas creata, æterna. Secunda, An omnis veritas ſit immutabilis. Tertia, an ſit tantum vnica veritas. Primæ dubitationi ex ſuperioribus ſuper eſt ſatisfactum: Aſſerendum ſiquidem erit dari aliquas veritates æternas, non tamen extra Deum, & ita cum creatura in Deo, vel creatore, ſit creatrix eſſentia, vt inquit D. Anſelmus, ob hanc rationem aſſerendum erit, nullam veritatem creatam eſſe æternam, ſi vere, & pro-

1. Dubit. *2. Dubita.* *3. Dubit.* *Diſſoluitur.* *1. Dubita.* *D. Thom.* *Alex. Alē.* *Aegid.*

prie loqui cupimus.

Vide D. Thom. 1. *p. q. 16. art. 7. q. 1. de verit. art. 5. & 1. lib. ſent. diſt. 19 q. 5. art 3. Alexand. Alens. 1. p. q. 15 memb. 6. & 7. & Aegidium 1. ſent. diſt. 19. q. 12.*

Diſſoluitur 2. Dubit. Secundæ dubitationi vt ſatisfaciamus, animaduertẽdum eſt prius, duobus modis poſſe aliquid mutari; aut quia eſt ſubiectum mutationis, aut quia eſt terminus illius. Primo modo dicimus hominem mutari de calido in frigidum. Secundo vero, calorem, aut frigus mutari. Obſeruandũ eſt etiam, duobus quoq; modis poſſe veritatem mutari, vno modo ex parte intellectus, & altero modo ex parte rerum; cum enim ſit illa conformitas quædam, vel ſimilitudo, intellectus & rei, poſsitq; quęlibet ſimilitudo mutari ad mutationem alterius extremi, poterit quoque veritas mutari ad mutationem, vel intellectus, vel rei. Deniqu; annotãdum eſt, veritatem referri poſſe, aut ad intellectum diuinum, aut ad intellectum humanum.

1. Aſſertio. Sit igitur Prima Aſſertio. Veritas non poteſt mutari tamquam ſubiectum mutationis. Hæc aſſertio eſt perſpicua. Quia veritas eſt forma quædam ſimplex, at forma ſimplex non poteſt eſſe ſubiectum mutationum, & accidentium, vt inquit D. Seuerinus Boetius in lib. de Trinit. *Boet.* Deinde quia hoc genere mutationis, ſolus intellectus mutatur, qui eſt ſubiectum veritatis, & falſitatis. Mutabitur igitur veritas tamquam terminus, aliquando tamquam terminus à quo, & aliquando tamquam terminus ad quem.

Secunda

Secunda Aſſertio. Veritas intellectus diuini, eſt omnino immutabilis, ita vt neque poſsit diuinus intellectus tranſire à veritate in falſitatem, neque à falſitate in veritatem progredi. Confir. quia intellectus diuinus, eſt prima menſura totius veritatis, at prima menſura, in omnibus rebus immutabilis eſſe debet. *2. Aſſert.*

Tertia Aſſertio. Veritas intellectus humani non eſt immutabilis, itaq, humanus intellectus aliquãdo mutatur à falſitate in veritatem, & aliquando à veritate in falſitatem ſe conuertit, idque aliquando prouenit ex parte rerum, & aliquando ex parte ipſius intellectus. Inprimis ex parte rerum quæ mutantur, quemadmodum veritas huius enuntiationis, Socrates ſedet, mutatur, mutato Socrate, ſi deinde ipſe erigatur. Deinde ex parte intellectus, qui ob imbecillitatem, non poteſt ſemper veram rerum exiſtimationem, & comprehenſionem comparare, vel ſæpe illius obliuiſcitur, & ita mutatur ad falſitatem tamquam ad terminum falſæ compræhenſionis. Hanc dubitationem vberius explicant D. Thom. 1. *p. q.* 6. *art.* 8. *quæſt.* 1. *de verit. art* 6 D. *Albert M. g.* 1. *p. q.* 25. *art.* 2. *parte* 1. *&* *Alexand. Alenſis* 1. *p quæſt.* 15. *membro* 8. *3. Aſſert.* *D. Thom.* *D Albert.* *Alexan.*

In explicationem Tertiæ quæſt. ſit 1. Aſſertio: Si loquamur de veritate ſecundum eſſentiam, quæ eſt prima, & menſura cæterarũ, & à qua omnes aliæ dependent, tantum eſt vnica veritas rerum omnium. Hæc aſſertio eſt perſpicua. Quia veritas quæ eſt omnium *Explicatur 3. dubitatio.* *1. Aſſertio.* *Confir.* *2. Aſſer.* *Confir.*

 prima

prima, & à qua reliquæ dependent, eſt veritas intellectus diuini, at hæc eſt vnica tantū.

2. Aſſertio. Secunda Aſſertio. Si loquamur de veritate intellectus creati, plures ſunt veritates, & non eſt vnica tantum veritas. Confir. quia veritas eſt in intellectu tamquam in ſubiecto, quare cum accidentia multiplicentur ad multiplicationem ſubiecti, ſintq; multi intellectus creati, multiplex quoque erit veritas intellectus. Vnde quemadmodum ab vna facie effluunt variæ imagines in diuerſis ſpeculis; ità quoque ab vna, & eadem veritate intellectus diuini, tamquam ab vna facie, effluunt diuerſæ imagines veritatis, in mentibus humanis, veluti in quibuſdam ſpeculis. Animaduertendum eſt tamen non ſolū eſſe multas veritates in diuerſis intellectibus, verum etiam in vno, & eodem, eſſe multiplicem veritatem, in habitudine tamen ad diuerſa obiecta, aliam enim veritatem efformamus de cœlo, quando illud dicimus eſſe corpus incorruptibile, ſphæricæ figuræ, quod continuo curſu agitatur in orbem, & aliam de luſcinia, quando illam diffinimus, eſſe auem minorem paſſere, alis ſubcinericijs, ventre cādido, & voce ſupra modum canora.

Hoc exemplo vtitur Aug. in commentariis in pſal. 11. explicans illa verba, diminutæ ſūt veritates à filijs hominum. Obſeruatio.

3. Aſſertio Tertia Aſſertio. Veritas trāſcendēs, vel rei eſt multiplex, & vna, ob diuerſas tamē rationes, poteſt enim illa ſumi, aut iuxta eſſentias rerum, quibus innititur, & cum quibus reciprocatur, aut iuxta terminum, in quem fertur, vel principium, à quo dimanat. Si enim primo modo ſumatur, multiplex eſt, quemadmodum rerum eſſentiæ ſunt multæ, & diuerſæ,

uerſæ, vnde alia erit veritas auri, alia argenti, & alia plumbi, quemadmodum alia eſt natura auri, alia argenti, & alia plumbi. At vero ſi altero modo vſurpetur, eſt vnica tantum, refertur enim illa tamquam ad terminum ad intellectum diuinum, à quo per ſe dependet, fluitque ab illo tamquam à proprio principio, & à prima menſura; quare cum intellectus diuinus ſit vnicus tantum, vnica erit veritas rei, & tranſcendens, ratione termini, & principij. Et hac ratione interpretari debet D. Anſelm. quando in dialogo de verit. cap. 14. inquit, vnam eſſe veritatem, omnia ambientem, & à qua dicatur omnia vera, quemadmodum vnicum eſt tempus, ſuo ambitu omnia quæ oriuntur, & intereunt, complectens. Intelligi ſiquidem debet, de veritate ratione principij & termini, quia vnicum eſt principium à quo illa fluit, & vnicus terminus, ſcilicet intellectus diuinus, in quē illa fertur, qui omnium noſtrarū actionum vnicus eſt finis, & ſcopus, cuiuſque ſplendore mens noſtra illuſtrata, ſupremum etiam finem, huic diſputationi de veritate impoſuit.

DE ENTE ET EIVS PROPRIETATIBVS, LIBER QVINTVS.

PRAEFATIO.

SEQVITVR tandem, vt de vltima entis proprietate, Bono ſcilicet diſputemus. De quo, & Philoſophi morales, & Metaphyſici, (quamuis diuerſo conſilio) diffuſas ſatis inſtituerũt diſputationes. Ex quibus ea collegimus, quæ huic noſtro inſtituto poterunt eſſe accommodata. Egerunt autẽ de bono Plato in dialogo de pulchro. Ariſt. in Ethicis, & in lib. Magnorum moralium. D. Seuerinus Boetius, in lib. de hebdomadibus, & lib. 3. de conſolatione Philoſophica, proſa. 11. D. Thom. 1. *p. q. 5. & de verit. quaſt. 21.* D. Albert. *Magn. 1. p. tracta. 6. quaſt. 26. Alexand. Alenſis. 1. p. q. 17.* & plærique Theologi in 2. *diſt. 34.* quorum veſtigijs inhærentes, ea qua potuimus, dexteritate, & verborum perſpicuitate, hanc diſputationem, conabimur explicare.

Qui egerint de bonô. Plato. Ariſt. D. Seuer. Boet. D. Thôm. D. Albert. Alexan. Alen. Theologi.

Cap. I. In quo explicantur diffinitiones boni.

Boni

BONI naturam explicaturus Ariſt. lib. 1. Ethicorum cap. 1. non alijs quã his verbis illam commode explicandã eſſe cenſuit. *Bonũ eſt quod omnia appetũt*. Quæ oratio perſpicue ſatis, quę ſit boni natura, nobis exponit. Quamq; veteres omnes, tamquam acuratam boni diffinitionem, vno ore, vnoq; conſenſu fuerunt cõplexi, & quidem de his qui ætate Ariſt. antecesserunt nulli dubium eſſe debet, cum Ariſt. in eodem loco profiteatur, à veteribus bonum ita eſſe diffinitum. De alijs vero poſterioribus, ſi diligenter illorum monumenta euoluamus, erit etiam id ipſum exploratum. Cicero enim. 1. lib. de finibus bonorum & malorum ait, omnes Philoſophos in hoc conſenſiſſe, illud eſſe ſummum bonum, quod ab omnibus expetitur. Et 5. lib. Tuſcula. quæſt. bonum, inquit, illud eſt quod eſt expetendum. Seneca etiam epiſt. 118. poſtquam in ea nonnullas propoſuiſſet boni diffinitiones, hanc tamquam acuratiſsimam omnium admittit & laudat. Eandem proponit Proclus, in Alcibiadem Platonis, de dæmone, & Anima, in eo cap. in quo docet omne pulchrum eſſe bonum, & omne turpe malum. D. Dion. cap. 4. de diuin. nominibus, & D. Seuerinus Boet. 3. lib. de conſolat. Philoſophiæ proſa 11. hanc eandem tradiderunt. Erit igitur a nobis hæc diffinitio retinenda, & explicanda.

Quæ ſit diffinitio boni ex Ariſt.

Cicer. Seneca epiſtol. 118. iuxta editionem Muretianã abſque illa diſtributiõe librorũ epiſtolas Seneca caſtigatas, cũ alijs operib Romæ in lucẽ edidit.

Proclus.

D. Diony.

D. Seu. Boe.

Verum vt illud commode præſtare poſsimus, animaduertendum eſt, appetibile quod in diffinitione boni continetur, duobus modis ſumi poſſe, primo pro relatione quadam,

Obſerua. 1.

& habitudine ad appetitum; ſecundo pro fundamento huius habitudinis. Quemadmodum viſibile ſumi poteſt, aut pro relatione quadā ad facultatem videndi, aut pro fundamento huius relationis.

Obſerua. 2 Annotandum eſt iterum, Fundamentum huius habitudinis, nullum eſſe aliud, quam perfectionem, & cōſummationem cuiuſq; naturę, tunc temporis enim aliqua natura nata eſt referri ad appetitum, vt ab eo cōcupiſcatur, quando eſt in ſe perfecta, & omnibus ſuis numeris abſoluta.

Explicatur propoſita diffinitio boni. His igitur animaduerſis vt propoſitam dubitationem explicemus ſit, 1. Aſſertio. De eſſentia boni non eſt eſſe appetibile, pro relatione, & habitudine ad appetitum; ſed eſt hæc habitudo, quædam proprietas, ab eius natura dimanans. Confir. hęc aſſertio duobus argumentis.

1. Aſſertio. Confir. aſſer.

1. Argum. Primum eſt. Eo modo ſe habet habitudo appetibilis ad appetitum, quo ſe habet habitudo viſibilis, ad facultatem videndi; ſed habitudo viſibilis ad viſum, non eſt de eſſentia viſibilis, ſed eſt illius proprietas, (quia de eſſentia coloris qui eſt viſibilis, cum ſit qualitas, & natura abſoluta, non erit referri ad viſum) ergo neque de eſſentia appetibilis erit referri ad appetitum, ſed erit hæc habitudo quædam illius proprietas.

2. Argum. Secundum. Nullum obiectum denominatur, ſecūdum eſſentiam, ab actione ſuæ facultatis, quia obiectum eſt prius natura ſua facultate, at quod eſt natura prius non poteſt eſſe tale ſecundū eſſentiam, ab eo quod eſt poſterius, ſed ap-

ed appetibile formaliter denominatur ab ppetitu,ergo appetibile formaliter, nō erit e natura,&eſſentia boni, tamquam attribuum eſſentiale.

Secunda aſſertio. Appetibile fundamentaiter,eſt de natura,&eſſentia boni,vnde tota llius eſſentia erit, eſſe fundamentum vt naturæ ſint aptæ, & natæ, vt poſſint appeti, ab ppetitu. Confir. Tota ratio boni conſtituta ſt in perfectione rei,& abſolutione naturæ, uia bonum,& perfectum, ſunt vnum & idē; ed perfectio rei, eſt fundamentum vt ſint aturæ aptæ,& natæ appeti, ab appetitu ,de atione ergo boni erit,eſſe fundamētum apetibilitatis. Superiorem aſſertionem cōſtiuit D. Thom. in commentarijs in ca. 1. lib 1. thic. vtramque vero conſtituunt illius diſcipuli,Capreol.*in 2.diſt. 33.in ſolut.2 arg.aduerſus 2.aſſert* Caiet. *1. p. q.5.art.1.& Ferrar.1. Cont. Gent.cap.27.* *2. Aſſertio.* *Confir. aſſer.* *D. Thom.* *Capreo.* *Caiet.* *Ferra.*

Tertia aſſertio. Hæc diffinitio eſt eſſentialis, & accidentaria, diuerſa tamen ratione, quia ſi ſumatur appetibile pro fundamento ppetibilitatis, eſt eſſentialis; ſi autem vſurpetur pro habitudine, & relatione, eſt accidentaria. Primam partem huius aſſertionis eſſe veram ex eo confirmamus, quod hæc oratio, Bonum eſt id quod eſt appetibile, exprimit totam naturam boni, ſumpto appetibili fundamentaliter; at illa oratio quæ exprimit rei naturam,diffinitio eſſentialis nuncupatur. Alteram vero partem ita confirmamus. Illa oratio quæ traditur per proprietatem rei diffinitæ, dicitur diffinitio accidētaria, *3. Aſſertio.* *Confir.*

taria, ſiue deſcriptiua; atqui hæc eſt huiuſmodi, ſi ſumatur appetibile pro habitudine, & relatione, quia huiuſmodi habitudo, eſt proprietas quædam à natura boni deriuata, vt expoſuimus, erit ergo diffinitio deſcriptiua, ſiue accidētaria. Ex his colligere licebit illos philoſophos quos recenſet Capreol. in ſuperiori loco; qui conſtituunt de ratione boni non eſſe, eſſe appetibile, neque omnino erraſſe, neque omnino fuiſſe veritatem aſſecutos. Nam ſi loquantur de appetibili formaliter, & pro habitudine ad appetitum, vera prædicāt, ſi vero loquantur de appetibili fundamentaliter, eorum opinio eſt omnino falſa, quemadmodum ex his quæ fuerunt explicata, colligi poterit apertiſſime.

Duæ diffinitiones boni ex D. Dion. Proponuntur etiam aliæ duæ diffinitiones boni, ab Dionyſio cap. 4. de nominibus diuinis. Prima eſt: Bonum eſt diffuſiuum ſui eſſe. Secunda: Bonum eſt ex quo omnia ſubſiſtūt, & ſunt ſicut ex cauſa perfecta deducta, & in quo omnia conſiſtunt, ſicut in potenti plantatiuo cuſtodita, & contenta, & ad quod omnia conuertuntur, quemadmodum ad proprium ſingula finem, & quod omnia deſiderant. Ex his duabus diffinitionibus prima eſt tradita per effectum. nam ſeipſum diffundere, ſeſeque rebus omnibus communicare, effectus eſt boni. Altera vero eſt tradita per omnia genera cauſſarum. Quia prima particula, ex quo omnia ſubſiſtunt, explicat cauſſam efficientem. Secunda, in quo omnia conſiſtunt, ſicut in potenti plantatiuo conſtituta, declarat formam. Tertia, ad quod omnia conuertuntur, expri-

exprimit finem. Et tandem vltima, & quod omnia deſiderant, proponit nobis materiam, cuius eſt appetere, & deſiderare formam. Lege D. Albert. Mag. 1. *p. tract. 6. q. 26. art. 2. membro.* 1.

Cap. II. Num bonum ſit proprietas entis.

In explicationem huius quæſtionis ſit prima aſſertio; Bonum eſt vera, & legitima proprietas, entis. Confir. Hac ratione. Illud quod conuertitur cum ente, & fluit ab ipſius natura, eſt illius proprietas; ſed bonum conuertitur cum ente, & fluit ab illius natura, ergo erit proprietas entis. Confir. Aſſump. In primis bonum reciprocari cum ente, poſſumus confirmare ex Ariſt. 1. *Ethic. ca. 6.* qui aſſerit, bonum, & ens, ex æquo de rebus omnibus dici: ſi enim ex æquo dicuntur, ergo reciprocantur inter ſe. Et, D. Auguſt. 1. de doctrina Chriſtiana, ita habet. In quantum ſumus, boni ſumus. Quibus verbis apertè ſatis indicat, bonum, & ens, reciprocari inter ſe. Deinde omne ens eſt appetibile; ſed quidquid eſt appetibile; eſt bonum, ergo omne ens erit bonum. Aſſump. eſt perſpicua, Confirm. propo. omne ens aut eſt actu aut deſtinatur ad actû. Sed quidquid eſt in actu, aut deſtinatur ad actum, eſt appetibile, ergo omne ens erit appetibile.

Confir.

D. Auguſt. Cap. 32

Argum.

Deinde fluere ab eius natura, eſt ſatis perſpicu- *Confir.*

ſpicuum. Quia ratio appetibilitatis in rebus omnibus, à propria natura, & entitate dimanat, erit igitur bonum vera, & legitima proprietas entis. Cæterum cum ens ſumi poſſit aut in illa late patente ſignificatione, vt eſt diuiſum contra nihil, & ambit entia rei, & rationis; aut in alia anguſtiori, vt tãtum amplectitur entia rei, Sit ſecunda aſſertio.

1. Aſſertio. Conſule Zimarã in Theorematibus in eo Theoremate in quo explicat, nũ bonũ ſit paſſio entis qui amplectitur hãc noſtram opinionem.

Bonum non eſt proprietas entis in illa late patente ſignificatione, vt ambit entia rei, & rationis. Vnde hæc proprietas nõ poteſt adaptari entibus rationis, ſed ſolis entibus rei. Hanc aſſertionem his argumentis confir. Primum: bonum eſt in rebus extra intellectum, vt auctor eſt Ariſt. *6. lib. Metaph. cap. 3.* inquiens bonum & malum eſſe in rebus, verum autem & falſum in intellectu, ſed entia rationis non ſunt in rebus, extra intellectum, ergo non erunt illa bona. Secundum: Omne bonum eſt appetibile, ſed entia rationis nõ ſunt appetibilia, ergo non erunt bona. Confirm. Aſſump. Entia rationis, aut ſunt negationes, aut priuationes, non ſunt appetibiles, imo omnino appetitui aduerſantur, cum auferant rationẽ boni, & eſſendi, quemadmodũ cæcitas aufert rationem eſſendi, & bonitatis in viſu, & nõ homo aufert rationẽ eſſendi, & bonitatis in homine. Deinde neq; relationes. Quia illæ in propria ratione, non includunt habitudinem tamquam inhærentem ſubiecto, ſed tanquã referentem ad terminum, at quælibet natura appetibilis, appetitur in habitudine ad naturam appetentem, ex eo enim appetitur,

1. Argum.
2. Argum.

tur, vt poſſideatur, quod niſi appetenti inhæreat fieri nulla ratione poteſt, iam ergo ens rationis nulla ratione appeti poterit. Rurſus; eſſentiæ entium rei, vt eſſentia roſæ, neque appeti poſſunt, neque ſunt bonæ, niſi in habitudine ad exiſtentiam, etenim ſi non poſſet eſſentia roſæ exiſtere, quis quæſo illã, niſi inani quodam appetitu appeteret, cum neque illam poſſidere, neque ipſa frui, vllo modo poſſet? omne igitur bonum aut debet actu exiſtere à parte rei, aut ſaltim debet obtinere habitudinem quandam ad exiſtentiam rei; ſed entia rationis nullam habent, neque habere poſſunt exiſtentiam rei, cum tantum ſint beneficio intellectus, ergo ens rationis non obtinebit aliquam bonitatem formaliter; quod addimus propter fundamenta illius, quæ cum ſint entia rei, erunt bona, & ita ens rationis fundamentaliter erit bonum, quamuis non ſit formaliter, & ſecundum eſſentiam. *5. Argum.*

Tertia aſſert. Bonum tantum eſt proprietas entis rei, exiſtentis à parte rei. Itaque, Quidquid fuerit bonum, aut debet actu exiſtere, aut natum eſt, & aptum, vt actu exiſtat, vel debet denotare ordinem intrinſecum, ad exiſtentiam. Hanc aſſert. ni fallor, perſpicuè ſatis proponit D. Tho. *1. p. q. 5. art. 1.* Confirmaturus ſiquidem, bonum non diſtingui ab ente ſecundum rem, ita argumentatur, bonum eſt illud quod eſt appetibile, appetibile eſt illud quod eſt perfectũ, perfectum autẽ tãtum eſt illud quod eſt in actu, ergo bonũ erit idẽ ꝙ ens in actu, vel ꝙ ens exiſtẽs, ergo bonũ, & ens *3. Aſſertio.* *Hãc aſſertionem conſtituit D. Tho.*

(cum

(cum ens ſignificet actũ, & exiſtentiã) erũt vnum & idem. In qua argumentatione aperte profitetur D. Tho. bonum tantũ eſſe proprietatem entis exiſtentis. Et in eadem quæſt. *art.* *2. ad 4.* conſtituit, ſcientiam, vitam, & alia huius generis, tantum eſſe bona, & poſſe appeti, vt ſunt in actu, aut vt exiſtunt, tantum igitur conuertetur bonum cum ente exiſtente, aut ſecundum actum, aut ſecundum apti-

3. Argum. tudinem. Confirm. præterea. Nulla res aut ſine exiſtentia aut ſine habitudine ad illam, poteſt vlla ratione appeti, appetitus ſiquidem tantum eſt rerum poſsibilium, & quæ poſſunt eſſe, ſed ratio boni eſt ratio appetibilis, ergo nihil erit bonum, niſi aut exiſtat, aut obtinuerit intrinſecam habitudinem ad exiſtentiam.

4. Aſſert. Quarta Aſſert. Bonum tantum conuertitur cum ente rei, & exiſtente. Hæc aſſertio colligitur ex ſuperioribus. Nam in ſecunda aſſertione docuimus, bonum non conuenire entibus rationis, & in tertia, tantum conuenire entibus exiſtentibus. Verum vt illam explicemus, erunt duo animaduertenda. *Obſer. 1.* Primum eſt, duplex eſſe bonum, vnum actu, & alterum poteſtate; quemadmodum duplex eſt Ens exiſtens, vnum actu, & alterum poteſtate. *Obſeru. 2.* Secundum, duplicem eſſe conuerſionem, vnam ſecundum rem, & alteram ſecundum rationem. Vel vt veteres docuerunt, vnam ſecundum ſuppoſita, & alteram ſecundum rationem, aut intentionem. Bonum igitur, & ens, hac ratione conuertuntur, bonum in actu conuertitur cum ente in actu, & bonum poteſtate

D. Tho. q. 21. de verit. art. 2. D. Alb. 1. p. tract. 6. q. 22. & Alex.

teſtate, cum ente poteſtate, Vt roſa in actu, conuertitur cum bono in actu, & roſa poteſtate, cũ bono in poteſtate. Deinde hæc conuerſio non eſt intelligenda ſecundum rationẽ, cum alia ſit ratio boni, & alia entis, ſed intelligi debet ſecundum rem, aut ſuppoſita, quia de quibus vnum eorum dicitur, debet quoq; & alterum enuntiari. *Alen. 1. p. q. 13. mẽ 1. ad 2. arg. agẽs de vno.*

Quinta, & vltima Aſſertio. Bonum non differt ſecundum rem ab ente, , ſed ſola ratione. Non differre ſecundum rem, ita ſuadeo. Quia quidquid differt ab ente ſecũdum rem, eſt non ens, atque ita ſi bonum in propria ratione differret ab ente ſecundum rem, eſſet non ens. Differre autem ratione, eſt exploratũ, quia alia ratio eſt boni, & alia entis, illius enim eſt eſſe appetibile, huis vero eſt habere eſſe. Conſule quæ de diſtinctione entis à ſuis proprietatibus docuimus 2. lib. cap. 15. *2 Aſſertio*

Cap. III. In quo diſſoluuntur nonnulla argumenta, aduerſus ſuperiores aſſertiones.

POſſunt tamen ea quæ in ſuperiori cap. docuimus varijs argumentis impugnari, ex quibus potiora, & difficiliora proponemus. Sit igitur Primum. Membrum diuidens iuxta leges optimę diuiſionis, nullo modo poteſt conuerti cum re diuiſa; ſed bonum eſt membrum diuidens ipſum ens, diuiditur enim illud, in bonum, & malum, ergo non poterit conuerti cum ente. *1. Argum.*

Reſp. Falſum eſſe, ens eſſe diuiſum in bonũ, *Solut.*

& ma-

& malum, tanquã in membra diuidẽtia, quia malum, vt malum, non eſt ens, ſed eſt veluti nihil, & priuatio entis, vt cæcitas, eſt priuatio, viſus, qui eſt ens, & tenebræ ſunt priuationes lucis, quæ eſt ens, & optima, & ita nõ poterit eſſe membrũ diuidens ipſius: quare ens cum ſolo bono reciprocabitur. Ita Reſp. D. Tho. 1. *p. q. 5. art. 3. ad 2.*

Vide D. Tho. 1. p. q. 48. art. 1. docentem malũ nõ eſſe naturã aliquã, ſed priuationẽ naturæ & entis.

D. Thom 2. Argum.

Secundum argum. Res Mathematicæ ſunt vera entia, ſed res Mathematicæ non ſunt bonæ, vt auctor eſt Ariſt. *3. lib. Metaph. cap. 2* his verbis. *Mathematicorum autẽ artes, bonorum, & malorum nullã ratione habent.* Ergo bonum nõ reciprocabitur, neque conuertetur cum ente. Huic arg. Zimara in Theorematib. in eo Theoremate in quo agit, num in rebus Mathematicis bonum reperiatur, inquit, res Mathematicas eſſe quoque bonas, Ariſt. autẽ contrarium docentem, locutũ fuiſſe diſputatiuè, & probabiliter; ita enim in illo li. 3. progreditur. Vel locutum fuiſſe, nõ ex propria, ſed ex aliorũ Philoſophorum ſententia, Ariſtippi præſertim, cuius ſententiam in illo capite proponebat.

Solu Zimara.

2. Solut. aliorum.

Sunt alij qui dicunt, bonum ſumi poſſe, aut in quadam late patente ſignificatione, vt eſt diuiſum cõtra malũ; aut in alia contractiori, vt ſignificat finem, vel vtilitatem, ob aliquem finem prouenientem, qua ratione dicimus optimam valetudinem eſſe bonã, quia eſt finis concupitus ægroti, & potionem amarã, eſſe etiam bonam; quia eſt medium ad huiuſmodi finem aſſequendum, neceſſarium. Docent igitur mathematica eſſe bona in illa late pa-

te patente ſignificatione, quia non ſunt mala, non autem eſſe bona in alia contractiori ſignificatione, quia neque ſunt fines, cum abſtrahant à motu, & finis ſit principium motus, neque ſint media acomodata, ad aliquem finem conſequendum, vnde nullam conferunt vtilitatẽ, & quia bonum quod eſt proprietas entis, eſt bonum in prima ſignificatione, ob hanc cauſſam ens nõ latius patebit bonitate.

His tamen & alijs ſolutionibus prætermiſſis, Reſp. cum D. Thom. 1. *p. q.* 5. *art.* 3. *ad* 4. *& q.* 21. *de verit. art.* 2. *ad* 4.

Lege aliam ſolutionem apud Iandunum 1. *lib. de anima. q.* 4.

Mathematica entia ſumi poſſe aut vt ſunt à parte rei vnita cum rebus naturalibus; aut vt ſumuntur à Mathematico auulſa, & abſtracta ab omni materia ſenſili, motu, efficiente cauſſa, & fine. Si primo modo ſumantur, ſunt omnino bona, quia ita ſunt entia naturalia, & in quibus contemplandis verſatur Philoſophia naturæ, vt docet Ariſt. 1. lib. de cælo cap. 1. dicens, Philoſophiam naturæ in corporibus, & magnitudinibus (quæ ſunt entia Mathematica) verſari. Neque de illis hac ratione locutus eſt Ariſt. Si vero altero modo vſurpentur, illa nõ ſunt bona, etenim hac ratione, abſtrahunt ab omni cauſſa efficiente, & fine, & ex conſequenti abſtrahent à ratione bonj, quia finis, & bonũ, ſunt vnũ, & idem. Neque eſt vllum abſurdum, aliquod ens ſumi, vel conſiderari poſſe, ſine ratione boni, quia quamuis ens ſit idem cum bono, eſt tamen prius natura ipſo, at quod prius eſt, contemplari poteſt ſine poſteriori.

2. Solut D. Tho.

Verum aduerſus hanc ſolutionem, ſe ſe offe- *1. Argum.*

Aduerſus ſolutionem, D. Tho. 1. Argum. offerunt nonnulla argumenta. Primũ: Reſp. Metaphyſicæ, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, in quibus explicandis verſatur prima Philoſophia, ſunt auulſæ ab omni materia ſenſili, & motu; atqui huiuſmodi naturæ ſunt bonæ, ergo quamuis magnitudo, & aliæ res mathematicæ, abſtrahant ab omni materia ſenſili & à motu, vt contemplantur à mathematico, nihilominus hac ratione ſumptæ, erant bonæ. Secundo. Res Mathematicæ vt ſumuntur à Mathematico, ſunt entia, & ſunt res *2. Argum.* creatæ à Deo, ſed omne ens eſt bonum. Tum etiam, quidquid eſt creatum à Deo eſt bonum, ergo res Mathematicæ, vt contemplantur à Mathematico, erunt etiam bonæ.

Ad 1. arg. Attamen his argumentis ita occurrimus, Ad primum Reſp. Eſſe diſparem rationem inter res Mathematicas, & Metaphyſicas; quia Metaphyſicæ, ſubſiſtunt perſe auulſæ, & ſeparatæ, ab omni materia, & à motu, & ita ſunt bonæ, cum quidquid exiſtat à parte rei ea ratione qua exiſtit, ſit etiam bonum. At res Mathæmaticæ non ſubſiſtunt auulſæ, & ſeparatæ ab omni materia, & à motu, imo hac ratione ſumptæ per intellectũ abſtrahunt ab omni exiſtentia, & ita non erunt bonæ, vt ſumuntur à Mathematicis, auulſæ à materia, & à motu.

Ad 2. Ad Secundum Reſp. res Mathematicas, vt ſumuntur à Mathematicis, eſſe quidem entia, negamus tâmen inde ſequi illa eſſe bona; quia quamuis omne ens ſit bonũ, à parte rei, at cùm ratio entis ſit prior natura, ratione boni, poterit ſumi aliquid vt eſt ens, & non cõſiderari

ſiderari ea ratione qua eſt bonum. Deinde quamuis entia Mathematica ſint creaturæ, vt ſunt auulſa ab omni materia ſenſili, nō tamen recte colligitur illa eſſe bona, hac ratione ſumpta; quia omnis creatura, vt ſubſiſtit à parte rei, bona eſt, vt tamen hæc vel alia ratione ſumitur ab intellectu, non eſt neceſſe vt ſit formaliter bona; etenim ſi ſumatur vt eſt vera, non eſt formaliter bona, & ita à Mathematico conſiderantur naturæ Mathematicæ (quamuis ſint creaturæ) ſub ratione entis, & non ſub ratione boni. Lege acutiſsimū Caiet. *1. p. q. 5. art. 3* accuratè horum argumentorum difficultatem explicantem.

Tertium Arg. Appetibile latius patet ente; ſed omne quod eſt appetibile eſt bonum, ergo bonum latius patebit ente, quare bonū & ens, neque inter ſe cōuertentur, neque bonum erit proprietas entis. Confir. prop. Appetibile ſe diffundit, ad non ens, ad quod ens nullo modo ſe diffundit, vt conſpicimus in illis hominibus qui ſe ipſos interimunt, & in damnatis, qui non eſſe maxime cupiunt, & quibus melius fuiſſet non eſſe, quam eſſe, iuxta illud verbum Domini de Iuda proditore, Marci. 14. & Matth. 26 bonum erat illi ſi natus non fuiſſet homo ille, ergo appetibile latius patebit ente. Huius argumēti ocaſione diſputare poteramus hoc loco quæſtionē illam num non eſſe ſit appetibile, verum ne hoc opus longius quam decreueramus augeatur, illam prætermittimus, quam legere poteſtis apud D. Auguſti. *lib. 3.* de liber arbitrio. Theologos, *4. lib. ſent. diſt. vltima.* D. Thom. *3. Argum.* *D. Auguſt.* *D. Thom.*

Duran. Henri. Ferra. Caiet. M. Victoria

q. 2. art. 1. quaſt. 3. Duran. q. 2. Henricum Quodlib. 1. q. 10. Ferrari. 3. cont. Gent. cap. 19. Caiet. 1. p q. 63. art. 3. & 22. q. 34. art. 1. M. Victoriam (cuius laus, proprijque nominis ſplendor nulla vnquam obliuione delebitur) in relectione de homicidio. Ne tamen illam omnino intactam prætermittamus, Reſp. cum D. Thom. in ſuperiori loco, Non eſſe poſſe ſumi duobus modis, primo vt eſt non ens, abſque vlla alia ratione, ſecundo vt eſt finis omnium ærumnarum, & calamitatum; non eſſe enim, finem imponit laboribus omnibus, & calamitatibus, amoto ſiquidem eſſe, nulla ſupereſſe poteſt miſeria. Si primo modo ſumatur non ens, nulla ratione poteſt ab appetitu concupiſci; quia illud hac ratione ſumptum, nullam continet rationem boni, imo eſt ſummum, & maximum malum, cum opponatur ſummo bono, quod eſt eſſe, vel exiſtere. At ſi altero modo vſurpetur, poterit appeti à voluntate; quia ita aliquam continet rationem boni, carere enim miſerijs, & calamitatibus bonum eſt, hoc autem præſtat non eſſe: Quare cum damnati, & illi qui ſibi ipſis interitum moliuntur maxime cupiant miſeram vitam fugere, quam niſi per non eſſe, ſubterfugere nulla ratione queunt, ſecundario, & quaſi per accidens, appetunt non eſſe. Ad arg. igitur Reſpond. in primis duplex eſſe appetibile, vnum per ſe, & aliud per accidens, illud primum conſtituit rationem boni, quod facimus proprietatem entis; alterum vero nullam rationem boni conſtituit, ſed eſt veluti accidens quoddam conſequens naturam,

Non ſit nō eſſe appetibile.

Diſſoluitur arg. 1. Solutio.

turam,

turam, & eſſentiam boni. Igitur appetibile
per ſe & ens, inter ſe reciprocantur, appeti-
bile vero per accidens, (quale eſt non ens) &
ipſum ens, non reciprocantur inter ſe, ſed po-
teſt hoc appetibile, latius patere ente. Vnde
non ſequitur bonum latius patere ente; quia
appetibile quod conſtituit rationē boni trā-
cendentis, non latius patet. Hanc ſolutio-
nem proponit D. Tho. quam iis non ita per- *D. Thom.*
ſpicue 1. *p. queſt. 5. art. 2 ad 3.* tradat, tamen
ſi verba illius attentius perpendantur, nihil
aliud quam hæc quæ docuimus, ipſum trade-
re, intuebimur. Præterea Reſpond. duplex *2. Solut.*
eſſe bonum, vnum priuatiuum, quod ſcilicet
eſt ablatio alicuius mali, & alterū poſitiuū,
quod entitatem aliquam, & perfectionem in-
dicat in ſubiecto, vt ſunt ſapientia, iuſtitia,
pulchritudo, & alia huius generis. Ex his
duobus generibus boni, poſitiuum tantum eſt
proprietas entis, alterum vero priuatiuum,
non eſt illius proprietas; & ita poſitiuum nō
patet latius ente, ſed reciprocatur cum eo,
priuatiuum vero, quale eſt non ens, poteſt la-
tius patere ipſo.

Quartum arg. Materia prima eſt ens; ſed *4. Argum.*
materia prima non eſt bona, ergo ens & bo-
num, non reciprocantur, & ex conſequenti
bonum non erit proprietas entis. Propoſit.
eſt perſpicua, Confir. Aſſump. omne ens
eſt appetibile, at materia prima non eſt ap-
petibilis, tum primo quia eſt pura potentia,
nullum actum ex ſua natura includens, appe-
titus autem, tantum eſt eius quod eſt actu. Tū
deinde, quia ipſa eſt quæ appetit formam, eo

modo quo fæmina appetit virum, & quod turpe eſt, appetit illud quod eſt pulchrum, & decorum, vt à forma ornetur, perficiatur & illuſtretur, vt author eſt Ariſt. 1. *Phyſic. cap. 9.* iam ergo materia prima appetens erit, non appetibilis, forma vero erit appetibilis, cum ſit quippiam optimum, & diuinum. In explicanda huius argumenti difficultate, ſtatuendum erit tamquam certum, & exploratum, materiam primam eſſe bonam, eſt enim illa condita à Deo Opt. Max. à quo omnia fuerunt bona producta, vt ſacræ literæ profitentur, *Geneſ.* 1. Qua autem ratione ſit bona, explicat acutiſſimè D. Pater Auguſtin, Theologorum omnium, & Philoſophorum ſplendor, & ornamentum, in lib. de natura boni aduerſus Manichæos, cap. 18. tomo 6. Inquiens materiam eſſe bonam, ratione capacitatis quam habet, vt recipiat formas, Nam ſi forma ipſa, a qua res formoſæ, & pulchræ nuncupantur, bona eſt, proculdubio, & capacitas formę bona quoque erit, quare cum materia prima ſit capax formarum omnium, erit quoque ratione huius capacitatis bona, Subijciam verba D. Auguſt. vt facilius quiſque illius ſententiam poſſit intelligere. *Habet enim & ipſa capacitatem formarum, nam ſi capere impoſitam formam non poſſet, nec materies vtique diceretur. Porro ſi bonū aliquod eſt forma, vnde qui ea præualent formoſi appellantur, ſicut à ſpecie ſpecioſi, proculdubio bonum aliquod eſt etiam capacitas formæ. Sicut quia bonum eſt ſapientia, nemo dubitat quod bonum ſit capacem eſſe ſapientiæ.* & D. Tho. Sapientiæ

Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erāt valde bona.

Verba D. Auguſtini. Idē etiā profitetur in li. de vera religione c. 18. tom. 1. vbi materiam aliq. bonū

entiæ, & ſanctitatis D. Auguſt. maximus imitator, & qui inter Philoſophos omnes, & Theologos, non ſecus quam ſol inter reliqua ſydera longè, lateque collucere videtur, 3. li. cont. Gent. cap. 20. hanc ſententiā D. Auguſt. amplectens, inquit, materiam primam ex eo eſſe bonam; quia ordinatur ad formas ſuſcipiendas, quarū omnium eſt commune ſubiectum, & mater ſinu ſuo omnes fouens, atque complectens. Vnde in his rebus inferioribus, tres erunt conſtituendi gradus bonitatis, primus formæ, ſecundus compoſiti, & tertius ipſius materię. Forma enim eſt bona ſecundum ſuam eſſentiam, quia eſt actus ſimplex, perfectio, & abſolutio rei, & ita nuncupatur ab Ariſt. 1. *Phyſic. cap. 9.* quod optimum, atque diuinum, optimum quia eſt decor, & perfectio materiæ primæ; diuinum vero, quia eſt quædam participata ſimilitudo naturæ diuinæ, eſt enim (vt natura diuina,) ſimplex actus, abſque vlla permixtione potentiæ. Mox in ſecundo gradu ſubſequitur bonitas totius compoſiti, quæ à bonitate formæ, tamquam à parte intrinſeca, & eſſentiali deriuatur. Vltimo continetur bonitas materiæ primę, quæ ex eo dicitur bona, quia deſtinatur ad formas ſuſcipiendas. Vnde aſſerere poſſumus, bonitatem analogicè dici de his tribus generibus bonitatis, ſecundum analogiam attributionis. nam primo, per ſe, & ſecundū eſſentiā, dicitur de bonitate formæ; ſecundo de bonitate totius cōpoſiti, & tertio de bonitate materiæ, per attributionem ad formam. Ad argumentum igitur propo-

eſſe docet, quia eſt capax formarū, nā eſſe capacē aliquod bonū eſt. D. Tho. Hāc eandē ſententiam grauiſſimi viri, et Theologi eruditiſſimi D. Alber. Mag. 1. p. tra 6 q. 26. art. 2. membro. 1. in ſolutiōe vlt arg. & Alex. Alēſ. 1 p q. 18. mēbro. 6 amplectūtur, nimirū, materiā primā eſſe bonā, ratione capacitatis quā habet ad formas. Ita hūc locū Ariſt. interpretatur D. Tho. in cōmēt illius. Diſſoluitur arg.

ſitum dicimus falſam eſſe aſſump. Ad confir. ita Reſp. Ad primam Reſp. Materiam primam appetibilem eſſe à toto compoſito, cuius eſt pars, vnde quãuis ipſa ſit pura potentia, quia tamen deſtinatur ad formas, ratione huius capacitatis, & ordinis, appetibilis erit. Ad ſecundam Reſp. Materiam primam appetere formã, eo modo quo turpe appetit pulchrum, cum hoc tamen optime cohæret, vt ipſa appetatur à toto cõpoſito, ratione ordinis quẽ habet ad formas.

Dubitatio. Quod ſi quis roget, num materia prima ratione huius capacitatis, ſit bona ſimpliciter, necne, Reſp. erit, duobus modis poſſe aliquid nuncupari ſimpliciter tale, aut quia eſt tale ſecundum eſſentiã, qua ratione animal appellamus ſimpliciter ſanum, aut quia eſt tale ſine addito, quo modo vrinã dicere poſſumus ſimpliciter ſanam, eo quod ſine vllo addito, vocatur ſana. Inhærentes igitur veſtigijs eruditiſsimi Ferrari. 3. *cont. Gent. cap.* 20. dicimus materiam primam non eſſe bonam ſimpliciter, primo modo, eo quod illa non eſt bona ſecundum eſſentiam, ſed per participationem bonitatis formæ: hac ſiquidem ratione formæ competit eſſe bonam ſimpliciter, & abſolute. Dicimus tamen eſſe bonam ſimpliciter, ſecundo modo; quia ſine vllo addito, & ore pleno, illam nuncupamus bonam.

Diſſoluitur dubitatio ex Ferrar.

Dubitatio altera, Solut. Præterea ſi adhuc ſciſciteris, ſitne illa bona actu, vel poteſtate, Reſp. Ipſam vtroque modo eſſe bonam, diuerſa tamẽ ratione, poteſt enim illa ſumi, aut abſque vllo ordine

ad for-

ad formam, aut cum habitudine ad illam, ſi primo modo ſumatur, tantum eſt bona poteſtate, ſi vero altero modo vſurpetur, eſt bona actu. Ex qua diſtinctione conciliari poſſunt diuerſa loca D.Thom. quæ inter ſe pugnare videntur; nam 3. contra Gent. in loco propoſito, docet materiam primam eſſe eius ſola poteſtate, at eſſe bonam actu, & ſimpliciter. Verum in 1.*p. q. 5. art. 3. ad. 3. &. q. 21. de verit. art. 2. ad 3.* contrarium ſtatuit, ſcilicet illam eſſe bonam ſola poteſtate. Etenim quando inquit materiam eſſe bonam actu, intelligi debet de materia cum habitudine ad formas, quando vero docet eſſe bonam poteſtate; intelligi debet, de materia, præſcindendo ab ea omnem habitudinem ad formas.

Conciliantur diuerſa loca D.Th.

5. Argum.

Quintum. Relatio eſt ens; atqui relatio non eſt bona, ergo non omne ens erit bonum. Propo. eſt perſpicua. Confir. Aſſump. Primo, quia relatio communis eſt ad relationem rei, & rationis, atque ita ſi ipſa eſſet bona, aliquod ens rationis eſſet bonum, cuius contrarium docuimus in cap. ſuperiori. Secundo; quia bonum & perfectum dicuntur in habitudine ad ſubiectum quod perficitur, relatio autem, ea ratione qua relatio eſt, non dicitur in habitudine ad ſubiectum, ſed ad terminum, quare ipſa non erit bona. In hac dubitatione explicanda, Gabriel *in 1. diſt. 7. q. 3.* Bartholomæus Torres *1. p. q. 28. art. 2.* & nonnulli alij exiſtimant. Relationem in propria, & peculiari ratione, eſſe bonam, & perfectam. Reuera tamen aduerſus illos (vt

Opinio Gabriel. & Torres.

Cōfutatur hac opinio.

Conſule M. Bañes.1. p. q. 28. art. 3 alia argumenta Theologica prætermittamus, quæ non ſunt huius inſtituti) maxime vrget effectum argumentum; quia relatio in propria ratione, non denotat habitudinem ad ſubiectum, ſed ad terminum, at perfectio denotare debet habitudinem ad ſubiectum quod perficitur. Quare hac opinione exploſa, *Solut legitima.* Reſp. Relationem poſſe ſumi aut in communi; qua ratione ambit vtramque relationem rei, & rationis, aut in particulari, vt ſcilicet tantum dicitur de relatione rei. Si primo modo ſumatur relatio, nullam denotat perfectionem. Hac ſiquidem ratione, tantum exprimit habitudinem ad terminum ſignificatam illa voce, Ad, Bonitas vero & perfectio, in habitudine ad ſubiectum dicuntur, & non ad terminum. Si vero altero modo vſurpetur, indicat bonitatem, & perfectionem; nam ea parte qua eſt ens rei exprimit habitudinem ad ſubiectum, & exiſtentiam rei, qua exiſtit à parte rei tamquam perfectio ſubiecti relati. Vnde relatio in communi abſtrahet à ratione perfectionis, & imperfectionis, & ita in quibuſdam ſuis ſubiectis, vt in relationibus rei dicet perfectionem, in alijs vero, vt in relationibus rationis, non dicet illã, quemadmodum ante nos viri eruditiſsimi *Capreo. Caiet.* Capreol. in 1. *diſt. 7. q. 1. ad 3. aduerſus 1. aſſert. & Caiet.* 1. *p. quaſt. 28. art. 2. ad 3.* docuerunt. *Solut. 2. Confir.* Ad Arg. igitur dicimus, falſam eſſe aſſump. Ad 1. Confir. Reſp. relationem in communi nullam denotare perfectionem, propter relationem rationis quam amplectitur, vt expoſuimus, vnde quando deinde colligimus

ens igitur latius patebit bonitate, admittenda erit collectio; quia bonitas non eſt proprietas omnis entis, ſed ſolius entis rei. Ad Secundam Reſp. relationem rei etiam in ſuo conceptu formali, & vltimo, includere habitudinem ab ſubiectum; quia etiam hac ratione eſt accidens, atque ita dicetur bona, vere, & proprie.

Solut. 2.

Sextum arg. eſt aduerſus illam aſſertionem in qua docuimus entia rationis non eſſe bona. Omnis natura eſt bona; ſed entia rationis habent naturam, ergo erunt bona. Reſp. Non omnem naturam; ſed eam tantum quæ eſt ens rei, poteſtque exiſtere, exiſtentia rei, eſſe bonam; at entia rationis non habent eſſentiam, & exiſtentiam huius rationis, ſed habent illa duo beneficio intellectus. Verum vrgebit aliquis ad hunc modnm, entia rationis non ſunt bona, ergo erunt mala; nā quidquid eſt, vel eſt bonum, vel malum. Reſp. negando conſequentiam; quia bonum, & malum, tantum ſunt nata conuenire entibus rei exiſtentibus, aut habentibus habitudinem ad exiſtentiam, quare entia rationis neque erunt bona, neque mala in genere entis; quemadmodum nonnullæ actiones hominis, quæ non à ratione deliberata, ſed à vi imaginandi progrediuntur, vt confricatio barbæ, & commotio pedum, neque ſunt bonæ, neque malæ in genere moris.

Quando inquit D. Diony. ca. 4. de nominibus diuinis, bonū latius patere entia. intelligi debet ſecundū cauſā, quia ſummū bonū ſe extendit ad non entia, cum producat res, ex nihilo. Nō debet autē intelligi ſecundū attributionē nā ita il la duo ſunt æqualis ambitus. Lege Ferrar. 3 cont. Gētes cap. 20.

Cap.

Cap. IV. Num bonum ſecundum eſſentiam, denotet naturam abſolutam, vel relatam.

PRogrediamur vlterius, in ſuſcepta diſputatione de natura boni, explicanda; inueſtigemuſque, denotetne illud ſecundum eſſentiam habitudinem aliquam ad appetitum, vel naturam potius aliquam abſolutam, omnis habitudinis expertem.
1. Opinio Heruei. Eſt enim prima opinio Heruei, viri acutiſſimi, in ſuis quodlib. quod 3. q. 2. exiſtimãtis bonum ſolam naturam abſolutam denotare, ſcilicet perfectionem, & abſolutionem cuiuſque rei.
2. Opinio Durand. Secunda opinio eſt Durandi, huic ex diametro oppoſita in 2. *diſt.* 34. *q.* 2. conſtituentis bonum ſolam habitudinem, & relationem conuenientiæ exprimere.
Capreol. Capreol. in 1. *diſt.* 3. *q.* 3. *art.* 1. *ad* 9. *arg.* opinatur bonum relationem ſignificare, non tamen ſolam, vt putat Durand. ſed vna cum entitate abſoluta, vnde aggregatũ quippiam ex relato, & abſoluto, arbitratur conſtituere integram rationem boni.
3. Opinio. Tertia opinio eſt aliorum qui cẽſent, bonum primo, & per ſe, denotare naturam aliquam abſolutam, ſecundario tamen, & ex conſequenti, exprimere relationem ad appetitum. Hanc opinionem ſequuntur ferè omnes noſtri Thomiſtæ, Capreol. priori ſententia exploſa in 2. *diſt.* 34 *q.* 1. Caiet. 1. *p. q.* 5. *art.* 1. *Ferrar.* 1. *cont. Gent. cap.* 37. M. *Bannes.* 1. *p. q.* 5. *art.* 1. *Cumel, ibidem, & Petrus à Fonſeca* 4. *Metaphy. cap.* 2. *q* 7 *lect.* 5.

Capreo. Caiet. Ferra. M. Bannes. M. Cumel. Fonſeca.

Ex his

Ex his tribus opinionibus hanc tertiam tamquam veriorem amplectimur, atque ita vt illam explicemus, ſit prima aſſertio. Bonum non ſignificat naturam purè abſolutam. Hanc aſſertionem conſtituit D. Thom. *q. 1. de verit. art. 1. & 21. art. 2.* in quibus locis profitetur, verum, & bonum addere enti relationem quandam rationis, verum ad intellectũ, bonum vero ad appetitum. Confirmariq; poteſt in hunc modum: eo modo ſe habet appetibile ad appetitum, quo viſibile, ad viſum; ſed viſibile, non ſignificat naturam pure abſolutam, ſed etiam denotat quandam habitudinem ad viſum, ergo & appetibile non ſignificabit naturam aliquam pure abſolutã, ſed denotabit etiam habitudinem ad appetitum. Cum igitur bonum ſit appetibile, illud non denotabit naturam pure abſolutam. *1. Aſſertio.* *Confir.*

Præterea eo modo ſe habet bonum ad appetitum, quo verum ad intellectum; ſed verum non denotat puram, & ſolam naturam abſolutam, vt in ſuperiori lib. docuimus, ergo neque bonum illam denotabit, ſed præter naturam abſolutam, exprimet quoque relationem ad appetitum. *2. Argum.*

Secunda Aſſertio, Boni natura non ſignificat ex præcipuo, & eſſentiali ſignificato, relationem, & habitudinem, vt docuit Duran. confir. his arg. Primum. Natura boni maximam indicat perfectionem; ſed relatio ſub ratione relationis, nullam indicat perfectionem, vt docuimus in ſuperiori cap. ergo ratio boni non erit formaliter relata. Secundũ. Omnis motus fertur in aliquod bonum; quia ferrut *2. Aſſert. adverſus Duran.* *1. Argum.* *2. Argum.*

fertur in aliquem finem, finis autem, & bonum ſunt vnum, & idem; ſed ad relationem
3. Argum. non eſt per ſe motus, vt docet Ariſtot. *5. lib. Phyſicor. cap. 2.* ergo ratio boni non erit relata. Tertium: Virtus eſt bona, ſed virtutis eſſentia non eſt relata; ergo eſſentia boni, non erit aliqua relatio. Confirm. aſſump. Virtus eſt habitus; ſed natura habitus non eſt relata, ſed abſoluta, cum ſit qualitas, ergo natura virtutis non erit relata, ſed abſoluta. Ad hæc, eadem eſt bonitas ſecundum
4. Argum. dum analogiam in Deo, & in creaturis, ſed in Deo non ſignificat ſecundum eſſentiam aliquam relationem, ergo neque in creaturis illam ſignificabit. Prop. eſt perſpicua, confir. aſſump. ſi in Deo ſignificaret relationem, aut illa eſſet relatio rei, aut rationis; ſed neutra eſſe poteſt. In primis nō rei; quia ita præter quatuor illas relationes, paternitatem, filiationem, ſpirationem actiuam, & proceſſionē, daretur in Deo alia relatio rei, quod dici nulla ratione poteſt. Deinde neq; rationis; quia ita in Deo eſſe bonum, non eſſet formaliter eſſe ens rei, ſed rationis.

3. Aſſertio. Tertia Aſſertio. Bonum ſecundum eſſentiam, per ſe, & primo ſignificat naturam aliquam abſolutam; ſecundario tamē, minuſque præcipue, denotat habitudinem quandam, ad appetitum. Quemadmodum ſcientia, primo, & per ſe ſignificat naturam abſolutam, ſecundario tamen, & minus præcipue denotat habitudinem ab obiectum quod ſcitur, vnde nuncupari poterit bonum relatum ſecundum dici, quod ex præcipuo ſignificato,

deno-

denotat naturam abſolutam, ex minus præcipuo verò quandam relationem. Confir. ex ſuperioribus ad hunc modum. Bonum exprimit aliquam naturam; ſed non exprimit illā quæ ſit tantum abſoluta, vt conſtat ex prima aſſertione, neque illam quæ ſit tantum relata, vt docuimus in ſuperiori, ergo exprimet naturam abſolutam, cum relatione, ſecundario tamen, & quaſi per accidens ſignificata. Deinde, eodem modo ſe habet bonum ad appetitum, quo ſe habent obiecta aliarum facultatum, ad ipſas facultates, ſed aliarum facultatū obiecta, vt viſibile, audibile, tactile, & alia huiuſmodi, ſecundum eſſentiam ſignificant rem abſolutam, connotantque habitudinem ad facultatem, ergo pari ratione bonum ſecundum eſſentiam, naturam abſolutā denotabit, ſecundario vero & quaſi per accidens habitudinem ad appetitum.

Confirm. 1. Argum. Capr in loco citato in 1 ſent. docet, bonum eſſe aggregatū ex relato & abſoluto verū hoc cōſtare non poteſt, quia ita eſſet ens per accidens. 2. Argum.

Controuerſia eſt tamen, num hæc relatio quam ſecundario indicat bonum, ad appetitum, ſit relatio appetibilis, vel conueniētis. Multi enim exiſtimant eſſe relationem appetibilis. Alij vero cenſent, eſſe relationem cōuenientis. Sit tamen Quarta aſſertio. Relatio quam ſecundario indicat bonum non eſt relatio appetibilis, ſed conuenientis. Imprimis non eſſe relationem appetibilis, dictum eſt à nobis cap. 1. vbi docuimus relationem appetibilis, non eſſe de eſſentia boni, ſed eſſe quandam illius proprietatem. Confirmarique poteſt ad hunc modum. Non ideo aliquid eſt bonum, quia eſt appetibile, imo econuerſo, aliquid eſt appetibile, quia bonum, non ergo

4. Aſſertio.

Confirm. 1. pars aſſert.

ergo ratio boni erit ratio appetibilis, cum ſit illa cauſſa ob quam quippiam appetatur. Deinde eſſe rationem conuenientis, in hunc modum poſſumus demonſtrare. Quidquid appetitur, ex eo appetitur, quia eſt appetenti ſimile, & conueniens; ita enim natura comparatū eſſe videmus, vt res omnes, alias ſibi ſimiles diligant; ſed bonum eſt cauſſa ob quam quippiam appetatur, ergo ratio boni erit ratio ſimilis, & conuenientis. Præterea, vna & eadem res, eſt vni bona, & alteri mala; quia eſt vni conueniens, & alteri non eſt conueniens; quemadmodum calor, eſt bonus igni, & malus aquæ, quia eſt igni conueniens, aquæ vero non item; iam ergo ratio boni, erit ratio conuenientis rei quę appetitur, ad appetentem.

Confir. 2. pars eiuſdē aſſert.

1. Argum.

2. Argum.

Cap. V. In quo Argumenta aduerſariorum diſſoluuntur.

EXplicata igitur noſtra opinione, ſupereſt vt argumentis aduerſariorum ſatisfaciamus; nam aduerſus ſecundam aſſertionem ita argumentatur Durandus. Primo Vna & eadem res, eſt bona, & mala, reſpectu diuerſorum, quēadmodum calor eſt bonus igni & malus aquæ, cum moliatur interitum illius, ergo bonum, & malum, formaliter denotabunt relationem. Confir. Conſequent. Quia hæc eſt proprietas relatorum, vt reſpectu diuerſorum, vna & eadem res, reſpectu vnius ſe habeat vno modo, & reſpectu alterius, altero modo

1. Arg. Duran.

modo. Confirm. Arg. In abſolutis, res quæ vni eſt talis, omnibus eſt talis, vt quod eſt album vni, omnibus eſt album, ſed quod eſt bonum vni, nō eſt omnibus bonum, ergo bonum nō denotabit naturam abſolutam. Reſp. negando conſequentiā. Quia illa nō tantum eſt proprietas relatorum, ſed etiam rerum abſolutarum, nam magnum, & paruum, ſunt res abſolutæ; cum tamen ſit eadem res magna reſpectu vnius, & parua reſpectu alterius, quēadmodum leo reſpectu formicæ eſt magnus, & reſpectu montis eſt paruus, vt auctor eſt Ariſt. in categoria quantitatis. Eademque ratione ſatisfacimus confir. Aliquādo etiam in abſolutis ita euenire, vt quod vni eſt tale, nō ſit ſemper omnibus tale, multa enim ſunt quibuſdam calida, quæ ab aliis iudicantur eſſe frigida. *Confir. 1. Argum.*

Secundum argu. bonum, & malum, ſunt contraria priuatiuè, ſed malum ſignificat relationem diſconuenientiæ, ergo bonum ſignificabit relationem conuenientiæ, & ita formaliter bonum erit quippiam relatū. Reſp. In primis falſam eſſe propoſitionem, ſi de omni malo loquamur, quia vitium non ſignificat ſolam priuationem virtutis, ſed qualitatem poſitiuam, virtuti contrariam. Reſp. Præterea falſam eſſe aſſump. Quia malum primo, & per ſe, non eſt priuatio conuenientiæ, ſed perſecutionis rei, ſecundario vero, & quaſi per accidens, eſt priuatio cōuenientiæ, atque ita bonum primo, & per ſe, nō ſignificabit relationem conuenientiæ, ſed perfectionem naturæ; ſecundario tamen, & in *2. Argum.* *Solutio.* *Solutio.*

 obliquo

obliquo denotabit relationem cõuenientiæ, vt in aſſertionibus expoſuimus.

3. Argum. Tertium. Appetibile indicat formalem relationem ad appetitum; ſed bonum eſt illud quod eſt appetibile. vt in primo cap. docuimus, ergo bonum formaliter erit quippiam relatum. Reſp. Appetibile ſumi duobus mo-

Solut. dis, aut formaliter aut fundamentaliter; ſi formaliter ſumatur, dicimus illud denotare habitudinem ad appetitũ, ſi vero fundamentaliter vſurpetur, dicimus non denotare huiuſmodi relationem; ſed naturam quandam abſolutam, ſcilicet perfectionem rei, quæ nata eſt excitare appetitum, ad ſui deſiderium. At vero bonũ non eſt aliquid appetibile formaliter, ſed fundamentaliter, vt in *1.* cap. expoſuimus, & ita non ſignificabit in recto, & per ſe, relationem aliquam.

Argu. Scotiſt. aduerſus. 3. aſſer. Præterea, aduerſus Tertiam Aſſertio. in qua docuimus bonum ſecundario ſignificare relationem ad appetitum, argumentantur Scotiſtæ quidam, vt auctor eſt Capreo. in *2. diſt. 34. q.* 1. in argumentis aduerſus primam aſſertionem. Sit igitur primum Arg. illorum,

4. Argum. & quartum huius cap. Relatio nullam denotat perfectionem, ſed bonum denotat maximam perfectionem, cum bonum, & perfectũ, ſint vnum, & idem, ergo bonum nullam exprimet relationem. Reſp. In primis falſã eſſe

Solut. 1. propoſitionem, ſi de omni relatione intelligatur, nam multæ relationes ſignificãt perfe-

Solut. 2. ctionem, vt docuimus in ſuperioribus cap. Deinde Reſp. deſtinguẽtes conſequens; quia

Solut. vel loquimur de præcipuo ſignificato boni,

vel de

vel de ſecundario, & minus præcipuo, ſi de præcipuo loquamur, libenter illud admittimus, nihil tamen probat aduerſus nos, qui ingenue fatemur, bonum ex præcipuo ſignificato, & ſecundum eſſentiam, non denotare relationem aliquam, ſed naturam abſolutã. Si vero de minus præcipuo, & ſecundario ſignificato loquamur, falſum eſt, & negandũ, neque enim hoc vlla ratione confirmat, bonum ſcilicet neque præcipue, neque minus præcipue, ſignificare relationem.

Quintum. Illud quod conuertitur cum ente, & de rebus omnibus prædicatur, non ſignificabit formaliter relationẽ; quia ſi ſignificaret illam, omnes res eſſent relatæ; ſed bonum conuertitur cum ente, & dicitur de rebus omnibus, ergo non ſignificabit formaliter relationem. Reſp. Diſtinguendo prop. Vel relatio ſignificatur nomine illius rei præcipue, & in recto, vel minus præcipue, & in obliquo. ſi primo modo ſignificetur, vera erit propoſi. Si autem altero modo vſurpetur, erit falſa; quia quod hoc modo ſignificat relationem, eſt ſimpliciter natura abſoluta, at bonum, tantum hoc ſecundo modo, ſignificat relationem. *5. Argum.* *Solut.*

Cap. VI. Num bonum habeat rationem finis necne.

VT hanc dubitationẽ comode explicemus animaduertendũ eſt, duobus modis poſſe quippiam nuncupari rationem alterius. Primo quia explica-

explicatur per diffinitionem eſſentialem illius, quemadmodum eſſe principium à quo fluit motus, vel mutatio, eſt ratio cauſſæ efficientis, eo quod hæc ratio ſignificatur, per diffinitionem cauſæ efficientis. Secundo quia eſt illi ratio agendi, & operandi; qua ratione dicimus formam, eſſe rationem cauſæ efficientis, quia eſt illi ratio operandi.

Hac igitur diſtinctione conſtituta ſit, 1. Aſſert. Ratio boni, non eſt ratio finis, ſumpta ratione primo modo. Confirm. Alia ratio exprimitur per diffinitionem finis, & alia per diffinitionem boni, nam per diffinitioné finis, exprimitur eſſe illud cuius gratia aliquid fit, per diffinitionem verò boni, eſſe aliquid appetibile, ergo ratio boni, non erit ratio finis.

1. Aſſertio

2. Aſſert.

Secunda aſſert. Sumpta ratione ſecundo modo, pro ratione agendi, ratio boni, eſt ratio finis, id eſt ratio ob quam finis mouet appetitum eſt, quia eſt bonum. Confirm. inprimis ex Ariſt. qui *2. Phyſi. ca. 3. & 5. Metaphy. cap. 2.* inquit bonum, & finem, eſſe vnum, & idem, quibus verbis apertè ſatis indicat, rationem boni, eſſe rationem finis. Præterea ratio boni eſt ratio appetibilis, ſed hæc ratio eſt cauſa ob quam finis moueat operantem, etenim operans ex appetitu finis, ducitur ad aliquid agendum, ergo ratio boni erit ratio finis, nimirum erit cauſa ob quam finis exerceat ſuam actionem, quæ eſt mouere per deſiderium agentem ad operandum. Quare quemadmodum forma eſt ratio agentis prima, i. eſt ratio operandi, ita quoq; bonum eſt

2. Aſſertio.

ratio

ratio prima finis, & eſt cauſſa quare ille agat & moueat operantem. Hanc aſſert. profitetur D. Tho. 1 *p q. 5. art. 4.*

Tertia Aſſert. Bonum præter rationem finis, continet etiam rationes aliarum cauſſarũ, præſertim vero formæ, & efficientis. Hãc aſſertio. conſtituunt D. Alber. Mag. 1. *p trat. 6. q. 26. art. 2. mem. 2.* & Alexander Alen. 1. *p. q. 17. memb 3.* Quam vt intelligamus annotat Alex. In omni opere, agens moueri ex fine, vt quærat accommodatam materiam, ad operis molitionem; quemadmodũ faber Ferrarius, ex fine qui eſt ſecare, quærit accommodatam materiam, (vt ferrum) ad ſerram conficiendam. Vnde in bono hæc tria reperientur, mouere appetitum agẽtis, eſſe veluti exemplar, ad quod inſpiciens agens perfectum opus præſtet, & eſſe conſummationem, & abſolutionem operis. *3. Aſſertio.*

Ex his ergo confirmari poterit, bonum habere rationem cauſſæ efficientis, finis, & formæ. in primis efficientis, quia mouet operantem: mouere autem ad cauſſam efficientem ſpectat. Quamuis ſi vera loqui cupimus, hæc motio cum ſit Metaphorica, conſtituet quoque cauſſam efficientem metaphoricam, & ita bonum erit cauſſa efficiens metaphorica, non propria. Deinde Finis; quia eſt quid vltimũ in re, perfectio, & abſolutio illius; at quod vltimũ eſt, habet rationẽ finis: & tandẽ forma; eoquod ſit exemplar, ad cuius ſimilitudinem opifex quilibet ſuo operi confert vltimam perfectionem: non eſt autem materia, quia non eſt illud ex quo inſito aliquid *Confir. aſſer.*

fit. Confir. etiam poteſt hæc aſſertio ex his quæ diximus in 1. cap. in vltima diffinitione boni, propoſita à D. Diony. in qua diximus, bonum ſub his generibus cauſſarum contineri.

2. Arg. aduerſus ſuperiora. Verum contra ſuperiora eſt Primum arg. De ratione finis eſt eſſe quippiam appetibile, ſed de ratione boni non eſt eſſe appetibile, cum ſit appetibilitas, proprietas boni, ergo bonum, & finis non erunt vnum & idem. **Solut.** Reſp. de ratione finis non eſſe appetibile in actu, vel formaliter, ſed eſt eſſe appetibile poteſtate, vel fundamentaliter, quæ eadem ratio, eſt etiam ratio boni, vt ſæpe diximus, atque ita non erunt diuerſæ rationes boni, & finis.

2. Argum. Secundum Arg. Finis obtinet rationem primæ cauſæ, eſt enim cauſſa quæ primo excitat agentem, vt ex aliqua materia, opus ſuum moliatur; ſed bonum habet rationem vltimi, cum ſit abſolutio, & perfectio rei. ergo bonum, & finis non erunt eiuſdem rationis. **Cōfir. arg.** Confir. arg. Finis non præſupponit rationem cauſſæ efficientis, & formæ; ſed ratio boni præſupponit has rationes, nam bonum ſupponit rem exiſtentem, & productam à generante, quæ ſine cauſſa efficiente, & forma eſſe non poteſt, ergo bonum, & finis, nō erunt vnum, & idem. **Solut.** Reſp. finem ſumi poſſe, aut vt eſt in inſtituto operantis, aut vt eſt in executione operis. Si primo modo ſumatur, habet rationem primæ cauſſæ; ſi vero ſumatur ſecundo modo, nō habet rationem illius, imo neque cauſſæ, ſed effectus; & eadem ratione

tione bonum, ſi ſumatur vt eſt in inſtituto operantis, habet rationem primi, vt autem eſt in executione operis, obtinet rationem vltimi. Ad Confir. dicimus, Finem in intentione, nō præſupponere rationem cauſſæ efficientis, & formæ, in executione vero, præſuponere illā. In quauis enim re prius eſt forma, quæ confert eſſe, ſecūdo eſt cauſa efficiēs, & virtus agendi, conſequens formam in illa, & tertio ſubſequitur finis, qui eſt perfecta actio, conſequens hanc vim, & facultatem agendi, & ita finis in executione non differet à bono. Lege D. Tho. 1. *p. q. 5. art. 4. in corp.* **Solut. Con.**

Tertium Argu. Deus Op. Max. fuit bonus ab æterno, ſed non fuit finis ab æterno, cum non rapuerit ab æterno creaturam aliquam, ad ſui deſiderium & amorem, ergo bonum, & Finis, non erunt vnum, & idem. Reſpond. Negando aſſump. Quia ad rationem finis, non eſt neceſſe vt aliquid actu moueat appetitum, ſed ſat eſt vt ſit natum actu mouere illum. Quemadmodum ad rationem cauſſæ efficientis non eſt neceſſe actu producere effectum, ſed natum, & aptum quippiam eſſe, vt illum producat. Et ita Deus Opt. Max. fuit finis ab æterno, quia natus fuit, & aptus, mouere appetitum. Quamuis in actu exercito non fuerit finis, niſi in tempore, quemadmodū neque fuit cauſſa efficiens, niſi in tempore **3. Argum.** **Solut.**

Cap. VII. Num creaturæ ſint bonæ ſecundum eſſentiam.

EGregia quidem dubitatio, & quæ erit à nobis diffusè pertractanda, paulo altius nonnullis repetitis principijs. Sit primum, duobus modis poſſe dici aliquid tale ſecũdum eſſentiã, primo modo ita vt idẽ ſignificet per eſſentiã, quod non per alterius participationem, qua ratione dicimus ignem eſſe calidum per eſſentiam, quia non eſt calidus participatione alterius. Secundo ita vt idem ſignificet per eſſentiam, quod non per accidens, vel quod fluit a natura, & eſſentia rei, qua ratione dicimus hominem eſſe capacem diſciplinæ per eſſentiam, quia non eſt per accidens capax diſciplinæ, fluitque hæc proprietas ab illius eſſentia, & natura. Sic ſecundum Bonum tranſcendens duplex eſt, vnum quod tantum obtinet illam perfectionẽ, quæ ſat eſt ad bonitatem entis, & tranſcendentem conſtituendam; quælibet enim perfectio rei, quantumuis minima, conſtituit bonitatem entis, & tranſcendentem. Et alterum, quod dicitur bonum ſimpliciter, & abſolute, illud ſcilicet quod ornatur omnibus perfectionibus, quas nata eſt quælibet res poſsidere. Verum vt hoc facilius intelligamus, annot. eſt ex D. Thom. 1. p. q. 5. art. 1. ad 1. eſſe diuerſam rationem boni ſimpliciter, & entis ſimpliciter, quia ratione eſſe & formæ ſubſtantialis, quęlibet res, eſt ens ſimpliciter, non eſt tamẽ bona ſimpliciter; at ratione formæ accidentariæ, eſt

1. Principium.

Obſeru. ex D. Thom.

iæ, eſt bona ſimpliciter, & eſt ens ſecundum quid. Cum enim bonum, & perfectum, ſint vnum, & idem, nullaque res eſſe poſsit perfecta, niſi obtinuerit formas omnes quas nata eſt habere, & niſi illa ornetur formis omnibus accidentarijs, non poterit eſſe bona ſimpliciter, atque ita ignis, per ſuam formã ſubſtantialem, eſt ens ſimpliciter, & bonus ſecũdum quid; per calorem, vero, ſiccitatem, raritatem, tenuitatem, & leuitatem, eſt ens ſecundum quid, & bonus ſimpliciter. Sit tertium Nulla res poteſt appeti ſine exiſtentia, aut ordine ad illam. Ratio eſt perſpicua Quia omne quod appetitur, ſub ratione alicuius perfectionis appetitur; at ſine exiſtentia, aut ordine ad illam, nihil poteſt dici, aut eſſe perfectum, quare ſine exiſtentia, nihil poterit appeti: & ita cũ ratio appetibilis, ſit ratio boni ſine exiſtentia, aut ordine ad illam, nihil poterit eſſe bonum. *3. Principium.*

His igitur principijs conſtitutis, ſit Prima Aſſertio. Solus Deus eſt bonus ſecundum eſſentiam, id eſt ſolus ipſe eſt bonus nõ per participationem alterius. Confir. in primis ex illo Matth. 19. nemo bonus, niſi ſolus Deus, quod teſtimonium intelligi neceſſario debet de bonitate huius generis, Præterea, Qua ratione ſe habent aliqua ad entitatem, eadem ſe habent ad bonitatem; ſed ſolus Deus eſt ens per eſſentiam, ergo ſolus ipſe erit bonus per eſſentiam. Rurſus. Illud eſt bonum per eſſentiam, in quo reperitur tota ratio bonitatis. Sed in ſolo Deo reperitur tota ratio bonitatis; nam in creaturis, ſolæ portiones *1. Aſſertio.* *1. Argum.* *2. Argum.* *3. Argum.*

 & par-

& particulæ quædam bonitatis reperiuntur, & ita in auro non reperitur bonitas quæ eſt in planta, neque in igne bonitas quæ eſt in corporibus cæleſtibus; ergo ſolus Deus erit bonus per ſuam eſſentiam, creaturæ vero erunt bonæ per participationem. Hanc aſſertionem abunde ſatis confirmat D. Seuerinus Boetius, in lib. de Hebdomadibus, in quo nihil aliud fere inſtituit, quam docere, ſolum Deum eſſe bonum à ſeipſo, & per eſſentiam, creaturas vero eſſe bonas ab alio, & per participationem.

D. Seueri. Boeti.

2. Aſſertio. Secunda Aſſertio. Si loquamur de bonitate tranſcendente, quælibet creatura eſt bona ſecundum ſuam eſſentiam, ea ratione qua hæc particula, ſecundum eſſentiam, denotat idem, quod non accidentaria ratione. Cōfir. *1 Argum.* Quælibet creatura eſt ens ſecundum eſſentiam, id eſt nō accidentario. ſed eadem ratione ſe habet aliquid ad bonitatem, quo ad entitatem, ergo omne ens erit bonum ſecundum eſſentiam. *2. Argum.* Deinde quælibet natura eſt vera, & vna ſecundum ſuam eſſentiam, cum ſint hæ duæ proprietates conſequentes intima, & eſſencia la cuiuſlibet naturæ attributa, ergo cum non ſit maior ratio illarum quam bonitatis, quælibet natura erit bona ſecundum eſſentiam. *3. Argum.* Ad hæc omnis eſſentia creaturarum bona eſt, ergo bonitas conueniet cuilibet rei, ſecundum eſſentiam.

Tertia Aſſert. Si loquamur de bonitate ſimpliciter, & abſolute, nulla res eſt bona ſecundum ſuam eſſentiam, ſed hanc bonitatem *3. Aſſertio.* habet ab his quæ ſunt extra illius naturam,

ſcilicet,

ſcilicet, ab exiſtentia, & ab alijs accidẽtibus, & qualitatibus præſertim. In primis bonitatem ſimpliciter, ab exiſtentia prouenire, ſæpe docuimus. Quia ſine exiſtentia, vel ordine ad illam nihil eſt appetibile; & ex conſequenti neque bonum. Deinde prouenire ab accidentibus ſuperadditis, ita demõſtramus. Primo: Quia illud eſt bonum ſimpliciter, quod eſt aſſecutum ſuum finem; ſed finis cõſiſtit in actione, & operatione, ergo & bonum ſimpliciter in actione conſiſtet, quare cum in rebus creatis actio ſit accidens, quælibet creatura erit bona ſimpliciter, ex accidentibus. Secundo. Bonum, & perfectum, ſunt vnum, & idem, ſed nulla res poteſt eſſe perfecta, niſi ratione accidentium, ergo neque poterit eſſe bona niſi ratione accidentium. Confir. Aſſum. perfectio rei in vltimo quod res nata eſt habere, eſt conſtituta, ſed accidẽtia ſunt illa quæ res quælibet vltimo nata eſt habere, ergo in accidentibus perfectio rei erit conſtituta. Deinde illum tantum hominem vocamus perfectum in mente, qui ſapientia, iuſtitia, prudentia, & alijs virtutibus fuerit ornatus, & illum perfectũ in corpore qui pulchritudine, venuſtate, robore & optima valetudine præditus fuerit; atqui hæc omnia ſunt accidentia, quædam mentis, & alia corporis, ergo perfectio ſimpliciter, & abſolute, in accidentibus erit conſtituta. Et ita docet D. Thom. 1. *p. quaſt. 5. art.* 1. *ad* 1. & *q. 6. art. 3. ad* 1. Ex his omnibus colligere licebit, nullam eſſentiam rei per ſe ſumptam, abſque exiſtentia, vel ordine ad illam, eſſe bonam

1. Argum. *2. Argum.* *3. Argum.* *Conſec.*

Digitized by Google

bonam ſimpliciter; ſed tantum eſſe bonam ſecundum quid; quia bonitas ſimpliciter, ab exiſtentia, & actu dependet, at eſſentia ſine exiſtentia, aut ordine ad ipſam, nullum continet actum. Lege Caiet. acutiſsimum in loco ex 1. p. nunc proxime citato.

Cap. VIII. In quo diſſoluuntur arg. aduerſus ſuperiora.

1. Argu. In ea tamen quæ dicta ſunt poterit aliquis ita argumentari. Primo. Quælibet eſſentia eſt participio quædam bonitatis, & perfectionis diuinæ, ergo quælibet res erit bona per ſuam eſſentiã.

Solut. Reſp. ſi dictio per eſſentiã, idẽ ſignificet quod non per participationem, negandam eſſe conſequentiam, imo antecedens omnino aduerſatur conſequenti. Si vero hæc dictio, idem denotet quod non per accidens, illam libenter admittimus:nã bonitate tranſcendenti, res ſunt bonæ per ſuam eſſentiam.

2. Argu. Secundum Arg. Quælibet res ſecundum ſuam eſſentiam eſt perfecta, ergo quælibet ſecundum ſuam eſſentiam erit bona: conſeq. eſt perſpicua, quia bonum, & perfectum, ſunt vnum & idem. Confir. antec. Quælibet eſſentia eſt quidã actus, ſed actus, & perfectio, ſunt vnum, & idem, ergo quælibet eſſentia erit perfecta.

Solut. Reſp. Negando antec. Ad Confir. dicimus, actum exiſtentiæ, & perfectionẽ ſimpliciter, reciprocari inter ſe, & eſſe vnũ, & idem: & actum eſſentiæ, & perfectionem

ſecun-

ſecundum quid, eſſe quoque vnum, & idem, atque ita, quælibet res per ſuam eſſentiam erit bona ſecundum quid, per exiſtentiam vero erit bona ſimpliciter.

Tertium. Vna res eſt perfectior altera ſecundum eſſentiam, quemadmodum homo, eſt perfectior leone; & aurum eſt perfectius argento, imo rerum omnium eſſentiæ ſunt ita inter ſe concatenatæ, & eſſentialiter connexæ, vt vna earum non poſsit obtinere parem, & æqualem perfectionem, cum altera, iam ergo res omnes erunt perfectæ ſecundum ſuam eſſentiam. Reſp. In primis, vnam rem eſſe perfectiorem altera ſecundum eſſentiam, non perfectione ſimpliciter, ſed perfectione ſecundum quid, & ita ſunt illæ inter ſe connexæ ſecundum eſſentiam, in perfectione ſecundum quid. Præterea dicimus, Vnam rem eſſe perfectiorem altera ſecundum eſſentiam, tamquam ex radice perfectionis, & origine, eo quod exiſtentia à qua depromi debet perfectio ſimpliciter, deriuatur tamquam à radice, ab eſſentia, vt in 2. *lib. cap.* 4. docuimus, at formaliter falſum eſt, vnam rem eſſe perfectiorem altera ſecundum eſſentiam, perfectione ſimpliciter. *3. Argu.* *Solut.* *Solut.*

Quod ſi quis roget, num creaturæ ſint bonæ bonitate diuina, necne? Reſp. erit, duobus modis poſſe creaturas denominari bonas, intrinſece, & extrinſece, primo modo nō dicuntur bonæ à bonitate diuina, ſed à propria, & intrinſeca bonitate, quemadmodum dicuntur entia, à propria, & intrinſeca entitate. Altero vero modo dicuntur bonæ, *Dubit.* *Solut.*

à bonitate

à bonitate diuina, tamquam à primo exemplari, efficiente,& fine totius bonitatis.

Cap. Vltimum, in quo traduntur nonnullæ diuiſiones boni.

SEquitur tandem vt in vltimo cap. huius noſtri operis, nonnullas diuiſiones boni proponamus, quæ ex Ariſt. D. Auguſt.& D.Thom.& ex alijs Philoſophis colliguntur. Ariſt. igitur 1. lib. Magnorum moralium ca. 3. quatuor proponit nobis diuiſiones bonorum.

1.Diuiſio. Prima eſt. Bonorum quædam ſunt honorabilia,alia laudabilia, & alia potentiæ. Honorabilia ſunt virtutes, quæ ſunt dignæ omni honore. Laudabilia ſunt actiones illarum, quia ab illis maximã laudẽ ſibi homines promerentur. Potentię vero dicuntur, quibus aliqua poſſumus, vt ſunt opulentia, robur, & principatus.

2. Diuiſio. Secunda diuiſio eſt. Bonorum quædam ſunt omnino eligibilia, vt ſunt virtutes omnes, & alia non ſunt omnino eligibilia, imo poſſunt iuſtè aliquando non eligi, vt diuitiæ, robur, & principatus.

3.Diuiſio Tertia diuiſio. Bonorum quædam ſunt propter ſe expetenda, & alia ſunt quæ expetuntur ratione alterius. Sub primo genere continentur fines, qui propter ſe expetuntur, vt ſanitas: ſub ſecundo vero comprehenduntur media, quę ratione finium expetuntur, vt potio amara, quæ expetitur propter ſanitatem. Ex his quæ ſunt fines, meliora ſunt, quã quæ

ſunt

ſunt media, quia quæ ſunt bona per ſe, meliora ſunt, quam illa quæ ſunt bona per aliud.

Quarta diuiſio. Bonorum quædam ſunt in anima, vt virtutes, alia in corpore, vt robur, & pulchritudo, & alia in rebus exteriorib. vt opes, honores, & principatus. Ex quibus quæ ſunt in anima ſunt optima, & meliora, quę ſunt diſtributa in prudentiam, virtutem, & voluptates. Quæ ſunt in corpore ſecundũ obtinent locum. Infimum autem ſibi vendicant, quæ ſunt in bonis exteriorioribus conſtituta. hanc eandem diuiſionem proponit Ariſt. 2. lib. Moralium Eudemiorum cap. 1. Qua etiam vtitur D. Auguſt. 2. lib. de libero arbitrio ca. 19. vbi diuidit bona, in maxima, quibus rectè viuitur, vt ſunt virtutes: media, ſine quibus non poteſt rectè viui, vt ſunt facultates animi: & infima, vt ſunt diuitiæ, & alia bona exteriora. *4. Diuiſio.*

Præterea idem D. Auguſt. Pſal. 134. diuidit bonum, in bonum per eſſentiam, quale eſt Deus, & in bonum per participationem, vt eſt bonum omnium creaturarum. *Alia diuiſio.*

Protrita tamen, & peruulgata diuiſio boni eſt illa etiam à D. Auguſtino propoſita in lib. de bono coniugali, à D. Ambroſio. 1. de officiis cap. 9. & à D. Thom. 1. *p. q. 5. artic. 6.* qua diuiditur bonum, in honeſtum, vtile, & delectabile. Honeſtum eſt illud quod propter ſe expetitur, vt ſunt virtutes. Delectabile eſt quies in huiuſmodi bono, vt conquieſcere in virtutibus eſt bonum delectabile, ſequitur enim ingens quædã animi delectatio, ex vſu, & conſuetudine illarum. Vtile vero il- *Vlt. diuiſio Proponunt etiam alij hãc diuiſionẽ boni, in bonũ naturæ, & bonũ moris, hac tamẽ diuiſio potius ſpectat ad Philoſophiã moralẽ, q̃ admet aph*

ro illud nuncupatur , quod ratione alteriu dicitur bonum, quod ſcilicet, vtilitatem aliquam confert , ad bonum aliquod conſequendum; quia ratione media omnia ſunt bona vtilia, ad ſuos fines conſequendos.

BIB[illegible] ROMA VITTORIO EMANUELE

Aucto-

Auctoris Peroratio.

EA Igitur hactenus expoſuimus, quæ in initio operis, nos explicaturos (ſcilicet, vt naturam entis, & ſuarum proprietatum, exponeremus) polliciti fueramus; num autem titulo, & inſcriptioni illius, pro dignitate ſatisfecerimus, benigni lectores iudicabunt. Ego quidem pro ingenij tenuitate, ea tamen qua potui diligentia, & verborum, ſentẽtiarumq́ perſpicuitate, quæ ex aſsidua grauiſſimorum philoſophorum prælectione colligere potui, de propoſita diſputatione ſententiam, & iudiciũ meum, in medium propoſui. Sat ſcio nõ de futuros lapſus aliquos, homines enim ſumus qui nõ poſſumus in rebus omnib. veritatẽ, nudo vultu contemplari, illi igitur imbecillitati meæ aſcribãtur. Cætera vero omnia quæ vere, & ad vtilitatem accommodatè, conſcripta fuerunt, Deo Op. Max. totius ſapientiæ, & veritatis fõtiuberrimo tribuãtur, vt ita ad locũ à quo exierũt ſapiẽtiæ flumina, per gratiarũ actionẽ, eadẽ reuertãtur. Tibi igitur Chriſte redemtor, quam poſſum, tota animi demiſsione, ingentes refero gratias, quod hanc noſtram diſputationem tuo nomine inchoatam, ad finem tandem fauſtum, & felicem perduxiſti, idq́

 haud

hãud dubiè ſingulari quodam tuæ genitricis, & Dominæ noſtræ auxilio, & D. Thomæ Aquinatis, pluſquam Mecænatis noſtri, omniumque aliorum cælitum, à quibus in æternum benediceris, & laudaris, Amen.

Google

INDEX EARVM QVAESTIONVM, QVAE in his libris pertractantur.

HARVM quæſtionum indicem ex eo propoſuimus, vt eruditi viri, in his quæſtionibus explicandis ſe exerceant; ſi enim illud effecerint, ipſos, nō ſophiſtas, (vt imperiti quidā) ſed doctiſsimos cum D. Auguſt. non verebor nūcupare. ita enim loquitur, *in lib. de Cathecizandis rudibus cap. 9.* Sunt quidā de ſcholis vſitatiſſimis Grammaticorum, oratorūq; venientes, quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctiſsimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. Quanti etiam fecerit Ariſt. quæſtiones, cognouiſſent proculdubio hi quæſtionum oſores, & veritatis calumniatores, ſi inter innumera alia loca, legiſſent cap. 1. *lib. 3. Metaphy.* vbi ita ille habet, Eſt autem operæ pretium, bene eos dubitare, qui conſequi percupiunt facultatem: qua propter difficultates omnes antea contemplari oportet.

BIBL. ... V. E. MANUELE

INDEX.

QVAESTIONVM QVAE DE Ente, in 1. lib. exagitantur.

1. NVM ens ſignificet eſſentiam, vel exiſtentiam. lib. 1. cap. 3.
2. Quid ſit ens rationis, num quod eſt in anima, tamquam in ſubiecto, vel quod eſt tamquam obiectum cognitum. cap. 4.
3 Quanam ſit prima diuiſio entis. cap. 5.
4 Num ens ſit analogum, ad ens rei, & rationis. cap. 7.
5 Sit ne ens homonymum, ad Deum, & ad creaturas. cap. 10.
6. Num ens dicatur ſynonyme de Deo, & de creaturis. cap. 12.
7 Sitne ens analogum ad Deũ, & ad creaturas. cap. 15.
An in analogis membrum magis præcipuum, contineri debeat in aliorum diffinitionibus. cap. 16.
8 Num ſit ens homonymum, ad ſubſtantiam, & ad accidentia.
9 Sit ne ens Synonymum, ad ſubſtantiam, & ad accidẽtia. cap. 19.
10 An accidens ſit ſynonymum, ad ſubſtantiam, & ad accidentia. cap. 22.
11. Sitne ens ſynonymum, ad inferiora mediata, quæ ſub eo continentur. cap 23.
12 An ens poſſit eſſe genus. cap. 25.
13 Sitne ens analogum, ad ſubſtantiam, & ad accidentia. cap. 27.
14 An in ente ſit aliquis vnus conceptus, ad ſua inferiora. cap. 39.
15 Sitne conceptus entis præciſus, à conceptibus ſuorum in-

rum inferiorum. cap. 31.
16 An conceptus entis ſit diſiunctus. cap. 33.
17 Qualis ſit conceptus entis. cap. 37.

QVAESTIONES QVAE DE ESſentia, & exiſtentia explicantur in 2. libro.

1 QVid ſint eſſentia, & exiſtentia, lib. 2. cap. 1.
2 Sitne exiſtẽtia accidens, vel ſubſtantia cap. 2.
3 An exiſtentia ſit effectus formæ cap. 4.
4. An exiſtentia conueniat ſolum toti cõpoſito ibidem.
5 Sitne exiſtentia primus vel vltimus actus. in eodẽ ca.
6. Num exiſtentia ſit nobilior quam eſſentia. cap. 5.
7. An eſſentia & exiſtentia, reipſa diſtinguantur. cap. 8. & 9.
8 An inhærentia aptitudinalis ſit de eſſentia accidentium. cap. 10.
9 Num in accidentibus detur propria exiſtentia ſubiecti, in eodem cap.
10 An vnio actualis ſit exiſtentia accidentium. ibidem.
11 Sintne in accidentibus eſſentia, & exiſtentia, reipſa diſtincta, in eodem, cap.

Quæſti. De proprietatibus entis, in communi, In eodem 2. lib.

1 Num ens quod eſt tranſcendens, & ſubiectum, vnius, veri, & boni, ſit illud quod denotat eſſentiam, vel quod exprimit exiſtentiam. cap. 12.
2 Sub quo numero comprehendantur tranſcendentia lib. 1. cap. 2.
3 Num ens obtineat aliquas proprietas. lib. 2. cap. 13.
4 Sintne proprietates entis rei, vel demõſtrabiles. ibid.
5 Qua ratione proprietates entis diſtinguantur ab illo cap. 15.

cap. 15.
6 Num ens prædicetur ſecundum eſſentiam de ſuis proprietatibus, & de vltimis differētijs. lib. 2. cap. 17.
7 Quem ordinem obtineant proprietates entis inter ſe, lib. 2. cap. 19.

QVAESTIONES DE VNO.

1 NVM vnum latius pateat ente. lib. 3. cap. 1.
2 An vnum ſit vera, & legitima proprietas entis. cap. 3.
3 Num vnum reipſa diſtinguatur ab ente. cap. 5.
4 An Vnum tranſcendens, diſtinguatur ab vno, quod eſt principium numeri. cap. 7.
5 Quid addat vnum numericum, vnitati tranſcendenti, ibidem.
6 Sit ne ratio vnius poſitiua, vel priuatiua. cap. 8.
7 Num vnum ſignificet indiuiſionem, per modum negationis, vel priuationis. cap. 10.
8 Significetne vnum præter negationem diuiſionis, negationem identitatis. ibidem.
9 An ratio vnius ſit priuatio diuiſionis, vel multitudinis. cap. 11.
20 An vnum ſecundum naturam ſit prius multitudine, vt multitudo eſt, ibidem.
11 Num vnum & multitudo opponantur. cap. 13.
12 Quæ ſint formæ, & ſpecies vnius. cap. 15.
13 Quæ ſint proprietates vnius. cap. 16.

Quæſtiones lib. 4. de veritate.

1 Quæ ſit diffinitio veritatis. cap. 1.
2 Sitne veritas adæquatio verū cū intellectu diuino. c. 2.
3 An verum ſit proprietas entis. cap. 3.
4 Num denotet naturam abſolutam, vel potius relatā ibidem

ibidem.

5 *Stne veritas ens rei, vel rationis.* *cap. 5.*

6 *An veritas ſit in rebus, vel in ſolo intellectu.* *cap. 7.*

7 *Num veritas ſit in ſola compoſitione, & diuiſione intellectus.* *cap. 9.*

8 *Denturne aliquæ enuntiationes æternæ veritatis.* *cap. 11.*

9 *An ſit aliqua veritas creata æterna,* *cap. vltimo.*

10 *Sitne omnis veritas immutabilis,* *ibidem*

11 *An ſit tantum vnica veritas, in eodem cap.*

Quæſtiones de bonitate, quæ in 5. libro continentur.

1 *NVM appetibilitas ſit ratio formalis boni.* *cap. 1.*

2 *Sitne bonum proprietas entis.* *cap. 2.*

3 *An entia rationis ſint bona in eodem cap.*

4 *An res mathematicæ ſint bonæ.* *cap. 3.*

5 *Num materia prima ſit bona* *ibidem.*

6 *An non eſſe, ſit appetibile.* *ibidem.*

7 *Sitne relatio bona, in eodem loco*

8 *Num bonum donotet naturam abſolutam, vel relatã.*

9 *Habeatne bonum rationem finis.* *cap. 6.*

10 *An creaturæ ſint bonæ ſecundum eſſentiam.* *cap. 7.*

11 *Sintne aſſignandæ aliquæ diuiſiones boni. cap. vlt.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IHS